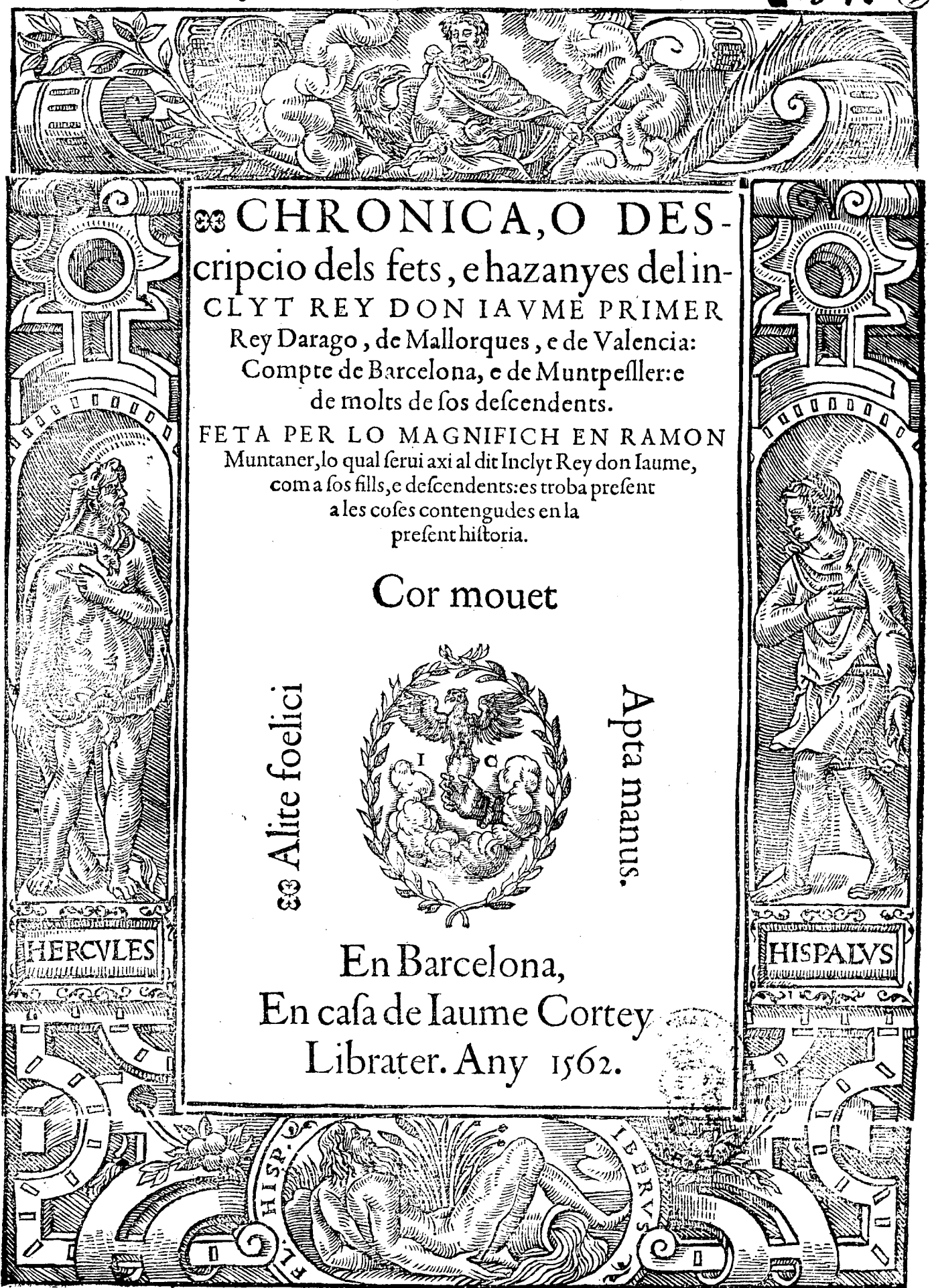

225

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26

CHRONICA, O DESCRIPCIO dels fets, e hazanyes del INCLYT REY DON IAVME PRIMER Rey Darago, de Mallorques, e de Valencia: Compte de Barcelona, e de Muntpeßler: e de molts de sos descendents.
FETA PER LO MAGNIFICH EN RAMON Muntaner, lo qual ferui axi al dit Inclyt Rey don Iaume, com a fos fills, e descendents: es troba present a les coses contengudes en la present historia.

Cor mouet

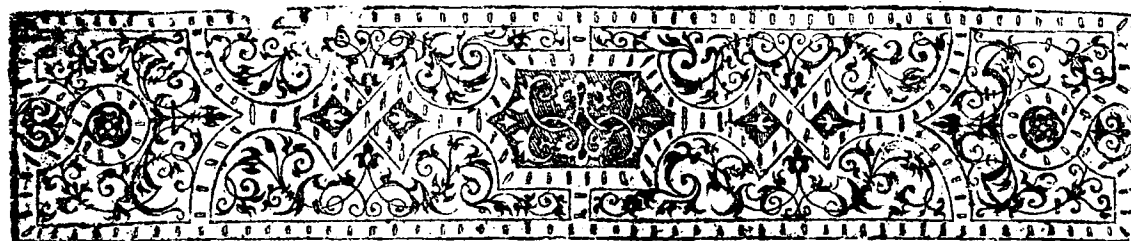
Alite foelici

Apta manus.

En Barcelona,
En casa de Iaume Cortey
Librater. Any 1562.

Del Colegio de la Compañia de Jesus de Granada

83 Al Illustrissim Senyor Don Ferrando Folch

de Cardona y D'anglasola Duch de Soma, Comte de Oliuuto, y de Palamos:

Senyor de les Baronies de Belpuig, de Linyola, y de Calonge, e

dela Vall de Almonazir: y gran Almirant de Napols:

Jaume Cortey Impressor

OS causes principalment conuiden los bons ingenis de sa naturaleza o institutio, a tenir en gran estima les arts, y doctines per excellents ingenis de nostres predecessors inuentades, e ab singular treball en los successors propagades. La vna es lo profit axi corporal com spiritual que de tals arts sepera, laltra es lo delit y contentament que en elles se troba ben entesas, y ben gustades. Car sibe y attentament volem aduertir y considerar lo principi y progres de dites arts y doctines, trobarem no hauer altra causa perque tingam en tan gran conte y admiratio lo que los fauis Ppilosophs an escrit en coses humanes y diuines, y los poetes ab tan dolça melodia de versos an cantat, y lo que los oradors ab admirable styl an publicat, y los historiadors ab tanta diligencia de diuersos casos y temps an colligit, y replegat: sino entendre quant dites scriptures y obres poden atauiar nostres enteniments: de la vtilissima conexença dels bons costums peral correu del anim, y dela veritat, infallible guia y llum de tot bon ser, y lo gran y honest delit y contentatio que dita conexença dona pera relaxar y recrear tot animo generos, y ben concertat. Y sent com es axi molt cert lo que diem de dites causes, volent molt primament passar per lo profit y delit dels altres generos de arts y doctines humanes, y molt al natural fer ne delles vn particular discurs, trobarem ser la historia per tals causes la que te mes principal effecte en lo compliment delles axi dela vtilitat, com de la honesta voluptat. Car si per entendre vn faui discurs, y prudent manera de vida conformada ab la raho natural legim attentament los llibres dels antichs y moderns Philosophs: y pera la recreatio particular escudrinyam les falagueres inuencions dels poetes: quant ab mes compliment trobarem tot aço iunt en la historia? La qual nos ensenya dels temps antiquissims, medis, y presents, y de regions apartadissimes, y de les mes propinques y nostres, les maneres, los consells bons e mals, los profpers y mals successos que dels tals an succeyt: los costums, e instituts de diuerses republicues, ciutats, y estaments, y de molts Emperadors, Reys y Capitans, ab los quals o augmentaren, o arruynaren los imperis reynes estats y senyories. Y encara que vltra les histories sagrades que son sens alguna sospita verdaderes, tingam gran copia de histories casi de totes nations, pero si volem despullar vna vana opinio y presumptio de aquells qui sos propis bens menyspreen, y los estrangers celebren, y jutiant sens passio podem verdaderament affermar encara queu oia Italia, y grecia, quen la vna y

Epistola.

altra causa les nostres histories, o annals, o comentaris, no tenen perque conexas a uatate a les altres, o gregues, o llatines, o barbares, si empero, se podem dir barbares, sino es per la grandissima arrogancia, y entonament dels tals grechs y llatins, que gloriosament, o per millor parlar ab vana gloria desdenyauē totes altres nations per barbares: com si a veritat que la font de les arts y doctrines de tots ells son la de aquells que per barbaros reputauen. Lo que Iosepho en los llibres contra Appio grammatic, Eusebio en la Preparatio Euangelica, Iustino Martyr, Clement Alexandrino, Tertullia, Arnobi, y Tatia en obres contra gentils escrites clarament o mostren. No consent la breuetat desta lletra llarc discurs delo que podem certissimament tenir per cosa indubitada, pero qui attentament llegira esta Chronica, o per mes verdader titol comētaris, o annals dels illustres y senyalades empreses del Serenissim, e inuenible Rey Don laume de immortal memoria, y sos successors, publicades per lo simple, y no afeytat, sino natural y verdader estyl, de Ramon Montaner: conexera ser gran veritat lo que gosam tam clarament confessar y affermar. Y per conexas ser tals ab parer y juy de homens excellents en totes lletres, no e duptat de fer molts gastos y passar molts treballs en fer empremtar, y fer comuna y vulgar tan vtil obra, y tan delitosa, com es saber la gran importancia, y grandeza dels fets de nostres passats, y no sempre admirar nos dels estrany: com sia cert que de longues vies moltes voltes se contenen admirables mentires. Esta historia Illustrissim. Senyor meritament se deu a V. S. per moltes causes molt verdaderes y q̄s podē ys deuen delgrā merexer de V. S. y dels Illustrats fets de sos antepassats collegir. Los quals tenen tant senyalada part y possessio en esta historia que no publicar se dauall del nom y protectio de V. S. seria injustissimament vsurpar lo dret ab tanta clara iusticia per antiguedat de tanta noblesa possehit. Al qual V. S. ab les particulars qualitats dona tant gran lustre que podria donar llum a sos predecessors y occasio de noblesa. Hay altres y no poc important causes del hauer de publicar se esta obra consagrada a V. S. per lo singular ingeni y juy de que Deu a dotat a V. S. en tot discurs de prudencia, ab la qual iutjara V. S. quant mes nos importe lo exemple domestic, que no lo stranger pera inflamar nos ala imitatio de les virtuts y fortaleces heroiques y domestiques. A V. S. supplic reba ob animo generos aquest seruey que ab animo molt deuot se offerex a V. S. la Illustrissima persona del qual y son gran stat nostro Senyor prospere com sos seruidors desijam. De Barcelona. a XXVI. de Gener 1562.

Taula en la chronica del

MAGNIFICH EN RAMON

Muntaner ciutada.

ROLECH en lo qual se recomten les gracies, que Deus feu al autor, e fa a tots aquells qui lamē de cor. fo. j.

Capitol. j. Com vna visio vench al liden Ramon Muntaner, e li feu començar aquest libre. fo. ij.

Capitol. ij. en lo qual Lautor recapta atencio dels Llectors, perço com proposa la materia de que deu parlar en aquest libre, ço es dels feyts, e proeses del catal Darago. fo. ij.

Capitol. iij. com los prohomen, e Consols de Muntpeyller este grē tostēps vigilants en estorre lo dany que pogra etdeuindre a Muntpeyller, e com lo neximent del senyor Rey en lacme fo per miracle: e assenyaladament per obra de Deus. fo. iij.

Capitol. iij. Recompta la resposta que feu lo caualler ais Consols de Muntpeyller, e les pregaries, e oracions que taeren, e com sacordaren ab la Regina de ço que hauien en llur enteniment. fo. iij.

Capitol. v. com se feu que lo senyor Rey no tentis perques feyen les pregaries, e dijuns essent sabidor dells, e com se porta lo feyt en bon acabament reconexent lo senyor Rey ab qui sen era deportat. fo. iij.

Capitol. vi. Com lo senyor Rey se parti de Muntpeyller, e madona la Regina parti vn fill qui hach nom en lacme, qui fo per natura coronat Rey Darago, e mullera ab filla del Rey don Ferrando de Castella, e ab filla del Rey Dongria, de qui hach tres fills. fo. v.

LA PRESA DE Mallorca.

Capitol. vij. Recompta summariamēt les grans proeses del tenyor Rey en lacme e com no essent de etat de XX. anys prengue Mallorques a força darmes. fo. vj.

Capitol. viij. Per quina raho lo senyor Rey en lacme essent sobre Mallorques feu jurament de no partir dalli tro lo Rey Sarahi prengues per la barba: e com presa Mallorques, e Maniques, e Yuiça li reteren trahut, e quins Chrestians toren los primers pobladors de Mallorques. fo. vij.

CONQUESTA DEL regne de Valencia.

Capitol. ix. com lo senyor Rey en lacme apres presa Mallorques sen torna en Cathalunya, e delibera fer guerra al Rey de Valencia: e com guanya Valēcia e lo regne: e en quin tēps fonch guanyada, e conquerida Murcia. fo. vij.

Capitol. x. com los Moros del regne de Valencia ab ajuda dels Reys de Murcia e Grañada se alçaren, e com lo senyor Rey en lacme estant en Cathalunya enuia son fill Linfant en Pere ab companya de cauallers, e to presa Muntesa, e pacificat lo regne. fo. viij.

Capitol. xj. com lo senyor Rey en lacme mullera son fill Linfant en Pere ab la Regina dona Costança filla del Rey Manfre de Sicilia, e Linfant en lacme ab Scalrmonda filla del Compte de Foix, e feu Arquebisbe de Toledo Linfant en Sanxo. fo. ix.

Capitol. xij. com lo Rey don Alfonso de Castella vench la primera vegada en lo regne de Valencia ab la Regina sa muller, e sos fills per vaer lo Rey Darago: e lo bon aculliment que li feu, e les con-

uinences que amdosos tractaren del feyt dela conquesta del regne de Murcia, e com lo Rey en Iacme la prefe a son carrech. fo. x.

Capitol. xiiij. com apres deffer partit lo Rey de Castella hague acord lo senyor Rey en Iacme ab sos Barons, e richs homes en lo feyt dela promissio feyta al Rey de Castella: e com enuia Linfant en Pere e correch lo regne de Murcia, e les grans pres que feu en dit regne. fo. xi.

Capitol. xiiij. de com sen torna Linfant en Pere del regne de Murcia, e les festes que li feu lo senyor Rey en Iacme: e com dellibera danar en Arago, e lexar procurador, e vicari major de tot lo regne de Valencia al senyor Infant en Pere. fo. xij.

Capitol. xv. com lo senyor Rey en Iacme sen entra e Arago, e ana vaer Muntpefler, e quina sia estada la causa perque Muntpefler, se sia mesa en la casa de Fraça, essent dela corona Darago: e com Linfant en Pere feu guerra al Rey Sarrahi de Murcia. fo. xiiij.

Capitol. xvj. com lo senyor Rey en Iacme torna en Valencia al dia ordonat ab gran poder, e posa setge sobre la ciutat de Murcia e com la pregue a partit, e en quin any. fo. xiiij.

Capitol. xvij. com fom poblada Murcia de Cathalans, e com lo senyor Rey en Iacme delliuira tota la sua part al Rey de Castella son gendre, e tornat en Valencia feu fer cort: e procurador, e vicari general del regne Darago, e Valencia al Infant en Pere, e al Infant en Iacme de Mallorca. fo. xiiij.

Capitol. xvij. com lo senyor Infant en Pere hach feyts cauallers los nobles en Roger de Lluria, e en Coral Llança, e dona per muller la germana den Coral Llança, a en Roger de Lluria. fo. xv.

Capitol. xix. com apres de hauer captada, e impetrada attècio dels llectors per

ço com fora lloch patle, e recompta la gran bataylla que hach lo noble en Coral Llança ab iij. galees contra x. galees del Rey de Marochos. fo. xvj.

Capitol. xx. recompta les grans marces q̄l senyor Rey feu a les mullers dels chrestinas qui muriren en la bataylla damunt dita: e com los bons senyors fan bons vassalls, e quata de major gracia sia esser sotmesos al casal Darago, que a qual se vol altre senyor. folio. xvij.

Capitol. xxi. com lo Rey en Iacme Darago hach carta del Papa que anas al concili quis tench a Leo del royne: e com lo senyor Rey Namfos de Castella son gendre li enuia a dir que volia anar al concili, e passar per la sua terra. fo. xvij.

Capitol. xxij. com lo Rey Namfos de Castella tramete a dir al senyor Rey en Iacme que volia entrar p Valencia, e en quin temps. fo. xvij.

Capitol. xxij. com lo senyor Rey en Iacme pensa dapareyllarse per anar al concili, e les festes que va fer al Rey de Castella quant vench ala sua terra per passar a dit concili. fo. xvij.

Capitol. xxiiij. com lo senyor Rey en Iacme se parti al concili, e com fo rebut de tots aquells qui seren justats en dit concili: e com reebe del Papa, e cardenals, e Reys mes de honor q̄ no feu negun Rey qui en lo concili fos vengut. fo. xx.

Capitol. xxv. com apres deffer vengut del concili, e visitades les sues terres, volch vaer lo regiment que sos fills havié feyt, de que fo molt pagat, e feu jurar al Infant en Pere per Rey Darago, e Valencia: e al Infant en Iacme de Mallorca, e Manorques. fo. xxj.

Capitol. xxvj. com lo senyor Rey en Iacme fo malalt de febra en Xatiua, e cō los Sarrahins occiuren an Garcia Ortis lloctinent de procurador, e Vicari general del senyor Infant en Pere en lo regne

de

de Valencia, de que fo molt despugat lo dit senyor Rey. fo. xxj.

Capitol. xxvij. Com lo senyor Rey en Iacme essent despoderat per la malautia sen feu portar en vna anda ab sa senyera per exir combatre los Sarrahins, e cō abans que el Rey hi fos broca axi fort Linfant en Pere que hach vençut los Sarrahins. fo. xxij.

Capitol. xxvij. De com lo senyor Rey en Iacme Darago apres dauer confessat, e rebut lo cors precios de Iesu Christ, passa dela present vida: e dela costum obferuada per los pobladors de Mallorca de llavors en ça. fo. xxij.

Capitol. xxix. com de puys quel Rey en Iacme fo mort, amdosos los Infants germans se coronaren Reys, ço es Linfant en Pere Rey Darago, Valencia, Cathalunya: e Linfant en Iacme Rey de Mallorca, Manorques, Sardenya: e de cō Cathalunya sia major que qual se vol altra prouincia. fol. xxij.

Capitol. xxx. cō lo senyor Rey en Pere deiponia a Miraboaps rey de Tunis, per ço com no li volia trametre trahut, e cō posa en son lloch a Mirabusach frare llur: e pera daquesta empresa feu capita de x galees an Coral Llança. fo. xxiiij.

Capitol. xxxj. com lo senyor Rey en Pere feu armar x. galees, e dona les capitulacions de les conuinences que dech hauer en Coral Llança ab Mirabusach: e com se compli tot axi com lo Rey ho dicta. fo. xxv.

Capitol. xxxij. com L'emperador Fraderich hach guerra ab la egleya, e com puys pau sen feu ab conuinença que passas en oltra mar per conquerir la sancta terra: e com lo Compte de Anjou pres la conquesta del regne de Sicilia, e quala sia stada la causa, e raho de dita empresa. fo. xxvj.

Capitol. xxxij. com lo Compte de

Anjou sen ana el Apostolich, el prega de la conquesta del regne de Sicilia, e com Lapostolich la li dona, el dona la corona de dit regne, e com daquell dia en auant hach nom Rey Carles: en lo qual dia se mostra gran dany esser engenrat al chrestianisme. fo. xxvij.

Capitol. xxxiiij. com lo Rey Carles entra en lo regne de Sicilia, e hach vençut, e mort lo Rey Mamfre en bataylla p raho dels seus qui sen passaren al Rey Carles: e com hach tota la terra del dit Rey Mamfre de Sicilia. fo. xxvij.

Capitol. xxxv. com lo Rey Coral vench de Alamanya ab gran gents per venjar la mort damdosos llurs freres, e cō lach pres lo Rey Carles, e li lleua la testa en Napolis, e sens contraste resta senyor de Sicilia. fo. xxvij.

Capitol. xxxvj. com lo senyor Rey en Pere ana adreçar son regne, e metrel en orde, e com hach gran plaer dela bona andança den Coral Llança, e lo bon orde que dech tenir lo Rey Darago en dreçar ses galces. fo. xxviii.

Capitol. xxxvij. com lo senyor Rey en Pere Darago pensa, e mes en son cor dauer la venjança dels Reys Manfre, e Corali, e Eus freres: e com ana en França per vaer la Regina sa germana, e la grā amor que hach ab lo Rey de França. fo. xxx.

Capitol. xxxviii. com lo senyor Rey en Pere se tench per segur del Rey de França, e com lo Rey de Mallorca se complangue al dit senyor Rey en Pere de certs torts quel Rey de França li feya a Muntpefler: e com sobre aço se vaeren en Tolosa los tres Reys, e lo Princep de Taranto, hon hach conuinença entrells. fo. xxx.

Capitol. xxxix. com lo senyor Rey de Mallorca sota sabuda e certa fermetat fo decebut del Rey de França, qui

Taula.

cambia ab la Vesca de Magalona, e pren-
gue possessio de Múrpeller ab greu dels
prohomens. fo. xxxj.

Capitol. xl. com lo senyor Rey en
Pere se volch assegurar de la casa de Ca-
stella, e com sabuda la mort de son nabot
lo Rey en Ferrando de Castilla ana lla, e
pres sos dos fills de dit Rey: els ména e
posa en lo castell de Xatiua; e a poch de
temps lo Rey en Sanxo de castella véch
se vaer ab lo Rey en Pere. hon se tracta-
ren, e fermarén conuinences amdosos
los Reys. fo. xxxij.

Capitol. xxxj. com lo senyor Rey en
Pere se torna a Valécia hon ttoha missat-
gers del Rey de Granada quil requeixeré
treua, la qual los hach atorgada a cinch
anys: e com pensa en plegar moneda per
tota sa terra. fo. xxxij.

Capitol. xliij. com lo Príncep de Tara-
to sen torna de les Vístes de Tolosa al rey
Carles son pare, e li compra el mal paga-
ment que hach dell lo senyor Rey en P.
e com lo Rey Carles fiant se sols en lo seu
poder se posa en cor de no tembre dit se-
nyor Rey en Pere. fo. xxxvij.

Capitol. xliij. recompta quina sia e-
stada la causa perque la illa de Sicilia se
hach reuelada contra lo Rey Carles, e
com dit Rey assatia la ciutat de Macina,
e com Boaps falça contra son frare Mira-
busach, e sen feu coronat Rey de Bugia.
fo. xxxiiij.

Capitol. xxxxiij. com Bugron fill
de Boaps, e Rey de Contastina enuia sos
missatgers al Rey Darago, fent li a saber
com se volia fer Chrestia, e ferse son hò,
e donarli Contastina, e tota sa terra; e el
marauellos apareyllament que feu lo se-
nyor Rey en Pere pera passar Alcoyll.
fo. xxxv.

Capitol. xxxv. com lo Rey de Ma-
llorques, e lo Infant en Sanxo pregaren
al senyor Rey en Pere quels dices ço que

entenien: e com lo senyor Rey en P. nols
volch dir son enteniment: saliant que co-
mana tota sa terra al Infant en Sango.
fo. xxxvj.

Capitol. xlvj. com partit lo senyor In-
fant en Sanxo, lo senyor Rey en Pere co-
mença a regonexer les marines, e fer des-
cuyt, e tot bon aparellament, e ffamare
cartes als homens de sa terra qui deuen
esser ab ell. folio. xxxvj.

Capitol. xlvij. com lo Papa e lo Rey de
França, e Danglaterra, e daltres Prínceps
Chrestians trameteren sos missatgers al
senyor Rey Darago quels volgues dir hò
tenia en cor de anar: e com tots hageren
vna mateixa resposta. fo. xxxvij.

Capitol. xlvij. com acabades les ve-
stites lo senyor Rey en Pere hach corts a
Barcelona, en les quals ell ordona sa ter-
ra, e feu Almirayll a son fill en lacme Pe-
re, e aqui va donar carrech dels despatxs
dels affers de Cathalunya, e de les ga-
lees: e com a dia sabut tuyt foren a port
Fangos. fo. xxxvij.

Capitol. xlix. com lo senyor Rey en
Pere feu crida ques volia recullir a port
Fangos, e pendre comiat: e com lo Com-
pte de Pallars en nom de tots prega dit
senyor Rey li dices sa volentat, la qual
may voch descubrir: e lardit que hach pe-
ra descubrir-la als patrons, e mariners.
fo. xxxviii.

Capitol. l. com lestol del senyor Rey
en Pere entra en Maho port de Manor-
ca, e la gran maluestat que feu Lalmoxa-
rif de Manorca al dit senyor Rey en Pere
la qual fo causa que tolguessen la resta a
en Bugron. fo. xxxviii.

Capitol. lj. com lo senyor Rey en Pe-
re prengue terra al port Dalcoyll, e com
hach entesa la mort den Bugron, de que
fo molt despugat, e lo gran nombre de
Moabits ques replega dementres sen for-
tia, e els grans feyts darmes ques van fer
ab

Taula.

ab lo bon acorrimment que feu Cathalu-
nya. fo. xxxviii.

Capitol. liij. com lo senyor Rey en Pere
estat en Alcoyll trames al noble en G. de
Castellnou al Papa, per aquesta raho, q li
ajudas de diners, o de croada, pera con-
querir Barbaria. fo. xl.

Capitol. liij. com los Sarrahins vo-
lien bataylla feyta ferir en los Chresti-
ans, e desfer la bastida del Compte de Pa-
llars, e com fonch descubert llur enteni-
ment per vn Sarrahi del regne de Valen-
cia. fo. xli.

Capitol. liij. com missatgers de Sici-
lia ab gran dolor, e tristicia vengren al se-
nyor Rey en Pere estant en Alcoyll, e la
bona resposta quels dona: e com France
sos sien cruel gent lla hon han lo poder.
fo. xliij.

Capitol. lv. cō lo Sarrahi de Valencia
torna lo dia en ans que fes la bataylla, e
dix al senyor Rey en Pere q: apateyllas,
e com son ordonar, e hach vençuda la ba-
taylla: e com los Sicilians hagren gran
goig de vaer la bonea de les gents del se-
nyor Rey en Pere. fo. xliij.

Capitol. lvj. com lo noble en G. de
Castellnou torna de la missatgeria que
hauia feyta al Papa, e com la resposta fo
aytal, quel Papa no volch ajudar en res al
senyor Rey en Pere.
fo. xliij.

Capitol. lvij. com altres missatgers: a-
xi de Macina, com de Palerm vengren a
Alcoyll al senyor Rey en Pere ab majors
dols, e plors quels primers: e com tota la
gent a vna veu crida marce al senyor Rey
en Pere, que volgues acorrer los Sici-
lians. fol. xliij.

Capitol. lvij. com lo senyor Rey en P.
Darago hach acord ques passas en Sici-
lia ab tota sa companya, per acorrer la: e
com dintre tres jorns sen foren recullits.
fo. xliij.

Capitol. lix. com los Sarrahins estegre
quatre jorns que nos gossaren acostar se
a Alcoyll, e les grans festes que van fer
quant hagren entres quels Chrestians sen
oren anats. fo. xlvi.

Capitol. lxx. com lo senyor Rey en
Pere passa en Sicilia, e hach pres port a
Trapena, e les grans festes que li feren: e
com lo reberen per llur senyor, el coron-
aren Rey. fo. xlvi.

Capitol. lxx. com lo senyor Rey en
Pere trames sos missatgers al Rey Car-
les, que pensa dexir de sa terra, e de son
regne: e com lo Rey Carles respon, que
ne per ell, ne per hom del mon non exi-
ria. fo. xlvi.

Capitol. lxx. com lo senyor Rey en Pere
mana que tot hom de xv. anys amunt, e
de lx. auall fos ab armes, e conduyt a vn
mes a Palerm: e com trames socors de cō
panya a Macina. fo. xlvi.

Capitol. lxxij. com lo senyor Rey en
Pere fonch coronat Rey de Sicilia en Pa-
lerm: e com exi de Palerm per anar aco-
rrer Macina. fo. xlvi.

Capitol. lxxij. com los de Macina sen
eren fort despagats, dels Almugauers per
vaerlos tan mal entropats: e com oyt aco-
exiren los Almugauers, e mataren mes
de dos milia del camp del Rey Carles, de
que hagren gran conort los Macinians.
folio. xlvi.

Capitol. lxx. com lo Rey Carles hach
noua quel Rey Darago venia ab tot son
poder a Macina: e com se reculli a Re-
gol: e com los Almugauers cremaren les
galees que lo Rey Carles feya pera pas-
sar a Romania, de que hach gran despa-
gement lo senyor Rey en Pere.
fol. xlvi.

Capitol. lxx. com lo Rey Carles se
feu posar en terra ala Gatuna per mills
recullir les gents: e com los Almuga-
uers van occiure tots los que se romanos,
e per

Taula.

e per quina raho lo Rey Carles no volch esperar la bataylla del senyor Rey en Pere. fo. xlvij.

Capitol. lxxvij. com lo Rey Carles mana a cascuna deles fuees galees que sen tornassen a llur terra, e com lo senyor Rey Darago trames les fuees apres elles, e les hach desbaratades, e vençudes, e guanyada Nicotena. fo. xlvij.

Capitol. lxxvij. com les galees del senyor Rey en Pere sen tornaren ab la presa que van fer deles galees del Rey Carles: e com los de Macina cuydaren que era lestol del Rey Carles. fo. xlvij.

Capitol. lxxvij. com lo Rey Carles se pres a riure quant hach entes que les galees del senyor Rey en Pere anauen caçant les fuees galees: e la gran dolor quen hach quant sabe la preso daquelles. folio. l.

Capitol. xx. com los Almugauers, e serueus de Maynada demanaren de marce al senyor Rey en Pere los leixas anar ala Gatuna sobre lo Compte Lanço: e com lo senyor Rey los ho atorga, e hagren mort dit Compte. fo. l.

Capitol. lxxvij. com lo Rey Carles sabe la mort del Compte de Lanço, e la gran dolor que hach presa de sa mort: e com pensa daparellarse pera pendre venjança del senyor Rey en Pere. folio. liij.

Capitol. lxxij. recompta lo consell quel Rey Carles hach pres estant en tant gran estret, com enuia reftar lo senyor Rey en Pere, don bataylla fo fermada entrels dos Reys: e com tostemps los Reys e rics homens deuen hauer homens veylls, e pratichs en llurs affers. fol. liij.

Capitol. lxxij. recompta com la bataylla damdosos los Reys fo fermada de C. per C. a Bordeu, dauant lo Rey Dangla-

terra Nandoart: e com la enomenada de dita bataylla ana per tot lo mon, e lo Rey Carles en aquest endemig demana treues, las quals nol volch atorgar lo senyor Rey en Pere. fo. liij.

Capitol. lxxij. com lo senyor Rey en Pere Darago deliura be dotz e milia chrestians qui tenia presos del Rey Carles, els feu fer a calcu gonella, e donar mesio per anar a sa terra. fo. ly.

Capitol. lxxv. com lo senyor Rey en Pere passa en Calabria per combatres ab lo Rey Carles, e com pres port ala Gatuna hon hach nouella que anat sen era: e com guanyada Regol, e al, res molts castells, e ciutats ordona tota Sicilia, e Calabria: e com Linfant en Jacme Pere fill seu fo nomenat la hu dels. C. dela bataylla. fo. lvj.

Capitol. lxxj. com lo senyor Rey Darago dona Lalmirayllat al noble en Roger de Lluria, e ordona de anar a Bordeu ala batalla: e com pres comiat de tuyt, e passa en Catalunya ab quatre galees de Cathalans. fo. lvij.

Capitol. lxxvij. com lo Rey Carles fo ab lo Papa, e li demana dauant tot lo feu collegi li faes secors contra lo senyor Rey en Pere Darago, ab vet, e ab threfor de la esgleya, e ab croada. fo. lvij.

Capitol. lxxvij. com lo sanct pare Papa Marti atorga al Rey Carles tot ço que p lo dit Rey li fo demanat: e com dona sentencia de vet contra lo senyor Rey en Pere, e sos valedors: e absolue de pena, e de colpa tots aquells qui contra dit senyor Rey en Pere vengessen. fo. lix.

Capitol. lxxix. com lo Rey Carles reques lo Rey de França, e los dotze pars de ajuda, e de cõseyll en sos affers, lo qual differint dit Rey de França per raho del sagrament feyt entrell, e lo senyor Rey en P. fo absolt per lo llegat de Papa Marti de tot sagrament, promissio q hagues feyta. fo. lx.

Cap-

Taula.

Capitol. lxxx. com lo Rey de França promes ajuda de persona: e de gentes al Rey Carles contra lo senyor Rey Darago: e dellibera anar ab ell a Bordeu, e la maluestat que va ordonar contra lo senyor Rey Darago; lo qual tots confermaren los dotze pars de França. fo. lx.

Capitol. lxxxj. com lo Rey Carles feu armar a Marsella. X. X. V. galees, deles quals feu capita an Guillem Cornut, a fi que anas visitar tantost Malta, e cercar en Roger de Lluria, lo qual combatres, e lo li menas pres, o mort. fo. lxj.

Capitol. lxxxij. com Lalmirayll en Roger de Lluria apres batuda la costa de Sicilia, e preses viles, e castells, hach preses les dos galees que Lalmirayll de Marsella hauia trames per pendre llengua den Roger de Lluria, e com dir en Roger sen ana cercar los Marsellesos. fo. lxij.

Capitol. lxxxij. com Lalmirayll en Roger de Lluria vench al port de Malta, e hach regonegut lestol dels Marsellesos: e com se volch mostrar orgullos en aquesta primera bataylla, la qual hach a venchre. fo. lxij.

Capitol. lxxxij. com Lalmirayll en Roger de Lluria pres Malta, e Goy, e la gran fraternitat que de llauors ença hach entre Cathalans, e Sicilians. fo. lxij.

Capitol. lxxxv. com lo senyor Rey Darago partint de Trapena per anar ala batalla a Bordeu, va costejat Barbaria: e com parla ab los de Alcoyll, de qui hach per cosa certa com quaranta milia homens darmes ne murrié en Alcoyll, quat lo senyor Rey Darago hi fo ab son stol. fo. lxv.

Capitol. lxxxvj. com apres dauer estat lo senyor Rey Darago vn jorn e Alcoyllom

coyll feu la via de Cabrera, e Yuica, e cõ pres terra al Grau de Cullera qui es en lo regne de Valencia: e com trames lletres a aquells qui deuien esser ab ell ala bataylla. fo. lxvj.

Capitol. lxxxvij. com lo senyor Rey en Pere trames lo noble en Gilabert de Cruylles al Rey Danglaterra a Bordeu per esser cert si lasseguraria lo camp, e cõ hach entes del Senescal de Bordeu que lo Rey de França venia a Bordeu ab dotze milia homens darmes per metre la a mort. fo. lxvij.

Capitol. lxxxvij. com lo Rey Carles se sabe guanyar molts amichs, e com trames lo Compte Artes al Apostolich quel bastas de moneda, e que pensas de defendre Calabria, faent tot aquell damnatge que pogues als Sicilians: e com fo a Bordeu al jorn empres. fo. lxvij.

Capitol. lxxxix. com lo senyor Rey en Pere Darago ordona desser al jorn empres dela bataylla a Bordeu; menys de sabuda de negu: e lo marauellos, e notable ordinament que hach feyt per saluar son sagrament. fo. lxix.

Capitol. xc. com lo senyor Rey en Pere Darago entra en lo camp a Bordeu el cor regue lo jorn qui era empres de la bataylla: e cõ feu fer cates com ell en persona era comparegut, e com cerca tot lo cap e may troba uegu. fo. lxxj.

Capitol. xcj. com lo Senescal de Bordeu va dir al Rey de França, e al Rey Carles com lo Rey Darago era estat en lo camp a Bordeu, e la gran paor q hagren presa dits Reys. fo. lxxij.

Capitol. xcij. com lo senyor Rey Darago torna entrels seus per terra del Rey de Castella, e la gran alegre que van pendre tots sos sotmesos, e assenyalamet madona la Regina e llurs infants. fo. lxxij.

Cap-

Taula.

Capitol. xciiij. com Lalmirall en Roger de Lluria feu metre setge a son cunyat Manfre Llança sobre lo castell de Malta, e com dit Almirayll hach presa Liper.

fo. lxxiiij.

Capitol. xciiij. com corts foren celebra des, en les quals se conferma quel senyor Rey Darago trames madona la Regina e llurs Infants en Sicilia: e com d'una gràs dons als. cl. qui deuien entrar ab ell en la bataylla.

fo. lxxiiij.

Capitol. xcvi. com madona la Regina els infants en Iacme, e Fraderich prengueren comiat del senyor Rey Darago: e el senyor Infant Nàfos, e Linfant en P. de madona la Regina, e com lo Rey de Mallorca e rics homens destrare madona la Regina tro en mar.

fo. lxxvj.

Capitol. xcviij. recompta lo bon viatge que madona la Regina hi hach, e els senyors infants, e com tot lestol fo guiat de la ma de Deus.

fo. lxxvij.

Capitol. xcviij. com madona la Regina, els infants prengueren port a Palerm, e la gran honor quels fo feyta.

fol. lxxviij.

Capitol. xcviij. com Ramon Marquet, e Berenguer Mallol trameren dir al senyor Rey en P. com madona la regina, e els infants eren arribats a Palerm sans e fauls.

fo. lxxiiij.

Capitol. xcix. com madona la Regina dellibera tenir corts en Palerm, e com Micer Ioã de Progida parla en dites corts per madona la Regina, e llurs infants: e com la van pendre per Regina, e dona natural llur.

fo. lxxix.

Capitol. c. com madona la Regina, e els Infants sen anaren per terra a Macina hon fonch ajustat parlament, e com hagren noues que lo noble en Manfre Llança hach pres lo castell de Malta.

fo. lxxx.

Capitol. ci. com lo senyor Rey en Pere apres desser partida la Regina, e els In-

fants, dellibera de no partir de Barcelona tro hagues noues de madona la Regina, e dels Infants, les quals hach haudes en breu.

fo. lxxx.

Capitol. cij. com lo senyor Rey Darago, e lo Rey en Sanxo de Castella hach vistes, en les quals volch saber lo senyor Rey Darago l'enteniment del Rey en Sanxo, lo qual fo dajudarli contra tot hom del mon.

folio. lxxxj.

Capitol. cij. com lo Rey de França, e lo Rey Carles delliberaren trametre mossenyer en Carlot fill major del Rey de França ab lo Cardenal al Papa, a fi que li faes donacio del regne Darago, la qual li feu Papa Marti Franceso.

fo.

lxxxj.

Capitol. ciiij. com los missatgers del senyor Rey Darago foren mal rebuts del Apostolich, e la cruel resposta que hach dell, e del Rey de França.

fo. lxxxij.

Capitol. cv. com Lalmirayll en Roger de Lluria hach desbaratades XXXVII. galees, e preses, e vençudes vint e cinch qui eren exides de Napols ab. V. I. I. Comptes, e. VI. altres senyors de senyera, a fi de pendre terra a Xifelo.

fo.

lxxxij.

Capitol. cvj. com Micer Agosti Dauaylla Franceso ana a Agosta ab. X. X. galees del Princep de Taranto, la qual prengue, e barreja: e com lo capita llur fugi a Brandis ab gran paor que hach den Roger de Lluria.

fo. lxxxv.

Capitol. cvij. com Micer Agosti Dauaylla fo pres, e vençut per lo senyor Infant en Iacme.

fo. lxxxvi.

Capitol. cvij. com lo senyor Infant en Iacme establi lo castell Dagosta, el enforti, e pobla de Cathalans: e com guanya Soterrera, e lo castell de Xifelo.

fo. lxxxviij.

Capitol. cix. com lo noble en Berenguer de Vilaragut ab dotze galees pres

moltes

Taula.

moltes naus, e terides al rey Carles, e barreja Galipol, e Vilanoua, e Pulia. f. lxxxviij.

Capitol. cx. com lo senyor Rey Darago hach sabuda la victoria dela bataylla dels Comptes, e ço quen Vilaragut hach feyt dellibera d'entreçar sos affers, e trametre dir al Infant en Iacme ço que deuia fer dels Comptes.

fo. lxxxviij.

Cap. cxj. com lo senyor Rey en P. vech sobre Neitatxe governador de Navarra, qui era entrat en Arago ab quatre milia cauaylls: e com dit Neitatxe sen torna ab tota la gent.

fo. lxxxviii.

Capitol. cxij. com lo senyor Rey Darago rete raho an Ramon Marquet, e an Berenguer Mallol perque feya fer tant poques galees contra lo poder del Apostolich, e dels Reys de França, e Carles: e la resposta que li van faer en les corts a Barcelona.

fo. xc.

Capitol. cxij. com Lalmirayll de Roger de Lluria costeja tota Calabria e les gràs proesses que feu, e com prengue lo Princep de Taranto fill major del Rey Carles: e deliura de preso madona la Infanta germana de madona la Regina Darago, e lo gran trahut que posa sobre les gents de Napols.

fo. xcj.

Capitol. cxiiij. com corts foren ajusta des a Macina, e jutjat lo Princep a mort: e com lo senyor Infant en Iacme apres donada sentencia de mort per tota Sicilia, fo mogut a misericordia, e nol volch sentenciat.

fo. xciiij.

Capitol. cxv. com lo senyor Infant en Iacme trames lo Princep fill major del Rey Carles en Cathalunya al senyor Rey Darago son pare.

fo. xcvi.

Capitol. cxvj. com lo senyor Infant en Iacme passa en Calabria, e lach conquestada ab lo Principat, entro al castell Abat, e moltes daltres ciutats e llochs.

fo. xcvi.

Capitol. cxvii. com Lalmirayll en Ro-

ger de Lluria correch la illa de Gerba, Romania, Xiu, Curfo, Xifelonia e com los Sarrahins de Gerba foren absolts del Rey de Tunis, perço com se volien retre al senyor Rey Darago.

fol. xcviij.

Capitol. cxviiij. com lo Rey Carles recorrech al Papa, e al Rey de França, e passa en Napols ab dos milia cauallers, e com dit Rey Carles passa desta vida, e romas lo regiment del regne en poder dels fills del Princep qui era llavors pres a Barcelona.

folio. xcviij.

Capitol. cxix. com lo Rey de França trames lo llegat del Apostolich, e lo Senescal de Tolosa al senyor Rey de Mallorca per endreçar llur passatge per la sua terra: e com ordona dentrar en Cathalunya ab tot son poder per mar e per terra.

fo. xcviij.

Capitol. cxx. com lo senyor Rey en Pere trames sos missatgers a son nabor lo Rey en Sanxo de Castella, requerint lo de ajuda de caualleria, e com sen reculliren les sues gents al coyll de Panicas per contrastar quel Rey de França no en tras en Cathalunya.

fo. xcviij.

Capitol. cxxj. com lo Rey de França asatja passar lo Coyll de Panicas, e lo grà, jamnatge que la sua gent prengue, e la crueltat que van fer als clergues, e gents Delna per la fellonia de ço quels era este uengut.

fo. xcviij.

Capitol. cxxij. com quatre monges donaren via al Rey de França, que passas en Cathalunya per lo coyll de la Maçana: e com dins quatre jorns feren aytal cami, que les carretes carregades hi mütaren.

fo. c.

Capitol. cxxiiij. com lo Rey de França vench ab tot son poder sobre Peralada, e lassatia: e les proeses darmes quel senyor Infant Namfos feu.

fo. cij.

Capitol. cxxiiij. com vna dona de Peralada vestida ab gonella dome, e ab llança,

c c f

Taula.

e espa, ginta, e son escut al braç pres vn cauallet Frances, bo e guarnit. fo. ciij.

Cap. cxxv. cō lo senyor Rey, e Linfant Nāfos, els richs homēs, e barōs exitē de Peralada p enfortir la terra: e la grā malea quels Almugauers vā fer a Peralada, barreiantla, e cremantla. fo. ciij.

Cap. cxxvj. com lo compte de Castello ab vint dels bons homēs anaren dir al senyor rey quels digues llur entenimēt de ço q̄ deuien fer de Castello: e com lo senyor rey los mana sen donassen al rey de França, e los hach absolts. fo. ciij.

Cap. cxxvij. cō lo Rey de Frāça posa son setge sobre Gerona, e la grā maluestat, e crueltat q̄ Lalmirayll deles galees del rey de França feu a sent Fheliu. fol. cvj.

Cap. cxxviii. com lo senyor Rey en P. establi Befelda, e los castells q̄ erē entorn de Gerona, de hon tostēps les sues gents feyen gran damnatge en la host del Rey de França: e dela bonefa den Guillē Galceran de Cartalla. folio. cvj.

Capitol. cxxix. com en Ramō Marquet e en Beñ. Mallol ab parer del senyor Rey Darago delliberaren ab onze galees, e dos lenys pendre vint e cinch galees del Rey de França qui erē a Rosēs: e com lo senyor Rey tramis per Lalmirayll a Nāpols. fo. cvij.

Capitol. cxxx. com en Ramon Marqt, e en Beñ. Mallol presseren comiat del senyor Rey Darago per anar pēdre les vint e cinch galees del Rey de França qui erē a Rosēs: e com les hagren totes vençudes, e preses. fo. cvij.

Capitol. cxxxj. cō regoneguts los presos, e refrescades les gents den R. Marquet, e volent se recullir, les cinquanta galees del Almirayll del Rey de Frāça hauda noua dela presa de les sues galees aconseguiren en Ramon Marquet, e nol pogren hauer. fo. cx.

Capitol. cxxxij. com lo Rey de França,

e totes les sues gents foren molt despagats, quant hagren nouella que xxv. galees hātien perdudes: e com dit Rey sen felloni ab lo Cardenal, per raho de hauer ell ordida, e tractada dita guerra.

fo. cxj.

Capitol. cxxxiiij. com en Ramon Marquet feu la via de Barcelona ab les vint e dos galees, e com regonegudes per los de la ciutat hagren gran goig, e alegre: e com foren adobades, e pagat tot hom a quatre mesos. fo. cxj.

Capitol. cxxxiiij. com lo senyor Rey Darago se combate lo jorn de madona sancta Maria Dagoft ab doscents Almugauers contra quatre cents cauallers Frācesos qui eren ab lo Compte de Niuers en celada: e com los hach vēçuts, e mort dit Compte. fo. cxij.

Cap. cxxxv. com la galea, e els dos lenys quel senyor Rey trames a madona la Regina, e els infants, e al Almirayll ē Roger de Lluria aplegaren a Macina: e com tantost dit Almirayll sen parti ab .lxvj. galees com a les Formiguees hach desconfit lestol del Rey de França, e preses cinquāta e quatre galees. fo. cxiiij.

Capitol. cxxxvj. com en Ramon Marquet, e en Beñ. Mallol forē ab Lalmirayll lo dia d̄ la batalla, lo qual los lliura a totes les galees q̄ hauia preses: e com dit Almirayll pres altres xxv. galees de Frāça qui eren a Rosēs: e com hach combatuda, e presa Rosēs. fo. cxv.

Capitol. cxxxvij. com Lalmirall e en Ramon Marquet, e en Berāguer Mallol tornaren a Rosēs: e lo gran alegre q̄ hach tota la gent de Castallo, la qual no gossauen fer apares, per raho dels dos Infants del senyor Rey de Mallorca qui eren a Paris. fo. cxvj.

Capit. cxxxviii. cō lo senyor rey Darago ana al coyll de Panicas per destruyr los Francesos: e com lo Rey de França

se

Taula.

se lleua del setge de Gerona malaut, e abans que muris prega Linfant en Falip sen tornas en França: e com lo senyor rey Darago li feu gracia que passas saul, e segur. fo. cxvj.

Capitol. cxxix. com lo Rey Falip de França ab son frare, e ab lo cors de son pare, e ab lo Cardenal, e Orifamma exi de Cathalunya: e lo damnatge que van fer los Almugauers en matar gents, e trencar costens. fo. cxvij.

Capitol. cxl. com lo senyor Rey Darago torna a Peralada, e endreça tota la terra, els feu molts dons e gracies: e mana al Almirayll tornar Rosēs al Compte Dampuries ab tota la viāda, e vi que hi hauia, e lo senyor Rey sen ana a Barcelona hon foren feytes grans festes. fo. cxviii.

Capi. cxlj. cō lo senyor Rey Darago trames Linfant Namfos a Mallorca ab grā poder de cauallers, e Almugauers per pēdre la ciutat, per raho quel Apostolich endreçaua quel Rey de França hagues la illa de Mallorca, la qual volch guardar lo senyor Rey en Pere. fo. cxviii.

Capitol. cxlij. com entesa la lletra del senyor Rey Darago, lo rey de Mallorca trames vna barca armada ab lletres de segret al noble en Pōs Saguardia lloch tinent en Mallorca: e com lo senyor Rey en Pere pensa venir a Xatiua per lliurar los nabots, e fer don Alfonso Rey de Castella. fo. cxx.

Capitol. cxliij. com lo senyor Rey en P. Darago partint de Barcelona pera venir a Xatiua comença a malauejar de refredament, e com essent a Vilafranca de Panaders li pres febra hon feu son testamēt, e recebe lo cors precios de Iesuchrist. fo. cxx.

Capitol. cxliiij. com lo senyor Infant Nāfos passa en la illa de Mallorca, e cō assatia la ciutat, e apochs de dies entra en parlament ab los prohomens. fo. cxxj.

Capitol. cxlv. com lo senyor Rey en Pere Darago feu publicar segona vegada son testamēt dauant Larchebisbe de Tarragona, e be vuyt Bisbes, e com lexa Linfant Namfos hereu vniuersal del regne Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia: e al senyor Infant en Iacme rey de Sicilia. fo. cxxj.

Capitol. cxlvj. com lo senyor Rey en P. Darago passa desta vida, e fo sebolit el monestir de Sēctes creus: e com los Mar messors trameteren vna galea a Mallorca al senyor Rey Namfos Darago, e a Sicilia al senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia. fo. cxxij.

Capitol. cxlvii. com se sabe la mort del senyor Rey en Pere a Mallorca, e en Sicilia: e los plançts, e plors que van fer tots los de Macina. fo. cxxij.

Capitol. cxlviii. com Linfant en Iacme se corona Rey de Sicilia a Palerm, e les grans festes que hi van fer: e com feu armar vint galees, e feu capita delles a en Berenguer de Sarria. fo. cxxij.

Capitol. cxlix. com lo noble en Berenguer de Sarria ab vint galees correch tota la costera de Malfa: entro ala feu de Roma, hon hach preses galees lenys, e barques. fo. cxxiiij.

Capitol. cl. com lo senyor Rey en Iacme de Sicilia passa en Calabria per guerrear, e com lach tota netament: saluant lo castell Destill. fo. cxxiiij.

Capitol. cli. com lo senyor Rey Namfos Darago sabuda la mort de son pare, enanra en tal manera q̄ a poch de temps hach Mallorca: e Yuiça, e sen torna ē Barcelona hon li fo feyta festa. fo. cxxv.

Capitol. clij. com Lalmirayll en Roger de Lluria correch tota la costera de Prohença, e hach barrejada Serinya, e Achda, e Viats, sens que no muris sembra ne infant de quinze anys auayll, ne hom de sexanta en sus. fo. cxxv.

Cap

Taula.

Capitol. cliij. com lo senyor Rey Nāfos Darago sen ana a Senctes creus; hon feu abfolre lo vas del senyor rey son pare, e cantar per temps. l. misses tots jorns.

fo. cxxvij.

Capitol. cliiij. com Lalmirayll en Roger de Lluria sen ana a Tortosa ab larmanda, e dementre que ell seria ala coronacio del senyor Rey, lexa per cap, e per major del stol son nabot en Ioan de Lluria.

fol. cxxvij.

Capitol. clv. com lo senyor Rey Namfos Darago se corona a çaragoça, e les feltes, e jochs ques van fer: e com en Ioan de Lluria crema, e affega molts llochs en Barbaria: e com Lalmirayll se reculli per passar en Sicilia.

fo. cxxvij.

Capitol. clvj. com lo senyor Rey Nāfos Darago dellibera venjar, la falla quel Rey en Sanxo de Castella hi hauia feyta al senyor Rey en Pere son pare, e treer los fills del Infant en Ferrando de castella de Xatiua, e fer la hu Rey de Castella.

fo. cxxvij.

Capitol. clvij. com haut conselly lo senyor Rey Namfos Darago dellibera desafiar lo Rey en Sanxo de Castella, e trames dos cauallers ab los desafiaments: e com Linfant en Pere sapareylla pera entrar en Castella.

fo. cxxvij.

Capitol. clviij. com lo senyor Rey Nāfos Darago reebe la corona del regne de Valencia, e trach sos cosins de Xatiua: e com ell son cors dellibera fer entrada en Castella ab tuyt en temps: e com essent sobre Castella li vench missatge del Cōpte Dampuries, que Francesos volien entrar en Ampurda.

folio. cxxviij.

Capitol. clx. Com Lalmirayll en Roger de Lluria anant en Sicilia barreja la Barbaria, e correch la illa de Gerba, e Colameta, e vence la bataylla de Matagrifo, es combate en Brandis ab los Francesos,

els tolque lo pont, e arriba a Macina hon li fo feyta festa.

fo. cxxx.

Capitol. clx. com lo senyor Rey Nāfos Darago feu cridar ses hosts en Catalunya apaga de quatre mesos, e com entra ab ells en Roséyllo per vaer si Francesos hi eren entrats en Ampurda.

fo. cxxxj.

Capitol. clxj. com lo senyor Rey Nāfos Darago feu torneig a Figueres de. cc. per. cc. e com se combate ab lo Vescompte de Rochabarti, e ab en Gisbert de Castellnou.

fo. cxxxvij.

Capitol. clxii. com missatgers del Papa, e del Rey de França, e del Rey Dāglaterra vengren al senyor Rey Namfos Darago per requerir de pau, e que poguessen hauer lo Rey Carles qui era en preso.

fo. cxxxij.

Cap. clxiiij. com lo senyor Rey en Iacme de Sicilia pensa passar en Calabria e Principat ab totes ses hosts, e conquistar Napolis, e Gayeta.

fo. cxxxij.

Capitol. clxiiij. com lo Compte Daries sabut lapareyllament quen Sicilia es feya, pensa de venir ab tot llur poder, e se cors del Apostolich a Napolis, e Salerm.

fo. cxxxij.

Capitol. clxv. cō lo senyor Rey en Iacme de Sicilia feu la via de Salerm, e Lalmirayll costeja la costera de Malfa e trach totes les naus, e terides, del port de Napolis e assatia Gayeta.

fo. cxxxij.

Capitol. clxvj. com lo senyor Rey Nāfos Darago se vae ab lo Rey Dānglaterra, e esposa ab filla del dit Rey Dānglaterra: e les grans festes, e dances, e jochs ques van fer.

fo. cxxxiiij.

Capitol. clxvij. com lo Rey Dānglaterra tracta quel Rey Carles ixques de preso, e com essent en preso dit Rey Carles visio li véch q cercas lo cors de madona sancta Maria Magdalena, lo qual troba en lo lloc hon li vench en visio.

fo. cxxxiiij.

Cap. clxviij. com lo senyor Rey Nāfos Da-

Da-

Taula.

Darago patti Dolero acompanyat del Rey Dānglaterra, e com lo rey Carles se vae ab lo Rey de Mallorques, e ab lo rey de França.

fo. cxxxv.

Cap. clxix. com lo rey Carles trames sos tres fills ab vint fills dels nobles de Prohēça al senyor rey Darago p refens: e cō de mana secors al Rey de França, e al Apostolich, perço cō hauia entes quel rey de Sicilia li tenia setge a Gayeta.

fo. cxxxv.

Cap. clxx. com lo senyor Rey Namfos Darago se mes en cor de conquerir Manorca, e lo trames a dir a son frare lo senyor Rey de Sicilia, e que Lalmirayll en Roger de Lluria, que vengues ab. xl. galees armades, e com vench, e ana conquerir Manorques.

fo. cxxxvj.

Capitol. clxvj. recompta lo gran miracle q esdeuench dun Almugauer qui era de Sagorb, per raho de voler méjar carn la vespre de Nadal:

fo. cxxxvj.

Capitol. clxxij. com vna gran fortuna aculli lo senyor Rey Darago, e tot son estol anant conquerir Manorca, e com hach conquesta tota la illa, e en quina manera: e com al tornar que sen feya Lalmirayll en Sicilia fortuna laculli, e correch entro en Trapena.

fo. cxxxvij.

Cap. clxxiiij. cō lo senyor Rey Namfos Darago trames sos missatgers a Tarasco per tractar dela pau del Rey Carles, hon pau sendreça axi com lo senyor Rey Darago hauia mester, e a gran honor del senyor Rey de Sicilia, e cō malautia vench al senyor Rey Namfos duña exidura.

fo. cxxxviij.

Capitol. clxxiiij. com lo senyor Rey Namfos Darago passa desta vida, per raho duna exidura ques feu el raygal dela cuxa.

fo. cxi.

Capitol. clxxv. com lo compte Dampuries, e daltres richs homens fore elets per anar en Sicilia, per amenar en Catalunya lo senyor Rey en Iacme de Sicilia, e com madona la regina mare sua, e Lin-

fant Fraderich frare seu romanguerē per cap, e per major de tota Sicilia, e tota Calabria.

fo. cxi.

Capitol. clxxvj. com lo senyor Rey en Iacme Darago se reculi a Trapena p passar en Catalunya, e desembarca a Barcelona, hon feu ecelebrar misses per lanima del Rey Namfos son frare, e a Sētes creus per lo senyor Rey en Pere son pare, e com fo coronat a çaragoça, e com promes secors a don Alfonso de Castella.

fo. cxi.

Capitol. clxxvij. com lo senyor Rey en Iacme Darago vench a Valencia, e hach presa la corona del reyalme, e com missatgers del Rey en Sanxo de Castella li vengren, pregāt li de pau: la qual hach confirmada entrell e lo Rey de Castella, e sos nabots.

fo. cxlij.

Capitol. clxxviii. com lo senyor Rey en Iacme Darago, e de Sicilia tench tot son regne en pau, e esquiua bandos, que no poguessen hauer en ciutats, ne viles, e assenyaladament esquiua cells qui erē a Tortosa entre Garridells, e Carbons, e Puigs.

fo. cxliij.

Cap. clxxix. cō Lalmirayll en Roger de Lluria tench taula redona a Calathayut, e cō hagren vistes lo senyor rey e Iacme Darago e de Sicilia, e lo Rey de castella, hō li esdeuench vna grā honor.

fo. cxliiij.

Capitol. clxxx. com Lalmirayll en Roger de Lluria sen torna en Sicilia, e passa en Calabria ab lo senyor Infant en Fraderich, e tengren la terra en veritat, e justicia.

fo. cxlv.

Cap. clxxxj. cō lo Rey Carles pensa de tractar pau ab la casa Darago, e com pera daço Lapostolich trames ab lo Rey Carles vn cardenal al Rey de França, e quel pregaua que ell que degues fer pau ab la casa Darago, e ab lo Rey Carles: la qual no volch atorgar mossenyer en Carles, menys quel Rey Carles no lin faes donacio, del comprat Danjon.

fo. clxv.

Cap-

Taula.

Capitol. clxxxij. com lo senyor Rey en Iacme Darago conferma la pau entrell, e lo rey Carles, e la casa de França, e se feu matrimoni del dit senyor Rey en Iacme Darago, ab madona Blanca filla del Rey Carles: e com lo fill major del Rey Carles, e lo fill major del Rey de Mallorques renunciaren als regnes, e se meteren en la orda de mossener sant Fràçes. fo. cxlvj.

Capitol. clxxxij. com madona la Regina Blanca per casa del senyor Rey en Iacme Darago que eretas Lintant en P. el mulleras: dō pres per muller madona Guillelma de Muncada. fo. cxlvij.

Cap. clxxxiiij. cō lo senyor Rey en Iacme Darago trames missatgers en Sicilia an Ramon Alamany, e an Vilaragut, que deseparassen Sicilia: e cō les gents lem pararē dels lloch, e castells per part del Infant Fraderich. fo. cxlvij.

Capitol. clxxxv. com lo senyor Infant Fraderich empara lo regne de Sicilia, e dona jorn cert que tuyt fossen a Patern hon ab gran solennitat prēgue la corona del reyalme de Sicilia. fo. cxlvij.

Capitol. clxxxvj. cō lo senyor Rey Darago rete les illes de Mallorqs, e de Manorca, e Yuiça al Rey de Mallorques son auonclo, e ana al Papa per tractar pau entre lo frare lo rey Fraderich, e lo rey Carles: e com lo rey de Castella desafia lo senyor Rey en Iacme Darago. fo. cxlvij.

Cap. clxxxvij. com la guerra torna del senyor rey en Iacme Darago, e lo Rey en Ferrando de Castella: e com Lintant en Pere entra en Castella ab grā poder, e asfata la ciutat de Lleo, e lo senyor rey an Iacme delibera entrar per lo regne de Muroia per mar, e per terra. fo. cl.

Cap. clxxxviij. com lo senyor Rey en Iacme Darago pres la vila Dalacant e lo castell per torça darmes, e molts daltres castells, e viles, e la major partida del regne e cō hach stabilita tota la terra, lexa procurador lo noble Iacme P. son frate. fo. cl.

Capitol. clxxxix. com lo senyor Rey Iacme Darago hach noues quel Infant en Pere son germa era mort a Lleo, e en Ramon Danglefola, e com sen tornaren en Arago senyeres alçades. fol. clj.

Capitol. cxc. cō dos cauallers de Cathania, e Ser Virgili de Napols reteren la ciutat de Cathania al Duch Robert fill major d. rey Carles: lo qual lexa lo senyor rey en Iacme Darago a Cathania cō passa segona vegada al Papa. fo. clij.

Cap. cxcj. com tres Barons vengren de Fràça ab. ccc. cauallers en ajuda del Rey Carles, per venjar la mort de llurs parēts los quals volent percastrar la mort al Cōpte Galceran, e a don Blasco Dalago, la percastraren a ells mateixos. fo. clij.

Capitol. cxcij. com lo Rey Carles trames son fill lo Princep de Taramto en Sicilia ab mil, e. cc. caualls armats, e cinquanta galees: e com fo desbaratat a Tra pena per lo senyor Rey Fraderich de Sicilia, e pres, e mes en preso en lo castell de Xitelo. fol. cliij.

Capitol. cxcij. com lo Rey Carles, e Lapoitlich trameteren dir al Rey Phalip de França, que ell que volgues trame tre son frare Micet Carles en Sicilia, per ço com lo Papa lo bastaria del tresor de S. Pere: lo qual son acordat per ell, e los dotze Pars de França. fo. clv.

Capitol. cxciiij. recompta lo començament de frare Roger qui puys tō en tant exalçat, e les grans proētes que va fer de sa vida. fo. clvj.

Capitol. cxcv. com lo Duch Robert asfata Macina ab tot son poder, e cō sabēt ho lo senyor Rey Fraderich trames a Macina don Blasco, e lo Compte Galceran ab secors, lo qual sabēt lo Duch Robert se passa en Calabria, de que foren molt despagats los de Macina. folio. clvij.

Capitol. cxcvj. com essent Macina en auentura de desempasar per fam, son reitaurada per frare Roger ab. X. galees

de

Taula.

de forment: don lo Duch lendema hach a lleuar lo setge, e tornarsen en Cathania. fo. clviij.

Capitol. cxcvij. com Micet Carles de França passa en Sicilia ab quatre milia cauallers, e pres terra a Termens, e asfata Xacca: hon de quatre milia no pogren fer cinchcents que tots no murissen de malautia. fo. clviij.

Capitol. cxcviij. com se feu la vista del senyor Rey Fraderich de Sicilia, e de Micet Carles prop Calathabellot, e la pau se tracta, es feu: e com mullera lo senyor Rey Fraderich de Sicilia ab filla del Rey Carles na Lionor. fo. clviij.

Capitol. cxcix. com frare Roger comença a tractar lo passatge de Romania, e trames missatgers al Emperador de Constantinoble, en que li feya a saber cō era apareyllat de passar lla ab Cathalans, ab que degues mullerar ab naboda del Emperador Lantzaura, e quel faes Magaduch: lo qual tot lin son atorgat per Lemperador. folio. clx.

Capitol. cc. com los missatgers de frare Roger tornarē de Constantinoble a Macina ab tot bon recapte, e tots priuilegis: e fo feyt Magaduch de tota Romania: e com lo senyor rey Fraderich de Sicilia li feu donar. x. galees. e dos lēyse lacorrec de diners, el basta de viandes. fo. clxj.

Capitol. ccj. com frare Roger Magaduch de Romania pres comiat del senyor Rey de Sicilia, e passa ab dos milia, e cinchcents cauallers darmes, e paons en Romania. fo. clxij.

Capitol. ccij. com lo Magaduch pres terra a Maluesia, e passa en Constantinoble, hon fo be acullit per Lemperador, e son fill: e com Cathalans, e Genouesos hagren brega, en que muriren be tres milia Genouesos. fo. clxij.

Capitol. ccij. com lo Magaduch passa en Natuli, e pres terra al cap del Arta

qui menys de sabuda dels Turchs, els combate, e hach treyt de catius totes les terres qui eren subjugades per los turchs e exiurna al Artaqui. fo. clxiiij.

Capitol. cciiij. com lo Magaduch sen ana a Constantinoble per lexa la Magaduchesa: e com recapta del Emperador paga per quatre mesos; e los grans dons que fetu a tota sa companya. fo. clxv.

Cap. ccv. com lo Magaduch ab sa companya hach segona bataylla ab la gabella de Cesa, e de Tiū, e los hach vençuts, e morts, prop de Filadelfia. fo. clxvj.

Cap. ccvj. com los Turchs fore vençuts ala Tira per en Corberan Dalet, hon fo sent duna sageta e mort: e com en Bñg. de Rochafort vench en Constantinoble ab dos galees, e docēts cauallers, e vēch a Epheso hon es lo monument de mossenyet sant Ioan Euangelista. fo. clxvj.

Capitol. ccvij. com lo Magaduch fo a Alto lloch, e feu Senescal dela hosta en Berēguer de Rochafort, e com hagrē desconfits los Turchs dela gabella de a Tia, los quals segona vegada aplegats ab tots los Turchs fore vēçuts, e morts. be. xvij. milia ala porta del Ferre. fo. clxvij.

Capitol. ccviiij. com Lemperador de Constantinoble trames a dir al Magaduch que totes coses lexades sen tornas a Constantinoble, per raho q li vengues acorrec contra Lemperador Lantzaura qui sera lleuat ab lo imperi. fo. clxviij.

Capitol. ccix. com lo Magaduch ahuda la missatgeria del Emperador de Constantinoble hach consell que degues fer en que fo acord que de tot en tot anas acorrec Lemperador. fo. clxviij.

Capitol. ccx. com sabuda la venguda del Magaduch per Lemperador Lantzaura tracta ab Lemperador de Constantinoble que sacordassen, que ell faria tot ço que ell volgues: e com oy se mes entre Lemperador de Constantinoble, e lo Magaduch. fo. clxviij.

*** ij Cap-

Capitol. ccxj. com lo noble en Berenguer Dentença vench en Romania ala companya, e fo feyt Magaduch per fratre Roger. fo. clxviii.

Capitol. ccxij. com acap de. CCCC, anys quel imperi era estat lens Cesar fratre Roger fo creat Cesar per Lemperador de Constantinoble: e com exiurna en Galipol, e haut acord passa en Natuli. fo. clxx.

Capitol. ccxij. com lo Cesar dellibera anar pendre comiat de Xormiqueli mal grat de sa fogra, e de sa muller, perço cō eren certes dela enueja que Xormiqueli tenia. fo. clxx.

Capitol. ccxiiij. en lo qual se recompra quina terra sia Galipol, e quines forçes hi haja: e axi mateix se fa mencio dela historia de Paris, e Arena. fo. clxxj.

Capitol. ccxv. com lo Cesar vench ala ciutat de Andtinopol per pēdre comiat de Xormiqueli, lo qual feu occitre lo Cesar a Gircon cap dels alans, e tota sa gent que non escapare mas tresie cō trames a Galipol gēts qui correuessen la terra, e destroyssen la cōpanya del Cesar. fo. clxxj.

Capitol. ccxvj. com la companya del Cesar dellibera defasiar Lemperador, e reptar lo de fe., e daço que feyt hauia: e com Lemperador de Constantinoble feu matar an Ferran Daunes Almirayll ab tots los Cathalans, e Aragonesos qui erē a Constantinoble. fo. clxxij.

Capitol. ccxvij. com missatgers tramesos al Emperador per defasiarlo foren presos, e esquarterats ala ciutat de Redisco, e lo miracle del golf de Marmorea, hon son degollada gran res dels innocents per Herodes. folio. clxxiiij.

Capitol. ccxviii. com en Berenguer Dentença apres barrejada Recrea en contra ab xvij. galees de Genouesos, e fo pres en seper ells: e com yo en Ramon Muntaner volgu donar xx. milia per pres daur perque me lliurassen. fo. clxxiiij.

Capitol. ccxix. com sabuda le preso de Berenguer Dentença, e la mort dels missatgers a Galipol ajustaren consell de ço que deuie fer, en lo qual se dellibera que desfondrassen les galees, e tot vexell, per raho que negu pogues escapar, ne fugir menys de bataylla. fo. clxxiiij.

Capitol. ccxx. cō la companya dellibera combatres ab aquells que Xormiqueli hauia tramesos sobre Galipol, e cō los van vendre, e hagren morts be. xxvj. milia entre dapeu, e dacaual. fo. clxxiiij.

Capitol. ccxxj. com la companya sabuda la venguda de Xormiqueli fill major del Emperador de Constantinoble, hagren acord de ferir en la llur dauantera, la qual hagren vençuda: e com Xormiqueli escapa ferit en la cara duna brotxa. fo. clxxv.

Capitol. ccxxij. com la companya barreja la ciutat del Redisco, e el Panido: e al Redisco hagren feyt ço que ells hauien feyt de llurs missatgers: e com se mudaren entre el Redisco, e el panido, e en Ferran Eximenis Darenos los vench a correr. fo. clxxvj.

Capitol. ccxxiiij. com en Ferran Eximenis Darenos correch entro prop de constantinoble, e en mig del jorn embla lo castell de Medico, e lo va guanyar, e pendre: e com la companya se reparti en tres parts. fo. clxxviij.

Capitol. ccxxiiij. com Ser Iordi de Cristopol del reyalme de Seledonich correch Galipol ab. lxxx. homens dacaual, los quals desbarati yo Ramon Muntaner ab quatorze dacaual. fo. clxxviij.

Capitol. ccxxv. com en Rochafort ana arret Lestenayre, els affega, e crema totes les naus, e galees, e terides que alli eren: e com la companya dellibera de combatres ab los Alans, e la fort vench sobre ni en Ramon Muntaner que romagues en guarda de Galipol. fo. clxxviij.

Capitol. ccxxvi. com la companya se parti per combatres ab los Alans, e hagren mort Gircon cap llur, e abatudes les seues senyeres, e mortes les seues gents e ço que esdeuench a vn caualler dels Alans per raho de lliurar sa muller de la companya, fo. clxxviii.

Capitol. ccxxvij. recompra lo tractament que Ser Antoni Spindola feu ab Lemperador de Constantinoble: e com defasia la companya de part de tota la comuna de Genouesos, e vench assiar Galipol, hon fo mort, e desbaratats tots los llurs. fo. clxxx.

Capitol. ccxxviii. com Ximelich Turch volch participar ab la companya ab vuytanta homens a cauayll, e com dita companya to creixcūda de M.D.ccc. homens de cauall de Turchs. fo. clxxxj.

Capitol. ccxxix. com lo senyor Rey Nantos Darago trague dela preso en Berenguer Dentença, lo qual ana al Papa e al Rey de França per pregar los de ajuda: e com essent li negada, passa en Galipol, e la discordia que hach entrell, e en Rochafort. fol. clxxxiiij.

Capitol. ccxxx. com lo molt alt senyor Infant en Ferrando de Mallorques vech en Romania a Galipol, hon era la companya ab certes conuincences per lo senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia: e cō fo reebut, e jurat per llur cap, e Senyor menys de Rochafort, e sa companya, q̄l volien jurar per si, e no per lo senyor rey de Sicilia. fo. clxxxiiij.

Capitol. ccxxxj. com Linfant en Ferrando de Mallorques, e la companya partiren del regne de Macedonia, e desempararen Galipol, e lo castell de Modico, el cremaren, e sen anaren al regne de Salonich per guerrejar. fo. clxxxv.

Capitol. ccxxxij. com la companya se moch pera anar al regne de Salonich: e cō essent a dos jornades prop de Cristopol brega se moch entre la companya, hon muri en Berenguer Dentença per mans dels Rochaforts. fo. clxxxvj.

Capitol. ccxxxiiij. com en Rochafort feustat la llur companya en tal enteniment, que per res no reebessen lo senyor Infant en Ferrando per lo senyor rey Fraderich de Sicilia, sino per ell mateix: don lo senyor Infant sen hach a partit dela companya, e se vench en Sicilia, e ab ell yo R. Muntaner. fo. clxxxviij.

Capitol. ccxxxiiij. com Ser Tici laqueria vench en Galipol apregat mi en R. Muntaner q̄ li volgues ajudar de compāya ab q̄ barrejas lo castell, e vila de Fuylla, hon se trobaren tres reliquies que mossenyer sanct Ioan llexa al altar quant se nies el monument a Epheso. fo. clxxxviii.

Capitol. ccxxxv. com lo senyor Infant en Ferrado feu la via del port del Almiro, e crema, e aplanat tot quant hi hauia, don feu la via dela illa de Espoll, hon combat lo castell, e barreja la vila: e cō fo al cap dela illa de Negrepon, hon fo pres en se per los Vaneciaus. fo. clxxxviii.

Capitol. ccxxxvj. com la companya sa legra de vaer tornar a mi Ramon Muntaner, e com en Rochafort pensa dacostrar se a Micer Carles de França, e feu jurar capita a tota la llur companya mal a fos ops an Tibaut de Sipoys per Micer Carles de França. folio. cxc.

Capitol. ccxxxvij. com les galees de Vanecians se partiren dela companya, e yo Ramon Muntaner ab ells per recobrar ço quem hauien pres: e com ani a la ciutat Destines per raho de pendre comiat del senyor Infant en Ferrado, e perque li faessen honor. fo. cxcj.

Capitol. ccxxxviii. com yo Ramon Muntaner prengui comiat del senyor Infant en Ferrando pera venir en Sicilia: e com les galees de Valencia se trobaren ab aquelles den Riambau Desfar, e trameteren lo senyor Infant al Rey Robert, hon fo fora de preso. fo. cxcj.

Capitol. ccxxxvi. com la companya se parti per combatres ab los Alans, e hagren mort Gircon cap llur, e abatudes les seues senyeres, e mortes les seues gents e ço que esdeuench a vn caualler dels Alans per raho de lliurar sa muller de la companya, fo. clxxviii.

Capitol. ccxxvij. recompra lo tractament que Ser Antoni Spindola feu ab Lemperador de Constantinoble: e com defasia la companya de part de tota la comuna de Genouesos, e vench assiar Galipol, hon fo mort, e desbaratats tots los llurs. fo. clxxx.

Capitol. ccxxviii. com Ximelich Turch volch participar ab la companya ab vuytanta homens a cauayll, e com dita companya to creixcūda de M.D.ccc. homens de cauall de Turchs. fo. clxxxj.

Capitol. ccxxix. com lo senyor Rey Nantos Darago trague dela preso en Berenguer Dentença, lo qual ana al Papa e al Rey de França per pregar los de ajuda: e com essent li negada, passa en Galipol, e la discordia que hach entrell, e en Rochafort. fol. clxxxiiij.

Capitol. ccxxx. com lo molt alt senyor Infant en Ferrando de Mallorques vech en Romania a Galipol, hon era la companya ab certes conuincences per lo senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia: e cō fo reebut, e jurat per llur cap, e Senyor menys de Rochafort, e sa companya, q̄l volien jurar per si, e no per lo senyor rey de Sicilia. fo. clxxxiiij.

Capitol. ccxxxj. com Linfant en Ferrando de Mallorques, e la companya partiren del regne de Macedonia, e desempararen Galipol, e lo castell de Modico, el cremaren, e sen anaren al regne de Salonich per guerrejar. fo. clxxxv.

Capitol. ccxxxij. com la companya se moch pera anar al regne de Salonich: e cō essent a dos jornades prop de Cristopol brega se moch entre la companya, hon muri en Berenguer Dentença per mans dels Rochaforts. fo. clxxxvj.

Capitol. ccxxxiiij. com en Rochafort feustat la llur companya en tal enteniment, que per res no reebessen lo senyor Infant en Ferrando per lo senyor rey Fraderich de Sicilia, sino per ell mateix: don lo senyor Infant sen hach a partit dela companya, e se vench en Sicilia, e ab ell yo R. Muntaner. fo. clxxxviij.

Capitol. ccxxxiiij. com Ser Tici laqueria vench en Galipol apregat mi en R. Muntaner q̄ li volgues ajudar de compāya ab q̄ barrejas lo castell, e vila de Fuylla, hon se trobaren tres reliquies que mossenyer sanct Ioan llexa al altar quant se nies el monument a Epheso. fo. clxxxviii.

Capitol. ccxxxv. com lo senyor Infant en Ferrado feu la via del port del Almiro, e crema, e aplanat tot quant hi hauia, don feu la via dela illa de Espoll, hon combat lo castell, e barreja la vila: e cō fo al cap dela illa de Negrepon, hon fo pres en se per los Vaneciaus. fo. clxxxviii.

Capitol. ccxxxvj. com la companya sa legra de vaer tornar a mi Ramon Muntaner, e com en Rochafort pensa dacostrar se a Micer Carles de França, e feu jurar capita a tota la llur companya mal a fos ops an Tibaut de Sipoys per Micer Carles de França. folio. cxc.

Capitol. ccxxxvij. com les galees de Vanecians se partiren dela companya, e yo Ramon Muntaner ab ells per recobrar ço quem hauien pres: e com ani a la ciutat Destines per raho de pendre comiat del senyor Infant en Ferrado, e perque li faessen honor. fo. cxcj.

Capitol. ccxxxviii. com yo Ramon Muntaner prengui comiat del senyor Infant en Ferrando pera venir en Sicilia: e com les galees de Valencia se trobaren ab aquelles den Riambau Desfar, e trameteren lo senyor Infant al Rey Robert, hon fo fora de preso. fo. cxcj.

Capit. cxxxix. com en Rochafort fo pres per la companya, e lliurat an Tibaut de Sipoy, lo qual menys de sabuda dela companya sel mena, el lliura al Rey Robert, quil mana metre en vna bolta en verfa, hon mui de fam. fo. cxciiij.

Capitol. cxxi. com lo Duch de Tenes lexa lo ducat al Compte de Brenda, e co dit Compte essent desafiat per lo Dispotat de Larta, e per lo senyor dela Blaquia: e el Emperador, hach la companya en sa ajuda: e cobrada tota sa terta volch perca far la mort a dita companya, hon fo mort ell, e els seus. fo. cxciiij.

Capitol. cxxij. com los Turchs se partiren de la companya, e Genouesos los presseren tots en fea Bocadauer, e com aquells qui ere romafos en la part de Galipol foren morts per Lemperador de constantinoble. fo. cxcv.

Capitol. cxxij. com la companya elegi per cap Linfant Mamfre fill segon del Rey de Sicilia, el jurare per cap, e senyor: e com essent tant poch, lo senyor Rey trames capita per Linfant an Berenguer Stanyol qui gran temps rege molt sauiament la host, fo. cxcv.

Capitol. cxxliij. com mort en Beñ. Stanyol lo senyor Rey de Sicilia trames ala copanya p Linfant Mamfre Nalfonso Fraderich fill seu: e co mort Linfant Mamfre juraren per cap e p senyor Nalfonso Fraderich, e li fo donada per muller la filla d Micer Bonifaci de Verona. fo. cxcvj.

Capitol. cxxliiij. recompra qui sia estat Micer Bonifaci de Verona, e la sua dexedença: e com lo Duch de Tenes pres ca ualleria de dit Micer bonifaci de Verona, e li feu molt gran do, e honor lo dia de sa caualleria. fo. cxcvj.

Cap. cxxlv. com pau se tracta entre lo senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella ab conuinença que el fill major del Rey e lacme Darago mulleras ab filla del Rey en Ferrando de Castella. fo. cxcviij.

Cap. cxxlvj. com entre lo senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella se tracta q de tot en toranassen sobre lo rey de Granada, perço que hauia trencades les treues: e com lo Rey de Castella ana assatiar Algezira, e lo Rey Darago Almeria. fo. cxcviiij.

Capitol. cxxlvij. com lo Rey de Castella menys de sabuda del senyor rey Darago lleua lo setge Dalgezira, e lo senyor Rey Darago hach bataylla a Almeria ab los Sarràhins: e Linfant en Ferrando mata lo fill del Rey Godix Sarrahi, e com lo Rey de Granada prega de treua lo senyor rey Darago. fo. cxcviiij.

Capitol. cxxlvij. com en Rogero de Lluria fill del Almirayll en Roger de Llu ria ab ajuda del senyor Rey Fraderich de Sicilia ana desafiat Gerba qui era ab serge del Rey de Tunis: e com passant en Napolis muri, e resta la terra a son germa en Carlet. folio. cc.

Cap. cxxlix. co los de Miscona ab alguns de Moabia assatiaren lo castell de Gerba, e en Carlot ab ajuda del senyor Rey de Sicilia Fraderich anant a Gerba gita tota la caualleria, e a poch de temps muri: e co reuelats segona vegada lo senyor Rey trames en lacme de Castella ho axi mateix muri. fo. cc.

Capitol. ccl. com en Simon de Mòtoliu reques los rudors den Rogero de ajuda, e madona Saurina Lapostolich e lo Rey Robert, los quals li digueren de no, e a defalliment daquests vech al senyor Rey de Sicilia Fraderich qui trames Micer Pelegri de Pati ab. xvij. galees hon fo desbaratat, e pres. fol. ccj.

Cap. cclj. co en Simo de Mòtoliu clamà marce al senyor rey de Sicilia Fraderich, q ell faes reebre lo castell de Gerba, e la torra dels Querquens a qui li plagues: e com dit senyor Rey offeri a mi R. Muntaner la conquesta de Gerba, em aparelli per conquerirla. fo. ccj.

Cap-

Capitol. cclij. com yo Ramon Muntaner fuy a Gerba per capita, e reebi lo castell, e homenatge de tots quants mi ere: e com tres vegades citi als de Miscona, e Alef cap llur, els desafibi, els mis en vn canto dela illa, hon hach entrells ta gran fam que deles serradures deles palmeres feyen pa. fo. cciiij.

Capitol. cc. iij. com Alef exi dela illa, e replega bevuyt milia homens dacauayll, e quatorze barques ab que foren desconfits los Chrestians del pas: e com yo Ramon Muntaner mon cors feri en ells, els vaig vencre, e guanyar. xvij. barques, e hagui lo pas. fo. cciiij.

Cap. ccliiij. co tots los de Miscona ab en Alef se volgren ertre a mi R. Muntaner: e com lo senyor Rey de Sicilia trames Micer Coral Llança ab. xx. galees per raho que hi prenguessen venjaça de tuyt, em fo donada la dauantera a mi Ramo Muntaner. fo. ccv.

Capitol. cclv. com hagrem bataylla ab los Moros de Miscona, els vencre, e preguem dotze milia persones preses entre fembres, e infants: e com lo senyor Rey Fraderich de Sicilia de gracia especial me dona la illa, e els Querquens a tres anys. fo. ccvj.

Cap. cclvj. com torna la guerra del senyor Rey de Sicilia, e del Rey Robert: e co passa lo senyor Rey de Sicilia en Calabria, e pres castells, e viles. fo. ccviiij.

Capitol. cclvij. com Linfant e Ferrado de Mallorques passa en Sicilia segona vegada, e la honor q li fo feyta: e com e Beñ: de Sarria estigue ab la companya a Palerm, e en Dalmau de Castellnou passa en Calabria per capita, e pensa de guerrejar. folio. ccviiij.

Capitol. cclviiij. com lo rey Robert passa en Sicilia, e pres terra a Palerm, e guanya Castellamat, e assatia Trapena: e com lo senyor Rey trames Linfant en Ferrando al munt de sant Iulia, don feya gran dam-

natge al dit Rey Robert. fo. ccviiij.

Capitol. cclix. com estant yo R. Muntaner a Gerba, lo noble en Beñ. Carros la vendi assatiar ab gran poder per lo rey Robert: e com pensant daparellarme mis fatget li vench a Pantanella del Rey Robert, en que li trametia dir que sen tornas a Trapena. fo. ccix.

Capitol. cclx. com lo senyor Rey Fraderich de Sicilia feu armar sexanta galees p raho de destroyr tota la host del Rey Robert: e com la Regina mare del Rey Robert esogra del senyor Rey Darago, e del senyor rey de Sicilia sabent ho, tracta treua a vn any ab lo senyor Rey de Sicilia, e el Rey Robert. fo. ccxi.

Capitol. cclxi. tracta com lo senyor dela Morea auaylla del Duch de Borgonya, qui fo net del Rey de França, don per llinea recta auaylla madona Ylabel muller del senyor Infant en Ferrando de Mallorques. fo. ccxi.

Cap. cclxi. com los Barons del Principat dela Morea delliberere fer matrimoni dela nina Princesa dela Morea ab en Phalip fill segon del Rey Carles, e se ferma, ab que lo fill del Compte Daria mulleras ab germana de dita Princesa, e senyora de Matagrifo. fo. ccxiij.

Capitol. cclxiij. com lo senyor Infant en Ferrado de Mallorques, pres per muller madona Ylabel filla del Compte Daria, e neta del Princep dela Morea: e com la dona de Matagrifo areta sa filla dela Baronia de Matagrifo, e de tot dret que hagues en Principat dela Morea. fo. ccxiij.

Capitol. cclxiij. com yo R. Muntaner tramis missatge al senyor Rey de Sicilia p raho que fos la sua marce que yo pogues venir en Cathania hon era lo senyor Infant en Ferrando ab la Infanta sa muller que infant a vn fill qui hach nom lacme: e com dit senyor Infant sapareylla de pasat en la Morea. fo. cexiiij.

*** iij Cap-

Capitol. cclxv. com la Infanta madona Ysabel muller del senyor Infant en Ferrando de Mallorca passa desta vida: e com yo R. Muntaner reti les illes de Gerba, e dels Querquens al senyor Rey de Sicilia, e men an illa honera lo senyor Infant en Ferrando. fo. ccxliij.

Capitol. cclxvj. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorca comana a mi Ramon Muntaner lo senyor Infant lacme char fill seu, per raho quel portas, e lliuras ala Regina sa mare, em dona carta de procuracio pera fer tot ço que plagues. fo. ccxv.

Capitol. cclxvij. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorca passa ala Morea, e pres Clarença a força darmes, e hach tota la encontrada, erjuraren per cap, e per senyor tots los de Clarença, e els de la Morea. fo. ccxvi.

Capitol. cclxviii. com yo Ramon Muntaner pense dapareyllarme per passar ab lo senyor Infant en lacme en Cathalunya a sa auia: e com hagui noues quels de Clarença hauien armades quatre galees per raho de hauer dit Infant, e com dia de tots sancts prengui terra a Salou fo. ccxvii.

Capitol. cclxix. recompta com yo Ramon Muntaner lliuri lo senyor Infant en lacme a madona la Regina auia sua qui era a Perpinya, el lliuri ab tota aquella tollennitat que Infant, ne fill de Rey se deu lliurar. fo. ccxviii.

Capitol. cclxx. com lo senyor infant en Ferrando de Mallorca trames per cauallers, e homens de peu, e com abans q la gent hi fos ala morea dit Infant passa delta vida, e se occupa de tota la terra mossenyer en Ioan frare del Rey Robert fo. ccxix.

Capitol. cclxxi. com lo senyor Rey en lacme Darago acorda de trametre Linfant Namfos son fill aconquistar lo regne de Serdenya, e de Corsega ab ajuda que

li feu lo senyor Rey de Mallorca de xx galees. fo. ccxix.

Capitol. cclxxij. recompta lo sermo que yo R. Muntaner tramis al senyor Rey per lo passatge de Serdenya, e Corsega, per raho de consell danar al senyor Infant Namfos, o al menys a fer recordar de totes coses. fo. ccxx.

Capitol. cclxxiiij. com lo senyor Infant Namfos parti de port Fangos, e pres terra a Palma de Sols, hon lo jutge Darborea, e gran res dels Sarts lo reberen per senyor, en trames Lalmirayll per assatar Caller. folio. ccxxiiij.

Capitol. cclxxiiij. com lo senyor Infant Namfos hach presa Vila Desgleyes, e vench assatar lo castell de Caller, e edificar dauant dit castell de Caller vn altre castell ab vna altra vila, que hach nom lo castell de Bonayre, fo. ccxxiiij.

Capitol. cclxxv. com lo Compte Norvench se correr Caller be ab vuyt C. hualiers Tudeschs, e Pisans, e sis milia dapeu, e xxx galees, es combateren ab lo senyor Infant Namfos: en fugi lo Compte, e muriren tots los Tudeschs e Pisans, e a poch de temps muri lo compte de les nafrs que hach haudes. fol. ccxxv.

Capitol. cclxxvj. com aquells de Caller cuy dare entrar en lo castell de Bonayre, e lo senyor Infant Namfos desconfils, ela mal uestat quels de Caller van fer den Gilbert de Sételles, e daltres cauallers: e co Pisans delliberaren fer pau ab lo senyor Infant Namfos. fo. ccxxvj.

Capitol. cclxxvij. com lo senyor Rey Darago trames vint galees lleugerés al senyor Infant Namfos: e com missatger de Pisans tracta de pau ab Micer Barnabo Doria qui si mes parlador de pau entre lo comiu de Pisa, e el senyor Infant. fo. ccxxvij.

Capitol. cclxxviii. com se feu la pau del senyor Infant Namfos, e dels Pisans, e ab quines conuinences: e com aquells de

de Bonifaci, e daltres llochs de Corsega feren homenatge al senyor Infant Namfos. fo. ccxxviii.

Capitol. cclxxix. com lo senyor Infant Namfos sen torna en Cathalunya, e lexa procurador general al noble en Phalip de Saluca, e lo noble en Berenguer Carros capita del castell de Bonayre, e thresorer dela illa Pere de Leuia, e Agosti de Costa. fo. ccxxviiiij.

Capitol. cclxxx. com lo senyor Rey en Sanxo de Mallorca passa desta vida, e lexa hereu son nabot Linfant en lacme fill del senyor Infant en Ferrando: e com fo sebolit a Perpinya ala esgleya de sant Ioan. fo. ccxxviiiij.

Capitol. cclxxxj. com lo senyor Rey Darago rete al sanct pare Apostolich Regol, e els altres castells quel senyor Rey de Sicilia hauia a Calabria, quels tengues en segrest: e com a poch de temps Apostolich los rete al Rey Robert, de que fo molt despugat dit senyor Rey de Sicilia. fo. ccxxx.

Capitol. cclxxxij. com galees del Rey Robert trencaren les Tonayres de Sicilia, don la guerra torna entre el senyor Rey de Sicilia, e lo Rey Robert: e com dit Rey Robert trames son fill lo Duch ab gran poder en Sicilia, lo qual sen hach a tornar en Calabria menys dauer res guanyat fo. ccxxx.

Capitol. cclxxxiiij. de les grans maluestats que les communes de Genoua ha feytes al senyor Rey de Sicilia, e san tostemps enuers la casa Darago. fo. ccxxxiiij.

Capitol. cclxxxiiij. com dos galees lleugerés de Pisans entraren ab vianda dins la palisada del castell de Caller e co Lalmirayll en Francesch Carros lar pres ab tota la xurma: lo qual entes per los Pisans fo ordonat de venir acorrer dit castell de Caller. folio. ccxxxiiij.

Capitol. cclxxxv. com lo jutge Darborea hach presos vuytanta Pisans, els trames

al Almirayll, el qual axi mateix nach presos cent e cinquanta: e com lo dia de Nadal entre de galees, e lenys vengren cinquanta dauant Caller per acorrerla, de les quals Lalmirayll en Carros hach. vij. e les altres foren desbaratades, en pensaren de fugir. fo. ccxxxiiij.

Capitol. cclxxxvj. com les galees dels Pisans, e Genouesos qui eren escampades, e deles mans del Almirayll en Carros delliuades combateren la nau del noble en Ramon de Peralta, en tal guisa que apres de hauer perduts. ccc. Genouesos se hagren a partir de dita nau proudolents: e com Pisans pensaren de trencar totes les conuinences que hauien ab lo senyor Infant. fo. ccxxxvj.

Capitol. cclxxxvij. com les senyeres del Almirayll en Carros, e del noble en Ramon de Peralta pensaren dentrar Scampaig, e la van guanyar a força darmes e la gren axi ab los de Scampaig que non restauraren a vida, ne hom, ne dona, ne infant: e com dit lloch meritament per sos peccats fo punit. fo. ccxxxvij.

Capitol. cclxxxviii. com lo senyor Rey en lacme de Mallorca fonch donat p tudor lo molt alt senyor, e deuot, mossenyer en Palip de Mallorca, auonclo seu: lo qual tracta, e acaba, que dit senyor Rey de Mallorca hagues per muller madona Gostança filla del senyor Infant Namfos. fo. ccxxxviii.

Capitol. cclxxxix. com lo senyor Rey Darago ab lo senyor Rey de Mallorca trameteren tal secors a Bonayre, que aquells de Caller se tengren per perduts, e hagren los Pisans a tractar pau ab dit senyor Rey, e retrel lo castell de Caller. fo. ccxxxviiiij.

Capitol. ccc. com tostemps Deus punix tot hom qui pau trenca, e com los Pisans reteren lo castell de Caller al senyor Rey Darago, e per ell al jutge Darborea, e sen van exir per la porta dela mar: e com

Taula.

standart reyal, e panons foren mesos el castell de sanct Brancas. fo. ccxxxviii.

Capitol. ccxcj. com la senyora Infanta muller del senyor Infant Namfos passa desta vida apres dauer haut della Linfant en Pere, e Linfant en Iacme, e vna filla: e profeix axi mateix dient quals sien estats aquells cinch fills del senyor Rey en Iacme Darago, e de madona la Regina Blanca. fo. ccxxxviii.

Capitol. ccxcij. com lo senyor Rey en Iacme Darago apres dauer moltes vega des confessat, e hauts los sacraments de la sgleya passa desta vida, e fo soteeat a Senctes creus: e com resta lo regne Darago, e Valencia al senyor Infant Namfos. fo. ccxli.

Capi. ccxciiij. com lo senyor Rey Namfos Darago vench ab tots sos germans, e richs homens ala vila de Muntblanch, hon tench conseyll en quina part de ses terres yria: e axi hi vench a Barcelona, e aqui jura vltatges, e franqueses, e llibertats a tot Cathala, el juraren per llur cap e senyor. fo. ccxli.

Capitol. ccxciiij. com lo senyor Rey Namfos Darago ordona que prelats, e richs homens, e cauallers de sos regnes fossen a çaragoça lo dia de Pascha, per-

ço com se volia fer caualler, e pendre la beneyta corona del reyalme.

fo. ccxli.

Capitol. ccxcv. com lo senyor Rey Nã fos parti de Barcelona, e vench en la ciutat de Lleyda, e vesita gran res de totes aquelles parts, e li trameteren grans presents, e joyes lo rey de Trimis, e de Granada: e com tots los nobles començaren dapareyllarse pera venir a çaragoça ala coronacio. fo. ccxliij.

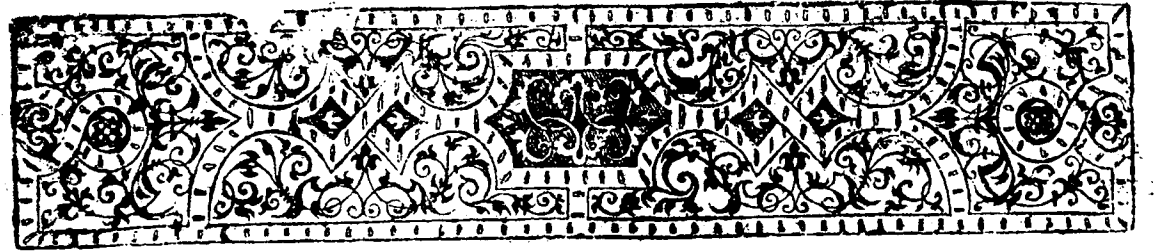
Capitol. ccxcvi. dels nobles quel senyor Rey Namfos feu cauallers nouells en la sua coronacio, e daquells que feu Linfant en Pere, e Linfant en Ramon Berenguer, e axi mateix de molts cauallers nouells qui llavors se faeren.

fo. ccxliij.

Capitol. ccxcvij. com lo senyor Rey Namfos pres caualleria de si mateix a çaragoça, ne ab qual manera, ne ab quina solennitat recebe la beneyta corona del reyalme. fo. ccxliij.

Capitol. ccxcviij. com apres dauer reebuda la corona del reyalme vn seti molt rich son feyt al senyor Rey Namfos en que sech ab sos richs homens, e cauallers, e hi cantaren en Roma set, e en Comi Iutglars. fo. ccxlvij.

Finis.

PROLECH EN LO qual se recompten les gracies QVE DEVS FEV AL autor, e fa a tots aquells qui lamen de cor.

Nom de nostre Senyor ver Deus Iesu Christ, e de la sua beneyta mare madona santa Maria, e de tots los seus beneyts sancts, e sanctes, **A M E N.** Perço com es deute que cascu deja retre gracies, e merces a Deus, e ala sua beneyta mare de la gracia, e merce que li fa. E encara que no la deja tenir celada, ans la deu manifestar: perço que cascu ne prenga bon exemple, e esforç de be affer, e a dir. Car segurament pot tenir cascu per veritat, que qui be fa, ne pensa, ne be tracta, que Deus lli ret bon guardo: e si fa lo contrari, es per contrari, si donchs no se smena. En axi que lo mal'aytant com puscha faça tornar en be, car a Deus res no pot esser amagat. E plaume yna paraula qui notoriament se diu en lo regne de Sicllia, que diu hom com la hũ se contrasta ab laltre: Or layxa anda a fide que Deus te vide. E axi cascu fara que saui, que vaja a fe que Deus lo veu: que a Deus no pot esser res amagat. E perço com entre los altres homens del mon yo Ramon Muntaner nadiu de la vila de Peralada, e ciutada de Valencia es raho que faça moltes gracies a nostre Senyor ver Deus, e ala sua beneyta mare madona sancta Maria, e a tota la cort celestial de la gracia, e de la merce que ma feyta, e de molts perills que ma gita, e escapat. Axi de XXXII. bataylles entre de mar, e de terra, en que som stat: com de moltes presons, e turments qui en ma persona son estats donats en les guerres, hon yo som estat: e per moltes persecucions que he hahudes, axi en riqueses, com en altres maneres: segons que auant porets entendre en los feyts qui en mon temps son estats. E segurament que yo mestegra volenters de recomptar aquestes coses. Mas conueme a fer que ho deja recomptar: e alenyaladament perço que cascu entena que en tants perills nengu no poria scapar sens la ajuda, e la gracia de Deus, e dela sua beneyta mare madona sancta Maria: e vull que

Foch aro en teps del Infant en Ferrado de Mallorca. sapiats

CAPITOL PRIMER

com vna visio vench al llit den
Ramon Muntaner, e li feu co-
mençar aquest libre.

VN DIA estant yo en vna mia alqueria per nom Xiluella, qui es en la horta de Valencia: e durmint en mon llit, a mi vench en visio vn prohom vell, vestit de blách, quim dix: Muntaner lleua sus, e pensa de fer vn libre de les grans marauelles que has vistes, que Deus ha feytes en les guerres, hon tu es estat: com a Deus plau, que per tu sia manifestat. E vull que sapies, q̄ per quatre coses asenyaladamét ta Deus allongada la vida, e ta portat en bon estament: e portara a bona fi. De les quales quatre coses es la vna. Primerament com tu has tengudes moltes senyories, axi en mar, com en terra, hon pogres hauer mes de mal feyt, que no has. La segona cosa es, perço com james no has volgut guardar a nēgun, qui en ton poder fos, ne sia vēgut, mal per mal: ans molts homēs de grans affers son yenguts en ton poder, qui tauien molt de mal feyt, qui cuy dauen ésser morts, com venien en ta ma: e tu llauors feyes ne gracies a Deus nostre senyor de la merce quit feya: e lla hon ells se tenien per pus morts, e pus perduts: tuls reties a nostre senyor ver Deus, propria ment, els desliuraues de la tua preso, els ne trameties en llur terra saluament, e segura, vestits, e aparellats segons que a cascu pertanyia. La terça raho es, que a Deus plau, que tu recomptes aquestes auentures, e marauelles: car altre no es vuy al mon viu, qui ho pogues axi ab veritat dir. E la quarta, perço que qual qui sia Rey Darago, que sesforç de be affer, e a dir, entenen les gracies de Deus, que ha feytes en aq̄ts affers, que tu recomptaras a ells, e a les sues gents: e que pensen que de be en millor yran tostemp, mentre ells vullan en veritat, e en dretura metre, e despēdre son tēps. E que vejan, e conegan, que ala dretura, ajuda tostemp nostre senyor: e qui a dretura guarreja, e va, Deus lo exalça, e li dona victoria, e li fa vençre ab poques gents, e destroyr

Quines senyories es siē stades aquestes, trobar ho has en la profecio de la hystoria en temps del infāt en Ferrādo.

A molts,

sapiats que com exi del lloch de Peralada que no nauia encara XI. anys complits: e com fu aquest libre, el comenci, lla Deus merce, era en temps de LX. anys. Lo qual libre yo comence ha XV. jorns de Maig del any dela Encarnacio de nostre Senyor Deus Iesu Christ M. CCC. XXV.

Alias. XXXV.

Capitol

Taula pera inteligencia del cap. 2. ab la qual ab tota facilitat se pot entendre de quins Reys sen deu parlar en lo present libre.

	Lo Rey en P. qui mullera ab filla del Rey de Muntpefler, dona Maria d qui hach.	Lo Rey e lacme qui mullera ab filla del Rey de Castella e segona navegada ab filla del Rey Don gria de qui hach	Linfant en lacme Rey de Mallorques, qui mullera ab filla dī cōpte de Fox madona Scarmonda de qui hach.	Linf. en lacme.	Linf. en Sanxo.	Linf. en Ferrando, qui mullera ab filla del compte Daria dona Ysabel de qui hach.	Linf. en Phelip.
			Linf. en lacme Rey de Mallorques, qui mullera ab filla dī cōpte de Fox madona Scarmonda de qui hach.	Linf. en lacme.	Linf. en Sanxo.	Linf. en Ferrando, qui mullera ab filla del compte Daria dona Ysabel de qui hach.	Linf. en Phelip.
			Linf. en lacme Rey de Mallorques, qui mullera ab filla dī cōpte de Fox madona Scarmonda de qui hach.	Linf. en lacme.	Linf. en Sanxo.	Linf. en Ferrando, qui mullera ab filla del compte Daria dona Ysabel de qui hach.	Linf. en Phelip.
			Linf. en lacme Rey de Mallorques, qui mullera ab filla dī cōpte de Fox madona Scarmonda de qui hach.	Linf. en lacme.	Linf. en Sanxo.	Linf. en Ferrando, qui mullera ab filla del compte Daria dona Ysabel de qui hach.	Linf. en Phelip.

Linfant Nanfos qui esposa ab filla del Rey Dan glaterra. Linfant e lacme qui mullera ab filla del rey Carles dona Blāca. Linf. en Fraderich. Linfant e Pere. Linfant en R. Ben. Linfant Nanfos. Linfant en Pere. Linfant en R. Ben. Linfant en lacme. Linf. en lacme. Linf. en Sanxo. Linf. en Ferrando, qui mullera ab filla del compte Daria dona Ysabel de qui hach. Linf. en Phelip.

molts, qui ab superbia, e ab maluestat van: es sien mes en lur poder, q̄ en lo poder de Deus. E axi per aquesta raho lleuat, e comença ton libre, e ta hystoria al mills q̄ Deus taja administrat. E yo com aço agui entes despertim, e cuydi trobar lo dit prohóm, e non trobi gens: e sim fiu lo senyal de la creu en mon front, e lexim alguns dies que no volgui res daço començar: e altre dia en aquell lloch mateix en visio yo viu lo dit prohóm, quim dix, ô fill que fas? perque menysprees lo meu manament? lleuat, e fes ço que yot man. E sapiés que siu fas, que tu, e e tos infants, e tots tos paréts, e amichs naurá bons merits de Deus, del affany, e del treball, que tu passaras. E encara nauras bon merit de tots los senyors, qui son exits ne exiran en la casa Darago. E pensa de senyar, e beneyr mi, e ma muller e mos infans, e anassen. E yo tantost coméci aquest libre, lo qual prech a cascu quil oyra, quem crega: que per cert tot es axi veritat, com hoyran, e no hi pose dupte negu: e tota hora que oyran les grans batalles, y feyts darmes, vajals lo cor, que totes les victories estan tant solament en lo poder e volentat de Deus, e no en poder ne volentat de gents. E sapia cascu que yo no trop, ne pusch may pensar, que la companya que en Romania ha tant durat de Cathalans, qui per als hich haja tant durat, com per dues coses: les quals han tostemp hagudes, e encara les han: ço es, la primera que hanch victoria que haguessen, no reputaren james a lur bondat: mas tant solament al poder e volentat de Deus. E l'altra, que tostemp volgueren que justícia se tingues entre ells, e aquestes dues coses tenien tuyt generalment en lur volentat, del menor, tro al major. E axi per amor de Deus a vosaltres senyors, qui aquest libre oyrets vajaus lo cor en aquestes dues coses asenyaladament, e axi com vos vendra dauant metets ho en obra, e Deus adreçar na mills tots vostres affers. Car qui pensa lo poder de Deus, e pensa lo poder nostre: llaugerament pot cascu pensar, que no es als, mas Deus, e lo seu poder, com aquest libre asenyaladament se fa a honor de Deus, e de la sua beneyta mare, e del casal Darago.

Capitol ij. en lo qual l'autor recapta attencio

*dels llectors, perço com proposa la materia de qui deu
parlar en aquest libre: ço es dels feyts e proesses
del casal Darago.*

E per

PER ço començar a la gracia que Deus feu al molt alt senyor Rey en Iacme, per la gracia de Deus Rey Darago: qui fo fill del molt alt senyor Rey en Pere Rey Darago, e de la molt alta madona dona Maria Muntpeßler, qui fo molt sancta dona, e bona a Deus, e al mon: e fo del pus alt llinatge del mon, axi com aquella qui exi de la casa del Emperador de Roma Perfi, e per son llinatge. E per ço començ al feyt del dit senyor Rey en Iacme, com yol viu: e asenyaladament essent yo fadri, e lo dit senyor Rey essent a la dita vila de Peralada hon yo naxqui, e posá en l'alberch de mon pare en Ioan Muntaner, qui era dels majors alberchs daquell lloch, e era al cap de la plaça. E per ço recompte yo aquestes coses, que cascu sapia que yo viu lo dit senyor Rey, e que pusch dir ço que dell viu, e aconsegui: que dals yo nom vull entrametre, sino daço que en mon temps ses feyt. E auant parlar del, e dels feyts del molt alt senyor en Pere per la gracia de Deus Rey Darago fill major seu: e del molt alt senyor en Iacme Rey de Mallorques, axi mateix fill del dit senyor Rey. E apres del molt alt senyor Rey Nanfos, fill del molt alt senyor Rey en Pere: e apres del molt alt senyor Rey en Iacme, fill del dit senyor Rey en Pere: e del molt alt senyor Rey Fraderich, fill del dit senyor Rey en Pere: e del molt alt senyor infant en Pere germa lur. E apres del molt alt senyor infant Nanfos primer engenrat del damunt dit senyor Rey en Iacme, e del senyor infant en Pere fill del dit senyor Rey en Iacme: e del senyor infant en Ramon Berenguer fill del dit senyor Rey en Iacme. E apres del senyor infant en Iacme, fill del senyor Rey de Mallorques primer engenrat: e apres del senyor infant en Saxo, fill del dit senyor Rey de Mallorques: e del senyor infant en Ferrando, fill del dit senyor Rey de Mallorques: e del senyor infant en Phelip, fill del dit senyor Rey de Mallorques. E encara del senyor infant en Iacme, fill del senyor infant en Ferrando de Mallorques. E com de tots aquests senyors haja parlat, e de les honors que Deus ha feytes a ells, e a lurs sotsmesos, pora cascu be saber que sobre ells e lurs pobles ha Deus tramesa de la sua gracia compliment: e si a ell plau sis fara daqui auant a tots aquells qui sien dexendents de ells, e de lurs vassalls. Empero tota hora sia plaer dells quels sia membrant lo poder de Deus: e que nos sien mafa en lur valor, ne en lur poder, e bondat: ans totes coses jaquexquen ala ma de Deus.

*Llig lo
ca. 1. c.
6. del.
Rey en
Iacme.*

A ij

Cap

Capitol iij. com los prohomens e consols de

Muntpeßler flegren tostemps vigilans en storcre lo dan que pogra sdeuindre a Muntpeßler, e com lo neximent del senyor Rey en Iacme fo per miracles, a senyaladament per obra de Deus.

MANIFESTAMENT pot hom entendre que la gracia de Deus es, e deu esser ab tots aquells qui dexendents son del dit senyor Rey en Iacme Darago, fill del dit senyor Rey en Pere Darago, e dela molt alta madona dona Maria de Muntpeßler, com la sua naxença fo per miracle, a senyaladament de Deus, e per la obra sua. E perço q̄ tots aquells ho sapian qui de aqui auant oyran aquest libre, yo ho vull recomptar. Veritat es que lo dit senyor Rey en Pere pres per muller, e per Regina la dita madona Maria de Muntpeßler per la gran nobleza que hauia de llinatge, e per la sua bonesa. E perço com sen crexia de Muntpeßler, e dela baronia, la qual hauia en Franchalou. E per temps a auant lo dit senyor Rey en Pere qui era joue, com la pres per escalfament que hac de altres gentils dones, estech que no torna ab la dita madona dona Maria de Muntpeßler: ans venia alcunes vegades a Muntpeßler que no facostaua a ella, de que eren molt dolents, e despagats tots los lurs sotsmesos: e a senyaladament los prohomens de Muntpeßler. Si que vna vegada sefdeuench que el dit senyor Rey vench a Muntpeßler, e estant a Muntpeßler enamoras de vna gentil dona de Muntpeßler, e per aquella bornaua, e anaua ab armes, e treya ataulat. E feu tant, que a tot hom ho donaua a conexer: e els consols, e prohomens de Muntpeßler qui saberen aço, faeren se venir vn caualler qui era priuat del dit senyor Rey en aytals affers, e digueren li que si el volia fer ço quel dirien, quells quel farié per tostemps rich hom, e benanant. E ell dix, que li dixessen ço quels plagues, que no era res al mon quell pogues fer a honor dels, que ell nou faes, saluant la sua fe. E desta raho demanaren segret los vns als altres. Sabets, digueren ells al caualler, queus volé dir, la raho es aquesta, que vos sabets que madona la Regina es de les bones dones del mon, e deles sanctes e honestes: e sabets que el senyor Rey no torna ab ella, de que es gran minua, e dan de tot lo regne: e la dita madona Regina passalo axi com a bona dona, que non fa res semblat que

que greu li sia. Mas a nos torna a dan, que si lo dit senyor Rey moria, e no hi hauia hereu, seria gran dan, e defonor de tota sa terra, e a senyaladament seria gran dan de madona la Regina, e de Muntpeßler: que conuendria que vengues en altrás mans, e nos per neguna raho no volriem que Muntpeßler ixques nul temps del reyalme Darago. E axi si vos ho volets, vos hi podets consell donar. E respos lo caualler, dich vos senyor, que ya no romádra en mi, que en tot ço que yo puix ca donar consell, en re que sia honor, e profit de Muntpeßler, e de mon senyor lo Rey, e de la Regina madona dona Maria, e de tots lurs pobles, que yo no faça voléters. Ara donchs pus tambe ho deys, nos sabem que vos sots priuat del senyor Rey, de la amor que ha a aytal dona: e que vos percañats que ell la haja. Perque nos vos pregam, que vos que li digats que vos hauets acabat, que ell haura la dona, e que vendra a ell tot segretament ala sua cambra. Mas no vol que llum hi haja per res: perço que per ningu sia vista: e de aço haura ell gran plaer. E com ell fera gitat, e tot hom haura despatxada la cort, vos vendrets a nos aci al lloch del consolat de Muntpeßler, e nos serem los XII. consols, e hauré entre cauallers e altres ciutadans altres XII. dels millors de Muntpeßler, e dela baronia: e hauré madona dona Maria de Muntpeßler Regina, qui ab nos ensemps sera ab XII. dones de les pus honrrades de Muntpeßler, e ab XII. donzelles: e yra ab nos al dit senyor Rey, e si vendran ab nos dos notaris los millors de Muntpeßler: e lo official del bisbe, e dos canonges: e quatre bons homes de religio: e cascu hom, e cascu dona, e donfella portara vn ciri en la ma, lo qual encendran quant la dita madona dona Maria entrara en la cambra ab lo senyor Rey. E a la porta de la dita cambra tuyt estaran justats, entro sia prop del alba, que vos obrirets la cambra. E com sera oberta, nos ab los ciris cascu en la ma entrarem en la cambra del senyor Rey: e aqui ell se mareuellara, e llauors nos direm li tot lo feyt, e mostrarli hem, que te de prop la dita madona dona Maria Regina Darago: e que hauem fe en Deus, e en madona sancta Maria, que aquellla nuyt engendrarán tal fruyt: de que Deus e tot lo mon ne sera pagat, e lo seu regne ne sera prouchit si Deus ho volra.

Capitol iiii. recompta la resposta que

feu lo caualler als consols de Muntpesller, les pregaries e oracions ques faeren, e com sacordaren ab la Regina de ço que hauien en lur enteniment.

*Tracta
ho lo rey
e lacme
cap. 2.*

CO M lo caualer oy, e entes la llur raho, qui era sancta, e justa: dix, que era aparellat, que compliria tot ço que ells hauien dit: e que daço no se stari per pahor de perdre la amor del senyor Rey, ne encara la persona: e que hauia se en nostre senyor ver Deus que axi com ells hauien tractat, e cogitat aquel feyt, que axi vendria a bon acabament, e que daço esti-guessen tots segurs. Mas empero senyors, dix lo caualler, pus volaltres hauets tambe pensat, vous prech que per amor de mi hi façats mes. E ells responeren molt benignament, e dixeren: nos som aparellats que hi façam tot ço que vos hi consellets. Donchs senyors, a honor de Deus, e de madona Sancta Maria de Valluert, vay ques dissapte, que hauem començat a tractar de aquests affers. vous prech, e consell, que dilluns a honor de madona sancta Maria comencen tots quants preueres, ne homens dordre haja en Muntpesller, a cantar misses de madona sancta Maria: e queu tenguen VII. jorns, a honor dels VII. goigs que ella hach del seu char fill: e que li placia que a nos tuyt do Deus goig, e alegre daquest tractament: e que hi do fruyt: don lo regne Darago, e lo comptat de Barcelona, e Durgell, e de Muntpesller, e totes les altres terres ne sien be proueydes de bon senyor. E axi que ell ordenaria, quel Diumenge seguent a vespres farien tots los feyts, segons que hauien tractat. E axi mateix que a madona sancta Maria de les Taules, e a madona sancta Maria de Valluert faessen axi mateix cantar misses. E en aço sacordaren tots. E encara ordenaren, que lo dit Diumenge que aços faria, que totes les gents de Muntpesller sen anassen per les sgleyes, e que hi vetlassen tuyt, dient oracions mentre la Regina feria ab lo senyor Rey: e que tuyt haguessen lo dissapte dejunat en pa e en aygua. E axi fo ordonat, e endreçat. E sobre aço tots ensemps axi com eren justats al consell anaren sen a madona dona Maria de Muntpesller Regina Darago: e digueren li tot ço que ells hauien endreçat e ordonat. E la dita madona dona Maria dix los que
ells

ells eren sos naturals, e que era cert que per tot lo mon se deya quel pus saui consell del mon era aquell de Muntpesller: e puix axi se testimoniava per tot lo mon, que ellas deua tenir per pagada de lur cõ-sell, e que prenia la lur venguda en lloch de la salutacio quel angel Gabriel feu a madona sancta Maria, e que axi com per aquella salutacio se compli saluacio del humanal llinatge, que axi lo lur tractament e acord vengues a compliment a plaer de Deus, e de madona sancta Maria, e de tota la cort celestial, e a honor e pfit de les animes, e dels cors del senyor Rey e della, e de tots los lurs sotsmesos. E que axis complis. Amen. E axi partirense ab gran alegre, e podets be entendre e pensar que tuyt estegren aquella setmana en oracio, e en dejunis: e asenyaladament la senyora Regina.

Capitol v. com se feu que lo senyor

Rey no sentis per ques feyen les pregaries e dijuns essent sabidor dells: e com se porta lo feyt en bon acabament, reconexent lo senyor Rey ab qui sen era deportat.

RA poriem dir, com se poria fer que aço no sentis lo senyor Rey, puix axi manifestament aquella setmana se faes preguera daquest feyt, en manas hom dejunar? Yo responch, e dich, que ordenacio era per tota la terra del dit senyor Rey, que tots dies se feya oracio, especialment que Deus donas pau, e bona amor entre lo dit senyor Rey, e la senyora Regina: e que Deus hi donas tal fruyt, que fos a plaer de Deus, e a be del regne: e specialment tostemps quel senyor Rey fos a Muntpesller sen feya professo senyalada: e com ho deyen al senyor Rey ell deya: be fan, fera com a Deus plaura. E axi esta bona paraula quel senyor Rey deya, ab moltes altres bones que deya la senyora Regina, e lurs pobles, perque nostre senyor ver Deus ho compli axi com a ell vench en plaer. E auant oyrets perque de les oracions ques feyen, nes deyen per aquesta raho, lo senyor Rey no sen pensaua re, ne nul hom no sabia que aço degues axi anar, saluant aquells qui al consell eren estats. E axi les dites oracions, e misses, e beneficis se faeren per VII. jorns

aquella setmana: e entretant lo caualler obra en los feyts, e aporta lo feyt en acabament, en aquell que hauets oyt, qui era tractat. Axi que lo Diuenge a nuyt, com tot hom fo gitat al palau, los dits vint y quatre prohòmens, e Abats, e Priors, e L'official del Bisbe, e homens de Religio, e les XII. dones, e les XII. donzeles, ab los ciris en la ma entraren en lo palau, e los dos notaris axi mateix: e tuyt ensemps vengueren entro ala porta de la cambra del senyor Rey, e aqui entra madona la Regina: e ells estegueren defora ajonollats en oracio tuyt ensemps. E el Rey e la Regina foren en lur deport quel senyor Rey cuydaua tenir de prop la dona de qui era enamorat. E axi estegueren aquella nuyt mateix totes les sgleyes de Muntpeyller obertes, e tots los pobles qui hi estauen pregant Deus, axi com damunt es dit, que era ordonat. E com fo alba los prohòmens tots, e prelats, e homens de Religio, e dones cascu ab son ciri ences en la ma, entraren en la cambra: e lo senyor Rey era en son llit ab la Regina, e marauellas, e salta tantost sobre lo llit, e pres l'espasa en la ma: e tuyt ajonollarense, e digueren en plorant: senyor merce sia de gracia, e de merce vostra, que vejats quius jau de prop. E la Regina dreças, e lo senyor Rey conech la, e comptaren li tot ço que hauien tractat. E lo senyor Rey dix, que puix que axi era, que plagues a Deus fos complit lur enteniment.

Capitol vj. com lo senyor Rey se parti

de Muntpeyller, madona la Regina pari vn fill qui bach nom en Iacme, qui fo per natura coronat Rey Darago. e marida ab filla del Rey don Ferrando de Castella, e ab filla del Rey Dongria de qui bach tres fills.

M P E R O lo senyor Rey caualca aquell jorn, es parti de Muntpeyller: e los prohòmens de Muntpeyller retengueren VI. cauallers daquells quel senyor Rey amaua mes, e ab ells ensemps tuyt axi com eren estats al feyt a tractar, ordonaren que nos partissen del palau, ne de la Regina: ne ells ne lurs dones, aqilles qui estades hi eren: ne les donzelles, aquelles qui axi mateix hi eré estades, entro nou mesos fossen complits: e los dos notaris axi mateix: los quals dauant lo senyor

nyor Rey faeren cartes de la dita raho publiques, e escriuiren la nuyt: e aquell caualler estech axi mateix ab madona la Regina: e axi tuyt ensemps ab gran deport estegueren ab la senyora Regina, e lalegre fo molt major com vaeren que a Deus hauia plagut que lur tractament végues a bon acabamēt, que la Regina engruxa, e a cap de nou mesos, axi com natura vol, ella infanta vn bell fill, e gracios; qui bona fo nat a ops de chrestias: e majorment a ops de sos pobles, que james no fo nat senyor a qui Deus faes majors gracies, ne pus asenyalades: e ab gran alegre, e ab gran pagament batejaren lo ala esgleya de nostra dona sancta Maria de les Taules de Muntpeyller. E meteren li nom per la gracia de Deus, en Iacme: lo qual regna molt de temps ab grans victories, e ab gran creximent que dona a la fe catholica: e majorment a tots sos vassalls, e sotmesos. E lo dit infant en Iacme crexque, e millora mes en vn any, que altre no feya de dos anys. E no ana a molt de temps quel bon Rey son pare mori, e ell fo coronat Rey Darago, e Compte de Barcelona, e Durgell, e senyor de Muntpeyller. E hach per muller la filla del Rey en Ferrando de Castella, de qui hach vn fill qui ha nom Nanfos, qui fora senyor de gran cor, e de gran esser, si vixques: mas mori abans quel senyor Rey son pare, perque no mencial pus parlar. E la Regina mare del dit senyor infant Nanfos era morta gran temps hauia, que poch estech ab lo senyor Rey. Paix lo dit senyor Rey pres per muller la filla del Rey Dongria, e de aquesta hach tres fills, e tres filles: lo major hach nom infant en Pere, laltre infant en Iacme, laltre infant en Sanxo, qui fo Archebisbe de Toledo. E de les filles la vna fo Regina de Castella, e laltra Regina de França, e laltra del infant en Manuel frare del Rey de Castella. E cascuna daquestes dos Regines en vida del senyor Rey en Iacme hagueren gran generacio de fills e de filles. e del infant en Pere, e del infant en Iacme atre tal. Los quals lo dit senyor Rey en Iacme vae en sa vida. Axi que daqui auant tornare a nostre proposit, al feyt del dit senyor Rey en Iacme: que dich, e axi es veritat que ell fo Rey de natura, e Rey de virtut, e de gracia: que asenyaladament hauets entes q obra de Deus fo lo seu neximent, e dels majors miracles e pus vahibles que may foren feyts, fo aquest. Per que cascun dels Reys qui son eitats en Arago, e a Mallorques, e en Sicilia: ne qui de aqui en auant seran dels descendents poden fer compte q son en aquell mateix grau Reys de gracia,

Llig lo
cap. 3.
del Rey
en Iacme.

cia, e de virtut, e de vera natura. Que axi com Deus los ha creats, axils exalça, e exalçara tostemps contra tots lurs enamichs. Perque lo pare sançt, lexats tots altres Reys del mon, faria gran merce a la Chrestian- dat, que ab aquests se lligas, e fauinis, es fermas: que: aquests ab basta ment quels donas dela moneda, e del thresor dela sancta sgleya li co- brarien la terra doltra mar: e metrien abaix tots los infels, com la o- bra que Deus feu a fer nexer lo dit senyor Rey en Iacme Darago, no la feu debades: ans ho feu al seu seruey. E hau mostrat daquell temps entro ara, e ho demostrara daqui auant, si a Deus plau. E debades se treballa qui vol contrastar ab aquesta obra que Deus feu, com per cert hon majors seran aquells qui ab los dexendents daquest senyor contrastaran, que major crebant pendran: car contrastant la obra que Deus ha creada, e feyta, no pot res durar. E axi senyors Darago, e de Mallorques, e de Sicilia qui sots dexendents daquest sançt senyor Rey en Iacme, que Deus per la sua obra e virtut feu nexer, estats ab bon cor, e siats tuyt de vn voler e duna volentat: e axi serets sobirans a tots los enamichs, e Princeps del mon. E males llengues nos façen per res departir, quel departir seria contra aço que Deus ha format. E tenits vos per pagats deço que Deus vos ha donat, eus dara, e va- jaus lo cor en tot ço que dauant hauets entes: que be podets enten- dre que tots sots factura de Deus, e Deus es veritat e misericordia, e justícia ab vosaltres.

La presa de Mallorques.

Capitol vij. recompta sumariament les

grans proesses del Rey en Iacme, e com no essent de estat de XX. anys prengne Mallorques a força darmes.

Napres, per ço que cascu entena les grans gracies que Deus feu al senyor Rey en Iacme Darago en sa vida, vos en vull dir partida sumariament: que no ho vull tot comptar per ordre, e perço men stich com ya sen son feyts molts libres de la sua vida, e de les sues con- questes, e de la sua bonefa de caualleries, e asaygs, e proeses. Mas en summa

suma vos ho comptare, perço que mills vinga ala materia de queus vull parlar. Com ya dauant vos he dit, james no naixque Rey aqui Deus faes tantes gracies en la sua vida, com feu aquest senyor Rey en Iacme: e de les gracies que Deus li feu vos comptare partida. Prime- rament que mostra gran miracle en lo seu naximent, axi com dauant vos he dit, e comptat: e apres ques vae lo pus bell princep del mon, e lo pus faui, e lo pus gracios, e lo pus dreturer, e cell qui fo mes amat de totes gents, axi dels seus sotsmesos, com daltres estranys, e priua- des gents, que Rey qui hanch fos: que aytant com lo mon dur se dira lo bo Rey en Iacme Darago. Apres ama, e teme Deus sobre totes co- ses: e qui ama Deus, sis fa son prohisime, e justícia, e veritat, e miseri- cordia. E daço fo ell be bastat. E apres fo lo millor darmes que nen- gu altre. E totes aquestes gracies pogui yo veure, e acebre: e tots aqlls quil vaeren, ne dell oyren parlar. Apres li feu Deus gran gracia dels bons fills, e de les bones filles, e bons nets, e netes que viu en sa vida: axi com vos he comptat. Apres encara li feu Deus gracia, que auans que hagues XX. anys complits conquest lo reyne de Mallorques, el tolch a Sarrahins ab molt daffany quen sofferi ell, e ses gents: axi per batalles, com per defayre de viandes, com per malalties, com per al- tres rahons: segons que porets entendre en lo libre quis feu de la pre- fo de Mallorques. E encara vull que sapiats que la dita preso se feu pus vigorosament, e pus baroniuel que hanch preso se faes daytal ciutat com Mallorques, qui es deles forts ciutats del mon, e la mills murada. E com lo setge hach durat llonch temps ab frets, e ab calors, e ab de- strets de viandes, ell mana fer al bo compte Dampuries vna caua, per la qual la ciutat se suay: q vn gran tros del mur ne vench lo dia de sent Syluestre, e de sancta Coloma: qui fo en lany de. M. C. C. XXVIII. E per lo dit lloch hon feu la caua la host del dit senyor Rey a força de ses gents fo dels primers ab la espasa en la ma: e dins en lo carrer, qui ara se apella sent Miquel, era tant fort la batalla que marauella era. E lo senyor Rey conech lo Rey Sarrahi, e per força darmes acostas a ell, e pres lo per la barba. E aço feu perço com ell auia jurat, que jamers no partiria daquell loch, entro lo dit Rey Sarrahi hagues pres per la barba. E axi volch saluar son sagrament.

Lig lo Rey en Iacme dl cap. 55. fins ala fideda co questa a Mallor ques.

Capitol viij. per quina raho lo senyor Rey

en Iacme essent sobre Mallorques feu jurament de no partir dalli tro lo Rey Sarrahi prengues per la barba, e com presa Mallorques, Manorques, e Yuica li reteren tribut, e quins Chrestians foren los primers pobladors de Mallorques.

AQUEST sagramét feu lo dit senyor Rey, perço com lo dit Rey Sarrahi hi hauia gitats en la host ab trabuchs catius Chrestians: perque plach a nostre senyor I E S V C H R I S T, que ell los ne venjas. E apres que hach presa la ciutat, e tot lo regne se rete a ell, hach a llexar la Illa de Manorques, qui es apres XXX. milles de la Illa de Malorques: mas lo Moxerif de Manorques sen feu son hom, e son vassall, e sauench ab ell, que lin dona cert tribut tots anys. E semblátment feu dela Illa de Yuica, qui es a LX. milles prop de la Illa de Mallorques: e cascuna es bona Illa, e honrrada: e cascuna voge C. milles, e cascuna era molt be poblada, e de bona gét de Moros. E aço feu lo dit senyor, per ço com nos hi podia atturar: quels Sarrahins del regne de Valencia li corrien gran res de la sua terra. Axi que les siues gents ne sofferien gran damnatge, perque hi fo mester que hi anas acorrer. E per ço asenyaladament llexa axi les dues Illes, que en aquella saho non gita los Sarrahins: e axi mateix los hi dexa, per ço com hauia a poblar de les siues gents la ciutat de Mallorques, e tota la Illa. E axi la vna poblacio valgra menys que l'altra, perque li parech millor. E axi fo que llexas les dues Illes poblades de Sarrahins, quen saua fera tota hora de conquerir. E quant hach presa la dita ciutat, e la Illa, ab majors franqueses, e llibertats que ciutat sia al mon: perque vuy es vna de les nobles ciutats del mon, e ab majors riqueses, poblada tota de Catalans, tots donrrat lloch, e de bo: perquen son exits vuy hereus, qui son la pus conuinent gent del mon, e la mills nodrida que de ciutat qui al mon sia.

Tracta ho lo rey e Iacme en la sua chronica fo. 39. del cap. 99. fins al cap. 103.

DE LA

Dela conquesta del regne de VALENCIA.

Capitol viiij. com Lo senyor Rey en Iacme

apres presa Mallorques sen torna en Cathalunya, e delibera fer guerra al Rey de Valencia, e com guanya Valencia e lo regne, e en quin temps fon guanyada, e conquerida Murcia.

COM tot aço hach conquest e guanyat, tornasen en Cathalunya, e puix en Arago. E en cascuna daquestes prouincies ell feu corts, hon dona a sos barons, e a sos llotmesos molt richs dons, e franqueses, e llibertats: axi com hauia feyt a Mallorques. E no creats que ell anas molt segornant ne deportant per la terra: ans tantost sen ana a Tortosa ala frontera, e comença la guerra ab lo Rey Sarrahi de Valencia, e ab tots los altres Sarrahins del mon: axi per mar, com per terra. E sofferint vent, e plujes, e trons, fam, set, fret, e calor. E ana cóquistant, viles, castells, burchs de muntanyes, e de plans, tolent als dits Sarrahins. E dura tant aquest affany, que depuix fo partit de Mallorques, entro que fo ab setge dauant la ciutat de Valencia, e la hach presa, foren X. anys passats. E axi es cert que de la conquesta de la ciutat de Mallorques a aquesta hach X. anys drets sens mes, e sens menys. E apres que la dita ciutat de Valencia hach pres, quis pres la vespra de sent Miquel, del any. M. C. C. xxxviii. e poblada de les siues gents propies. E puix ana conquistant, e prenent tot ço que del dit regne de Valencia era, e aenat enuers lo regne de Murcia. Axi que ell pres Algetzira, qui es deles pus forts viles del mon, e bona vila e honrrada. E puix pres lo castell de Xatiua, e la vila: lo qual castell es lo pus real castell que nengu Rey haja, e la vila bona e gran, e de gran valor, e fort be murada. E apres pres lo castel de Cosentayna, e la vila de Alcoy, e Albayda, e Penaguilla: e molts daltres llochs que seria llonga manera descriure. E axi mateix ab molts barons Sarrahins que hauia en lo dit regne ell feu treues, perço que los llochs que hauia presos pogues poblar: e tots aqueils empero, ab qui ell feu treues, li responien de cosa sabuda lany. E encara puix pres lo castell

de

Llonga= de Cullera, qui es riba mar, e la vila; e lo castell de Corbera, e la vila Dal
mètpar= fandech ab tres castells qui hauia. E puix pres Bayren qui es bon ca-
la de ca= stell, e puix pres Palma, e Vilallonga, e Rebollet, e Gallinera: e la vall de
feu da= Logar, e la vall de Xalo, e vall de Xebea, e Alcalá, e Denia, e Locayba,
quests e Polop, e Carbona, e Guaix, e Berdia, e Calp, e Godalest, e Confrides,
llochs lo e castell Hortgeta, e Finestrat: e molts daltres castells, e viles qui son
senyor daquela part. Puix pres Saria, e Elocau, e Castellnou, e la ciutat de Se-
Rey en gorb, e lo castell, e la vila de Xerica: e altres lochs molts qui son de a-
Iacme e quella part. Puix pres Quart, e Manizes, e Paterna, e Ribarroja, e Vila-
sa chro- marjant, e Gest, e Benaguazir, e Llyria, e Xiua, e Bunyol, e Macastre, e
nia. Madrona, e Xullell, e Viladejora qui son set castells en vna val. E puix
 Nauarres, e Lombay, e Anguera, e Castalla, e Tibi, e Ibi: e Saxona, e
 Torrestorres, e Albes qui son mes de X. castells. E molts daltres
 llochs, los quals yo no vull scriure, perço com ja damunt vos he dit,
 quen lo libre qui es feyt de la conquesta ho trobarets. Mas empero
 abans que la ciutat de Valencia hagues presa, hauia ja conquest molts
 bons llochs, e viles, e castells, axi com damunt vos he dit. Mas empe-
 ro nomenar vos ne alguns llochs, qui son molt reyal, que a casu tan-
 yeria a esser ciutat. Primerament conques hixent de Tortosa enuers
 la marina Amposta, qui en aquell temps era reyal lloch, e lo castell
 Dulldecana, e Peniscola, e Orpessa, e Castello, e Borriana, e Almesora,
 e Xilches, e Almenara, e Vall de segon, e Moruedre, e el Puig. E axi ma-
 mateix conques enuers la terra ferma, vall de Roures, e Morella, e fant
 Matheu, e Ceruera, e Valltrayguera, e la Iana, e la Salçadella, e les Co-
 ues, e Cabanès, e Elbalech, e Vilafames, e lo castell de Mótornes, e Bur-
 riol, e Nulles, e lo castell Duxo, e la vall: e Altura, e lo riu de Millas, qui
 son XXX. castells forts a marauella. E lo castell, e la vila Donda, hon
 ha aytantes torres com ha dies en lany. E axi mateix hauia conquest
 ço que dauant vos hauia ja parlat: e molts daltres castells, que en lo
 libre de la conquesta ho trobarets. E com tot aço hach conquest, e or-
 donat, volch anar visitar lo regne Darago, e Cathalunya, e lo com-
 ptat de Rosello, e de Cerdanya, e Conflent, que son costi germa lo
 Compte en Nuño Sanxes li lexa, qui ab ell era passat a Mallorques. E
 axi mateix ana visitar Muntpeyller, de que ell hauia gran goig a visitar.
 E en cascu dels llochs hon ell anaua, feyen grans professons, e gracies
 a nostre Senyor ver Deus qui los hauia saluat: e feyen baylls, e jochs,
 e so-

e solaces diuerses, que cascu sesforçaua que li poguessen fer honor,
 e plaer: e ell axi mateix a tuyt feya gracies, e donaua dons, tants que
 encara ne son tots benenants aquells, qui exits, ne romases son apres
 dells.

Capitol x. com los Moros del regne de

*Valencia, ab ajuda dels Reys de Murcia, e Granada se alçaren,
 e com lo senyor Rey en Iacme estant en Cathalunya enuia
 son fill Linfant en Pere ab companya de cauallers,
 e fo presa Montesa, e pacificat lo regne.*

AXI estant ell en aytal deport, los Sarrahins qui eren
 del regne de Valencia, qui eren ab ell en treues, e en paus,
 pensant quel dit senyor Rey los era luny, e abans que ell
 hi pogues hauer acorregut haurien cobrats molts ca-
 stells, e molts llochs: axi com fo pensaren ab consell, e ab ajuda del
 Rey de Murcia, e del Rey de Granada alçarense per les forces, e ab
 los castells que pogueren hauer: dels quals hagueren molts abans
 quels Chrestians sen fossen apercebuts. E corregueren tota la terra, e
 catiuaren molts Chrestians, e feré molt de damnatje: e tantost lo pro-
 curador del regne, e richs homens, e les ciutats, e viles, e llochs tra-
 meteren missatgies al senyor Rey, e faeren li saber tota la veritat del
 feyt. De la qual cosa ell fo molt despagat, e tantost ordona, q̄l senyor
 Infant en Pere, fill major seu, que pensás de venir al regne de Valécia,
 e q̄ sen menas companya de cauallers de Cathalunya, e Darago: e do-
 nali tot poder en totes coses, axi com a la sua persona. E lo dit senyor
 Infant en Pere, axi com aquell qui era del pus alt cor, e de millor que
 nul hom qui hanch fos nat, ne creu que nexera, ab gran pagament,
 e alegre reebe lo dit poder, e pres comiat del senyor Rey son pa-
 re quil beney, el senya, e li dona la sua gracia. E tantost pensa de ve-
 nir al regne de Valencia ab richs homens, e cauallers, e paons de
 Cathalunya, e Darago. E com fo en la ciutat de Valencia, pensa
 de ordenar sos richs homens, e cauallers, e ciutadans, e Almugauers,
 e seruents de maynada, e homens de mar: e partils tots lla hon veyá
 que

*Lo Rey
 en Iac-
 me fol.
 133. cap.
 68.*

*Tracta
 ho lo rey
 en Iac-
 me en sa
 chroni-
 ca. fo.
 71. 72.*

que eren mester, e ell anassen en vers Xatiua, e trobas ab los Moros qui eren grans gents ala canal Dalcoyll, e Desconfilos, els mena tots a mort, e a perdicio. E puix va daltra part, e feu altre tal: axi que com hom se pensa quell fos en vn lloch, ell era en altre: e lla hon no podia anar a cauall, anaua a peu ab los Almugauers. E axi que mena tant forment la guerra, quels Sarrahins no sabien ques fessen, que lla hon cuydauen effer pus sauls, en aquell lloch los prenien, els oceyen, e captiuauen aquells ques volie: e mes los la mort al ventre en tal manera, que nos sabien aque sen prenguessen. E pensaren se ques metessen en vn fort castell, qui es a vna llegua prop de Xatiua, qui ha nom Montesa, e que daquell lloch darien gran dany a tota la terra. E lo senyor Infant sabe lo llur proposit per espies que tenia entre ells, e laxa hi aju star grans gents: e vn mati auans que jorn fos ell fo entorn del castell, e de la Mola ab grans gents de peu: apres trames per tota la terra a los richs homens, e cauallers, que vinguessen a ell a Montesa. E axi com ell ho manaua, axis feu: e venchli la host dela ciutat de Valencia, e de totes les viles del regne: e ha assatit lo dit lloch de Montesa, e tench lo en tal manera assatit, e tant, entro hach lo dit castell, quis reteren a ell. E puix lo dit lloch de Montesa fo retut, tots los llochs qui feren alcats se reteren: axi que segurament hom pot be dir que dit senyor Infant en Pere conques altra vegada partida del regne de Valencia. E tots jorns les nouelles anauen al senyor Rey son pare dels grans ardiments, e Almugauies, e caualleries, e assays quel dit senyor Infant feya sobre los Moros.

Capitol XI. com lo senyor Rey en Iacme

mullera son fill Linfant en Pere ab la Regina dona Costança filla del Rey Manfre de Sicilia: e Linfant en Iacme ab Scalmonda filla del Compte de Foix, e feu Archebisbe de Toledo Linfant en Sanxo.

ELL HAVIA gran goig, e gran plaer: empero al pus tost que el pogue ell vench al regne de Valencia, e asenyaladament com hach missatge quel Rey don Alfonso de Castella se volia veure ab ell, qui era son gendre, e que amenaua en Valencia la Regina sa filla, e sos Infants, per honor del dit senyor Rey en Iacme que ell tenia com a pare. Axi que pensa de venir en Va-

en Valencia, e troba lo senyor Infant en Pere qui hach mesos los Moros tots aquells que li foren rebels a destructio, e fo molt alegre, e pagat dell, e de tots sos feyts. E finalment tracta, e ordona, que li donas muller: perço com de moltes parts li venien molts honrrats matrimonis de filles Demperadors, e de Reys. E finalment acordas que li donas la filla del Rey Manfre qui era Rey de Sicilia, e de Principat, e de tota Calabria, e de terra de Taranto, e de terra Dortrento, e de Pola, e de Brus: e de tota aquella encontrada entro en la ciutat de Scales, qui es en la marcha Dancona. E la sua mar tenia de plaja Romana, entro a sent Fabia, qui es mar de la dita ciutat de Scales, e de Fermo: e era fill del Emperador Fraderich, qui era lo pus alt senyor del Mon, e de la major fanch. E lo dit Rey Manfre viuia pus honrradament que senyor qui fos al mon, e ab majors feyts, e messions: axi que aquell matrimoni plague al senyor Rey en Iacme Darago, e al senyor Infant en Pere son fill, mes que matrimoni qui al mon fos. Si que hach sos missatgers honrrats, e bons, qui anaren fermar lo feyt ab los missatgers del Rey Manfre, qui per aquella raho eren venguts. E com foren en Napolis fermaren llurs feyts ab lo Rey Manfre: e ab deu galees be armades amenare la donzella, qui era de edat de quatorze anys: e era la pus bella creatura, e la pus sabia, e honesta, qui hanch en aquell temps fos: e ab gran goig, e ab gran alegre, molt be accompanyada de richs homens, e de cauallers, e de ciutadans, e de Prelats, e de dones, e de donzelles amenaren la en Cathalunya al dit senyor Infant: e pres la per muller legitimament, axi com la sancta sgleya mana. E ales nocces fo lo bon Rey son pare, e tots sos germans, e tots los Barons Darago, e de Cathalunya. E pograus dir los grans feyts que en aquelles nocces se faeren: mas qui ho volra saber, vajassen al libre quis feu del dit senyor Infant en Pere, de puix que fo Rey, e lla trobarets les grans noblefes, e dons, que en aquelles nocces se faeren: e daltres llongues rahons que yo lleix descriure: perço com ja esta en escrit. E daquesta donzella, qui hauia nom la Regina Costança hach lo dit senyor Infant en Pere molts Infants, dels quals sobreixqueren ala dita senyora Regina, e a llur pare quatre fills mascles, e dues donzelles, ço es asaber, Linfant Nanfos, e Linfant en Iacme, e Linfant en Fraderich, e linfant en Pere: E cascu daquests senyors ixqueren los pus sauis principes del mon, e los millors darmes, e de tots feyts, segons que auant

Matrimoni del Infant en Pere ab filla del Rey Manfre de Sicilia.

tròbarets, com lloch, e temps sera que parlem dells: e de les donzelles, axi com damunt vos he dit, fo la vna Regina de Portugal, e l'altra fo muller del Rey Robert Rey de Ierusalem. E axi feyt aquest matrimoni dona lo senyor Rey en Iacme muller al altre fill per nom Linfant en Iacme, e dona li per muller la filla del Compte de Foix, qui es lo pus honrrat Baro, e lo pus rich que sia en la Llenguadoch. La qual filla del dit Compte de Foix hauia nom madona Scalmronda, e fo de les pus sauias dones, e de millor vida, e de les pus honestas que hanch fos nenguna dona. E en aquelles noces axi mateix se faeren de grans feyts, e donrrats, e per Barons de Cathalunya, e Darago, e de França, e de Gasconya, e de tota la Llenguadoch. E daquesta dona hach lo dit senyor Infant en Iacme molts fills, e moltes filles: dels quals sobreixqueren al pare, e a la mare quatre fills, e dues filles axi mateix com del senyor Infant en Pere. E lo primer fill hach nom Infant en Iacme, e laltre, Infant en Sanxo, e laltre Infant en Ferrando, e laltre Infant en Phelip, e de tots aquests senyors vos dire la llur vida, e lo llur feyt com lloch, e temps sera. E de les donzelles fo la vna muller de don Ioan fill del Infant en Manuel de Castella, e l'altra fo muller del damunt dit Rey Robert, qui la pres, de puix fo morta madona Violant filla qui fo del senyor Rey en Pere. E de tots aquests Infants vos comptare llur vida, e llur estament com lloch, e temps sera. Apres que hach mullerats aquests dos fills seus, feu Archebisbe de Toledo del terç fill, qui hauia nom Linfant en Sanxo, e fo molt deuot, e bo, que en lo temps que viuia, lo feya hom hu dels millors Prelats del mon, e dels pus sançts, e honests: e aquell qui molt ajuda a creixer la sancta fe catholica en Espanya, e dona gran dany, e gran baxament als Sarrahins: si que ala fi mori en batalla contra Sarrahins. E axi poch lo hom metre en compte dels martres, que la Sancta fe Catholica a mantenir, e axalfar, mori. E com lo senyor Rey en Iacme Darago vac complides totes aquestes coses estech molt alegre, e pagat e endreça tots los regnes.

Llig lo Rey en Iacme fo 12. cap. 172.

Capitol

Capitol xij. com lo Rey don Alfonso de

Castella vench la primera vegada en lo regne de Valencia ab la Regina sa muller, e sos fills per vaer lo Rey Darago, e lo bon acolliment que li feu, e les conuincences que amdos tractaren del feyt de la conquesta del regne de Murcia: e com lo Rey en Iacme la prese a son carrec.

A tornare adir com lo dit senyor Rey de Castella véch en Valencia ab la Regina sa muller, e ab sos fills: e lo dit senyor Rey en Iacme Darago exi li a carrera als mollons dels Regnes. E ordona en tal manera sos regnes, e sa terra, que les gents qui ab lo Rey de Castella venien no trobauen res a vendre per ningun diner, ans tuyt venien pendre racio de totes coses que demanauen de boca de la cort del dit Senyor Rey Darago. E donauals hom tant bastament tot ço que demanaué de boca de la cort, ne hauien ops, quels troters daquels venien per les plaçes moltos entegures, e cabrits, e quarters de vedelles, e de vaques, e pa, e vi, e capons, e gallines, e cõills, e perdius: e de totes altres bolateries. Axi que les gents del lloch hon eren viuien quax per no res, tant feyen bon mercat de les coses. E axi dura aquesta mesio mes de dos mesos, quel Rey de Castella estech en la ciutat de Valencia, o en lo regne, que hanch vn diner no despenia del seu, ell, ne persona qui ab ell fos. E dins aquest temps podets saber que viuren los Reys, e les Regines, e els Infants, e Comptes, e Bescomptes, e Barons, e Prelats, e Cauallers que hi hauia molts de tots los regnes, e ciutadans, e homens de mar, ab gran alegre, e gran deport. E estant ensemps lo Rey de Castella parla vn jorn ab lo senyor Rey Darago, e dix li: Pare be sabets que vos me prometes com me donas vostra filla per muller, quem ajudariets a conquerir lo regne de Murcia, e es veritat que en lo dit regne ha uets vos bona part, quen la vostra conquesta es Alacant, e Elxe, e vall Delda, e de Nouelda, e Asp, e Petrer, e Criuillent, e Fauanela, e Callosa, e Oriola, e Guardamar entro sus al camp de Muntagut per terra: e per mar, entro sus Carthagenia, e Alama, e Lorcha, e Mula, e Carauacha, e Senagy, e Bulles, e Nogat, e Libreny, e Villena, e Almanfa, e

Lo Rey en Iacme cap. 51. fol. 91.

Ara se diu Ha= uanilla.

Alhama e Cebea gin.

B ij molts

molts daltres castells qui son del dit regne: e son de la conquesta vostra. E axi pus Deus vos ha feyt tanta de gracia, que hauets conquest lo regne de Valencia, prech vos axi com fill pot pregar pare, que vos majudets a conquerir lo dit regne: e com aquest sia conquest vos hajats los lochs qui son de la vostra conquesta, e nos los nostres: que per cert a nos ve gran dany daquell regne, e a totes les nostres terres. E lo senyor Rey Darago respos hi, que molt era pagat daço que dit hauia, e que axi era ver de totes coses com ell hauia dit, e que pensas danar en la sua terra, e que donas consell en les altres fronteres: que ell prenia sobre si la conquesta de Murcia, e que juraua dauant del, que nul temps no cessaria tro la hi agues conquesta, e la ciutat, e gran res del regne. E lo dit Rey de Castella lleuas, e anal besar en la boca, e dix li: Pare senyor jous fas moltes gracies daço que vos mauets dit, e pus axi es yo men tornare en Castella, e pensare de endreçar totes les fronteres qui son enuers la terra del Rey de Granada, e asenyaladament Cordoua, e Vbeda, e Iacn, e Baessa, e la frontera de Sibilia. E puix yom tinga per segur que mal nom puixca venir del regne de Murcia, bem defendre del Rey de Granada, e del Rey de Marrochos, e de tots llurs valedors dell: quel major perill que ma terra portaua, era per lo regne de Murcia: mas daqui auant ab la ajuda de Deus, e de la sua beneyta mare madona sancta Maria vos men defendrets. E sobre aquestes conuinences lo Rey de Castella sen torna en sa terra, e lo dit senyor Rey Darago acompanyal tro fo fora de son regne, e li feu tota hora sos ops a ell, e a totes les sues gents, axi com dauant es dit.

Capitol xiiij. com apres de ser partit lo Rey

de Castella hague acord lo senyor Rey en Iacme ab sos barons, e rics homens en lo feyt de la promissio feyta al Rey de Castella, e com enua Infant en Pere, e correch lo regne de Murcia, e les grans preses que feu en dit regne.

DAQVI

DAQVI auantdexare lo Rey de Castella anar, qui es tornat en ses terres, e en sos regnes, e tornare a parlar del senyor Rey Darago que sapella dentrar en lo regne de Murcia. E finalment ell hach son consell ab sos fills, e ab sos barons: e tuyt acordaren, que pus la promissio hauia feyta al Rey de Castella, la qual ell los compra tota per ordre, que tantost pensas dentrar: e cascuns proferiren se de seguir lo a lur cost, e a lur mesio: e que nul temps no li falrien metre vida hagueffen al cors, e que ell fos ventgut a cap de la dita conquesta. E daço lo dit senyor Rey fo molt alegre e pagat, els feu moltes gracies: si quen continent ordona, quel dit senyor Infant en Pere faes vna correguda al regne de Murcia, perço que regonegues tot lo dit regne. Si que lo dit senyor Infant en Pere hach batalla arregada de molts rics homens, e cauallers de Cathalunya, Darago, del regne de Valencia, e ciutadans, e homens de mar, e Almugauers: per mar, e per terra, correnr lo dit regne ana talant, e affegant tota la terra. E en cascu lloch ell estaua tant, tro tot lo hauia talat: que primerament tala, e affega tota lorta Dalacant, e Nompot, e Aquast. E puix tala Elx, e la vall Delda, e de Nouelda, e Villena, e Asp, e Petrer, e Criuillent, e Catral, e Fanauella, e Callosa, e Guardamar, e Oriola. E ana tro sus al castell de Montagut, qui es en la orta de Murcia: e en aquell lloch ell tala, e affega: e li exi lo Rey Sarrahi de Murcia ab tot son poder de cauall, e de peu. E lo dit Senyor Infant estech li dos jorns batalla arregada, que hanch lo Rey de Murcia nos gosa combatre ab ell. E segurament, que sino fossen les cequies qui eran entre amdues les hosts, quel dit senyor Infant haguera brocat sobre ells: mas les cequies, e les aygues ere tant grans al mig dells, que nou pogueren fer. Empero si hac molt bon feyt darmes, que propriament en vn torneix que hi hach lo dit senyor Infant de ses mans, trobaren, q hi hach morts X. cauallers de janets: e lla hon ell brocaua, com lagueren regonegut, no creats quells li gosassen estar dauant cara per cara. Queus dire? vn mes tot entegre ab ses hosts cremant, e affegant estech en lo dit regne: e tots aquells qui eren ab ell foren rics homens, e benenants, de les grans preses quen trageren: axi de catius, e de catiues: com de robes, e de bestiar quen amenaren. Si quel senyor Infant ne trames al senyor Rey son pare be mil cabeces de bestiar gros, e be XX. milia de bestiar menut: e be mil catius Sarrahins,

Llig lo Rey en Iacme. fol. 98. ca. 81.

Tracta ho lo Rey e Iacme del cap. 105. tro al capi. 122. fol. 104.

Lo Rey e Iacme fol. 110. ca. 136.

B iij e be

e be mil catiues Sarrahines. Los quals catius, e catiues lo dit senyor Rey dona, e presenta qui al Papa, qui als Cardenals gran res dels catius: e al Emperador Fraderich, e al Rey de França, e a Comptes, e Barons, e amichs seus. E les catiues a la senyora Regina de França filla sua, e a Compteses, e daltres honrrades dones. En tal manera, que no sen lexa negu, ans tots los departi, els dona. De que lo Pare sanct, els altres Cardenals, e els altres senyories del mon de chrestians foren molt alegres, e pagats, en faeren professons, a honor de nostre senyor ver Deus, qui al dit senyor Infant hauia donada aquella victoria.

Capitol xiiij. de com sen torna infant en Pere

del regne de Murcia, e les festes que li feu lo senyor Rey en Iacme, e com dellibera anar en Arago, e lexar procurador, e vicari major de tot lo regne de Valencia al senyor Infant en Pere.

DAPRES lo dit senyor Infant, ab totes les gents qui ab ell eren anats, vench en la ciutat de Valencia, e trobaren hi lo senyor Rey en Iacme son pare, quils feu gran festa, e gran alegre. E com la festa fo passada de la sua venguda, lo dit senyor Rey mes en vna cambra lo dit senyor Infant, e li demana de tot ço que hauia feyt, ne li era esdeuengut de puix que parti dell: e lo senyor Infant compta li ho. Empero be se guarda, que hanch no li dix negu feyt darmes, que ell hagues feyt de sa persona: ans hauia castigat tot hom, que res no lin dices. E axi lo dit senyor Rey hanch gran plaer, e gran alegre de ço quel dit senyor Infant li recompta, qui li era esdeuengut: e majorment hach grã plaer, com vae, e entes lo bon seny, e lo bon enteniment quel dit senyor Infant hauia. E sobre aquestes paraules lo dit senyor Rey dix al Infant, que li consellaua que faes de la conquesta, ne si li paria temps que ho degues començar, e que lin digues son enteniment. E lo dit senyor Infant respos li: pare senyor lo meu consell no es bastant a donar a vos, ne ala vostra sauiesa: mas empero yo senyor vos en dire lo meu enteniment, e puix vos fernetz ço que millor vos en parra: e Deus per la sua bonesa vos aministrara. Lo meu consel pare senyor seria aquest, que vos ala bona ventura pensassets danar visitar Arago, e Cathalunya, e Muntpeyller, e totes les altres terres vostres, e le-

xats

xats mi ala frontera, e yo fer los he guerra garrejada, en tal manera, que res no poran sembrar, e si sembren, nou culliran. E daqui a vn any vos senyor ab vostre poder siats tornat en Valencia ala bona hora en lo mes de Abril, com ells deuen començar a recollir llurs bens: perço com en Abril ja comencen de segar ordis en aquelles terres, qui son primerenques. E llavors senyor vos entrarets, e pensarets danar entro que siats sobre la ciutat de Murcia, e aqui posarets vostre setge. E mentre vos starets al setge, yo correre tota la terra, e tendre los passos, que socors del Rey de Granada no li pusca venir: e axi destroyrets la ciutat, e tot lo regne aytant com es. E dix lo senyor Rey, lo vostre consell tench per bo, e axi vull que sia definit com lauets ordonat, e tractat: e tantost mana ses cartes per tot lo regne de Valencia, axi a rics homens, com a Prelats, com a altres homens, e cauallers, e homens de viles, que tuyt fossen en la ciutat de Valencia a jorn cert: e axi fo complit com ell mana. E aquell dia com tuyt foren ensempe en la claustra de madona sancta Maria de la Seu de Valencia, lo dit senyor Rey feu son bon sermo, e dix moltes paraules bones, qui feyen al temps: e a tuyt comana per major, e per cap lo senyor Infant en Pere. E manals, que guardassen, e obeyssen la sua persona, axi com la sua propria ab tot poder: e ab tot compliment lexal vicari major, e procurador de tot lo regne de Valencia. E tuyt comunament ab gran alegre, e ab gran plaer reeberen lo dit senyor Infant ab tot lo poder, quel dit senyor Rey son pare li dona. E lo dit senyor Infant axi mateix molt alegrement rebe lo dit poder, e asenyaladament perço com sabia, que romania en lloch hon tots dies hauria affer feyts darmes. Mas ell sen cobria aytant com podia, perço quel senyor Rey son Pare no sabes la gran volentat quell hauia: que per cert si lo senyor Rey son Pare sabes la defena part dels perills en ques metia, per aytals dos regnes, ell no li lexara anar: car hagra gran paor que no si perdes. Mas axi tenia segret los perills en que ell se metia en lo feyt de les armes, quel dit senyor Rey no sabia res: ans se pensaua, quel dit senyor Infant menas la guerra molt madurament, e ab gran seny: e axi segurament era veritat com ell se pensaua. Mas oltra aço a son dia lo dit senyor Infant no hi guardaua pont ne palancha, que lla hon era lo pus estret feyt darmes, o sabia que hi deuia esser, lla era ell tota vegada: per que los feyts ne venien a millor fi, que segurament lla hon

B iij cascu

cascau veu son senyor natural, no pensa en als, mas aguardar la persona, e la honor dell. Que nous pensets que en aquell cas membra a nengu muller, ne fill, ne filla, ne res que sia al mon, sino tant solament que son senyor ajud a trer del camp ab honor, e ab victoria, e ab saluament de sa persona. E sobre totes las gents del mon tenen aço en lur cors Cathalans, e Aragonesos, e tots los sotsmesos del dit senyor Rey Darago: car tots estan en vers llurs senyors plens de fina amor natural.

Capitol xv. com lo senyor Rey en Iacme

sen entra en Arago, e ana vaer Muntpesller: e quina sia estada la causa perque Muntpesller se sia mesa en la casa de França essent de la corona Darago: e com lo Infant en Pere feu guerra al Rey Sarrahi de Murcia.

LAXI LA cort se parti ab gran concordia, e ab gran alegre: e lo dit senyor Rey sen entra en Arago, e puix en Cathalunya, e en Rossello, e ana a Muntpesller: com natural cosa es que tota persona, e puix tota criatura, ama la patria, e lo lloch hon es nat. Perque lo dit senyor Rey, com naixque a Muntpesller, ama tostemps molt aquell lloch, e tots los senyors qui dexendents son seus lo deuen axi mateix a mar, per lo miracle que Deus hi demostra en lo seu neximent. E axi vull que sapiats, que axi mateix no ha vassalls lo senyor Rey Darago hants, ne ha encara, que mes puxquen amar los dexendents del dit senyor Rey en Iacme, com fan los bons homens naturals de Muntpesller. Mas daquel temps en sa hi han venguts per la bona senyoria que hi trobauen homens de Cahors, e de Figach, e de sent Antoni, e de altres llochs molts qui no son naturals de Muntpesller drets: aqui ha plagut, que la casa de França si sia mesa. Mas siats certs, que no ha plagut, ne plaura james aquells qui son de dita linea naturals de Muntpesller: per que per cert totes les terres dels dexendents del dit senyor Rey, deuen esser de cor, e de voluntat que amen, e honren tots los homens de Muntpesller, que no ho deuen perdre per XXX. o XL. alberchs dels dauant dits, qui son venguts poblar. Ans requir, e prech a senyors, e a richs homens, e a cauallers, e ciutadans, e a mercaders,

Perque Muntpesller ses mesa en la casa de França.

cadars, patrons de naus, e marines, e Almugauers, e pahons qui sien de la senyoria del senyor Rey Darago, e de Mallorques, e de Sicilia, que amen, e honren tots aquells qui de Muntpesller en lur poder vindrá. E si ho fan, per ventura de Deus, e de madona sancta Maria de Valencia, e de les Taules de Muntpesller, e del senyor Rey en Iacme Darago, qui lla naixque, hauran bon merit. E per aquest mon, e per laltre: e faran cortesia a ell mateix, e conseruaran la dreta amor qui entre nos, e ells deu esser, e sera tostemps, si a Deus plau. E partit lo senyor Rey de Valencia, lo dit senyor Infant tench lo dit regne en gran dretura, q̄ no hi hauia Sarrahi negu, ne altre, quis mogues contra rah, que tantost ell nol punis. E axi mateix mena la guerra molt vigorosament, e aspre contra lo Rey Sarrahi de Murcia, axi que los Sarrahins no sabien a ques prenguessen, que com ells se pensauen, quel senyor Infant los fos deu jornades luny, e com se leuauen, ells veyen correr tots llurs llochs, e pendre, e affegar tot quant hauien: axi quel glay los hauia mes al ventre, perq̄ segui esta vida tot aquell any quel senyor Rey sanaua deportant per los regnes. E ell trenuytaua, e sofferia frets, e calors, e fam, e desayres sobre los Sarrahins, que en son cor nos pensaua, que vn jorn de repos degues hauer: ans lla hon era la major festa nostra, quels Sarrahins se pensauen, que ell faes festa, aquell dia era sobre ells, els confonia en catiuar, e en destructions de bens. Com siats certs, que hanch no naixque fill de Rey, qui fos de tant alt cor, ne pus ardit, ne pus valent, ne pus bell de sa persona, ne pus faui, ne pus adret de sos membres: que dell se pot dir, so quis diu de aquell qui es complit de totes gracies, quis diu, que ell no es ancell, ne es Diable, ans es complidament home. Perque per cert del dit senyor Infant se pot dir aquest prouerbi, que verdaderament es home ab compliment de totes gracies. E axi dins aquest temps lo dit senyor Rey son Pare ab gran alegre, e ab gran plaer anaua visitar ses terres, e sos llochs.

Capitol xvj. com lo senyor Rey en Iacme

torna en Valencia al dia ordonat ab gran poder, e posa setge sobre la ciutat de Murcia: e com la prengue a partit, e en quin any.

Lo Rey
ē Iacme
fol. 104.
ca. 104.

EL TEMPS que fo ordonat, lo dit senyor Rey vench en lo regne de Valencia ab gran res de son poder, e pensa dentrar en Valencia axi aparellat, e adreçat per mar, e per terra, que hanch Rey no poch dir que mills ordonat, ne adreçat anas sobre altre Rey. E entra ab gran alegre al regne de Murcia per mar, e per terra: e perço tench la mar, que les sues hosts fossen bastades de viandes, e axi fo ordonat: e axi que ell pres lo castell, e la vila Dalacant, e Elx, e tots los altres llochs que dauant vos he nomenats, qui son entre lo regne de Valencia, e de Murcia, e posa son setge sobre la ciutat de Murcia, qui es ciutat molt noble, e honrrada, e molt fort, e mills murada que ciutat que sia gayre al mon. E tantost com fo dauant la dita ciutat ell or-

Ca. 135.
fol. 110.

Lo Rey
ē Iacme
fol. 111.
ca. 124.

dona son setge en tal manera, que de neguna part no hi podia nul hom entrar. **Q**ueus en faria moltes noues? quel setge dura tant, que la ciutat vench ab ell a partit dels Sarrahins quil reteren la dita ciutat, ço es saber, la meytat: e l'altra meytat se retengueren a llur ops sota la sua senyoria, si que sen passa vn carrer per mig de la ciutat, qui es hu dels bels carrers qui sia en neguna ciutat del mon, quel dit carrer es gran, e ample, e comença del lloch en ques fa lo mercat, qui es dauant los Preycadors, e dura entro la esgleya major de madona sancta Maria. E en aquell carrer es la Pelleria, e los cambis, e la Draperia, e daltres officis molts. Empero com aquesta ciutat fo axi partida, lo dit Senyor Rey la poblada de les sues gents, e a poch de dies los Sarrahins vaeren que entre ells, e els Chrestians no podia hauer bona companya en la dita ciutat. E axi demanaren, e soplegaren al dit senyor Rey, que li plagues, que prengues la llur part de la ciutat, e la poblas de qui ell tengues per be: e quels donas vn raual, en que ells se poguessen murar, e estar segurs. E lo dit senyor Rey ab plaer quen hach, obehi les llurs paraules, e pregaries, e donals vn raual de fora la ciutat, que ells muraren: e ha nom la Rexacha: e aqui ells se mudaren. E axi la dita ciutat de Murcia fo presa per lo senyor Rey en Iacme Darago en lany que hom

Lo Rey
ē Iacme
fol. 112.
ca. 147.

Murcia
föch pre
sa lany.
1338.

comptaua M. C C.

XXXVIII.

Capitol

Capitol xvij. com fon poblada Murcia de

Cathalans, e com lo senyor Rey en Iacme delliura a tota la sua part al Rey de Castilla son gendre, e tornat en Valencia feu fer cort, e procurador, e vicari general del regne de Arago, e Valencia al Infant en Pere, e al Infant en Iacme de Mallorques.

Murcia
poblada
de Catha
lans.

COM la dita ciutat hach presa, e poblada tota de Cathalans, e axi mateix Oriola, e Elx, e Guardamar, e Alacát e Carthagenia, e los altres llochs: si que fiats certs, q̄ tots aquells qui en la dita ciutat de Murcia, o els dauant dits llochs son poblats, son vers Cathalans, e parlé del bell Cathalanesch del mon, e son tots bons homes darmes, e de tots feyts. E pot hom be dir, que aquell es dels graciosos regnes del mon: q̄ en veritat vos dich, quentre tot lo mon, yo ne altre no pot saber, que dues prouincies sié millors, ne pus gracioses de totes coses, cō es lo regne de Valécia, e lo regne de Murcia. E com lo dit senyor Rey hac la ciutat de Murcia poblada, e los altres llochs, ell lliura tota la sua part al rey de Castilla son gendre: perço que de tot en sempre se pogues ajudar, e que los huns ajudassen als altres. E asenyaladament lliura a son gendre Linfant don Manuel Elx, e la vall Delda, e de Nouelda, e Asp, e Petrér. E lo senyor Rey don Alfonso de Castilla feu axi mateix lo dit Infant don Manuel Adelátat de tota la sua part, e axi les terres sajudaren, es deffensaré dels Moros los vns ab los altres, Empero ab aq̄sta conuinéça lliura lo dit senyor Rey en Iacme Darago la sua part del regne de Murcia a son gendre lo Rey don Alfonso de Castilla, e a son gendre Linfant don Manuel, que tota hora, que ell ho volgues cobrar, que li ho reteness: e axi li ho prometeren, e daço faeren bones cartes. Si qui per aquesta raho la casa de Arago ha recobrats los dits llochs, e fore cobrats segós queu auant vos dire, com lloch, e temps sera. E com lo damunt dit senyor rey Darago hach tots los damunt dits llochs ordonats, e poblats, e stablits, e lliurats als damunt dits senyors sos gendres, ell sen torna al regne de Valencia, e ala ciutat de Valencia ell mana ses corts ajustar: e ajustaren si molt gran gents. E en la dita cort foren sos fills, que ab gran plaer estegren ab lo senyor Rey llur pare, e ab tots los richs homens, e Barons, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homes de viles: e la festa fo molt gran, qui per totes les gents se feu en la dita ciutat. E

Lo Rey
ē Iacme
ca. 152.
fol. 114.

no era marauella, que tantes de gracies los hauia Deus feytes atuyt, q̄ molt se deuien alegrar en Deus, e lo senyor Rey, e els senyors Infants. E en aquella cort ordona lo senyor Rey, que fos procurador, e vicari general lo senyor Infant en Pere del regne Darago, e del regne de València, e de tota Cathalunya entro al coll de Paniças. E axi mateix feu vicari, e procurador general Linfant en Iacme del regne de Mallorqs, e de Manorques, e de Yuica, e del Comptat de Rosello, e de Conflét, e de Cerdanya, e de Muntpeſſer, perço que cascu dells vixq̄ssen axi cō a senyors ab les Regines llurs mullers, e ab los infants e Infantes llurs: e q̄ les terres ne fossé mills regides, e governades, e q̄ ell é sa vida vaes, e conegues lo bon seny, e el bon recapte, e lo bon regiment de cascu: com siats certs, que james no pot hom conixer nul hom de qual condicio sia, entro que hom li dona poder. E tantost com ala persona sia donat poder, quisiuulla sia hom, o dona, tantost podets cōexer lo seu recapte. Perque lo dit senyor volch aço ordonar, e complir. E axi mateix, que ell pogues hauer repos, anant, e visitant tots sos regnes, e les altres terres. E axi la cort ab aquesta ordonacio se parti, de que totes les gents foren molt pagades: e cascuns anaren per lurs affers. E lo dit senyor Rey ana visitant totes ses terres ab gran goig, e ab grā alegre: e ella hon sabia que eren les Regines notes sues, e fos nets anauals visitant, e graciand, e feya gran festa ab elles, e ab ells.

Verifica
ho lo rey
en 146
me cap.
75. fol.
135.

Capitol xvij. com lo senyor Infant en Pere

hach feyts cauallers los nobles en Roger de Luria, e en Corral Llança, e dona per muller la germana den Corral Lança a en Roger de Luria.

LO dit senyor Infant en Pere hauia en casa sua dos fills de cauallers, qui eren venguts ab madona la Regina Costança muller sua: e la hu hauia nom en Roger de Luria, qui era donrrat llinatge, e de senyors de senyera: e sa mare hauia nom madona Bella, qui nodri la dita Regina Costança, e ab ella vench en Cathalunya: e era molt sauia dona, e bona, e honesta. E nos parti nul temps mentre fo viua de madona la Regina. E axi mateix lo fill que hauia per nom Roger de Luria nos parti della, ans se nodri en la cort: axi que era molt fadri com vench en Cathalunya. E la Baronia sua era en Calabria, q̄ son. XXIII. castells a huntinent: e al cap de la dita Baronia ha nom Loria.

E lo dit Roger de Luria ja en aquest temps fo crexcut, e fo gran, e alt: e feya se molt amar al senyor Infant, e a madona la Regina, e a tots cells de la cort. E axi mateix vench ab madona la Regina vn altre honrrat fadri, qui era fill de Compte, e era parét de madona la Regina, e hauia nom en Corral Llança, e vna sua germaneta nina, e fadrina, que era nodrida ab la dita madona la Regina. E aquest en Corral Llança exi hu dels bells homens del mon, e mills parlant, e pus sauí. Si que en aquell temps se deya, quel pus bell Cathalanesch del mó era dell, e del dit en Roger de Luria. E no era marauella, que ell axi com dauant vos he dit vengren molt fadrins en Cathalunya, e nudrirense de cascu lloch de Cathalunya, e del regne de Valencia, tot ço que bo, ne bell parlar los paria ells aprengheren. E axi cascu dells fo lo pus perfet Cathala que negú altre, e ab pus bell Cathalanesch. E lo dit senyor Infant en Pere feu caualler cascu dells, e dona per muller la dōzella germana den Corral Llança al dit en Roger de Luria, la qual exi molt bona dona, e sauia, e honesta, e de bona vida. E de la dita dona sobreuix que a ell, e a ella vn fill per nom Roger, qui fora estat hom de gran affer, si ha gues vixcut llonch de temps: mas joue de xxij. anys mori. Empero dell parlarem auant, que conuendra affer, que daquell temps que vixque feu tals affers, que raho es quen dejam parlar, com lloch e temps sera. E axi mateix naixqueren tres filles, qui totes fore bones dones: que la major fo muller del noble don Iacme de Xirica, nebot del senyor Rey en Pere: qui fo dels millors Barons, e dels pus honrrats de Spanya, e p pare, e per mare: e fo molt bona persona. E l'altra muller del noble en Not de Moncada. E l'altra fo muller del Cōpte de Sancto sobrino, qui es en Principat. E aquella dona germana den Corral Llança cō hach hauts los dits infants, mori: de que fo gran tala per la sua bonesa, e per sos infants, que romangren tots poch. E de puix lo dit noble en Roger de Luria pres per muller la filla den Berenguer Dentença, qui es del pus honrrat casal de richs homens qui sia en Arago, ne en Cathalunya: e daquesta dona hac que hi sobreuixqueren dos fills, e vna filla. E axi lexar vos he a parlar del dit noble en Roger de Luria, com auant ne parlarem: que ell fo aquell, e tal quels seus feyts aportará raho que yo que deja parlar dell: que dir pot hom que hach no fo nul hom, qui fill de Rey no fos, aqui Deus faes tantes de gracies, ne honrras son senyor en totes coses, qui comanades li fossen, com ell feu.

Capitol xix. com apres de hauer captada, e im-

petrada attencio dels lectors, perço com fora lloch parle, recompta la gran batalla que hach lo noble en Corral Llança ab quatre galees, contra X. galees del Rey de Marrochos

Ex pro-
fesso trū
cat ora-
tionem.

LTORNARE vn poch a parlar de son cunyat é Corral Llança dun bell feyt qui per la gracia de Deus, e del senyor Rey en Pere Darago li esdeuench. Veritat es quel senyor Rey en Pere per auant, mas ara vos ho vull dir, e comptar, que aytant se val com faria a auant: e fa ho fer perço car me soue la materia daquests dos richs homés, q̄ mills ha lloch ara de parlar daquest feyt, quel dit noble en Corral Llança feu, que no hauria auant: que de tots feyts, pus hom ne diga veritat, en qual lloch se vulla del libre ne pot hom parlar. Car en lloch nauria a parlar per ventura, quen torbaria la mia materia: e majorment que no sia historia llonga e axi cascuns prech quem perdonen, si en aquest lloch, ne en altre troben quels diga coses que sian dites abans de temps, q̄ dir nos deguessen. Empero si a mi ho demanen yols respòdria raho quels men tendrien per escusat, empero hon se vulle sien meses les rahons que daço vos fas tot segur, q̄ tot es veritat axi com ho trobarets per escrit, e no hi metats dupte négu. Donchs vull vos dir la gracia que Deus feu a aquest rich hom en Corral Llança. Lo senyor Rey Darago deu tostemps hauer trahut del Rey de Granada, e del Rey de Trimise, e del Rey de Tunis: e perço cō hauia molt de temps quel trahut no hauen ~~trames~~ al senyor Rey Darago, ell feu armar en Valécia quatre galees, e feu capita lo dit noble en Coral Llança. Si que ana al port de Tunis, e Bugia, e per tota la costera barrejant, e affegant tots los ports. Si q̄ vench en la mar del Rey de Trimise en vna llla qui ha nom Alabiba, e en aquell loch ell vench per lleuar aygua: e axi com el vench é aq̄ll lloch per laygua a lleuar. X. galees de Sarrahins qui eren del Rey de Marrochos armades vengueren en aq̄ll lloch axi mateix per lleuar aygua. E aquestes X. galees de Sarrahins eren mills armades, e de millors gents de Sarrahins q̄ james fossen armades, e hauen ya feyt grandany a lenys que hauen presos de Chrestians, e tenié molts catius en les galees, de que era gran peccat. E com les galees den Corral Llança veré venir les X. galees, exiren dela posta: e los Sarrahins quilts vaeren que

que ya nauéi haguda llengua, cridaren en llur Sarrahinesch, aur, aur, e molt vigorosament vengueren en vers les galees den Corral Llança. E les galees den Corral Llança estegueren en roda, e aplegaren se totes quatre ensemps, e hagueren llur consell. E lo dit en Corral Llança los dix, vosaltres lenyors sabets que la gracia de Deus es ab lo senyor Rey Darago, e ab tots sos sotms: e sabets quantes victories ha hagudes de sobre Sarrahins, ben podets saber quel senyor Rey Darago es present ab nos en estes galees, que veus aqui lo seu estadart qui representa la sua persona, e axi quell sia ab vos, la gracia de Deus, e ell nos ajudara, en dara victoria. E seria gran vergonya del dit senyor, e de la ciutat de Valencia don son tuyt, que per aquests cans girassem la cara, ço que hanch nul hom del senyor Rey Darago no feu. Per que yo prech a tuyt queus membre lo poder de Deus, e de madona sancta Maria, e ala sancta fe catholica, e la honor del senyor Rey, e de la dita ciutat de Valencia, e de tot lo Regne: e que vigorosament, axi com estam affranellades totes quatre galees, q̄ iram: q̄ vuy en aquest dia façam tant, que tostemps parlen de nos. E segurament que nos los vengrem, e serem tostemps benenauts. empero tuyt vets que tant hauem del auantatge que a nostre saul nos en podem anar, que si nos volem nons poden forçar de la batalla: e axi cascuns digats ço qui millor vos en parega, mas de mi jaus he dit mon enteniment. Encara vs dich, eus prech, e eus requir de part del dit senyor Rey Darago, e de la ciutat de Valencia, que iram, e tuyt començaren a cridar iram iram, q̄ tots seran nostres. E sobre aço armaren se molt be, e los Sarrahins faeren atre tal: e com foren armats de cascuna de les parts, en Coral Llança ab vna bella bogatirada anassen en vers ells. Si que hi hach Sarrahins qui digueren a llur capita, q̄ les galees venien a ell, perço ques retessen a ell: e gran res dels Sarrahins eren de aquesta opinio, perço com en les galees dels Sarrahins hauia molt bon caualler Sarrahi, e nos pensauen quels Chrestians fossen tan folls que ab ells se volguessen combatre. Mas Lalmirall dels Sarrahins era fvi hom de mar, e era estat en molts feyts de armes, e hauia prouats los Cathalans qui eren, e comença a menar lo cap, e dix: Barons foll pensament hauets vosaltres, no conexets les gents del Rey Darago axi com yols conech: ara siats certs que ells se tenen molt be, e sauiament a cōbatre ab nos, e venen axi acordats de morir, que guay lo fill de la mare quilts espera-

esperara: per que axi com ells venen acordats de hauer victoria, o morir, queus metats al cor axi mateix, que vuy fera lo dia que si be nous esforçats que serets tuyt morts, e catius: e plagues a Deus que yols fos luny C. milles, mas puix axi es jom coman a Deus, e a Mahumet. E ab aytant feu tocar les trompetes, e les nacres, e ab grans crits començaren a fer vna baxa ma molt vigoros. E les quatre galees tot bellamét, e menys de crits, e de paraules, e de tabustol negu, van ferir al mig de deu galees, e aqui la batalla fo molt greu, e aspre: e dura del mati entro hora de vespres, que hanch negu no hach cor de menjar, ne de beure. Mas nostre senyor ver Deus, e la sua beneyta mare de qui vené totes gracies, e la bona ventura del senyor Rey Darago, dona als nostres victoria, en tal manera que totes les X. galees foren desbaratades, e los homens morts e presos (beneyt sia a aquell senyor quiu feu) e com hagueren vençuda la batalla, e totes les galees desbaratades e preses, delliuraren los Chrestians catius que hi trobaren: e a cascu donaren aytant bona part daço que Deus los hauia donat a guanyar, com a negu que hi fos. E axi ab gran honor, e ab gran victoria tornarense a Valencia ab las galees que hi amenauen, e ab molts catius Sarrahins qui seren amagats de sota cuberta, de les quals tengueren entant.

Capitol xx. recompta las grans merces quel

senyor Rey feu ales mullers dels Chrestians, que moriren en la batalla d'antida, e com los senyors fan bons vassalls, e quanta de major gracia sia esser sotsmesos al casal de Arago, que a qual seuol altre senyor.

LO senyor Rey feu los gracia, que tot quant hauien guanyat que fos llur, que non volgue quinta, ne res: e volch que les mullers, e les filles de aquells Chrestians qui en la batalla moriren, hagueffen axi bona part del guany, com aquells qui ne escaparen, de que ne foren tuyt molt alegres, e pagats: que tant ho tengueren tuyt en be, que a tot hom dobla lo cor de be affer. E mostraren ho per auant, en los grans feyts, e batalles que per auant entendrets: car cert siats quels bons senyors ajudé molt affer llurs vassalls bons, sobre tots senyors ho han aquells del casal Darago: que nous dire que sien senyors de llurs vassalls, q̄ enans son

son llurs companyons. Que qui be pensa los altres Reys del mon cō estan cars, e crus a llurs vassalls, es pensa hom los senyors del casal Darago quâtes gracies fan a llurs sotsmesos, la terra deurien befar quels calciguen. E si me demanen, en Muntaner quines gracies conexets vos que fan los senyors del casal Darago mes a llurs sotsmesos, que altres? jous ho dire. La primera gracia es, que tenen los richs homens, Prelats, cauallers, e ciutadans, e homens de viles, e de mases mills en veritat, e en dretura, que neguns altres senyors del mon: encara que cascu se pot fer major rich hom que no es, que no ha paor que cōtra raho, e justicia li sia neguna res demanat, ne lleuat: ço que no es axi dels altres senyors del mon, perque les gents de Cathalunya, e de Arago viuen pus alts de cor, com se veuen poblats axi a llur guisa, e nul hom no pot esser bo darmes, sino es alt de cor. E axi mateix encara han ab ells aquest auantatge, que cascu pot parlar ab ells aytant com se meta en cor qui parlar hi vulla, e aytantes hores ells escoltaran graciosament, e pus graciosa li respondran. E de altra part si vn rich hom, o caualler, o hom de vila qui honrrat sia, vol maridar sa filla, e requer a ells que li facen honor, que hi yran, e li faran honor ala esgleya, o lla hon los placia. E ay tal mateix se fan si negu mor, o de negu volen fer aniuersari que axi hi van, com farien a llurs contrals, e daço non façats compte de altres senyors del mon. Item part aço, ales grans festes, que faran conuit a tota bona gent, e menjaran en presència de tots: e lla hon tots aquells qui hauran conuidats menjaran, ço que altres senyors del mon no fan. E de altra part que si rich hom, caualler, Prelat, ciutada, ne hom de vila, pajes, ne altre natural llur los tramet fruyta, o vi, ne altres coses, que sens dupta ho menjaran: encara pendran en llurs castells, viles, o llochs, alqueries llurs conuits, e menjará de tot ço quels facen apparellar, e durmiran en les cambres quels hauran endreçades. E de altre part que caualquen tots dies per les ciutats, o viles, e llochs, es mostren a llurs pobles: e si vn hom o fembra pobre los crida, que tiraran la regna, els oyran, els daran tantost consell a llur necessitat. Queus dire? Que tant son bons homens, e graciosos a tots llurs sotsmesos, que llonga cosa seria de escriure: e perço los llurs sotsmesos son enflamats de llur amor, que no tenen mort per exalçar llur honor, e senyoria, ans en res no guarden pont ne palanca, ne temen a sofferir fret, ne calor, ne nul perill: per que Deus

creix, e millora e tots feyts els llurs pobles, els dona victoria, e fara daqui auant, si a Deus plau, sobre tots llurs enamichs. Ara llexare a parlar desta materia, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e de sos bons fills.

Capitol xxj. com lo Rey en Iacme Dara

go hach carta del Papa que anas al concili quis tench ha Lleo del Royme: e com lo Rey Nanfos de Castilla son gendre li enuia a dir que volia anar al concili, e passar per la sua terra.

OM lo dit senyor Rey en Iacme hach axi molt de temps se jornat per ses terres, e lo senyor Infant en Pere atre tal, e lo senyor Infant en Iacme, vengren missatges al senyor Rey Darago, quel Pare sanct faria concili general a Lleo del Royme, e que pregaua, e requeria tots los Reys de Chrestians del mon que hi fossen ells, o llurs procuradors. Don lo senyor Rey se aparella danar, e en axi com ell tractaua que hi anas com pus honrrament poria, missatgers le vengren del senyor Rey Nanfos de Castilla gendre seu, que ell volia anar al dit concili, e volia passar per la sua terra ab la Regina, e ab gran res de sos Infants: e que asenyaladament per dues rahons volia passar per la sua terra. La primera que ell, e la Regina, e sos fills hauen gran desig de vaer ell, e els Infants. E laltra perço com ell anaua al dit concili per tant grans affers, que volia hauer sobre aquells son consell, axi com de pare: e del senyor Infant e Pere, e del senyor Infant en Iacme, axi cõ de frares. E lo dit senyor Rey, e los dits senyors Infants hagren gran plaer daquest feyt, e tantost ab los missatges del Rey de Castilla ells ni trameteren de grã volor: e trameteren li a dir, que molt eren pagats de llur venguda, e que penfas de pendre tota la llur terra a son seruey axi com la sua propria. E que aquests missatges quels faes asaber certament per qual part volria entrar en llur terra, e lo dia que hi vendria.

Capitol xxij. com lo Rey Nanfos

de Castilla tramete a dir al senyor Rey en Iacme que volia entrar per Valencia: e en quin temps.

AXI los missatges del Rey de Castilla sen tornaren, e lo senyor Rey, e los senyors Infants faeren molts dons als dits missatges qui aquest nouell los hauen aportat: axi q sen tornaren molt alegres, e pagats en Castilla, ensemps ab los missatges del senyor Rey Darago, que ell trametia, e els senyors Infants. E axi los dits missatges foren be rebuts per lo Rey de Castilla, e per la Regina, e per Linfant en Ferrando, e per Linfant en Sanxo, e per tots los altres: e majorment com oyren la llur missatgeria, e oyren les llaors quels llurs missatges ne deyen. E axi mateix ells donaren molts richs dons als missatges del senyor Rey Darago, e trameteren a fer gracies al senyor Rey Darago, e als Infants de llur proferta: els trameteren a dir que volien entrar per lo regne de Valencia, e digueren los lo temps. E lo dit senyor Rey Darago, e los Infants hagueren ne gran plaer, e pensaren de ordonar lla hon començar deuien entrar en llur terra, entro a Muntpeßler, e les viandes, e tot ço que ops haurien en tal manera ho endreçaren, que james negu senyor no fõtat bast ab totes ses companyes, com ells foren. E q del dia quell seria entrat en llur terra entro que fos fora de Muntpeßler, que no despensares lo Rey de Castilla del seu, ne Persona que aqui fos ab ell: e axi se compli tant abundantmõt com dauant hauets oyt, quel fo feyt laltra vegada, com estech en lo regne de Valencia. Si quel Rey de Castilla, e encara aquells qui ab ell eren, e la Regina, e los Infants se marauellaren com ho poch bastar, ne la terra de Cathalunya com ho poch sofrir: quels nos podien pensar que per res la terra del senyor Rey Darago fos tant grassa, ne ab tanta de bondanca, segons que per auant entendrets.

Capitol xxiiij. com lo senyor Rey en Iacme pen

sa de apparellar se per anar al concili, e les festes que va fer al Rey de Castilla quant vench a la sua terra per passar al concili.

R A L L E X A R E M aço, que be mi sabre tornar, e parlarem del senyor Rey Darago. Com lo senyor Rey Darago, e els Infants hagren ordonades totes aquestes coses, ell pensa com al dit concili pogues anar honrradament. E majorment que li trametessen a dir Cardenals,

altres qui eren del consell del Papa, quen partida lo concili aquell se era ordonat per lo Pare sanct per gran desig que hauia de vaer lo senyor Rey Darago, e la gloria que ell podia hauer quel vaes ab tals dos gendres Reys, com era lo Rey de França, e el Rey de Castella, e les siues filles Regines, e els nets: e com lo Papa se volia delitar a vaer aquella obra que Deus hauia feyta al neximent del dit senyor Rey Darago, e volia vaer la bona fi en que venia: e axi mateix que hach consell, quell tenia lo pus sau senyor del mó, e lo millor darmes, e de tots feyts: e axi q̄ ordonas ab tota la Chrestíadat passatge sobre los infels. E có ell hach ordonada la sua anada, pensa dextir al Rey de Castella, e vengueren sen al regne de Valécia, e volgueré saber les viandes có eré ordonades. E axi fo los ho tot mostrat, e tot fo axi be ordonat, e complit, q̄ no hi hach mester milloramét: e axi lo senyor Rey, e els senyors Infants acostaren se lla hon lo Rey de Castella deuia entrar. E com lo Rey de Castella, e la Regina, e los Infants llurs saberen quel dit senyor Rey, e els Infants eren aparellats quels reebessen ab gran honor, cuytaren se de venir: e com foren al entrar de la terra del senyor Rey Darago, lo dit senyor Rey, e els Infants los foren aqui, e reeberen los ab gran deport, e ab gran alegre, e ab grans professons, e jochs que en cascun lloch los feyen les gents del senyor Rey Darago. E de puix que foren entrats en la terra del senyor Rey Darago, estegren X I I. jorns abans que fossen en la ciutat de Valencia, e com foren en la ciutat nul hom no poria escriure los jochs, e els alegrés, taules redones, taules juntes de reylo de cauallers, saluatges, borns, anar ab armes, e galees, e lenys armats quels homens de mar feyen anar per la rambla ab carretes, batalles de toronjes, e encortinaments. Si que tant foren los jochs que hauien a passar, q̄ com foren ala sgleya de sanct Vicent, hon auallaren per fer reuerécia com entraren, que nuyt escura fo ans que fossen al Reyal, hon lo senyor Rey mana que hi posas lo Rey de Castella, e la Regina, e los Infants posaren cascu en honrrades posades. Queus direm? Quinze dies tots entegres dura la festa en Valencia, que hach menestral, ne altre no hi feu obra: ans tots dies refrescauen los jochs, e les dáces, e els balls. E les racions q̄l dit senyor rey Darago feya donar ales génts del Rey de Castella, seria vna marauella de oyr. Queus dire? que qui cóprar vos ho volria tot, seria cosa que allongaria la mia materia, e vendria tart al meu proposit. Mas finalment vos dich que par-

tent

rent de Valencia anaré tuyt a madona sancta Maria del Puig de Moruedre, e de Moruedre a Borriana, e puix a Castello, puix a Cabanyes, e de Cabanyes ales Coues, e de les Coues a sanct Matheu: e puix a Vll decona, e puix ala ciutat de Tortosa: e aqui los fo feyta festa tot axi com en la ciutat de Valencia, e aturaren hi V I. jorns. E puix de Tortosa al coll de Balager, e passaren per sent Iordi que encara llauors no hi era la pobla de la font del Perallo. E puix del coll de Balaguer a Cambrils, e puix ala ciutat de Tarragona. E axi mateix fo infantat de dir la honor quil fo feyta, que Larchebisbe de Tarragona, ab deu Bisbes de sa prouinça, qui son tots de la senyoria del Senyor Rey Darago, ab molts Abats, e Priors, e ab gran quantitat de gent de religio, e de altres clergues, professo feyta cantant, e lloant Deus los reeberen, e estegren en la ciutat de Tarragona V I I. jorns. E apres de Tarragona anaren a Sarbos, puix a Vilafranca qui es vna noble vila, e bona, e hon los fo feyta aytanta donor com en vna ciutat, e stegren hi dos jorns. E puix de Vilafranca anaren sen a sanct Climent, puix de sanct Climent a Barcelona. E nom cal escriure, que pensar podets com hi foren reebuts, que molt fort seria de recomptar. Mas axi com Barcelona es la pus noble ciutat, e la millor quel senyor Rey Darago haja, pensar vos podets la festa quina fo, e passa axi có de totes les altres ciutats, e aqui estegren X. dies: e de Barcelona anaren a Granyoles, e de Granyoles a Hostalrich, e Dostalrich ala ciutat de Gerona: e aqui si los fo feyta festa nom cal parlar, que sol los ciutadans de Gerona, menys dels cauallers, qui son molts en aqulla encontrada, hi feren tant, q̄ tot hom ne faeren marauellar a Gerona, e estegren hi quatre jorns. E apres partent de Gerona anaren a Basquera, e a Pontons: e puix lo Rey, e la Regina ensemps vengren ab tots aluergar a Peralada: e aço se yo, perço com yo era fadri, e lo dit senyor Rey de Castella, e la Regina jagren aquella nuyt en la cambra del alberch de mon pare: hon ya vos he comptat, quel damunt dit senyor Rey en lacme Darago hauia posat. Si que perço com lo Rey de Ca-

Ca. 2.
fol. 3.

stella, e la Regina foren ensemps aquella nuyt, feu hom V I I. portals en l'alberch den Bernat Rosinyoll, quis tenia ab la casa de mon pare, hon lo Rey passa ala cambra de la Regina. E axi per vista, no per als, vos puch yo aço dir per cert: e estegren a Peralada dos jorns, quen Dalmau de Rochabara senyor de Peralada hach soplecat al Senyor

C. iij Rey

Rey Darago, que li plagues, q̄ vn jorn lo pogues conuidar a Peralada, e lo senyor rey ab prechs dell, perço com lo amaua molt, dix li que ell no llexaria que vn jorn nols faes llurs ops a Peralada: e laltre jorn que de gracia special lo hi atorgaua. Dela qual cosa en Dalmau li feu moltes gracies: e dech ho fer, que aquest fo vn plaer que hanch lo senyor Rey no volch atorgar a rich hom, ne a Prelat qui fos en Cathalunya, saluant a ell: perque fo cosa quen Dalmau li grahi molt. E apres que agren estat dos jorns a Peralada ab gran goig, e ab gran alegre, anare se a la Ionquera, e de la Ionquera al Velo, e del Velo al Mas, qui es bell lloch, qui era del Temple: e del Mas entraren en a Perpenya, e nom demanets la festa gran que aqui fo, e dura VIII. Iorns. E puix apres anaren se a Salses, e de Salses a Vilafranca, e de Vilafranca a Narbona. E don Amalrich de Narbona feu los molta de honor, e de plaer, perço com ell, e lo senyor Infant en Iacme Darago hauien dues germanas per mullers, filles del Compte de Foix, e estegren dos jorns a Narbona. E puix anaren a Beses, e de Beses a Sentiberi, e de Sentiberi a Lopia, e de Lopia a Muntpeßler. Mas los jochs, e els alegres qui foren feyts a Muntpeßler passaren tots altres feyts. E aqui estegren quinze jorns, e daqui trameteren llurs missatges al Papa, e aqui hagren respostra. E com hagren hauda respostra, e hagren endreçat llur cami dentrar per la terra del Rey de França, partiren se de Muntpeßler, e daqui auant parlar de la materia, perque aquest libre se fa, ço es a saber, de la honor, e de la gracia q̄ Deus ha feyta, e fa al casal Darago. E perço cõ yo entench, que aquesta materia sia tal, que torna a gran honor ala casa Darago, e de ses gents, yous en fare mencio, e nous pensets, que sia poch ço que costa al senyor Rey Darago, e a sos fills aquest feyt: ans vos promet que monta a tant, que tota Castella nou poria pagar de quatre anys. Perque vosaltres qui oyrets aquest libre, qui no sabets lo poder qual es del senyor Rey Darago: pensats qual es? quen veritat fort cosa seria, quel rey de França hi pogues bastar. E com hi bastas lo feu thresor, no li bastaria lo cor, queu faes, que per desfeyt se tendria. E lo senyor Rey Darago fo daquest feyt pus alegre a totes hores, q̄ no fora, si aytant com ell despenia li vengues en do, o en seruey del Papa, o daltres gents: e axi Deus basta a bon cor, perque Deus lo basta, el hõrra en tots feyts dela sua vida. Ara lexarem anar lo Rey de Castella, qui sen es anat al concili, e parlarem del senyor Rey Darago.

Capitol

Capitol xxiiij. com lo senyor Rey en Iacme se

parti al concili, e com fo rebat de tots aquells qui sen eren justats en dit concili, e com rebe del Papa, e Cardenals, e Reys mes de honor que no feu negun Rey qui en lo concili fos vengut.

PRES quinze jorns quel Rey de Castella fo partit de Muntpeßler, ana lo senyor Rey Darago al dit concili: e cõ entra per la ciutat de Lleo del Roine, com hi fo rebat, fo gran cosa: que no hi romas Rey, Compte, ne Baro, ne Cardenals, Archebisbes, Bisbes, e Abats, e Priors que nol exissen a rebre: e lo Rey de Castella, e sos fills li exiren vn jorn abans que tots los altres. E com foren deuant lo Papa, exi fora de la sua cambra, e besal tres vegades en la boca, e dix li, fill, e gran fauoner, e defenedor de la sancta igleya, beneyt siats vos, e vos siats lo be vengut. E lo Rey volch li besar la ma, mas no ho sofferi lo Papa. E tantost cõuidal ell, e les sues gents a lendema, ço que no hauia feyt a negu Rey qui hi fos vengut. Si quel dit senyor Rey rebe mes donor, e de dons, e de gracies en aquell concili per lo Pare sanct, e per los Cardenals, e per los Reys que hi eren, que no feu negun Rey, qui en lo concili fos vengut. E axi lo dit concili comença, com lo dit senyor Rey Darago hi fo. Mas daço qui si tracta, e si feu, no vull yo parlar, que no pertany ala materia daquest libre: saluant quel dit Senyor Rey Darago hi acaba, e endreça tot ço que de boca, hi demanaua, en tal manera, que alegre, e pagat hi estech: e ab gran alegre sen torna: en saterra fa, e alegre, e ab molt de plaer. Mas el Rey de Castella vos se aytant dir, que hi era anat: perço com cuydaua esser Emperador Despanya, qui hanch res no hi poch acabar: ans sen hach a tornar en sos regnes, e al tornar que sen feu en Castella, axi mateix lo dit senyor Rey Darago li feu la messio, tot aytant, com ana per sa terra molt mills, e ab major abundancia, que no hauia feyt al venir: mas no torna per aquelles parts, que era entrat, ans se torna per Lleyda, e per Arago. E axi seria molt llonch descriure les honors que li foren feytes, e axi ell sen torna en Castella ab la Regina, e ab sos Infants, hon hagren gran plaer, e gran goig los seus sotmesos, com lo hagren cobrat. E de aqui auant llexare lo Rey de Castella, qui es e fa terra, ab la Regina, e ab sos Infants: e tornare al senyor Rey en Iacme Darago.

Lig lo Rey en Iacme al cap. 24. tro al c. 17. foli. 226.

C iiij

Capitol

Capitol xxv. com apres de esser vengut del

concli, e vestades les sues terres, volch vaer lo regiment que sos fills hauien feyt, de que fo molt pagat, e feu jurar al Infant en Pere per Rey Darago, e Valencia, e al Infant en Iacme de Mallorques, e Manorques.

COM LO senyor Rey en Iacme hach acompanyat lo dit Rey de Castella, entro fos fora de son regne, e lo dit Rey de Castella, e sos Infants se foren agraciats del senyor Rey Darago, e la Regina de Castella axi mateix, ell los hach donada axi com a pare la benedictio, ana visitar tots sos regnes, e ses terres, en manera de pendre comiat: perço com lo romanét de sa vida volia finir a honor de Deus, e a exalçar la Sancta fe catholica: axi com hauia feyt en son jouent, e ab cor, e ab seny ana en lo regne de Valencia, que anas sobre lo regne de Granada: en tal manera quel nom de Deus, e de madona sancta Maria hi fos lloat, e beneyt. E com el hach vestades totes les sues terres, demana, e vae lo regimét bo de sos fills, que feyen, ne havié feyt: de que fo molt alegre, e pagat, e lloa, e beneyt Deus, com tant bons fills li hauia donats. E mana fer corts en Arago, e en çaragoça, e aqui foren justats Barons, e maynades, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homens de Viles. E quant la cort fo ajustada, el senyor Rey los preycia, els dix moltes bones paraules, e rahós, e volch que iurassen lo senyor Infant en Pere per Rey Darago, e per senyor: e ala senyora Regina Constança muller sua (de quius he ja parlat) per Regina. E axi com ell ho mana lo juraren tuyt ab gran alegre, e ab grà plaer. E si en la dita cort hach joya, ne festa, nous ho cal dir, que cascuns vos ho podets pensar. E com lo Senyor Infant en Pere fo jurat, e madona la Regina, vengren tuyt en Valencia, e axi mateix feu aqui corts, e semblantment juraren lo, que fos Rey de Valencia, e la Regina atre tal. E puix anaren sen a Barcelona. E axi mateix lo Rey en Pere Compte de Barcelona, e senyor de tota Cathalunya, e axi mateix madona la Regina per comptesa. E feyt tot aço areta, e feu Rey de Mallorques, e de Manorques, e Diuïça lo senyor Infant en Iacme fill seu, e Compte de Rosello, e de Conflent, e de Sardanya, e senyor de Muntpeyller. E com tot aço hach feyt, e complit per la gracia de Deus, ells tornaren en Valencia per l'enteniment que dauant vos he dit, que vo

lia

lia quel romanét de sa vida despenes en crexer, e en multiplicar la sancta fe catholica, e abatre la fe de Mahumet.

Capitol xxvj. com lo senyor Rey en Iacme

fo malalt en Xatiua, e com los Sarrabins occiuren an Gracia Ortis llochinent de procurador, e vicari general del senyor Infant en lo regne de Valencia, de que fo molt despogat lo dit senyor Rey

COM fo en la ciutat de Valencia estech deportant, e alegrant si mateix, e anaua a caça, e a deports: si que axi cant ana visitant tots sos castells, e viles del regne. E com fo a Xatiua, axi com a Deus vench en plaer malaltia de febra li vench, e fo molt malalt, tant que nos podia lleuar: e tots los metges ne estauen en mala opinio, e asenyaladament perço com ell hauia mes de LXXX. anys, e axi la persona qui es vella ya sabets q no pot hauer aquell regiment que ha vn joue: no per tant q ninguna hora no fo que ell no fos en son bon seny, e en sa bona memoria. E estant axi que el estaua malalt, los Sarrabins de Granada ho saberen qui ab ell eren en guerra, e entraren mes de mil homens a cauall, e grans gèts de peu entro sus Alcoy. E en aquella entrada trobaren se ab en Garcia Ortis qui era llochinent de procurador en lo regne de Valencia, e combaterense ab ell, e ab bona companya: quel dit en Garcia tenia: ço era entro a CC. homens a cauall, e cinchcents paons. E a Deus plach que en aquell encontre lo dit en Garcia Ortis, e gran res de sos companys moriren: axi que lo senyor Rey estant en son llit sabe aço, e crida tost, e amenats me mon cauall, en aparellats mes armes: que yo vull anar contra los traydors Sarrabins quis cuyden que yo sia mort. No fo cuyden que ans los destruyre tots, e la volentat portaua tant contra ells, que ab la fellonia volch se dreçar al llit, mas no poch.

Lo Rey
en Iacme
fol. 134.
66.742

Capitol xxvij. com lo senyor Rey en Iacme es-

sent despoderat per la malaltia se feu portar en vna anda ab sa senyera per exir combatre los Sarrabins, e com abans que el Rey hi fos broca axi fort l'infant en Pere que hach vençut los Sarrabins.

EL

L L A V O R S ell lleua les mans a Deus, e dix: Senyor perqueus plau que en aquest punt yo sia axi despoderat. Ara tost, dix, puix lleuar nom puch, ixca la mia senyera, e feyts portar mi en vna anda entro sia ab los Moros maluats: que nom pens puix yo sia lla, ne ells vejen la anda hon yo vaig, q tantost nos los metre en veço. E axi haurem los tots morts, o presos. E axi com ell ho mana axis feu: mas auans que ell fos ab ells lo senyor Infant en Pere son fill fo cuytat, e feri entrells, si que la batalla fo molt aspra, e cruel: e no era marauella, que a vn Chrestia que hi hagues, hi hauia quatre Sarrahins. Mas empero lo senyor Rey en Pere broca axi forment entrells, quels mes en venço: empero perde hi dos caualls, e dues vegades descualcaren dos cauallers seus qui li donaren llurs caualls, e ell muntausen, e ells romanien a peu. Axi que los Sarrahins foren aquell dia tots morts, e presos: e axi com los Chrestians lleuare en lo camp la senyera del senyor Rey en Iacme, parech en la anda en quel portauen. E lo senyor Rey en Pere fo molt despugat daço, per tal com hach paor que al senyor Rey son pare no fos damnatge aquell afany: e broca, e vench enuers ell, e aualla, e feu posar la anda en terra, e la senyera, e besa los peus, e les mans plorant a son pare, e dix li: Pare senyor ques aço que vos hauets feyt, car nous pensauets que yo tenia vostre lloch, e que vos no hi fariets fretura? Fill, dix lo Rey, nom digats aço: mas que es dels maluats Sarrahins? Pare senyor, dix lo Rey en Pere, que? Deus, e la bona nostra ventura los ha tots morts, e vençuts, e presos. Fill, dix ell, es veritat axi com vos diets? Pare senyor, hoch. E llavors ell lleua les más vers lo cell, e feu moltes gracies a nostre senyor, e besa son fill tres vegades en la sua boca, e dona li moltes vegades la sua benedictio.

Capitol xxviij. de com lo senyor Rey en Iacme

Darago apres de hauer confessat, e reebut lo cors precios de Iesu Christ, passa de la present vida: e de la costum obseruada per los pobladors de Mallorques de llavors ença.

Lo Rey
e Iacme
fol. 135.
cap. 77.
e 78.

C O M lo dit senyor Rey en Iacme hach sabut aço, e hach feytes moltes gracies a Deus, tornassen a Xatiua: e lo Rey en Pere son fill ab ell. E com foren a Xatiua vaerets de vna part fer gran alegre de la victoria que Deus los hauia donada, e daltra part esta-

estauen despagats del senyor Rey, quel veyen tant cuytat. Empero fo acort del senyor Rey en Pere son fill, e dels Barons, e dels Prelats de Cathalunya, e cauallers, e ciutadans, e dels prohombres de la vila de Xatiua, e de les altres viles, que ab aquell confort, e alegre que lo senyor Rey hauia de la batalla, quel Senyor son fill hauia vençuda, quel portassen ala ciutat de Valencia: si que axi fo acordat, e axis compli. E com foren ala ciutat de Valencia, tota la ciutat li era exida a carrera, e portaren lo al Reyal, e aqui ell confessa moltes vegades, e combrega, e puix lo prenoliaren, e molt deuotament pres los sacraments dauant dits. E com ho hach feyt ab gran alegre que hach ab si mateix, com vae la bona fi que Deus li hauia atorgada, feu apellar los Reys sos fills, e aquells nets qui eren seus, e a tots dona la benedictio, els adotrina, els preyc a son bon seny, e ab sa bona memoria: comanant tuyt a Deus, posant les mans encroad es dauant los seus pits, dix la oracio que nostre senyor ver Deus dix en la creu: e com la hach dita larma partis del cors, e anassen en Parays ab gran alegre, e ab gran pagament. E lo dit senyor Rey en Iacme passa desta vida VI. dies ala exida de Iuliol del any M. C. C. LXXVI. E lleua que lo seu cors fos portat ala orda de Poblet, qui es al mig de Cathalunya de monjes blancs. E els plors, e els crits, e els plants començaren molt grans per tota la ciutat, que no hi romas nul hom rich, ne maynades, ne caualler, ne ciutada, dones, e donzelles que tuyt anauen darrera la senyera, e lescut seu: e X. caualls aqui hom hauia tolt la coa, e tuyt plorant, e braydant. E aquest dol dura en la ciutat IIII. dies, e puix tots aquells qui eren honrrats acompanyaren lo cors, e en cascun castell, vila, o lloch hon venien, axi com dauans lo solien reebre ab grans baylls e ab grans alegres, axill reberen ab grans plors, e crits, e plants: si que ab aytal dolor com oyts lo cors fo aportat a lorda de Poblet. E com foren lla, foren venguts Archebisbes, Bisbes, Abats, e Priors, Abadeses, Prioreses, homens dordres, Comptes, Barons, maynades, cauallers, ciutadas, homens de viles, e homens de totes condicions, de totes les sues terres: axi que a VI. legues lluny, ne per vies, ne per llochs no podien cabre. E aqui foren los Reys sos fills, e les Regines, els nets qui nats eren. Queus dire? Que tanta era la congregacio de gents quensanitat era, axi que nos trobaua que hanch tant grans gents fossen nul temps ajustades a sebullir negun senyor. E tots ensemps ab grás professons,

Mori el
senyor
Rey en
Iacme e
lany.
1276.

E ab moltes oracions, e ab grans plors, e ab grans plants, e grans crits fo sotarrat. Deus per la sua misericordia haja la sua anima. Amen. E axi es ma fe que ell es ab los sancts en Parays: e aço ne deuen cascuns entendre. E cõ aço fo feyt cascu dels Reys sen anaren en llurs terres, e els Comptes, e Barons, e altres gents atre tal: e podem be dir la consolacio daquest senyor que bona fo hanch nat, que be perfeuera, e en la fi fo millor. E plaume ço quels pobladors de Mallorques ordonaren que tots anys lo jorn de sanct Syluestre, e de sancta Coloma en que fo presa Mallorques per lo dit senyor Rey, se fa professo general en la ciutat ab la senyera del dit senyor Rey. E aquell dia preguen tuyt per la sua anima, e totes les misses ques càten aquell dia en la ciutat, e per tota la Illa se canten per anima del dit senyor Rey, e que Deus saull, e guart los seus dexendents, els do victoria contra llurs enamichs. Perq̄ soplicaria a nostre senyor lo Rey Darago que fos gracia e merce sua, que ordonas ab los prohombres de la ciutat de Valencia que dia de sanct Miquel tots anys se faes professo general en Valécia per lanima del senyor Rey, e que Deus creixques, e milloras tostemps los seus dexendents, e los donas victoria, e honor sobre tots llurs enamichs: per ço cõ la dita ciutat fo presa lo vespre de sanct Miquel per lo dit senyor Rey en Iacme, que tots los preueres de la ciutat, e homens dorda cantassen aquell jorn misses per la anima del dit senyor Rey en Iacme. E per la dita raho encara que ordonassen lo dit senyor Rey, e els prohombres de la dita ciutat de Valencia, que lendema se faes charitat general per tostemps. E axi cascuns faran be que sesforcen als mills que poran, e hauran ne grat de Deus, e honor en aquest mon. E majorment en charitat nos faça neguna en la ciutat de Valencia, e en totes les altres ciutats del mon se faça, e Deus creix ne llurs bens, els ne multiplica. E daqui auant llex a parlar del senyor Rey en Iacme, e parlar del senyor Rey en Pere Darago, e de Valencia, e Compte de Barcelona fill major seu: e dels altres dexendents dell, de cascu en son lloch, e en son temps.

Capitol xxix. com de puix quel Rey en Iacme

fo mort, amdos los Infants germans se coronaren Reys, ço es l'infant en Pere Rey Darago, Valencia, Cathalunya, e l'infant en Iacme Rey de Mallorques, Menorques, Sardanya: e de com Cathalunya sia major, que qual seu ol altra prouincia.

E COM lo dit senyor Rey en Iacme fo passat desta vida, lo dit senyor Infant en Pere, e el senyor Infant en Iacme fills seus se coronaren cascu Rey: ço es asaber, quel senyor Rey e Infant en Pere ana a çaragoça, e aqui aplega ses corts, e posaré li la corona del Reynalme Darago en llur testa ab grã solemnitat, e ab gran alegre, e gran festa: Sius volia dir los grans dons, e les gracies que si faeren, llonch seria de rocõptar. E com la sua coronacio fo feyta en Arago, vench se en la ciutat de Valencia: e axi mateix foren les corts grans que si faeren, e hi venguoren de Castella, e de totes parts grans gents, qui reeberen dell grans dons, e grans gracies, e reebe la corona del Reynalme de Valencia. E apres anassen ala ciutat de Barcelona, hon axi mateix feu grans corts, e hi foren diuerses gents, e reebe ab gran gloria, e ab gran alegre la garlanda, don fo creat Compte de Barcelona, e senyor de tota Cathalunya: E negu nos pens que Cathalunya sia poca Prouincia, ans vull que sapia tot hom quen Cathalunya ha comunament pus rich poble, que negu poble que yo sapia, ne haja vilt. de neguna Prouincia, si be les gents del mó la major part los fan pobres. Ver es q̄ Cathalunya no ha aquelles grans riqueses de moneda de certs homens senyalats, q̄ hi ha en altres terres: mas la comunitat del poble, es lo pus benenat q̄ poble del mó, e aqui viué mills, e pus ordonadament en llur alberch ab llurs mullers, e ab llurs fills, q̄ poble qui el mó sia. D'altra part vos marauellarets diuina cosa queus dire, empero si be ho cercats, axi trobarets, q̄ d'un llenguatge sol de negunes gents non son tantes, com Cathalans, q̄ si vollets dir Castellás, la dreta Castella poch dura, e poca es: quen Castella ha moltes Prouincies, q̄ cascu parla son llenguatge: e son axi departits com Cathalans, de Aragonesos. E si be Cathalans, e Aragonesos son tots de vn senyor, la llengua llur es molt departida. E axi mateix trobarets en França, e en Anglaterra, e en Alemanyia, e per tota Romania, quels Grechs qui son del Emperador de Constantinoble son axi mateix moltes Prouincies: axi com de la Morea, e del Reynalme de Larcha, e de la Blaquia, e del Reynalme de Salonich, e del Reynalme de Macadonia, e del Reynalme del Natuli, e de altres Prouincies moltes. Entre les quals ha ay tants departiments de llur llenguatges, com ha de Cathalans a Aragonesos. E axi mateix ses de les altres Prouincies del mon, que hom diu que Tartres son molta gent, e nou son: mas per ço paren

paren molts, es sotmeten moltes nacions del mon, com james no trobarets Tarrtes qui facen res de ses mans, ans hostejen tostemps, e van ab llurs mullers, e ab llurs Infants hostes feyts. E axi podets vos pensar si los Cathalans feyen atre tal, si serien molt mes que ells. Yo dich que si serien dos tants, perque vous he dita cosa dels Cathalans qui es vera veritat, e seran molts qui sen marauellaran, e ho tendran en faulta: pero que siuulla sen diguen, que axi es veritat. Apres com lo senyor Rey en Pere hach rebudes les coronas, e ab la gracia de Deus fo coronat Rey, anassen vesitant ses terres. E segurament pot hom be dir dell, que no fo hach senyor al mon qui ab tant poques morts que ell dona, per justicia fos tant duptat, ne remut per les gents: que axi aporta a tal pau tots sos regnes, que ab lo sach dels florins, e dels doblons podien anar mercaders, e tot altre hom per tota sa terra saluament, e segura. E axi mateix lo senyor Infant en lacme ana a Mallorques, e coronas Rey de Mallorques ab gran alegre, e gran festa que hi feren les sues gents. E puix vench sen en Rosello, e a Perpenya, e ell pres la garlanda de tres Comptats: ço es saber, de Rosello, e de Conflent, e de Sardanya. E llavors ell feu grans corts, e hi foren gran res dels Barons de Cathalunya, e Darago, e de Gascunya, e de la Llenguadoch: e en aquella cort hach molts richs dons donats. E puix anassen a Muntpefler, e axi mateix pres, e entra en possessio de la senyoria de Muntpefler, e de la Baronia. E com tot aço fo feyt calcun dells regna en son regne ab gran veritat, e ab grà dretura, a plaer de Deus, e de llurs pobles ab vera justicia.

Capitol xxx. com lo senyor Rey en Pere des-

ponya a Miraboaps Rey de Tunis, perço com no li volia trametre lo trahut, e com posa en son lloch a Mirabusach frare llur: e pera daquesta empresa feu capita de deu galees an Corral Llança.

A tornare al senyor Rey en Pere, qui ana vesitar sos regnes, e les sues terres totes: si que sesdeuench que fo a Barcelona, e pensas que a ell era mester que hagues lo trahut de la casa de Trimise, e pus que era mort lo Mostanzar, qui fo lo millor Sarrahi del mon apres lo Miramamoli de Marrochos, e apres Saladin Soltan de Babylonia, q̄ de

de tot en tot no era bo que llexas lo dit trahut. E apella a consell gran res de sos consellers, e asenyaladament lo noble en Corral Llança, e dauant tots ell li dix: en Corral ya sabets que vos anas demanar lo trahut laltre any a Tunis com lo Mostanzar fo mort, qui era gran amich de nostre pare, e sabets que lo dit trahut nons han trames, ans par que so vullen tenir: e axi es mester que nos los ne façam dolents, e quels mostrem lo nostre poder. Que nos nos hauem posat en cor que desponyam aquest que hi es, e que hi metam Mirabusach son frare Rey e senyor: e complir hiem justicia, e faran gran honor tostemps a la casa Darago, que puixca hom dir, que nos metam Rey en Tunis, perque es mester ques faça. Senyor dix en Corral Llança, digats donchs lo tractament aquest perque lauets mogut, ne perque ho volets fer, ne complir: perço que tuyt sapia la raho complidament? e com nos ho hajats dit, calcuns dir vos nem ço quen sen fera viases a honor vostra. E lo senyor Rey dix, be deys: yo vull que sapiats quel Mostanzar, axi com dauant vos he dit, fo gran amich del senyor Rey nostre pare, e li trametia tots anys son trahut, e moltes ioyes: ara es veritat que ell es mort, e que fill negu non ha romas, e ay romas dos frares seus: lo major ha nom Mirabusach, e lo menor Miraboaps. E lo dit Mirabusach germa major ell hauia trames ab gran host de Chrestians, e de Sarrahins envers lo Lleuant per fer paytar les terres, e a Tunis era romas Miraboaps, e com lo Mostanzar fo mort, e hach llexat lo Regne a Mirabusach, en Miraboaps qui era a Tunis, sens que no speras son frare, vas lleuar Rey de Tunis, e axi te lo fallament, e maluada: e com Mirabusach sabe la mort del Rey son frare, vench sen envers Tunis: mas com Miraboaps sabe que son frare venia, trames li a dir, q̄ aytant chara com era la sua vida, q̄ no si acostas: com degues saber, q̄ si ho feya, que ell li lleuaria la testa, e axi Mirabusach tornassen a Capis. E lla ell estech, e esta encara, que no sap ques faça. Perque farem gran be, que ajudem ala dretura, e asenyaladament ques cõpleixca la voluntat del Mostanzar. E axi nos farem armar. X. galees, e volem que vos en Corral Llança siats Capita, e major: e dretament yrets vos en a Capis, e portarets nostres cartes a Mirabusach, e a Benmargá, e a Benatia, e an Barquet: e son aquests tres los majors Barons, qui sic a Miquia, e ab major poder, e son homens qui son molt obligats a nos per ells mateixos, e per llurs pares: e com lo senyor Rey nostre pare feu for

grans

grans dons al Mostanzar Rey de Tunis, qui mort es: per que ells farà tot ço que nos los manaren, e vos los ho direts de part nostra. E ordonats ab ells, que ab tot llur poder vagen per terra ab Mirabusach dauant Tunis, e vos yrets vos en primer ab les galees al dit port de Tunis, e barrejarets tot lo port, e pendrets totes les naus, e los lenys qui hi seran de Chrestians, e de Sarrahins: e axi mateix pendrets totes quates ni vendran. E axi destroyrets la ciutat, que negunes viandes, ne negu refrescament no hauran per mar. Axi mateix segretament portarets nostres cartes, que trametem a Lomafer pare dels Moaps. E com aquells de la ciutat veuran lo gran destreyt que sofferan de viandes, reuelarlan contra Moaps: e asenyaladament que vos los trametrets a dir, que nul temps X. galees nostres, o mes, no partiran del dit port, entro hajen reebut per Rey, e per senyor Mirabusach, qui deu esser Rey, e senyor. E axi com yo he pensat, en axi se complira ab la voluntat de Deus: Si quel dit en Corral Llança, e tots los altres del consell digueren, que molt era be dit, e be dictat. E axi com ho volch lo senyor Rey, axis feu.

aliás. e
uere, cō
tra Bo=
aps.

Capitol xxxi. com lo senyor Rey en Pere feu

armar X. galees, e dona les capitulacions de les conuinences que dech hauer en Corral Llança ab Mirabusach: e com se compli tot axi com lo Rey ha dicta.

TANTOST lo senyor Rey feu armar en la ciutat de Barcelona cinch galees, e altres cinch en la ciutat de València. E pot hom be dir, que foren axi be armades, que compte podien fer dells de XX. galees de totes altres gents. E com les dites galees foren armades, lo dit en Corral se volch recullir, e anar pèdre comiat del senyor Rey, q era en la ciutat de Lleyda. E lo dit senyor Rey donali les cartes que deuia portar, e li ordona fos capitols de tot ço que li manaua que faes. E entre les altres coses, qui eren en los capitols, hi eren aquestes: que tantost com se seria vist ab Mirabusach, e ab Benmargam, e ab Benatia, e ab Barquet, e ab los Moaps qui eren a Capis, ne hauria ordonada la entrada de Tunis, q preses sagrament de Mirabusach, e confirmacio dels altres ab sagrament, e ab omènatge, que prometes q tātost com seria Rey de Tunis, que

que li pagas tot lo trahut qui entro aquell jorn li era degut. E que daqui auant per tostemps la casa de Tunis fos tenguda de donar lo dit trahut a qualche fos Rey Darago, e Compte de Barcelona: e que aço fermassen los Moaps tots. E daltra part, que tostemps Lalcayt major qui en Tunis seria sobre los Chrestians, fos rich hom, o caualler del senyor Rey Darago. E que lo senyor Rey Darago lo hi metes, el ne pogues gitar, e mudar tostemps a sa voluntat: e que en tot lloch hon hostejassen portassen senyera ab senyal del dit senyor Rey Darago: si que hostejassen ab lo Rey, o per ells mateix: que tots fossen tenguts de guardar aquella senyera, axi com aquella del Rey de Tunis. E encara quel Gabelot dela Gabella del vi, quen es gran offici, fos Cathala, e quel senyor Rey Darago lo hi pogues metre: perço com la meytat del dret de la dita Gabella deuia esser del senyor Rey Darago. E daltra part quel senyor Rey Darago hi pogues metre Consol, en poder del qual faessen dret tots los mercaders Cathalans, e Patrons de naus, e mariners, qui venguessen en Tunis, o en tot lo Regne: e que axi mateix nagues altre a Bugia. E totes aquestes coses, e daltres moltes franqueses, que estan totes en cartes promes, e atorga llavors lo dit Mirabusach al dit senyor Rey Darago, e a ses gents: e axi ho conferma, e encara ho feu fermar com fo dins en Tunis, que fo Rey. E axi lo dit en Corral Llança ab les cartes, e capitols partis del senyor Rey, e anas recullir a Valècia ab cinch galees, e puix ana a Barcelona, hon troba les altres cinch galees, e axi recullis ab la gracia de Deus en aquella hora, e en aquell punt, e compli tot ço quel Senyor Rey en Pere li hauia manat: e encara molt mes. Queus dire? que ell mes Mirabusach per Rey, e per Senyor en Tunis, axi en aquella manera quel dit senyor Rey en Pere hach dictat: e feu aytant mes, que com ell entra ab la senyera del Rey Darago en Tunis no la volch metre per lo portal, ans la mes sobre la torra del portal. E puix com sach feyts confirmar los dits capitols, tot axi com dauant es dit, ab tot lo trahut cōplidament, e ab moltes joyes riques e honrrades oltra lo trahut quel Rey de Tunis trames al Senyor Rey Darago, ell sen torna batent tota la ribera entro a Cepta, e pres moltes naus, e lenys, e terides de Sarrahins: axi què james nul hom no poch mills fer fos affers. E ab aquell guany ell sen torna en Cathalunya, e troba lo dit Senyor Rey en la ciutat de Valencia, hon lo dit senyor Rey lo reebe ab bona cara, e ab

Bona voluntat: e del hauer que aporta, e de les joyes, lo dit Senyor Rey lin feu bona part a ell, e a tots aquells de les galees: axi que cascu hauia tant guanyat en lo viatge, e ab ço quel Rey dona, que tots foren rics, e benenants. E axi veus nostre senyor qual bon començament feu al senyor Rey de puix fo coronat. Ara lexem a parlar dell, q̄ be mi sabre tornar com loch; e temps sia, e parlarem del Emperador Fraderich, e de sos fills: per ço com conue ala nostra materia.

Capitol xxxii. com lo Emperador Fraderich

hach guerra ab la sgleya, e com puix pau sen feu ab conuinença que passas en oltra mar per conquerir la sancta terra: e com lo Compte de Anjou pres la conquesta del regne de Sicilia, e quala sia estada la causa e raho de dita empresa.

VERITAT es quel Emperador Fraderich fo lo pus alt hom del mon de fanch, e lo pus saui, el millor de tot feyt: e fo elet en Alamanya Emperador ab concordia, e ab voluntat del sanct Pare Apostolich. E fo elet lla hon allegir se deuia, e puix confermat a Mila, e en Roma: per lo Pare sanct, e per tots aquells aquis tanyia de confermar: e fo planerament en possessio, e llegal de tot ço quis tanyia a Lemperi. E axi com a Deus plau, que en aquest mon nul hom complidament no pot hauer goig, ne plaer complit, per obra del Diable moch se entre ell, e el Papa discordia, de qual part vench lo tort no tany a mi queus ho diga: per que nous en diria res, mas lo treball, e la guerra multiplica, e creix que entre la sancta sgleya, e Lemperador: e aço dura molt de temps. Puix per auant pau se feu ab la sancta esgleya, e ell, ab conuinença que ell passas en oltra mar per conquerir la sancta terra, e que fos cap major dels Chrestians qui de lla mar eren, ne hi vendrien: e que Lemperi tot se tengues en la sua senyoria, e el seu manamét. E sobre aquesta pau ell passa en oltra mar ab gran poder, e feu molt de be, e guanya ciutats, e lloch que tolch a Sarrahins. E com hi hach estat llonch temps, hach sen a tornar de ça mar: per colpa de qui, ne per qual raho axi poch vos en diria res, mas be trobarets quius ho dira si be cercats, e axi que cõ fo tornat de ça mar la guerra torna de la sancta esgleya. E axi mateix vos dich q̄ no sabrets per mi la colpa daquesta guerra per qui vench, com no es dat a mi que de ja parlar. Queus dire? q̄ tant dura la guerra

com

com ell vixque. E com muri llexa tres fills los pus sauis, e els millors que hanch fossen romasos de senyor negu: saluant del senyor Rey en Iacme Darago, de qui auant vos parlar. E dels tres fills feu hereu la hu de ço que hauia en Alamanya de son patrimoni, lo qual hauia nõ Corali: e laltre feu Rey, e hereu de Sicilia, e de Principat, e de terra de Lauor, e de Calabria, e de Pola, e de Brus, axi com he ja comptat dauant, lo qual hauia nom Rey Manfre. E laltre fo Rey de Serdenya, e de Corfega, qui hauia nom lo Rey Eus. E axi cascu daquests tres senyors tengueren llurs terres en gran fe, e en gran dretura: empero los clergues tractaren quels poguessen desfraygar de tot quant hauien, per la sentencia quel Pare sanct hauia donada contra llur pare Lemperador. E ests mogren quants Reys de Chrestians hauia el mon, que presfesen la conquesta, e no trobaren negu qui pendre la volgues: e asenyaladament com lo sanct Rey Lluys de França, qui regnaua en aquell temps, era en conuinença, e en gran amistat ab Lemperador Fraderich: aximateix lo Rey Naudoart Danglaterra, e axi mateix lo Rey de Castella, e axi mateix lo Rey en Pere Darago hauia la filla del dauant dit senyor Rey Manfre per muller, e axi mateix no hauia Baro en Alamanya qui no fos llur parent. E axi sobre aquest tractament estegren molt de temps, que no trobaren qui ho volgues pendre. E en veritat que en aquella saho lo Rey Lluys de França hauia vn frare per nom Carles, qui era Compte de Anjou, e amdos germans hauien dues germanes per mullers, qui eren filles del Compte de Prohença, qui era cosigerma del Rey en Pere Darago. E en vida del dit Compte de Prohença, lo Rey Lluys de França pres sa filla major per muller. E com lo Compte de Prohença fo mort, romas laltra filla, e lo Rey de França tracta que la hach lo Compte Danjou son frare per muller ab tot lo cõptat de Prohença. E com aquest matrimoni fo feyt, la Regina de França hach grã desig que vaes la Comptessa sa germana, e la Comptessa axi mateix hauia gran desig, que vaes la Regina. Axi que finalment la Regina trames a pregar lo Compte, e la Comptessa, que com lo Compte vendria en França al Compdat Danjou, que hi menas la Comptessa: perço que la pogues vaer, e lo Compte, e la Comptessa otorgaren li ho: axi que no ana a molt de temps, quel Compte mena la Comptessa a Paris hon era la Regina, e lo Rey. E la Regina per goig dell faeren aplegar grans corts, e faeren venir Comptes, e Barons cascuns ab

En lo Capít. 11.

Fõ dona da p lo Papa Innocencio. 4. en lo concili iugdunẽ se any 1244.

D ij llurs

Fon en tẽps del Apõstolich Honorio. 3. an. 1219

En tẽps del Apõstolich Gregori. 9. any. 1229. Morilay 1250.

llurs mullers. E com la cort fo plena de Comptes, e de Barons, e de Comptesses, e Baroneses, lo seti fo feyt de la Regina solament per ella, e als peus della fo feyt seti per la Comptessa sa germana, e per les altres Comptesses. Si que la Comptessa de Prohença fon tan dolenta com la Regina sa germana no la assich de prop, que per poch no esclata de dolor. E cō axi hach vn poch estat, dix que mal li feya lo cor, e que sen volia anar a sa posada. Axi que hanch la Regina, ne negu la poch aturar. E com fo a sa posada gitas al llit, e plora, e suspira, e feu gran dol. E lo Compte que hach sabut que la Comptessa sen era anada, que no hauia esperat lo menjar, fo molt despagat, axi com aquell qui lamaua mes que negun senyor, ne altre hom pogues amar sa muller: e anassen a ella al llit, e troba la plorant, e tot enflamat de fellonia, ques pensa que alcu, o alguna li hagues dita qualque cosa que li desplagues: e besa la, e dix li, amiga digats me ques aço que hauets, ne si neguna persona vos ha dit res quius desplaia, que si ho ha, yo per cert tantost vos en dare venjança, e sia quiuulla? E la Comptessa qui sabia que ell la amaua mes que res del mon, perço que en aquell pensament no aturas, dix li: senyor pus mo demanats dir vos ho he, que ell la amaua mes que res del mon, perço que en aquell pensament no aturas, dix li: senyor pus mo demanats dir vos he, que yo a vos res no rendria celat. Qual dona ha al mon que deja esser tan dolenta com yo? Que vuy he presa la major defonor que hanch gentil dona pres nul temps. Vos sabets, e es cert, que vos sots frare de pare, e de mare del rey de França, e axi mateix yo som sor de pare, e de mare de la Regina, e vuy que tota la cort era plena, e la Regina sich en son seti, e yo ab les altres Comptesses sigui li als peus. De quem tench fort per dolenta, e per defonrada: si que decontinent vos prech, que de ma nos en tornem en nostra terra, que per res nom hich vull aturar. E sobre aço lo Compte respos li, e dix: ha Comptessa, nous ho tingats en mal, que axi es costuma, que ab la regina no pot siure, ne deu, sino era Regina. Mas confortats vos, que jous jur per lo sacrament de la Sancta esgleya, e per la bona amor que jous he, que si yo som viu, que auans que sia passat vn any, vos haurets la corona é testa, que serets Regina, e porets siure en lo seti de la Regina vostra sor: e daço vos fas sacrament, eus en bes en la boca. E sobre aço la Comptessa fo confortada, no per tant que la dolor li ixques de son ventre, ans dins IIII. jorns

pres

pres comiat del Rey, e de la Regina, e sen torna ab lo Compte en Prohença, de que fo molt despagat lo Rey, com tatoft sen tornaren. E en continent quel Compte fo tornat en Prohença ab la Comptessa, feu armar cinch galees, e anassen en Roma al Papa: e com fo en Roma, lo Papa, e els Cardenals marauellarense com saberen que ell era axi vengut, que no hauien sabut res: no per tant que ab gran honor lo reberen, en faeren gran festa. E lendema ell trames a dir al Papa, que ajustas son collegi, quell los volia dir ço perque era vengut. E lo Papa feu ho, e com lo Papa, e los Cardenals foren ensemps, tremeteré li a dir que vengues: e ell vench entre ells, e ells lleuarense, e li faeré son seti bo, e honrrat, aytal com a ell tanyia. E com tuyt foren asseguts comença a dir sa raho, e dix en axi.

Capitol xxxiiij. com lo Compte de Anjou sen

ana al Apostolich, el prega de la conquesta del regne de Sicilia, e com Lapostolich la li dona, el dona la corona de dit regne: e com daquel dia en auant hach nom Rey Carles, en lo qual dia se mostra gran dany esser engenrrat al Chrestianisme.

DARE sanct, yo he entes que vos hauets amprats tots los Reys, e fills de Reys de Chrestians, que prenguessen la conquesta de la terra del Rey Manfre, e tuyt han vos en dit de no. Don yo a honor vostra, e de la sancta Romana esgleya, e de la sancta se catholica prech la dita conquesta en aquella manera que vos la proferis a donar als Reys, e per aço hich som vengut, que non he demanat consell de mon frare lo Rey de França, ne daltre negu: ne nul hom no sap perque hi som vengut. E axi yo ab que del thresor de la sancta esgleya vos me bastets, som aparellat, quen continent me metre a ordonar la dita conquesta, que en altra manera si vos Pare sanct nom bastauets de moneda, yo no poria fer res: quel meu poder, ne la mia riquesa no es tanta quen aço pogues bastar. Majorment que vos sabets quel Rey Manfre es hu dels grans senyors del mon, e qui viu pus honrradament ab molta bona caualleria: perque fera mester, que ab gran poder ho comencem. E lo Papa lleuas, e anal besar en la boca: e dix li, fill de sancta esgleya be sies tu vengut. Yo de part de Deus, e del poder quem es donat per sanct Pere, e per sanct Pau te fac moltes gracies de la proferta quem has feyta: e ades yo po-

Lo compte Dan iou hach del Apostolich la conquesta al regne de Sicilia.

Lapostolich coronarey de Sicilia al Cõpte de Anou.

ste la corona de Sicilia, e de tot quant posseheix lo Rey Manfre, e tenfas Rey, e senyor, e a tes generacions: e promete quet bastare de moneda aytanta com ops nages del thresor de sanct Pere, entro la dita conquesta hajes feyta. E axi li fo otorgat aquell dia, qui fo dia maleyt a ops de Chrestians, que per aquella donacio asenyaladament ses perduda tota la terra doltramar, e tot lo regne de Natuli de Turchs: ans han ells lleuat puix al Emperador de Constantinoble moltes terres, e sen es feyta, es fa, es fara gran mortedat de Chrestians, perque pot hom dir, que aquell dia fo de plor, e de dolor. E axi lo Compte exi del consistori ab la corona en testa, e altra corona quen trague en la ma, quel Papa li dona, que posas al cap dela Comptessa sa muller com feria en sa terra: e aço faes encontinent que fos a Marsella, que la coronas Regina, e daqui auant ell hach nom lo Rey Charles. E lliura li lo Papa vn Cardenal, qui era Llegat, qui de part del Papa ab lo dit Rey Charles ensemps la li posas al cap, e la coronas Regina de Sicilia: e axi se compli. E com aço fo feyt, e hach pres comiat del Papa, e dels Cardenals tornassen a Marsella, hon troba la Comptessa, qui hach gran alegre, e gran goig, e majorment com fo coronada Regina. E com tot aço fo feyt, lo Rey Charles, e la Regina sa muller entraren en França, e vengren a Paris, e les Regines amdues segren en vn seti tota hora, de q̄ fo molt alegre calcuna: e si elles nagren alegre, lo Rey de França nach desplaer de ço quel Rey Charles hauia feyt. Axi q̄ siu pogues destolre queu fera volenters. Empero no poch fallir a son frare ans li dona tot secors, e ajuda que fer poch. E axi mateix tots los Barons de França li faeré ajuda, qui daur, qui de persones: en tal manera, que ell sajusta ab gran poder, e vench contra lo Rey Manfre, e li entra en sa terra.

Capitol xxxiiij. com lo Rey Charles entra en

lo regne de Sicilia, e hach vençut, e mort lo Rey de Manfre en batalla, per raho dels seus, qui sen passaren al Rey Charles: e com hach tota la terra del dit Rey Manfre de Sicilia.

COM LO Rey Manfre sabe quel Rey Charles li venia de sus, axi com aquell qui era dels valents Reys del mon, aparellas, e fo li ab tot son poder a lentrant de son regne, e vengrense ala batalla calcu molt volenterosament. E segura-

segurament quel Rey Manfre hagra vençuda la batalla, sino fos lo Compte de Casarta, e el Compte de la Serra, e daltres Barons seus qui hauien la dauantera, e al ferir passarense al Rey Carles, e vengren contra llur senyor lo Rey Manfre. Axi que les gents del Rey Manfre ne foren totes esmayades, no per tant, quel Rey Manfre de res no sen esparordi, ans feri valentment lla hon vae la senyera del Rey Carles en la batalla. E en aquell lloch hon los Reys amdos eren fo molt cruel, e fellona la batalla: e dura del mati ala nuyt. E plach a nostre Senyor quel Rey Manfre hi fo mort: e la sua gent, qui vaeren la nuyt, e quel Rey Manfre no trobauen, axi com a desconfits, anaren se fugent, cascuns envers llurs pays. E aquesta batalla fo en lany M. CC. LXXVI. a XXVII. dies de Febrer, e axi lo Rey Carles hach lo regne. E daço novull pus dir, com, ne en qual manera, que no toca, ne tany ala mia materia de que yo entench parlar. Mas aytant solament vos dich, quel fo senyor apres esta batalla de Sicilia, e de tota la terra quel Rey Manfre senyorejaua.

Capitol xxxv. com lo Rey Corali vench Da-

lamanya ab grans gents per venjar la mort d' amdos llurs frares, e com lach pres lo Rey Carles, e li lleua la testa en Napols, e sens contraste resta senyor de Sicilia.

NO ana a llonch de temps que lo Rey Corali vench Dalamanya ab grans gents contra lo Rey Carles, per venjar lo Rey Manfre, e lo Rey Eus, qui eren estats morts en la batalla. E axi mateix combates a jorn cert ab lo Rey Carles, e axi com a Deus plague la desconfito torna sobre lo Rey Corali, e ses gents, e lo Rey Carles fo vencedor, e lleua lo camp: e hach viu lo Rey Corali, e ab mal que li estech tolchli la testa en Napols, don tots los Princesps del mon, e les altres gents lin donaren gran blasme. Empero axiu feu, e axi lo rey Carles puix no hach contrast en sa terra per negu: ne nul hom no sen mes en venjança affer neguna, entro quel Rey en Pere Darago per honor de la Regina sa muller, e de sos fills se posa en conque aquelles morts venjas. E daço llexare ara a parlar, car be hi tornarem com sera lloch, e temps: mar tornare a parlar del senyor rey en Pere Darago.

Capitol xxxvj. com lo senyor Rey en Pere ana

a dreçar son regne, e metrel en ordre, e com hach gran plaer de la bona andança den Coral Llança, e lo bon ordre que dech tenir lo Rey Darago en dreçar ses galees.

LO DIT senyor Rey en Pere ana a dreçar son regne, e hach gran plaer de ço quel noble en Corral Llança hach feyt, e complit, segons que ell li mana, qui hach mes Rey en Tunis, axi com hauets oyt. E puix ell endreça totes ses darasanes, axi en Valencia, com en Tortosa, e a Barcelona, que les galees estiguessen a cubert: e feu darasanals per tots los llochs hon li paria que galees degues tenir. E plauriam fort quel Senyor Rey Darago posas en son cor ço que yo li dire, que ordonas quatre darasanals en les sues marines, que fossen darasanals sabuts: e los dos fossen per bona ordonacio, e los altres dos per necessitat. Los dos de necessitat, fos la hu en Barcelona, e laltre en Valencia: perço com son dues ciutats en que ha major poder de homens de mar, que en ciutats que ell haja. Los altres dos de bona ordonacio, fos la hu a Tortosa, qui es noble ciutat, e bona: e es ala frontera de Cathalunya, e Darago, e porien si armar XXV. galees, que entro fossen fora del riu nul hom no sen apercebria. E semblatment a Cullera hon vendrien tots aquells del regne de Murcia, e Darago, e de Castella gran res, que nul hom non sentria res: e armades, e aparellades porien axi entrar en mar. Quen veritat yo no se de Princep, ne de Rey al mon tan bells dos darasanals, ne tant segrets com seria aquell de Tortosa, e de Cullera. Per que senyor Rey Darago no demanats los vostres homens de mar, quels par daço que yo dich, que cert som que aquells qui raho han, diran que yo dich veritat? Com en lo darasanal de Tortosa vendran tots aquells de Cathalunya, e de Arago: e en lo darasanal de Cullera, tots aquells de Valencia, e del regne de Murcia, e de les fronteres, e dels lloch envers Castella. Si quen cascun lloch daquests ab cinch milia lliures farets vn darasanal. E en cascu daquests darasanals porets tenir XXV. galees, e en Valencia al darasanal de la mar altres XXV. e puix en Barcelona altres XXV. E axi podets tenir cent galees aparellades com ops vos sien contra vostres enamichs. Mas les XXV. de Tortosa, e les XXV. de Cullera podets armar, que lo enamich que hajats

hajats non sintra res entro sien fora dels rius. Perque senyor feyts ço que fa lo bo adminestrador, quen vostra terra ha rich hom, o caualler que ab poca de riquesa fa mes que altre no fa ab gran res mes. E aço per que esdeue? Per la bona cura, e per la bona adminestracio. Perque Senyor Rey Darago pensats que hajats bona cura, e bona adminestracio: e axi farets dels affers aytants com en cor vos metats: empero que hajats tota vegada Deus, e lo seu poder en memoria, e puix com ops vos sia ajut vos a complir la vostra volentat, e lo darasnal de Barcelona, e aquell de Valencia. E si aço metets en ordonacio, pensats que ab la ajuda de Deus vos sotmeterets Sarrahins, e encara Chrestians, qui contra la Real vostra senyoria, e dels vostres vullan cõtraftar: e si ho fan tantost los ne podets punir, quel poder vostre es molt major que les regions del mon nos pensen. E podets ho veure en lo libre de les conquestes qui per lo Senyor Rey vostre pare se son feytes menys de ajuda de diners, ne de croada, que lesgleya no hi ha donada: que mes de XX. milia misses se canten vuy en aquest dia, e tots dies en ço quel senyor Rey en Iacme conqueri sens ajuda, e croada que no hi hach de la esgleya, quel regne de Mallorques, e el regne de Valencia, e lo regne de Murcia conquerir sens croada, e ajuda de la esgleya, de que vuy ha tant la esgleya que fort cosa seria de dir, que de cinch regnes altres hagues tats delmes, e premicies, com ha daquests tres regnes: per que la Sancta Igleya de Roma, o aquells qui la regixen deurien pensar lo creximent que han per la casa Darago, e quen haguessen conexença en los llurs dexendents. E empero conort me en ço, que si lo Papa, ne los Cardenals no han conexença, quel Rey dels Reys nostre Senyor ver Deus na memoria, quils ajuda en totes llurs necessitats, els fa anar de be en millor.

Capitol xxxvij. com lo senyor Rey en Pere

Darago pensa, e mes en son cor de hauer la venjança dels Reys Manfred, e Corali, e Eus llurs frares: e com ana en França per vaer la Regina sa germana, e la gran amor que hach ab lo Rey de França.

AXI LO senyor Rey en Pere Darago, com hach enteses les batalles, e les vençons que el rey Carles hach feytes per la conquesta que hach presa, fo molt despargat, e fello: per la gran amor que hauia a madona la Regina muller sua, e per sos fills que ell amaua molt. Per que posa en son cor, que james no seria alegre entro venjança nagues presa. Si que ordona en son cor, ço que tot saui senyor deu ordonar en los feyts grans q̄ enpren: que ell pensa en lo començament, e en la mijania, e puix en la fi, com daltra manera nul hom no fa res, sino pensa en aquestes tres coses. E lo dit senyor Rey, axi com lo pus saui senyor del mon, pensa en aquestes tres coses. Si que de la primera vos dire que era cella, que ell hauia major ops ques pensa, que abans ell començas res, que sabes qui li deuia ajudar, o de quil calia guardar: laltre, que hages moneda ab que ho pogues bastar: la tercera, que faes sos feyts ta segretamēt, que nul hom non sentis res de ço quell hauia el cor, mas la sua persona tant solament: perço com ell pensaua que son proposit era tal, que nul hom no li consentria que ell començas guerra contra la syleya, qui es tot lo poder de Chrestians: e puix contra la casa de França, qui es la pus antiga casa de Rey qui sia en Chrestiantat. Com contra cascuna daquestes cosas hauia posat en son cor, que començas guerra. E si negu ne demanas, no fora hom el mon qui lo hi lloas: mas ell confiant en Deus, en lo bon dret q̄ volia mantenir, pensa que de sa testa, e de son enteniment, ab la ajuda de Deus, tractaria, que la venjança pogues fer del pare, e dels auoncles de madona la Regina muller sua, e del auj, e dels sobreauoncles de sos fills. Com cascu pot pensar, en quina dolor viuia madona la Regina muller sua, cō sabe, quel pare, e els auoncles foren morts. E axi lo senyot Rey en Pere amaua mes madona la Regina, que res qui fos el mon. Perque a cascu vaja lo cor a aço que Munteyagol deya. Prop ha guerra, qui la ha el mig del feu, e pus prop la ha, qui la ha en son consell. E axi lo senyor Rey com oja vn plant de madona la Regina, dins lo cor li cauaua. Perque tots perills pensats en son cor, se pensa, que la venjança se faes per ell. E entra en aytal pensament, que fo mester, que ell tractas de la dita venjança, ço que son cor a nula persona no volch dir, ne descobrir: ans pensa que donas recapte a les tres coses, que dauāt vos he dites: ço es saber, que negu contra son regne no pogues venir. Laltre, que

que nul hom no sabes ço que volia fer. La terça, de ajustar moneda ab que ho pogues bastar. E axi ell pensa primerament molt en la casa de França. E es veritat que mentre ell era Infant, que son pare era viu ana vn jorn en França per vaer lo Rey de França, e la Regina sa germana. E pensas, que si enguany hi anaua, que non pendria res de son temps, ne faria fretura ala frōtera dels Sarrhins, com los Sarrhins diuern no poden hostejar, tant son mal enants, e mal vestits, e temen fret, mes que gents del mon. E perço ell entra en França en Ianer. E com fo en França fo rebut ab gran honor, e goig, e alegre quen hach lo Rey de França, e lla estech be dos mesos ab gran deport, e solaz: e lla ell borna, e tira a taulat, e ana ab armes ab cauallers, e ab fills de cauallers, qui eren anats ab ell, e ab molts Comptes, e Barons de França, quiu assajauen per amor dell. Queus dire? Que tanta damor entra entre lo dit senyor Infant, e lo Rey de França: que duna hostia sagrada combregaren amdos, es juraren, es faeren omenatge, que nul temps, la hu no vingues contra laltre, per neguna persona del mon: ans sajudassen, es valguessen contra tots homens. Si que la amor fo axi cordial entre amdos, com pot esser entre dos frares: que yo mon cors viu, quel Rey de França en les sues selles que caualcaua, portaua a quartons lo senyal del senyor Rey Darago, per amor del Infant, e en laltre quarto, lo seu senyal de les flors. E axi mateix se feya L Infant. E puix lo dit senyor Infant tornassen molt pagat del Rey de França, e de la Regina sa germana. E aço vos he yo comptat, perço com per auant se tanyera que parlem aquesta auinença, e haura lloch al nostre proposit.

Capitol xxxviij. com lo senyor Rey en Pere se

tench per segur del Rey de França, e com lo Rey de Mallorques se complague al dit senyor Rey en Pere de certs torts que el Rey de França li feya a Muntpesller: e com sobre aço se vaeren en Tolosa los tres Reys, e lo princep de Taranto, bon hach conuinença entrels.

AM llexare a parlar daquesta raho, e tornare a parlar dels affers que vengren al senyor Rey en Pere Darago, q̄ membra li la conuinença, e la fermetat qui era entre lo rey de França, e ell: per que li paria que de la casa de França fos segur, a que negu dany no li pogues venir daquella part a res del seu, per la dita fermetat, e sacrament: e axi mateix per lo gran deute qui

era entrells, e majorment que hauia ja fills, qui eren grans, e alts, e eren fos nabots. E axi veus ques tench per segur de la casa de França. E mentre ell estaua en aquest pensament, lo Senyor Rey de Mallorca se vae ab ell, e complagues molt a ell de molts torts, e nouitats que el Rey de França feya a Muntpeßler, e a la Baronia. Si quen semps lobre aquests torts, e injurietrameteren llurs missatgers al Rey de França. E lo rey de França, axi com aquell qui hauia gran desig de vaer lo Rey en Pere Darago asenyaladament, trames los a dir, que ell vendria a Tolosa: e ells que saparellassen, que lla ques vaessen. Empero si ells volien, que ell vingues a Perpinya, o a Barcelona, que per amor dells, q̄ hi vendria volenters. E los Reys amdos germans hagren gran plaer daquesta raho, e trameteren li a dir, que la vista fos a Tolosa: e alguns apparellarense de venir a la dita vista. E lo rey Carles qui a aquesta vista deuia esser, trames son fill, (qui era Princep de Taranto aquella faho, e puix fo Rey apres la mort de son pare lo Rey Carles) al Rey de França: e ell pregal, que anas ab ell a la dita vista. E aço feu per tal, com no hauia persona el mon, de qui ell tant gran dupte hagues, com hauia del Senyor Rey en Pere Darago. E trames a pregar al Rey de França, qui era son nabot, que ell endreças en tal guisa en aquella vista, que nol calgues tembre de res del dit Senyor Rey Darago. E aço feya asenyaladament lo Rey Carles, com entenía a fer passatge en Romania contra Lemperador Paliagolo, qui tenia Lemperi de Constantinoble contra raho. Com per cert dels fills del Emperador Baudoy deuia esser Lemperi. Los quals eren nabots del Rey Carles. E axi ell hauia dupte, que com ell seria fora del regne, quel senyor Rey Darago no li lleuas lo regne. Queus dire en la dita vista vengren tots los tres Reys, e lo dit Princep. E si hanch nul temps fo gran alegre, e gran pagament entre Reys, e Senyors, si fo entre ells tots tres Reys. Mas per res lo Princep no podia trobar bona cara, ne consolacio neguna ab lo dit senyor rey en Pere: ans li estaua molt brau, e fello. Si quel Rey de França, e lo rey de Mallorca preseren vndia en la cambra lo Senyor Rey Darago, e li dixeren, com podia esser, que ell no parlaua ab lo Princep? que be sabia ell, que son parent era molt carnal, axi com aquell qui era fill de sa cusina, filla del Compte de Prohença: e d'altra part, que hauia per muller sa parenta carnal, filla del rey Dongria. E axi que molts deutes hi hauia, si que final.

Lig lo Rey en la me. fol. 119. cap. 1.

finalment ab ell no podien res acabar. E lo Princep conuida lo Rey de França, e lo Rey en Pere Darago, e lo Rey de Mallorca, mas hanch lo Rey en Pere non volch pendre, perque lo conuit hach a cessar. Mas lo Rey de Mallorca li feya molta donor, e lo Princep a ell. E axi que ala partença de la vista sen ana lo Princep ab lo Rey de Mallorca, hon yols viu amdosos entrar en Perpinya: e los fo feyta gran festa, e tench lo Rey de Mallorca VIII jorn. Araus llexare estar lo Princep, e tornarem a les vistes: que com la festa fo passada, que dura be XV. jorn, pensaren de tractar dels affers. E finalment lo Rey de França promes al Rey Darago, e al Rey de Mallorca, els jura, que ell nul temps, ne per cambi, ne per res, ell nos metria a fer cambi ab la Vescha de Magalona: ne sen trametria de res, qui fos dels affers de Muntpeßler. E axi mateix lo Rey de França conferma la bona amistat, qui era entre lo senyor rey en Pere Darago, e ell. La qual hauien ferma da, axi com dauat es dit, en temps quel senyor Rey en Pere era Infant, e ana en França. E feyt tot aço, e moltes daltres bones conformacions que hach entre ells, partirense, e lo Rey de França tornassen per Caors, e per Figach en França. E lo senyor rey en Pere tornassen en Cathalunya, e lo senyor rey de Mallorca, axi com dauant vos he dit, ab lo Princep ensemps entrassen a Muntpeßler.

Cap. 37.

Capitol xxxix. com lo Rey de Mallorca

sota sabuda, e certa fermetat fo decebut del Rey de França, qui cambi ab la vescha de Magalona, e prengue possessio de Muntpeßler ab greu dels prohomens.

SO B R E aquestes fermetats quel rey de Mallorca hach del rey de França durmi segur del feyt de Muntpeßler, axi que sota aquesta fermetat fo ell decebut per lo rey de França qui feu cambi ab la Vescha de Magalona, ab ço quel dit Auescha hauia a Muntpeßler. E com lo cambi fo feyt, lo rey de França entra a Muntpeßler per pendre possessio per part del dit Auescha: empero los prohomens de Muntpeßler per res nou volien consentir, ans hauien enteniment que auans se dexassen tots pezejar que llur senyor lo rey de Mallorca preses tant gran destret del rey de França. E lo rey de França feu cridar los les hosts sobre Munt-

Muntpeßler, axi que si ajustaren tantes de gents de caual, e de peu, que fo infantat: e los prohombres de Muntpeßler aparellaren se molt be de defendre. E lo senyor Rey de Mallorques qui sabe aço pensas que llexas metre lo Rey de França en possessio, quen son cor no pensaua que ay tantost que ell fos ab lo Rey de França, que no li llexas per les conuinences qui eren entre ells, e per la gran amor, e deute qui era. E axi trames manament als prohombres de Muntpeßler, que no li contrastassen la possessio: e açols mana en pena de traycio, que no volia hauer en desamistat lo Rey de França: e que estiguessen tuyt ab bon cor, que ell entraria en França, e que sabessen que tal deute, e fermetat hauia ab lo Rey de França, que tantost ho hauria ell del Rey de França. E axi los prohombres de Muntpeßler, ab greu quels fo, hagren a obehir lo manament de llur senyor Rey de Mallorques: e majorment per la bona esperança que ell los metia. E axi veus com decebe lo Rey de França lo Rey de Mallorques. Si quel Rey de Mallorques entra en França, es vae ab lo rey de França aquella vegada, e daltres moltes: e tota vegada hi metia qualche fi, que aquella saho no podia fer, mas per cert que fo tingues per dit, que en breu ho faria. E ab aytals belles paraules lo mena demetre fo viu: e aytal mateix fan feyt tots los altres Reys de França, qui entro al dia de vuy son estats. E nols basta que tenguessen, e haguessen la part del Auescha, ans fo han tot pres. Quel pus manifest defaret es, que en tot lo mon se faça. Perque siats certs, que per temps daquest defaret exira gran guerra, e gran mal: quel Rey Darago, ne lo Rey de Mallorques nou poran sufferir: perque creu, que costara a la casa de França. Deus per la sua misericordia ho jutge segons lo dret, e la raho que ell hi ha feyt, ne hi fa. Ara llexem aço estar, que llexar ho he ala justicia de Deus, e ala veritat, de qui han a venir totes les venjances per dretura, e parlarem del Rey Darago en Pere, quis tench per assegurat del Rey de França: e axi mateix ala fi trobansen ha enganat, axi com lo Rey de Mallorques, e molt mes, en tant com lengan munta a mes. Mas empero del engan quel senyor Rey Darago pres per ell, be lin feu Deus venjança abans que lengan fos de tot complit, segons que per auant oyrets.

Capitol xl. com lo senyor Rey en Pere se volch

assegurar de la casa de Castella, e com sabuda la mort de son nobot lo Rey en Ferrando de Castella ana lla, e pres sos dos fills de dit Rey, els mena, e posa en lo castell de Xatiua: e a poch de temps lo Rey en Sanxo de Castella vench se vaer ab lo Rey en Pere, hon se tractaren, e fermaren conuinences amdos los Reys.

AXI LO senyor Rey en Pere estech a son enteniment molt segur dela casa de França, com fo partit de les vistes de Tolosa. E pensas, que axi mateix sa seguraria dela casa de Castella, e venchsen en Arago. E es veritat quel Rey Nanfos de Castella hach de sa muller germana del senyor Rey en Pere Darago entre els altres dos fills: lo major axi com dauant es dit, qui hach nom Infant en Ferrando, e laltre qui hach no Infant en Sanxo. E al major ell dona per muller la filla del Rey Luys de França, e germana del Rey Phalip, qui hauia la filla del senyor Rey Darago: E perço com lo Rey Nanfos de Castella, e lo Rey Phalip de França eren cunyats, qui hauien les filles del senyor Rey en Iacme Darago: ordonaren que aquell matrimoni se feu del fill major del Rey de Castella ab la germana del Rey Phalip, qui hauia nom madona Blanca, e donaré la li ab enteniment, q apres la mort del Senyor Rey Nanfos, perço com era lo major fill que hauia, fos Rey de Castella. E lo dit Infant en Ferrando hach de la dita madona Blanca dos fills, qui hach nom la hu lo Rey Nanfos, e latre Infant en Ferrando. E com hach hauts aquests dos fills, lo dit Infant en Ferrando, axi com a Deus plach hach malaltia, e passa desta vida, de que fo molt gra tala, que molt era bona persona, e dreturer. E com lo senyor Rey Darago sabe la mort de son nobot, son molt despugat. Axi com daquell que ell amaua aytant com vn de sos fills. E hauia be raho, q no era persona al mon aqui Linfant en Ferrando amas tant com feya a son auonclo, el senyor Rey Darago. Si que a poch de temps lo dit senyor Rey Darago entra en Castella ab poch companya, e ana en tres dies, e en quatre nuyts be VII. jornades. Axi que ana lla hon eren los dos fills del Infant en Ferrando, els pres, els sen mena al regne de Valencia, els mes en lo castell de Xatiua, hon los feu nodrir, axi com tanyia a fills de Rey. E aço feu per dues rahons asenyalades. La primera, per la gran amor que hauia a llur pare, que negu nols pogues fer mal en llurs persones: e lal-

Altra que si Linfant en Sanxo nabot feu se desconexia de res envers ells, que ell tingues aquells Infants, e quen faça Rey de Castella. E que axi tendria la casa de Castella pitgada, e lligada a sa volentat. Si q̄ quāt lo Rey de Castella ho sabe, quen fo molt pagat: mas creu que no ho fo Linfant en Sanxo. E no ana a molt de temps quel Rey de Castella feu jurar a gran res dels richs homens de son regne Linfant en Sanxo que fos Rey apres sa mort. E com aço fo feyt Linfant en Sanxo se vae ab son auonclo lo Rey Darago, que axi mateix lamaua molt, e dix li: Pare senyor ja sabers quel Rey mon pare ma feyt jurar a grā res de sos richs homens, e es ver quin ha alguns qui ni contracten, que nom volen jurar: perço com hauien jurat Linfant en Ferrando mon frare, que fos Rey apres la mort de nostre pare. Ara pare senyor a vos deu saber millor que yo sia Rey, que negu de mos nabots. Si que yo veig q̄ aço esta en vostra ma, per queus soplich, eus prech, que vos daçom siats valedor. E com no men volgueffets ajudar, que sia de merce vostra q̄ no mi negats: que ab que vos nom siats contrari, nom tem q̄ de Deus en auall nul hom mo puixca tolre. E com lo Rey Darago hach entes ço que son nabot li dix, que ell amaua tant, com si fos son fill, resposli. Nabot behe entes ço que vos hauets dit, e responch vos, que si vos volets esser envers nos aquell que deuets, ne yom cuyt, siats cert q̄ yo nous vendre contrari, ab que façats ço que yo volre, e que daçom façats sagrament, e omenatge, e ell dix, bell pare senyor demanats, q̄ volets q̄ yo faça, q̄ tot quāt vos manets som aparellat yo ara, e tostéps de fer, e no als: e daço vos faz sagramét, e homenatge axi có a fill de Rey. Donchs dix lo senyor Rey, yous dire ço que façats. La primera cosa quem prometats, que tostemps me siats en ajuda ab tot vostre poder contra tots los homens del mon, e q̄ per neguna raho, ne per neguna persona contra mi, ne mos regnes vos, ne hom. per vos. no vingats. E altra raho, quen prometats que com vostres nabots seran grans que haurá coneguda, quels dejats fer part dels regnes, en guisa que sien be heretats. Senyor dix ell, vos me deys coses q̄ yous prometa, qui son rahunables, e bones, e qui son a honor mia: perque yo som aparellat de fer en aquelles maneres que vos manets. E sobre aço foren aq̄stes conuinences fermades axi com dauant es dit, ab sagrament, e omenatge: e encara ab cartes publicques. E feyta aquesta fermetat entre ells, Linfant en Sanxo tornassen alegre, e pagat e Castella, e dix ho tot a son

a son pare, qui nach gran plaer, e grā alegre, e conforma al senyor Rey Darago tot ço que son fill hach promes. Ara llexare ells estar, e parlar del senyor Rey en Pere qui fo molt alegre, e pagat de ço que hach endreçat per que ell se tench per segur de Castella.

Capitol xli. com lo senyor Rey en Pere sen tor

na a Valencia hon troba missatgers del Rey de Granada quil requeferen treua, la qual les hach atorgada a cinch anys: e com pensa en plegar moneda per tota sa terra.

TANTOST com ell fo al regne de Valencia, troba missatgers del Rey de Granada, que li vengueren ab grās joyes, e ab grans presents que li requeferen treua de part del Rey de Granada. E lo dit senyor Rey en Pere, pensant que son proposit hauia bon començamét, atorga los la treua a cinch anys. E segurament que aço no era cosa que per res el mon fera, sino fos perço, com ell tenia en son cor de fer la venjança del Rey Manfre, e del Rey Corali, e del Rey Eus: mas aço lo feu acordar a fer la dita treua. E com aço fo feyt, ell vae que era complit lo primer proposit feu, ço es, ques tenia per segur que de neguna part no li podia venir damnatge ala sua terra, ans podia començar lo viatge quen son cor sauia posat. E pensa que lo segon proposit complis, ço es a saber de plegar moneda: e per totes ses terres ell ampra sos vassals que li ajudassen de moneda, perço com ell entenia affer tal viatge que seria gran creximent dell, e de tots sos sotmesos. E les sues gents sabien lo de tant al cor, e de tant bo, que bes pensauen q̄ nos mouia debades. E cascuns atorgauen li tot ço que demanaua, axi que metia sises, e altres ajudes per tots sos regnes, e terres, qui muntauen a tant que era infantat: e de tot eren pagats sos sotmesos. Ara llexare estar aquesta ajuda ques fa es cull per tots sos regnes, e tornare a parlar del Rey Carles.

Capitol xlii. com lo Princep de Taranto sen

torna de les vistes de Tolosa al Rey Carles son pare, e li compta el mal pagament que hach dell lo senyor Rey en Pere: e com lo Rey Carles, fiant se sols en lo seu poder, se posa en cor de no tembre dit senyor Rey en Pere.

VERITAT es que quant lo princep de Taranto fo par-
 tit de les vistes de Tolosa, ana tant per ses jornades que
 fo ab lo Rey Carles son pare, qui li demana nouelles de
 les vistes. E ell dix li tot ço que li era esdeuengut, ne com
 lo Rey de França, e lo Rey de Mallorques li hauen feyta molta do-
 nor: mas lo Rey Darago que per res no sera volgut consolar ab ell,
 ans li era estat brau, e fello. Don lo Rey Carles ne fo molt despugat,
 conech que aquella spina tenia el cor que ell se pensaua, es duptaua.
 Empero ell se fiaua tant en la sua caualleria, e en lo gran poder que ha-
 uia, que posa en son cor que no hagues dupte dell. E segurament axi
 fo podia pensar, que en si hauia I I I I. coses, que no hauia altre Rey
 el mon qui les hagues. La primera, que ell era tengut per lo pus saui
 Princep, e millor darmes: qui el mon fos, apres la mort del bon rey en
 Iacme Darago. L'altra, que era lo pus poderos Rey del mon, que en a-
 quella saho ell era Rey, e senyor de tot quant lo Rey Manfre solia ha-
 uer. E apres era Compte de Prohença, e Danjou. E apres era Sanador
 de Roma, e vicari general de tota la part quel fa de Toscana, e de Ló-
 bardia, e de la Marcha. Apres era vicari general de tota la terra doltra
 mar, e cap major de tots los Chrestians qui della mar eren axi dels
 ordres del Temple, e del Spital, e dels Alamanys, com de totes ciu-
 tats, castells, e viles, e altres nations de Chrestians qui hi fossen, ne hi
 venguessen. E apres hauia en sa ma lo sanct Pare Apostolich, e tota la
 sancta esgleya Romana: axi com aquell de qui feyen compte de gran
 fauoner, e de Regidor. Daltra part hauia la casa de França, perço com
 lo Rey Lluy de França era son frare, e muri, e lexa Rey lo Rey Falip: e
 recomanali charamet lo Rey Carles son frare. E axi feya compta dell,
 axi com si lo Rey Lluy son frare fos viu. Donchs segurament que es-
 guardant aquest poder feu, poch lo calia duptar del Rey en Pere. E axi
 ell posa en son cor aquest poder, e no pensa el poder de Deus: perque
 qualque sia quis siu mes en son poder, quel poder de Deus, pot fer
 compta que Deus mostrara sobre aquell lo seu poder, a donar a co-
 nexer, e entendre a tot lo mon, que res no es, mas solament lo seu
 poder. E desta raho daquest poder de Deus he tant parlat da-
 uant, que ara no men cal pus parlar. E axi estech en
 sa esperança, e en la força de son poder.

Capitol xliij. recompta quina sia stada la causa
*per que la Illa de Sicilia se hach reuelada contra lo Rey Carles, e com dit Rey assatia
 la ciutat de Macina: e com Boaps salça contra son frare Mirabu
 sach, e sen feu coronar Rey de Bugia.*

Estant en esta volentat tant alta, ell hach tals officials me-
 sos per tota la Illa de Sicilia, que no feyen, ne deyen sino
 tots mals, e superbies: e nols paria ql mon fos altre Deus,
 mas lo Rey Carles. Si ques desconexien de Deus, e do-
 mens: e feyen tant que marauella era com los Sicilians nols degolla-
 uen auans que no sufferissen ço quels Francesos los feyen. E entre les
 altres maluestats sesdeuench que eren festes de Pascha, e a Palerm ha-
 vna esgleya que es envers lo pont del Almirall, hon a les festes de Pas-
 cha hix tota la ciutat a perdonança, e majorment les dones de Palerm
 hi van totes: e aquell dia anaren hi algunes gentils dones entre les al-
 tres qui eren molt belles dones, e los Sarjants Francesos exiren de fo-
 ra, e trobaren aquelles dones qui anauen acompanyades de bon jo-
 uent, qui eren llurs parents. E perço que poguessen metre los France-
 sos la ma a les dones lla hon se volguessen, cercaren los jouens ho-
 mens, si portauen armes: e com vaeren que non portauen, digueren
 que les hauian comanades a les dones, e per les maneres ells los me-
 tian la ma, e les pecigauen, e per les mamelles. Axi que altres homens
 qui anauen ab altres dones qui vaeren aço, e vaeren q batien ab ver-
 gues de bou aquelles, e aquells qui daço se esquiuauien, cridaren, ay
 Deus pare Senyor, tanta de superbia qui la pora sufferir? E en aquel
 punt végueren dauant Deus aquelles clamors, en tal guisa que volch
 que de aquelles superbies, e de moltes daltres quen hauen feytes, fos
 feyta venjança. Si que enflama lo cors daquells qui en aquell lloch ve-
 yen la superbia. E cridaren, muyren muyren. Axi que en tal punt co-
 mença aquest crit, que ab pedra seca mataren tots aquells Sarjants: e
 com los hagueren morts entraren per la ciutat de Palerm tuyt cridat,
 homens, e fembres, muyren los Francesos. E tantost hom se pres a les
 armes, e tots quants Francesos trobaren en Palerm tots muriren. E tá-
 tost lleuaren per Capita, e per comu Micer Aleynep, qui era dels hon-
 rrats, e dels richs homens de Sicilia. E com aço fo feyt, host feyta ana-
 uen lla hon sabien Francesos hi eren, e per tots los llochs de Sicilia

anaua la veu: e aytant com la veu anaua, aytants ne matauen. **Q**ues dire: Tota Sicilia se reuela contra lo Rey Carles, e a cop mataren tots quants Francesos pogueren trobar: axi que hanch hu qui hi fos en Sicilia non escapa. E aço sesdeuench per misericordia de Deus: q̄ nostre senyor ver Deus soffer lo peccador, e com veu q̄ nos vol esmanar dels mals; tramet sobre aquell laspasa de justicia. E axi la trames sobre aq̄lls maluats superbiosos, qui axi deuorauen la gent, e lo poble de Sicilia, qui eren obedients, e bons a tot ço q̄ fer deuien envers Deus, e envers llur senyor. E axi ho son vuy en aquest dia, que no eren que pus lleyal gent haja vuy el mon, com ells son estats, e son, e seran, si a Deus plau, als senyors que puix han hauts, segons q̄ per auant entendrets. E com aço fo feyt, e el Rey Carles sabe aquest damnatge q̄ hach près, e molt mogut de gran fellonia, aplega grans hosts, e per mar, e per terra vèch assatiar la ciutat de Macina: e vench ab tan gran poder: que ab xv. milia homens de cauall hi véch, e de gents de peu sens nombre: e ab cent galees sobre vna ciutat qui no era llavors murada, e a paria quen continent se degues pèdre, mas aquell poder era no res al poder de Deus qui guardaua, e defenia ab bon dret los Sicilians. E axi llexar vos he estar lo Rey Carles qui te setge sobre Macina, e tornar vos he a parlar dela casa de Tunis en fo qui si esdeuench. Veritat es que com lo Rey Mirabusach fo feyt Rey en Tunis per ma del senyor Rey en Pere Darago, axi com dauant hauets entes, que son germa Boaps sen ana a Bugia, e a Contastina, e ab Bugia, e ab Contastina ell salça contra Mirabusach, es corona Rey de Bugia. E cascu daquest dos germans estegré en llurs Reyalmes, e per auant mori Boaps Rey de Bugia, e de Contastina, e llexa Rey de Bugia Mirabosecri fill seu: e senyor de Contastina, Bugron lo segon fill seu.

Alias,
Constan-
tina.

Capitol xliiij. com Bugron fill de Boaps, e Rey

de Contastina enuia sos missatgers al Rey Darago sent li a saber cō se volia ser Chrestia, e fer se son hom, e donar li Contastina, e tota sa terra: e el marauellos aparellament que feu lo senyor Rey en pere pera passar Alcoll.

E COM aço fo feyt, lo dit Mirabosecri volch desaretat, e pendre, si pogues, lo dit Bugron: e ell qui sabe aço pèfas que nos ponia dell defendre, sino ho feya fer per ma del Senyor Rey Darago, e que li faes saber que ell hauia volentat que tornas Chrestia per

per ma sua, e quel dit senyor Rey vengues Alcoyll, qui es port del dit lloch de Contastina, e que li retria la dita ciutat de Contastina: e com ell seria a Alcoyll que pensas danar a Contastina, qui es la pus fort ciutat del mon, e ques faria Chrestia, e que li retria tota la terra quāt a ell nauia, e ques faria son home, e son fiol, e son vassall: e quel requeria de part de Iesu Christ que ell aço degues reebre: en altra manera sino ho feya, que Deus li ho demanas a lanima, e al cors. E lo Rey com oy aq̄sta missatgeria, qui li vench de part den Bugron senyor de Contastina lleua las mans al cel, e dix: senyor ver Deus llaors, e gracies vos fas de tanta de gracia, e de merce quem feyts: placijs q̄ si aço deu venir a honor vostra, e a be de mos regnes, q̄ venga a bon acabament. E los missatgers eren dos cauallers Sarrahins molt sauis homens, qui faeré semblant que per catius a rembre eren venguts. E axi digueren tant segretament aquella missatgeria, que no fo hom el mon quin sabes res, saluant lo senyor Rey. E lo dit senyor hach dos mercaders molt sauis, e prohombres, e feu los carregar vna nau de mercaderies, e anaren sen al port de Alcoyll ab la dita nau: e los dos Sarrahins anaren sen ab ells ab deu catius Sarrahins, que hagueren comprats per desfreçar que eren daquelles encòtrades. E lo senyor Rey ordona ab aquells mercaders, que com serien a Alcoyll, que ab partida de les dites mercaderies mōtassen a Contastina, e ques vaessen ab en Bugron, e que sabessen si era ver ço que aquells missatgers deyen. E axi descobrils lo dit senyor Rey lo feyt tot, e los dits mercaders eren prohombres, e naturals seus, e manals ne pena de la persona, e de tot quant hauien que aço no descobriessen a neguna persona. E axi com ell ho mana se feu, es compli. E com foren a Contastina parlaren ab en Bugron tot lo feyt, en tal manera quel senyor Rey tenia tot lo feyt per ferm, e en Bugron atre tal. E lo dit senyor Rey pensa tantost de fer naus, e lenys, e galees, e terrides per portar caualls. E axi per tota la costera feu fer grans nauilis, e gran aparellamēt de tot ço que fa mester a passatge de senyor. Si que totes les gents de son regne se marauellaren del gran aparellament quis feya, que primerament a Coplliura los ferrers no feyen als, mas anchors: e los mestres daxa tots quants nauia en Rosello eren venguts a Coplliura, hon feyen naus, lenys, terrides, e galees: e a Roses atre tal, e a Torella, e a Palamos, e a sanct Feliu, e a sanct Poldes Marestem: e a Barcelona nous en cal parlar que fanitat era la obra qui si feya. E puix a

Tarragona atre tal, e a Tortosa, e a Paniscola, e a Valencia: e per tota la costera de les marines. E en les ciutats qui son dintre terra, feyen ballestes, e cayrells, e crochs, e llances, darts, cuyraces, capells de ferre, gáberes, cuxeres, escuts, paueses, e manganells: e als marines trebuchs, e pedres de ginyes ales pedreres, e als altres llochis: axi que tant eren los feyts grans, que per tot lo mon anaua la moneda,

Capitol xlv. com lo Rey de Mallorques, e lo Infant en Sanxo

pregaren al senyor Rey en Pere quels dixes ço que entenia fer, e com lo senyor Rey en Pere nols volch dir son enteniment, saluant que comana tota sa terra al Infant en Sanxo.

LO senyor Rey de Mallorques vench al senyor Rey Darago, e pregal que li dixes ço que entenia affer, e que si li pleya que ell yria ab ell en tot lloch ab tot son poder. E ell respos li: frare no vull que hi anets, mas que romangats, e queus préngats guarda, e cura dela nostra terra. E axi mateix prech vos, que nous pes com yo nous dich ço que téch affer, que per cert frare si a persona del mon yo degues descobrir mon cor, you descobriria a vos: mas no ds mon entenimét daquest viatge. E axi encara vos prech que nous sapia greu, que axi mateix no vull ajuda, ne secors de nul hó del mon: faul aquella de Deus, e de mos vassalls, e sotimesos. E sobre aço lo senyor Rey de Mallorques ab greu que li sabe no sen mes mes sobre ell. E semblantment lo Rey de Castella, e son nabot Linfant en Sanxo faeren atre tal: que sol per aquesta raho véch Linfant en Sanxo en Arago, es yac ab ell, e si proferi de part del Rey son pare, e dl mateix quen persona lo seguiria ab tot lo poder que hagues, e q hauria xxx. o xl. galees de Sibilia, e de altra marina sua be armades, e Aparellades. Queus dire? Aytal resposta li feu com hauia feyta a son frare lo Rey de Mallorques, saluant que li dix que li comanaua tota sa terra, axi com aquell quell tenia en compte de fill. E lo dit senyor Infant respos, que la dita comanda prenia ell volenters, e que manas a tots aquells que ell llexaua procuradors, que si en res lo hauien ops, que tantost lo requesessen: e que totes coses llexades, tantost en persona, ab tot son poder laurien. E daço son molt pagat lo Rey Darago, e abraçal, mes de x. vegades: e axi préngueren comiat la hu del altre. E lo dit senyor Infant tornassen en Castella, e recompta al Rey son pare ço qui entrells fo estat.

estat. Ha Deus dix lo Rey Nanfos de Castella, e qual cor de senyor ha en el mon quis pogues comparar a aquest daquest senyor? Si que no ana a gayre quel Rey Nanfos de Castella muri, e romas Rey de Castella Linfant en Sanxo. E axi daqui auant llexare lo Rey en Sanxo de Castella, e tornare al senyor Rey Darago.

Capitol xlvj. com partit lo Infant en Sanxo, lo senyor Rey en Pere comença regonexer les marines e fer bescuyt, e tot bon aparellament, e trametre cartes als homens de sa terra qui deuen esser ab ell.

nyor Rey en Pere comença regonexer les marines e fer bescuyt, e tot bon aparellament, e trametre cartes als homens de sa terra qui deuen esser ab ell.

COM lo dit Infant en Sanxo fo partit Darago del senyor Rey, e sen fo tornat en Castella, lo dit senyor Rey ana per les marines regonexent totes les obres: e péla de ordonar ques faes bescuyt a çaragoça, e a Tortosa, e a Barcelona, e a Valencia: e feu venir a Tortosa molta ciuada, e forment. Si q tanta ne feu venir quen la ciutat de Tortosa no podia cabre, ans feyen barraques, e cases de fusta en queu metien. E axi mateix trames les cartes a tots aquells richs homens de sa terra, q volia que anassen ab ell: e que se aparellassen de seguir lo viatge, ab ay tants cauallers, e ab aytants ballesters, e ab aytats paons. E a cascu ell feya donar en llurs terres, o lla hon volien acorriment de moneda tanta com los feya mester. E mana q negu no sentrametes de viandes, ne de vi, ne de ciuada, quell faria metre compliment per tuyt de tot quat haurien mester per tot lo viatge. E aço feya lo senyor Rey, perço q no sagueffen a entrametre sino dels arreus tant solament de llurs cors cas cuns, e q anassen tuyt be arreats. E axis compli, que entro aquell dia james no fera feyt passatge hon tát bell arreu de cors, e de caualls, e de ballesters, e de paons, e domens de mar hagues, com hach en aqll passatge. E axi mateix ordona q hi hach XX. milia Almugauers tots dela frontera, e be VIII. milia ballesters de Munt: e ordona que anassen mil cauallers, tots de honrrat paratge ab ell, e molts ballesters de Tortosa, e de Arago, e de Cathalunya, e seruets de maynades. Queus dire? Que tant era gran lo aparellament, q tots los Reys, e els senyors del mon, axi Chrestians, cò Sarrahins, qui res hagueffen en les marines, se guay tauen, e hauien grá paor, e gran dupta cascu de llurs terres: perço com no era hom nat, ne viu el mon qui sabes ço que ell volia fer.

Capitol xlvij. com lo Papa e lo Rey de França,

de Inglaterra, e altres Princesps Chrestians trameteren sos missatgers al senyor Rey Darago, quels volgues dir hon tenia en cor de anar, e com tots bagueren vna mateixa resposta.

SI QVEL Papa trames a dir, quel pregaua que li dices ço que ell hauia en volentat de fer: e si ho trametia a dir, qué tal lloch poria anar que ell li faria secors de moneda, e de perdonança. E lo senyor Rey trames li a dir, que li grahia molt la sua proferta, mas quel pregaua que no li desplagues com en aquella saho no lin volia trametre a dir: mas que en breu ell ho trametria a dir, e que llauors hauria lloch la ajuda, e la perdonança q̄ li proferia, mas ara en aquell punt que li plagues que sen sofferis. E axi los missatgers tornaren se ab la dita resposta al Papa, e com lo Papa ho entes, dix: per cert ma fe es que aquest sera altre Alexandre en lo mon. E apres axi mateix li vengueren altres missatgers del Rey de França son cunyat, qui li trames a dir semblant missatgeria q̄ hauia feyta lo Papa, e ab aytal resposta sen anaren. E apres vinguere del Rey de Inglaterra, e altres Princesps del mon, e tuyt sen anaren ab vna resposta: axi mateix del Papa, com dels Reys, com de Comptes. Mas dels Sarrahins nom cal parlar, que cascun Rey Sarrahi estaua ab paor que sobre ell no vengues. Si que era la major marauella del mon dels faraons, de les guardes qui eré per tota la terra de Barbaria. Si que al Rey de Granada deyen los seus homens, senyor ques aço q̄ vos no guarnits Bera, e Almeria, e Seruenya, e Monecha, e Malicha, q̄ per cert lo Rey Darago vendra sobre vos? E responials lo Rey de Granada, folla gent: que deys? No sabets quel rey Darago ha treues ab nos per cinch anys, e cuydats vos quel nos trencas ço quens ha promes? Nous ho cuydets que per cert creats que ells es tant alt, e de tant alt cor q̄ per tot lo mon novendra menys a res que hagues promes. E plagues a Deus quell volgues que yo ab moñ poder anas ab ell, volgues se q̄ anas sobre Chrestians, volgues sobre Sarrahins, quen veritat yol seguiria voléters a mó cost, e a ma messio. E axi llexats estar esta sospita, que no vull que nul lloch de ma terra sen creixca de guayta neguna: que la casa Darago, casa es de Deus ab fe, e ab veritat. Queus dire? Tot lo mon estana ab les ales alçades daquest senyor, que faria: mas empero quisque nagues dol, e paor,

paor, en Bugron nauia gran alegre. Ara llexare estar esta raho, e tornare al senyor Rey Darago, e al seu aspaxament.

Capitol xlvij. cō acabades les vesites, lo senyor

Rey en Pere hach corts a Barcelona, en les quals ell ordona sa terra, e feu Almirall a son fill en Iacme Pere: e a qui va donar carrech dels desfatxs dels assers de Cathalunya, e de les galees: e com a dia sabut tuyt foren al port Fangos.

LO dit senyor Rey no cessaua danar, e despaxar, e de vesitar totes les sues obres: axi q̄ per ell se spaetxauen los feyts tant que mes hi feyen en vuyt jorns, que no faeren en vn mes, si ell non anas a vesitar. E com ell vae que les obres eré quax acabades, ell feu corts a Barcelona, e en aquelles corts ell ordona tota sa terra, e ordona tot son passatge, e feu Armirall vn fill que hauia natural per é nom Iacme Pere qui fo molt gracios, e bo de tots feyts. E lo dit é Iacme Pere pres la verga del Almirall, e feu Visalmirall vn caualler de Cathalúya donrat cal, e de bo, per nom an Cortada, qui era molt bo darmes, e de seny, e de tots assers qui tanguessen a caualler. E cō aço fo feyt, dona dia q̄ tot hom qui anar degues al viatge, q̄ fos a port Fangos, al primer jorn de Maig aparellat, e arreat de recullir. E ordona quen Ramon Marquet, e en Beng. Mallol q̄ espaxassen los assers de Cathalunya, axi de les galees, com de les terides, cō de les naus. E puix axi mateix en cascun lloch ordona bons homens de mar, qui espaxassen ço que en llurs llochs se feya per lo passatge. E a Valécia lo dit senyor en Iacme Pere qui era poblat el regne de Valécia, ordona axi lespaetxament de larmada, com de cauallers, com de Almu-gauers, e de ballesters de Munt. Queus en dire? Quen tots los llochs axi de marines, com dintra terra ordona lo dit senyor Rey que espaxassen los feyts, e les companyes: en tal manera quel jorn que ell hach donat foren tuyt, axi de mar, com de terra: qui a Tortosa, qui a port Fangos. Queus en faria majors noues? que axi vengueren tuyt ab bona volentat, que aquells qui deuien menar cent ballestes, ne menarendos tants: e axi mateix dels seruents que mal llur grat los seguien, e no volien sou negu. E encara hi vengueren tots quants Capdals hauia en Arago, e en Cathalunya, e en regne de Valencia: e Sindichs de totes les ciutats. E axi lo senyor rey vench, e atendas a port Fangos hon era tot lo

tot lo nauili, que ya eré tuyt aparellats de tot quát los feya mester, que no havié als affer, sino quel senyor Rey, e comptes, Barons, cauallers, Almugauers, e feruents de maynada, ques recullissen.

Capitol xlix, com lo senyor Rey en Pere feu

cria ques volia recullir al port Fangos, e pendre comiat: e com lo Compte de.

Pallars en nom de tots prega dit senyor Rey li dixes sa voluntat, la

qual may volch descobrir: e lardit que hach pera descobrir la als patrons e mariners.

COM LO senyor Rey hach regonegut que tot era aparellat, axi naus, com galees, com altres vexells, fo molt alegre, e pagat, e feu ajustar totes les gents generalmēt ab trō pes, que tot hom fos a oyr ço quel senyor Rey volia dir: que ell volia pendre comiat apres lo parlament, ques volia recullir. E com aquesta crida oyren tot hom vench al dit parlament, e Prelats, e richs homens, e cauallers, e totes altres gents. E com tuyt foren aplegats, lo Senyor Rey puja en vn cadafal de fusta que hach feyt fer, en tal guifa alt que tuyt lon poguessen veure be, e entendre: e com fo sus fiats certs que fo be escoltat. E lo dit senyor Rey Darago pensa de preycar, e dix moltes bones paraules qui feyen al temps per aquells qui haviē anar, e per aquells qui haviē a romandre. E com ell hach finat son preych, lleuas per tuyt comunament lo noble A. Roger Compte de Pallars, qui ab ell anaua el viatge: e dix li, Senyor totes les vostres gents, axi nos qui anam ab vos, com aquelles qui romanen han gran plaer de les bones paraules que vos, los hauets dites, e tuyt ensemps sopliquen humilment a vos, quels digats, e quels descobrats hon es la vostra volētā danar. Perço com per descobrir la sua voluntat no li deuia venir negun torp ne tort, tant era prop lo recullir, e que tuyt ne seriē consolats, axi aquells qui hi yrien, com aquells qui romandrien: e encara q̄ mercaders, e altres bones gents saperellarien ab viandes, e ab tots refrescaments que portassen a la host. E encara que les ciutats, e les viles sues, axi mateix li trametrien tostemps, ajuda, e secors de totes coses. E lo senyor Rey respos, e dix: Compte yo vull que vos sapiats, e tots los altres que aci son, e encara aquells qui hich no son, que si nos sabien q̄ la mā esquerra nostra sabes ço que ha en cor de fer la mā dreta, que nōs mateix lans tolriem: e axi no parlets

pus

pus desta raho, mas pensats vos de recullir tots aquells qui ab nos de uets anar. E com lo Compte, e los altres oyren tant fort paraula com aquella quel Senyor Rey hach dita: non volgueren pus parlar: mas ques reprengueren, e digueren: Senyor pensats de manar que nos ho faré, e placia a nostre senyor ver Deus, e a madona sancta Maria, e a tota la cort celestial q̄ ell compleixca lo vostre entenimēt a honor dells, e a creximēt, e a honor vostra, e de tots vostres sotsmesos: e que a nos do gracia queus puixcan seruir en tal manera que Deus, e vos ne siats pagat. E sobre aço lleuas lo Cōpte Dampuries, e lo Vescompte de Ro cabarti, e daltres richs homēs qui no deuien anar el viatge, e diguerē: senyor placiaus q̄ vullats que nos nos recullam ab vos, e q̄ per res nōs llexets: que axi be aparellats som de recullir, com aquells qui haviē albara danar el viatge. E lo senyor Rey respos al Cōpte, e al Vescompte, e als altres, e dix: nos vos grahim molt la vostra proferta, quens feyts de la bona voluntat, mas aytant vos responem, que axi be nos seruirets vosaltres qui romendrets, com nos qui anam. E com aço hach dit beneyls, e senyals tots ells els comana a Deus. E si hanch se vaes grans plors, e grans crits aqui foren al pendre comiat: axi que lo senyor Rey qui era lo pus fort senyor de cor qui hanch naixques, na huyra tot de plorar. E lleuas, e ana pendre comiat de madona la Regina, e dels Infants. E agracials, e beneyls, els dona la sua benedictio. E hach li hom aparellat vn leny armat, e recullis ab aquella benedictio, e gracies, que hanch senyor se pogues recullir. E com ell fo recullit, tot hom se pensa de recullir: axi que dins dos jorns foren tuyt recullits, e ab la gracia de nostre Senyor ver Deus, e de madona Sancta Maria, e de tots los seus beneyts sancts, e sanctas ells faeren vela tuyt de port Fangos per anar en llur bo viatge en lo mes de Maig, de Lany de la Incarnació de nostre Senyor ver Deus I E S V C H R I S T M. C C. L X X X I I. E com hagueren feyta vela, foren mes de cent cinquanta veles entre vnes, e altres. E com foré entro a vint milles en mar, ab vn leny armat Lalmirall en Iacme Pere ana a cascuna nau, e leny, galea, terida, barca, e cascun patro ell dona vn albara sagellat, ab son sagell del Senyor Rey clos, e tancat ab lo dit sagell. E mana a cascun patro que faes la via del port de Maho, que es en la Illa de Manorca: e que en lo dit port entrassen tuyt, e ulla refrescassen. E que com fossen fora del port de Maho deu milles en mar, que cascu obris lalbara, e no abás, en pena dela

persona

Chronica dels

persona. E com laguessen obert, que faessen la via quels manaua lo senyor Rey en lo dit albara. E axis feu com Lalmirall mana.

Capitol I. com lestol del senyor Rey en Pere

entra en Maho port de Manorca, e la gran maluestat que feu Lalmoxerif de Manorca al dit senyor Rey en Pere, la qual fonch causa que tolguessen la testa a en Bugron.

E T V Y T entraren el port de Maho, e lla refrescaren. Si quel Moxerif de Manorca vench al senyor Rey, e dix li: senyor, que volets, ne manats que yo faça, que si vos venits a pendre la Illa, yo som apparellat de complir ço que vos manets. E lo senyor Rey respos, al Moxerif, nous duptets de res: que nos no venim per fer enug, ne pesar a vos, ne ala Illa. E daço estats segur. E lo Moxerif lleuas, e besa li lo peu, e feu li moltes gracies: e tantost trames tant de refrescament al senyor Rey, e a tot lestol, que seria molt fort de comptar: que tanta dabanança los trames de tots refrescaments, que a mes de VIII. jorns los basta. Empero feu vna gran maluestat, que aquella nyct hach vna barca armada de Sarrahins, e trames a Bugia, e per tota la costera, quels feu a saber, quel senyor Rey ab tot son estol era al port de Maho, e que creya que yria a Bugia, e ques guardassen. E com aço hach sabut entre los altres en Bugron senyor de Constantina, hach lo major alegre, que hanch negun hom pogues hauer: e en lloch de defastuch per lo gran plaer que hauia, descobri son coratge a alguns specials amichs, e parents seus que hauia, en quis fiaua de totes coses. E aço feya perço com que sendreças, que complis al senyor Rey ço que li hauia promes. E vn daquells a qui hach descuberta sa voluntat, descobri, e feu ho saber a tots aqlls de la ciutat, e als cauallers Sarrahins de la ciutat, qui ab ell eren. Queus dire? Que tots a remor feyta se lleuaren, e prenguerenlo, e tolgueren li la testa, a ell, e a XII. de altres qui aço li consentien: e trameteren missatge al Rey de Bugia, ques vengues emparar dela ciutat, e de tota la terra, e axis feu. Aram

llexare a parlar dells, e tornare a parlar

del senyor Rey Darago.

Capitol

Reys Darago. Fol. xxxviii.

Capitol Ij. com lo senyor Rey en Pere prengue

terra al port Dalcoyll, e com hach entesa la mort den Bugron, de que fo molt despugat: e lo gran nombre de Moabits. ques replega de mentres sen fortia, e els grans feyts darmes ques van fer, ab lo bon acorriment que feu Cathalunya.

Om lo senyor Rey hach refrescada la sua gent, ell parti de Moho, e com ells foren deu milles en mar, cascu obri son albara, e tuyt hagren manament dins los albarans, que fes sen la via del port Dalcoyll: e com foren ala vila Dalcoyll, prengueren terra. E aquells Dalcoyll pensaren de fugir, axi que poch ni cõseguren. Empero aqui auallaren los caualls, e axi tot hom entra. E com tuyt foren en terra, lo senyor Rey demana als Sarrahins que hauien presos a Alcoyll noues den Bugron: e comptaren li ço qui li era sdeuégut. Don lo senyor Rey ne fo molt despugat. Empero puix aqui era vengut, pensa quel viatge se complis a plaer de Deus, e dela sancta se Catholica: e pensa tantost de fer vn mur de pals, e ab cordes qui entraué en los anells ell feu son mur, qui enuirona tota la host, e la vila, e feu exir de les naus los tapiadors que menaua: e de tapiés ells faeren les barreres, e els camins, hon les hosts deuien venir fora daquel mur. E de mentre que ell feya enfortir la host, ajustaren se en torn trenta milia homens a cauall Sarrahins, e tanta de gent de peu, que la terra, e les montanyes vaerets cubertes. Queus en dire? quels maleyts Moabits anaren preycant, e cridant per tota la Barbaria: e donar perdons a llur mala lig. E abans que fos passat vn mes hi hach venguts mes de cent milia homés a cauall, e de peu sens tot nombre. E lo Compte de Pallars qui vae aquella tant gran congregacio de gents, ana fer vna bastida, qui de tapiés, qui de fusta en vn puig, qui es prop de la vila de Alcoyll. E daqll lloch lo dit cõpte de Pallars, ab mols daltres feria en ells tots jorns: si que meteré nom a aquell puig dela Bastida: puig de pica baralla. E en aquell puig se feyen tots jorns tant grans feyts darmes, q no era per comptar. Queus dire? Que qui volia vaer ardiment, e bon dat de Senyor, vos ho pogrets vaer en aqll lloch: q com lo torneig era mesclat, e lo senyor Rey conexia quels Chrestians nauien lo pijor, ell brocava al mig de la presa, e feria al mig dells. Mas nous cuydets que hanch Alexandre, ne Rotlan, ne Oliuer, ne neguns altres poguessen ço fer a tots dies quel senyor Rey feya: e apres dell tots los altres richs homés,

homés, cauallers, e Almugauers, e homens de mar qui lla eren. E cascu se pot pensar que ops era al senyor Rey, e ales sues gents que axis faes, quen tal lloch eren que no hi hauia força neguna, enans eren en bell pla sens vall, e sens mur, sino aquell de la paliçada que jaus he dit. E de altra part eren Reys, e fills de Reys, e Barons, e Moaps de Sarrahins qui eren la flor de tots los Sarrahins del mon: e no hi eren per als, sino per confondre los Chrestians. Per que si se adurmiffen a la guayta pensar podets que a mal so los faeren despertar, perque nols era ops que ço gitassen a no cura. E per cert hon majors eren los feyts, e pus perillofos, lo senyor Rey era pus alegre, e les sues gents atre tal: que james neguna host no fo pus basta de tots bens com aquella era, e tots dies crexia la abundancia. Si que com saberen en Cathalunya quel senyor Rey era a Alcoyll, tot hom en manera de perdonança pensauen de carregar naus, e lenys de gents, e de viandes, e de armes, e de totes ajudes: e tuyt atenyié lla, que jorn hi esdeuenia que XX. e. XXX. veles hi entrauen carregades de totes coses: axi que major marcat hi hauia de totes coses, que en lloch de Cathalunya. E com lo senyor Rey hach regonegut tot aqll pays, e hach vist lo poder dels Moros, e Sarrahins, pensa que per no res conquerria la Barbaria, si lo Papa li volia ajudar de moneda, e de perdonança: e que james los Chrestians non foré ne tant bon partit, que hách Rey de Chrestians qui faes passatge, ne Rey de França, ne Rey Danglaterra, ne el Rey Carles qui ab croada, e ab thresor de la esgleya passaren a Tunis, no tengueren tanta de terra en Barbaria, com ell tenia: que de Giger tro ala ciutat de Bona Sarrahi no hi gosaua aparer, ans per tota aquella marina anauen los Chrestians a portar llenya a la host. E encara hi tenien llurs bestias, que Sarrahi negu no hi gosaua aparer, ans hi hauia dels Chrestians qui entrauen en caualcades III. e IIII. jornades, en amenauen presa de persones, e de bestias: axi quels Sarrahins nos gosauen partir de les llurs hosts, que tantost com sen partien cuydauen esser catius. E era axi, que tots jorns ne catiuauen assats: que a Alcoyll ne vaerets tots jorns encants, si que vn mes duraren. En axi quel senyor Rey Darago se tenia per pus segur, e tota la host que marauella era, e alcunes vegades lo Senyor Rey brocaua ab cinchcents caualls armats a colp, e los altres llexaua a les barreres. E com ell brocaua ab aquells, feya los Sarrahins axi esparpanyar, que no sen tenia hu ab altre: e feyen ne

tanta

tanta de morteldat, que fareza seria de dir: e catiuauen ne tants, que per vna dobla hi hauia hom vn Sarrahi. Axi que tots los Chrestians estauen richs, e alegres, e sobre tots lo senyor Rey. Araas llexare a parlar del feyt de les armes quis feyen tots jorns, e parlare de ço quel senyor Rey se pensa.

Capitollij. com lo senyor Rey en Pere stant

en Alcoyll trames al noble en G. de Castellnou al Papa, per aquesta raho que li ajudas de diners, o de croada, pera conquerir Barbaria.

§

OM lo senyor Rey vae aquests affers tan honrrats, e tan bons a ops de Chrestiantat, ordona que trametes per missatge al Sanct Pare lo noble en G. de Castellnou, qui era honrrat Capdal de Cathalunya, e parent seu, e ab dues gaules ell lo trames en Roma al Papa. E la raho fo aquesta, que manaua al dit noble, que tantost ques recullis, e que sen muntas per la Seu de Roma, e que no saturas en lloch entro que fos ab lo Papa: e com seria ab ell, quel saludas de part dell, ell e tots los Cardenals: e com lauria salutat quel pregas de part sua, que faes ajustar son consistori, com ell volia dir algunes paraules a ell de part del dit Senyor Rey dauant tots ells. E com aço seria feyt, e tuyt serien ajustats, que ell altra vegada saludas lo Sanct Pare, e tot son collegi de part sua, e que digues axi: Pare sanct mon Senyor lo Rey en Pere Darago vos fa saber quell es en Barbaria, en vn lloch qui ha nom Alcoyll: e troba que per aquell lloch se pot hauer tota la Barbaria. Si vos Pare sanct li volets fer ajuda de diners, e de perdonança, sera aço complit de la major part auans que llonch temps sia. E diu vos, que abans que vengan tres mesos troba que haura la ciutat de Bona, de que fo Bisbe sanct Agosti, e apres la ciutat de Giger. E com aquestes dues ciutats, qui son en la marina pres Dalcoyll, la vna de lleuant, laltra de ponent, haja conquestes, feyts compte que totes les altres ciutats de les marines haura dins de poch de temps. E la Barbaria es aytal, que qui haura les marines, si haura tota la Barbaria. E son gents qui tantost com vejen lo gran destret que hauran, se faran Chrestians la major part. Per que Pare Sanct lo dit Senyor Rey vos requer de

de part de Deus, que aquests serueys tant solament li façats, e en breu, si a Deus plau, la sancta sgleya sen crexera de tanta renda que muntara a molt mes q̄ no hi haura bestrer: que ya vets lo senyor Rey son pare de quanta renda ha crexcuda la sgleya sancta, sens que no hi hach ajuda neguna. Perque Pare sanct aço eus demana, eus requer, e queus placia que non tardets. E si per auentura ell vos responia, perque aço no dix als nostres missatgers que li trametem en Cathalunya: vos li responets, com no era temps que a vos Pare sanct, ne altre descobris son cor: perço com ho hauia jurat, e promes a Bugroni que a persona del mon nos descobris, per que Pare sanct nous deu saber greu. E si per auentura ell nous volia atorgar secors negu, vos li protestats de part nostra, e en la protestacio li digats, que si lo secors nons tramet, que nos li demanam, que a colpa del nos en haurem a tornar en nostra terra: que beu sap ell, e tot lo mon, quel nostre poder no es tant de moneda que aci poguessem llongament aturar: e que Deus liu demane, com be sapia que nos hauem en volentat: que fins fa lo secors, que nos li demanam, que tots los nostres dies volem metre en crexer la sancta fe Catholica, e especialment en aquestes parts hon ara som venguts. Empero man vos que aquesta missatgeria façats al pus hiuazosament que fer pugats. Senyor respos lo noble en G. de Castellnou, be he entes ço que mauets manat que diga, ne faça: e ab volentat de Deus you complire en tal manera que vos ne serets pagat, e pensats me de donar la vostra benedictio, e gracia, que yous coman a nostre senyor queus defena, eus quart de tots mals, eus do victoria sobre tots vostres enamichs. Empero senyor si a vos plagues daltres richs homens mills enrahonats hich hauets que hi poguerets trametre, e yo grahire molt mes a Deus, e a vos que en lo cas en q̄ sots que yo nom partis de vos: que tots dies veig queus metets en lloch q̄ gran dolor he en mon cor, que yo nous sia de prop. E lo senyor Rey comença a riure, e dix: segurament en G. yo som cert que vos hagrets major plaer de romanir que del anar, quel delit que vos carregats a nos del feyt de les armes, a vos ne podem comptar per hu daquells qui sien en Cathalunya, ne en la nostra senyoria: e axi nous enyorets, que com vingats be trobarets encara tant affer, que beus en podrets tolre lo defig. E nos fiam nos tant de vos, quens pensam que en aquesta missatgeria, e en tots altres feyts qui majors fossen, darets vos axi

bon recapte cō negu Baro que hajam: e axi pensats danar, que I E S V CHRIST vos guiu, eus torn a nos tot san, e saul. E sobre aço lo dit noble baxas en terra, e volch li befar los peus: mas lo senyor Rey nou fofferi, ans lon lleua, e li dona la ma, e com la ma li hach donada, lo senyor Rey befal en la boca. E tantost dues galees fore appaellades be armades, e munta sus, e pensassen danar. Deus la port a saluament. Ara lexare ell estar, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e de sos grás affers darmes qui tots dies se feyen a Alcoyll.

Capitol liij. com los Sarrahins volien batalla

feyta ferir en los Chrestians, e desfer la bastida del Compte de Pallars, e com fouch descubert llur enteniment per vn Sarrahi del regne de Valencia.

N Iorn seideuench quels Sarrahins foren acordats que batalla feyta venguessen ala bastida del Cõpte de Pallars, e que de tot en tot perdessen tots les persones, o laguessen. E dementre que aço hagueren pensat, vn Sarrahi qui era estat del regne de Valencia de denuyt vench ho a dir al Senyor Rey. E lo senyor Rey dix li, quant sera aquell jorn quells aço deguen fer? Senyor, dix ell, vuy es dijous, e Diumenge mati que sera festa vostra, que ells se pensen que vosaltres serets a missa, e grás de vostres Barons, e ells han en volentat de fer esta brocadà. Ara, dix lo senyor Rey, ve a la bona ventura que molt te grahim ço quens has dit: e nos prometemte q̄ nos te heretaré lla hon tu naixquist entre tos amichs. E plau nos que estigues entre aquesta gét, e fes nos saber tot ço quells faran, e dissapte a nuyt sies ab nos, e dir nos has tot ço quells hauran acordat. Senyor dix ell, siats cert que yo sere ab vos. E lo senyor Rey feu li donar X X. dobles dor, e anassen. E ordona lo Senyor Rey ab les escoltes, e ab les guaytes, que cascuna nuyt feyé, que tota hora que vingues a ells, els digues Alfandech quel dexassen saluament anar: per ço com ell era natiu de la vall de Alfandech. E sobre aço anassen, e lo senyor Rey ajusta son consell, e dix los ço que lo Sarrahi li hach dit. E sobre aço mara a cascu de sos vassalls, e sotmesos, ques tinguessen appaellats: que ell volia ferir sobre la host dels Sarrahins. E si hanch negu temps fo goig ne alegre en neguna host, si fo entrells, quel dia lo paria vn any.

Capitol liiij. com missatgers de Sicilia ab

*gran dol, e plors, e tristicia vengren al senyor Rey en Pere estant en Alcoyll,
e la bona resposta quels dona: e com Francesos sien cruel
gent lla hon han poder.*

DEMENTRE que estauen en aquest parlament, ells vaeren venir de lleuant dos barques armades, be spalma- des, e dretament vengren al port, ab senyers negres, e pre- feren terra. E sim demanats, qui eren, ne de quals gents, vous ho dire, que ells eren Sicilians de Palerm: e venien hi quatre ca- uallers, e quatre ciutadans per missatge de tota la comunitat de Sici- lia, e eren molt sauis homés: e com hagren presa terra, vengrensen da- uant lo senyor Rey: e gitarense dauant los seus peus, plorant, e besant la terra tres vegades abans que fossen a ell, e los genolls tirat per terra anarensen entro al peus del senyor Rey: e préguerren li los peus, e tots VIII. ensemps cridant, senyor mercedi, besaren li los peus: q̄ nul hom nols ne podia llevar, que tot axi có la Magdalena ab les sues llagrimas llaua los peus a Iesu Christ: axi llauaren ells los peus ab llagrimas, e ab plors al senyor Rey. E los crits, e els plants, e los plots que ells feyē, era molt gran pietat. E eren tots vestits de negre. Queus dire? q̄ lo senyor Rey se trafch anrera, e dix, que demanats, ne qui sots, ne don? senyor (dixeren ells) nos sō dela terra orfana de Sicilia desempurada de Deus, e de senyors e de tota bona res terrenal, catius mesquins, qui está apa- rellats de pendre vuy la mort, homens, fembres, e Infants, si vos senyor nons acorrets. Don senyor nos venim ala Reyat Magestat vostra, de part daquell orfa poble, a clamar merce a vos, q̄ sia de gracia, e de mer- ce vostra, que per la sancta passio que Deus pres é la creu per lomanal- llinatge, que vos hajats pietat dells, e quels accorregats, els gitets da- quella dolor, e catiuitat en que ells estan. E encara senyor q̄ ho deuets fer per tres rahons: la vna, perço com vos sots lo pus sanct rey, e el pus dreturer, qui el mon sia: l'altra raho es, que la Illa de Sicilia, e tot lo re- gne es, e deu esser de madona la Regina muller vostra, e apres della dels Infants vostres fills, axi com aquells qui son dela sancta llinea del sanct Emperador Fraderich, e del sanct Rey Manfre, qui llegitimamēt erē senyors nostres. E axi segons Deus madona la Regina Costança mu- ller vostra deu esser dona nostra, e apres deuē esser Reys, e senyors vo- stres fills, e seus. E l'altra raho es, que tot sanct hom Rey es tengut de a- judar,

judar, a orphens, e a pubils, e a viudes. E com la Illa de Sicilia sia vidua axi com aquella qui perde tant bon senyor com lo sanct Rey Manfre, podets la comptar per viuda: e los pobles son tots orphens, que no há pare, ne mare, ne persona quilis ajud, si Deus, e vos, e els vostres nols acorrets: e les creatures ignocents, qui son en la dita Illa, qui speren mort, pot hom comptar a pubils, qui son de poca edat, e no saben do- nar consel a llur necessitat. Donchs sanct senyor hajes merce de nos, e placiāt que vajes pendre aquell regne qui es teu, e de tos Infants, e lle- uals de la ma de Pharahò. Com axi com Deus deslliura lo poble Dis- rael de les mans de Pharaò, axi senyor pots tu deslliurar, aquest regne de la ma de la pus cruel gent qui el mon sia: quel mon tant cruel gent no ha lla hon há poder, com son Francesos. E lo senyor Rey mogut de pietat feu los llevar, e dix los: Barons vosaltres siats be venguts: be es veritat, quel regne deu esser dela Regina muller nostra, e apres de no- stres Infants, e hauem gran desplaer del vostre treball. E axi nos hauem oyda la vostra missatgeria, e tot ço queus puixcam fer de be envers vo- saltres, nos ho farem. E ells respongueren, senyor Deus vos do. vial- eus meta en cor que hajats merce de nos mesquins: veus aci cartes de cascuns de les ciutats de Sicilia, e cartes dels richs homés, e cauallers, e de viles, e de castells: qui tots son apparellats dobehir a vos p̄ senyor, e per Rey: e puix tots aquells qui apres de vos vendran. E lo senyor Rey pres les cartes qui eren mes de cent, e manals donar bones posa- des, e racio de tot quant hauien ops ells, ne llur companya.

Capitol lv. com lo Sarrahi de Valencia torna lo

*dia enans que fos la batalla, e dix al senyor Rey en Pere que aparellas: e com son
ordonat, e hac vençuda la batalla: e com los Sicilians bagren gran goig
de veer la bonea de les gents del Senyor Rey en Pere.*

RA V S llexare ells estar, e tornare als Sarrahins, qui sa- parellen, quel diumenge venguen batalla arengada sobre la bastida del Compte de Pallars. E lo dissapte a vespre, lo Sarrahi torna al Senyor Rey, e dix li: senyor siats aparellats a lalba ab totes vostres gents, que la batalla tenits en camp. Dix lo se- nyor Rey, daço som nos molt pagats. E tantost lo senyor Rey mana, que a lalba fossen los caualls armats, e tot hom, axi seruents de mayna

des, com Almugauers, e homens de mar fossen aparellats, e fossen tots ales Barreres. E com les trompes, e les nacres tocarien del senyor Rey, e lestandart sen desplegaria, que tot hom cridas, sanct Iordi, e Arago: e que tot hom feris. E axi mana lo senyor Rey, que tot hom anas dormir, e cascuns hauen tant gran goig, que a penas poch negu dormir aquella nuyt. E com fo alba tot hom fo aparellat de cauall, e de peu lla hon lo senyor Rey era fora de les Barreres. E hach la dauantera lo Compte de Pallars, e lo noble en Pere Ferrandis Dixet, e daltres richs homens. E axi com jorn fo, los Sarrahins molt be ordonats, llurs batlles feytes, vengren envers la bastida del Puix de Picabaralla: e com vaeren los Chrestians axi aparellats, marauellaren sen, e tengré se tots per morts: que volenters giraren, si gosassen. Queus dire? Quant lo senyor Rey vae que ells rebujauen, e sen anauen aturant cuytats, mana ala dauantera que feris. Si que feu desplegar lestandart, e les trompes, e les nacres tocaren, e la dauantera va ferir: si quels Sarrahins tengren molt fort, axi quels Chrestians nols podien aluayr, tanta era la gent. E lo senyor Rey broca ab la senyera, e va ferir entre ells: e los Moros se desbarataren en tal manera, que non romas negu qui en la dauantera dels Sarrahins fos qui ne escapas, que sens nombre foren los Sarrahins qui hi moriren. Axi quel senyor Rey volch passar vna muntanya quils era dauant, e el Compte de Pallars, e els altres richs homens cridaren: a senyor per Deus no sia que auant passets, que siu feyts tingats per perdit Alcoyl, e les tendes: que nul hom no hi romas, sino persones malaltes, e infants, e fembres. E si aço perdem, no haurem viandes. E axi senyor per Deus mébreus de vos mateix, que la vostra persona pream nos mes que tot lo mon. E lo senyor Rey era tant escalfat contra los Sarrahins, que en res daço no li anaua lo cor: mas com ell entes, ço quels li deyen recordas, e pensas que axi era veritat: si que satura al peu dela muntanya, e feu tocar la trompeta, e tot hom aplegas al senyor Rey, e tots bellament ab gran alegría tornaren sen Alcoyll, e lleuaren lo camp: e aquell jorn guanyaren tant les sues gents, que en tot lo viatge ne foren benenants. E los Sarrahins foren axi espauentats, que mes de vna llegua se tiraren añrera de lla hon solien estar: no per tant que tanta de gent venia tots dies a ells, que no era nombre qui metre si pogues. Empero no eren tant ardits ques gosassen pensar que altra vegada tornassen lla hon llauors eren, ans lo senyor Rey

feu

feu cremar los cosos dels Sarrahins, perço que lencontrada aquella non fos pus mal sana. Ara llexare estar lo senyor Rey, e la host dels Chrestians, e dels Sarrahins, e parlarem del noble en G. de Castellnou; empero abans vos vull dir de les marauelles quels Sicilians se donaré daço que hagen vist, quel senyor Rey, e la gent hach feyt, e feyen tots jorns. Axi que deyen entre ells mateixos, si a Deus plau que aquest senyor vaja en Sicilia, feyts compte quels Francesos son tots morts, e vençuts: e que nos som tots delliurats de perill: que aço es la major marauella qui hach fos de negunes gents, que ab alegre, e ab goig van ala batalla: axi com totes altres gents hi van per força, e ab grá temor. Si que la marauella era sens fi, que ells sen donauen.

Capitol lvi. com lo noble en G. de Castellnou

torna de la missatgeria que hauia feyta al Papa, e com la resposta fo aytal, quel Papa no volch ajudar en res al Senyor Rey en Pere.

COM lo noble en G. de Castellnou fo partit Dalcoyll, ana tant que vench ala ciutat de Roma ab les gallees, e ana lla hon era lo Papa: e com fo dauat lo Papa, e lo consistori, en G. de Castellnou feu tot ço quel senyor Rey li hach manat, els dix tot ço quel senyor Rey li mana dir. E lo Papa com ho hach oyt, respos axi com lo senyor Rey sauia pensat, que dix: perque lo Rey Darago nons trames axi a dir son cor com era en Cathalunya, com ara fa? E lo dit noble respos axi com lo senyor Rey li hauia manat. Queus dire? Lo Papa respos axi, que ell llauors se cobria dell, e que negun secors no li daria, ne de diners, ne de croada, ne de res. E lo dit noble protesta en aquella manera que lo senyor Rey li hach manat. E tantost pres comiat mal, e fello del Papa, e dix li aytant mes quel senyor Rey no li hach manat: Pare Sanct yo men vaix ab cruel resposta quem hauets feyta, placia a nostre Senyor ver Deus, que si per la vostra resposta ve mal ala Chrestianitat, que so bre lanima de vos, e de tots aquells quius han consellat, e consellen aquesta resposta, sia. E ab aytant pensas de recullir, e vench sen a Alcoyll. E com lo senyor Rey lo vae ab gran plaer lo va reebre: e asenyaladament perço com lamaua molt, el preaua del feyt de armes, e de tots feyts: e aplega son còsell, e volch saber ço q aportaua de resposta.

F iij / E

E ell valia ho dir. E com lo senyor Rey oy la gran crueltat del Papa, lleua les mans envers lo eel, e dix: senyor ver Deus, qui sots cap, e major de totes coses, placijs que vos majudets segons lo meu enteniment, que be sabets que la mia volentat era de venir aci, e de morir al vostre seruey: mas be sabets quen aço yo no poria durar, per que sia de gracia, e de merce vostra que la vostra gracia trametats sobre mi, e sobre mas gents, e de consell, e dajuda. E llavors dix, e prega tots aquells del consell, que pensassen en aço que li consellarien que faes, e axi mateix que ell hi pensaria. E sobre aço partirense, e ana calcu a la posada.

Capitol lvij. com altres missatgers, axi de

Macina com de Palerm vengren a Alcoyll al senyor Rey en Pere ab molt major dol, e plor quels primers: e com tota la gent a vna veu crida merce al senyor Rey en Pere que volgues acorrer los Sicilians.

E N O ana a quatre jorns, que altres dues barques armades vengren de Sicilia, ab semblant missatgeria que aquelles primeres eren vengudes, a ab molt pus piadosa manera: en tant com la vna barca ab dos cauallers, e dos ciutadans eren de Macina, qui era assatiada per lo Rey Carles, axi com ya hauets entes, e estauen a condicio de fer tots morts, e presos. E l'altra barca era de Palerm, e vench ab dos cauallers, e dos ciutadans qui venien axi mateix ab tot poder de tota Sicilia: e axi mateix vengueren vestits de negre, e ab les veles negres, e ab senyeres negres: e a vn plant quels primer nagueffen feyt, ne faeren aquest quatre tants. Si que tot hom nach tan grant pietat, que tot hom a colp crida: Senyor en Sicilia, senyor en Sicilia, per amor de Deus, no dexets perir aquest poble mesqui, qui deu esser de vostres Infants. E com los richs homens oyren la volentat de tots aquells de la host, anarense al senyor Rey tots plegats, digueren li: Senyor ques aço de vos? Per amor de Deus hajats pietat daquest mesqui de pobla qui axius clama merce, q̄ no ha tant cruel cor de senyor el mon, vullas Chrestia, o Sarrahi que non degues hauer pietat: dóchs com tant charament vos en preguen, vos mes lan deuets hauer per moltes rahons, les quals aquest bons homens vos han dites dauant, qui son totes veritat. E aytant mes, q̄ hauets vista la cruel resposta quel

Papa

Papa vos ha feyta: per que creats, que tot aço ve propriamēt de Deus: que si a Deus plagues quel vostre cor se complis destar en aq̄st lloch, be li hagra plagut q̄l Papa vos hagues atorgada ajuda: mas no li plau que laus haja atorgada, perço com hauets acorrer, e ajudar aquest mesqui de poble. E encara senyor que ço podets conexas, q̄ a Deus plau: que be sabets que veu de poble veu es de Deus, e vaets aquest vostre poble daquesta host que tuyt criden en Sicilia. Donchs senyor q̄ esperats? que nos tuyt vos proferim per nos, e per tota la host queus seguiran, e pendrem mort, e la darem a honor de nostre Senyor ver Deus, e a honor vostra, e a restaurament del poble de Sicilia: e som tuyt aparellats que menys de sou vos hi seguirem.

Capitol lviii. com lo senyor Rey en Pere Darago

hach acord ques passas en Sicilia ab tota sa companya per acorrer la: e com dintre tres jorns sen foren recullits.

C O M lo senyor Rey entes aquesta marauella, e la bona volentat de les sues gents, llavors lleua los vlls al cel, e dix: Senyor en vostre seruey, e ala vostra honor prech yo aquest viatge, e en les mans vostres coman mi, e les mies gents. E dix, pus a Deus plau, e a vosaltres, pensem de anar ab la gracia de Deus, e en la la sua guarda, e de madona sancta Maria, e de tota la vera cort celestial anem en Sicilia. E tantost totes les gents, cridaren aur, aur: e tuyt ajonollarense, e cridaren en altes veus, salue regina. E aquella nuyt espaetxaren les dues barques de Sicilia que sen anaren a Palerm ab lo bon nouell. E lendema lo senyor Rey ordonadament feu recullir totes coses, e els caualls, e tot quant hauien en terra, e lo derrer quis reculli, fo lo senyor Rey. E com se foren recullits, ques reculliren dins tres dies, les altres dues barques armades de Sicilians anarense, dient, que ells hauien vista fer vela al Rey Darago: e Deus don nos aytal goig: com hach per tota Sicilia, com aço saberen. Ara llexem lo senyor Rey, qui sen va en bon viatge en Sicilia, e parlarem dels Sarrahins Dalcoyll.

Capitol lix. com los Sarrahins estegren quatre

jorns que nos goffaren acostar a Alcoyll, e les grans festes que van fer quant hagren entes quels Chrestians sen eren anats.

F. iiii. COM

COM los Sarrahins vaeren les veles en mar, cudydarense, que fos altre estol, qui vengues en ajuda al senyor Rey Darago: e stegren quatre jorns, que nos gosauen acostar a Alcoyll, que hauien paor dengan: e ala fi anaren si acostant poch a poch. E com vaeren quels Chrestians sen eren anats, feren gran festa, e gran alegre: e torna cascu en sa terra ab tants de plors, e de plants dels amichs, e parents que hagren perduts, que tostemps ne parlara hom en Barbaria: en tembran mes la casa Darago, que casa que de Rey sia el mon. Ara llexare ells estar, e tornare al Senyor Rey Darago.

Capitol lx. com lo senyor Rey en Pere passa en

Sicilia, e hach pres port a Trapena, e les grans festes que li feren: e com lo reberen per llur senyor, el coronaren Rey.

*Eusebi
uerifica
esser en
l'ay. 1281
no discre
pant ala
ueritat
la hu e
laltre.*

LO SENYOR Rey Darago hach bon temps, aytal com de boca demana, que dins poch de dies pres terra a Trapena, ço es saber, tres dies a lexida Dagost del any M. CC. LXXXII. E axi podets saber quant estech lo senyor Rey a Alcoyll, que ell hi fo ala exida de Maig, e pres terra a Trapena a tres dies de la exida Dagost. Perque no creu, que Rey sia el mon de chrestians, qui tant hi pogues hauer estat, ab lo seu poder tant solament. E com hach presa terra a Trapena, la llumenaria si feu gran per tota Sicilia, que marauella fo: e els prohoms de Trapena trameteren correus de totes parts e aço fo vna gran marauella lo goig que tuyt feyen. E hauten ne be ra ho, que Deus los hauia trames lo sanct Rey Darago, quils deslliuras de les mans de llurs enamichs, els fos guiador: axi com Deus trames Moysen al poble Disrael, e li dona la verga. E axi ab senyal que feu lo senyor Rey Darago, deslliura axi mateix lo poble de Sicilia. Perque tuyt poden conixer, que aço fo obra propriament de Deus. E com lo senyor Rey, e ses gents foren exits en terra a Trapena, nom cal dir lo goig, e la legre que tuyt feyen, que les dones e les donzelles dança feyta venien dauant lo senyor Rey, e cridauen, sanct senyor, Deus te do vida, e te do victoria, quens puixques deslliurar de la ma dels maluats Francesos: e ab aquests cant anauen tuyt, que de goig q' hauien, nul hom

hom no feya faena, ne jornal. Queus dire? Tantost com ha saber en a Palerm, trameteren al senyor Rey la major part dels richs homens de Palerm ab gran thresor, e ab gran moneda que donas ales siues gents. E lo senyor Rey no volch res pendre: que dix, que entro quen hagues mester non volia res, que ell se portaua thresor, e moneda assats. Mas que fossen certs, que ell venia per rebre ells per vassalls, e per deffendrels, contra totes les persones del mon. E axi anassen a Palerm, e be quatre llegues exiren li tota la gent. E qui hach vae gran alegre, e gran festa, be pogra dir, q' aquell fo lo pus bell alegre, e lo major qui hanch fos. E aqui ab grans professons, e jochs, e alegres de fembres, e dinfants reeberen lo senyor Rey, el menaren al Palau Emperial. E puix donare bones posades a tots aquells, qui ab ell eren. E axi mateix, co lo senyor Rey hi entra per terra, si vench tot lestol per mar. E com tuyt foren assegurats, los prohoms de Palerm trameteren missatges per totes les ciutats, viles, e castells, e Syndichs de totes les terres, que aportassen les claus, e lo poder de cascu lloch: e les claus del lloch en nom de senyoria lliurassen al senyor Rey, e li faessen sagrament, e omenatge, el coronassen Rey, e senyor. E axis feu.

Capitol lxj. com lo senyor Rey en Pere tra

mes sos missatgers al Rey Carles, que pensas de exir de sa terra, e de son regne: e com lo Rey Carles respos, que ne per ell, ne per hom del mon non exiria.

ENTRETANT lo senyor Rey hac quatre richs homens que trames per missatgers al Rey Carles, q' era sobre Macina, axi com dauant hauets entes: e trames li a dir, q' li manaua, e li deya, que li exis fora de son regne: que be sabia ell, q' aquell regne no era seu, ans era, e deuia esser de la Regina muller sua, e de sos Infants. E axi qs pensas despaetxar tantost: e si fer nou volia, quel desafiaua, e ques guardas dell: co sabes per cert q' ll lo gitaria. Queus dire? Axi anaren los dits missatgers al Rey Carles, e digere li ço que li fo manat. E co lo Rey Carles ho entes, dix: ara es vengut lo temps de ço que eres tostemps duptat: e es veritat lexempli quis diu, que daquell mal mor hom de que ha paor: perque vuy mes mentre viu lies, no pots viure en pau, que affer has ab lo millor caualler del mon, e ab

major cor. Ara vaja com puixca, que axi sa a passar. E ço, com hach estat gran peça, respos als missatgers, que sen pensassen danar, que ell no entenia a desemparrar son regne per lo Rey Darago, ne per nul altre qui el mon fos: e que entenes que ell hauia emparada cosa de q̄ ell lo faria penedir. E axi los missatgers pensaren de tornar a Palerm al senyor Rey. E com lo senyor Rey hach entesa la resposta del Rey Carles, pensas que tantost se aparellas per mar, e per terra de anar a Macina. E los Sicilians quil vaeren aparellar digueren li: Senyor que volete fer? Dix ell, vull anar sobre lo Rey Carles. E dixeren los Sicilians: senyor nou vulla Deus que vos hi anets menys de nosaltres.

Capitol lxij. com lo senyor Rey en Pere
mana que tot hom de XV. anys amunt, e de L. X. auall fos ab armes, e conduyt a vn mes a Palerm: e com trames secors de companya a Macina.

E TANTOST faeren cridar les hosts per tota Sicilia, que dins quinze jorns fossen tuyt de quinze anys amunt, e de lx. auall ab llurs armes, e pa a vn mes a Palerm: e axi ana lo manament de part del senyor Rey Darago per tot. E entre tant lo senyor Rey Darago trames dos milia Almugauers a Macina, que hi entraren de nuyt: e aquest anaré cascu ab son çarro acostes, que no creats que menassen adzembra neguna, ans cascu portaua lo pa en son çarro, axi com acostumats, e nodrits los Almugauers: que com van en caualgada cascu porta vn pa per cascu dia, e no pus: e puix del pa, e de laygua e de les erbes passen llur temps aytant com llurs ops. es. E axi hagren bons pilots qui eren de la terra, qui sabié les muntanyes, e les sendes. Queus dire? Que de VI. jornades que ha de Palerm a Macina, en tres jorns hi entraren. E entraren en la ciutat de nuyt per vn lloch qui ha nom la Caperna, hon les dones de Macina feyen vn mur qui encara hi es, e entraren tant celadament, que de la host no foren sentits. Ara llexare a parlar dells qui son a Macina, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol lxiiij. com lo Senyor Rey en Pere
foch coronat Rey de Sicilia en Palerm: e com exi de Palerm per anar acorrer Macina.

E Quant

QUANT les hosts foren a Palerm, axi com lo senyor Rey hach manat, tuyt pregaren lo Senyor Rey, que fos sa merce que reebes la corona del regne: e ell atorgals ho, e ab gran solennitat, e ab gran alegre lo senyor Rey Darago fo coronat Rey de Sicilia en Palerm ab la gracia de nostre Senyor ver Deus. E tantost com fo coronat Rey de Sicilia ay tantost ab totes les hosts, e per mar, e per terra exi de Palerm per anar a Macina. Araus llexare de parlar del senyor rey qui va a Macina, e tornare a parlar dels Almugauers qui eren entrats a Macina.

Capitol lxiiij. com los de Macina sen eren fort
despagats dels Almugauers per daer los tan mal enropats: e com oyt ago exiren los Almugauers, e mataren mes de dos milia del camp del Rey Carles, de que hagren gran conort los Macinians.

COM los Almugauers foren entrats a Macina qui hi entraren de nuyt, nom demanets la legre, e lo confort qui fo per tota la ciutat: empero lendema mati en lalba ells se aparellaren per ferir en la host, e les gents de Macina quil vaeren tant mal enropats, e ab les antipares en les cames, e abarques en los peus, e los capells de filats en testa, digueren: a Deus com hauen haut goig perdut? e quina gent es aq̄sta qui van nuus, e despullats, qui no vesten mas sol vn casot, e no porten darga, ne escut? Nous en cal fer gran compte, si aytals son tots aquells del senyor Rey Darago. E los Almugauers que oyren aço entrebunir, dixeren: vuy sera queus mostrarem qui som. E foren obrir vn portal, e feriren en la host en tal manera que abans ques fossen reconeguts hi faeren tanta de carn, que aço fo vna gran marauella: axi quel Rey Carles se cuyda, e aquells de la host, quel senyor Rey Darago hi fos en persona. Queus dire? Que abans que ells se fossen reconeguts, aquells de la host, axi com vos he dit, hi haguere mes de deu milia persones mortes los Almugauers. E puix tota la bona roba que trobaren meteren la tota dins la ciutat, e entraren sen tots dins la ciutat sans, e sauls, e segurs. E com les gents de Macina vaeren les grans marauelles q̄ aquesta gent hagren feytes, aquell jorn prearen cascu mes de dos cauallers, e faeren los molta donor, e de plaer: e homens, e dones hi foren axi recon-

reconfortats, que aquella nuyt faeren tal lluminaria, e tal festa, que en tota la host ne estegren esbalahits, e ab gran temor, e ab gran dolor

Capitol lxxv. com lo Rey Carles hach noua quel

Rey Darago venia ab tot son poder a Macina, e com se reculli a Regol: e com los Almugauers cremaren les galees que lo Rey Carles feya fer pera passar a Romania, de que hach gran despagament lo senyor Rey en Pere.

AQUELLA nuyt vench missatge al Rey Carles, quel senyor Rey Darago venia ab tot lo poder de Sicilia, e ab tot son poder per mar, e per terra, e que no li era luny quaranta milles. E lo Rey Carles qui hach aço entes, qui era molt saui senyor de feyt darmes, e de tots altres feyts, pensa que si lo Rey Darago venia, que per cert no podia venir sens sabuda de alguns de la sua host: e axi com hauien trahit lo Rey Manfre, que axi porien a ell trahir. E part aço hauia paor, que la terra de Calabria nos reuelas: e axi la nuyt pensa de recullir, e passassen a Regol. E al recullir ques faeren, en lalba vaeren aquells de Macina que anats sen eren, e encara ni hauia molts romanos: e los Almugauers donaren per ells, e tots quants en terra ne eren romanos de peu, e de cauall, muriren: e puix corregueren ales tendes, e guanyaren tant que Macina ne fo rica apres tostemps, e los Almugauers non cal dir que axi menauen los florins, com hom menaria los diners menuts. E encara daltra part anaren als Darasanals a sanct Saluador hon hauia en lestar mes de cent e cinquanta entre galees, e terides quel Rey Carles feya fer per lo passatge de Roma, axi com dauant vos he dit: e meteren foch a totes. E lo foch fo axi gran, que paria que tot lo mon cremas, de la qual cosa lo Rey Carles hach gran dolor, que ell ho veyia tot dela Gatuna hon era. Queus dire? Quels missatgers anaren al Rey Darago, e de Sicilia, e trobaren lo ab totes ses hosts a XXX. milles prop de Macina: e digueren li tot lo feyt axi com era estat, de que fo molt despagat: que de tot en tot lo senyor Rey se volia combatre ab lo Rey Carles, e ab aquell goig hi venia ell, e les sues gents: mas empero pensa que tot era per lo millor, e tot era obra de Deus, e que Deus sabia qual era millor. E axi vench sen a Macina, e si festa li fo feyta a Palerm, gran res fo major a Macina: si que la festa dura mes de quinze dies. Empero qual

qual que faes festa, lo senyor Rey pensaua en sos affers. E al terç jorn quel senyor Rey fo a Macina XXXII. galees armades de les sues hi entraren. Araus tornare a parlar del Rey Carles, e lexare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol lxxvj. com lo Rey Carles se feu posar en

terra ala Gatuna per mills recullir ses gents: e com los Almugauers van occirre tots los que eren romanos, e per quina raho lo Rey Carles no volch esperar la batalla del senyor Rey en Pere.

COM lo Rey Carles se fo lleuat del setge de Macina, qui sen lleua lo prim dela nuyt, ell se feu posar en terra ala Gatuna, perço com es la pus prop terra: que de la Gatuna a Macina no ha mes VI. milles. E aço feu ell, perço que les galees, e les barques faessen molts viatges la nuyt. Empero no faceren tants viatges, que molta gent de cauall, e de peu no hi fossen romanos a lalba: los quals muriren tuyt per ma del dos milia Almugauers, qui eren a Macina. E axi mateix tenda ninguna no pogren lleuar, ne vi, ne viandes, ne res, qui en la host fos. Si que mentre quels Almugauers pensauen de la gent del Rey Carles, qui eren romanos en terra: los Macinesos pensaren de plegar la roba de les tendes. Empero los Almugauers se spaetxaren axi tost de matar la gent, que encara hagrè part en la roba, qui era en les tendes. Empero ells nauien guanyada tanta, que tenié aquells, que hauien morts, que sens nombre era: com cascu podets saber, o pensar, que hom q̄ fuig, os vol recullir, que aur, o argent no lexa, q̄ ans lo sen porta ab si. E axi aquells, quils maten han ho tot, e axi tuyt guanyaren sens fi. Empero podets entendre quin poder era aquell del Rey Carles, que hauia a Macina, que be hi hauia C. e XX. galees, e sens nombre de lenys armats, e barques de ribera, qui passauen a colp sis caualls cascuna: e hanch en la nuyt no pogren apoderar de passar la gent: e si era en lo mes de Setembre, que fa aytanta nuyt, com dia: e es tant breu lo passatge com jaus he dit de VI. milles. Empero perço com alguns oyra aço qui no saben, qui son VI. milles, vull que sapien, que tant ha poch de sanct Rayner de Macina, a la força de la Gatuna, que de la vna part ala altra veurets vn hom a cauall, e conexerets si va a Llevant, o a Ponent. Perque vejats com es prop, ne quan-

quantes gers hi hauia: que tants nauilis nols poch en vna nuyt passar. Perque les gents del mon blasmen lo Rey Carles, com no volch esperar la batalla a lo senyor Rey Darago. Mas aquells quiu saben, diuen, que hanch senyor del mon no feu millor sauieza, com feu lo Rey Carles: per les rahons que jaus he dites. Que ell se duptaua de traycio daquells, qui ab ell eren. Daltra part, que sabia lo cor del senyor Rey en Pere, qui era lo millor caualler del mon, e que menaua ab si mes bons cauallers de sa terra, que hanch lo Rey Artus no hach ala tauila redona: e de gens de peu, mes de quaranta milia homens de sa terra, qui cascu valia vn caualler. E axi pensant aquestes coses, feu gran sauieza, ques tégues al pus segur: que ell sabia, que tant gran era lo seu poder, quen poch de temps ho cuydaua tot cobrar. Queus dire? Que per cert ell ne tria lo millor, q̄ si ell fos romas, era mort, e vençut: q̄ Deus era en la guarda del senyor Rey Darago, e de ses gents, quil havié feyt venir en aquell lloch.

Capitol lxxvij. com lo Rey Carles mana a cada

cuna de les sues galees que sen tornassen a llur terra, e com lo senyor Rey Darago trames les sues apres ells, e les hach desbaratades, e vençudes, e guanyada Nicotena.

COM lo senyor Rey Carles fo ala Gatuna e totes les gents foren en terra sues qui la nuyt pogren esser passades, ordona quel Compte de Lanço nabot seu, e frare del Rey de França Phalip, romagues ala Gatuna ab grates de la caualleria: e ell anassen a la ciutat de Regol, e dona paraula a les sus galees, que cascu sen tornassen en llur terra. E aquels ab gran goig anaren en cascus enuers llurs terres, si que de C. XX. galees que hi tenia, ni hauia XXX. de Pola qui faeren la via de Brandis, e les LXXX. totes ensemps anauen enuers Napolis. E lo senyor Rey vey a tot aço de Macina, e apella son fill Iacme Pere, e dix li: Almirall yo vull quen vostre lloch metats en aquestes XXII. galees lo noble en Pere de Quaralt, e lo vostre Vifalmirall en Cortada, e que vagen apres daquest estol, e q̄ firen en ells, q̄ gent son qui fugen, e han lo cor perdit de tot, e son de moltes nacions, e no está james e vna volentat. E siats certs que ells los véceran, e que nos tindran la hu ab laltre.

E respos en Iacme Pere, Senyor placijs que yo no meta negu en mon lloch en aquest affers, mas yo en persona que hi vaja, que tot ço que vos Senyor deys es veritat, que tots seran morts, o presos: e axi placijs que yon haja aquesta honor. E lo Senyor Rey respos al Almirall, nous no volem que vos hi anets, perço com haurets a donar recapte a tot laltre nauili nostre. Si que lo noble en Iacme Pere ab gran desplaer quen hach romas, que ordona les galees axi com lo Senyor Rey li hach manat. Si quen continent se reculliré ab gran alegre, e cridaren tots, aur, aur. E les gents de Macina, e de Sicilia qui eren en Macina marauellaren se daço quel senyor Rey feya, que trametia XXII. galees contra XC. e be cinquanta que hi hauia, mas entre barques, e lenys armats, e barques de ribera: e végren tuyt al senyor Rey, e digueren li: Senyor ques aço que vos volets fer, que XXII. galees volets trametre contra cent cinquanta veles, que son aquelles que sen van? E lo Senyor Rey comença a riure, e dix: Barons vuy en aquest dia veurets lo poder de Deus com obrara en aquest feyt, e llexats nos fer, que no volem que negu no nos contrast ala nostra volentat, que nos nos fiam tant en lo poder de Deus, e en lo bon dret que mantenim, que si eren dos tants que son, tots los veurets vuy en aquest dia morts, e desbaratats. E respongueren tots, Senyor la vostra volentat sia completa. E tantost lo senyor Rey caualca ala marina, e feu tocar la trompeta, e tot hom se recullí ab gran alegre. E com foren recullits, lo senyor Rey Darago, e lalmirall muntaren en les galees, e lo senyor Rey preycals, els ordona que deguessen fer. E lo noble en Pere de Quaralt, e en Cortada digueren: Senyor placijs quens lexets anar que vuy farem tal cosa que tostéps ne sera honrrada la casa Darago, e vos, e lalmirall, e tots quats na en Sicilia naurets goig, e alegre: si que totes les xurmes de les galees cridaren: Senyor senyats, e beneyts nos, e manats que anem, que tots son nostres. E lo Senyor Rey lleua los vlls al cel, e dix: Pare Senyor beneyt siats vos quins hauets dada senyoria de gent tant alta de cor, placijs quels defenats, e quels guardets de mal, els donets victoria: e senyals, e beneyls, e comanals a Deus. E tantost ell, e lalmirall son fill exirense de les galees per lescala que tenien totes a la font del Or de Macina. E tantost com lo senyor Rey Darago fo en terra les galees van batre de rems, e a aquell punt que elles bateren de rems lestol del Rey Carles no hauia passada la coha de la

de la Volp, e les XXII. galees pensaren darribar, e faeren vela, quel vent era Alofta, e a rems, e a veles pensaren danar vers lestol del Rey Carles. E ells quels vaeren venir, faeren la via de Nicotena: e com foren al golf de Nicotena aplegarense tots, e digueren: veus aci les XXII. galees qui eren a Macina del senyor Rey Darago, que farem? Respongueren los Napoletans qui hauien gran paor quels Prohençals nols desemparrassen, e els Genouesos, e els Pisans, que se aparellassen de la batalla. E sim demanats quantes galees hi hauia de cascun lloch vous ho dire. Primerament hi hauia XX. galees de Prohençals be armades, e esparmades. E mes XV. galees de Genouesos, e deu de Pisans, e quaranta e cinch de Napolis de la ribera de Principat: e les barques, els lenys armats eren tots del Principat de Calabria. Queus dire? Tantost com lestol del Rey Carles fo dauat Nicotena, pensaren tuyt de desarborar, es meteren en cuns de batalla. E les XXII. galees foren pres a vn tret de ballesta, e axi desarboraren, e scarpiren la cuberta, e lleuaren lestandart en galea del Armirall, e armaren se tuyt, e franallaren la vna galea ab laltra, axi que totes XXII. galees afranallades, e en barbotades van bogar apparellats de batalla contra lestol del Rey Carles. E aquells del estol, nos podien pensar per res que haguessen en cor ques combatessen, mas que sen faessen assaenats: e cõ ells vaeren que adueres se feya, les X. galees de Pisans van exir de la Esquera, e van arborar, e en roda ab lo vent, qui era fresch, van se metre en mar, e pensaren de fugir. E com los Pisans hageren aço feyt, semblantment faeren los Genouesos, e axi mateix los Prohençals, com tots aquests hauien galees llaugeres, e be armades. E com les quaranta cinch galees, e lenys armats, e barques del Principat vaeren aço, tengren se per morts, e van ferir en la platja de Nicotena. E les XXII. galees van ferir entrells. Queus dire? Que de la gent occiuren tanta, que sens nombre fo: e prengueren mes de sis milia homens vius, e prengueren totes les quaranta cinch galees, e lenys armats, e barques. E no basta aço, ans van combatre Nicotena, e prengueren la, e hi mataren mes de dos cents homens a cauall de Francesos, que hi eren venguts de la host: e de Nicotena a Macina no hi ha mes de XXX. milles. E com aço hagueren feyt fo vespre, e donaren part ala nuyt.

Capitol lxxvij. com les galees del senyor Rey en

Pere se tornaren ab la presa que van fer de les galees del Rey Carles, e com los de Macina cuydaren que era lestol del Rey Carles.

Com fo passada mija nuyt ab loratge quis mes el golf, faeren vela, e foren tantes que la mar tolien a hom de vaer: q̄ nous pensets que haguessen sols les XLV. galees, ne els lenys, ne les barques qui eren ab ells, ans trobaren a Nicotena entre lenys de bandes, e terides, e barques qui eren carregades de viandes que portauen ala host del Rey Carles, mes de C. XXX. veles, e tot sen ho menaren a Macina, e hi meteren tota la roba, e lo mes de Nicotena. Axi que ab loratge anaren aquella nuyt tant que a lalba foren en boca de Far, dauant la torreta del Far de Macina: e com jorn se fo feyt, e foren dins la torreta, la gent de Macina guardaren, e vaerẽ tantes veles, e cridarẽ tuyt, ha Deus, pare senyor, ques aço? Veus lestol del Rey Carles qui torna sobre nos, qui hã preses les galees del senyor Rey en Pere Darago. Si quel senyor Rey qui seya lleuat, qui tostemp se lleuaua e lalba, e diuern, e destiu, oy lo brogit, e dix: ques aço? Quin crit es aquest qui es en la ciutat? Senyor, digueren ells, diuen quel estol torna del Rey Carles ab molt major poder que hich era partit, e q̄ han preses les nostres galees. E lo senyor Rey demana vn cauall, e munta tantost, que no fore. X. qui fossen ab lo senyor Rey, com exi del palau: e per la marina ell anaua lla hon vey gran dol domens, e de fembres, e dinfants: e confortauals, e deyals: bona gent, no hajats paor, que les nostres galees son qui amenẽ pres tot lestol del Rey Carles. E axi com caualcaua per la marina sils ho deya. E les gents deyen: Sanct senyor, placia a Deus que axi sia. Queus dire? Que tota la gent li anaua darrera, homens, e fembres, e infants qui eren de Macina: e totes les hosts de Sicilia que hi eren. E com lo senyor Rey fo ala font del Or, e vae la marauella de tantes veles qui venien ab lo vent ala Boyra, pensa en si mateix: e com hach pensat, dix entre si mateix: aquell senyor qui aci ma portat, per la merce sia sua, que nom desempara mi, ne aquest poble mèsqui. E dementre que estaua en aquest pensament, vn leny armat, tot empauonat darmes del senyor Rey Darago, ab en Cortada que hi era, vench sen lla hon vae lo senyor Rey qui era ala font del Or, ab senyera estefa, e la caualleria, e gent tota que aqui eren ab lo

*Lo mes,
alias:
larmes.
que uol
dir, tot
perteyt
darmes.*

senyor Rey qui viu venir aquest leny ab les seues senyeres, si hach goig no mo cal demanar. E acostas ala mar, e en Cortada exia terra, e dix: senyor veus aci les vostres galees quius amenen preses totes aquestes altres, e han presa Nicotena, e cremada, e affegada, e morts de dos cets homes cauallers Francesos. E lo senyor Rey qui oy aço aualla del cauall, e mes los jonols en terra: e axi mateix se faeren tots quants ne hattia, e començaren a cantar, *salue Regina*: e beneyren, e lloaren Deus daquesta victoria, e no la reputaren a ells mateixos: mas tant solament a Deus. Queus dire? Lo senyor Rey respos a en Cortada, que be fossen venguts, e manal que tantost sen tornas, e que manas ay tuyt q̄ dauant la Duana venguessen lloant Deus, e que saludassen. E axis feu com el mana, e les XXII. galees entraren primeres; e cascuna tiraua derrera: e entre galees, e llenys, e barques més de quinze. E axi totes empauonades fentant lleuar, e tirant per mar les senyeres dels enamichs, entraren a Macina. E si hanch nul hom vae goig, ne alegre, e per mar, e per terra lla ho pogrets veure, e oyr: axi que paria quel cel, e terra se combates, e els crits eren lloant, e glorificant Deus, e madona sancta Maria, e tota la cort celestial. E com foren ala Duana qui es al palau del senyor Rey, lo llaus se crida, e totes les gents de mar, e de terra responien: axi quen veritat ma fe es que les veus se podrien oyr en Calabria. Queus dire? Ab aquella festa, e ab aquell alegre prengerer terra. E tots los Sicilians cridauen, Pare senyor ver Deus, beneyt fiats vos qui aytals gents nos hauets trameses a deslliurar nos de la mort: e par be senyor que aquesta gent es propria vostra, que aquests no son homens, ans son lleons que cascu es aytal entre els altres homes del mó, com son los lleons entre les altres besties: perq̄ senyor lloat e beneyt fiats vos, q̄ ay tal senyor nos hauets donat ab tant bona gent. Queus dire? Que la festa fo axi gran, que james nul hõ no la vae major, ne ab major alegre. Araus llexare aquests estar, e parlarem del Rey Carles, e del Compte de Lanço, e de les llurs gents.

23 Capítol lxxix. com lo Rey Carles se pres

a riure quant hanch entes que les galees del senyor Rey en Pere anauen caçant les seues galees: e la gran dolor que hanch quant sabe la preso de les seues galees.

Com

OM lo Rey Carles hach sabut que les XXII. galees del Rey de Arago anauen pres del seu estol, senyas ab grã marauella quen hach, e dix: ay Deus tant folla gent es aquesta, que axi van morir a vèr vista? Be es vera la paraula que dix lo saui, que tot lo seny Despanya es en testa de cauall, que les gers no han seny, e los caualls Despaya son asenyats, e millors que caualls qui el mon sien. E lendema com ell vae entrar tantes veles per Boca de far: ell, e lo Compte de Lanço qui era ala Gatuna quil vae primer, eu trames a dir al Rey Carles e Regol, pensarense que lestol tornas ab le XXII. galees que hagueffen preses, e que les presentassen al Rey Carles. E aquest fo l'enteniment del Rey Carles, e del Compte de Lanço: mas com vaeren que entrauen a Macina, e a la nuyt vaeren la llumina ria quis feu en Macina, estegren marauellats. E com saberen la veritat del feyt, digueren: ay Deus, ques aço? Que gent es aquesta quins es venguda de sus? Aço no son homens, enans son Diabls infernals. Deus per la sua merce nos jaquesca escapar de les llurs mans. E axi llexar vos los he que molt estan ab gran dolor, e ab gran paor, e tornare ala festa de Macina.

Capítol lxxiij. com los Almugauers, e seruents

de maynada demanaren de merce al senyor Rey en Pere los leas anar ala Gatuna sobre lo Compte Lanço: e com lo senyor Rey los ho atorga, e hagren mort dit Compte.

VEVS dire? Quels homens de mar qui foren estats en les galees, hagren tant guanyat, que per tostemps ne pogren esser benenants, ells, e els llurs, si ho sabessen guardar. E com los Almugauers, e els seruents de maynada vaeren lo gran guany quels homens de mar hagren feyt, hagren ne gran enueja, e anaren sen dauant lo senyor Rey, e digueren li Senyor vos vets quels homens de mar han guanyat molt, e no meten preu en diners que hajen, si que les gents se pensen que nos q̄ veem mal ropats no valgam res, e axi senyor es mester queus donets auinentesa q̄ puix cam guanyar. E lo senyor Rey dix, que es aparellat que tota auinentesa que donar los puixca de guanyar, que en fara volenters. Donchs senyor digueren ells, ara os lo punt queus farets richs, e farets vos la

G ij major

major honor, e lo major profit q̄ hách vassalls faessen a senyor. Dóchs, dix lo senyor Rey, digats ques aço? Senyor, digueren ells, veritat es q̄l Compte de Lanço frare del Rey de França, e nabor del Rey Carles, es ala Gatuna ab gran poder de caualleria: e si a vos senyor plaura, fets tocar les trompes, e encontinent que les galees se recullen. E tantost senyor reculliran, que gran goig han los homens de mar, que no esti-guen vagants: e tantost com sien recullits, nos muntarem en les galees, e com haurem donada part ala nuyt, axi que sia de mija nuyt a auant, les galees posen nos ala Gatuna a ponent en tal manera que les galees puixquen dos viatges fer ans de lalba. E com nos siam de lla al mati en lalba, si a Deus plau, nos ferrem é la host, e farem tal cosa que Deus, e vos, e tots aquells qui beus volen, nauran grá alegre, e nos ne serem tostemps richs, e benenants. Empero senyor, clamam vos merce, que la caualçada sia Reyal, que quinta, ne res non hajam a donar: q̄ be senyor vos deu plaure, que se haurem en Deus q̄ de ma sera lo jorn que nos farem tal cosa, e venjança del Rey Manfre, e de sos frares, que per tostemps ne ferets vos, e els vostres be pagats, e alegres: q̄ be vaets vos senyor que si nos matam lo Compte Lanço, e tant bon hom de Franca, e daltres parts que hi ha ab ell, que bona partida de venjança haurem feyta. E lo senyor Rey respos los alegrement, be som pagat de tot ço que vosaltres hauets pensat ques faça. E siats bons, e valents, e fets en tal manera, que nos vos hajam tostemps q̄ gahir: que segurament, si fauiamét estats com les galees vos hajen posat en terra entro que laltra barca hi sia passada, e q̄ puix é lalba firats en ells q̄ tot ço q̄ hauets pensat se pora esdeuenir, e be complir. Senyor, digueren ells, senyats, e beneyts nos, e llexats nos anar, e fets tocar la trompeta: e digats al Almirall tot lo feyt, e q̄ meta dos llenys armats en roda, en guisa que aquells non poguessen hauer llengua. E llavors, dix lo senyor rey, senyats, e beneyts siats de la ma de Deus, e nostra: e anats ala bona ventura, e ala guarda de Deus, e de la sua mare beneyta, quius defena de tot mal, eus do victoria. E sobre aço besaren li los peus, e anarésen. E lo senyor Rey feu se venir Lalmirall: e mana li fer recullir les galees, e dix li, tot lo feyt. E Lalmirall tantost compli ço quel senyor Rey li hach manat. Queus en faria pus paraules? Que axi com sera ordonat dauant lo senyor Rey se compli, que les galees hagren feyts dos viatges carregades de Almugauers, e de seruents de maynada a hora de

mati-

matines, e encara tornaren per lo terç viatge, que tanta de gent esta-ua a sanct Rayner de Macina per passar ala Gatuna, que axi hi muntauen com si anassen fer vna dança, de que fossen tenguts a dançar per nouia, en ques deguessen molt alegrar. E com no podien entrar en les galees, metien se tants en les barques, que per poch nos negauen. Si que mes de tres barcades sen perderen, que tants ni muntauen que sots sobre feyen. E com los dos viatges hagren feyts, les galees, e moltes barques, començas a fer lalba, e ells tot suau vengren ala Gatuna, e ordonaren caps de companyes sabuts, qui ab llurs companyes no haguessen cura, mas danar dretament al alberch major de la Gatuna, hon posaua lo Compte de Lanço: e los altres ferien per la vila, e los altres per les tendes, e barques qui eren entorn, quen la vila no podien tuyt posar. E axi com fo ordonat axis feu, es compli. Queus dire? Axi com jorn fo, cascu fo en la sua terida, e les trompes tocaren dels Almugauers, e dels caps de seruents de maynada, e totes ensemps feriren. E no me demanets com, ne en qual manera, que james nengunes gèts no feriren pus vigorosament com ells faeren. E aquells de la host del Compte lleuaren se, que no saberen quels era esdeuengut, e els Almugauers, e seruents feriren en ells, que iol hu non podia escapar. E aquells qui foren ordonats de anar ala posada del Compte de Lanço, anaren hi, e feriren vigorosament. E cert aquells hagueré gran affany, que be hi trobaren C C C. cauallers a peu guarnits qui guaytauen lo Compte. Mas que los valch, que tantost hi foren pecejats, que trobaren lo Compte ques guarnia entro ab deu cauallers qui foren ala porta de la cambra, e no llexauen negu entrar. Queus dire? Quels Almugauers muntaren sobre la cambra, e pensaren de descubrir. E los cauallers cridaren, no sia, no sia que aci es lo Compte de Lanço, prenets lo a vida, quell vos dara mes de XV. milia marchs dargent. E aquest cridaré, no seriem james presones, que a fer conue que muyra en venjança de les morts qui per lo Rey Carles se son feytes. Queus dire? Tots los deu cauallers murieré ala porta de la cambra cō a bons, e valents: e lo Compte de Lanço hi fo tot pecejat. E mentre la brega era gran, les galees tornaren ab laltre viatge ab moltes barques: e vaerets gents auallar en terra, e fer mortaldat de Francesos, perço cō eren ab lo frare del Rey de França. Queus dire? Que abans que fos tercià los hagren tots morts, e pecejats. E lo viafora ana a Regol, e lo

Mort del
Compte de
Lanço p
los Alma
gauers.

G iij Rey

Rey Carles qui ho sabe, pensa que lo Rey Darago hi fos passat: e feu armar tota sa gent, e estech ala ciutat de Regol apparellat de defendre se. E la ciutat que no sabia la veritat que era, estauen que negu de Regol no gosaua exir defora la ciutat. E entre tât los Almugauers, e seruentis de maynada reculliré se en les barques, e en les galees q hi hach tantes vengudes de Macina, que en vn viatge los lleuaren tuyt ab tant threfor daur, e dargent: axi en vaxella, cõ en cintes, com en spases, e en florins, e en diuerses monedes daur, e dargét, e robes, e caualls, e muls, e palafrens, e arneses de caualls, e tendes, e robes de vestir, e de llits, q infantia cosa seria de comptar. Queus dire? Que james nos pot dir, que neguna caualcada que gents faessen, se guanyas tant aur, ne tant argent, ne tant mouent. Queus yria pus parlant daquest feyt? Quel menor que hi fo, guanya sens mesura, e sens fi. E paria be a Macina, que mes florins si despenien, que no solia fer pitxols: perque en aquell punt munta Macina de riquesa, que hanch puix no foren pobres. Ara lexare a parlar daquest feyt, de que lo senyor Rey hach gran alegre, e dech ho hauer, per moltes rahons, e entre les altres era aquesta, quels Sicilians preaué cascu de les sues gèts mes de sis cauallers daltres gèts. Axi que tal cor los meteren, que sol ab cinquanta Sicilians hagues sol deu Cathalans no cuydaué esser desbaratats per CC. homens daltres gents. Ara lexare a parlar del senyor Rey, e de les sues gents, e tornare a parlar del Rey Carles.

Capitol lxxj. com lo Rey Carles sabe la

mort del Compte de Lanço, e la gran dolor que hach presa de sa mort: e com pensa de aparellarse pera pendre venjança del senyor Rey en Pere.

COM lo Rey Carles hach sabut quel Compte de Lanço, e tots los Capdals qui ab ell eren, e cauallers, e altres gents eré tots morts, hach tant gran dolor que nul hom no la poria scriure: e majorment com sabe que gent de peu ho hagren feyt. E pensa en si mateix, que poria fer, e mana a totes ses gents que stiguessen aparellats, que per cert si lo Rey Darago passaua della, que ell venjaria aquella mort. E axi mostras mol confortat dauant ses gents. Mas empero alre hauria en son cor: mas hom podia dell dir, que era lo pus saui

saui Princep de feyt darmes, que el mon fos. E deuia ho esser per moltes rahons. La primera, q era dela pus alta sanch del mon. Daltra part, que hauia tostemps viscut en feyt darmes, que ell ab son frare era estat lo Rey Lluis de França al passatge de Damiat, e al passatge de Tunis, e puix en les batalles que ell feu, e vence en moltes guerres de Toscana, e de Lombardia, e en moltes parts, e negu nos pens, que solament senyor haja mester, que sia bo darmes: ans ha mester seny, e bondat, e sauiesa: e que sapia triar en les guerres son auantatge. Que ja sabets, que Lauangeli diu, que no viu hom solament de pa, perque negu senyor nos pot comprar par acabat, solament perques diga, que sia bo darmes, ans vol moltes daltres coses hauer. Per que lo Rey Carles pot hom dir que era bo darmes, e no tant solament darmes, ans ho era de tot feyt: e dará ho aconexer a tot lo mon el consell que ell pendra en aquest pas tant estret, en ques vae, que cosa fara, e tractara, que li deu a major valor, e bondat esser reputada, que si hagues vençuda altra batalla aytal com aquella del Rey Manfre, e del Rey Corali. E sim deytis, perque lleuger mes a respondre, que com ell feu aquelles batalles, era en gran prosperitat, e ara era en gran perill, e en fort partit per moltes rahons. La primera, que hauia perduda la mar: laltra, que hauia perdut lo Compte de Lanço ab la major part de Barons, e de cauallers: q ell hauia, en ques pogues fiar. Daltra part, que estaua en reguât, q tot Principat, e Calabria, e Pola, e Brus nos reuelasson: per la mala senyoria quels seus oficials los hauien feyta. Axi que bes pensa tot aço, e mols daltres perills en ques veyasço es, que li era contra lo pus valent Princep del mon: e senyor de les millors gents, e pus promptes a morir, qui el mon sien, e pus lleyals a llur senyor: que tots se lexarien abás pecejar, q llur Senyor preses desonor. Donchs be li era ops en aquest punt, que hagues seny, e esforç, e bondat. Queus dire? Que ala nuyt com los altres dormien, ell vetlaua, e pensauas lo pus saui pensament que james Rey, ne altre se pogues pensar, a restaurament de sa terra, e dell mateix.

Capitol lxxij. racompta lo consell quel Rey

Carles hach pres estant en tant gran estret, e com enuia reptar lo senyor Rey en Pere, don batalla fo fermada entrels dos Reys: e com tostemps los Reys, e rics homens deuen hauer homens vells, e pratichs en llurs affers.

PENSA axi, e dix: lo Rey Darago, es lo pus saui Princep, e lo pus alt de cor que hanch naixques de Alexandre en sa: e sil reptes de fe, com tes vengut en ta terra sens defaarte, ell escondir sen ha. E finalment tu li continuaras missatgers quil repten, e ell daço tantost escondir sen ha per batalla, o de son cors, o de deu per deu, o de cent per cent. E com ell aço haura dit non tornara per res antera: e axi tu pendras la batalla de cent per cent: e metras ho en poder del Rey de Inglaterra: e axi fermarem calcu que siam a jorn cert, e breu a Bordeu. E com la batalla sia fermada, e les gents ho sabran axi com estan solleuats, cesserá, e diran: a quins rebelam, quel Rey Darago ha anar ala batalla, e si era vençut nos erem tots morts ab lo poder quel Rey Carles ha: E axi calcu estara suau que de res no moura entro la batalla sia feyta, e be com nos fa sis pensaran aquest punt que ara nos moura negu. E axi feyt aquest pensamét, que fo lo pus saui, e lo pus alt que hanch senyor pensas, e entant estret cas, hach los missatgers molt honrrats, e trames los al Rey Darago a Macina: e manals, que dauant tota la cort plena, axi de les sues gents com de Sicilians, e daltres, que ells que li parlassen, e que li dixssen: que no li volié parlar sino en presencia de tuyt: e com seria la cort plena quel reptassen. E axi los dits missatgers vengren a Macina, e tantost feren ço que llur senyor los hach manat. E om la cort fo plena digueren li, Rey Darago, lo Rey Carles nos tramet a vos, e tramet vos a dir per nos, que la vostra fe val menys, per que li sots entrat en sa terra sens defaarte. E lo senyor Rey Darago mogut dira, e fellonia respos, e dix, digats a vostre senyor que nos haurem missatgers qui seran vuy ab ell qui per nos li respondran dauant personalmente, axi com vosaltres dauant nostra presencia hauets dit aquest reptament. E axi pensats vos en danar. E los missatgers sens comiat que no prengueren del senyor Rey, anarense, e recullirense en vn leny armat en que eren venguts, e tornarense al Rey Carles, e digueren li la resposta que lo senyor Rey Darago los hach feyta. E no passaren sis hores al dia quel senyor Rey Darago hi trames ab altre leny armat dos cauallers qui anaren dauant lo Rey Carles. E axi sens que nol saludaren, digueren li: Rey Carles, nostre senyor lo Rey Darago vos tramet a dir, si vos manas als missatgers que vuy li trametes, q li diguessen aytales paraules có li han dites? E lo Rey Carles respos totsegurament, vull que sapiats, e el Rey Darago,

rago, e vosaltres, e tot lo mon de nostra boca, que nos los manam que les diguessen: e axi les tornam encara dauant vosaltres de nostra boca. Llavors los cauallers lleuaré se, e parla hu, e dix: Rey nos vos responé de part del nostre senyor Rey Darago, que méitits per la gola, que per res q ell haja feyt, no val menys sa fe: mas diu que la vostra val menys, com vengues contra lo Rey Manfre, e encara com matas lo Rey Corali. E si aço volets dir, que no, que ell vos ho fara dir cors per cors, e jats se sia que ell no hi diu res contra vostra caualleria, que ya sap que bon caualler sots, queus dara auátate darmes per los dies que hauets mes que ell. E si aço no volets pendre, ques combatra ab vos X. per XI. cinquanta per cinquanta, o cent per cent. E aço som prests, e aparelats de fermar. E lo Rey Carles qui oy aço fo molt pagat dins la voluntat, e conech be quel seu proposit era vengut, e dix: Barons aquests nostres missatgers que vuy hi foren, yran ensemps ab vosaltres, e sabran del Rey, ell si dira ço que vosaltres deytis: e si ho fa, pens de donar son gatje dauant los nostres missatgers, e q jur sobre los quatre sancts Euangelis, axi com a Rey, que ell nos trestornara daço que dira. E si aço fa, vosaltres ab los nostres missatgers ensemps tornats a nos, e semblantment darem a vosaltres nostre gatje, e farem aquell sacramét mateix, e puix yo haure mon acord dins vn jorn, e pendre la hu daquests tres partits que ell me dona, e qualque yo prenga som aparelat de tenir en peus: e puix acordarem yo, e ell en poder de qui farem la batalla, e dins altre jorn quen hajam acord. E com hajam acordat en poder de qui la farem, pendrem lo pus breu temps, e lo pus curt q puixcam lla esser aparelats de fer la batalla. Tot aço nos plau, digueren los missatgers. E tantost passaren sen a Macina ensemps, e vengren dauant lo Senyor Rey en Pere Darago. E els missatgers del Rey Carles digueren li ço que llur senyor los hach manat. E com hagren complida llur raho, lo senyor Rey Darago respos, e dix: Digats al Rey Carles, que tot quant li han dit los nostres missatgers deym nos, e perço que ell mo crega, e vosaltres, yo vos les tornare: e dix les axi sens mes, e sens menys com los seus missatgers li hauien dit. E llavors respöguren los missatgers del Rey Carles: donchs Rey, puix axi ho deytis, dats vostre gatje en presencia de tuyt. E llavors lo senyor Rey pres vn parell de guants que tenia vn caualler, e vals gitar en presencia de tuyt. E los missatgers del Rey Carles preferen los gatjes, e tantost digueren

li donchs Rey jurats sobre los sancts Euangelis de Deus, axi com a Rey, que vos daço no tornarets anrrera: e si ho fets, que romanguets fals en lloch de vençut, e perjur. E lo senyor Rey feu venir los Euangelis, e axi ho jura com ells ho requeseren. E encara dix lo Senyor Rey, si mes entenets que hi haja a fer de fermetat, yo som aparellat que ho faça. E digueren los missatgers, bens par que compliment hi haja. E tantost ab los missatgers del senyor Rey Darago tornaren sen a Regol al Rey Carles, e digueren li tot ço, que si era feyt, ne quel senyor Rey Darago hauia dit. E tantost lo Rey Carles feu tot ço, que quel Rey Darago hauia feyt dels gatjes, axi com dels sagraments. E los missatgers del Rey Darago portaren sen los gatjes: e com aço fo feyt, e fermat, en guisa que nos poch per res tornar anrrera. Perque lo Rey Carles fo alegre, e dech ho esser, que tantost hach girat lo cor daquells qui contra ell se volien reuelar, axi que tot son pensament li vench feyt: e perço diu hom, e axi es veritat que hanch lo senyor Rey Darago no fo enganat en feyt de neguna guerra, sino en aquesta. E aço li desuèch per dues rahons. La primera, que hauia a fer ab lo Rey antich, e molt saui de tots feyts, com vull que sapiats que la longa practica val molt a tots los feyts del mon. E lo Rey Carles hauia llongament continuat en guerres, e era vell, e madur en tots sos feyts. E lo senyor Rey Darago segurament era axi be bastat de totes bondats, e de tots bens, com ell era: mas es ver que era jove, e la sanch li bollia, que no lauia tá escabrentada com lo Rey Carles. Perque no pensa en lo temps present. E creats, que tot saui Princep, e tota altra persona de qualque condicio sia, deu fer mar son enteniment en lo temps passat, e el present, e en lesdeuenidor. E si ho fa ab que tota vegada requira Deus, el prech que sia de la sua part, no vendra a menys de son enteniment. E lo senyor Rey Darago no guarda mes dos temps, ço es, lo passat, e lesdeuenidor: e lexa lo present. Que si en lo present li anas lo cor: bes guardara que no faera aquestes batalles, que be podia ell vaer, quel temps present era tal, quel Rey Carles perdia tota la terra, e encara era en tal punt, que segurament, quen aço vengra, quen poder sagra a merre del Rey Darago sens colp, e sens costada, que tota la terra estaua en reuelarsen. Perque senyors qui oyrets aquest libre, vaja us lo cor que en vostres consells hajats richs homens, e cauallers, e ciutadans. E totes altres maneres de gents, e entre les altres antichs homens, qui hajan

vist,

vist, e oyt, e llongament pratigat en ço que llongament hauran acostumat. E segurament triaran de dos bens lo millor, e de dos mals lo millor. No dire pus en aquest feyt, q̄ tots los senyors del mon son de tant alta sanch, e son tant bons, que si no eren mals consells james no farié res qui fos desplaét a Deus. E encara com ho consenten que se faça, no hi cuyden fer, ans los diu hom els fa entendre alcunes coses q̄s cuyden que esta be, e sera contrari: perque ells quant a Deus ne romanen escusats, mas los mesquins qui axils enganen, els donen a entendre: hui per altre, ne romanen encarregats, en portaran pena en laltre mon.

Capitol lxxiiij. recompta com la batalla dels dos

Reys fo fermada de C. per C. a Borden, dauant lo Rey D'anglaterra Nandoart: e com la enomenada de dita batalla ana per tot lo mon: e lo Rey Carles en aquest endemig demana treues, las quals nols volch atorgar lo senyor Rey en Pere.

Com tot aço fo fermat, negu dels Reys no pogré estar destes batalles, e lo Rey Carles trames al Rey Darago a dir, que ell hauia péfat, e fera acordat, que axi com cascu dells eren dela pus alta sanch del mon, que nols tanyia que sols se combatessen ab lo menor nombre, mas C. per C. e que porien dir que en aquell camp com amdosos hi fossen entrats cascu ab C. cauallers, hauria los millors dos cauallers del mon, e aço fo fermat de cascuna part. E apres lo Rey Carles tramete a dir, que ell sauia péfat quel Rey Nandoart de Anglaterra era a cascu lo pus cominal Rey del mó, e que era dels dreturers Reys qui el mon fos, e bon Chrestia: e que hauia la ciutat de Borden prop de les terres de cascu dells, e quen son poder a la dita ciutat de Borden se combatessen, e que a dia cert, en pena de traycio, que cascu en persona fos a Borden, e an aquell dia per dia en pena de traycio fos el camp: e axi q̄ aço paria a ell lo pus conuinent lloch de negun altre Princep, ne lloch que pogues pensar. E empero si lo Rey Darago ni vaya millor, e pus segur a amdues les parts, e q̄ en pus breu se pogues fer, queu dixes: e si aço li paria bo, quen pensas de fer mar sota la virtut del sagrament q̄ dauant hauia feyt en poder dels seus missatgers: e si li pleya, ell faria atre tal en poder dels seus. E sobre aço los missatgers végren al senyor Rey Darago, e digueré li tot ço q̄l

Rey

Rey Carles hach manat que diguessen. E com lo senyor Rey Darago hach entes tot ço que ells hagren dit, axi com dauant hauets oyt, tench lo feyt per bo: e li parech quel Rey Carles hauia be ellegit, axi de la quantitat, com del Rey D'anglaterra, como de la ciutat de Bordeu. E no hi volch pus en res contrastar, ans ferma tot aço, axi com dauant es dit: saluant que si retench que mes el sagrument, e volch quel Rey Carles faes axi mateix, que sots la pena que entrells era, que negu no hi amenas mes cauallers, ne major poder: saluant los cent cauallers, q'l camp deuien entrar. E al Rey Carles plague, e axi ho jura eu ferma cascu dells, e axi foren fermades les batalles damdos los Reys, e la quantitat del nombre, e en poder de qui, e ell lloch ho fer se deuia, e el téps, que esser hi deuien. Ara us lexare estar aço, e parlar de la enomenada, qui ana per tot lo pays daquestes batalles, e puix per tot lo mon. Si q' tot hom spera la vista, aquina si vendria, e stech cascu en si, quen res nos volch asenyalar contra negu dels Reys. E axi lo Rey Carles trames a dir al Rey en Pere Darago, que si ell ho volia, a ell plauria, que hagues treuts ab ell entro les batalles fossen feytes. E lo Senyor Rey en Pere Darago trames li a dir: que ell métre viu fos no volia hauer pau, ni treua ab ell, ans li feya a saber, que ell li faria, e li percafaria tot lo mal que pogues: que be era cert, que aytal se faria ell a ell. Ans degues saber, quen breu lauria ab ell en Calabria: e que sis volia, que nol calia anar per combatre a Bordeu. E com lo Rey Carles oy aquesta resposta, penlas que nol feya bon aturar aqui, per tres rahons. La primera, que hauia perduda la mar, que no hauria viandes. Laltre, que sabia quel senyor Rey en Pere Darago volia passar a ell, segons que hauia entes. Laltre, que yria a fer sos affers, quel jorn que hauien empres, fos a Bordeu. E perço ell partis de Regol, e anassen en Napolis, e de Napolis a Roma al Papa: e lexa son fill lo Princep en son lloch. Ara us lexare ell estar, qui es ab lo Papa, e tornare a parlar del Senyor Rey Darago.

Capitol lxxiiij. com lo senyor Rey en Pere Darago delliura be dotze milia Chrestians qui tenia presos del Rey Carles, els feu fer a cascu gonella, e donar messio per anar a sa terra.

COM lo senyor Rey Darago hach fermades les batalles ell se feu venir al Almirall, e mana li que tots quants Chrestians tenien presos de la part del Rey Carles, quels donas entre cinquanta vna barca daqlles barcas grans de Creu, que hauien amenades de Nicotena les galees: e axi mateix mana al Majordom, q' a cascu presoner faes vna gonella, e camisa, e bragues, e vn capell Cathalanesch, e cinta, e coltell Cathalanesch, e vn flori dor per messio: e que tantost fossen fora de la preso, e que sen pensassen danar cascu en llur terra. E encontinent que aço fo manat, lalmirall tantost ell son cos caualca, e tria de les barques les millors a honor de Deus, e a cascu mes pa, e aygua, e formatges, e cebes, e alls per quinze jorns, a cinquanta persones. E axi com tot aço fo ordonat, esta gent foren al prat fora la porta de sanct Ioan: e segurament foren mes de dotze milia persones. E lo senyor Rey caualca, e ana a ells, e feu los vestir, axi com deuant es dit, e parla, e dix los axi: Barons, veritat es, que vosaltres no hauets colpa en lo mal q'l Rey Carles ha feyt, ne hauets colpa, com ab ell erets venguts. E axi de part de Deus nos vos absoluem, queus en pensets danar cascu en vostra terra: mas prech vos, eus consell, que si donchs no erets forçats, que altra vegada cõtra nos no venguessets. E tuyt començaren a cridar, sanct senyor, Deus te do vida, e a nos do Deus gracia que te vejam Emperador: e meteré tots los jonolls en terra, e cantaren *salve Regina*. E com hagren feyt, lalmirall feu los tots recullir, segons que lo senyor Rey nach manat. E axi anassen cascu en sa terra: e Deus do nos aytal goig com cascu dells hach, ne los amichs hagren, com los vaeren. Que la nomenada aquesta ana per tot lo mon, e feu cosa que tot lo mon, amichs, e desanemichs pregaren Deus per lo senyor Rey Darago.

Capitol lxxv. com lo senyor Rey en Pere passa en Calabria per combatres ab lo Rey Carles: e com pres port ala Gatuna, bon hach nouella que anat sen era: e com guanyada Regol, e altres molts castells, ecintats, ordona tota Sicilia, e Calabria: e com L'infant en Jacme Pere fill seu fo nomenat la hu dels cens de la batalla.

E com

COM aço hach feyt lo senyor Rey, tantost ell feu fer crida, que tot hom se aparellas de recullir: axi de cauall, com de peu, ab pa a vn mes: que tuyt deguessen saber, que ell volia lo dilluns passar en Calabria, per combatre ab lo Rey Carles. E aço era dijous, com la crida feu: e que si a Deus pleya, que li volgues exir a batalla, que nol calria anar a Bordeu, e quen seria fort pagat. E com les gents oyren la crida, tot hom ab gran alegre pensas de aparellar. E com lo Rey Carles sabe esta nouella, no li parech joch, ans tantost, e per esta raho, e perço com ha uia perduda la mar, axi com dauant vos he dit, e no podia hauer compliment de viandes, pensasen danar, que hanch no volch sperar lo senyor Rey Darago, qui ab tota sa gent passa en Calabria, e pres terra ala Gatuna, e cuyda hi trobar lo Rey Carles: mas digueren li que anat sen era. E daço fon molt despugat lo senyor Rey: e dix, puix deça som, no hich siam venguts debades. E anaren sen ala ciutat de Regol, e la assatiaren: e no hi hagueren estat dos jorns, quels hauien fortment combatuts, q̄s reteren a merce a ell: e meteren li en poder tots los Francesos que hi eren. E lo senyor Rey trames los ne, axi com hauia feyt los altres. E com hach presa la ciutat de Regol, e Calana, e la Mota, e el castell de sanct Onoxent, e lo castell de Sanctagata, e lo Castell de peu de Datil, e la Mandolela, e Birats. Queus dire? Que aytant com cauallcauen, aytant prenien. E los homens a cauall alforrats, e Almugauers feyen corregudes, que entrauen III. o IIII. jornades dins terra, e trobauen encontres de caualleria quel Rey Carles hauia lexats per los llochs. Mas queus en dire? que si fossen aquells del senyor Rey Darago: C. homens a cauall, e D. de peu, es trobassen ab D. homens a cauall dels altres, e III. o IIII. milia homens de peu, tots los metrien morts, o presos. Que en tal manera los hauien mesos en venço, que tantost com oyen cridar, Arago, se tenien per morts, es metien en veço. E qui volia dir tots los bons feyts darmes, que les gents del Senyor Rey Darago feyen a tots dies en Calabria, no hi poria hom bastar de escriure. E si hanch vaes senyor alegre, lo Rey Darago ho era: si que X. V. jorns estech en Calabria, e dins aquells X. V. jorns hach tota la costera de Turpia, entro a Quirayt, e a delitauasi: mas com li membraua del téps de la batalla, quant hi hauia anar, hauia a mudar denteniment. E com hach tos quinze jorns estat en Calabria, ab senyera lleuada ana per tot

Alias,
Quirayt.

aquell pays, e jaqui son vicari general en Calabria, e stabli de ses gents los castells, e los llochs, que hach presos: e de altra part lexa hi tots los homens darmes, axi de Almugauers, com de seruents de maynada. E lexa hi D. homens a cauall tots de Cathalans, e Aragonesos, e ell tornassen a Macina ab l'altra caualleria. E com fo a Macina, ordona tota Sicilia, e en cascun lloch mes estreticho, e a Macina, e els altres llochs Capitans, e Iusticies, e mestres Iusticies. E fo Capita de la vall de Matzara Micer Aleyneps. E cascuns dels altres richs homens, e cauallers de Sicilia ell dona, e departi officis ab los Cathalans, e Aragonesos en semps; axi quen cascun offici metia vn Cathala, e vn Aragones, e vn Llati: e aço feya ell perço que facostassen los vns ab los altres. E com hach axi tota la Illa ordonada, e Calabria, volch ordonar lo feyt de la mar, e apella lo noble en Iacme Pere fill seu, e dix: En Iacme Pere, vos sabets, que nos nos deuem combatre a dia cert ab lo Rey Carles, e lo temps que hauem, es breu: e nos siam nos molt en vos, e en la vostra bona caualleria, e volem queus nanets ab nos, e que siats hu daquells qui el camp entraran ab nos: per que volem que renunciets el Almirallat: que nons par que daqui auant fos honor a nos, e a vos, que fosses Almirall nostre. Que qui Almirall es, ha affer ab diuerfes gents: perque no vendria be feyt. E axi no hach lloch segons aquell qui vos sots fill nostre, que amam molt, que vos ab aytal gent hajats perseucrar. E lo noble en Iacme Pere respos, e dix. Pare senyor, yo vos faz moltes gracies, e merces, com vos a mi feyts tanta donar, queus plau, que yo sia hu de aquells qui entraran ab vos en lo camp: e prech vos homes senyor, que sim huiets donat lo millor comptat que sia en vostra terra. Perque senyor Lalmirallat, e la persona, a ço que yo he prenets al vostre plaer: que hanc nul temps no fuy tant alegre, com som daquesta gracia que hauets feyta. E axi posa la verga de Almirallat, e mes la en la ma del senyor Rey.

Capitol lxxvj. com lo senyor Rey Darago

dona Lalmirallat al noble en Roger de Luria, e ordona de anar a Bordeu ala batalla: e com pres comiat de tuyt, e passa en Cathalunya ab quatre galees de Cathalans.

E Llavors

LLAVORS lo senyor Rey apella lo noble en Roger de Luria, que ell hauia nodrit, e feu lo agenollar dauant, e dix li. En Roger, dona Bella vostra mare ha be seruida la Regina muller nostra, e vos hauets vos nodrit entro aci ab nos, e hauets nos be seruit: e axi dam vos ab la gracia de Deus la verga del Admirallat, axi que daqui auant siats Admirall nostre de tota Cathalunya, e del regne de Valencia, e de Sicilia, e de totes les terres, q̄ hauem, ne Deus nos dara a conquistar. E lo noble en Roger de Luria gitas en terra, e besa los peus al senyor Rey Darago, e puix les mans, e pres la verga en tal bona ventura, que placia a nostre senyor Deus, que tots los officials aqui lo senyor Rey comanara sos officis los hi administren axi be, com lo dit noble feu. Que be pot hom dir, que hanch james vassall en negun offici no honrra mills son senyor, que ell feu: e aço li dura del jorn q̄ ell pres la verga, entro que passa desta vida. E com lo dit noble en Roger de Luria hach presa la verga del Admirallat, vaerets alegres, e jochs, e dançes a Macina, e fer festa gr̄a, que marauella seria de comptar. E com tot aço fo passat, lo senyor Rey feu aplegar consell general ala sgleya de sancta Maria la Noua de Macina, e preyea tambe, e tant honrradament, e casta, e semonia totes les gents, axi Cathalans, com Aragonesos, com Llatins: els prega, que tots samassen, e honrassen, e que no hagues negun departiment dels huns, als altres: mas que samassen com a frares. E com tot aço, e altres moltes bones paraules hach dites, ell los dix: tuyt sabets que nos hauen curt temps per anar a la batalla que hauen empresa ab lo Rey Carles, ala qual per esser senyor de tot lo mon, nos no faltariem, que aquell jorn nos no fossim dins lo camp. Perque vos deym, que estigats ab bon cor, e be sforçats: que nos vos dexam tanta bona gent, que sols aquestes que nos vos lexiem, se combatrien ab lo Rey Carles. E axi podets estar ab la ajuda de Deus tots segurs. E nos prometem vos, que tantost q̄ siam en Cathalunya, queus trametrem la Regina, e dos fills nostres: perço que entenats, que axi char hauen aquest regne, e vosaltres, com hauen Cathalunya, e Arago. E aytant com lo mon dur, podets estar segurs, que nos, ne els nostres nous falrem: ans ne fem aquell cõpte, com de naturals vassalls. E encara queus prometem, que si nos escapam vius de la batalla, que nos hich tornarem tãtoft. Si donchs altres affers, aqui nos no poguessim fallir, nons

venié,

venièn. E be com altres affers nos conuenguessen, tota hora tindrem girada la cara deuers vosaltres. E ab ay tant senyá, e beney tota la gent, e pres comiat de tuyt. E aqui vaerets plants, e plors que si faeren, e cridaren: sanct senyor, Deus te do vida, e victoria: ens do gracia, que tostemps ojam bones nouelles de vos. E axi lo senyor Rey aualla de la tribuna hon hauia preycat. E aqui vaerets pressa de besar peus, e mans. Que mester fo que tuyt li besassen, o peus, o mans. E axi a peu acompanyaren lo entro al palau, que hanch no poch caualcar. E axi mateix nou volch fer per raho de dones, e de donzelles qui exiren per les carreres a besar la terra dauant ell, com los peus, ne les mans no li podien besar. Queus dire? De mati que era, com ell comença a preycar, e vespre, e escur fo abans que fos al palau, que hanch ell, ne hom que hi fos no hach talent de menjar, ne de beure, que nos podien sadollar de la sua vista. E com fo al palau les trompes, e les nacres tocaren: e tot hom qui aqui volch menjar menja, que nul temps quel senyor Rey de Arago fos en Sicilia no veda hom porta, ne taula a nul hom qui menjar hi volgues: e lo senyor Rey, e tots assegrense a menjar, hon foren honrradament pensats. E com vench lendema, lo senyor Rey se feu venir Lalmirall, e dix li: Admirall tantost armats XXV. galees, e armats les axi que cascuna haja vn comit Cathala, e altre Llati, e quatre notxers Cathalans, e quatre Llatins: e axi mateix proers, e els remers sien tots Llatins, e los ballesters tots Cathalans. E axi daqui auant volem que totes quantes armades farets sien axi or donades, e per res no hi mudets. E axi tantost vaja lestandart ala taula, e pensats de pagar aquestes XXV. galees, e dos lenys de quatre mesos que nos volem en les dites galees passar en Cathalunya, e aço dix dauant tot hom. E tantost Lalmirall feu aço quel senyor Rey li mana. E ala nuyt lo senyor Rey se feu venir Lalmirall, e dix li: Admirall vos tenit segret ço que vous dire, e tant carament vos ho coman, com vos es chara la nostra amor: vos entre aquestes galees armerets quatre galees totes de bona gent de Cathalans, que sol hu Llati no hi haja, e nul hom daltra llengua, e farets semblant que les trametats a Tunis, e vagen sen a Trapena, que nos serem a Trapena de vuyt a XXIII. jorns: e comptali les jornades que entenia a fer. E axi trobem les lla, e en aquelles quatre galees nos muntarem, e yrem nosne en la guarda de Deus, e de madona sancta Maria. E aço sia segret, que

H nul

nul hom non sapia res : e vos romandrets ab les altres galees a guardar la Illa, e la nostra gent qui es en Calabria. E lo dit Almirall dix li: Senyor per Deus merce, que sera aço que vos ab tampoques galees volets passar en Cathalunya? Dix lo senyor Rey en Pere, nom parlets pus, que axis fara. Donchs senyor per amor de Deus vaja yo ab vos en aquexes quatre galees. Dix lo senyor Rey, no farets: e non tornets paraula en aço que nos volem. Senyor dix lo Almirall, sia feyt ço que vos manats. Queus dire? Axis feu com lo senyor Rey mana. E com tot aço fo ordonat, lo senyor Rey pres comiat, e de Macina ana a vesitar totes les terres de Sicilia, e vench a Palerm hon feren la major festa que hanch fos feyta per negun senyor. E axi mateix ajusta parlament general, axi com hauia feyt a Macina: e axils preycas de aquella raho mateixa, e axi mateix vaerets plants, e plors, e crits, els seguiren de la sgleya major hon fo lo parlament, entro al palau. E axi mateix dones, e donzelles exien per les places besant la terra dauant la sua faz, e cridant benedictions: e molt de bc. E com aço fo feyt lo senyor Rey partis de Palerm, e anassen a Trapena. E sim demanats quina gèt lo seguia seria infantat de dir: que tantost com fo fora de Macina anaua de cascun lloch tãta gent ab ell: que infantat era: e en cascun lloch conuida uen lo, e feyen li sos ops, e a aquell qui ab ell anauen de qualque condicio fossen. Queus dire? Que com fo a Trapena axi mateix feu altre parlament, e hach hi mes gents que en negu dels altres parlamets no eren estades. E estant al parlament preycals, e els dix ço quen los altres parlaments hauia dit: e axi mateix feniren lur parlament axi com hauien feyt els altres lochs. E aquell jorn mateix metre quel senyor Rey astaua en la trebuna que preycava, les quatre galees, e vn leny armat que Lalmirall hi hach mes, vengueren a Trapena: e de les galees foren Capitans en R. Marquet, en Berenguer Mallol en qui lo senyor Rey se fiaua molt. E tantost com les galees foren vengudes, los prohoms de Trapena donaren los gran refrescament: e aquell dia lo senyor Rey, ab grans plors q̄ hach en Trapena, recullis en la bona ventura, e feu hi muntar tant solamet aquells que ell hauia ordonats, e no pus: e aquests eren poch, perço que les galees anassen lleugeres. E axi lo senyor Rey ab la gracia de Deus fos recullir, e mes se en mar. Deus per la sua merce lo port a saluament. Ara lexarem a parlar del senyor Rey, que yo mi sabre tornar, que ell sen va ala bona ventura, e la Illa

de

de Sicilia romas be ordonada, e per mar, e per terra: e tot aço que hauia en Calabria be ordonat, e be establir, e parlarem del Rey Carles.

Capitol lxxvij. com lo Rey Carles fo ab lo Papa

e li demana dauant tot lo seu collegi li faes secors contra lo senyor Rey en Pere Darago, ab vet, e ab tresor de la sgleya, e ab croada.

OM lo Rey Carles fo ab lo Papa, pregal que faes ajustar tot son consistori, que ell volia parlar ab ell, e ab tots sos Cardenals. E axi com ell ho reques, axi fo complit. E aço feu lo Rey perço com ell reebe la conquesta axi mateix en presència dells, e tuyt prometeren li secors, e ajuda. E com lo Papa, e lo seu collegi fo ajustat, lo Rey Carles dix axi: Pare sanct vos, e tot vostre consistori, sabets que yo he pres la conquesta de la terra del Rey Manfred, a honor de la sancta sgleya, axi com llauors vos recompte: e vos en aquella saho, e tot vostre collegi prometes a mi dajudar, e de valer cõtra totes persones que la dita conquesta me volguesen embargar: e encara quem bastariets de moneda, e de tot ço que a mi fos mester. E vos Pare sanct, e tots aquests altres senyors qui aci son, sabets que yo he complit be tot ço queus promis, e non he guardat perill de ma persona, ne damich, ne de parent, ne de vassall, que yo haja. Ara es veritat quel Rey Darago, a grã colpa vostra, es vengut contra nos, ens ha tolt la Illa de Sicilia, e grã res de Calabria, e totra tots dies, si Deus, e vos consell no hi donats. E seguramet Pare sanct vos, e aqsts altres senyors per quatre rahons senyalades deuets nos hi donar consell. La primera raho es, perço queus en sots en conuinença. La segona, com lo Rey Darago ço que ha feyt ha feyt a grã colpa vostra: per la cruel resposta que vos faes al noble en G. de Castellnou: perque ses mogut, axi com aquell, qui en deffalliment de la ajuda, que vos li negas, hach a cercar cõsell en sos affers: ço que no hagra feyt, si vos li haguestets ajudat daço queus demanaua, que era tant justa raho, e tant bona: que nous dire de vos, que tots los Reys de Chrestians del mon hi hagren dajudar com james no fo Rey, que tant alta cosa assajas, e ho mantench tant: quels millors cinch Reys de Chrestians qui el mon sien, nou pogren hauer mantengut. E axi en gran colpa vostra ses mogut, e vengut en Sicilia, hon los Sicilians ab gran humilitat lo demanaren per senyor.

H ij E vos

E vos sabets que ell nauia raho per sa muller, e per sos fills, que nols deffallis. Pero si vos li haguessets atorgada la ajuda queus demanaua, cert som nos que ell no desemparrara ço que hauia be començat. E axi Pare sanct vos sots occasio de nostre mal, lo qual munta molt a nos, q̄ com no haguessen perdut, mas solament lo Compte de Lanço nabot nostre, si fora tant gran perdua, que per res nos poria esmenar ço, que menys de la sua mort hi hauem tants bons parents perduts, e vassalls de nostre nabot lo Rey de França: e es ver, que james nos poran venjar. E la terça raho es, que siats cert, que si encontinent no hi enantats de vet contra ell, e tots aquells qui en sa ajuda sien, que fara tant que entro a Roma sen vendra: e que de pena, e de colpa absoluat tots aquells qui contra ell sera, ne a nos ajudaran: e condempnets ell, e tots aquells qui en sa valença seran, de perdre tot quāt han. E com aquesta sentenciā hajats donada, segurament que el Rey de Castella, e lo Rey de Mallorques, e lo Rey de Inglaterra, e los altres senyors del mon de Chrestians, qui han en cor de mantenir lo Rey Darago, sen estaran, que en res no si asenyalaran: ans per auentura ni haura alguns que volran guanyar la perdonança. Pero si no la volen guanyar, e valer nons volen, almenys nons nouran en res. La quarta raho es, que del thresor de sanct Pere vos bastets tota aquesta guerra, e nos: e encara lo Rey de França, qui es gran fauoner de la sancta esgleya: e quel amonestets, que encontinent ab la croada que donets cōtra lo Rey Darago, que pens danar sobre la sua terra. E axi si aquestes quatre coses fets, nos vedrem be a cap del Rey Darago. Axi que li tolrem tota sa terra, e encara que no pora donar ajuda en Sicilia.

Capitol lxxviii. com lo sanct pare Papa Marti

atorga al Rey Carles tot ço que per lo dit Rey li fa demanat: e cō dona sentenciā de vet contra lo senyor Rey en Pere e sos valedors, e absolue de pena, e de colpa tots aquells qui contra dit senyor Rey en Pere venguessen.

LO Papa respos, fillol de sancta esgleya, tot ço que vos hauets dit hauem be entes, e responem vos a les quatre rahons, quens hauets posades, perque nos vos som tenguts dajudar. E a la primera vos responem, que es veritat, que som en cōuinença ab vos, queus deuem ajudar de tot, quāt ajudar

ajudar vos puixcam, contra tota persona, que contra vos venga: e aço farem volenters. L'altra que vos deys, quen colpa nostra es lo Rey Darago anat en Sicilia, queus ho atorgam: que en aquell punt que li digué de no, coneguem que mes nos portaua volentat, que raho: per quens conexem la colpa, e queus en som tenguts ajudar en totes maneres. La terça de la croada, e del vet, vos promerem, quen continent, abans que vos parteixcats de nos, se fara, e frenantara. La quarta, del thresor quens demanats, e que requiram lo Rey de França, axi com a grā fauoner de la sancta esgleya, queu farem volenters, e som aparellats que bastem vos, e lo Rey de França de moneda: e axi estats ab bon cor, e confortats vos: que tot ço que demanats, fara la sancta esgleya complidament. E sobre aço parlarem los Cardenals: e cascun conforma ço quel Pare sanct hach dit. E axi lo Rey Carles fo molt cōfortat, e pagat, els feu moltes gracies de la bona resposta: e pregals, que tatoft lespaet xassen de totes coses, perço cō ell se hauia anar a son nabot lo Rey de França, e demanar socors, e ajuda, e q̄ ab ell anas a Bordeu. E axi lo Papa enantal en tal manera, q̄ dins poch dies dona la sentenciā, e la croada contra lo Rey Darago, e sa terra, e tots aquells qui ajuda li faessen: e absolue de pena, e de colpa tots aquells, qui contra li venguessen. *Aquesta sentenciā dona Papa Marti que era Frāces, e diu se, que nul temps de cort de Roma no exi sentenciā, qui no fos justa. E axi ho deuem tuyt creure, q̄ diu se per los clergues, qui son administradors de la sancta esgleya que, *Sententia Pastoris iusta, vel iniusta timenda est.* E axi ho deuen tots faels Chrestians creure. E axi ho creu yo: perque aquesta ajuda fo molt gran, la major que la sancta esgleya poch fer a negu senyor: e qui mes deu esser temuda per tot fael Chrestia. E apres li feu ajuda del thresor de sanct Pere, daytant com ell nagues mester per si, ne per lo Rey de França. E axi lo Rey Carles pres comiat del Pare sanct, e dels Cardenals, e venchsen en França.*

Fonch donada dita sentenciā en lany. 1283. p lo Papa Marti. 4.

Capitol lxxix. cō lo Rey Carles reques lo Rey

de França, e los dotze pars de ajuda, e de consell en sos affers: lo qual differint dit Rey de França per raho del sacramēt feyt entrell, e ab lo senyor Rey en Pere, fo absolt per lo llegat del Papa Marti de tot sacrament, e promissio que hagues feyta.

COM LO Rey de França, e ell se vaeren, fo lo dol molt gran de la mort del Compte de Lanço! e aquest dol dells, e de tota la gent dura dos jorns. E laltre jorn lo Rey Carles vench a parlament ab lo Rey de França son nabot, e ab tots los dotze Pars de França, e com foren a consell, lo Rey Carles se lleua, e feu la clamor de la gran defonor, e dels grans danys quel Rey Darago li hauia feyts: e reques lo Rey da França, e els dotze Pars dajuda, e de consell. E la ajuda era aquesta, quels pregaua que nol desemparrassen a tant grà necessitat com aquella era: axi com aquells qui sabien que ell era fill del Rey de França, e que era vna carn, e vna sanch ab ells: e que james la casa de França no desempara negu, qui exit fos daquella casa. E axi quel senyor Rey son nabot, e tuyt lin erenten guts. E lo consell que demanaua era aquest, quen ses necessitats tant grà de la batalla que ell hauia empresa, e lo jorn era tan prop, que deuia esser a Bordeu, quel acósellassen: e axi que de aquestes dues rahons los pregaua ques pogues fer cópte dells. E sobre aço calla ell. E lleuas lo Rey de França, e dix: Auoncle be hauem entes ço queus es esdeuengut, e ara hauem entes ço queus hauets dit, e de queus requerits: don vos responem, que per moltes rahons vos som téguts, queus ajudem, eus aconsellem. Que en la vostra defonor hauem nos major part, que persona qui el mon sia, e el dany que hauets pres axi mateix. E asenyaladament de nostre frare lo compte de Lanço, que axi a tant vil mort hauem perdut. Mas com deu tanta de raho naguestem, no sabem queus façam: que nos som obligats al Rey Darago cunyat nostre ab sacramet de valer, e ajudar li contra totes les persones del mó: e ell axi mateix a nos. E encara que per neguna raho del mon no li venguessem contra, e axi en aquest pas no hi sabem queus hi digam. Llavors lleuas lo Cardenal qui era Llegat del Papa ab tot poder, e dix: senyor rey, ya per aço no estigats empatxat, que yo som aci ab tot poder del Pare sanct: e vos sabets quel Papa ha aquell poder, que ço q lliga en terra, es lligat en lo cel: e ço que sia absolt é terra, sera absolt al cel. Perque yo de part de Deus, e del sanct Pare Apostolich absoluos de tot sacrament, e de tota promissio q vos haguestets feyta per neguna raho a vostre cunyat en Pere Darago. E daço vos fare com de aci sia exit bona carta ab sagell pendent, perq daqui auant vos tenits per absolt de tot quant vos a ell fossets tégut. E encara vos requir de part del

del sanct Pare, que vos vos dejats aparellar danar sobre ell: e do a vos, e a tots aqlls quius seguiran, neus ajudaran, absolucio de pena, e de colpa: e do a tots aqlls qui contra vos seran, vet. E aço preycaria yo de ma aci en la ciutat de Paris é general, e puix tots dies se preycara per totes les terres dels Chrestians del mon. E encara senyor Rey queus dich de part del Pare sanct, quel thresor de sanct Pere vos ajudara, eus bastara en tot quant vos faça metter. E axi pensats de donar vostra ajuda, e vostre consell a vostre auonclo lo Rey Carles qui aci es, que sens tot reteniment ho podets fer daqui auant.

Capitol lxxx. cō lo Rey de Erança promes ajuda

de persona, e de gents al Rey Carles contra lo senyor Rey Darago, e dellibera de anar ab ell a Bordeu: e la maluestat que va ordonar contra lo Senyor Rey Darago: lo qual tot confermaren los dotze Pars de França.

LA VOS Lo Rey de França respos, e dix: Cardenal be hauem entes ço queus hauets dit de part del Pare sanct, e en tenem que tot es axi veritat: com vos hauets dit, e axi es creença nostra, e deu esser de tot fael Chrestian: per queus tenim per absolts de tot ço q al Rey Darago cunyat nostre fossen téguts. E pus axi es ades de present responem complidament a nostre auonclo lo Rey Carles la ajuda queus demana, e apres del consell del feyt de la batalla qui es empresa entre lo Rey Darago, e ell. Nos primerament auonclo vos responem tot soltament, que de persona, e de gents vos ajudarem mentre vida hajam al cors contra lo Rey Darago, e tots sos valedors. E aço vos juram, eus prometem en poder del Cardenal qui aci es en lloch del sanct Pare Apostolich: e aço vos proferim a honor de la sancta esgleya, e a honor vostra: perço com vos en som molt téguts, e en venjança de nostre frare lo Compte de Llāço. Apres vos cōsellam, que vos per res no falliscats que al jorn de la batalla no siats a Bordeu: e nos en persona yré ab vos, e yrem tambe acompanyats, q no creem que el Rey Darago sia tant ardit, que aquell jorn hi gos aparer: e si ho fa, que la persona no hi perda: quel Rey Danglaterra, ne altra persona no li pora ajudar. E sobre aço lo Rey de França calla, e parla lo Rey Carles, e dix: Nabot senyor fem grat, e gracies a vos de part dela sancta esgleya, e dela nostra de la bona proferta queus hauets

feyta, e del bon consell quens donats al viatge dela batalla: mas nos duptam quel Rey Darago no pogues dir alguna cosa cõtra nostra fe, com axi yrem acompanyats: que tot quant ha entre nos, e ell esta en cartes partides per A, B, C. Dix lo Rey de França, neguna res nous pot dir contra vostra fe desta raho, que ya hauem nos vistes totes les conuinences qui son entre vos, e ell: e lo punt de que vos duptats, diu que vos no hi menarets mas tant solamēt aquells cēt cauallers qui ab vos deuē entrar al camp, ne ell atre tal. E vos no hi menarets mas aquells cent qui ab vos entraran al camp: mas nos hi menarem quins vullam, que aço no esta en conuinences. Si que daquest pas ell no ses duptar: e axi vos no védrets a menys daço que hajats promes. Respos lo Rey Carles, seguramēt que axi es veritat, que diu en la conuinença: perque façam ço que vos senyor hi hauets consellat. Llavors lo Llegat lleuas, e feu moltes gracies al Rey de França de part del sanct Pare Apostolich, e tot lo collegi del Papa, e senyal, e beneyl, e li dona la sua benedictio. E com aço fo feyt lleuarense gran res dels XII. Pars de França qui aqui eren, e confermaren tot ço quel Rey de França hach dit ne ordonat, e proferiren cascuns de persona, e dauer, e de tot quāt hauen per fer ajuda al Rey Carles: e de seguir lo Rey de França a llur cost, e a llur messio, per guanyar la perdonança. E com tuyt hagren parlat lleuas lo Rey Carles, e dix axi: Rey senyor nos hauem poch tēps de esser a Bordeu, nos llexarem aci lo Llegat qui nos partira de vos, e nos yrē en Prohença, e menarnosnem LX. cauallers de França, que nos hauem posat en nostre cor qui ab nos entraran el camp, si la batalla se feya, e hauremne XL. de Prohença. E ab aquests C. cauallers sens pus nos serem a Bordeu VIII. jorns anans del temps, e vos ordonarets la vostra anada a vostra volētad: que ala vostra anada nos no podem, ne deuen res dir. E lo Rey de França respos que tenia tot aço per be, e q̄ sen pensas danar a fer sos affers: que ell sabia que fauia affer. E sobre aço besaren se, e preferen comiat la hu del altre. E axi llexar vos he lo Rey de França, e lo Llegat qui tots jorns fa preycar la croada per totes parts, e parlare del Rey Carles.

Capitol lxxxj. com lo Rey Carles feu armar a

Marsella xxv. galees, de les quals feu Capita an G. Cornut, a si que anas visitar tantost Malta, e cercar en Roger de Luria, lo qual combatés, e li menas pres, o mort.

Com

OM lo Rey Carles hach pres comiat del Rey de França, venchsen per ses jornades a Marsella ab los LX. cauallers Fracesos, aytals com ell los hach triats. E cõ fo a Marsella, feu se venir en G. Cornut, qui era dels honrrats homens de Marsella, e dels antichs: e dix li, q̄ tantost faes parar taula, e q̄ armas de bones gēts tots Marselēsos, e de la ribera de Prohēça XXV. galees, e q̄ de neguna altra nacio de gents no hi metes nul hō, mas vers Prohençals, e q̄ hi metes armamēts de Comitès, e de Notxés, de proés do ble armament: e q̄ pensas, que cascu fos vn lleo, e quen feya ell Capita, e senyor major. E que tantost, que sen anas en les parts de Sicilia, e q̄ vesitas lo castell de Malta, e q̄ lla refrescas la gent: e com los hauria refrescats, q̄ cercas en Roger de Luria, qui no hauia mas XVIII. galees, q̄l Rey Darago non mana armar mas XXII. e daquelles ell sen mena en Cathalunya quatre. E axi no lin romandran mas XVIII. E si aquelles podem hauer tota la mar es nostra: q̄ tota quāta gent ha lo Rey Darago, qui sia bona de mar, son en aquelles. XVIII. galees. E axi per res no sia queus escapen: e nul temps dauant nos siats, entro morts, o presos los hajats. E sobre aço en G. Cornut lleuas e ana besar lo peu al Rey Carles, e dix: Senyor jous fas grat, e gracies dela honor quem donats, e yo promet vos que nul temps no tornare a Marsella, ne dauant vos, entro ē Roger de Luria ab tot aquell estol quel trop, vos amen mort, o pres. Ara dix lo Rey Carles, pēsats denantar en tal gn̄ra q̄ dins VIII. jorns hich siats fora: e aço vos man en pena dela nostra amor. Senyor, dix en G. Cornut, axi sera feyt com vos manats. E axi lo dit en G. Cornut pensa darmar les XXV. galees, e feu tot ço quel Rey Carles li hach manat: e axi parlar vos he dell, enro que haja complit son bonviatge, aytal lo facen tostemps Moros. Araus llexare a parlar del Rey Carles, q̄ be mi sabre tornar el lloch hon mē lleix. Veritat es, quel dit en G. Cornut arma les dites XXV. galees. E foren segurament les mills armades, que hanch galees ixquessen de Prohença: e meshi de son llinatge be LX. bons homēs, e puix molt honrrat hom de Marsella, e feu la via de Napolis, e com fo la via de Napolis refresca, e com hagren refrescat, feu la via de Trapena ab XXII. galees, e les tres que passassen per boca de Far, per pēdre llengua: e tria les millors tres galees de ré que hi fossen, e donals posta, que al castell de Malta lo trobarien, e q̄ lla venguessen, e quals qui fossen abans que esperassen laltre.

H v Capitol

Capitol lxxxij. com Lalmirall en Roger de

Luria apres batuda la costa de Sicilia, e preses viles, e casals, hach preses les dos galees que lalmirall de Marsella hauia trames per pendre llengua den Roger de Luria, e com dit en Roger sen ana cerca los Marsellesos.

A vos lexare a parlar dells, e parlar de l'Almirall en Roger de Luria, qui hach armades les XXV. galees que l'enyor Rey Darago li mana: e trames ne les quatre, e yn leny a Trapena al senyor Rey Darago, axi com dauant hauets entes. E axi foren armades XXI. galea, e dos lenys: e aqlls foren molt be armades de Cathalans, e de Llatins. E entant com foren armades, e hach trameses les quatre al senyor Rey a Trapena, e lo Rey armat, ab XXI. galea, e dos lenys, ell bate la costera de Calabria entro sus a les Castelles, qui es prop del golf de Taranto, e en moltes parts faeren terra sa via, e prengueren viles, e casals, e lo dit lloch de les Castelles q' establi, e faeren gran guany, e hagren molt de mal feyt, sis volguessen. Mas los Calabreses venien al Almirall, e deyen li nons façats damnatge, q' certs siats que tuyt tenim el cor, q' si lo sançt Rey Darago estorç Deus de la batalla que ha emprea ab lo Rey Carles, tots som seus, e axi placiaus, que nons façats aquell mal, que fer poriets. E Lalmirall vaent aço, entenia que deyen be, e passaua axi com podia ab menys mal que en veritat aquelles gents daquell pays eren en aquella saho axi besties de feyt darmes, que C. Almugauers ne prenien M. siach M. se trobassen, que sol no sabien ques feyen. E los homens, qui anauen ab Lalmirall, Almugauers, e seruents de maynada, eré tals que en vna nuyt entrauen entrenuitada LXXX. o C. milles dintra terra, e amenauen a mar tot quant se volien: axi quenfanitar era ço que guanyauen. E qui tot ho volia comptar, seria tant llonga escriptura, que tot hom sen enujaria de oyr. Perque yo men pas per les sumes, que en veritat sol daquesta exida que Lalmirall feu ab aquestes XXI. galea, e dos lenys, vos poria comptar mes de XXX. corregudes que faeren, e trobarens en çascuna ab caualleria, e molta paonada, que tots desconfiron. Que vn gran libre sen poria fer. Perque basta que la suma dels viatges vos diga. Queus dire? Com Lalmirall hach batuda tota Calabria, e hach feyts molts bons feyts, ab gran guany ell sen torna a Macina. E

cina. E com fo al cap de Larmita, qui es a entrada de boca de Far de Llevant, ell sencontra a alba de jorn ab les tres galees de Prohençals, quen G. Cornut Almirall de Marsella hauia trameses, per pendre llengua: e los dos lenys armats, qui anauen dauant Lalmirall en Roger de Luria vaeren les tres galees ala posta, que dauen part ala nuyt, e esperauen llengua. E tantost com los dos lenys armats los hagren descuberts, ab voga forda, tornaren sen al Almirall, e digueren li ho. E tantost Lalmirall parti les galees per escala, e enuirona les tres galees, que per res no sen poguessen anar. E tantost ell en persona ab tres galees acostas a ells: E aquells qui les sentiren, van se pendre a remes, que mes se fiaren els remes, que en Deus, ne en les armes: e el Almirall vals ferir. Queus dire? q' cõ ells giraren jas vaeren dauant altres galees: e tantost vencerense, e foren presos, e axi hagren aquella llengua, que cercauen que pogren dir, que hauien llengua certa den Roger de Luria. E que com lo Almirall los hach presos, e jorn se feu: ell volch saber tot llur feyt, e sabel, q' hanch res no lin fo amagat. E tantost ell sen ana ab gran alegre a Macina, e amena les tres galees ab la popa primera, e les senye res tirant. E encontinent, aquell dia mateix ell posa en terra tot ço que en les sues galees era, e tot nafrat, e malalt q' hi fos, e refreica de gent. E lendemà ell parti de Macina ab les sues XXI. galea, e dos lenys, e feu la via de Malta. Queus en diria? Que aqll dia sen ana tro a çaragoça, e demana llengua de les galees dels Prohençals. E vna barca que hi hauia venguda del Goy de Malta cõptals, que dins en Malta eren. E tantost Lalmirall parti de çaragoça, e anassen entro al cap de Cabopasser aqll jorn, e aqui dona part ala nuyt. E com hach donat part a la nuyt, e fo prop del jorn, ell costeiant la terra, anassen entro al cap de Refaltarans e aquesta via feu ell, perço que si les galees dels Prohençals eren partides de Malta, que tota hora nagues vista, jats se sia que ell sabia que les tres galees que ell hauia preses, deuien lla esperar. Mas gens per aço ell no volia, que per res li poguessen escapar. E com fo ala font de Xicle, ell feu exir ala plaja tota la gent en terra: e de la horta de Xicle, e del castell hagren gran refrescament. Axi que ell feu tot hom refrescar e endreçar q' cascu regonegues ses armes: e els ballesters les cordes de les ballestes, e de les nous, e tot ço quel feya ops. Axi q' aquella vesprada hagren grã refrescament, e de carn, e de pa, e de vi, e de fruytes: que de les gracioses terres de Sicilia es aqlla Xicle, e lleuaren çascuns de la aygua

aygua qui es de les bones aygues, e sanes del mon, e cascu fo ordonat, e mes en cuns de batalla. E com tots hagren sopat, e lleuada aygua Lalmirall preycals, e dix los moltes de bones paraules qui feyen al temps e asenyaladament los dix: Barons, abans que jorn sia fere al port de Malta, hon trobarem. XXII, galees, e dos lenys Prohençals armades; e son la flor de tota Prohença, e encara tot largull dels Marseleses. E axi es mester que cascu de nos hajam ardiment sobre ardiment, e cor sobre cor: e quen façam de tal manera, que per tostemps abaxem largull dels Marseleses, que tostemps han menyspreats Cathalans, mes que negunes altres gents. E axi mateix, que desta batalla vendra gran honor, e gran profit al senyor Rey Darago, e a tota Cathalunya: que pus aquests hajam véçuts, la mar es nostra: e axi placiaus a cascuns queus membra de be affer. E tantost respongueren tuyt al Almirall, pensem de anar, que per cert tots son nostres: e aquest es lo jorn q nos tostéps hauem desijat, que ab ells nos poguessem combatre. E tuyt començaren de cridar, aur, aur.

Capitol lxxxiiij. com Lalmirall en Roger

de Luria vench al port de Malta, e hach regonegut lestol dels Marseleses: e com se volch mostrar orgullos en aquesta primera batalla, la qual hach a vencre.

ETANTOST recullirése, e menarense vna barca de VIII. remes que trobaren a Xicle, perço que ab aquella descobriessen lo port segretament: e com foren recullits meterense en mar ab loratge qui fo a la terra, e abans dora de mitines ells foren dauat lo port, e tantost ala sorda sorgiren, e anaren los dos lenys armats per descobrir lo port, e dauant los lenys armats be vna ballestada, ana la barca. E los Prohençals tenien los dos lenys en guarda en cascuna de les puntes, que son entrant el port: e la barca entra per mig del port en tal manera ab boca sorda, que vench dauat lo castell: e troba totes les galees que estauen ab palomeres llargues, e compra les totes, e troba que eren XXII. galees, e dos lenys que descobri que estauen axi mateix, cascu en la punta ab palomera llarga: e axi exis del port, e troba los dos lenys que estauen en roda en mig de la entrada del port. E tantost vengren al Almirall, e digueren li ço que hauen

hauen vist. E tantost Lalmirall feu guarnir la gent, e metre les galees en cuns de batalla, e com foren tots apparellats de la batalla, començes a fer alba: e tuyt cridaren al Almirall, firam, que tots son nostres. E llavors Lalmirall feu vna cosa, que li dech esser mes notada en follia: que en seny: que dix, que ja Deus no volgues que ell los feris durmêt, ans volia que tocassen les galees les trompetes, e les nacres, e ques des pertassen, e quels lexaria aparellar: que no volia que nul hom li pogues dir, que nols hagra vençuts, si durment nols trobas. E tuyt començaren a cridar, beu diu Lalmirall. E aço feu asenyaladamêt Lalmirall, com era la primera batalla que ell feu despuix fo feyt Almirall, e axi volia mostrar son ardiment, e la proesa de la bona gent qui era ab ell: e feu tocar les trompes, e les nacres, e començaren a entrar esquerra feyta per lo port totes enfrenellades la vna ab laltra. E els Prohençals despertarense a mal so, e tantost Lalmirall en Roger lleuant rem ades ades, dexals guarnir, e aparellar. E auallaren hi be del castell C. homens de paratge: e entre Prohençals, e Francesos que entraren en les galees dels Prohençals, si quen foren molt pus forts, e parech ho be a la batalla. E com en G. Cornut Almirall de Marsella viu largull del Almirall en Roger de Luria, quels pogra hauer tots morts, e presos menys de batalla, dix tant alt que tuyt ho oyren, ha Deus? ques aço? e que gent es aquesta? aço no son homens, ans son Diables, qui no demanen mas batalla, que a llur saul nos pogren tots hauer ans, e non han volgut? E dix, donchs senyors vajaus lo cors, ab quius hauets a combatre, ara parra que farets: aci es largull de Cathalunya, e de Prohença la honor, o desonor de tot, aytant com lo mon durara. E axi pens cascu de be affer, que al partit som vèguts que anauem querir al partent de Marsella: e parme que nols nos ha calguts cercar, que ells son venguts a nos, ara vaja lo feyt axi com puixca, que no es de romanir. E llavors ell feu tocar les trôpes, e lleua volta a les palomeres, e be aparellat, e en cuns de la batalla vengue envers les galees de Roger de Luria: e aquelles den Roger envers ells, e el mig del port vanse ferir tât vigorosament, que totes les proes de cascuns se romperen, e la batalla fo molt cruel, e fellona. Queus dire? Quel joch feyen llances, e darts quels Cathalás gitauen en tal manera que res nols hauia defensa, que colp de dart si troba que passa lom ab les cuyraces, e ab tot: e colp de llança qui passa lom que aconseguia, e passaua la cuberta de la galea.

E dels

Alias
tarfols.e
torfols.

E dels ballesters nons cal dir, que eren ballesters en taula, que en tal guisa eren atrefats, que no tirauen treta que no mataffen, o no gastaffen lom que ferien: que en les batalles en taula fan los jochs. Per que fa que foll Almirall de Cathalunya com mena galees ab terfols, sino XX. per centenar, per descubrir: quels ballesters en taula vna atrefats, e ordonats, e axi res nols pot estar dauant. Queus dire? Que la batalla comença al sol exit, e dura entro a hora de vespres que nul temps nul hom no poch vaer tant cruel batalla. E jats se fos quels Marfeleses hauien auantatge de vna galea, e dels C. homens de paratge qui hi eren muntats del castell de Malta, ala fi no pogren hauer durada los Prohençals: que com vench a hora de vespres be tres milia, e cinchcents homens de Prohençals hagren morts, axi que no foren res aquells qui romangueren sobre cuberta. E com los Cathalans vaeren que aquells poch's se defenien tant, cridaren fort a alta veu, Arago Arago: via sus, via sus. E tuyt començaren a pendre vigoria, e van muntar en les galees dels Prohençals: e tots quants ne trobaren sobre cuberta muriren. Queus dire? Que entre los nafrats, e altres qui meteren de sota, non escorceren D. homens vius, e daquells muriren molts puix per nafres mortals que hauien. E Lalmirall en G. Cornut, e tots sos parents, e amichs que hi hauia, e els homens de paratge, e de vergonya foren tots pecejats. E axi van pendre totes les XXII. galees, e dels léys armats la hu, e laltre anassen, e mese en mar: que era molt millor de rems, que aquells del Almirall en Roger, e anassen en Napolis, e Marsella a comptar lo llur mal mandado. E com lo Rey Carles ho sabe fo molt dolent, e despagat, e tench son feyt per perdut. E com Lalmirall en Roger hach preses les galees, e el leny, anassen ala punta del port de Ponent, e va metre la sua gent en terra, e cascu regonech son companyo: e trobaren que hauien be perduts CCC. homens, e de nafrats be CC. dels quals guariren la major part. E dix, que tot hom qui hagues res guanyat ques fos seu saluament, e quitia, e que ell los donaua tot lo dret quel senyor Rey, ne ell hi hagues, que assats hauia: que per lo senyor Rey, e per ell hagues les galees, e les persones. E axi tuyt faeren li gracies, e aquella nuyt ells pensaran be dells mateixos, e lèndema altre tal: e tantost trameteren la barca armada a çaragoça, en q's feyen asaber la victoria que Deus los hauia donada. E Lalmirall mana per sa lletra als oficials qui per lo senyor Rey hi eren, que tantost ha-

guessen

guessen molts correus que trametessen a Macina, e per tota la Illa de Sicila a comptar aquest bon nouell: e axi se compli, e Deus do a nos tal goig com per tota Sicilia hach. E axi mateix Lalmirall aparella lo leny armat que hach haut dels Prohençals, e trames lo en Cathalunya al Senyor Rey, e ala Senyora Regina: e passa per Mallorques, e vench a Barcelona, e de Barcelona trameteren vn correu al senyor Rey, e a madona la Regina, e als Infants, e per tota la terra del senyor Rey Darago. E el goig quel senyor Rey, e madona la Regina, e els Infants hagren nous ho cal dir. E axi mateix lo leny dels Marcelleses véch a Marsella, e cóptals ço quil's era sdeuengut. E el dol se comença a Marsella, e en Prohença, tal quen cara dura, e durara daquests cent anys. Ara lexare aço estar, e tornare al Almirall en Roger de Luria.

Capitol lxxxiiij. com Lalmirall en Roger

*de Luria pres Malta, e Goy, e la gran fraternitat
que de llauors en sa hach entre Catha
lans, e Sicilians.*

OM Lalmirall hach refrescada la sua gent dos jorns, senyora lleuada, anassen fins ala ciutat de Malta, e volch la combatre: e els bons homens de la ciutat digueren li, que per amor de Deus nols faes damnatje negu, que la ciutat se metria en guarda, e encomanda del senyor Rey, e ques retien a ell, a fer, e a dir tot ço quell manas. E llauors Lalmirall entra dins la ciutat ab tota la gent, e pres homenatge dells, e de tota la Illa, e lexals bons CC. homens de Cathalans quil's defensassen dels homens del castell: pero ab menys ni hagra assats, que la major part nauien perduts ala batalla, e majorment daquells qui bons eren. E com aço hach feyt, senyera lleuada, véch assatiar lo castell, el combatre, pero vae que res no hi podia fer menys de trebuchs, lleva lo setge que pensas quen breu hi trametria setge tal que nou lleuara nul temps entro laja. E els bons homens dela Illa de Malta donaren mil vnces de joyes al Almirall, e axi Lalmirall fo pagat dells, e ells dell: e donaren refrescament a les galees, tal quentro que foren a Macina los basta. E com aço fo feyt, anassen ala Illa del Goy, e combatre la vila, e hach lo rual tantost: e com lo rual hach haut, e vol combatre la vila reterense al Senyor Rey, e per

per ell en Roger entra dins a rebre sagrament, e omenatge, e llexa li per guarda del castell qui es ab la vila ensemps C. Cathalans. E com hach ordonada la vila, e la Illa del Goy, los homens del Goy donaren li D. vnces de joyes, e a les galees gran refrescament, e axi Lalmirall anassen pagat dells, e ells axi mateix romagueren alegres, e pagats dell. E com aço fo feyt feu la via de Sicilia, e pres terra a çaragoça, e aqui fo li feyta gran honor, e gran festa, e donat grã refrescament: e puix a Iar, e puix a Tabarmina, e en cascu lloch le fo feyta gran festa, e donat tãt de refrescament, que nos sabien hon lo metessen. E en cascu lloch tiraua les galees que hauia preses ab la popa primera, e les senyeres rocegant, e axi mateix entraren per Macina. E nom cal demanar la festa, e la lluminaria quina fo, que tant fo lo goig quen cara dura, e durara tostemps. E llavors se tengren tots los Sicilians per estorts, e per segurs, quentro aço fo feyt nos tenien be per assegurats: mas llavors conegren la valor del Almirall, e dels Cathalans, els prearen els duptarẽ. E llavors se començaren a mesclar, e en Macina, e per tota Sicilia de matrimonis ab ells, e foren, e son, e seran tostemps axi com a frares. E Deus do mala ventura qui aquesta fraternitat, e amor volra de partir, que molt es bona companya: que hanch nul temps dues nacions de gents no fauengren tant be com ells han. Araus lexare a parlar del Almirall, e tornare a parlar del Rey Darago.

Capitol lxxxv. com lo senyor Rey Darago par

tint de Trapena per anar ala batalla a Borden, va costejar Barbaria: e com parla ab los de Alcoyll, de qui hach per cosa certa com quaranta milia homens darmes ne moriren en Alcoyll, quant lo senyor Rey Darago hi fo ab son stol.

COM lo senyor Rey Darago fo partit de Trapena ab les quatre galees, e vn leny armat, ell mana an Roger Marquet, e an Berenguer Mallol, que faessen la via de Galeta, que ell volia costejar la Barbaria: e volia anar a la vila Dalcoyll per vaer si era poblada, ne que feyen, ne deyen. E axi com ell ho mana ho faeren. E com foren en Galeta lo senyor Rey ab bona companya ana ala caça dels bochs que hi son saluatjes, e ell era dels bons caçadors de tota saluatgina qui el mō fos, e tostẽps

toSTEMPS anaua volenters a caça de muntanya: e prengueren tants dels bochs, que totes les galees ne refrescaren, e es de la bona carn del mon, e de la pus grassa: si que tantes nauciren que de cinch hi parteh. E com hagren vn jorn refrescat en Galera, costejant la Barbaria vengrensen dauant la vila Dalcoyll: e tantost tota la gent Dalcoyll qui hi eren tornats, e encara de mil homens que hi hauien romafos en guarda, exiren ala marina ab llurs armes, e les galees estegre en roda ab les senyeres lleuades. E lo senyor Rey monta en lo leny ell son cors, e dixi acostem nos a terra, e aportats escuts dauat, que yo vull parlar ab ells. A senyor, dix en Roger Marquet, e en Berẽguer Mallol, que volets fer? Trametets hi lla hu de nos, o vn caualler, qui axi mateix na dura aquẽ lles noues que vos ne volets oyr. Dix lo senyor Rey, nons sabria bo, si nos nou oyem, e llavors lo leny bate de rem, e com fo a tret de ballesta, ell trames vn Palomer qui sabia molt be Sarrahinesch en terra, e que los dixes que assegurassen lo leny, que volia parlar ab ells, que no li trayssen, e el leny faria atre tal a ells: e si te demanen les galees de qui son digues los que del Rey Darago, qui van per missatgeria en Cathalunya. E si de mes te demanen, di los que aquest caualler qui va el leny de part dels missatgers vos dira ço que li vullats demanar. E axi lo Palomer ana en terra, e dix los ço que el Senyor Rey los hach manat. E tantost los Moros asseguraren los, e hagren vn Moro qui sabia parlar pla, qui denadant sen entra en lo leny ab lo Palomes ensemps qui aporta lo assegurament. E com foren assegurats, lo leny facosta en terra, e IIII. cauallers Sarrahins a cauall entraren en mar entro a la popa del leny, e muntarẽ sus. E lo senyor Rey feu los se assiuere dauant, e feu los donar a menjar, e demanals de noues: com lo Rey Darago sen fo anat los Moros que digueren, ne que faeren? e ells digueren, com lo Rey Darago hach feyta vela que de dos jorns encara nul hom nos gosaua acostar ala vila, ans se pensauen de les veles q̄ fos altre estol qui vengues en ajuda del Rey Darago. Aram digats, dix lo senyor Rey lo dia dela batalla, trobas molta gent menys? Segurament siats certs, digueren ells, que tota via trobam menys mes de XL. milia homens darmes. Dix lo senyor Rey, com se pot fer axo, que nos qui erem ab lo Senyor Rey Darago nons pensauem que nagueffen morts pus de X. milia? Segurament digueren ells, si foren mes de quaranta milia: e deym vos que la pressa era tant gran de fugir, que ls vnstrof-

segauen als altres. E si per defastre lo Rey hagues passada aquella muntanya, tuyt erem morts: que vn no fora escapat. Dix lo senyor Rey, e com passara ell la muntanya, que vosaltres hauia ordonada caualleria que ferissets en la vila, e en les tendes: si lo Rey Darago passas la muntanya? Segurament, digueren ells, res de tot aço no hi haui que nos erem gents ajustadises, e james entre nos aquella concordia no pogra esser, que nos tenian lo feyt guanyat: hon vos deym, que si per nostre defastre ell hagues passada la muntanya, q̄ tots erem morts, e tota la terra fora conquestada. Que daqui auant no trobara contrast, ans hagra presa Bona, e Contastina, e Giger, e Bugia: e puix grans res de les viles de la marina. E llavors lo senyor Rey lleua los vills al cel e dix: ay Deus pare Senyor, placiaus que no perdonets aquest pecat aqui mal ne met, ans ne fets venjança, e veja la yo en breu. Ara digats, dix lo senyor Rey, aquestes gents volen li gran mal al Rey Darago? E ells respoleren, mal: ja Deus no ho vulla, ans li volem mes de be qui a senyor qui el mon fos Chrestia, ne Moro: e a bona fe vos prometem, que per la sua bondat si hich hagues estat entro a ara, que cinquanta milia persones entre homens, e fembres, e infants sich foren batejats, es foren feyts seus. Ans ardidament vos deym sobre la nostre fe, e del Rey Mirabofecri, que tots mercaders, e mariners, e tota altra persona qui sia del Rey Darago pot venir saul, e segur Alcoyll e per tota la terra del Rey Mirabofecri. E aço vos deym per aquella fe que Deus nos ha mesa el cors, e podets nos en creure: que tots I I I I. qui som aci caps, e senyors daquesta gēt, e daquest lloch, e de Giger: e som parents carnals del Rey Mirabofecri, e aço es veritat, axi com no vos deym. E lo senyor Rey dix los, pus sots tan honrrats homens com vos sots aci, fiats en nos. E ells digueren, q̄ nul temps no duptarien, q̄ gent del Rey Darago los faes falsa ne traycio, que hanch nos trobá: e siats certs, que en negunes altres gents del mon nons fiarem, sino en vosaltres: que Deus ha donada vna virtut al Rey Darago, e a ses gents, que atenen veritat, amichs, e anamichs. Ara pus nos hauem dit ço quens hauets demanat, pregam vos quens digats, lo Rey Darago hon es, ne com parti daci ques feu, ne que ha feyt? E axi lo senyor Rey compta los ço qui li era esdeuengut de puix parti Dalcoyll. E aquestes marauellauensen, e digueran, que verament era lo millor caualler del mon, e ab lo major cor: e que si molt viuia, ques sotmetria tot lo mon. E axi foren

ren molt pagats de aço que hagren oyt, e prégueren comiat del senyor Rey, e pregarenlo, que saturassen, entro los haguessen trames refrescament: que per honor del senyor Rey Darago, lla hon era, los darien refrescament a aquestes galees, e a totes quantes dels seus hich passaran, qui aturar sich vullé. E lo senyor Rey feu los moltes gracies, e donals joyes en les galees hon los mes: e puix feu los posar en terra, e no aná gayre, que li trameteren ab barques. X. bous, e XX. moltons, e tot lo pa que trobaren cuyt en terra, e mel, e matega, e molt peix. De vi non hauien gens. Ans lo Senyor Rey ne dona a ells dues botes de Mena, vna de blanch, e altra de vermell, que amaren mes q̄ sils hagues donats sengles caualls.

Capitol lxxxvj. cō apres de hauer estat lo senyor

Rey Darago vn jorn en Alcoyll feu la via de Cabrera, e Yuiça: e com pres terra al Grau de Cullera ques lo regne de Valencia: e com trames lletres a aquells C. que deuian esser ab ell a la batalla.

E AXI LO Senyor Rey estech aquell jorn a Alcoyll, e refresca la gent. E la nuyt mes se en mar ab loratge, e hach bon temps, e feu la via de Cabrera, e com fo a Cabrera, lleua aygua, e puix feu la via de Yuiça, e pres terra al Grau de Cullera, e aqui exi en terra: e el goig, e lalegre fo per Cullera, e de Cullera anaren correus a madona la Regina, e als Infants qui eren a Sajoncosa: e correus per tota la terra. E axi com les noues sabien cascuns, feyen professons, e lluminaries, e lloaué Deus, qui tornat llurs hauia sa, e alegre llur senyor. E tantost com ell fo a Cullera, vench sen al Grau, hon estech dos jorns, e puix véchsen a la ciutat de Valencia. E nom demanets la festa que si feu, que de totes quantes festes jous he comptades, qui en Valencia son estades feytes per neguna raho, non hach neguna semblant aquesta. Queus dire? Quisque faes festa, lo senyor Rey pensa en sos affers, e especialment, en lo feyt de la batalla: que vna hora, ne vn punt del dia non perde. E tantost ell ordona, que cartes fossen feytes a aquells que ell hauia ordonat, que fossen ab ell ala batalla, que ell las tenia per escrit: quen la mar los se hauia tots pensats, e escrits. E aquell escrit dona als seus escriuans, e que faessen a saber a cascun de part sua, que a jorn cert fossen a laca

parellats, axi com en lo camp deuien entrar: e axi com ell ho mana: axi fo feyt. E los correus pensaré danar a totes parts, e hach ne ellegits per C. quen hauia ops, C L. perço que com serien a Iaca, que si ni hauia de malalts, que tota hora ne pogues tirar los C. E que ab ells ensemps sen anas a Bordeu. E axi cascu saparella, com mills poch, axi cõ si al camp degues entrar, que negu nos cuydaua, que james fossen feytes cartes, sino tant solament a C. Si que nul hom nou sabia, sino tant solament lo Senyor Rey, e dos escriuans qui faeren les cartes de llurs mans, als quals mana lo senyor Rey en pena de la persona, que fos segret, que nul hom non sabes, que fossen mas C. E daço feu lo Rey grã sauiesa, que si fos sabut, que mes napellas, cascu estiguera en dupte, q̄ fos ell aquell, quel senyor Rey volia, que no entras al camp: e axi no saparella tambe, ne de tant bon cor, com feya aquell se tengues per ferm, que fos la hu dels cent.

Capitol lxxxvij com lo senyor Rey en Pere trametes lo noble en Gilabert de Cruylles al Rey Danglaterra a Bordeu per esser cert si li asseguraria lo camp, e com hach entes del Senescal de Bordeu que lo Rey de França venia a Borden ab dotze milia homens darmes per metre a mort.

COM LO Senyor Rey hach trametes les cartes a totes parts, ell ordona missatgers molt honrrats, que trametes a Bordeu, ço es saber, lo noble en Gilabert de Cruylles, e que dixes al Rey Danglaterra, si li asseguraria lo camp: que nol calgues tembre a Bordeu de negunes altres gents. E axi lo noble en Gilabert partis del senyor Rey, e anassen a Bordeu, e ab poques paraules quel Senyor Rey li comana, hach assats. Que qui saui missatge enuia, poques paraules li cal dir: e lo noble en Gilabert era dels pus sauis cauallers de Cathalúya. E es veritat, que com les batalles foren fermades entre lo senyor Rey Darago, e lo Rey Carles, auengrense amdosos: que missatgers de cascu ensemps anaren al Rey Nandoart Danglaterra, qui era dels prohomens senyors del mon: en que cascu lo pregaua, que la batalla preses, e q̄ hagues lo camp en la ciutat de Bordeu. E lo Rey Danglaterra a grans pregaries de cascu reebe a guardar, e assegurar lo camp a Bordeu. E axi ho trametes fermament a cascu per llurs missatgers mateixos, e que ell en persona

sona seria a Bordeu. E axi lo senyor Rey Darago pensauas: quel Rey Danglaterra fos a Bordeu. E perço ell segurament trametia lo noble en Gilabert de Cruylles a ell. E com lo noble en Gilabert de Cruylles pensa de trobar lo Rey Danglaterra a Bordeu, no li troba, e vench dauant lo seu Senescal, qui era noble hom, e de gran veritat, e dix li la missatgeria, axi com la degra dir al Rey Danglaterra. E lo Senescal dix, en Gilabert senyor, mon senyor lo Rey Danglaterra es veritat que ha assegurades aquestes batalles, e promes que ell que hich seria en persona: ara es veritat, que ha assegurades les batalles, e ha sabut per cert, quel Rey de França ve a Bordeu, e amena de dotze milia cauallers armats. E lo Rey Carles sera aci a Bordeu, lo dia quel Rey de França vendra, axi que hauem sabut aço, e lo Rey Danglaterra veu que ell no poria tenir lo camp segur: e axi no hi vol esser. Ans ha manat ami que yo trameta a dir al Rey Darago, que aytant com ha chara la sua honor, e la sua vida, que ell no venga a Bordeu: que ell sap per cert, quel Rey de França ve a Bordeu, per metre a mort lo Rey Darago, e tots aquells qui ab ell seran. Si que yon volia trametre vuy en aquest dia missatgers al senyor Rey Darago: mas pus vos sots vengut, a vos ho dich, que ho trametats a dir, e que vos romagats, e vejats ço que yous dich, si sera veritat: e que tots dies len certifiquets daço que hich veurets. E lo noble en Gilabert, axi com a saui q̄ ell era en moltes maneres assaja lo Senescal per saber que tenia en ell: e tota hora troba lo de bon enteniment envers lo Rey Darago: e hon pus lo menejaua, pus ferm lo trobaua. E axi com ell se fo be fermat a la lleyaltat del Senescal, e en la bona amor que li hauia, ell trametes a dir al Senyor Rey Darago per molts correus qui anaren, cascu a sa part, tot ço quel Senescal li hach dit. E los correus foren quatre, e tots quatre entraren dins dos jorns a Iaca, hon trõbãren lo senyor Rey Darago, que hi fo vengut en pochos jorns: que de dues jornades hauia feyta vna. E nous pensets, que ell saturas per festa, ne per alegre, que negu loch li faessen. E com lo senyor Rey entes ço quen Gilabert li feya a saber, de part del Rey Danglaterra, e del Senescal, ell estech molt despagat: no per tant quels cauallers foret tots a jorn cert, lo qual ell los hach manat, que hanch dels C. e L. non falli negu. E cascu vench arrebat, e aparellat, axi com conuenia a tals, com alguns eren. E estant quels feytes saparella uen, lo senyor Rey ana a çaragoça, a visitar la ciutat, e a veure madona la Regina, e els

Infants. E si hanch festa fo, aço nous cal dir, que james tal goig, ne tal alegre no fo en terra: e estech IIII. jorns ab ells. E tantost pres comiat de madona la Regina, e dels Infants, els senya, els beney, els dona la sua benedictio. E com fo a Iaca, aquell dia ell troba altres quatre correus, qui foren venguts de Gilabert, en que li feya a saber, quel Rey de França, e lo Rey Carles abdos ensemps entraren a Bordeu ayral jorn, ab tanta caualleria com dauant hauets entesa: e atendaré se prop de lla hon lo camp era feyt, en ques deuien los dos Reys combatre, a menys de IIII. ballestades. Si que tots dies venien lo Rey de França, e el Rey Carles ab gran gent al camp, per vaer com era ordonat. Com creats per cert, que fo lo camp mills ordonat, que camp qui hanch fos. E al cap del camp hauia vna capella hon deuia siure lo Rey Danglaterra: e puix en torn lla hon deuien estar los cauallers, qui lo camp guardassen. E com lo senyor Rey hach entesa aquesta raho, fo molt pus despatgat que dabans no era: e trames los correus an Gilabert, que li faes saber lo Senescal de quin enteniment era envers ell. E ell respos lin la veritat, e li feu saber ab tota seguretats, que no hauia hom el mon qui mes pogues amar senyor, com lo Senescal amaua ell, e daço fos sugur. E com lo senyor Rey hach sabut aço teach se per estort. Ara vos lexare a parlar del, e tornare al Rey Carles, e al Rey de França.

Capitol lxxxviii. com lo Rey Carles se sabe

guanyar mols amichs, e com trames lo Compte Artes al Apostolich que lo bastas de moneda, e que pensas de defendre Calabria, faent tot aquell damnatge que pogues als Sicilians: e com fo a Bordeu al jorn empres.

O M L O Rey Carles hach armades les XXV. gales den G. Cornut, es foren partides de Marsella, e hach los quaranta cauallers de Prohença, qui ab ell deuien anar el camp, ell feu axi be gran sauiesa com hauia feyta lo senyor Rey Darago dels C. e L. que mes de C. C. G. cartés feu fer a diuerses parts de cauallers, que fossen daquells qui entrarien ab ell el camp, axi com aquell que ell amaua, es fiaua molt. E daquests ni hach de Romans, e de calcuna ciutat de Toscana, e de Lombardia, e ni hach de Napolerans, e de Calabresos, e de Polcies, e de Brus, e de la Marcha.

c de

e de la Llenguadoch, e de Gascunya: axi que cascu de aquells se pensauen que axi fos veritat, e que ell quels amas, e quels preas tant, que el camp los volgues. E ell hauia be feyt cor que hi metes mas Francesos, o Prohençals. Mas aço feu ell perço que tostemps aquells, e cels qui dells exiren haguessen esperança quel Rey Carles los amaua molt, e que per aço tenguessen la sua part, e cascuns eren molt apoderats en llurs llochs. E axi com ho pensa, axi es sdeuengut: que la major part, e el major esforç quel Rey Robert hauia en Roma, e en Toscana, e en Lombardia, e en los altres llochs, es per aquesta raho, que cascu diu, mon pare deuia esser la hu daquells C. qui ab lo Rey Carles deuien entrar el camp contra lo Rey Darago, e preensen molt, e deuen ho fer, si axi fos com ells se pensen: per que veus, sens que res no li costa, quants amichs sabe guanyar a si, e als seus. E axi podets pensar quel senyor Rey Darago, e el Rey Carles cascu sabia assats: mas lo Rey Carles lo passaua de longa pratiga, per los dies que hauia molt mes que ell. E com lo Rey Carles hach tot aço feyt, ordona sos Barons, paréts, e amichs seus: e asenyaladament lo Compte Dartes qui era fill de son nabor, que anas en Napolis ab gran caualleria, quel Papa lo bastaua de moneda, e que pensas de defendre la Calabria, e que faes armar gales en Napolis. E ab aquelles XXV. de Prohença, que pensas de fer correr Sicilia, e que hi faes tot aquell damnatge que pogues, mentre lo Rey Darago no podia ajudar: e axis fen com ell mana. E com tot aço hach ordonat, ell de vna part, e lo Rey de França d'altra, pensaren danar a Bordeu: axi que lo jorn que hagren empres entre lo Rey de França, e ell, entraren a Bordeu, axi com dauant vos he dit, quen Gilabert de Cruylles ho feu a saber al senyor Rey Darago. Ara veus lo Rey de França, e lo Rey Carles a Bordeu: e son se atendats, axi com dauant hauets entes, e lexare ells estar, e tornare al senyor Rey Darago.

Capitol lxxxix. com lo senyor Rey en

Pere Darago ordona deffer al jorn empres de la batalla a Bordeu menys de sabuda de negu: e lo marauellos, e notable ardiment que bach feyt per saluar son sagrament.

I iiii E com

COM lo senyor Rey Darago sabe la volentat quel Senescal li hauia, pensas q̄ per res ell no hi falria aquell jorn que empres era, que ell no fos dins lo camp: mas aço tēch segret, que hanch nul hom no volch priuadejar. E tantost ell se feu venir vn honrrat mercader, per nom en Domingo de la Figuera, qui era natural de çaragoça, e era bon hom, e lleyal, e faui, e discret: e era mercader, que tostemps vsaua ab caualls en Gascunya, e en Nauarra, que treya de Castella, els menaua per totes aquelles parts, e en ^{Alias} Bordeu. en Bordeles, e en Tolosa. E era hom qui hauia gran poder, que ales vegades vint, o trenta caualls treya justats de Castella, els menaua per los dauant dits lloch. Axi que creats, que ell sabia tots los camins, quāts nauia en cascuna daquelles prouincies: axi camins reals, com camins apartats, e com de plans, e de muntanyes: que no hauia fenda en la terra ^{Bordeu.} qual que fos daquelles parts, ne en Arago, ne en Cathalunya, que ell no sabes molt mills que aquells qui eren de la terra. E aço sabia ell per lonch vs, e perço com a vegades hauia a anar descaminat, per los caualls que menaua per alguns richs homens, que a vegades per guerres que hauien, que no sen planyissen. E com en Domingo de la Figuera fo ab lo Rey, ell lo mes en vna cambra, e dix li: en Domingo, vos sabets que sots nostre natural, e que tostemps a vos, e als vostres hauem feyta honor: perque nos volem vos a emprar de cosa que, com sia acabada ab la volentat de Deus, nos vos farem tant de be, que per tostemps vos, e els vostres ne ferets benenats. E en Domingo qui oy aço lleuas, e ana li befar lo peu: e dix, Senyor manats vos, que yo som aparellat de complir tot vostre manamēt. E sobre aço lo senyor Rey pres vn libre en que eren los sancts Euangelis, e dix li que juras, que daço que dell li diria, no parlas a hom del mon. E ell jura li ho tantost, e li feu omenatge de mans, e de boca. E com fo feyt, lo senyor Rey li dix, sabets en Domingo vos que farets? vos pendrets XXVII. caualls nostres, aquell que vous dire, e trametets ne nou. entre tres lloch, en lo cami que nos farem daqui a Bordeu. E ells altres nou, el cami que nos poriem fer ala tornada per Nauarra, e els altres I X. el cami que poriem fer per Castella. Axi que nostra volentat es, que aytal jorn, que es empres, siam el camp de la batalla a Bordeu nos en persona: en aytal manera, que vos yrets a cauall, com a senyor, e nos yrem com a escuder vostre en vn altre caual ab vna escona muntera en la ma, e haurem en

en Bernat de Peratallada, q̄ caualcara en vn altre caual, ab vna sella de trossa, e portar nos ha la trossa, que sera lleugera, que no hi haura mas la nostra gramalla, e diners per despesa: e portara altra escona muntera: e caualcarem tot lo jorn, quen lloch no posarem: e ala nuyt a primson serem a posada, e menjarem, e darem part ala nuyt. E com les matines tocara, nos haurem altres caualls que trobem, que en sellarets, e jaquirem aquests, e farem aytal en totes parts: e yo sere escuder vostre, eus tindre lestrep com muntarets, eus tayllare dauant ala taula. E en Bernat de Peratallada pensara dels caualls: e axi es mester, que de tres jornades facam vna a lentrar, e molt mes al exir: e no es mester, que tornem per lla hon entrarem, e axi volem q̄s faça. E axi pensats lo camiquins sera pus segur al anar, e prenets los I X. caualls, els trametets cascu en vn escuder, en quis puixcats fiar daquells vostres amichs, e ab sengles mantres tant solament. E ades pensats los ne de trametre cascu en la posta, de lla hon nos los dejam trobar, per cambiar, e los escuders no sapien res los vns dels altres, mas de tres en tres que vagen cada hu en llur lloch: e axi sia de tots. E cascu se pens, que non trametats mas aquells tres: e deytz los, quels trametets a vendre, e queus esperen en aytal lloch, e que per res no sen parteixquem: e que pensen be dells mateixos, e dels caualls: e que tots tres estiguen en vna posada. E com nos yrem, posarem en vna altra posada: perço que ells no veje mi, que conexermien. E axi pensats de ordonar tot ço que vous he dit, que res nul hom no sapia, e yo fareus lliurar los caualls, de tres en tres: axi que aquells de qui haurem los caualls, no sabran aquells volem: saluat quels direm, que vos los volem lliurar: e que de fora quels façats atajar, per regonexer aquell qui millor fos per nos. E en Domingo de la Figuera respos, senyor axi com vos ho manats se complira, e lexats daquí auant endreçar lo feyt tot a mi: que puix yo se la vostra volentat, yo he fe en Deus, que hi dare compliment: que Deus, e vos ne ferets pagar: e ab la ajuda de Deus estats ab bon cor, que vous menare a Bordeu per tal part, que per res nous cal duptar, e axi mateix ala tornada. E pensats me de ordonar vn hom quim lliure los caualls: e lo Senyor Rey dix, beu deytz: pensats de enantar. E tantost apella lo seu Caualleris: e dix li, aytant chara com li era la sua amor, e en pena de la persona que nul hom no sabes res daço quell li diria, sino ell, e en Domingo de la Figuera. Dix lo Caualleris, senyor manats, que you fare: dix lo se-

Rey, anats tãtoſt, e de tres en tres caualls lliurats XXVII. caualls
 an Domingo de la Figuera, los millors triadament que nos hajam. E
 lo Caualleris dix, ſenyor dexats fer an Domingo, e a mi, que per cert
 yo tenc en mon poder be LXX. entre aquells queus ha tramesos lo
 Rey de Mallorques, e el Rey de Caſtella, e daltres: e axi parme quen
 puixcam triar los millors XXVII. jaſia que tots ſon tant bons, que
 poch hi poriem triar. Dix lo ſenyor Rey, ara anats ala bona ventura. E
 ells anaren, e faeren tot ço quel ſenyor Rey los hach manat a caſcu, e
 lo ſenyor Rey tantost aquell dia ordona X. cauallers, qui caſcu anas ſi
 quart, e enuia los tots a Bordeu: ço es caſcuñ dia hu an Gilabert de
 Cruylles, e caſcu portaua miſſatgeria an Gilabert, e al Senescal de
 Bordeu. E la miſſatgeria era tota, quel ſenyor Rey Darago los trame-
 tia a dir lo Senescal, ſils aſſeguraria: que ell era aparellat de eſſer hi al
 jorn de la batalla. E aço feya per dues rahons. La primera quel cami ſe
 vſas, que miſſatgers vaeſſen paſſar tots jorns del Rey Darago: e ſi anãt,
 e tornant trobarien quils faes ninguna coſa de enuig, ne negun ſolas
 trobarien, e que tots dies ne hagues llengua. E laltra raho era, per tal
 com ell ſabia quel Senescal hauia manament que faes tot ço quel Rey
 de França manas: ſaluant empero que hauia manament ſenyallat, quel
 Rey Danglaterra li hauia feyt, que per ninguna coſa no conſentis, ne
 ſofferis, que la persona del Rey Darago preſes mal, ne damnatge: e q̄
 perço com lo Rey Danglaterra ſabia que aqueſt Senescal era cors e a-
 nima del Rey Darago, e tot ſon llinatge ho era toſt temps eſtat, perço
 lo feu Senescal de tot Bordeles tantost com ſabe que la batalla ſe de-
 uia fer. E axi lo Senescal com hi venia miſſatge del Rey Darago, tan-
 toſt ho anaua a dir al Rey de França: e els mana li que li eſcriuis q̄ pen-
 ſas de venir, quel camp era aparellat, e quel Rey Carles era aparellat. E
 lo Senescal trametia li a dir tot lo contrari, que aytant com hauia cha-
 ra la vida que no hi vengues, e que Deus, e tot lo mon lo tendria per
 eſcuſat: e perço com lo Rey Danglaterra veyã que nol podia aſſegu-
 rar, no hi era volgut venir: axi que per res nou aſſatjas. E axi lo Rey de
 França vſaua tots jorns daqueſtes miſſatgeries, a ſaber es que no hauia
 jorn que non hagues miſſatge: e axis penſaua quel Senescal li eſcriuis,
 axi com ell li manaua: e que eſtaua en eſperãça, que hi vendria. E com
 tot fo continuat, e ordonat, el jorn ſacoſta de la batalla: e lo Senyor
 Rey Darago apella en Bernat de Peratallada, qui era fill del noble en
 Gilabert de Cruylles: e mes lo en vna cambra ab en Domingo de la Fi-

guera enſemps, e deſcobri li fo feyt, e mana li tenir ſegret lo feyt: e axi
 ho promes com en Domingo: e manals que aquella nuyt foſſen apa-
 rellats de partir de mija nuyt auant, e mana al Caualleris que hagues
 aparellats, e enſellats ab les ſelles den Domingo de la Figuera los tres
 caualls, e que metes la primera ſella de troſſa. E axi com ho mana axi
 fo aparellat, que nul hom non ſabe res, ſino ells tots tres, e lo Caualle-
 ris, que be ſabia lo ſenyor Rey que nul hom non conſentiria quen tãt
 gran auẽtura ſe metes. E ell era de tant alt cor, e tant lleyal que per tot
 lo mon ell no romanguera que al jorn que era empres, ell no fos el
 camp. E axi perço no volch que hom negu ne ſabes res, que ſon fill
 major Linfant Nanfos qui era ab ell non ſabe nenguna coſa. Queus
 en faria moltes noues? Que com mija nuyt hach tocat, ells ſe lleuaren
 e lo Caualleris hac aparellat los millors tres caualls que hi eren, e lo
 ſenyor Rey puja en lo hu, e porta dauant la gramalla den Domingo
 de la Figuera, e vna eſcona muntera en la ma, e deſus guarnit dunes
 bones eſpatlleres, e de vn bon camisol: e puix deſus vn caſot de lli tint
 vert qui ho cobria tot, e puix vna gramalla fort auol, e vella q̄ veſti, e
 vn capero, e la ceruellerã ab vn capell de lli el cap. E en Bernat de Pera-
 tallada fo axi mateix guarnit, e porta la troça: ço es vna boneta que no
 peſaua molt ab la eſcona muntera en la ma. E en Domingo de la Fi-
 guera caualla axi be com a ſenyor be arreat, axi com hauia acostumat
 de caualcar ab ſos hoſes, e ab capell de ſol, e els guants e be ordonat.
 E en Bernat de Peratallada portaua vn gran carũ en que anauen tota
 hora ſis fogaces, perço que aquelles menjaffen de jorn, e begueſſen
 del aygua lla hon hom nou vaes: e axi ab la gracia de Deus patirenſe
 de Iaca. E ſegurament anauen en tal manera que tres jornades anauẽ
 entre la nuyt, e lo dia: e ço que prenien de laltra nuyt que tota hora ve-
 nien a poſada a hora de prima, que de jorn no deſcaualcauan en po-
 blat, ſino per beure, quel pa menjauen caminant, e caualcant: e com
 eran a cap de jornada trobauen los tres caualls. E tantost en Domin-
 go de la Figuera ab ſon hoſt anaua al hoſtal hon eren los caualls, e a-
 quells dels caualls hauien gran goig: e demanauen com eren tant grã
 nuyt venguts. E ell deya los que perço quels caualls no vingueſſen ab
 calor. E entretant que ell eſtaua ab aquella ſua companyia lo ſenyor
 Rey, e en Bernat de Peratallada apparellauen de menjar, e com ell ſe
 penſaua

pensaua que ells podien hauer apparellat de menjar: ell sen tornaua al hostal, hon era lo senyor Rey, e en Bernat de Peratallada: e feya roman dre aquells, que deya que al mati los veuria, e com era a son hostal, trobaua la taula mesa, e lo senyor Rey donaua li ayguamans, e en Bernat de Peratallada pensaua dels caualls. E axi com en Domingo hauia escudella, e li hauia tallat dauant lo senyor Rey, venia en Bñ de Peratallada, e ab lo senyor Rey en altra taula menjauen ensempls. E axi menjauen tots, que no pensets, que moltes noues hi faessen, que cascu portaua la falla ala boca: e tantost com hauien menjat, anauen sengitar, e dormien entro ala hora de matines. E a hora de matines lleuauente, e en Domingo de la Figuera menaua aqlls tres caualls a la posada dels altres, e feyals lleuar des selles, e metre les als altres tres, qui eren repostats: e manaua als seus homens, quen pensassen be. E axi pensauen de caualcar: e feyen axi tots dies com han feyt ala primera jornada.

Capitol xc. com lo senyor Rey en Pere Darago

entra en lo camp a Bordeu: e lo corregue lo jorn que era empres da la batalla: e com feu fer cartes que ell en persona era comparegut, e com cerca tot lo camp, e may troba negu.

E AXI anaren tant, que vengueren a mija legua prop de Bordeu, a hora del seny sonant: e foren en vna terra de vn caualler antich, e prom, qui era gran amich del dit en Domingo de la Figuera, e aqui foren be reebuts. E com hagren sopat, anarense gitar, e al mati có se feu alba, lleuarense, e muntaren sobre els caualls, e anaren envers lo camp: e aquell jorn, era lo jorn que era empres de la batalla. E tantost trameren lost an Gilabert de Cruylles, qui posaua en vn alberch, fora de la ciutat: qui era pus prop del camp que negu altre qui fos en la ciutat. E digueren li, quen Domingo de la Figuera, e vn caualler del Rey Darago eren aqui, qui hauien la nuyt posat ab ell: e que tantost solament sens altre vingues parlar ab ells. E lost ana tantost an Gilabert, qui ja era lleuat, e dix li la missatgeria. E en Gilabert qui sabia, q̄ aquell dia era lo jorn quels Reys deuien esser al camp, estaua tot recelat: e duptauas daço, que vac: per salt cor, e la gran fe, que sabia, quel senyor Rey Darago hauia. E tantost ab lost solament caualca, que no demana

negu:

negu: e com fo a ells, ell vac lo senyor Rey, e son fill mudà tot de color: mas ell era tan saui, que non feu res a pares, per raho del host. E lo senyor Rey pres lo a vna part, e romas ab lost en Bernat de Peratallada, e en Domingo de la Figuera, e en Gilabert dix, com foren apartats: ha senyor ques aço q̄ vos hauets feyt, ne com vos sots mes a tant gran ventura? En Gilabert, dix lo senyor Rey, vull que sapiats que com yo fos cert quel cors hi degues perdre, yo no romanguera de venir per neguna manera, e axi no façam pus llongues noues: vos mauets trames a dir que yom puch fiar al Senescal, e perço anats a ell, e digats li que aci ha vn caualler del Rey Darago qui vol parlar ab ell, e que amene ab si vn notari, e VI. cauallers que sien seus, e no pus: si que aço faça tãtoft. E en Gilabert encontinent ana al Senescal, e dix li ço quel senyor Rey Darago li mana. E lo Senescal ana al Rey de França, e dix li: senyor vn caualler ha vengut del Rey Darago, e vol parlar ab mi, e ab vostra licencia vull hi anar, si a vos plau. E lo Rey de França respos, que tots jorns era acostumat de tals manaments a fer: e dix, anats ala bona ventura: e com hajats ab ell parlat fets nos saber queus haura dit. Senyor dix ell, si fare. E tantost lo Senescal ab lo notari lo millor, e lo pus antich qui fos en la cort del Rey Danglaterra ell sen ana, e ab VI. cauallers los pus hòrrats que ell hauia en sa companyia. E com foren al camp ells trobaren lo senyor Rey, e en Bernat de Peratallada, e en Domingo de la Figuera el camp: e dins el camp lo Senescal entra, e aquells qui ab ell vengren, e lost qui era ab lo Rey, e en Gilabert qui era ab lo Senescal. E com lo Senescal entra per lo camp, lo senyor Rey li ixque a carrera, e sos companys: e saludal de part del senyor Rey, e ell cortefament rete li les saluts. E dix li, Senescal yo som comparegut aci dauant vos por lo senyor Rey Darago: perço com vuy es lo dia que ell, e lo Rey Carles hauien jurat, e promes que fossen el camp aquest jorn de vuy: e axi yo demanuos, vos si porets tenir segur lo càp: ne lo senyor Rey Darago si vuy ve en aquest camp. E ell dix, senyor yo vos responch breument de part de mon senyor lo Rey Danglaterra, e de mi, que yo nol poria tenir segur, ans de part de Deus, e del Rey Danglaterra lo tenim per escusat, el ne donam per bo, e per lleyal, e per quit: que per res nol poriem tenir segur: ans sabem per cert, q̄ si hich venia nol poria res restaurar a ell, ne aquells qui ab ell vinguessen, que tots no murissen: que veus aci lo Rey de França, e lo Rey Carles qui hich

hich son ab dotze milia homens a cauall armats. E axi podets entendre monsenyor lo Rey Danglaterra ne yo per ell, com lo porien assegurar. Donchs, dix lo senyor Rey, placiaus Senescal que daço sia feyta carta, e queu manets al escriua. Dix lo Senescal, quem plau, e lin man. **E** tantost lo notari escriui tot ço quel Senescal hach dit: e com vench al demanar lo Rey com hauia nom, lo Rey dix al Senescal, Senescal vos assegurats me a mi, e aquests qui son ab mi: cert Senyor, hoc dix ell, sobre la fe del Rey Danglaterra. E llavors lo senyor Rey gita lo ca pero derrera, e dix li: Senescal vos conexets me? e llavors ell lo guarda, e conech que aquest era lo Rey Darago, e va donar de peu en terra: e lo senyor Rey nou fofferi, ans lo feu caualcar: e puix dona li la ma que la li befas, e dix: ha senyor, ques aço que hauets feyt? yo, dix ell, som vengut aci, per saluar mon sagrament: e vull que tot ço que vos hauets dit, ne yo dire, lo notari aci escriua llargament, e com yo en persona som comparegut, e he cercat tot lo camp. E llavors ell va brocar lo cauall, e enuirona tot lo camp entorn, e per mig, en presència del Senescal, e de aquells qui hi eren: e entre tant lo notari escriuia: e mentre ell escriuia tot ço que li feya al feyt, a escusa del senyor Rey, e ab veritat, lo dit Senyor Rey no cessaua de brocar per lo dit camp, axi que tot lo calciga ab lescona muntera en la ma: e que tuyt deyen, ha Deus quin caualler ha aci? James no naixque caualler qui a ell faça a comparar cors per cors. E com hach tot lo camp cercat moltes de vegades: dementres lo notari escriuia, ell sen ana ala capella, e aualla, e ténch la regna ab la ma, e ora Deus, e dix aquelles oracions qui li feyen a dir: el loas, e beney Deus qui aquell jorn lo hauia aportat a complir son sagrament. E com hach fenida la oracio, ell torna al Senescal, e a l'altra companyia: e lo notari hach escrit tot ço que a escriure feya, e llegiu en presència del senyor Rey, e del Senescal, e dels altres, e lleua fos testimonis com ho hac feyt. E lo senyor Rey hach dit tres vegades al Senescal, ell si volia assegurar que saturaria per fer la batalla. E ell respon li, que no. E tot aço se mes per escrit, e com ell baroniulment sobre son cauall, ab la escona en la ma, cerca tot lo camp en torn, e per mig, e per traues, e ana a orar ala capella. E com tot aço fo mes en forma pública, lo senyor Rey reques al Senescal, que manas al notari que faes daquella raho dos cartes partides per A, B, C. la vna que romanga a vos, e l'altra que donets per nos an Gilabert de Cruylles. Senyor, dix

lo Senescal, axi ho man yo al notari. E axi man que sia feyt, e axis complira. E feyt aço, lo senyor Rey pres per la ma lo Senescal, e mes se al cami, e ana entro lla hon hauien jegut: e com foren dauant la torra, dix lo senyor Rey al Senescal: aquest caualler nos ha feyta molta donor, e de plaer en son alberch, perque vous prech que per honor de nos li façats lo Rey Danglaterra, e vos, tal do, que ell, e son llinatge ne valla mes. Senyor dix lo Senescal, axo sera feyt. E lo caualler correch besar la ma al senyor Rey. E com aço hach dit, lo senyor Rey dix al Senescal: esperat nos que auallare aci pendre comiat de la dona, quins hich ha aquesta nuyt tambe acullits. Senyor dix lo Senescal, pensats de fer ço queus plauria, que be par de la vostra cortesia: e axi lo senyor Rey aualla, e pres comiat dela dona: e com la dona sabe que ell era el Rey Darago baxas als seus peus, e feu gracies a Deus, e a ell dela honor que li hauia feyta. E axi pres comiat, e caualca, e ab lo Senescal ell se mes al cami, es lunya tota hora parlant be vna llegua, e li feu gracies dela bona volentat que en ell hauia trobada. E lo Senescal dix an Domingo de la Figuera: en Domingo, dix ell, vos sabets els camins, consellvos q per res no tornets per lla hon sots vèguts, ne encara per Nauarra: que yo se que el Rey de França ha feytes cartes per totes parts, que daquest dia a auant sia tot hom pres qui sia del Rey Darago: si que vaja, o que torn. Dix en Domingo de la Figuera, senyor be deys, e si a Deus plau be darem consell. E llavors prengueren comiat los vns dels altres, e lo senyor Rey ab la gracia de Deus anassen, e pres lo cami de Castella. Ara lexare a parlar del senyor Rey Darago, e tornare a parlar del Senescal, e del Rey de França, e del Rey Carles,

Capitol xcj. com lo Senescal de Bordeu

va dir al Rey de França, e al Rey Carles com lo Rey Darago era estat en lo camp a Bordeu, e la gran paor que hagren presa dits Reys: e com foren fort recclats.

COM lo Senescal se fo partit del Rey Darago, e els altres qui ab ell eren acompanyaren en Gilabert de Cruylles a la sua posada: e puix lo Senescal ab l'altra companya, axi com eren, anaren sen al Rey de França, e al Rey Carles, e digueren li tot ço quils era esdeuengut: ne com lo Rey Darago entra dins

lo camp, e mentres lo scriua scriuia, ell correch lo cauall per tot lo cap entorn, e per mig, e per totes parts: e com aualla a orar ala capella: finalment tot quant feu, ne dix. E com los Reys oyren aço senyaren se mes de cent vegades: e tantost dix lo Rey de França, mester no es que tot hom se pens a nuyt de guaytar, e els caualls que sien armats, e que mil caualls armats fassen la guayta a nuyt, e que tots estiguen recellats: que per cert vos veurets que esta nuyt ferra en nos, que vosaltres nol conexets tambe com yo fas, que aquest es lo millor caualler del mon, e del pus alt cor que vuy sia el mon. E podets vos péfar quen es, com tant gran cosa ha assajada, e axi Senescal ordonats la guayta de vostres gents, e nos farem ordonar la nostra de la host. E lo Senescal respos: senyor tot ço sia feyt que vos manats. Dix lo Rey de França al Rey Charles: anem a veure lo camp, e vejam les peades del seu cauall, si ja pot esser ver ço quel Senescal diu. E lo Rey Charles diu, quen som pagat: e dich vos que aquesta es estada marauellosa cosa, e la pus alta caualleria sia que sia ab companyia, o solament, axi com entra el camp, que hanch caualler nul temps feu: perque tot hom lo deu molt duptar. Dix lo Senescal: senyors no duptets ço que yo dich, que veus aci lo escriua que ha feyta la carta, e aquestos sis cauallers quin son testimoni, qui ja lo conexien gran temps hauia: e veus aci lo caualler qui fo son host a nuyt: e que la major valor, e cortesia feu que yo hanch vaes fer a senyor, que comiat ana a pendre de la dona muller daquest caualler: e hi ana lla, e munta en les cambres, axi có si fos en lo pus segur lloch del mon: e tot aço han vist tots aquests cauallers. En veritat, dix lo Rey de França, aqui hach gran valor, e gran ardiment, e gran cortesia: e caualcaren, e anaren al camp, e vaeren lesclau del cauall, e tot ço quel Senescal los hach dit. Queus dire? Que la veu ana per la host, e per tot lo pays: e aquella nuyt vaerets fochs, e tot hom estar armat, e els caualls armats, que hanch la nuyt nul hom dormi en la host. E lendemà lleuaren les tendes, e anaren amdosos los Reys ensemps, e vengren entro a Tolosa hon trobaren lo Cardenal per nom Panbert qui era Llargat del Papa, e Monsenyor en Phalip fill del Rey de França major, e Monsenyor Charles son germa: e faeren gran festa a llur pare, e al Rey Charles arretal. E com lo Rey de França, e lo Rey Charles hagren cõptat al Cardenal ço quel senyor Rey Darago hach feyt, marauellas, e senyas mes de cent vegades: ha Deus dix ell, e tant gran peccat feu lo

Pare

Pare sanct, e nos tuyt, com aquest senyor diguem de no de ajuda: que aquest es altre Alexandri qui es nat en lo mon. Ara lexare a parlar del Rey de França, e del Rey Charles, e del Cardenal, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol xcij. com lo senyor Rey Darago torna

entrels seus per terra del Rey de Castella: e la gran alegre que van pendre tots sos sotsmesos, e asenyaladament madona la Regina, e llurs Infants.

OM LO Senyor Rey Darago hach pres comiat del Senescal, e dels altres, se mes el cami en aquell quen Domingo de la Figuera los mostra, e anaren sen per lo rayquer de Nauarra, ço es saber tota ora per terra del Rey de Castella: e menals per aquell cami hon sabia que deuia trobar los caualls: e axi com ho hauen feyt al entrar, tot axi ho feren al exir. Axi que vengren ala vila de Soria, e a Seron de Seron: e puix Moanquelo, que es lo darer lloch de Castella, ala entrada de Arago. E de aqui vengren a Verdejo, e aqui conegren al Senyor Rey, e faeren li gran festa, e grã alegre, e pensaren be dell dos jorns. E tots aquells de les encontrades saberẽ ho, e tot hom de cauall, e de peu daquella encontrada, atene a ell, per acompanyar: e axi be acõpanyat vench a Calathayu: e si hach en lloch fo feyta gran festa al senyor Rey, lla la faeren. E lo senyor Rey trames sos correus de totes parts, e especialment mana al senyor Infant, e a tots los Capdals de Calathayu, e Darago, e als cõt cinquanta cauallers dela batalla, que fossen a çaragoça al dehen jorn depuix les cartes hagren reebudes, que ell seria a çaragoça hon tendria corts: e axi ho trames dir per tot Arago. E si hach vaes goig, ne festa, si fo feyta a laca per lo senyor Infant, e per tots aquells qui hi eren: e faeren gran professo, que tots los Prelats de Cathalunya, e Darago hi eren: e lloaren, e beneyren Deus dela grã merce que feyta los hauia de llur senyor, que de gran perill lo hauia escapat, e tornat ab gran honor, que per tostemps nauria la casa Darago de ço que feyt hauia. E com aquesta festa fo feyta, cascu pensa danar lla hon li plach, en guisa que al jorn empres fo a çaragoça: e el senyor Infant Nanfos, e la major part dels richs homes, e cauallers, e Prelats anaren envers Calathayu al senyor Rey. E axi ma

K teix

teix nom demanets lo goig que madona la Regina, e els Infants faeren, e tots aquells de çaragoça, com saberen aço que aquells qui eren a Iaca: e a çaragoça, e per tota la terra estauen ab gran temor, que no sabien hon era lo senyor Rey, nen podien entrar en senya, entro que ell mateix vench: perque no era marauella sin estauen en gran reguart. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, e tornare a parlar del Almirall en Roger de Luria.

Capitol xciiij. com Lalmirall en Roger de Luria

feu metre setge a son cunyat Manfre Lança sobre lo castell de Malta, e com dit Almirall hach presa Liper.

COM Lalmirall hach vençuda la batalla, e la festa fo passada a Macina, axi com dauant hauets entes, ell aparella de armar XXX. galees: perço com hach llengua quen Napols se armauen totes quates galees hi hauia, e axi ell volia estar aparellat, si q arma les XXX. galees.

E com foren armades hach lléguia de Napols, que aquelles galees encara de tot vn mes no exirien, de que hi deuien muntar entre Comp-tes, e altres senyors de senyera mes de quatorze, ab caualleria que menauen llurs caualls en burques de creu, e en les galees. E axi ell feu vn bon pensament, que no era mester que aquell mes estigues debades: e appella son cunyat en Manfre Lança, e dix li, que pensas de muntar en les galees, e cent cauallers ab ell, e mil Almugauers, e cent homens de mar, e que cascuns anassen ab ell a llurs tendes, e portassen quatre trabuchs, e que yrien al castell de Malta, el tindrien assediat tant tro lo haguessen. E axi com ell ho ordona: axi fo feyt, e muntaren en les galees, e anaren sen al castell de Malta: e lla préseren llur setge, e los trebuchs pensaré de trer. E com Lalmirall los hach posats en terra, ordena que aquells de la ciutat de Malta, e de la Illa aportassen tota res a vendre al setge, e aquells del Goy atretal: e cascuns feren ho voléters, perço com per lo castell los feya grá paor que no fossen barrejats. E axi Lalmirall com los hach ordonats, e lexat en Manfre Lança per cap qui era molt saui caualler, e bo, pensas departir dells, e lexals dos lenys armats, e dos barques armades: perço que si res los feya mester que tantost ho trametessen a dir a ell: e feu la via de Trapena, e conforta, e vesita tota la

Fasana

Fasana de dintre entro fo a Liper. E a Liper ell feu exir la gent en terra, e mana combatre la vila: e a la fi aquells dela vila de Liper que yaeren lo poder tant gran, e Lalmirall quils volch talar, reterense al senyor Rey Darago, e al Almirall per ell. E Lalmirall entra dins ab tota la gent, e pres sacrament, e omenatge de tuyt, e refresca tota la sua gent, e hach dos lenys armats, que trames per lengua a pédre, e ana cascu per si. E daltra part trames dos barques armades de homens de Liper, qui axi mateix anaren per pendre llengua del estol de Napols. E axi lexar vos he a dir ara dell, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol xciiij. recompta com corts foren

celebrades a çaragoça, e a Barcelona, en les quals se conferma quel Senyor Rey Darago trametes madona la Regina, e llurs Infants en Sicilia: e com dona grans dons als cent cinquanta qui deuien entrar ab ell en batalla.

COM LO senyor Infant Nanfos, e richs homes, e canallers, e Prelats foren ab lo senyor Rey a Calathani, hagren los vns dels altres grá plaer: e en Domingo de la Figuera, e en Bernat de Peratallada comptaren los tot ço quils era esdeuengut: si que tuyt ho tengren a gran cosa, e lloaren Deús quils nauia escapats: e axi lo senyor Rey ab tots enlems vench a çaragoça. E la festa fo molt gran que madona la Regina, e els Infants faeren, e tota la gent, si que la festa dura quatre jorns, que res no hi feu nul hom. E com la festa fo passada, ell mana quel segó jorn apres tot hom fos aparellat: e aquell dia vench en Gilabert de Cruelles de Bordeuz, e aporta totes les cartes qui el camp se foren feytes bollades del sagell del Senescal. E lo senyor Rey hach en gran plaer, e tot hom: e comptals ço quel Rey de França, e lo Rey Carles hauen feyt, com saberen com era estat, e com se guaytaren la nuyt, e com sen anaren lendema: e lo senyor Rey risen assats, e tots los altres. E lo jorn quel senyor Rey hach ordonat tot hom fo aparellat, e com tuyt foren aparellats, lo senyor Rey los preycia, els dix moltes bones paraules, els compta tot ço que li era esdeuengut depuix parti de port Fangos: els dix com ell era vengut per la batalla, ne com li eren fallits, e que feya moltes gracies a tots aquells qui el camp deuien entrar ab ell, que axi de bona

K ij volun

volentat hi eren venguts. E apres dix los com ell entenía a trametre la Regina, e el Infant en Iacme, e Linfant en Fraderich ab ella en Sicilia, per dos rahons. La primera, perço com totes le gents de Sicilia nauarien gran alegre, e nestarien pus fermes. L'altra, que creya que la Regina nauria plaer. E axi quels pregaua que en aço lo consellassen. Daltra part que hauia entes quel Papa hauia donada sentencia contra ell, e croada: e quel Rey de França hauia promesa ajuda al Rey Carles, de que ell se marauella molt, que tant forts conuinences ha entre ell, e nos, que per res nons pensam puixca esser: per queus demaná axi mateix consell daquests affers. E axi lo senyor Rey estech de parlar. E lleuas Larchebisbe de Tarragona, e respos a tot ço quel senyor Rey Darago hach dit, e feu llaors e gracies a Deus, que de tants perills lauia escapat: e axi mateix respos al feyt de madona la Regina, que tenia per be ço quel senyor Rey nauia dit, que anas en Sicilia ab los Infants amdux: e posa hi moltes bones rahons, perque feya a fer. E daltra part al feyt del Papa, e del Rey de França, tench per be que hajats missatgers sauis, e honrrats que trametats al sanct Pare Apostolich, e a tots los Cardenals: e altres missatgers al Rey de França, e a cascuns manarets que diguen de part vostra ço que ordonarets al vostre consell. E com Larchebisbe hach parlat, lleuarense richs homens Darago, e de Cathalunya, e daltres prelats, e cauallers, e ciutadans, e Syndichs de les viles, e lloch, e tots tengren per be ço que Larchebisbe hach dit, eu confirmaren. E sobre aço la cort se parti ab gran alegre, e ab gran concordia, e lo senyor Rey dona de grans dons a tots los C. L. richs homens, e cauallers qui eren venguts a Iaca per entrar en la batalla, els desfeu la messio de tot quant hauien despes, axi en caualls, có en armes, com en messions de venir, e tornar en llurs lloch. Axi que cascu sen ana alegre, e pagat del senyor Rey: e de gré ho fer, que james no fo senyor qui tambe scap tingues de vassalls com ell feu de tots, ca feu segons la valor. Axi mateix en Domingo de la Figuera hach feyts tornar los XXVII. caualls al Caualleris del senyor Rey: e aquells, e daltres mes de dos cents, lo senyor Rey dona als altres richs homens, e cauallers que hi eren venguts de Cathalunya, e de Arago, e del regne de Valencia per honor dell, qui no havié haut albera dell détrar en lo camp. Queus en dire? Que hanch nul hom que bo fos no vench a Iaca, que no hagues del Senyor Rey do, e gracia: e majorment foren los

los dons als C. L. cauallers. E axi tuyt partirense pagats, e alegres del senyor Rey, e ana cascu en sa terra. E lo senyor Rey romas a çaragoça ab madona la Regina, e ab los Infants despuix. VIII. jorns, e ordoná ab madona la Regina, e ab los Infants que vagen tots ensemps a Barcelona, saluant Linfant Nanfos, qui yra ab nos: e lla recullir san. De la qual cosa madona la Regina hauia duna part gran alegre, e daltra part era despagrada, com se llunyaua del senyor Rey: mas lo senyor Rey li promes, que ell al pus tost que poria hi passaria, e en aço la confortaua. E axi lo senyor Rey anassen a Barcelona, e lo senyor Infant ab ell: e passaren per Lleyda, e en cascu lloch la festa era gran que li feyen, majorment fo la festa a Barcelona la major que hanch si faes: que tota hora dura be VIII. jorns, que res no si feya, mas jochs, e balls. E lo senyor Rey tantost com fo a Barcelona trames missatgers a tots los Barons de Cathalunya, e cauallers, e ciutadans: que a XV. jorns apres la lletra fossen a Barcelona: e axi se compli com ell mana. E com lo senyor Rey de Mallorques son frare sabe quel senyor Rey era a Barcelona vench lo vaer, e la festa fo molt grá que amdosos germans se faeren. E lo jorn que la cort fo manada, lo senyor Rey feu aplegar tota la gent ala cort generalment al palau Rey al de Barcelona, e dix tot ço sens mes, e sens menys que hach dit ala cort de çaragoça, e axi fo confirmat. E semblantment lo senyor Rey hi feu molts dons, e moltes gracies a richs homens, e a cauallers, e a ciutadans, e a homens de viles: e axi sen partiren tots alegres, e pagats. E lo senyor Rey ab son consell ordona missatgers que trames al Papa molt honrrats, e sauis: e axi mateix ne ordona daltres que trames al Rey de França. E com foren elets, feu los donar diners a messio complidament de totes coses, e pensals despactar dels Capitols, e de tot ço que portar deuien, e preferen comiat del Senyor Rey, e anaren ala bona hora.

Capitol xcv. com madona la Regina, els In-

ants en Iacme, e Fraderich prengueren comiat del senyor Rey Darago: e el senyor Infant Nanfos, e Linfant en Pere de madona la Regina: e com lo Rey de Mallorques, e richs homs destraren madona la Regina tro en mar.

COM LO Senyor Rey hach espaetxats sos missatgers, demana en Ramon Marquet, e en Bñ. Mallol, e dix los que pensassen d'armar, la nau de P. Desuilar per nom la Bonauentura, e altra nau de les majors quen Barcelona sien apres daquella: e que les encuyrassen, e en cascuna metessen C C. homens combatents, los millors que en Barcelona fossen: e que hi metessen buçons, e ancores, e arganels, e castells lleuadifos, e encuyrar, e armar gabies: e tot ço que a naus armades feya e mester. E que armassen quatre galees, e dos lenys, e dues barques: e que tots enlemps anassen en conserua, que ell volia trametre madona la Regina, e L'infant en Iacme, e L'infant Fraderich ab ella en Sicilia: e que hi volia trametre Cent cauallers ab ells, menys daquells qui son de llur casa. E d'altra part, oltra los mariners, D. ballesters be aparellats, e D. seruents per ço que les naus, e les galees fossen be aparellades, e que refrescassen la Illa de Sicilia: e axi com ho mana en Ramon Marquet, e en Bñ. Mallol ho compliren: e segurament com que hi creixquessen, no hi minuaren res, e majorment com a ells donaua lo carrech lo Senyor Rey qui anauen per capitans. E com tot fo armat, e apparellat axi cò lo senyor Rey mana madona la Regina, e los Infants foren venguts: e fo los feyta gran festa. E lo senyor Rey mana ab la gracia de Deus ques recullissen, e tantost recullis tot hom. E com tuyt foren recullits, madona la Regina en la cambra pres comiat del senyor Rey, e cascu se pot pensar qual fo lo partiment que entrells fo, que james no fo tant gran amor entre marit e muller com entrells era, e fo tostemp. E com madona la Regina hach pres comiat del senyor Rey, los Infants amdos entraren en la cambra del senyor Rey, e gitaréfe als seus peus: e lo senyor Rey llauors senyals, e beneyls moltes vegades, els dona la sua gracia, e la sua benedictio, els besa en la boca: e dix los moltes bones paraules. E asenyaladament al senyor Infant en Iacme qui era lo major, qui tota hora hauia, e ha encara be set anys mes que L'infant en Fraderich: si que ya era de bo enteniment, e molt saui, e entes en totes coses de be: que del pot hom dir lexempli ques diu en Cathalunya: q' spina com punxer deu aguda neix. E axi ell paria be en son jouent, que saui deuia effer: que si hanch ho parech, be ho ha mostrat, e ho mostra tots jorns, q' james no nasch pus saui Princep, ne mills no drit, ne pus cortes, ne millor darmes, e de tots feyts, cò ell es estat, e es enca-

encara, e sera molts anys, si a Deus plau, que Deus li dara bona vida. E axi lo senyor Infant en Iacme entes be, e mes en obra totes les bones paraules quel senyor son pare li dix. E axi mateix L'infant Fraderich daquell enteniment que hauia: retench ço quel Senyor Rey li dix, e pot hom dir dell axi mateix, ço que del senyor Infant en Iacme he dit: que cascu dells son tant bons envers Deus, e envers lo mon, e envers llurs pobles, e llurs sotmesos, que el mon nom pot hom nomenar, ne trobar de millors. E axi com lo senyor Rey los hach agraciats, e beneyts, besals altra vegada en la boca: e ells besaren li los peus, e les mans, e exirensen dela cambra, e lo senyor Rey romas tot sol be IIII. hores del dia, que no volch que nul hom hi entras. E semblantment co quel senyor Rey hach feyt, feu madona la Regina en altra cambra ab lo senyor Infant Nanfos, e ab lo senyor Infant en Pere, e senyals, e beneyls moltes vegades, els dona la sua gracia, e la sua benedictio: els besa en la boca moltes vegades. E ell baxarense, e besaren li los peus, e les mans. E enteserense molt be molt bones paraules que ella los dix, els castiga. E com aço fo feyt, lo Senyor Rey de Mallorques, e Compertes, e Barons, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, van exir: e madona la Regina dix, que entrassen en la Seu, que ella los volia agraciars de madona sancta Eularia, e de sanct Auleger: e axi entraren en la Seu dauant sancta Eularia, e dauant sanct Auleger. Puix L'archebisbe de Taragona ab vuyt Bisbes, e daltres que hi eren, digueren molta bona oracio sobre lo cap de madona la Regina, e de tots los Infants. E com tot aço fo feyt, e madona la Regina hach complides ses oracions, foren les besties aparellades, e anarense a mar. E lo senyor Rey de Mallorques destra madona la Regina a cauall: e a peu la destraren lo Còpte Dampuries, e el Vescompte de Rocaberti, e en Ramon Folch Vescompte de Cardona, e daltres richs homens de Cathalunya, e Darago mes de cinquanta qui li anauen a peu entorn, e els Consols de Barcelona, e molts daltres ciutadans: e puix tot lo poble axi homens com dones, e donzelles, e infants qui tuyt plorauen, e pregauen Deus per madona la Regina, e per los Infants, quels guardas de tots embarchs, els portas sans, e sauls en Sicilia. Queus dire? Que fort hauia dur cor qui en aquell punt no ploras. E axi com foren alla la mar, lo Senyor Rey de Mallorques descavalca, e aualla madona la Regina, e puix la mes en vna bella barca de Panescal de la nau que hom li hach empa-

ada, e ab ells los Infants: e al pendre comiat dels dos Infants qui anauen ab los dos qui romanien, aqui vaerets piedat: que nols podia hom partir, entro quel senyor Rey de Mallorques hi aualla de la barca, que plorant los parti: e mes en la barca lo senyor Infant en Iacme, e lo senyor Infant Fraderich ab madona la Regina. E tantost com los hi hach mesos, lo senyor Rey de Mallorques munta en la barca, e el Compte Dampuries, e en Dalmau de Rocaberti, e en R. Folch Vescompte de Cardona: e tantost manaren vogar. E axi començaren a vogar, e madona la Regina se girá es senyá, e beney sos fills, e puix tot lo poble, e encara tot lo país: e els mariners vogaren, e anaren sen ala major nau per nom la Bonauentura. E com madona la Regina, e els Infants se foren lunyats de terra, feren recullir les dones, e les donzelles en altres barques que hi hauia aparellades, e richs homens, e cauallers ab elles, per honrrar, e per companyar: e ab la gracia de Deus entraren sen tots en la nau. E lo senyor Rey de Mallorqs, e el Compte Dampuries, e el Vescompte de Rocaberti, e el Vescompte de Cardona ab ells: e puix muntaren hi les dones, e les donzelles qui anauen ab madona la Regina: e en Ramon Marquet de parti per l'altra nau, e per les galees tota l'altra gent. E com tots foren recullits, en Ramon Marquet, e en Bernat Mallol vengren al senyor Rey de Mallorques, e besaren li la ma, e dixeren li: senyor senyats, e beneyts nos, e auallats en terra, e lexats nos anar ab la gracia de Deus. Ab tant lo senyor Rey de Mallorques pres comiat de madona la Regina en plorant, e puix dels Infants, els senyá, els beney, els dona la sua benedictio molt charament en plorant: e el Compte, e els Vescomptes atre tal. E com hagren pres comiat, exiren de la nau, e la nau estaua ala colla, e els fadrins en la lamma, e el Notxer pensa de saludar: e com hach saludat, mana fer vela, e tantost la nau feu vela, e apres tots los altres vaxells. E com la nau hach feyta vela, oyrets tal crit en la plaja que cridaren tuyt bona hi vas, bona hi vas, que parech que tot lo mon resplandis. E com hagren feyta vela, lo senyor Rey de Mallorques anassen en terra, els barons, e richs homens caualcaren, e anaren sen al palau hon trobaren quel senyor Rey estaua encara en la cambra ab los dos Infants qui eren ab ell: ço es saber Linfant Nanfos, e Linfant en Pere. E com lo senyor Rey sabe quel senyor rey de Mallorques fo vengut, e els Comptes, e els barons exi de la cábra, e les trompes tocaren, e anaren menjar: e cascu sesforça de fer

Alias, e los fadrins en la cábra de la nau.

de fer solaces, e deports, per alegrar lo senyor Rey, e los Infants. E com hagren manjat, lleuaren taula, e estegren en l'altra sala, hon vengren juglars de diuerses maneres, quils alegrauen. Queus dire? Aquell dia pasfaren axi, e lexar vos he a parlar dell, e tornar vos he a parlar de madona la Regina, e dels Infants, e de llur estol.

Capitol xcvi. recompta lo bon viatge que

madona la Regina hi hach, e els senyors Infants: e com tot l'estol fo guiat de la ma de Deus.

OM les galees, e les naus, e els lenys hagren feyta vela, aquell senyor qui guiá los tres Reys, els trames l'estela ab ques guiau: axi trames Deus aquestes persones stela de gracia sua, ço es, a madona la Regina, e al senyor Infant en Iacme, e al senyor Infant Fraderich. E axi son tres persones que podets comparar als tres Reys, qui anaren a orar nostre Senyor. Dels quals la hu hauia nom Balthasar, e laltre Melchior, e laltre Gaspar. E per Balthasar que fo lo pus deuot hom, que hanch naixques, e el pus gracios a Deus, e al mon: axi podeu dir de madona la Regina, que de nul temps en ça, no naixque pus deuota dona, ne pus saneta, ne pus graciosa, que madona la Regina. E lo senyor Infant en Iacme podets acomparar a Melchior, que fo lo pus just hom de justicia, e de cortesia en veritat, que hach naixques. E axi lo senyor Infant en Iacme pot hom acomparar a ell, que totes aquestes bondats ha. E Linfant Fraderich podets acomparar a Gaspar, qui era joue, e nin, e lo pus bell hom del hom, e saui, e dreturer. Donchs axi com Deus volch guiar aquestes tres Reys, axi guia aquestes tres persones, e tots aquells, qui ab ells anaren: e ades encontinent en lloch de la stela donals bon vent aytal, com de boca demanaren. E nols desempara entro sans, e sauls, e alegres foren al port de Palerm.

Capitol xcviij. com madona la Regina,

e els Infants prengueren port a Palerm, e la gran honor quels fo feyta.

K v Com

COM aquells de Palerm saberen, que madona la Regina era aqui, e els dos Infants, si fo lo goig gran, nou ho dire, ni mel cal dir: que quax ells, e tots aquells de la Illa se tenien per deseparats, e ara tengrensen per segurs. E tantost trameteren correus per tota Sicilia, e tots aquells de Palerm, homens, e fembres, e Infants exiren a sanct Iordi hon prengueren terra. E com madona la Regina exi en terra, e els Infants: Madona la Regina axi com posa lo peu en terra, senyas, elleua los vlls al cel, e en plorant besa la terra, e puix anassen ala sgleya de sanct Iordi, e aqui ora ella, e els Infants. E entretant tot Palerm exi, e foren amenades mes de cinchcentes besties de caualcar: e a madona la Regina amenaren vn palafre blanch, mans, e bell, e meteren li lo ensellament de madona la Regina. E tantost trague hom de les galees ab les barques dos palafrens q hi hauia, e altres dos dels Infants ab molt rich arnes: e puix tragueren tres mules, e tres palafrens molt bells que hi hauia de madona la Regina: e puix be XX. altres que hi auia entre palafrens, e mules de les dones, e de les donzelles qui ab madona la Regina venien cascu ab son bell arnes. E apres tregueren, qui de les galees, qui de la nau, en que no anaua madona la Regina, be cinquanta caualls Despanya, bells, e bons, qui eren dels cauallers qui ab madona la Regina, e ab los Infants eren venguts. E com aço fo en terra, los Barons, e els caualles, e els honrrats homens de Palerm, e dones, e donzelles, e Infants vengren a madona la Regina besar los peus, e les mas. E aquells, o aquelles qui no si podien acostar, besauen la terra: e tuyt eridauen be venga madona la Regina: e els senyors Infants. E el goig era tat gran, e lo brogit de trompes, e de nacres, e de cembres, e de tots altres instruments, que paria quel cel, e terra vingues. E axi madona la Regina caualca, e el senyor Infant en Iacme a cauall destrauala, e Micer Aleynep, e Micer Ioan de Calategiro, e Micer Matheu de Termes, e molt daltres richs homens de peu destrant la. E puix tota la gent de Palerm anaua cantant, e ballant dauant ells, e lloant, e glorificar Deus qui aqui los hauia amenats. E apres caualca Linfant en Fraderich, qui anaua de laltra part ab madona la Regina, e apres totes les dones, e donzelles qui vengren ab ella, e cauallers, e tots aquells de casa llur. Axi q ninguna persona hi caualca, sino madona la Regina, e los Infants, e aquells qui ab ells eren venguts: quels altres tots anauen a peu. E axi ab

ab aquell alegre anarensen al palau Reyal, e abans que fossen lla madona la Regina volch que anassen ala sgleya major del Archebisbat, e qui hi faessen reuerencia a madona sancta Maria, e axis feu. E com foren ala porta de la syleya, madona la Regina mana, que no hi descaualcas negu, mas ella, els Infants, e dos dones: e entraren dintre dauant laltar de madona sancta Maria, e aqui faeren llur oracio: e puix tornaren caualcar, e ab aquell alegre anarensen al Palau, e co foren auallats, madona la Regina entra en la capella del palau, qui es deles riches del mon, e axi mateix ella, e los Infants feren llur oracio: e puix muntaren en les cambres, e endreçaren se, e se apparellaren. E les trompes tocaren, e anaren menjar: e trameteren a les naus, e a les galees tant de refrescament que a mes de VIII. jorns los basta. Queus dire? La festa dura mes de vuyt jorns, que nul hom no hi feu res, mas dançar, e alegrar sen: e aytal mateix se feyen per tota Sicilia.

Capitol xcviij. com Ramon Marquet, e Berenguer

Mallol trameteren dir al senyor Rey en Pere com madona la Regina, e els Infants eren arribats a Palerm sans, e sauls.

TANTOST com hagren presa terra, e madona la Regina, e los Infants foren ab aquella festa reebuts, e anats al palau, en Ramon Marquet e en Berenguer Mallol trameteren los dos lenys armats en Cathalunya, cascu per si, ab lletres, en que faeren a saber lo jorn que hauien presa terra a Palerm, ne com foren reebuts, ne quin temps hauien haut, e com tots eren sans, e alegres. E los dos lenys partiren de Palerm, e anaren en Cathalunya sans, e sauls, e preferen terra en Cathalunya: ço es a Barcelona hon trobaren lo senyor Rey en Pere, quell ha via promes, que no partiria entro sabes noues dells. E axi los lenys végré a Barcelona, e donaren les cartes al senyor Rey: e com les hach lertes, e aquells dels lenys hagren comptat com eren anats sans, e sauls, e la honor quils fo feyta: lo senyor rey feu fer professo, e gracies a nostre senyor ver Deus daquella gracia que feyta los hauia. E axi lexar vos he a parlar del senyor Rey Darago, e tornar vos he a parlar de madona la Regina, e dels Infants.

Capitol xcix. com madona la Regina dellibera

tenir corts en Palerm, e com Micer Ioan de Proxida parla en dites corts per madona la Regina, e llurs Infants: e com la van pendre per Regina, e dona natural llur.

A TANT la festa hach durat a Palerm be vuyt jorns, e madona la Regina, e els Infants foren be reuenguts del afany de la mar, madona la Regina hach son consell ab Micer Ioan de Proxida qui era vengut ab ella, qui era dels pus sauis homens del mon: e ab en Corral Lança, qui axi mateix era vengut ab ella, e ab altres richs homens, e cauallers qui ab ella eren venguts, e ab lo Senyor Infant en Iacme, e ab lo senyor Infant Fraderich: e ella ab ells tirals a consell, e demanals que li contellarien que faes. E Micer Ioan, e daltres donaren li de consell, que trametes cartes a totes les ciutats, e viles dela Illa que trametessen Syndichs, e procuradors a Palerm: que apres deu jorns que la carta haja reebuda vostra, que sien a Palerm a la cort que vos volets tenir, e axi mateix als richs homens, e cauallers de Sicilia, e com seran aparellats llauors vos los direts ço que a dir los faça. E madona la Regina, e el senyor Infant en Iacme, tégren per bo aquest consell, e axis compli. E com vench al jorn que dat los fo, ells foren tots en Palerm, e aquell jorn ajustarense tots en Palerm en senyal en Salauert, e aqui fo feyt lo seti de madona la Regina, e dels Infants, e puix dels richs homens, e cauallers: e puix tots comunament figueren en terra hon hauien estes tapits. E la nuyt anát madona la Regina, e els senyors Infants apellaren Micer Ioan de Proxida, e digueren li ço que degues dir: e ques apparellas ell per madona la Regina, e per los senyors Infants: e que presentas les cartes quel senyor Rey Darago trametia a tota la communitat de Sicilia en senyal: e axi mateix aquelles que en especial trametia a cascu dels llochs a richs homens. E axi com tuyt foren ajustats lleuas madona la Regina, e dix los: Barons Micer Ioan de Proxida en lloch de nos parlara a vosaltres, e axi entenets queus dira, e fets compte que nos vos ho deym personalment. E tantost tornas fiure. Ab tant empero Micer Ioan lleuas, e axi com era dels pus sauis homens del mon, dix los moltes bones paraules: e entre les altres dix los Barons monsenyor lo Rey Darago vos saluda molt, e tramet vos aquesta carta, e tota la comunitat de

de Sicilia feyts la llegir en senyal: e có sera lesta haurets entes ço queus tramet a dir: e yo puix en lloch de madona la Regina, e dels senyors Infants dir vos he ço que a dir vos haja. E tatóst doná la carta a Micer Matheu de Termens qui la pres, e posalas al cap. E puix ab gran reuerencia besa lo sagell, e obrila en presencia de tuyt: e có lach vberta llegi la en tal manera que tuyt la pogren be oyr. E la sustancia de la carta era aquesta, que ell los donaua la sua gracia, els feya a saber quels trametia la Regina Costança muller sua, e dona natural dells: e quels manaua, els deya q̄ la tenguessen per dona, e per Regina, e q̄ la obeyessen en totes coses que manas. E encara quels trametia Linfant en Iacme, e Linfant en Fraderich fills seus, e que ell los recomanaua, els manaua q̄ apres dela Regina, e dell, que guardassen, e tinguessen Linfant e Iacme per cap, e per major, e per senyor en lloch dell. E dela Regina mare sua: e perço có ala Regina no era dat de estar tots dies, e totes hores en có sell, que en lloch della determinassen, e deliurassen consells, e totes altres coses ab Linfant en Iacme, e q̄ menys dell no faessen neguna cosa si donchs la Regina, e ell per ella nols en dauen poder, e que cregessen que ells trobarien tanta de sauiesa en lo dit Infant, que ells sen tindrien be per pagats. E com la carta hagren lesta, lleuas Micer Aleynep per tots, e dix: Senyora Regina vos siats la ben venguda, e beneyta sia la hora q̄ vos entre nos arribas, e els senyors Infants: e beneyt sia lo Rey Darago qui en guarda, e en defensa nostra vos ha tramesos: porque pregué tuyt Deus Iesu Christ, e la sua beneyta mare, e els seus beneyts, sancts, que ell do vida al senyor Rey, e a vos senyora Regina, e a tots vostres Infants: e que de nos tolga los dies, e a vosaltres los allarch: e q̄ deus vos prest a nos, e a tots los vostres pobles. E vos senyora reebem, ades tuyt per nos, e per aquells q̄ no hich son de part del senyor, per dona nostra, e per Regina, per fer, e dir tot lo vostre manament. E reebem los senyors Infants, axi com aquells qui deuen esser senyors nostres apres del senyor Rey: e majorment reebem Linfant en Iacme per cap, e per major, e per senyor en lloch del senyor Rey, e de vos: e a major fermetat yo jur per Deus, e per los sancts Euangelis per mi, e per tota la comunitat de Sicilia, de atendre, e de complir tot ço que yo he dit: e axi ho juraran tots quants ni ha en esta cort per ells, e per los llochs de q̄ han lo Syndicat. E tantost lleuas, e besa la ma a madona la Regina, e als Infants: e cascu dels Syndichs, e richs homens, e cauallers, e hon-

honorats ciutadans feren altre tal. E com aço fo feyt, lleuas per madona la Regina lo dit Micer Ioan de Proxida, e dix los Barons madona la Regina fa gracies a Deus, e a vosaltres de la bona voluntat que li haueuets mostrada: e promet vos que tostemps axi en general, com en especial vos amará, eus honrrará, eus ajudarà ab lo senyor Rey, e ab sos fills, en tot ço que puixca, ne honest, ne bo fia. E pregauis, eus mana, que daqui auat guardets lo senyor Infant en lacme, axi com a senyor vostre, en lloch del senyor Rey son pare, e de nos, perço com a nos no es donat, que anem per les terres, q̄ ell haura de visitar tots los llochs, axi com a senyor: e haura anar a les guerres, e als affers, axi en feyts darmes, com en altres feyts. Que aquests Infants nostres son de tal casal, que nul temps de res nos prenen tant, com que sien bons darmes. E axi ho há haut tots llurs antecessors. E axi ho mantendran ells, e aquells qui dells exiran, si a Deus plau. Perque es mester, queus prengats guarda, e cura dells, e majorment del Infant en lacme qui ades de present entrarà en los affers, e en les guerres: que Linfant en Fraderich es tan poch, e de tant poch dies, que no volem ques parteixca de nos, entro fia gran. E lleuas Micer Aleynep, e respos per tuyt a Madona la Regina, e als Infants: que tot axi, si a Deus plau, ho compliran, com madona la Regina mana. En guisa, que Deus, e nostre senyor lo Rey Darago, e vos madona la Regina, e els Infants, e tots los vostres amichs, e sotmésos nauran plaer. E sobre aço madona la Regina senyals, e beneyls tots, e els doná la sua gracia, e la sua benedictio. E axi lleuarense tuyt, e cascu sen torná en sa terra ab gran alegre, e ab gran pagament. E micer Ioan doná a cascu les cartes, qui a cascu lloch, e singular venien a cascu rich hom.

Capitol c. com madona la Regina, e els Infants

sen anaren per terra a Macina, hon fo ajustat parlament: e com hagren noues que lo noble en Manfre Lança bach pres lo castell de Malta.

A PRES aço madona la Regina, e los Infants anaren sen per terra ab llur companyia a poques jornades a Macina: e en cascu lloch feyals hom tant grã festa, que marauella era. E axi a poques jornades vengren ab ells los D. ballesters, e

Apres

els D. Almugauers per terra, ab llurs armes, e tots los cauallers ab llurs armes, e els caualls en destra. Si que tota la gent nauia gran alegre, e gran esforç: que molt los feya bell veure. E si a Palerm los fo feyta grã festa, molt fo major aquella de Macina, sens tota comparacio. Axi que mes de XV. jorns durá, que nul hom no hi feu res. E dins aquells XV. dies vengren noues quel noble en Manfre Lança hach pres lo castell de Malta, ques fo retut a ell, a bona merce. E segurament la festa sen millorá, e madona la Regina, e els Infants nagren gran alegre, e plaer: e degren ho hauer, que molt es Rey al castell, e bo: e aquell castell, e la Illa esta be axi ala Illa de Sicilia, com fa la pedra en lanell. E com la festa fo passada, madona la Regina ajustá parlament en la ciutat de Macina de la gent de la ciutat, e de la Plana de Millars, e de la ribera entro a Taurmina: e com tots foren ajustats per madona la Regina, e per los Infants, dix los Micer Ioan de Proxida moltes bones paraules, els doná gran confort, e gran alegre: axi que tuyt se partiren pagats de madona la Regina, e dels Infants.

Capitol cj. com lo senyor Rey en Pere apres

de ser partida la Regina, e els Infants, dellibera de no partir de Barcelona tra hagues noues de madona la Regina, e dels Infants, las quals bach hagudes en breu.

COM madona la Regina, e els Infants hagren feyta vela de Barcelona, lo senyor Rey de Mallorca estech viij. jorns despuix ab lo senyor Rey Darago, e els richs homens, e barons tuyt. E lo senyor Rey de Mallorca passats los viij. jorns pres comiat del senyor Rey Darago, e tornassen a Perpenya, e ab ell anassen lo Compte de Ampuries, e en Dalmau de Rocaberti, perço com son sos vehins. E apres quells sen foren anats, axi mateix sen anaren tots los richs homens de Cathalunya, e Darago: e lo senyor Rey romas en Barcelona, quen son cor se posa, que no sen partis, que no sa bes noues de Madona la Regina, e dels Infants. E axiu compli, que ya hauets entes dauant com hach noues per dos lenys armats. Si que tantost ell ne escriui al Senyor Rey de Mallorca, e a tots sos richs homens de son regne, e ales ciutats, e regnes, perço quen fessen professions en lloassen Deus.

Capitol

Capitol cij. com lo senyor Rey Darago, e

lo Rey en Sanxo de Castilla hagren vistès, en les quals volch saber lo senyor Rey Darago l'enteniment del Rey en Sanxo: lo qual fo dajudarli contra tot hom del mon.

COM lo senyor Rey hach haudes aquestes bones no-
ues, ell ana visitant sos regnes, e anas veure ab son nabot
lo Rey de Castilla quil trames a pregar, com sabe que fo
en Arago, ques vaessen. E axis feu, ques vaeren ensemps a
Farisa, e lla fo gran festa de la hu, e del altre: e a senyaladament lo Rey
de Castilla feu gran goig, e gran alegre de son auonclo. E com la festa
fo passada, lo senyor Rey Darago mes lo en vna càbra, e dix li: nabot,
yo crech que vos hauets entès com l'esgleya contra tota raho ha do-
nada sentència contra nos: e aço es esdeuengut per lo Papa qui es Frà-
ces, e axi creats que perço com es de la nacio del Rey Carles, que li da
ra tota fauor, e tota ajuda. E podets ho conèixer ades, que sens que no
siam citats, nos ha condemnats. E axi mateix lo Rey de França cunyat
nostre, qui ab nos es en grans conuinences, que axi mateix ha profe-
rida valença, e ajuda al Rey Carles son auonclo. Si que bens ha demo-
strat tot son cor, que contra nos vench a Bordeu, per acompanyar lo
Rey Carles ab XI I. milia caualls armats: si que yo crech que per cert
nos tenim ades la guerra de la esgleya, e de França: e axi vull saber de
vos en quin enteniment ne sots. Si quel Rey de Castilla respos, auon-
clo tot ço que vos hauets dit se yo per cert, e entre les altres coses per-
ço vos requis aquesta vista, e entès quels hauets tramesos missatgers,
e creu be quels missatgers vos aportaran noues de guerra. E yo senyor
auonclo promet vos per la conuinença ques de vos a mi, e encara
que ades vos ho confirm ab sagrament, e ab omenatge, de boca, e de
mans, que yo nous falre de la persona, ne de tota nostra terra: e quem
hauets a tota vostra ajuda ab tot mon poder còtra totes les persones
del mon. E axi com los vostres missatgers sien tornats, feyts nos a sa-
ber ço que us aportaran, e si guerra vos aporten, a parellem nos de la
guerra: que par que entre nos, e vos, e lo Rey de Mallorques, e el Rey
de Portugal quens puixcam defendre dells, ans entenem que si esfor-
çadament ho menam, quels cobrem Navarra tantost, e puix mes a-
uant: e axi auonclo senyor confortats vos, e estats alegre, e pagat. E se-
gura-

gurament ell deya veritat, que si aquests III. Reys que ell nomenaua
de Espanya, qui son vna carn, e vna fanch, se téguesen ensemps, poch
duptaren tot laltre poder del mon. E axi lo senyor Rey de Arago qui
oy axi parlar lo Rey de Castilla son nabot, lleuas, e beçal mes de X. ve-
gades: e dix li, nabot aytal sperança hauia yo en vos, en som molt pa-
gat, eus fas moltes gracies dela vostra bona proferta quem fets: e axi es
ma fe, que mo complirets. E apres destes paraules, partiren sen le hu
del altre, e prengueren comiat molt dolçament: axi com pare pot par-
tir de fill. E lo Rey de Castilla tornassen en son regne, e lo Rey Darago
axi mateix tornassen en sos regnes, que nouitat alguna no volch fer
entro los missatgers fossen tornats que ell hauia tramesos al Papa, e al
Rey de França. E axi lexar vos he a parlar del Rey de Arago, e tornar
vos he a parlar del Rey de França, e del Rey Carles, e del Cardenal

Capitol ciij. cò lo Rey de França, e lo Rey Car

*les delliberaren trametre monsenyer en Carlot fill menor del Rey de França ab lo
Cardenal al Papa, a si que li fes donacio del regne Darago, la qual
li feu Papa Marti Francejo.*

PRE S que la festa fo passada a Tolosa, que faeren del
Rey de França, e del Rey Carles, hagren llur consell ab lo
Cardenal, e ab monsenyor en Phalip, e monsenyor en Car-
les fills del Rey de França, que farien. E fo ordonat per ells
que el Rey Carles, e el Cardenal que anassen al Papa, e que sen menas-
sen al fill del Rey de França menor per nom Carles, e quel Papa que li
faria donacio del regne de Arago, e que lin posaria la corona en testa:
e axis feu. De la qual cosa sabe molt greu a monsenyor en Phalip son
germa, qui ama mes lo senyor Rey Darago son auonclo, que hom del
mon, apres son pare: mas nul temps monsenyor en Carles no mostra
ala casa Darago amor neguna. E axi lo Rey de França anassen a Paris, e
lo Rey Carles, e lo Cardenal ab monsenyer en Carlot que sen menarç,
anaren a Roma al Papa. E com foren lla, lo Papa feu li donacio del re-
gne Darago, e lin posa la corona en lo cap, ab gran festa, e grans corts
que si faeren. E podem dir li exempli ques diu en Cathalunya, que com
alcu diu, volria que aytal lloch fos nostre, laltre respon, be par, q poch
vos costa. E axiu pot hom dir dal Papa, que be paria, que poch li costa

En lo regne Darago, com tan bon mercat ne feya. E segurament, que aquella fo donacio que mala hanch fo feyta a ops de molt Chrestia. E com aço fo feyt, monsenyor en Carles anassen en França, e son pare, e el Cardenal acompanyal, si que de la llur venguda feu grã festa. lo Rey de França: mas nou feu monsenyer en Phalip, qui dix ques frare: ja diuen, que vos vos fets nomenar Rey Darago? E ell dix, que axi era veritat, e que ell era Rey Darago. E ell respos li, a bona fe bell frare vos sots Rey del Xapeu: que del Reyalme Darago vos james nõ haurets punt, que nostre auonclo lo Rey Darago nes Rey, e senyor, que nes pus digne que ho sia, que vos: e defendral vos en tal manera, que be porets conexer vos ha heretat del vent. Si que per aquestes paraules hagren grans noues amdosos germans: e muntara a mes, sino fos lo pare, lo Rey de França, quil partí. E com la festa fo passada, lo Cardenal dix al Rey de França de part del Papa, que saparellas danar en persona sobre lo Rey Darago: e que metes en possessio de tota la sua terra a son fill, quin era coronat Rey. E lo Rey de França dix: Cardenal, pensats nos de fer venir moneda, e fets preycar la croada de totes parts: e lexats a nos procurar los altres feyts: que nos nos percafarem de gèts de mar, e de terra, e farem fer CL. galees, e endreçarem tot ço que per lo viatge nos fa mester. E nos prometem vos com a Rey, que daquest Abril qui ve a vn any, nos serem entrats en la terra del rey Darago ab tot nostre poder. E sobre aço lo Cardenal, e Carles Rey del Xapeu tengren sen per alegres, e per pagats de ço quel Rey de França los hach dit. E lo Rey Carles axi mateix, qui era romas ab lo Papa, percafa de totes parts, que pogues hauer caualleria, e gent ab que sen pogues anar en Napolis, e vengues sobre Sicilia. E axi lexar vos he ells estar, qui fan tot llur esforç de totes parts, e torna vos he a parlar dels missatgers, quel senyor Rey Darago trames al Papa, e al Rey de França.

Capitol ciij. com los missatgers del senyor Rey

Darago foren mal reebuts del Apostolich: e la cruel resposta que hagren dell, e del Rey de França.

OM LOS missatgers del senyor Rey Darago foren par tuts de Barcelona, anaren tant per llurs jornades, que foren al Papa: e segurament ja hauets vists missatgers del senyor Rey Darago mills reebuts que ells no foren en la cort del

del Papa: mas empero ells si donaren poch. Si que vengren dauant lo Papa, e dixeren li axi: Pare sanct, lo senyor Rey Darago saluda molt a vos, e tot vostre collegi, es comana en la vostra gracia. E lo Papa, e los Cardenals callaren, que res nols respongueren. E los missatgers qui vaeren que a llurs saluts nols fo respost, digueren: Pare sanct, lo senyor Rey Darago vos tramet a dir per nos, ques marauella molt com la vostra Sanctitat ha donada sentencia contra ell, e tant forment hauets enantat contra ell, e sa terra, sens citacio que no li hauets feyta, la qual fo molt maruellosa: que ell, Pare sanct, es apparellat que en poder de vos, e dels Cardenals, que fara dret al Rey Carles, e a tot altre qui demanda haja contra ell: e aço es prest, e aparellat de fermar per cinch, o sis Reys de Chrestians, qui sobligaran en poder de la vostra cort, o Sanctitat, que li complira de dret a tot aço que li sia demanat per lo Rey Carles, e per altre, e axi sopllica, e requer ala vostra sanctitat, e dels Cardenals, que son dret li sia oyt, e que reuoquets la sentencia que hauets dada, que salua la vostra honor no ha lloch. E si per ventura ell no volia estar ala raho ques profer, axi com a Pare sanct, llavors hauria lloch que enantassets contra ell, ço que per cert ell no exiria de raho, ne que la sancta esgleya conega que deja fer. E sobre aço callaren. E lo Papa respos, be hauem entes ço quens hauets dit: e responem vos que nos no tornariem atras, ne anrrera ço que feyt hajam, que tot ço contra ell hauem enantat, hauem feyt ab dret, e ab raho. *E calla. E lleuas hu dels missatgers qui era caualler, e dix: Pare sanct, molt me maruell de la cruel resposta quens fets, e pot hom be conexer que vos sots de la nacio del Rey Carles, q los seus dich son escoltats, e amats, e ajudats: e lo senyor Rey Darago qui ha mes crexcuda la sancta esgleya de Cent anys en ça quentre tots los Reys del mon, sens secors, ne ajuda dela esgleya. E encara hagra mes conquest, si vos semblant perdonança que donats contra ell hagueffets donada aquells qui en ajuda dell vinguessen en Barbaria, e per la crua resposta que vos li faes ne parti ell, de que es estat gran damnatge de la Chrestiantat. Perque Pare sanct, per amor de Deus millorats nos la resposta. E lo Papa respos, la resposta es aquesta, que als no hi fariem. E sobre aço lleuaren se los missatgers tots ensemps, e digueren: Pare sanct, veus aci cartes com nos hauem poder de fermar per part del senyor Rey Darago tot ço que dit vos hauem, e axi placiaus q la sua ferma prenats. Dix lo Papa,*
L ij non

non pendrem gens. E sobre aço los quatre missatgers hagren vn notari, e dixeren: Pare sanct, donchs puix axi nos responets, nos nos apellam de la vostre sentencia, per part del senyor Rey Darago a nostre senyor ver Deus, qui es senyor de tuyt, e al benauenturat sanct Pere: e daço requirim aquest notari, quens en faça carta. E lo notari lleuas, e pres la apellacio, e la mes en forma publica. E encara Pare sanct, protestam vos de part del senyor Rey Darago, que puix ab vosaltres no trobam merce, que tot mal que ell faça, ne les gents en defensio sua, que sia sobre lanima vostra, e de tots aquells qui aytal consell vos han donat: e lamina del senyor Rey Darago, ne dels seus no hajen pena, ne damnatge, que Deus sap quen colpa dell, ne de les siues gents res no si fara: e daço escriua fets nos altra carta. E axis feu de present. E lo Papa respos: nos justament hauem enantat contra lo Rey vostre, e qui aço no creu, siats certs ques vedat, e descombregat: que cascu sap, o pot saber, que de la cort del Papa james no exi sentencia qui no fos justa. E axi es veritat que aquesta es justa, per que als daqui auant no hi mudariem: e pensats vos en danar. Per que los missatgers se partiren del Papa mal pagats, e tornaren sen a Cathalunya al senyor Rey, e digueren li tot ço quils era estat dit: ne ells que hauien dit ne feyt. E lo Senyor Rey lleua los vlls al cel, e dix: Pare senyor en les vostres mans coman mi, e les mies gents: e ala vostra sentencia. Queus dire? Que si aquests missatgers del Papa vengren ab mala resposta, ab aytant mala vengren aquells del Rey de França, e axi mateix hi protestaren. E com foren dauant lo senyor Rey, e li comptaren llur missatgeria, ell dix: ara vaja ço puixca, que ab que Deus sia ab nos, no temem res llur poder. E axi no vull pus parlar daquestes missatgeries, que masa hauria affer si tot ho volia recomptar, que assats me basta que les sumes ne diga, e la substancia: e axi lexar vos he a parlar dels missatgers del senyor Rey Darago, e tornare al Almirall en Roger de Luria.

Capitol cv. com Lalmirall en Roger de

de Luria hach desbaratades XXXVII. galees, e preses, e vengudes

XXXV. qui eren exides de Napolis ab VIII. Comptes, e

VI. altres senyors de senyera, a si de pendre terra a Xifelo.

COM

OM Lalmirall en Roger de Luria hach pres Liper, e hach tramesos los dos léys armats, e les dues barqs armades de Liper per llengua, a pochis jorns tornaren cascu per si, e aportaren llengua de XXXVI. galees qui eren exides de Napolis ab molts Comptes e Barons, e amena uen ab ells tantes barques, que portauen be CCC. caualls: e axi mateix per terra venia gran caualleria entro ala Manthea. E aquesta caualleria venia pendre terra a Xifelo, per raho del castell de Xifelo qui es dels forts castells de Sicilia, qui encaras tenia per lo Rey Carles: mas nou feya la ciutat qui li esta al peu de la muntanya, e axi venien per pendre la ciutat de Xifelo, e per metre secors al castell. E com haurien posada la caualleria en terra, que tornassen ala Manthea, e quen faessen tants viatges entro tots los hi haguessen passats: e segurament que axis fera si Deus no hi donas consell. E a bona fe meteren en auentura de donar gran damnatge alla Illa de Sicilia. E com Lalmirall en Roger entes esta nouella, tantost feu tocar la trompeta, e feu ajustar la gent a la popa de les galees, e comptals tot ço que hach entes: e puix preycals, els dix moltes bones paraules. E finalment entre les altres, dix los: senyor entes hauets com madona la Regina Darago es venguda en Sicilia, e ha amenats ab si lo senyor Infant en Iacme, e lo senyor Infant en Fraderich. De que tuyt deuem hauey gran goig, e gran alegre. E axi es mester, que nos façam en tal guisa, que ab la ajuda de Deus, que hajam estes galees, e aquesta gent qui ab tant gran argull venen: que cascu se pot pensar, que lla hon venen VII. Comptes, e VI. altres senyors de senyera, que argull, e poder hi ha. Perque ara es mester, que cascu dobla lo cor, que a bona fe gran honor prendrem tuyt, quens combatam ab tant bona gent. E tuyt cridaren Almirall pensem danar, quel jorn nos par vn any, que ab ells siam. E tantost la trompeta soná, e tuyt se reculliren, e anaren a la bona hora, e faeren la via Destrangol, e Destrangol calarense en Calabria: e vengren dretament ala Manthea: e dela Manthea a Ximoflet: e puix a Sentonoxet: e puix al Sitrar: e puix vengren a Caustrecuch, e a Maratia. E com foren en la playa de la ciutat de Macanstre, ells vaeren sobre lo cap de Pelanuda lestol dels Comptes. E com los hagren vists, tuyt cridaren, aur, aur, e pensaren se darrear de la batalla molt be, e puix fan la via de llurs enamichs. E com los Comptes vaeren venir

L iij lestol

l'estol del Almirall en Roger, ab senyeres lleuades, per cert que hagren gran plaer: mas si ells nauien plaer, nou hauien les xurmes de les galees. Empero hagren a fer com a forçats, que no gosauen contradir los manaments, daço quels Comptes, e els altres barons volien. E axi aparellats de la batalla van se venir. E si hanch vaes ferir gents ab gran victoria, si faeren ells: e com se foren mesclats, vaerets colps donar, e ballestes Cathalans en taula jugar, que creats, que non errauen treta. Queus dire? Que fort cosa es, qui ab lo poder de Deus vol combatre: e Deus era ab Lalmirall, e ab los Cathalans, e Llatins, qui ab ell eren. Si que no hi guarda paratge, ne ricor, ans los Cathalans prenien vigoria, en tal manera, que les galees dels Comptes se venteren. Si que aquells qui de la presa se pogren descorporar sen exiren, e foren X.I. galees quis ne exiren tal adobades que no hauien lloch de cridar laus, ans pensaren de fugir. E Lalmirall qui les ne viu anar, feu descorporar V.I. galees de les lues quil seguisen, e seguiren los entro al castell de Pixota: e lla feriren en terra, e per molta caualleria que hi hauia non pogren hauer neguna: mas empero aytant se valch que la caualleria qui hi era qui hauien llurs senyors en les galees digueren, ha traydors com hauets desemparat tant honrrat Capdal qui en les galees eren? E axi sobre aço tallaren los tots. E Lalmirall ab les lues galees pensaren de pendre vigoria, e cridaren Arago, Arago: via sus, via sus, e van pujar en les galees: e tot hom que trobaren sobre cuberta muri: saluant los Comptes, e los Barons, aquells qui vius eren escapats, quis reteren a Lalmirall. E axi Lalmirall pres los Comptes, e los Barons, e tota l'altra gent, morts, o presos de XXV. galees, e les galees, e tot quant hi hauia. E puix trames per les barques qui portauen los caualls, e hach los tots, que non escaparen deu: e aquells escaparen com la batalla era pus fort, que sen anaren al dit castell de Pixota. E axi Lalmirall ab gran goig hach les XXV. galees qui eren romases: e totes les barques, e els lenys: e encara tots los Comptes e Barons, saluant lo Compte de Monfort, e vn feu germa, e dos colins germans seus, quis lexaren tots pecejats, que nos volgré retre: e aço faeren ells be, que be sabien que axi poch pogren escapar, que no perdessen la testa si vius fossen romafos: mas tots los altres Comptes, e Barons se reteren a Lalmirall. E com tot aço fo feyt, Lalmirall feu la via de Macina, e trames ne tantost vn leny armat en Cathalunya al Senyor Rey, e altre en

Sicilia

Sicilia a madona la Regina, e als senyors Infants: e si hach gran alegre en cascuna daquestes regions no mo demanets: que cascu vos ho podets pensar. E axi mateix vos podets pensar la gent del estol del Rey de Arago que hagren guanyat, que tant hach cascu guanyar del major al menor, que seria gran cosa de dir: q̄ Lalmirall llexa a tot hom tot quāt percas hauia feyt. E ab aquestes franqueses quels feya Lalmirall, feyalis doblar lo cor: e hach ho apres daço quel senyor Rey hach feyt de les deu galees quen Corral Llança desbarata dels Sarrahins, axi cō dauāt hauets entes. Perq̄ tot Almirall, o cap, o major de gents darmes se deu esforçar que tenga alegres, e richs aquells qui ab ell van: que si los lleua lo percas que fan, axi los lleua hom lo cor, e puix als ops hom ho troba perque sen son molts perduts, e sen perdran, sino son llarchs, e abundants: e aquells ab qui han a guanyar honor, e victoria: e axi pagats, com podets entendre vengueren a Macina. E si hach vaes festa aquella fo la major que hanch en terra se faes: e lo senyor Infant en Iacme, e el senyor Infant Fraderich, exiren a cauall ab molta bona gent ala font del Or, e tota Macina que hi exi. E com Lalmirall vaes los Infants muntá en vna barca quel posa en terra, e anas a costar al senyor Infant en Iacme, e besa li la ma, e lo senyor Infant besa en la boca, apres axi mateix lo senyor Infant Fraderich. E Lalmirall dix al senyor Infant en Iacme: senyor que manats que yo faça? Dix lo senyor Infant en Iacme: pensats de muntar en les galees; e fets vostra festa; e puix anats saludar al palau, e puix anats fer reuerencia a madona la Regina, e puix nos haurem nostre consell ab vos, e ab altre consell nostre de ço que dejats fer. E axi Lalmirall muntasen en les galees, e ana a fer la festa, tirant les galees, e les barques, e los lenys que hauia presos ab la popa primera, e ab les senyeres rocegant: e com fo dauant la duquesa na crida laus, e tota Macina responia que paria quel cel, e terra ne vengues. E axi com tot aço fo feyt, Lalmirall aualla ala duquesa, e entra sen al palau, e ana a fer reuerencia a madona la Regina, e besa la tetra dauāt ella tres vegades, abans que a ella se acostas: e puix li besa la ma, e madona la Regina a bona cara, e ab alegre rebel. E axi mateix com hach feyt reuerencia a madona la Regina, ana fer reuerencia a dona Bella la mare, e la mare besa plorant de goig mes de deu vegades: axi que tant estret lo tenia, que no li podia hom tolre, entro madona la Regina se lleua quil departi. E axi com los hach departits, Lalmirall

L. iij. ab la

ab la gracia de madona la Regina, e de sa mare dona Bella, anasen ala sua posada, hon li fo feyta gran festa. E Lalmirall feu metre los Comptes, e els barons al castell de Matagrifo, e feu los be ferrar ab bons grillons, e hi ordona bones guardes: e los caualls que eren be. CCC. trames al senyor Infant en Iacme, quen faes ço que li plagues. E lo senyor Infant en Iacme abans quels faes metre en estables, doná XXX. a Lalmirall, e los altres doná tots a Còptes, e a Barons, e a cauallers, e a honrats ciutadans, que hanch vn no sen retench per los ops: saluant quatre bells palafrens que hi hauia, que doná a son frare Linfant en Fraderich. E com tot aço fo feyt lo senyor Infant en Iacme aplega son consell al palau, en lo qual consell fo Lalmirall, e els altres que ordonats eren al consell: e com foren tots ajustats, madona la Regina trames al senyor Infant en Iacme a dir, que ab son consell vengues dauant ella: e tantost ells hi anaren. E com li foren dauant, ella li dix: fill yours prech, que per honor de Deus, abans que res determenets de les persones, q vos que delliurets totes quates persones hich haja del Principat, e de Calabria, e de Pola, e Brus, e quels trametats cascu en llur terra, axi có lo senyor Rey vostre pare feu aquells qui foren presos ala Gatuna, e al desbarat de les galees de Nicotena: que fill vostre pare, e vos, e nos podem esser certs, que negu daquells ab llur volentat no vengren contra nos, ans ho fan axi có a forçats, que be saben ells que nostres natural son. E si a cascu podia hom obrir lo cor, hom li trobaria escrit nostre auí Lemperador Fraderich, e nostre pare lo Rey Manfre, e nos, e a tots nos altres: e axi seria pecat que esta gent ne peris en poder nostre. E sobre aço lo senyor Infant dix: madona, axi com vos ho manets sera feyt. E tantost dauant madona la Regina maná lo senyor Infant en Iacme a Lalmirall, que axi ho complis. E Lalmirall respos que feyt seria axi com ells ho manauen: e axis compli. Perque no men cal pus dir, que propiament se tench aquella ordonacio quel senyor Rey hauia feyta dels altres, e axi ana lo gran nom, e la gran fama de la sanctitat de madona la Regina per tot lo pays, e puix per tot lo mon. E com aço fo ortorgat, lo senyor Infant, e son consell anaren tenir llur consell. Ila hon hauen acostumat de tenir llur consell de tots feyts, e fo determenat que de Compte, ne de Baro, ne de caualler negu no faes neguna nouetat sens volentat del senyor Rey Darago, e que tantost fos armada vna galea ab missatgers qui anassen en Cathalunya, e portas lo nom de

tots:

tots: puix lo senyor Rey manas ço que lim plagues: e axi com fo determenat, axis compli, que la galea se arma, e parti de Macina. E axi leixar vos he a parlar de la galea, e tornare a parlar dun altre feyt, que no fa a romanir.

Capitol cvj. com Micer Agosti Daualla Fran-

ceso ana Agosta ab XX. galees del Princep Matagrifo, la qual prengue, e barreja: e com lo Capitá llur fugi a Brandis ab gran paor que hach den Roger de Luria.

V E R I T A T es que mentre aquest estol dels Comptes se feya en Napolis, que vn rich hom de França per nom Micer A. Daualla qui era Baro, ab gran poder pensas que per si mateix pogues fer qualche feyt alenyalat, que tornas a honor dell, e dels seus, e que pogues fer plaer al Rey Carles, pus que de França era partit per valer li. E sen vench al Princep, e dix li Princep yo se que vos hauets XX. galees obertes per popa en Brandis plaeciaus que les façats armar, que totes son adobades, e que metats e veti que vos volets mi trametre ala Morea ab caualleria, e que tantost que tot hom hi munt, o per grat, o per forçare yo ab CCC. hòmens a cauall tots naturals de mi, e de mos parents, muntare ab bõs cauallers en les galees, e fers me posar en Sicilia Agosta que hay bon port, e hay castell bo, e bell, que yo he tengut ya per vostre pare: e ara lo Rey Darago non ha cura de guardar, e la vila no es be murada: e ab les xurmes de les galees entrar la hem tantost, e axi darem duna part, e lo Compte de Brenda, e lo Compte de Munfort, e los altres Comptes qui hi son anats axi fello daran daltra part: axi que per cert affegarem, e cremarem tota la Illa, e confortarem tots los castells qui encara se tenen per vos. E dementres quen Roger de Luria es fora de Sicilia, nos podem fer a nostre saul ço que jom he pensat. Queus dire? Lo Princep sabia per tant bo caualler Micer A. Daualla, e per tant saui, que crech ço que li hach dit, e otorga li ho: e axi com ho pensa, axis feu: que dementre Lalmirall era a Liper ell se aparellaren, e partiren de Brandis, e vengren ala vila de Agosta, e la combateren, e prengueren, e la barbaré. E com aço fo que ells preseren terra, demanaren del estament de la Illa: e digueren los alguns homens que hi hagren presos de Agosta

L v al

al Capita deles galees qui ho demana, qui era de Brandis, quels Francesos ab tant dargull venien, que no hauen cura de res demanar, mas de cremar, e de gastar la vila: mas lo Capita de les galees qui tania lo glay den Roger de Luria escrit dins lo cor ho demana tot segretamet. E aquells aqui ho demana, dixeren li: senyor siats cert que vuy ha tres jorns que Lalmirall vench a Macina: e compta li tot lo feyt. E tantost lo Capita de les galees ana tantost a Micer A. Daualla, e dix li: Micer A. si vos ho volets yo esta nuyt ab les galees yre en Calabria, e lleuare companya que trobare en la platja Destil quel Princep vos haura tramela, e axi vos ferets mills acompanyat, que yo aci ab les galees nos faria seruey negu: e los Francesos son vna gent aytal, que del feyt de la mar, de que ells no saben, creue tot hom daço quels endiga. E axi dix li que anas a la bona ventura, que tornas tost: mas del anar nons cal parlar, q si ho dix al sort, no ho dix al perefos: empero aytant sen hach Micer A. dauantatge com lin dona llicencia, que si no la hi hagues donada axi mateix la nuyt sen fora anat, que be sabia, puix axi era que mala hi eren venguts. E axi posá en terra la vianda, e ço que portaua dels cauallers: e la nuyt mes sen mar. Mas nous pensets que ell hagues cura de acostar se ala platja Destil, ans se mes en rendo en mar, e feu la via del cap de les Coronas, e puix no cansa entro fo a Brandis: e com fo a Brandis lexa les galees dauant la Derefana, e tot hom sen ana de qual que part se volch, que encara que si negu ni ha viu fugen. Ara lexare ells estar qui han meses les galees en bon lloch, e en saluament, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme, e del Almirall en Roger de Luria.

Capitol cvij. com Micer Agofti Daualla fo
pres, e vençut per lo senyor Infant en Iacme.

AN T O S T quel senyor Infant, e Lalmirall saberen aço, que Micer A. Daualla hauia barrejada, e cremada Agofta, lo senyor Infant en Iacme feu exir la sua senyera de fora, be ab D C C. homens a cauall, e tres milia Almugauers: e molta gent de peu de Macina: e anafen dretament Agofta. E Lalmirall feu muntar tot hom en les galees, e nols ne calia molt pregar, ne forçar, que a perdonança si recullien, ab gran goig, e ab gran alegre. E tá-
tost

tost com foren recullits anaren sen al port de Agofta, e pensaren se de muntar en la vila, que no esperaren lo senyor Infant: e aqui per les careres vaerets feyts darmes lo pus bell del mon. Queus dire? Que colp de dart hi hauia, que exia de ma Dalmugauer, quel caualler, e lo cauall passaua tot doltra, ab los guarniments, e ab tot. E segurament que Lalmirall los hagra tots morts, e desbaratats aquell jorn: mas nuyt era, có aço fo, e hagren se a llexar del torneig. E com fo alba de jorn, lo senyor Infant ab sa host fo dauant lo castell, e aquells tengren sen per morts: e muntaren sen al castell tant cuytosament, que no hi pogren metre ciuada, ne viada per tres jorns, e axi tengren sen per perduts. E sobre aço lo senyor Infant mana combatre, e si hanch vaes combatre força ab gran vigoria, aquella si fo. Mas lo castell segurament es lo pus fort, que yo sapia gayre en enterra plana: es ver que nos pot be comptar castell be en terra plana, ans esta en grá altura de dos parts envers la mar del port, e envers la mar del Grech: e axi bonament nol podien axi hauer per res a escut, e ab llança. Per quel senyor Infant en Iacme lendema feu arborar dos trabuchs, que tragueren deles galees. E com Micer Agofti Daualla se vae en tant fort partit, tench se per foll, que ja hach perduts be cent cauallers, e molts homens de peu: e vianda, que no hauien. E axi trames dos cauallers al senyor Infant, en que li clamaua merce, quels lexa anar, els fes posar en Calabria: e ell prometli, que nul temps no li vendria contra. E lo senyor Infant mogut de bona misericordia, e per amor de Deus, e de gentileza, respos, que ell los ne lexaria anar, ab tal conuinença, que li prometes, que tost temps li faces lo mal que pogues: e que fos cert que cauall, ne arnes, ne res qui al mon fos, mas les vestidures, als no traurien. E com Micer Agofti oy aço qls missatgers li hagren dit, quel Infant los hauia respost, demanals, si aço li hauia consellat negu. E ells respongueren, que no. Ans axi respos, sens tot acort. A Deus, dix Micer Agofti, tant gran pecat fa qui en aytal casa, de tant bons cauallers fa, ne per casa damnatge. Que dich vos quell ha pus altament respost, que hanch Princep fes: per queus dich quen sia feyt ço que li placia. E axi ho ferma, eu feu ab greu que sabe al Almirall, e a tots quants ni hauia: que molt tengren per millor que murissen, mal al Senyor Infant en Iacme parech per bo, que per honor de Deus, que aço fos millor. E axi lo senyor Infant mana al Almirall, quels metes en terra en lloch saul, e segur, e en lloch quis tengues
per

per lo Rey Carles: e axi reculliren sen axi com era empres. E com foren recullits, lo Senyor Infant trames deu caualls a Micer Agosti en que caualcas ell, e IX. richs homens que hi hauija de son llinatge qui eren ab ell, e a cascu trames la reu de son cors: e feu manament al Almirall, q̄ com los hauria posats en terra, quels ho donas de part del Senyor Infant. E com aço fo recullit, lo Senyor Infant apella Lalmirall, e dix li: Almirall, vos pendrets dotze galees be armades, e nos fernem Capita en Berenguer de Vilaragut, e com esta gent hajats posada en terra, vos vos en tornarets a Macina, e en Berenguer de Vilaragut faça la via de Brandis: e sis pot encontrar ab les XX. galees qui esta gent posaren Agoſta, combatas ab ells, que ab voluntat de Deus be les amenera. Senyor dix Lalmirall, aço sera feyt axi com vos manats, e plaume cō les comanats an Berenguer de Vilaragut, que molt es faui caualler, e bo de tots feyts. E sobre aço apallaren en Berenguer de Vilaragut, e lo senyor Infant en Iacme dix li ço que hauija p̄fat, e que pensas de muntar en les galees, e pensas de be affer. E en Berenguer de Vilaragut an li befar la ma, e feu li moltes gracies: e tantost recullis ab bona companyia de cauallers, e domens de peu, e preferen comiat del senyor Infant, e daquells qui ab ell eren, e anaren sen a la platja Destil, e dauant lo castell Lalmirall posa micer Agosti, e a fa companyia. E puix li donā de part del dit senyor Infant los dits deu caualls, a ops dell, e dels altres Barons qui hi eren parents seus, e larnes del cors, e del cauall qui era llur. Abtant micer Agosti, e els altres qui vaeren aqueſta cortesia, dixeren, ha Deus que fa lo Papa, e els Cardenals, com no fa lo Rey Darago, e sos fills senyors de tot lo mon? E faeren al Almirall moltes gracies, e pregaren lo quels comanas en gracia del senyor Infant, e que fa bes per cert que per la sua bondat aytant com ells viuiffen contra ell no seran en neguna part. E com Micer Agosti, e sos companyons foren en Napols, trobaren lo Princep dolent, e despugat de ço que li era efdeuengut dels Comptes: e dobla li la dolor de micer Agosti, tant que va dir: valria mes al Rey Carles nostre pare que aquest feyt adobas, q̄ sis mena per guerra tot ho veig perdut. Ara parlare del Almirall, qui sen torna a Macina: e en Vilaragut partis dell ab XII. galees be armades, e dos lenys armats, e dos barques. E axi lexare a parlar dells, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme.

Capitol

Capitol cviiij. com lo Senyor Infant en

Iacme establi lo castell Dagosta, el enforti, e pobla de Cathalans: e com guanya Soterrera, e lo

castell de Xifelo.

V E R I T A T es que com Lalmirall, e en Berenguer de Vilaragut se foren partits del senyor Infant ab aq̄lla gent: lo senyor Infant establi lo castell, el enforti, el adoba. E encara feu fer vn mur en la vila, que la estrengue be dos parts envers lo castell, que la vila era llonga, per que no era tant fort, ne tant deffenent, e per aços perde. E com aquest mur hach ordonat de fer, feu cridar per la host, e per tota Sicilia, que trames que aquella crida se faes per tot hom, qui fos romas viu de Agoſta, que penlas de tornar. Mas per mal pecat poch ni hauija restaurats. E axi mateix feu cridar per la host, e puix per tota Sicilia que tot Cathala quis volgues poblar en Agoſta, que pensas de venir, que hom los donaria bones possessions franques, e quities: e vengren hi molts, qui encara hi son ells; o aquells, qui dells son exits. E com aço fo feyt, ana visitar çaragoça, e Not, e tota la Vall, e puix ana a Soterrera, quel castell se tenia encara per lo Rey Carles. E ordona hi serge tal, quen breu de dies se rete. E puix ana visitar gran res de tota la Illa. Puix ana a Xifelo, e ordona hi serge al castell, qui axi mateix se tenia per lo Rey Carles: e semblantment no ana a gayre ques rete. E axi mateix gita de tota Sicilia tots sos enamichs: e puix tornasen a Macina, hon li fo feyta gran festa per la Regina, e per Linfant en Fraderich, e per tuyt. Ara lexare a parlar del senyor Infant, e tornare a parlar den Bñg. de Vilaragut.

Capitol cix. com lo Noble en Berenguer de

Vilaragut ab XII. galees pres moltes naus, e terides del Rey Carles, e barreja Galipol, e Vilanoua, e Pulia.

C O M en Beñg. de Vilaragut se fo partit del Almirall, ell feu la via del cap de les Colones: e a lalba del jorn ell ana a Cotro, hon troba tres naus, e terides moltes del Rey Carles, carregades de viades, q̄ trametia a la caualleria ques cuydaua q̄ fos en Sicilia: e tantost

Chronica dels

erantost enuestiles, e pres les totes: e les amarina, e les trames en Sicilia a Macina. E puix feu la via de Taranto, e axi mateix hi troba gran nauili, que pres, e trames a Macina. E puix feu la via del cap de les llengues, e pres Galipol, el barreja, e en cascun lloch ell hauia llengua de les galees, que ja podien esser a Brandis, be hauia VIII. jorns: quen lloch no feren aturades. E perço ell anaua corrent la costera, q̄ debades no fos anat. E perço entraua en cascu daquests llochs que les cuydaua trobar. E puix de Galipol venchsen a Ortentro qui es bona ciutat, e graciota, e al port de Ortentro axi mateix troba gran nauili que pres, e trames a Macina. E puix ana al port de Brandis, e entra dins entro ala cadena, que daqui auant no poch entrar: e trames a dir al Capita de les galees, que si ell li volia exir a batalla quel esperaria tres jorns, e axi ho feu, que tres jorns l'espera dins lo port, que hanch no li volch negu exir. E com ell va e que no li volch exir, vna nuyt parti de Brandis, e ana barrejar Vilanoua, e puix Pulia, e puix tot lo burch de Manapol. E com tot aço hach barrejat, pres en cascu lloch molts nauilis que trames a Macina. E puix ana correr la Illa de Curfo, e axi mateix hi pres naus, e terides. E com tot aço fo feyt, e hach guanyat sens fi, ell sen torna a Macina alegre, e pagat, e tots aquells qui ab ell eren: e deuien ho esser, quel guany era sens tot nombre quell hauia feyt, e tots cells qui ab ell eren. E com fo a Macina, fo be rebut per madona la Regina, e per los senyors Infants, e per Lalmirall, e per tuyt, e los fo feyta gran festa. E com aço fo passat lo senyor Infant mana a Lalmirall que faes adobar totes les galees, e que posas taula a quaranta galees que ell volia que quaranta galees fassessen: que ell hauia entes quen Napolis narmauen cinquanta. E axi com ell ho mana, axi fo feyt. Ara lexare a parlar de madona la Regina, e dels senyors Infants, e del Almirall qui fa adobar les quaranta galees, e te taula, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol cx. com lo senyor Rey Darago hach

Sabuda la victoria de la batalla dels Comptes, e ço quen Vilaragut hach feyt, delibera dendreçar sos affers, e trametre dir al L'infant en lacme ço que deuia fer dels Comptes.

Veritat

Reys Darago. Fol. lxxxviii.

VERITAT es que com lo Senyor Rey Darago hach entesa la victoria dela batalla dels Comptes, que axi dix, es dita tostemp, perço com molts Comptes hi hauia. E axi mateix lo feyt de Agosto, e ço quen Vilaragut hach feyt hach gran alegre, e gran plaer, e lloá, e beney Deus dela gracia que li hauia feyta. E axi mateix pensa de los affers a endreçar. E com hach entes, ço quels seus missatgers li hagren dit, q̄ hauia tramesos al Papa, e al Rey de França, dix entre si mateix, que aço no era joch, que aytals dos poders saparellassen de venir sobre sa terra, oltra la croada del Papa que hauia dada contra ell: perque si mesclarien daltres. E feu aplegar corts a çaragoça de tots los Aragonesos. E cō la cort fo aplegada, lo senyor Rey dix los moltes bones paraules, e recomptals la gracia que Deus li hauia feyta de la batalla dels Comptes, que la galea hauia molts jorns qui era junta a Barcelona, qui las noues hauia aportades. E tantost la spaetxa lo senyor Rey, que lan feu tornar. E trames manament al senyor Infant que faes dels Comptes, e dels altres Barons, e cauallers que tenia presos. Si que daço non cal dir, ne fer mencio: quel senyor Rey era tant saui que tota hora triua lo millor de ço que feren degues: e ço que ell mana sen feu, e no als. E sabe li molt bo de ço que madona la Regina hach feyt dela gent menuda. E com tot llus ho hach comptat, axi mateix cōptals ço D'agosta, e ço quen Bñg. de Vilaragut hach feyt. E apres cō aço los hach cōptat, e moltes bones paraules dites q̄ feyen al temps, dix los ço quels missatgers hauien feyt ab lo Papa, e axi mateix ço q̄ aquells del Rey de França li hauien dit: en qual manera lo Papa hauia donada sentencia contra ell, e sos valedors, e cō hauia donacio feyta a son nabot Carlot fill del Rey de França de sa terra. E axi mateix com lo Rey de França saparellaua per mar, e per terra, e que hauia jurat que daquell Abril en vn any ell seria en Cathalunya ab son poder, e axi que requeria a richs homens, e Prelats, e cauallers, e a ciutadans, e viles, e castells, que tuyt li donassen consell, e li faessen ajuda. E com tot aço los hach dit, lleuaren sen aquells qui foren ordonats de respondre: e digueren, que be hauien entes tot ço quels hauia dit, e que lloauen, e beneyen Deus de la honor, e de la victoria que li hauia donada: e axi mateix que eren molt despagats de ço quel Sanct Pare Apostolich hauia enantat, ne feyt contra ell, e axi mateix del Rey de França. Empero que ells hauien fe en Deus, que

que li ajudaria, que ell, e les seues gents mantenien dret, e aquells tort. E axi que Deus ques vera veritat, e dretura, e justicia, que li seria valedor, e que confondria aquells qui ab tanta de superbia, e dorgull venien contra ell. E que ells ques proferien a ell dajudar, e de valer menbre cors, e poder los bastas, e que eren aparellats de pendre mort, e de a dur a la mort totes aquelles gents qui contra li venguessen: e quel pregauen, e li clamauen merce ques donas alegre, e confort, en tal manera que totes les seues gents sen alegrassen, e sen confortassen: e que pensas dendreçar tota la terra qui en les fronteras del Rey de França sien, e que faça fer galees, e totes coses aparellar que en deffensament de son regne faessen, e que pensas de les altres fronteres: que quant a la frontera que Arago ha ab Nauarra, e ab Gasconya, nos la guardarem, e la defendrem en tal manera, si a Deus plau, que vos senyor nos haureris que gahir, e quels enamichs conexas que hauran que affer ab tals que de la mala ventura los daran assats. E com lo senyor Rey oy la bona perferta quels Barons Darago, e els cauallers, e ciutadans, e viles, e llochis li hagren feyta ab tant bona resposta, fo molt alegre, e tench fort per pagat de tots ells.

Capitol cxj. com lo senyor Rey en Pere

vench sobre Nestatxe Governador de Nauarra qui era entrat en Arago ab quatre milia caualls: e com dit Nestatxe sen torna ab tota sa gent.

E AB ANS quel senyor Rey partis de çaragoça, ne els richs homens, ne els altres qui per la cort hi eren ajutats, missatge cert los vench que Nestatxe qui era Governador de Nauarra per lo senyor Rey de França, era entrat en Arago ab IIII. milia caualls armats: e que hauria presa la torra Dull, que tenia Nexamen Darteda, vn caualler Darago, qui era molt bo caualler, e parech ho enlo defendre dela torra Dull, que tant hi feu, que hanch caualler no poch mes fer en negu feydarmes. Si que per la sua proesa restaura a vida, ab greu que li sabe, q Nestatxe mana, que per res no moris, que gran tala seria, si aytal caualler moria, e axi per força preferen lo viu. E com lo hagren pres, Ne-

statxe

statxe trames lo a Tolosa al castell Narbones, el mana lliurar an Tozet de Xanxis, quil tenia. Puix Nexamen Darteda feu tant per sa proesa, que fugi daquell lloch, e torna en Arago: e feu molt de mal, pus fo fora de la preso, a Francesos. E lexare a parlar dell, que mafa hauria affer, si de totes les proeses, e ardiments, e bondats, que cauallers Darago, e de Cathalunya han feyts en estes guerres e en altres volia hom recomptar, no hi bastaria temps de scriure. E diu hom en Cathalunya que lobra lloa lo mestre, perque en general pot hom conexas els feyts que han fets Cathalans, e Aragonesos: e en suma qui son: que sino ere valéts, e bons, no haurien feyts los feyts, que feyts han, e fan tots jorns ab la juda, e gracia de Deus. Perque en singular no cal parlar de negu, saluant dels feyts dels caps, qui han a ordonar. E com lo senyor Rey oy aço, e aquells qui ab ell eren, apelido feyt exi la senyera del senyor Rey, e tots los Capdals fora de çaragoça, e els consells de les ciutats, e de les viles Darago: e pensaren de venir, e de seguir la senyera del senyor Rey. Axi que hanch pus Arago fo poblat, tanta bona gent no foren Daragonesos ensemps: axi quen veritat nous dire lo poder que Nestatxe hi hauria, quel poder del Rey de França desbarataren, si hi fos. E lo senyor Rey ab gran alegre, e pagament, pensa danar lla, ho sabia que la host de Nestatxe era, e axi pensas de cuytar, tant que com vench vn dia, qui era hora de completas, ell fo prop de la host de Nestatxe, al entrant de Nauarra: que sen fo ja Nestatxe tornat, com sabe nous del senyor Rey, qui era pres dell a vna llegua. Si que cascuna de les hosts saberen nous los vns, dels altres. E la nuyt lo senyor Rey preya la gent, els somoue de be affer, els dix moltes de bones paraules: e dix los que al mati ab la gracia de Deus, e de madona sancta Maria, q tot hom pensas de seguir la sua senyera, y que pesas de be affer: que ell se volia combatre ab sos enamichs, que hanch tant foll ardiment no sauien pensat, que fo aquell quen son regne entraren. E com lo senyor Rey hach parlat, tuyt resposeren be: mas los feyts se faeren en tal manera que Nestatxe ab tota sa gent sen torna sa, e saul en Nauarra, per q lo senyor Rey fo molt despogat: que hanch pus ell fo nat no hach tant de despagement, e no hi vull pus dir, que sens falla esser ho dech, co ell sabe q Nestatxe sen era entrat en Nauarra ab saluetat. E lo senyor Rey Darago véch sen p ses jornades a Barcelona, e axi mateix mana corts, e que tots aquells de Cathalunya fossen a Barcelona a adia cert.

M

Capitol cxij. com lo senyor Rey Darago rete

*rabó an Ramon Marquet, e an Berenguer Malloll, perque feya fer tant
pogues galees contra lo poder del Apostolich, e dels Reys de
França, e Carles: e la resposta que li van faer en
les cortz a Barcelona.*

ABTANT les cortz foren manades a richs homens, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles: e lo senyor Rey apella en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol qui eren venguts de Sicilia ab les galees, ab que hauien acompanyada madona la Regina, e els senyors Infants. E manals quen continent faessen fer deu galees, perço que menys de galees no estiguessen. E en R. Marquet, e en Berenger Mallol digueren al senyor Rey: Senyor, ques aço que vos deyts? que vos sabets que vostres enemics fan fer CXX. galees, e que vos non façats fer mas X? E respos lo senyor Rey, e dix: no sabets vosaltres q̄ nos haué en Sicilia be LXXX. les quals com ops ho haurem vendran armades? Digueré ells: senyor, nos tendriem en be que al menys que fassen fer aci L. galees, que no sap hom aquelles que son en Sicilia si vendrien a punt, com ops les hauriem, que per affers qui lla fossen se porien tardar: quel poder es tant gran de la sgleya, e del Rey de França, e del Rey Carles, e de llurs valedors, que creem que sa e lla nos daran pro que fer: e si nos hauriem cinquanta galees entre Valencia, e Tortola, e Tarragona, e Barcelona, e mes sin hauriem: mas empero senyor ab que vos vullats que hauriam cinquanta galees que nos armem en Cathalunya, be haurem se en Deus, e en la vostra bona ventura, que be exirem a cap de totes aquelles dels enemics. E lo senyor Rey respos los: prohomens, vosaltres deyts be, mas molt val mes quels enemics no sapien quen hich hauriam: que si sabien quen hich haguessem, e que fossen cinquanta galees, les llurs yrien totes ensemps: e seria fort cola, e gran perill que ab totes nos combatessem, quen aquelles galees ha molt bona gent, axi com Prohençals, e Gascons, e Genouesos, e altres molts: e com sabran que non hich hauriam mas deu, vendran assegurats, e no prearan res lo nostre poder, e per aço yran se departenr, e vosaltres ab aquestes deu galees yrets firent sa, e lla a vostre faul. E entretant que axi yran menyspreant lo nostre poder, e les nostres galees, vendran de Sicilia, e yran

ferir lla hon la major part de llur estol sia. E axi ab ajuda de Deus vendrem a cap de nostres enemics, mostrát nos ab poch poder. E de les guerres es axi, que hom se deu comanar a Deus, e puix que hom ab la ajuda de Deus que trie lo millor, e el pus profitos, e q̄ hó ne leix anar la vfana. E com hagren oyt en R. Marquet, e en Bñg. Mallol, digueren, Senyor perdonats nos, com nos voliem vos consellar, que be es cert a nos que ay tals cét com nos som no venriem a les vostres peades: e entenem senyor que es gran seny ço que vos deyts. E axi farem fer les X. galees axi com vos senyor manats. Ara dix lo senyor Rey anats ala bona ventura, e tenits segrét ço que nos vos hauem dit. Senyor digueren ells, daço estats tot segur, e ab aytant besaren li la ma, e anaren fer ço que lo senyor Rey los hach manat. Abtant la cort fo ajustada, que foren tuyt a Barcelona, el dia quel senyor Rey los hach manat, e foren al palau Reyal: e lo senyor Rey dix los tot ço que hach dit a les cortz de çaragoça als Aragonesos, e moltes bones paraules qui feyen al temps. E com lo senyor Rey hach parlat, llauas L archebisbe de Tarragona, e dix moltes bones paraules: e entre les altes dix, senyor yous dich per mi, e per tots los Prelats de nostre Archebisbat, clergues, e religiosos, que nos nous podem consellar res en lo feyt de la guerra, e majorment contra la sentencia del Pare sanct que ha donada cõtra vos, per queus placia que de nosaltres cõsell no vullats hauer, mas placiaus queus ja queixcats fer solament vida al pus estretament que ops hauriam. E com lo senyor Rey hach be entes ço que L archebisbe hach dit, conech la gran bondat dell, e dels altres Prelats, e clergues: e la gran naturalesa que li mostrauen, que ço que L archebisbe hach dit dix a bon entenedor, q̄ aytant volia dir: quel senyor Rey se prengues tot ço de la sgleya, e que sen ajudas en la guerra: mas dix ho en guisa que no pogues elles repres, ne per lo Papa, ne per los altres. E en veritat axi fo enteniment de tots quats Prelats, ne clergues hauria en la terra del senyor Rey, que sol la vida haguessem mentre la guerra duras, e que de tot lals se feruis lo senyor Rey. E axi lo senyor Rey respos al Archebisbe, e dix que be auia entes ço quell hauria dit, e quel tenia per escusat ell, e tots los altres Prelats, e clergues, e que conexia que ells deyen raho: e axi que sen pensassen danar a la bona ventura, que ell romandria ab los Capdals cauallers, e ciutadans, e homes de viles, a tractar dela guerra. E axi L archebisbe, e altres Prelats, e clergues exiren del consell, e anaren

cascu en sa terra: e lo senyor Rey romas en la cort ab los altes. E com Larchebisbe, els altres Prelats foren fora del consell lleuaren sen richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles cascuns per ordens, axi com deuien parlar. E si hanch a çaragoça fo feyta bona resposta al senyor Rey dajuda, e de consell, molt pus complidament li fo respost en esta cort per tots comunament: e axi com be ho proferiren, segurament molt mills ho compliren per obra, segons que auant entendrets: de la qual resposta lo senyor Rey fo molt pagat de tuyt, els feu de grans dons, e de grans gracies. E axi la cort se compli ab gran concordia del senyor Rey, e de sos vassalls, e sotsmesos: e cascu ab paraula que hagren del senyor Rey tornaren sen en llur terres. E com la cort fo partida, lo senyor Rey anassen ala ciutat de Gerona, e trames a dir al senyor Rey de Mallorca son frare que ell se volia veure ab elle quel pregaua que vingues a ell a la dita ciutat, o si ell se volia, que ell yria a ella Perpenya. E lo senyor Rey de Mallorca dix, que ell volia a ell venir a Gerona: e a poch dies ell vench a Gerona al senyor Rey Darago. E lo Senyor Rey ix que li entro al pont Desterria, e si feu festa la hu a laltre no mo cal dir, que cascu se pot pensar que la hu frare del laltre hauia gran goig, e desig de veure. E axi entraren a Gerona ab grà festa que los fo feyta: e aquell dia menja lo senyor Rey de Mallorca, e sa companya ab lo senyor Rey Darago. E puix lendemà, e el terç dia. E lo quart dia lo senyor Rey de Mallorca conuidà lo senyor Rey Darago ab tota sa companya. E puix lo cinque dia, lo senyor Rey Darago vol quel senyor Rey de Mallorca menjas ab ell. E com hagren oyda missa amdos germans, sens negu altre, entraren sen en vna càbra, e tota hora fo passada hora de nona abans que existen, ne menjassen, que ordonaren, ne que digueren entre ells, aço nul hom no pot saber. Mas be se dix per moltes gents, quel senyor Rey Darago dona licècia al senyor Rey de Mallorca que valgues, e ajudas al Rey de França cõtra ell, perço com cascuns dels germans eren sauis, e conexien q̄ Muntpefler, e lo Comptat de Rossello, e de Conflent, e de Sardanya, serien perduts si als sen feya. E la casa de França hauia aytal costuma, que res que prengues per guerra no tornaria, ans perdria tota sa terra: e axi conexien que Muntpefler, e Rossello, e Conflent, e Sardanya no li porie defendre: e axi valia mes que ho testaurassen. E axi partiren sen que nul hom no sabe que sauien dir: saluât aço quen pensaren aquells qui sauis

sauis eren, e encara los Francesos ne estegren tostemps en aquesta sospita. E com hach pres comiat la hu del altre, lo senyor Rey Darago sen torna a Barcelona, e lo senyor Rey de Mallorca a Perpenya. Ara vos lexare a parlar damdosos los Reys, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme, e del Almirall en Roger de Luria.

Capitol cxij. com Lalmirall en Roger de Luria

ria costejà tota Calabria, e les grans proeses que feu: e com prengue lo Princip Matagrifo fill major del Rey Carles, e delliurà de presõ ma dona la Infanta germana de madona la Regina Darago: e lo gran tribut que posa sobre les gents de Napols.

COM Lalmirall hach feytes adobar les quaranta galees, quel senyor Infant li mana fer adobar, e hach les xurmes totes, e tota laltre companya de cap: segons que ordonat era, que aytants homens hi hagues Llatins, com Cathalàs, e els ballesters tots Cathalans en taula de totes les galèes, saluant VI. galees leugeres, que hi hauia ab tarsols, e feu metra lo pa en les galèes, e ço que ops hagren. E com les galèes hagren haut compliment de ço que ops hauien, ab la gracia de Deus, lo senyor Infant mana al Almirall, que faes recullir tota la gent. E tantost la trompeta ana per la ciutat, e la gent se reculli ab bon cor, e ab bona volentat. E com foren recullits, Lalmirall ana pendre comiat de madona la Regina, e dels Infants, e madona la Regina senyals, e beneyls. E lo senyor Infant traeh a vna part Lalmirall, e dix li: Almirall nos tenim per be, que façats la via de Napols, e que façats en guisa, si fer ho podets, que hajats Iscle: q̄ si la Illa Difele hauiem, lleugerament destruyriem Napols. E Lalmirall respos, senyor senyats, e beneyts nos, e lexats nos anar: que per cert ab la volentat de Deus, nos farem tant, que per tostemps ne parlarà hom. E sobre aço Lalmirall besa li la ma, e pres comiat del senyor Infant en Fraderich, e de tots los altres: e ab la gracia de Deus ells se reculliren. E com foren recullits, foren XL. galees, e III. lenys armats, e IIII. barques armadas. E digueren la bona paraula, e anar sen ala bona hora, e costejaren la Calabria, e en aquella entrada preferen Lescalea: e trobarren al port de sanct Nicola Descalea IIII. naus, e moltes terrides qui carregauē destelles de remis, e darbres, e dentenes de galèes, e de lenys

per portar en Napolis. E puix pres la Manthea, e Ximoflet, e sanct O. nozeat, e el Citrar, e la ciutat de Policanstre, e la crema, e affegá tota. E puix pres castell Abat. E cascu daqueſts llochſ ell establí: e creats q̄ ~~de puix que~~ ~~ſaberen~~ los Calabreſos, que la batalla no ſera feyta de Bordeu, que caſcuns ab poch de combatre ſe retièn: que caſcuns hauien lo cors, e lanima ab lo ſenyor Rey Darago, e volien mal de mort als Franceſos: ſi que be ho donaren a conexer, com lo ſenyor Infant paſſa en Calabria, que no ſperaen als, mas quel ſenyor Infant hi paſſas. E com tot aço hach pres Lalmirall nouellant vench en Napolis al princep, quin fo mol deſpagat. E Lalmirall feu la via de Napolis, tota hora prenent llengua. E com fo dauant Napolis, ell ordona de metres en cuns de batalla, eſcala feyta de les galees: e guarnits, e aparellats, acoſtas prop del moll a dos trets de balleſta. E pogra ſi mes acostar, que ~~no trobare~~ qui li ho contraſtas: mas ell ho feu adret ſeny, perço que nols contraſtas de muntar en les galees: que ell de tot en tot volia que armaſſen totes quantes galees hi hauia, e ques combatreſſen ab ell. E aquelles de Napolis quant vaeren acostar les galees del Almirall, vaerets crits, e via fora: e repicar campanes en Napolis, que paria que cel, e terra vengues. E lo Princep ab tota la caualleria vench al moll, e feu tocar la trompeta, e cridar en pena de la vida, que tot hom muntas en les galees: e debades cridaua, que negu no hi volia muntar. E com lo Princep vae aço, mogut de felonía, ell ſon cos muntá primer en les galees. E com los Comptes, e Barons, e Cauallers, e ciutadans, e totes les altres gents vaeren lo Princep en les galees, moguts de vergonya, tots penſaren de muntar en les dites galees, caſcuns ab llurs armes, e be aparellats. Queus dire? XXXVIII. galees ſarmaren, e molts lenys, e moltes barques. E com foren armades, penſaren de bogar envers Lalmirall. E Lalmirall feu ſemblant, que fuig: e penſas de tirar fora, en tal manera que les tingues en lloch que vna galea no pogues eſcapar. E com vae quels tenia en bona mar, penſa de girar envers elles: e aq̄lls quil vaeren girar, perderen la vigoria ab que encalſauen, e lleuaren rem: e Lalmirall feu atre tal, e feu afranellar vna galeea ab altra, es mes en cuns de batalla: e lo Princep feu atre tal. E com aço hagren caſcu feyt, van ſe ferir, la vna galea contra l'altra. E ſi hach nul temps fo fort batalla en mar, aqueſta ho fo: que ſol no ſi feu a comparar la batalla de Malta, ne la batalla dels Comptes. Queus dire? Que la batalla dura

de

de terciá, entro a hora de veſpres. Mas contra la volentat de Deus, ne ſon poder, no pot hom durar. E axi lo poder, e la volentat de Deus era, e es ab lo ſenyor Rey Darago, e ab los ſeus. Per que lo Rey Carles, e lo Princep era nient contra aquell. E perço noſtre ſenyor ver Deus doná victoria al Almirall, e a ſes gents: que tuyt a colp cridaren, Arago, Arago, e Sicilia, via ſus. E ab aquella vigoria eſcombraré be XXX. galees: e com aquelles hagren eſcombrades, no podien pendre la galea del princep, ne les altres, qui entorn li eren, tant honrrat hom de paratge hi hauia: que tots volien abans morir, que no veure lo Princep pres. Mas que valch, que a la fi no pogren durar, e muriren la major part de tots los Comptes, e Barons, e homens de paratge que hi hauia. Si que la galea del Princep romas ſola, que nul hom no li podia pendre. E ſobre aço Lalmirall crida victoria, e tot hom penſa de ſaltar en la galea del Princep, e van eſcombrar tota la proa. E Lalmirall fo ſus ab la eſpasa en la ma: e com foren ala mijania de la galea, vaerets feyts darmes, e colps pendre, e donar, que ço era vna gran marauella, axi que tots aquells qui ſobre cuberta eren dela galea del Princep murien. E Lalmirall vench dauant lo Princep quis defenia mills que Rey, ne ſon fill, ne altre caualler faes: que tant hi feu, que no era nul hom qui als ſeus eſtochs ſe pogues acostar. E ſegurament que ell amaua mes murir, que viure, tanta de felonía hauia. Si que hi hach cauallers del Almirall qui vengren ab llances a ſobre ma quel volien ferir: mas Lalmirall crida, Barons no ſia q̄ aqueſt es lo Princep, e amam lo mes viu que mort. E lo Princep oy aço, e vae que poch valia ſa deſenſa, e retes a Lalmirall, e axi foren tuyt, qui morts, qui preſos. E tantost com la batalla fo vençuda, Lalmirall dix al Princep, ſi vida volets dues coſes hauets affer tantost: e ſi fer no ho volets compte que ades ſe venjara la mort del Rey Corali. E lo Princep reſpos al Almirall, ques aço que vos volets que yo hi faça, que ſi fer ho puch, volenters ho fare? Yo, dix Lalmirall, quem façats ades venir la filla del Rey Manfre, germana de madona la Regina Darago, que vos tenits en voſtra preſo aci el caſtell del Hou, ab aquelles dones, e donzelles qui ſues hi ſien, e quem façats lo caſtell, e la vila Diſcleretre. E lo Princep reſpos, queu faria volenters. E tantost trames vn ſeu caualler en terra, ab vn leny armat, e amená madona la Infanta germana de madona la Regina ab quatre donzelles, e dues dones viudes. E Lalmirall reebe les ab gran

goig, e ab gran alegre, e ajenollas, e besa la ma a madona la Infanta. E com aço fo feyt, feu la via Discle ab totes les galees: e com foren a Iscle trobaren que si feya grans dols, perço com la major part de la gent Discle eren estars morts, o presos en la batalla. E lo Princep mana que fos retut a Lalmirall lo castell, e la vila. E tantost sens molt pregar ho faceren, perço que poguessen cobrar llurs amichs qui eren presos en les galees. E Lalmirall reebe lo castell, e la vila, e lexà hi quatre galees be armades, e dos lenys, e be C C. homens: e feu exir de les galees tots los presos qui hi eren Discle, e lexals anar sens tota remeio, els vesti de la roba dels altres: de que les gents Discle foren molt confortats, e alegres. E com aço fo feyt, ell mana aquell qui hi havia lexat Capita de les quatre galees, e dos lenys armats, que negu no lexas entrar, ne exir de Napolis menys de son albara: e aquells que hi entrarien, que li donassen cosa sabuda per nau, o per leny, o per roba, e aquells que n'exiren, que paguassen vn florin dor per bota de vi, e dos florins per bota doli: e axi mateix totes altres mercaderies de cascuna cosa trahut sabut. E axis compli, e aytant mes, quen tal manera li ho destrengueren, quel Capita Discle tenia son faedor dins Napolis qui rebia lo trahut de totes les damunt dites coses: e ab albara daquell haviu tots a exir, en altra manera foren presos, e perderé la nau, o leny, e la marcaderia: si que aço fo major honor que hanch Rey prengues sobre altre, quel senyor Rey Darago hach sobre lo Rey Carles. E lo Rey Carles ho hach a sufferir per les gents de Napolis, qui foren consumades, si llurs bens no poguessen vendre, e hauer exida. E com aço fo ordonat, Lalmirall feu la via de Proxida, e de la Illa de Capri, e a cascuna de les Illes ell pres: e axi com aquells Discle li haviu feyt omenatge, axi ho van fer ells: e ell retels los presos que tenia de cascuns daquells llochs. E com aço fo feyt Lalmirall trames vn leny armat en Cathalunya al senyor Rey Darago, e altre en Sicilia per fer saber esta bona nouella: e Deus do nos aytal goig com en cascuns daquests llochs hagren. E axi com lo Rey Darago, e tota Cathalunya, e Arago, e el regne de Valencia hagren goig, e madona la Regina, e els Infants, e tota Sicilia: axi fo lo dol gran quel Rey Carles feu com sabe aço en Roma, e hon era el Papa, e tots aquells qui de la llur part eren: mas la part Gibilina nach gran goig, e gran plaer. E com los lenys armats se foren paruts del Almirall, aquell senyor qui li havia dada victoria, dona al

Almi-

Almirall tant bon temps, que dins poch dies fo a Macina, E com fo dins la torreta, lo goig, e alegre, e la festa se comença a Macina la major qui hanch si faes: e els Infants exiren ab tota la caualleria a cauall a la font del Or, e tot lo poble de Macina. E Lalmirall traua ab les galees sues ab la popa primera, las galees que havia preses, ab les senyeres rocegant. E com fosen dauant la font del Or, e vaeren que aqui eren los Infants, aualla en terra Lalmirall ab vna barca armada: e los Infants quel vaeren exir en terra, acostarense a ell. E Lalmirall vench a ells, e besals la ma, e cascu dells se abaxa, el besaren en la boca. E com aço fo feyt, Lalmirall demana al senyor Infant en Iacme, que manua que faes del Princep. E lo senyor Infant respos li, pensats de muntar en les galees, e complits vostra festa, e nos serem al palau abans que vos, per reebre la Infanta tia nostra: e haurem nostre consell ab vos, e ab los altres consellers nostres que farem del Princep, e de les altres persones. E axi Lalmirall muntasen en les galees, e ab aquell goig, e ab aquell alegre entrasen per lo port de Macina, e vench sen dauant lo palau, cridant llaus tota hora. E tota Macina li responia, axi que gran gloria era daquells qui volien be ala casa Darago, e gran dolor als altres. E com lo llaus fo romas, Lalmirall feu metre escalas en terra ala duquena al port. E aqui fo exida madona la Regina, e els Infants muntaren en la galea, e reeberen llur tia ab gran goig, e ab gran alegre, e ab ella anaren per lescales, que quatre escalas hi havia feytes metre Lalmirall en part de sa, e de lla clauades de fusta, en guisa que madona la Infanta, e els Infants amdosos qui anauen a par ab ella, exiren per lescales. E com fore per lescales, al peu de la escala madona la Regina la germana, e ella anaren se abraçar, e estegren axi abraçades besant, e plorat molt, que nul hom no les podia partir: axi que gran pietat era qui u véya: e no era marauella, que de puix que no seré vistes, haviu perdut lo Rey Manfre, e la Regina llur mare, e lo Rey Corali, e lo Rey Eus llurs auoclos, e molts daltres honrrats parents, e parentes: axi que finalmet los Infants, e Lalmirall les departiren, e axi amdues ma per ma muntaren sen al palau, hon la festa fo molt gran que hom los feu, e los menjars foren aparellats, e molt ricament tuyt foren reebuts, e seruits. E abans q menjassen, lo senyor Infant mana al Armirall, quel Princep metes el castell de Matagrifo, e els Comptes, e els Barons que comanas a cauallers quils guardassen cascuns en llurs cases, e les altres persones q les

M v metes

metes en presons comunes. E axi com lo senyor Infant ho mana, axi fo feyt, e còplit dins dos jorns. Apres com la festa fo passada, lo senyor Infant trames per tots los richs homens de Sicilia, e per Cauallers, e per Ciutadans de viles, e llochs: que de cascun lloch hi venguessen Syndichs, qui haguessen tot poder. E donals dia a dos mesos pus les dades fossen feytes de les cartes, que fossen a Macina. E perçols doná tant gran terme per raho que abans fos anat, e vengut missatger al Senyor Rey Darago, qui manas que li plauria que faes del Princep, ne de les altres persones d'autoritat: quels altres menuts madona la Regina los feu delliurar, e fer anar en llurs terres, axi com hauia feyt dels altres. E tantost lo dit senyor Infant, e Lalmirall appellaren vna galea, e dos cauallers que trameteren al senyor Rey Darago, en que li feyen saber, com lo Princep hauien pres, e mes a Mataxrifo sota bona guarda, e que manas quen farien dell, e dels Comptes, e Barons axi mateix quen manaua: e trameteren li a dir lo nom de cascuns per escrit, e axi la galea pensa danar, e troba lo senyor Rey a Barcelona, que ja hauia ahudes les noues per lo leny quel Almirall li trames, com la batalla fo vençuda, e perço sen era vengut a Barcelona, com se pensaua que daltres missatgers hauria en breu de Sicilia. E com foren a Barcelona, saludaren, e en la plaça hach venguda tanta de gent, que fo gran infanitat, e tuyt respongueren, que parech que tot lo mon ne vingues: e tantost los missatgers exiren en terra, e anaren al senyor Rey al palau, e be faren li lo peu, e la ma, e puix donaren li les cartes que li aportauen, e li digueren llur missatgeria. E lo senyor Rey reebels ab gran alegre, e feu donar grans refrescaments a la galea: e aquell dia mateix la espaetxa en guisa que lendema se partiren dell: e dins poch dies foren a Macina: hon trobaren madona la Regina, e els senyors Infants, e Lalmirall, e donaren los les cartes quel senyor Rey los trametia. Quels feu saber, aço nous puch dir: mas los feyts ques seguiren a auant del Princep, e de les altres persones, mostraren que tot ço quel senyor Infant feu del Princep, e dels altres, feu ab manament quen hach del Senyor Rey: que tanta sauiesa si mostra al feyt del Princep, que tot hom pot conixer q' dela gran sauiesa qui era en lo senyor Rey moch.

Capitol cxiiij. com corts foren ajustades a Macina, e jutjat lo Princep a mort: e com lo senyor Infant en lacme apres donada sentencia de mort per tota Sicilia fo mogut a misericordia, e nol valob sentenciar.

Macina, e jutjat lo Princep a mort: e com lo senyor Infant en lacme apres donada sentencia de mort per tota Sicilia fo mogut a misericordia, e nol valob sentenciar.

A P R E S aço, lo dia fo vengut, que la cort fo ajustada lo dia que manada era: e lo senyor Infant feu cridar consell general, que tot hom vingues dauant lo palau de Macina: axi aquells de la ciutat generalment, com tot altre hom, e richs homens, e cauallers, e Syndichs, e totes les terres de Sicilia, e tots los sauis. E com foren tots ajustats, lo senyor Infant qui era dels pus sauis princeps del mon, e mulls parlat, e fo apres, e es encara, e sera mentre que viu sia, lleuas, e dix: Barons, nos vos hauem feyt aci ajustar, perço com sabets que nos tenim aci a Matagrifo lo Princep fill major del Rey Carles en nostra preso. Ara tuyt sabets quel Rey Carles son pare pres lo defaret del bon Rey Manfre aui nostre, e senyor natural vostre, e puix com mori en la batalla, e ab ell lo Rey Eus son frare. Apres sabets com lo Rey Corali nostre auonclo vench Dalamanya per venjar aquella mort, e aquell defaret: e axi com a Deus vench a plaer: axi mateix fo ell, e tota la gent desbaratats per lo dit Rey Carles: e sabets quel dit Rey Corali vench en ses mans viu, e sabets que feu la major crueltat que hanch Rey ne fill de Rey faes de tant gentil hom com lo Rey Corali era, qui era de la pus alta sanch del mon, quen Napols li feu tolre la testa. E per la gran crueltat que ell feu podets conixer Deus quines penitencies lin va donar, ne quines venjances ne pren: perque vosaltres sots aquells qui en aço hauets pres mes de damnatge, e de desonor que persones qui el mon sien: axi de la mort de vostre senyor natural, e de los frares, com cascuns que hi perdes parents, e amichs. E axi puix que a Deus plau, que per vosaltres daço sia feyta venjança, eus ha aportada en poder la pus chara cosa quel Rey Carles ha el mon, pensats lo de jutjar, e dats li aquella senténcia queus parega justa. E sobre aço anas siure, e lleuas Micer Aleynep, que fo ordonat que respongues per tuyt comunament a aço quel senyor Infant proposaria, e dix: Senyor be hauem entes tot ço que vos nos hauets dit, e sabem que tot es axi veritat com vos nos hauets posat, e grahim a Deus, e a nostre senyor lo senyor

senyor Rey Darago com a ell ha plagut, com tāt saui senyor com vos
 fots nos ha trames per regidor en son lloch, e com a vos senyor plau
 q̄ per nos sia feyta venjança de la mort, e del damnatge quel Rey Car-
 les nos ha donat: perque senyor dich yo per mi quel Princep prenga
 aquella mort que son pare doná al Rey Corali, e axi com yo aço dich,
 lleu se cascu dels Barons, e dels cauallers, e Syndichs de les terres: que
 si los par bo, que axi sentencialment ho conforme, e que se scriua tan-
 tost: e que ço que cascu dels Syndichs dira, diga per si, e per tota la cõ-
 munitat, perque hich es. E si hich ha negu qui als hi vulla dir, lleu se, q̄
 yo aço dich, e confirm per mi, e per tots los meus. E com aço hach dit
 estech se de parlar. E abans que negu se lleuas, tot lo poble de Macina
 se lleuá, e cridaren tuyt: be ha dit, be ha dit: e deym tuyt que perda la te-
 sta, e conformam tot ço que Micer Aleynep ha dit. E sobre aço lleuas
 Lalmirall que sabia que jahia en lauansa, e dix: Barons, axi com Micer
 Aleynep ha dit lleu sen cascu per si, e richis homens, e cauallers, e Syn-
 dichs: e lo dit, e sentencia de cascu en general conform, e puix escri-
 uas. E apella dos notaris de la cort de Macina, los pus antichs que hi
 eren: e dos jutges, e dix quels jutges dictassen la sentencia, e los nota-
 ris escriuissen lo dit de cascuns, a memoria perdurable: e axis feu, e cõ-
 pli. E com tot aço fo feyt, Lalmirall mana ques legis en presència de
 tuyt: e com fo lesta, e tuyt li hagren aquella sentencia donada per ells,
 e per aquells de que hauien lloch, Lalmirall demana a tuyt commu-
 nament, si conformauen aquella sentencia. E tuyt respogueren: axi ho
 volem, e axi ho conformam per nos, e per tota la communitat de la
 Illa de Sicilia. E sobre aço lleuarensen, e anaren menjar, e pensaren se
 que lendema se faes justícia: mas lo senyor Infant en Iacme, pus la sen-
 tencia fo donada, e conformada, volch vsar de misericordia: e no volch
 guardar mal per mal, ans li membra la paraula del Euangeli que diu, q̄
 Deus no vol la mort del peccador, mas ques conuerta: perque el no
 volch la mort del Princep, mas que per ell sen pogues nexer pau, y cõ-
 cordia. Especialment com sabe que ell no hauia colpa en res que son
 pare lo Rey Carles hagues feyt, ans hauia byt dir, e axi era veritat, que
 fo mblt despagat de la mort del Rey Corali, e axi mateix que era cert q̄
 era parent proxime del senyor Rey son pare: e si del senyor Rey son pa-
 re era parent, si sera dell mateix.

Capitol

Capitol cxv. com lo senyor Infant en Iacme

*trames lo Princep fill major del Rey Carles en Cathalunya
 al senyor Rey Darago son pare,*

SI QVE lendema lo Senyor Infant apella Lalmirall,
 dix li, Almirall, aparellats la major nau de Cathalans que
 hich sia, e quatre galees, e dos lenys armats: e trametrem
 lo Princep a Barcelona al senyor Rey nostre para. E Lal-
 mirall dix: Senyor be deys, e tantost sera feyt. E axi tantost com la nau
 fo armada, e les galees, e los lenys meteren hi lo Princep sota bona
 guarda, e be ordenada: e partiren de Macina, e hagren bon temps: si
 quen poch dies foren a Barcelona hon trobaren lo senyor Rey. E tá-
 tost lo senyor Rey maná quel metessen al castell nou de Barcelona,
 e ordona hi bona guarda. E axi lexar vos he estar lo Princep qui es en
 bon lloch, e en segur, e tornare a parlar del senyor Infant en Iacme, e
 del Almirall.

Capitol cxvj. com lo senyor Infant en Iacme

*passa en Calabria, e la hach conquestada, ab lo Principat, entro al castel
 Abat, e moltes daltres ciutats, e llochs.*

COM LO Princep fo recullit, lo senyor Infant mana al
 Almirall que faes armar quaranta galees, que ell volia pas-
 sar en Calabria, e que volia menar la guerra en guissa que
 paregues quel senyor Rey son pare no hi faes fretura. E
 Lalmirall hach gran goig com vae lo senyor Infant en Iacme de tant
 bon enteniment, e axi ardit, e esforçat: e segurament que ell no lin de-
 stolgue res, ans ho anega, e dix: senyor be deys, feyts apparellar vostra
 caualleria, e vostra pahonada, que les galees tingats per apparellades.
 E axi lo senyor Infant en Iacme feu cridar les hosts de tots los Catha-
 lans, e Aragonesos qui eren en Sicilia, saluant daquells qui regien los
 officis, e tenien los castells. E a poch de jorns tot hom fo apparellat
 a Macina, e passa lo senyor Infant en Calabria entro ab mil caualls ar-
 mats, e entro cent alforrats a la genetia: e hagren quantitat de Almu-
 gauers, e de seruents de maynada: e Lalmirall fo apparellat ab les qua-

ranta

ranta galees, en les quals nauia. XX. obretes per popa en que anauen quatrecentos cauallers, e molts Almugauers. E axi ab la gracia de Deus lo senyor Infant en Iacme per terra, e Lalmirall per mar anauen prenent ciutats, viles, castells, e llochs. Queus dire? Que si tot vos ho volia comptar per ordre, com ya altres vegades vos he dit dauant, nom bastaria paper: que tantes de caualleries, e feyts darmes si faeren en cascun lloch que prenien, que ninguna historia del mon no oys hanch de majors caualleries, ne de majors marauelles, que les gents qui eren ab lo senyor Infant en Iacme, e ab Lalmirall feyen. Que cent entre richs homens, e cauallers de Cathalans, e de Aragonesos hach en aquella casa, que cascu de les proeses, e caualleries, pogra hom fer major romans, que no es aquell de Iaufre. E puix entre los cent vos en podria hom dir mil. E puix de la pahonada semblant mateix. Del Almirall nous en cal parlar, que marauelles foren tots sos feyts: que ell se tengra per mort, quen tot lloch hon feyt darmes hagues, ell no lleuas caualleria a tot hom. Queus dire? Tanta fo la bondat, e la valor, e la caualleria del senyor Infant en Iacme, que depuix que fo passat en Calabria, entro que torna en Sicilia, se vae que hach conquesta tota Calabria, que non falli mas tant solament lo Castell Destil, qui esta en vna gran muntanya apres de la mar. E oltra Calabria que hach de Principat, entro al Castell Abat qui es prop de Salern a XXX. milles, e Illa, com ya hauets entes, e Proxida, e Capri: e encara de la part de Lleuant hach la ciutat de Taranto, e tot lo Principat, e tot lo cap de les llengues, e la ciutat de Otrento, e Lexe qui es vint e quatre milles prop de Brandis. E quius comptaria los feyts qui en Otrento se faeren per lo noble en Bng. Dentença cunyat del Almirall, e daltres, seria marauella doyr: que tota Pola corrien, e en tota la Illa de Corso, e el Dispotat de Larta, e la Velona, e la Escclauonia. E axi com se trahucauen les naus en Napols, qui entrauen, e exien a les galees Discle qui hi eren per lo senyor Rey Darago, axi trahucauen al senyor Rey tota nau, o leny qui entras al golfe de Venecia a la ciutat de Otrento, aquells qui per lo Senyor Rey Darago, e per lo Senyor Infant hi eren, saluant aquells qui exien: o entrauen en la ciutat de Venecia: perço com la dita ciutat, e el comu de Venecia haviá pau ab lo Senyor Rey Darago. E negu nos marauell com axi en suma vos parle daquestes grans conquestes, com perço ho fas,

com jan son feyts libres qui particularment parlen de cascuns daqsts llochs com se prenien, e axi mateix que seria llonga raho. E com lo senyor Infant hach tota Calabria conquesta, e tots los altres llochs, dona dels dits llochs a richs homens, e cauallers seus, y a honrrats ciutadans, e a Adelils, e a Almugauers, e a caps de maynades: e lexa totes les fronteres establides. E puix el sen torna en Sicilia hon madona la Regina, e la Infanta sa tia, e L infant en Fraderich, e totes les gents de Sicilia nagren gran goig, e gran alegre: que daqui auat no siucien en la Illa de Sicila res de la guerra: que les fronteres qui eren en Calabria, e en Principat, e en Pola menauen la guerra, e guanyauen la, e venien ho despendre a Macina.

Capitol cxvij. com Lalmirall en Roger de

Luria correch la Illa de Gerba, Romania, Xiu, Corso, Xifelonia: e com los Sarrabins de Gerba foren absolts del

Rey de Tunis, perço com se volten retre

al senyor Rey Darago.

APRE S com lo Senyor Infant fo a Macina, Lalmirall ab llicècia sua anassen a Barbaria a vna Illa qui ha nom Gerba, qui era del Rey de Tunis, e barreja la dita Illa, en trague mes de deu milia catius entre Sarrabins, e Sarrabines que aporta en Sicilia, e en trames a Mallorques, e en Cathalunya: e guanya tant que la messro que les galees hauen feyta, e ço que costaren darmar, se quita. E apres feu altre viatge, que ana en Romania, e correch la Illa de Maseli, e Estelimens, e les Formanes, e Tiu, e Andria, e les Micoles: e puix correch la Illa de Xiu hon se fa lo mastech, e pres la ciutat de Maluesia: e torna ab tant de guany en Sicilia, que aytals cinch armades sen pagaren. E axi mateix correch la Illa de Corso, e crema, e affegá tot lo Royal del castell. E puig correch tota la Xifelonia, e el Ducat. E la gent qui ab ell eren estats foren tots richs, en tal manera que si jugauen no volien nul hom acullir al tauler, sino tingues moneda dor: que com aportauen moneda dargent, sin portassen mil marches, no li aculliren. Si que no ana a molt de temps que Lalmirall correch altra vegada la Illa de Gerba, e trachne mes de gent que dabans no haviá feyt. Si que los Moros de Gerba sen anaren a llur senyor lo Rey de Tunis, e digueren li:

Senyor tu veus que nons pots defendre del Rey Darago, ans per fe tua quens defenes som estats correguts dos vegades per Lalmirall del Rey Darago, non hauem perdut frares, e parents, e mullers, e fills, e filles: per que senyor placiat quens absolues, que nos nos pugam sotmetre a la llur senyoria, e axi viurem en pau, e faras be, e merce: en altra manera fes compte senyor que la Illa romandra desabitada. E axi lo Rey de Tunis hach son acord, e absolue los: e ells trameteren llurs missatgers al senyor Rey Darago, e reterense a ell, e per ell al Almirall. Si que Lalmirall hi feu fer vn bell castell que's tingue, es te, es tindra a major honor de Chrestians que castell qui el mon sia. Que Gerba es vna Illa que es el mig de Barbaria, que si be ho comptats aytant ha de Gerba a Cepta, com de Gerba en Alexandria. E nous cuydets, que sia de tot Illa, que tant es prop de la terra ferma, que cent milia homens de cauall, e aytants de peu passarian, que nols tocara aygua entro a les cingles, si aquell pas nols era vedat, e defensat per Chrestians. Perque es menester a tot hom que Capita sia de Gerba, que haja quatre vlls, e quatre orellas: e que haja lo ceruell segur, e ferm, per moltes rahons: majorment com lo pus prop secors que ha de Chrestians es Macina, e ha de Gerba a Macina cinch milles. E axi mateix, que a Gerba ha vehins: ço es, Gelinbre, e Margam, e Iacob Benatia, e Bonbarquet, e els Debeps, e de altres Barons Alarbs, que cascu ha gran poder de caualleria. E si lo capita qui en Gerba esta ha lo son en los vlls, be trobaria quil despertaria tost a mal so. E axi cõ Lalmirall hach feyt tots aquells feyts, penhas que faes adobar totes quantes galees hauia: perço com hauia entres quel Rey de França feya fer moltes galees. E axi lexar vos he a parlar del Almirall, e tornar vos he a parlar del Rey de França, e del Rey Carles, e de llurs valedors.

Capitol cxviij. com lo Rey Carles recorrech

al Papa, e al Rey de França, e passa en Napolis ab dos milia cauallers: e com lo dit Rey Carles passa daquesta vida, e romas lo regiment del regne en poder dels fills del Princep qui era llavors pres a Barcelona.

COM lo Rey Carles hach oydes les nouelles, axi de la preso del Princep, com de la batalla dels Comptes, com del feyt Dagosta, com de tots los altres damnatges que hach presos, e

prenia tots dies, pensa de recorrer al Papa, e puix al Rey de França: e pensa d'udir, e dendreçar tot ço que poch contra lo Rey Darago: e pensasen de venir en Napolis, que hauia gran paor que nos reuelas. E ab ell vench lo Compte Dartes, e daltres Comptes, e Barons, e cauallers que foren be dos milia. E anaren tant per llurs jornades que vengren a Napolis, e vengueren hi en tal punt, que certament non tornaren en França de tots dos milia cauallers dos cents, que tots muriren en la guerra en Calabria, e a Taranto: q̄ sol en vn dia ne muriren a Otrento mes de CCC. cauallers: e axi mateix ue muriré a Tarato, e en el pla de sanct Marti ne muriren mes de D. Queus dire? Que en lloch nos podien atrobar ab los Cathalans, e Aragonesos, que no fossen morts, e desbaratats. E aço esdeuenia per obra de Deus, que baxaua lo llur argull, e exalçaua humilitat quel senyor Rey Darago hauia, e sos fills, e la gent: e podets ho entèdre en los presoners que per honor de Deus lexaren anar soltament. E hanch nos pot dir quel Rey Carles ne soltas negu qui en poder dell, ne dels seus vingues, ans com ne prenien negu los tallauen los punys, els exorbauen. E aço hagren molt de temps durat, e soffert Lalmirall, e els altres del senyor Rey Darago. Si que a la fi vaeren la gran desmesura quen feyen, e Lalmirall pensa de tollre punys, e dexorbar. E com ells vaeren aço castigaren sen, e no per honor de Deus, ne per misericordia: mas per paor del Almirall. E axi se deue de moltes gents, que mes acaba hom ab ells ab mal, que ab be: per q̄ a cascu valdria mes que castigas de son mal vici, si la per amor, o temor de Deus, que com Deus doná la sua yra sobre ell. Queus dire? Que tots dies venien al Rey Carles aytals nouelles, si que diuse q̄ hanch no fo Senyor el mon, qui apres tant gran prosperitat que ell ha uia hauda, se vaes ab tã desplaer a la sua fi. Per que cascus se deuen esforçar, que guarden de la yra de Deus, que contra la yra de Deus res no pot hauer durada. Queus dire? Quen aytal planeta com fo caygut, plach a nostre senyor Deus, que finis sos dies, e passa daquesta vida. E pot hom dir dell, quel jorn que muri, muri lo millor caualler del mon apres lo senyor Rey Darago, e lo senyor Rey de Mallorques: e solament vos en lleu aquells amdosos. E axi la terra sua romas en grã treball, per raho de la sua mort, e perço com lo Princep qui deuia aretar la sua terra era pres a Barcelona: empero lo Princep hauia molts infants, e entrels altres hauia tres fills grans, ço es a saber, mo senyer en N Lluys,

Llig lo
C. 182. Lluys, qui puix fo frare menor, e puix Bisbe de Tolosa, e muri Bisbe, e vuy es sanct canonizat per lo sanct Pare Apostolich, e fa hom festa dell per totes les terres de Chrestians. E apres hi hauia vn altre fill qui se apellaua, e se apella encara Duch de Taranto. E aquests tres fills ab lo Compte Dartes, e ab los altres Barons honrrats de llur fanch regiren la terra entro q̄ llur pare lo Princep fo fora dela preso, quen exi ab pau segons que oyrets auant. E axi lexar vos he a parlar del Rey Carles, e de sos nets que regen la terra, e parlar vos he del Rey de França.

En loma
reix can
Pit. 182.

Capitol cxix. com lo Rey de França trames

lo Llegat del Apostolich, e lo Senescal de Tolosa al senyor Rey de Mallorques per endreçar llur passatge per la sua terra: e com ordena dentrar en Cathalunya ab tot son poder per mar, e per terra.

COM lo Rey de França hach ordonat de fer les galees, e feytes, aparellar viandes per tot Tolosa, e Quaqueses, e Balderes, e Narbones, e encara al port de Marsella, e en Aygues Mortes, e a Narbona: e ell trames lo Cardenal qui era Llegat, e el Senescal de Tolosa a Mútpessler per endreçar ab lo senyor Rey de Mallorques q̄ poguessen en pau hauer passatge per la sua terra: e lo senyor Rey de Mallorques fo a Muntpeßler. E lo cardenal preycal e li feu moltes perfertes de part del pare sanct: e axi mateix lo Senescal de part del Rey de França. E llur preycar valgrals fort poch, si no fos la cord quel senyor Rey Darago, e el senyor Rey de Mallorques hagren haut a Gerona, segons ques fo opinio que hagren acord per dos rahons senyalades, quel Rey de Mallorques los dexas passar per la sua terra: ço es a saber, la primera raho, com no li podia contrastar la entrada de Rossello per neguna manera. E si per força hi entrassen, era perdut per tostemps Muntpeßler, e Rossello, e Conflent, e Sardanya. L'altra raho, que si aqui no entrassen, entraren per Nauarra, o per Gasconya, e hauien millor entrada que per Rossello: que be confessen en Rossello era fort cosa de entrar en Cathalunya: e axi per aquestes rahons lo senyor Rey de Mallorques obey los prechs del Papa, e del Rey de França. E axi lo Cardenal, e el Senescal anaren sen al Rey de França ab gran goig: que ya tengren lo feyt per guanyat. E axi mateix com hagren dit al Rey de França, ho digueren a Carles Rey del Xapeu, e

tra-

trameteren ho a dir al Papa quen hach gran alegre. E tantost lo Rey de França feu fer paga a richs homens per sis mesos, e a cauallers, e a seruents, e a mariners, e a totes altres persones, que dels diners hauien assats, e del thresor de sanct Pere, qui sera ajustat per lo passatge doltra mar, e conuertis contra lo Rey Darago: perque porets entendre lo fruyt que fara. E com lo Papa hach feyta fer lo Rey de França, e la primauera fo venguda, Loriflama exi de Paris, e tota hora aesima hom cõ foren a Tolosa que venien ab lo Rey de França XVIII. milia caualls armats, e de gent de peu sens tot nombre. E venien per la mar C. L. galees grosses, e mes de C. L. naus ab viandes, e els lenys, e terides, e barques sens tot nombre. **Q**ueus dire? Quel poder era tant gran quel Rey de França menaua, quel poder de Deus hi era desconegut, que tots deyan, tant de poder mena el Rey de França, que tantost haura la terra den Pere Darago: si que james Deus no hi era conegut, ni nome nat, sino tant solament lo poder del Rey de França. E si parlasets ab negu del senyor Rey Darago, qui li diguessets, que fara el Rey Darago, ne la terra? tnyts deyen, Deus es poderos qui li ajudara a son dret: e axi tots aquells soplucauen al poder de Deus, e los altres en res nol coneixien: per que oyrets nostre senyor ver Deus com hi obrara de son poder, qui es iobre tots altres poders, hauent pietat dels pauents, e donant le greuge dels argullosos, e dels desconexents. Ara vos lexare a parlar del Rey de França, e del seu poder qui es a Tolosa, e per tota la encontrada, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol cxx. cõ lo senyor Rey en Pere trames

los missatgers a son nabot lo Rey en Sanxo de Castilla, requirint lo de ajuda de Caualleria: e com sen reculliren les sues gents al coll de Panicas per contrastar quel Rey de França no entras en Cathalunya.

SI Quel senyor Rey Darago, com sabe quel Rey de França era exit de Paris, e hauia treta Loriflama, e venia ab tãt gran poder e per mar e per terra, tantost trames los missatgers en Castilla a son nabot lo Rey en Sanxo de Castilla, en q̄ li feya a saber ab qual poder lo Rey de França venia sobre ell, e que lre queria per la conuinença que entrels era, que li trametes ajuda de ca-

N ij ualleria:

ualleria: e siu feya, quell degues saber per cert, quell daria batalla al Rey de França. E com lo Rey de Castella hach hauda aquesta missatgeria, respos als missatgers, que sen pensassen de tornar, quell saparella ria de tal manera de fer ajuda al senyor Rey son auonclo, que ell sentendria per pagat. E la resposta fo bona, e los feyts foren no res, q hach dun caualler, ne de vn paho non hach ajuda: ans de tot en tot se troba lo Senyor Rey enganat en ell, com se feu en son cunyat lo Rey de França. E axi com vench als ops de tots sos amichs terrenals se trobá desparat, per quell axi com a faui, e esforçat senyor, e el millor caualler del mon, e el pus faui, lleua los vlls al cel, e dix: Senyor ver Deus a vos comá marma, e mon cors, e totes les mies gents, e les mies terres: e placiaus que pus tots aquells me son fallits quem deuié ajudar, que vos Senyor majudets, em siats valedor a mi, e a les mies gents: e senyals, e beneyls: e tot esforçat, e escalfat en lamor de nostre Senyor ver Deus Iesu Christ mana ensellar: e tot hom qui aparellat ne fos, que anas ab armes, que ell volia anar ab armes. Axi que aquell dia ell porta armes en la ciutat de Barcelona, e feu gran festa, e gran alegria honor de Deus: e cófortá axi lo cor de les sues gents q jas volgren tenir ab llurs armes contra llurs enamichs, quel jorn los paria vn any que fossen venguts. E com aquesta festa fo passada a Barcelona, lo senyor Rey trames missatgers per tot Arago als Aragonesos, que guardassen que per Navarra, ne per Gascunya no pogues venir damnatge en sos regnes: e trames per tota Cathalunya les cartes de manament a richs homens, e a cauallers, e aciuatadans, e viles, q vinguessen ab llurs armes tots al coll de Panicas, com lla entenja ell acontrastar al Rey de França, que no entras en la terra. E cascuns com hagren haut lo manament, si que al dia qui los fo donat, foren tuyts al coll de Panicas: e lla ells fatendaren, e lo senyor Rey, e Linfant Nanfos ab gran res de la caualleria de Cathalunya. E com foren tots aplegats, lo senyor Rey ordoná quel Compte Dampuries ab les sues gents guardas lo coll de Banyulls, e el coll de la Maçana. Si quel Compte Dampuries mes la host de Castallo al coll de Banyulls, e dels altres mes al coll dela Maçana. E lo Compte ab sos cauallers ana vesitant los vns, e els altres mas mija llegua: e cascun lloch daquests era tant fort pas, que no calia que calgues negu tembre qui aqui passas: e daltra part mes al Pertus a guardar lo Vescompte de Rocaberti. E lo senyor Rey ab totes les al-

tres

tres gents estech all col de Panicas: e en cascú lloch eré ordonats mercaders, e altres gents quels portauen a vendre tot ço que ops hauen: e axi los passos estigueren be guardats, e establits. E lexar vos he lo senyor Rey Darago, e les sues gents, e tornar vos he a parlar del Rey de França, e del Rey de Mallorques.

Capitol cxx. com lo Rey de França asatja pas-

sar lo coll de Panicas, e lo gran damnatge que la sua gent prengue, e la crueltat que van fer als clergues, e gents Delna, per la fellonia de ço que les era esdeuengut.

OM lo Rey de França hach aplegada tota la sua gent, e sabe que tots foren aparellats de ço que ops los era: e axi mateix lo seu estol qui era aparellat, e recullit (e aço fo en lany MCCLXXXV. en lo mes de Abril) pensassen de venir en Rossello: e có entra per Rossello, lo senyor Rey de Mallorques li exi a carrera. E lo Rey de França feu gran festa al Rey de Mallorques, e lo Rey de Mallorques a ell, e a sos fills nabots seus qui venien ab llur pare: ço es a saber mosenyer en Phalip lo major fill seu qui hauia gran dolor, e gran despagement de ço q son pare feya: e laltre mosenyer en Carles Rey del Xapeu quin hauia gran goig, perço com el tenia a esfer Rey Darago. E axi ensemps vengren sen a Perpenya. E tota la host del Rey de França estech atédada de Perpenya al Velo: si que tots dies aquells de la host del senyor Rey Darago los corrien entro a les tendes, els matauen, els prenien molta de gent, els feyen gran damnatge. Queus dire? Que axi estech lo Rey de França be XV. jorns, que no sabia ques fes: e vn jorn ell sacorda, que sacostas al coll de Panicas, e que asatjas de passar. E com fo al Velo el guarda lo lloch per hon haui a passar, e vae tota la muntanya plena de tédes dela host del senyor Rey Darago: e malei aquell que li aconsellá que aqui passas. Axi que vn dia el asatja de passar, e hanch tant foll alaig gents no faeren: que a colp foren entre ells mes de cinquanta milia entre Almugauers, e seruents de maynada qui feriren en llur dauantera, en tal manera que per la muntanya auall los vaerets gitar, e caer cauallers, e caualls. E préguen tant de damnatge aquell dia, que mes de mil homens a cauall hi perderen, e gent de peu sens tot nombre. E com lo Rey de França vae

N iij la

la sua gent venir axi desbaratada, e malmenada, e ajudar nols podia: dix, ha Deus, que sera aço, yom so trayt. E llavors monsenyer en Phalip giras a son frare Carles, e dix li: bell frare, or reguardes la gent de vostre Reyaume com honorablement vos acullen. E Carles res no respos tant era dolent, mas lo Rey de França llur pare qui ho entes tot, ab grà fellonia respos: or tassets vos sire Phalip, que ils fan tal cosa, d'ò ils sen penidiran. A sire sire, dix monsenyer en Phalip, je planch pus la vostra honrra, e defonor, e el vostre dan, que no fa el Papa, ne els Cardenals que aquest be vos han percasat: e a mon frare que han feyt Rey del vent: car ells estant en llur deport, e en llur solas, se doné poch del perill, e damnatge que a vos está aparellat. E lo Rey de França calla, que be conexia que deya veritat: mas tart era del penedir. Queus dire? Que tota la host sen hach a tornar envers Elna, per raho que estigues sen prop del flomayre del rech. E com lo senyor Rey de Mallorques ~~vac~~ ~~quell~~ Rey de França sen anaua vers la ciutat de Elna, ell trames sos missatgers aquells de la ciutat Delna, que ab profesio reebesen lo Rey de França. E axi lo Bisbe Delna ab tots los clergues exiren a reebre lo Rey de França: e axi com ells se degren humiliar a les creus, ells van ferir en ells, e tallaren tots los clergues, e llechs, e infants, e fembres per la fellonia de ço quil era esdeuengut. E veus senyer, ab qual deuocio, e perdonança ells anauen, ne nostre senyor ver Deus com pogrà soffrir aquesta tant gran crueltat, que non faes venjança. Si que com aço hagren sabut per tota Cathalunya, doblá lo cor a tot hom, e pensaren sen que mes los valia morir contra ells, que si sol hu ni hagues, ques re tes a ells. E com aço fo feyt, estegren be altres XV. jorns que no sabien ques facessen, e lestol era tot a Coblliure. Queus dire? Que en volentat fo lo Rey de França que sen tornas, mas no plach a Deus que per tant bon mercat nescapassen: ans doná via que passassen, perço que anassen murir en poder de llurs enamichs.

Capitol cxxij. com quatre monjes donaren

Via al Rey de França que passas en Cathalunya per lo coll de la Maçana:

e com dins quatre jorns feren tal camí que les carretes

carregades hi muntauen.

Si que

I. QVE quatre monjes qui eren de Tolosa, qui estauen en vn Monestir prop Dargilés, vengren al Rey de França: e la hu daquests era Abat daquell loch. Si q̄ perço eren daquella terra, cō aquell Monestir es sofragani del Monestir de la Grassa, qui es a Narbona: e axi tota hora hi ve Abat daq̄lla terra: perque los senyors Despanya farien gran fauiesca, que en llur terra no sofferrissen que hagues Prelat, si llur natural no era. E dix al Rey de França: Senyor, yo, e aquests altres monjes som naturals de vostra terra, e naturals vostres: perque senyor, a nos dolria molt, q̄ vos vos en tornasets ab tant gran defonor: e axi senyor si a vos plaura, nos vos mostrarem hó porets passar. E el lloch daquest es veritat, que es fort: mas per meny spreu no hi ha gents que contrastar vos puixquen, q̄ esta be que hi haja L. homens, e vos senyor hauets molta gent ab exades, e ab palafanges, e ab pichs, e ab destrals, pens détrar tantost vn rich hom vostre ab mil caualls armats, e ab molta gent de peu, qui vagen dauant ab les dites ferramentes, e pensen de fer camins: e poden ells dauant anar vns mil pahons, que si eren sentits, que tantost ho haguessen ab aquells: en guisa q̄ aquells qui farà lo camí nols calla jaquir dela obra. E axi segurament senyor qui vos, e tota vostra gent pora passar, q̄ pus vos hajats mil homes lla sus al pas, no hauets paor, que nul hom lous puixca tolre: abans ne ferets vos muntat, e tota vostra cavalleria. E lo Rey de França dix li: Abat, e com vos sabets axò? Senyor dix ell, com los nostres homens, e monjes nostres van tots jorns en aquell lloch a fer lenya, e calç: Si que a vegades com han passar al Comptat homens de peu, passen aqui: e aquest lloch senyor ha nom lo coll de la Maçana: perque si vos ne demanats al Compte de Foix, qui es vsat en esta terra, e an Ramon Roger, trobarets que axi es. Dix lo Rey de França, non demanariem a negu, que ben nos en fiam en vos: e axi esta nuyt ne faci tot ço que fer ne hajam. E tantost feu apellar lo Compte Daymenart, que hauia bona companya de cauall, e de peu, e lo Senescal de Tolosa, e feu los se venir e manals, que a miya nuyt fossen aparellats de seguir aquells freres ab mil caualls armats, e ab dos mil pahons de la Llenguadoch: e que haguessen encontinent tots quants homens hauia en la host ab exades, e ab palafanges, e ab pichs, e ab destrals, e ab days, e que pensassen danar fer ço quels freres los dirié: e axi ho faeré, e compliren. E com vench a la miya nuyt lo Compte Daymenart, e lo

Senescal ab tota aquella gent seguiren los frares, e començaren a fer camins. E tantost com foren ala muntanya, los dos frares per primera senda que hi hauia anaué primers ab la pahonada: e lo Abat ab laltre frare, e ab homens del monestir, que sabien tota aquella muntanya, e stauen ab aquells qui feyen los camins. **Queus dire?** Que com lalba se feu, los dos mil pahons foren sus alt al coll, que hanch no foren sentits per aquells que hi estauen en guarda, entro que ab ells foren. Mas segurament si mal hagren guaytat, ells foren be pecejats: q̄ de cinquanta que ni hauia, non escaparen mes cinch que meteren via fora, e fugiren envers la host de Castallo al coll de Banyulls. E com aquells de la host de Castallo ho sentiren, preferen en tots a les armes, e fo ventura que en aquell punt lo Compte Dampuries era anat a Castallo per endreçar sos llochs, e sos castells: e ab ell eren anats la major part de la caualleria, e dels bons homens de Castallo. Empero aquells qui eren en la guarda del coll de Banyulls, vengren sen envers lo coll de la Maçana: e com guardaren, vaeren gran congregacio de gents que ja eren muntats, e que daqui auant no hi porien res fer: e pensaren sen de tornar al coll de Banyulls, e de Tornauels en lla, hon nauia alguns lleuaren llurs tendes, e anasen cascu en son lloch, e tantost trameteren missatge al Senyor Rey Darago al coll de Panicas, e faeren li saber quels Francesos eren passats per lo coll de la Maçana. E lo Senyor Rey nou poch creure, e trames mil Almugauers enuers aquella part, e trobaren que ya tenia lo pas gran gent: si que digueren, per res nons en anem menys de llengua, soffiram nos a nuyt, e a lalba ferrem en ells, e fer los hem gran damnatge, e menar nos nem de vius tres, o quatre qui al Senyor Rey Darago diguen lo feyt com es estat. E tuyt ho tengren per bo, e aquell dia, e la nuyt nos descobriré. Ara vos tornare ala host del Rey de França, que axi se compli com l'abat e los monjes hagren dictat. Si que tantost com de la caualleria hach sus, trameteren al Rey de França missatgers ab gran alegre, quel pas tenien sens tot embarch, e que lo cami era en tal manera adobat que les carretes ne podien passar, e axi que pensas de venir ell, e tota la host. **Queus dire?** Que com lo Rey de França sabe aço hach gran plaer, e tantost pensa de desplegar Loriflana, e tota la host péla de muntar: e vejats que es poder, que dintre I I I. jorns hi faeren tal cami, que les carretes qui eren carregades hi muntauen. E com vench l'endema, en lalba los Almugauers feriren

feriren en ells, e lo brogit se moch lo major del mon en la host del Rey de França, axi ques cuydauen quel Rey Darago hi fos vengut: e vaerets caualls armats, e tot hom arrabatar, que tots cuydaren esser perduts, com se foren, si sols hi hagues venguts tres mil Almugauers. **Queus dire?** Los dos mil seruents de la Llenguadoch tengren fort tot temps, e prengueren vn cabaço, e en aquell ells se deffensaré tro que jorn fo, que hanch lo pas no volgren leixar. E com fo jorn, vaeren que aquells qui aço hauien feyt eren poch, e aqui vaerets feyts darmes: mas les llaces, e los darts dels Almugauers feyen lo joch. **Queus dire?** Los Almugauers vaeren lo gran poder qui hi era, e que hi muntaua, e que ya hi hauia mes de mil caualls armats, e per vna cresta de la muntanya aplegaré sen, e menaren sen mes de deu persones bones, e honorades, e hagren ne morts, e fets espenyar tota hora mes de tres mil entre de cauall, e de peu: e tengren llur cami, e anaren sen al senyor Rey Darago, e comptaren li tot lo feyt, e amenaren li tots los presos que li comptaren lo feyt axi com era estat. E lo senyor Rey Darago feu anar la crida per la sua host, que tot hom plegas les tendes, e cascuns que sen tornassen en llurs llochs: e axi tantost feren tuyt lo manament del senyor Rey. E lo senyor Rey ab lo senyor Infant Nanfos, e ab lo Compte de Pallars, e el Vescompte de Cardona, e el Vescompte de Rocaberti, e altres richs homens, e cauallers de Cathalunya, anaren sen a Peralada. E com foren a Peralada missatge los vench del monestir de sanct Quirch qui es al pla passada la muntanya del coll de la Maçana, quel Rey de França era al dit monestir ab tota la caualleria. **Queus dire?** Quel Rey de França estech V I I. jorns al dit lloch de sanct Quirch, que hanch non volch moure entro tota la sua gent de cauall, e de peu, e de carretes, e adzembles foren passats: ne entro que sabe q̄ lo seu estol fo al port de Roses, qui es lo millor port de Cathalunya, e el major: que tot lo nauili que feyt es hi poria estar: e aço feya ell per tal que les viandes no li poguessen fallir.

Capitol cxxiiij. com lo Rey de França

vench ab tot son poder sobre Peralada, e la asatia, e les proeses darmes quel senyor Infant Nanfos feu.

E com

COM tota la gent fo passada, e fore tots aplegats a sanct Quirch, la host sen mogue batalla arregada, axi com si tots sagueffen de combatre: e anare ordonats, e guarnits, e vengren sen dretament a Peralada, e atendaren sen de Garigueta a la Gariga, e de la Gariga a Valguarnera, e de Valguarnera a Puyamilot. E axi foren tuyt en aquell bell pla apres de Peralada, e segurament que hanch la host del Rey de Franca nos poch veure nul temps tambe, com se vey a de la vila de Peralada: que no hi haui tēda ninguna que no la pogues hom veure dels murs de Peralada. Si que cō lo senyor Rey Darago los vae axi tots, lleua los vlls al cel, e dix: Senyor ver Deus ques aço que yo veig dauant mi? Nom cuydaua que entre tot lo mon tātā gēt se pogues ajustar en vn dia. E axi mateix vae tot lo nauili entrar al golf de Roses, q̄ era infantat de vaer, e dix axi: Senyor ver Deus, placiaus que nom desamparets, ans la ajuda vostra sia ab mi e ab les mīes gents. E axi cō lo senyor Rey Darago sen marauellaua, sis feyen tots aquells quiu veyen, que el Rey de Franca mateix, e aquells qui ab ell eren sen dauen fort gran maruella, perço com james nos foren axi vists justats, com en aquell pla no ha vn arbre, ans es tot cāps, e llaurons de par: que axi es Peralada, que envers aquella part qui ten tro a la meytat de la vila, es lo pla dels camps de Mauro: e de l'altra part estan los riuus que passen prop la orta, qui es gran cosa. E no era maruella si eren grans congregacions de gents, que mes de XX. milia caualls armats que hi haui a sou del Rey de Franca, e de la sgleya, e mes de CC. milia homens de peu hi haui: encara que hi haui venguda gent de cauall, e de peu per la perdonança a guanyar, que perdonança hi haui de pena, e de colpa: axi que per aquesta raho era sens si la gēt que hi era. Si que com foren tots afeitiats, e atendats, e lestol hach presa la vila de Roses, meteren llurs viandes per les cases: e lo senyor Rey Darago dix al Infant Nanfos, que preses cinchs cents cauallers: e companya de peu, e que feris en la host. E lo Senyor Infant Nanfos lo major goig hach del mon, e appella lo Compte de Pallars, e el Compte de Urgell, e lo Vescompte de Cardona, e en Guillem Danglefola, e lo Vescompte de Rocaberti, e dix los que sapparellassen, quel volia ferir en alba de jorn en la host: e cascuns ne hagren gran plaer. E lo senyor Rey appella lo Compte Dampuries, qui era a ell vengut tantost com sabe quels Francesos eren passats, e els altres richs homens, e dix los

Barons

Barons axi mateix nos armem nos ab nostres caualls, e estigam a les barreres: que si aquests hauien ops ajuda, que lals faessem. Senyor, dix lo Compte, e los altres, vos deys be. Si quel mati com l'alba se feya, lo Senyor Infant Nanfos, ab la caualleria que era ordonada exi de Peralada, e va ferir en vn canto de la host, axi com jorn se feya: en la host feyen tots jorns guayta mil caualls armats que anauen guardant la dita host. E tantost que hagren ferit, vaerets tendes derrocar, e els homens de peu be dos milia que hi eren exits ab ells, gents matar, e cōfres tre-car, e metre foch a barraques. Queus dire? Quels crits foren grans, e els mil cauallers armats de la guayta vengren, e llavors vaerets feyts darmes: si quen poca dora nagren aquells del Senyor Infant morts mes de sis cents homens darmes daquells mil qui feyen la guayta. E sol hu non fora escapat, sino fos lo Compte de Foix, e lo Compte Datarach, e el Senescal de Miralpeix, e en Iorda de la Illa, e en Roger de Comenja, e tota la caualleria de la Llenguadoch que ateneren, e vengren molt be armats batalla feyta: que nous pensets que vengueffen axi com los nostres fan, com ixen appellido, que la hu no espera a l'altra, ans de bell pas, axi com a cauallers assegurats, e bons batalla arregada vengren vers la senyera del senyor Infant. E lo senyor Infant escalfat de bona caualleria volch fer brocar per anar ferir en ells, mas lo Compte de Pallars no ho consenti. Queus dire? Quen vides lo podie capdellar que no feris, entro lo Compte de Pallars lo va pendre per lo fre, e dix, Ha senyor, que volets fer? Ia per res nons farets trayda, e a bon continent feu lo girar, e aplegaren tota llur companya. E en aço lo senyor Rey fon exit de Peralada ab lo Compte Dampuries, e ab l'altra caualleria, per reebre lo Senyor Infant. Queus dire? Que ordonadament sen tornaren dins les barreres de Peralada, e lo darrer que hi entra ab senyera, fo en Dalmau de Rocabarti, qui era Senyor de Peralada: e ab ell ensemps fo en Ramon Folch Vescompte de Cardona ab la sua senyera, que ells amdosos hauien la rerafaga. E la merce de Deus entraren sen ab gran alegre sans, e sauls a Peralada, que hanch no hagren perduts mas tres cauallers, e entro a quinze homens, e ells hagren morts mes de DCC. cauallers, e dels homens de peu sens tot nombre. Queus dire? Axi foren afaytats, que tots dies vaerets prop de les barreres fer torneig de cauallers, e domens de peu, que tot lo mon se deuenia maruellar. E aço dura cinch jorns, que nul hom no perde

dentrar,

dentrar, e dextrar de Peralada per la orta, que quants Francesos hi entra uen per llur defastre, ne nul altre hom de la host del Rey de França, james non exia negu que no fos mort, o pres: que la orta de Peralada es la pus fort orta qui el mon sia: que no es nul hom qui entra, que no fos perdut, pus quels homens de Peralada se volguessen: que altre no pot saber lo pas, mas aquells que son de vila nats, e nudrits. E comptar vos he vna marauella que fo axi veritat, com es veritatat ço que cascu vases.

Capitol cxxiiii. com vna dona de Peralada ve-

*stida ab gonella dome, e ab llança, e espasa cinta, e son escut al braç pres
vn caualler Frances bo, e guarrit.*

N Peralada hauia vna fembra que yo conegui, e viu, que hauia nom Namarcedera, perço cō tenia obrada de mercaderia: e era fort esperta fembra, e gran, e alta. E vn jorn axi com la host dels Francesos estaua dauat Peralada, ella exi de la vila, e ana a vn seu ort per cullir cols: e vestis vna gonella de home, e pres vna llança, e vna espada que porta cinta, e vn escut al braç, e ana sen al ort: e com fo al ort, ella senti campanelles, e marauellas, e tantost levas de cullir les cols, e ana sen a aquella part veure que era: e guarda, e vae en lo rech que era entre lo seu ort, e vn altre, vn caualler Frances ab son cauall armat, e ab lo pitrall de cāpanelles, e anaua sa, e lla, que no sabia per hon sen exis: e ell que lach vist, cuytas a vn pas, e secut li la llança, e doná li tal cop per les faldes en la cuxa, que la cuxa li passa, e la sella, e a punta lo cauall. E tantost com aço hach feyt, e lo cauall se senti ferit, lleuas dauant, e detras, axi quel Caualler fora cahut, sino fos que era ab cadena fermat en la sella. Queus dire? Que ella ana a metre la ma laspasa, e va venir a vn altre portell, e va ferir lo cauall per la testa: e lo cauall estech exabuit. Queus dire? Lo cauall ana pendre per la regna, e crida, caualler mort sots, si nous retets. E lo caualler tench se per mort, e va gitar lo bordo que tenia, e retes a ella: e ella pres lo bordo, puix trach li la llança que tenia en la cnxa, e axi ella lon mes dins Peralada: de la qual cosa lo Senyor Rey, e lo Senyor Infant foren molt alegres, e molt pagats. E feren li cóptar moltes

vega-

vegades com li era pres. Queus dire? Lo caualler, e les armes foren sues, e lo caualler se reeme dos cents florins dor que ella hach: e axi potets conexer la yra de Deus si era ab ells.

Capitol cxxv. com lo senyor Rey, e Linfant

*Nanfós, e els richs homens, e Barons exiren de Peralada per enfortir la terra:
e la gran malca quels Almugauers van fer a Peralada,
barrejant la, e cremant la.*

COM aquests sis jorns fore passats, tots los comptes, e richs homens, e Barons dixeren al senyor Rey, que no era bo q̄ ell, ne Linfant estiguessen aqui: mas que anassen donar recapte ala terra. E axi mateix lo Compte Dampuries, e el Vescompte de Rocaberti que anassen enfortir llurs castells, perço cō per los castells porien gran damnatge donar als enamichs. E que en Ramon Folch Vescompte de Cardona, qui sera proffert dajudar, e defendre la ciutat de Sona, que anas endreçar, e establir la dita ciutat, e que assats hauia que a Peralada romanguessen dos richs homens ab llur companyia. Queus dire? Tot ço sordona, e lo Senyor Rey volch, quel Compte de Pallars, e en Guillem Danglefola romanguessen a Peralada, e A. de Cortsau, e en Dalmau de Castellnou era assats fadri llauors, e nos partia del senyor Rey Darago: e podia hom comptar que a Peralada romanien quatre richs homens que eren dels bons cauallers del mon. E puix fo ordonat que A. de Cortsau, e en Dalmau de Castellnou anassen enfortir llurs llochs, que assats hauia a Peralada del Compte de Pallars, e den Guillem Danglefola: e axi al mati de bell jorn clar lo Compte Dampuries anasen per lo seu Comptat, e endreçar castells, e altres llochs. E el Vescompte de Cardona ana sen a Gerona, e mes se dins, e escombra la ciutat de fembres, e infants, e pres en sa companyia molt honrrat caualler qui de cor lamauen, e molt honrrat ciutada, e establí molt be la ciutat de Gerona, e la terra de Geronela. E axi mateix lo Vescompte de Rocaberti ana per los seus castells enfortir, e lo Compte de Castellnou, e en Gesbert atre tal, e ab lo noble en Dalmau de Castellnou A. de Cortsau. E com tot aço fo ordonat cascuns hagren enplorant comiat pres del senyor Rey Darago, que sapparella l'endemà dextrar:

de exir: e feu aparellar consell general a Peralada, e preycal, els dix moltes bones paraules, els confortá, els alegrá, els reques de be affer, e pres comiat, e dix que al mati sen yria ell, e el senyor Infant: e tuyt axi mateix en plorant beneyren lo, e tot hom ana li besar la ma, e al Senyor Infant. Si que els prohomens de Peralada li digueren: Senyor nous faça paor aquest lloch, que lloch es fort, e bo, e be establí de viandes e de gents, e ab voluntat de Deus nos farem tant queus tindrem embarrerat lo Rey de França, que no yria pus auant: e si ho fa, nos li trenquem les barreres, e els camins, e els tolrem les recuses de les viandes. E lo senyor Rey grahi los molt ço que dit hagren. Queus dire? Los Almugauers qui eren ab lo senyor Rey eren be cinch milia, e lo Senyor Rey hauia ordonat que romanguessen en Peralada mil: de la qual cosa los Almugauers qui eran ab lo senyor Rey ordonats per romandre ab llur companyia eren molt dolents, com dins hauien a romandre: e hauer los lo cor el guany quels altres farien sobre los Francesos en les trenuytades, e pensaren quels li darien altre consell. Si que entendrets gran malea que faeren, que com vench ala mija nuyt que lo senyor Rey, e lo senyor Infant foren exits de Peralada, e poguren fer a Vilabertran, o a Figueres, ells van be metre en cent llochs de la vila foch, e cridaren, exits, exits. Queus dire? Les bones gents e los bons homens qui jayen en los llits, e oyren lo viafora, e vaeren la vila abrazar de foch, cascu, o cascuna pensaua de correr a son fill, o a sa filla, e lome a sa muller, o a son infants: e los Almugauers pensauen de pendre la roba, e barrejar. Queus dire? Tota la vila sabraza de foch, que sauls los murs no hi romangueren deu alberchs en peus. E fo grata que la pus antiga vila era Peralada que del temps de Carles Magnes, e de Rolla ença no fo de Sarrahins: ans es veritat quel Monestir de sanct Quirch feu Carles Magnes, el dota aqui a Peralada, que en altra terra de Peralada es, e del Comptat Dampuries. E mentre lo foch se tenia en la vila, tota la gent sen exi, que hanch negu no hi romas, saluant vna bona dona que hauia nom Napalomera, qui sen ana a laltar de Sancta Maria hon hauia gran deuocio, e dix que lla volia morir. E si hanch ho dix be, trobas que feu tant per amor della: e aquella nuyt lo Rey de França, e tota la host que vaeren los grans fochs marauellaren se: tota la nuyt estegren sus en llurs caualls guarnits. E com vench que fo jorn, e vaeren

tota

tota la vila cremar, conegren q̄ era tota deseparada, e entraren dins, e apagaren lo foch axi com pogren: e aquells que bons eren planyien molt com tant bell lloch era cremat, e tant bo: e axi eren de dos voluntats quels bons apagauen lo foch, e los maluats lencenien. E axi vengren a la sgleya, e trobaren aquella bona fembra, qui tenia abraçada la ymatge de madona sancta Maria, e van venir los maluats Picarts qui eren la pijor gent de la host, e pecejaren tota la bona fembra, axi dauant laltar: e puix lligauen les besties als altars, e hi feyen moltes injurys, don Deus los ne pagá fort be, segons que per auant entédrets. E com aço sabe lo senyor Rey Darago, e el Senyor Infant, e tots, que axi era estada destroyda la vila de Peralada, foren ne molt despagats: mas lo temps era tal que als no si poch fer. Perque tostemps qualque sia Rey Darago, es molt tengut de fer be a la vila de Peralada en general, e en especial a tot hom que della sia. E axi mateix lo Senyor de Peralada, com be podeu saber quen seruey del Senyor Darago perde tot quant hauia: que yo, e daltres qui en aquella perdem gran res de ço que huiem, no hi som tenguts tornar puix, ans som anats per lo mon cercant consell ab molt mal treball, e ab molts petills quen haueu passats: dels quals la major part ne son morts en les guerres aquestes de la casa Darago.

Capitol cxxvj. com lo Compte de Castallo

ab vint dels bons homens anaren dir al senyor Rey quels digues llur enteniment de ço que deuen fer de Castallo: e com lo senyor Rey los mana sen donassen al Rey de França, e los bach absolts.

A B T A N T que el Senyor Rey Darago fo partit de Peralada, e de Vilabertran, pres per la Salauca lo cami de Castallo, e anasen a Castallo, hon trobá lo Compte qui no sabia ques faes, com sabe que Peralada era cremada: e els homés de Castallo atre tal, com sabien tots que pus Peralada era deseparada q̄ nos podié tenir al poder del Rey de França. Mas si Peralada no fos estada deseparada, be feyen cõpte ques tengren, e q̄ entre amdos los llochs asats los darien dela mala vé tura. Si q̄ tantost com los prohomens saberé que Peralada era estada cremada per los Almugauers, sen anaré a llur senyor lo Compte, e digueren

gueren li. Senyor digats, digats al senyor Rey Darago qui ve, que si ell, e los cauallers volen entrar en la vila, queu poden fer: mas no volem que Almugauer negu hi meta lo peu: que aytal farien de nos, com han feyt de Peralada. E pregam vos quens donets consell, que volets que nos facam: que sius volets, nos som prefts, e aparellats que desemparam Castallo, e queus seguirem ab nostres mullers, e ab nostres infants, e nos mateixos metrem foch a la vila: que mes ho amá nos cremar, e quens en portem ço que puixcam, que sils Almugauers non barrejauen, axi com axi, com han feyt als bons homens de Peralada, que com exien ab llurs enaps d'argent, o coses, o llurs vestidures, tantost com eren fora de llurs portals, los ho tolien. E axi no deu plaure al senyor Rey, ne a vos que aço facan de nos. E lo Compte respos, e dix los: prohomens, yo exire al senyor Rey, e exits hi XX. de vosaltres qui parien per tota la vila, e axi veurem lo senyor Rey que volra, ne mana res que tot quant ell volra, vull yo que sia feyt. E senyor, digueren los prohomens, be deys. E tantost caualla lo Compte, e anaren ab ell XX. prohomens dels millors de Castallo, e trobaren lo senyor Rey qui era prop daqui: e tiraren lo a vna part: lo Compte, e los prohomens, e apallaren hi Linfant Nanfos que hi era, e richs homens, qui hi hauia: e tantost los bons homens començaren a dir li a llur senyor lo Compte ço que ja li hauien dit. E com lo Compte los hach escoltats, e ells hagren fenida llur raho: lo Compte dix al senyor Rey: senyor be hauets entes ço que aquests prohomens man dit, e yo senyor respondrels dauant vos, ço que els resposi en absencia vostra: e responch los axi, que ço que vos senyor volrets dir, ne manar dells, e de tot lo Comptat, que axi vull ques segueixca. E si volets vos senyor que yo mateix hi meta foch, encontinent sera feyt. Que per cert mentre vida haja el cors, de la vostra carrera yo nom partire. E lo senyor Rey respos, be ha uem entes ço que aquests prohoms de Castallo vos han dit, e deym vos a vos, e a ells, que de la destructio de Peralada som axi despagats, que deu tant que Peralada no valia, hi volriem hauer donat, e que no fos estat feyt: mas lo temps es tal, que en als no sen poden pendre aquells, qui feyt ho han. E conexem que nos, e els nostres per tostem ne sem tenguts de restitucio al Senyor de Peralada, e a tota la vniuersitat. Que be sabem, que ells no han perdut ço de llur per res, en que ells haguessen colpa: ans la guerra aquesta es preparament de nostres

affers, e de nostres fills: e no per res, que a ells toch. Perque a Deus, e al mon nos en tenim per tenguts de restitucio. E si Deus nos dona vida, nens trau ab honor daquesta guerra, nos, e els nostres ne farem bona esmena als llurs. Donchs si daço nos tenim per tenguts, com volriem que Castallo se perdes? Cascuns podets pensar, que per res nou volriem. E atorch los, que si Peralada no fos estada desemparada, que Castallo se pográ tenir: quentre amdues les viles hon hagra moltes de bones gents, e dels llochs de fora, be se pogren tenir, ab los castells que hi son entorn de la nostra gent: que tots jorns los donaren que fer assats: mas pus aquest desastre es esdeuengut de Peralada, no conexem que Castallo se pogues tenir contra lo poder del Rey de França. Perque man, en consent, eus dich que vos donets llicencia als prohomens de Castallo, ques reten al Rey de França: e yo absol a vos, e a ells de tota res que men fossets tenguts: e vos fets atre tal a ells. E axi lo Compte giras als prohomens de Castallo, els mana, e dix axi com lo senyor Rey hach manat. E si anch vaes plors, ne dol, aqui fo. E no era marauella, que dur departiment hi hauia. E axi lo senyor Rey, e lo Compte ab ell, e lo senyor Infant, e tota la companyia anaren sen a Girona. E aquells de Castallo faeren ajustar consell general, e digueren los ço que hauien feyt: e abans que dell consell ixissen, hagren Labat de Roses, e de sanct Pere, e trameteren los a la host del Rey de França, e al Cardenal: e pregaren lo Cardenal, que ell fos mijancer entre ells, e lo Rey de França. E ell dix queu seria volenters, que ya feyen lo Rey de França, e ell pus blana farina que no solien fer, com se pensauen: que be hauia tres mesos que la paga hauien feyta a la gent, e encara negunt lloch no hauien pres per grat, ne per força: e cuydaué exir de llur seny, que ells se pensauen que tantost quels ports haguessen passats, q tota la terra atenes a ells a retres: mas ells trobaren lo contrari, que com pus les gents los regonexian, no res los preauen: si que no ha regne el mon de qui fos aço esdeuengut, saluant Cathalunya, y Arago, y lo regne de Valencia: que tanta de congregacio de gents venguessen sobre ells, e encara ab vet, e ab perdonança, que nos faissen a ells retuts: per que ells se tenien per enganats de llur arbitre, que no pensauen de hauer contrast ab tant enfortida gent. E axi lo Cardenal fo mijancer entre los prohomens de Castallo, e lo Rey de França: axi quel reebe sobre la corona de França saluament, e segura: e que no fossen a ell dal-

tre tenguts, sino deço que eren tenguts al Compte. E encara que acabaren que tots lo portals tenguessen tancats, saluant dos: e q̄ nul home de la host no acullissen menys de albara. E axi feu los donar be deu pa nons que metessen per les portes, e per los murs, en senyal de seguretat. E encara lo Rey de França los feu tanta de gracia, q̄ si perauentura ell sen tornaua sens conquerir lo regne Darago, que com fos exit del coll de Panicas a auant, que no li fos de res tengut que entrells fos. E axi los Abats vengren a Castallo ab aquesta fermetat.

Capitol cxxvij. com lo Rey de França: posa son

setge sobre Gerona, e la gran maluesat, e crueltat quel Almirall de les galees del Rey de França feu a sanct Feliu.

VANT aço fo feyt, lo Rey de França ana a posar setge a Girona: e les galees vengren a sanct Feliu, mes les naus, e la vitualla totes estaué al port de Rosés, que pus Castallo era llur, nols calia de res tembre. Si que Lalmirall de les galees del Rey de França, com fo a sanct Feliu, troba que tota la gent era fuyta per les muntanyes, e feu cridar, que tot hom que fos de sanct Feliu, que volgues almoyna, que vengues, q̄ ell la li faria: e les gents melquines, velles, e pobres, e fembres, e infants vengren sen molts a sanct Feliu. E com Lalmirall vae que non vengren pus, feu metre aquestes gents en cases, e dix que los daria almoyna: e com foren en les cases, feu hi metre foch, e cremals tots. Veus lalmoyna quina fo. E daquest holocaust podets entendre si muntá lo fum envers lo cel. *Que nous dire del feyt, que del recomptar es pietat, e dolor? Deus sia beneyt, que tant soffert: empero ala fi de tot fa dreta venjança.* Ara lexare a parlar del Rey de França, qui ha posat son setge a Gerona, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol cxxviii. com lo Senyor Rey en Pere

establi Besolda, e los castells qui eren entorn de Gerona, de bon tostemps les sues gents feyen gran damnatge en la host del Rey de França: e de la bonesa den Guillem Galceran de Cartalla.

Com

COM lo senyor Rey Darago hach ordonada, e establida la ciutat de Gerona, e fo hi romas per cap, e per major en Ramon Folch Vescompte de Cardona, e ab ell ensemmps molt honrrat caualler, e ciutada: e vae quel Rey de França se fo atendat, e hagren ordonat lo setge, lo senyor Rey parti daqui, e anassen a Besuldo, e establi la vila molt be, e establi los castells qui entorn de Gerona eren. Si que molta mala matinada donauen a la host aquells quel senyor Rey Darago hauia mesos per los castells, e llochcs que hauia establits, e molta bella recua que venia de Rosés a Gerona, escrabantauen, e destroyen. Axi que tant guanyauen los homens darmes ab los Francesos, e tats ne destroyen, en consumauen, e tata bona caualleria, e Almugaueria feyen sobrells, que axi com dauant vos he dit de Calabria masa hauria q̄ fer, perque men passare per fumes. *Que veritat vos dich, que tant los tenien a prop, que de la host no podien anar los Francesos a erba, o a llenya, que molt caualls armats nols haguessen a seguir.* E axi mateix aquells de dins los feyen exides, e dauen los de la mala ventura asats: que negu dia no era que del menjar nols faessen lleuar tres, o quatre vegades: axi mateix vn bon dormir nols le xauen hauer. Si que mal be los feya lo menjar, e el dormir. E parech home, que la yra de Deus los vench defus, que tata de enfermetat se mes sobre ells, que aço fo la major pestilencia que hanch Deus trames a negunes gents. E lo senyor Rey si hach establit Besuldo, e los altres llochcs qui eren entorn de Gerona, e hach jaquida tota Lalmugaueria, e seruents de maynada per aquella frontera (e nous pèsers que fossen pochcs, ans eren be L. milia entre Almugauers, e seruents de maynada: e be cinch cents cauallers, e be cinch cents de altres homens a cauall a Gerona.) Si quen tal manera jaqui la frontera establida, que james no estech host pus destreta que aquella del Rey de França feya: si que hanch gents no guanyaren tant, com faeren aquells quel Senyor Rey Darago hach lexat sobre los Francesos. E daquells d: dins axi mateix vos poria hom comptar moltes marauelles, de ço que feyen contra la host del Rey de França. Axi lo senyor Rey Darago hach tot aço lexat ordonat, e hach lexar per cap de les gents lo senyor Infant Nanfos, e ab ell lo Compte Dampuries, e el Vescompte de Rocaberti, e el Vescompte de Castellnou, e A. de Cortsau, e en Guillem Danglesola, e en Galceran de Cartalla, senyor Dostales, e de Pontons. *Que podia*

O ij hom

hom dir, que fo dels millors cauallers que hanch fossen en Espanya: e mostra ho be en Calabria moltes vegades, e en Sicilia quell hi fo, que tota hora (ab la ajuda de Deus) venren per son consell, e per sa ordonacio. E daquest rich hom en Guillem Galceran, se pogra aytant gran libre fer de les proeses que ell feu, com feu de Lanfalot del Llach. E pot hom conixer Deus si li volia be, que ell fo Alcayt de Barbaria, e hi fo en molts feyts darmes: e puys passa ab lo senyor Rey a Alcoyll, e en Sicilia, hon feri, com yaus he dit, en tots los assers: si q per sa proesa lo feu lo senyor Rey Darago Compte de Catanfar: e feu li Deus tanta de gracia, quentro a XC. anys porta armes: e puys véch murir al seu alberch, e al seu lloch Dostales en la cambra hon naixque entre los seus.

Capitol cxxxi. com en Ramon Marquet, e

en Berenguer Mallol ab parer del senyor Rey Darago delliberaren ab xj. galees, e dos lenys pendre xxv. galees del Rey de França qui eren a Rosas: e com lo senyor Rey trames per Lalmirall a Napols.

Axi com lo senyor Rey Darago vae que axi be hauia ordonada la frontera, e quel feyt de la guerra era axi mateix fort be establitz de bona gent, e que assats daria q fer a sos enemics, anassen a Barcelona. E com fo a Barcelona seuse veniren Ramon Marquet, e en Beñg. Mallol, e dix los: Prohomens, q hauets feyt: Senyor, digueren ells, trobarets armades dotze galees, e quatre lenys armats: ço es a saber les X. galees noues que vos manats fer, e dues veylles que hich hauia, que hauem feytes adobar. Dix lo senyor Rey, be hauets feyt: ara digats, que entenets asser ab aquestes galees: Senyor, dix en Ramon Marquet, nos vos ho direm: veritat es que nos yauem tengudes, e tenim nostres spies a Rosas, e a Cadaqués, q cascun daquests llochs tenen Francesos: e axi mateix ne tenim a sanct Feliu, e hauem sabut per cert que les galees del Rey de França son per totes CLX: de les quals ha ordonat Lalmirall del Rey del França, que ab ell ensempr ne romanen tota hora a sanct Feliu LX. be armades, e ab lo seu Visalmirall van, e venen cinquanta galees armades de sanct Feliu a Rosas, ab vianda, que als no fan, mas carregar la vianda ab moltes barques, e lenys que venen ab ells de Rosas a sanct Feliu, e puix torné ab ells:

ab ells: e daltra part nã trameses XXV. a Narbona, e en Aygues Mortes, e en Marsella, per fer venir viandes, que no vaguen de venir les naus, e els lenys per neguna raho: e les romanents XXV. romanen al port de Rosas be armades, e be aparellades, per guardar lo port: e es ne capita vn bon caualler per nom en G. de Lodouia. E axi senyor son ordonades les galees per Lalmirall del Rey de França, e nos hauem pé fat, que si vos senyor ho volets, que ab aquestes XII. galees, e III. lenys nos metam en mar. E com siam en mar de cap de Creus, nos estarem en mar: e com siam en mar en roda, a la nuyt acostar nos hem a Cadaqués: e yo he ordonat ab en Gras qui es lo millor hom de Cadaqués, perque dos nabots que ha, que son nodrits ab mi, que totes nuyts me sien ala punta del port Ligat: e aqui yo haure llengua dells, que yo he ordonat que Gras tenga III. homens, que no façan mas anar, e venir de Rosas a Cadaqués, e que tots dies li diguen ço que si fa. E nos sabé que les cinquanta galees son partides de sanct Feliu per anar a Rosas be ha III. jorns. e com son a Rosas dins cinch dies hi son espaetxades: e tantost com nos sapiam les noues de tot aço, nos entrarem el golf de Rosas, e a alba de jorn nos ferrem en les galees que som XXV. E estat ala punta del port, e ab la volentat de Deus, e ab la bona ventura vostra, nos les haurem, o hi romandrem tuyt: que cert siats senyor, que daquest cor hi anam, que nos tuyt hi romangam pecejats, o nos les hajam: que la misericordia de Deus es tant gran, e el bon dret que vos e nos senyor mantenim, que per res no hauem fe queus fallezca, ans abatra lorgull, e la maluestat daquella mala gent: perque a Deus Senyor nos comanats, e lexats nos anar, que de ma hich puixcam partir. E lo senyor Rey fo molt pagat del esforc tant bo, que aquestes dos prohomens hauien: e vey a que tot era obra de Deus, que no paria que ells fossen homens que tant gran cosa se deguessen metre el cor: e ab bona cara, e ab rient ell los respos, e dix: prohomens, molt nos tenim per pagats de vosaltres, e del vostre bon seny, e del ardiment: e plau nos q axi sia com vosaltres hauets ordonat, e axi hajats vostra fe tota hora en Deus, e Deus traura a honor nos, e vosaltres daquests feyts, e de tots los altres: com als no es, mas lo poder de Deus. Mas prohomens ab greu qués sap, nos vos haurem a desexir de la primera galea, e dels dos lenys, que volem trametre en Sicilia ala Regina, e al Infant en Iacme, e a Lalmirall, e fer los hem saber tot nostre estamét, els trametrem ma

nament quen continent que Lalmirall ab L. o LX. galees armades vé ga, e volaltres trametrets li a dir de part nostra, e per consell vostre, ell quina via deja fer, ne com se deja captenir, e que res no atur: e fets li saber lordonament que Lalmirall del Rey de França ha feyt, que ab la voluntat de Deus, puix les galees se desparteixquen, be vendrem al desús e si la mar hauien perduda, sis faran la terra, e lo cors. E ara prohomes podets vaer si es esdeuengut ço que nos vos deym, que perço com taben aquells del Rey de França que poques galees hauem, faran parts dells mateixos, ço que no faeren si nich haguessim cinquanta: e axi ab la voluntat de Deus, e ab la sua ajuda, lo nostre pensament nos vendra a feyt. E la galea volem que sen vaja per mig del golf, que no sacost ala Barbaria, ne en la Serdanya: e la hu dels lenys armats vaja per la Barbaria, e laltre per la Serdanya: e axi, o per la hu, o per laltre hauran lo nostre manament, que aytals cartes sen portara la hu, com laltre. E daqui a dema a nuyt hajats los espaetxats tots, que sich sien partits. E nos manarem al nostre canceller, que faça fer aytals cartes com volaltres manarets: e nos ades manarem fer les cartes, que nos trametrem a la Regina, e al Infant en Iacme, e a Lalmirall: e manar los hem, que creexquen les vostres cartes, axi com les nostres: e ço q volaltres consellarets a Lalmirall de la sua venguda, que aço faça. e que non mudas per neguna manera. Senyor digueren ells, ja per ço nous sapia greu de la galea, ne dels dos lenys quens lleuats: que bon consell es ço que vos hauets pensat: e nos ab la voluntat de Deus, farem aytant menys de la galea, e dels dos lenys, com fariem ab ells. E axi lo senyor Rey feu venir lo Canceller, e mana ses cartes: e axi mateix, que tot ço que en R. Marquet, e en Berenguer Mallol los dirien, faessen: e que Lalmirall que vingues ab L. o ab LX. galees armades encontinent: e que per res nos tardas, sots pena de la gracia del senyor Rey. E axi les cartes foren feytes aquell dia, e totes closes, e sagellades. E daltra part en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol escriuiren al Almirall de part del senyor Rey, e per llur consell, que ell faes la via de Cabrera: e com seria a Cabrera, trametes vn leny a Barcelona, que dell no comptas no-nes negunes: e vingues lo missatge en casa den Ramon Marquet, que aqui trobaria lo dit en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol, que li dirie que degues fer, ne qual via. E si ells no eren a Barcelona, ells hi trobarien aytant bon recapte, com si ells hi eren, que ells hi haurien le

xat:

xat: e sis faeren. E axi la galea, e los dos lenys se reculliren, e prengueren comiat del senyor Rey, e de tots llurs amichs, e cascu pésa de fer la via quels fo donada. E anaren sen ab la gracia de Deus.

Capitol cxxxx. com en Ramon Marquet, e en

Berenguer Mallol preferen comiat del senyor Rey Darago per anar pendre les xxv. galees del Rey de França qui eren a Roses, e com las hagren totes vençudes, e preses.

COM sen foren partits, nul hom no sabia, perque anaué: saluant lo senyor Rey, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol, e el Cancellor, e lescriua qui feu les cartes. E en R. Marquet, e en Berenguer Mallol se reculliren en les XI. galees, qui eren romases, e dos lenys. E podets creure que hanch nul temps domens de mar, sens cauallers, que no hi hanch negu, ne son fill, no foren XI. galees mills armades de tant bon hom de mar. E preferé comiat del senyor Rey, quels senyá, e beney, els comaná ala guarda de Deus: e reculliren sen, e a rems meteren sen en roda en mar, que parech que faessen la via de Sicilia. E com se foren recullits, es foren mesos en mar, en manera que dela Cathalunya nols poguésse hom veure, e Lembat se fo mes dun bell Garbi, donaren les veles, e faeren la via de Capdecreus. Queus dire? Quentre aquell dia, e la nuyt, e lendemà ells foren en la mar de Capdecreus, entro a XXV. milles en mar sobre el Cap: e com lo sol fo post, ab les veles acostaren sen a terra, e feren la via de Cadaqués, quel ventijol era defora al exaloquet: si que a hora de bona paraula foren a dos Illes prop de Cadaqués. E tantost en Ramon Marquet ab la hu dels lenys armats feu posar a la punta del port Ligat dos cofins germans den Gras, qui ab ell eren: e aquells hauien ja posta ab en Gras, qui senyal farien, com hi vendrien ab los dos nabots seus. E aço en Gras podia fer, que ell era senyor, e major estat de Cadaqués per lo Compte Dampuries: e axi mateix fo tenia per lo Rey de França. E aço que ell feya per manament de son senyor lo Cõpte Dampuries: e axi qui es cap, o major duna vila, o dun castell a la voluntat pot fer de nuyt, e de jorn. Perque aquests dos nabots seus, e aquests dos parents seus, qui eré venguts ab en Ramon Marquet, tot segretament podien fer llurs affers, que de res nols calie duptar. E com

O iiij aquells

aquells cosins den Gras foren venguts a Cadaqués, e hagren feyt llur senyals: e tantost los dos nabots den Gras exiren ab ells ensem ps, e anaren an Ramon Marquet, e an Berenguer Mallol. E axi com Deus volch adreçar los feyts del Senyor Rey Darago, e volch destruyr lorgull dels Francesos, foren venguts axi a punt, que no hi hach mester mes, ne menys. E tantost com en Ramon Marquet vae aquests dos cosins, dix los: Barons be fiats venguts, quem direts dels nostres enamichs? Senyor, fiats certs, que james nuls homens no pogren venir millor saho, com vosaltres sots venguts. Sapiats, que yr mati partiren les cinquanta galees de Roses ab moltes barques, e lenys, e ab loratge meteren sen en mar, e ab diriuel mudaren, e yr tot dia nauegaren, si que nos les fem que hajen passat lo cap Daygua Freda. Ara dig en Ramon Marquet, quem comptarets de Roses? Senyor, dix la hu daquells dos germans nabots den Gras, yo fuy yr a Roses, e com les cinquanta galees ne foren partides, no hi romangueren mas XXV. galees, que segurament son be aparellades, e be armades de caualles, e homens de mar, e de bona gent: e estan en guarda del port: e es ne Capita vn noble hom de Prohença en G. de Lodouia. Ara dix en R. Marquet, e en Bñg. Mallol, ala nuyt hon estan? Senyor, dix aquell, cascuna nuyt com han saludat lo sol sen ixen en la punta fora del port, e estan ab palomes llargues, e axi estan entro quel sol es exit lendema: e axi estan tots dies en aquesta regla que tenen, que yo he jagut en les galees mes de deu nuyts per partides ab conexents que hi he, e tota hora veig que tenen vn ordre. Donchs prohomens, que consellats que façam? queus pregam, digueré ells, puix que lla deucts anar, eus volets combatre ab ells, queus placia que hi muntem ab vosaltres: que per cert, si en cors vos ho metets, tots son vostres, ab Deus queus ajudara. Barons, digueren en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol, assats hi ha que aquests dos cosins germans vostres sien ab nos, que no seria bo que vosaltres desacompanyasetis vostre auonclo en Gras: e fiats certs que si Deus nos fa be, e merce, que haurets millor part que si ab nos hi erets. E axi anats a la bona vettura, que nos al mati serem ab ells ab la ajuda de Deus que fera ab nos, e saludats nos vostre auõcle. Senyor digueré ells, mort nos fariets millor gracia quem lleuassets. E en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol digueré, per cert que nou farem: quem les batalles no hi nexen los homens, e axi no volem que per res lo prohom en Gras

pogues

pogues de vosaltres vaer mas ço qui son plaer fos. E ab aytant comanaren los a Deus, e los dos jouens comptaren an Gras llur auonclo ço que hauen feyt, e dit. E lo prohom en Gras dix, ha senyor ver Deus beneyt q̄ sots veritat, e justicia, ajudat los, els dat victoria, els defenets de tot mal: e cõ aço hach dit los dos nabots seus preferen xx. seruents. e marina marina anaren sen lla per vaer la batalla. E les galees pensaren de vogar en alba de jorn, e ells foren dauant les XXV. galees: e dos lenys qui estauen en guarda den Guillem de Lodouia hagueren vistes, e comptades les galees, e tantost van sen a ell, e digueré li: Senyor via sus, fets armar vostra gent, que veus aci dauant que venen X I. galees, e dos lenys: e per cert aquestes son les XI. galees, e dos lenys den Ramon Marquet, e den Berenguer Mallol, que hauem haudes noues que son partides de Barcelana. E tantost en Guillem de Lodouia feu sonar les trompes, e les nacres, e fer amar tot hom: e entre tant lo jorn se feu, e les vnes galees vaeré a les altres. E en Guillem de Lodouia feu lleuar bolta a les Palomeres, e feu la via de les X I. galees qui estauen de fora, perço que no fossen pres terra: e en Guillem de Lodouia vechi a ells ab les XV. galees affranallades, e les deu que venguessen per popa, axi que les téguessen en mig, en guisa que no les pogues negu esca par. E per cert ordonas sauiament. E en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol faeren affranallar les galees ab franells llarchs, e marraren tots los remes en frenells llarchs, perço quels enamichs nos poguessen metre entre ells, entro que ells se volguessen, q̄ donassen los remes de llonch, e que facostassen a mans: e axis feu. E per cert cascu vull que sapia, e diu vos ho aquell qui en moltes batalles ha vist quels ballesters en taula sen porten les batalles, puix les galees meten los remes en franell: perque tostemps, qualche sia Almirall, o Capita de galees de Cathalans, fara que saui, que no port toriols en galees, mas quels ballesters estien en taula, quels ballesters en taula van hi reposats, e ab llurs ballestes, e tretes be adobades, e empenades. E mentre los galeots voguen ells estan a tersats ab llurs ballestes: quels ballesters Cathalans tots son tals que de nou sabrien fer vna ballesta: si que cascu la sap aterçar, e sap fer vna vira, e vn matras, e corda, e ancorda, e lligar, e tot ço que a ballester pertany: que Cathalans no entenen que sia ballester negu, sino sap fer del començament, tro a la fi, tot ço qui a ballesta pertany. E axi porta tot son arreu en caxa, com si haueria tenir obra-

O v dor

dor de ballesteria: e negunes altres gentes aço no han, quels Cathalans ho aprenen ab la mamella, e les altres gentes del mon nou fan: per que los Cathalans son los pus subirans ballesters del mon. Per q̄ los Almiralls, e los Capitans dels estols dels Cathalans deuen donar tota auinã reza que aquesta bondat singular q̄ en altra gent nos troba nos lexa, mas que faessen obrar: perq̄ no es menester q̄ los ballesters ayals voguen tersols, que si ho fan perden la gracia de la ballesta. E encara los ballesters en taula fan altre be, com veuran aquell palomar, o postich qui voga en lo seu traft seria hujat, e volra beure, o menjar, q̄ ell auandara, e vogara lo seu r̄ per delit entro que aquell haja feyt ço que fer ha, o sia refrescat. E axi tots ballesters van reposats, e freschs, e fan anar la xurma fresca. No dich que avn hostal no sia bo q̄ hi haja deu galees per centenar ab tersols, perço q̄ aquells puix que encalsar galees quilsh venguen dauant. E axi basta que ni haja XXII. e no pus. E axi los prohoms en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol hauien daço tãstat, e jugaren segons que jugar deuien galees de Cathalans: e axi les galees estauen proa per proa, e les altres deu quels eren per popa, e no podien entrells entrar per los remes qui er̄ affranallats, e en les proes, e en les popes vaerets llances, e darts trer que exiren de ma dels Cathalans, qui tot quant aconseguiren passauen, e encara los ballesters jugauen que sol treta non pecauen. E aquells de les galees den Guillem de Lodouia estauen ab la espasa, o bordo en la ma, que alre no podien fer. E com ni hauia alcu qui preses llança, o dart, sabien ne tant que ay tantost dauen del aristol com del ferro. E axi la batalla durã tant que en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol vaeren que les cubertes de les galees de llurs enamichs er̄ gran res escombrades per los ballesters, quels hauian reziãmet nafrat: e aquells mateixos qui er̄ sobre cuberta, qui cren homens de vergonya, e hauien major mester ques faessen metjar que combatre. E com aço hagren vist, faeren tocar la trompeta de la llur galea, que eren senyal empres q̄ tantost com la trompeta den Ramon Marquet, e den Berenguer Mallol tocaria, que tot hom donas remes de llonch, e q̄ enuestissen llurs enamichs de llonch: e axis feu. E com les galees se foren mesclades, vaerets estochs de bordons, e de espases, e colps de maces donar: e els ballesters en taula leixaren llurs ballestes, e a mans leixesen correr sobre llurs enamichs. Queus en diria? La batalla fo molt fort, e molt cruel depuix que foren

acostats:

acostats: mas a la fi los Cathalans, ab la ajuda de Deus qui cren ab ells, venceren: axi que totes les galees hagren, e per cert tota hora moriren de la part den Guillem de Lodouia en la batalla mes de III. milia per fones, e dels Cathalans tro a cent, e no pus. E axi com hagren vençuda la batalla, e pres en G. de Lodouia, e daltres cauallers alguns, e poch que romanguerẽ vius, e malamèt nafrats tots, tragueren les galees de fora: e com foren be fora, v̄gren a vna punta qui es prop Cadaquẽs, e aqui exi la gent en terra, e refrescaren ab gran goig, e ab gran alegre, e ab gran guany que hagren feyt. E los dos nabots den Gras ab los XX. seruents vengren a ells, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol trameteren an Gras mil florins dor, e altes mil a los nabots. E aços feu que degu daquells XX. seruents non saberen res, ans com a ells sacostaren, se faeren aslegurar, axi com si nul temps nols coneguessen. E aços feu perço que negu daquells XX. seruents nols ne pogues acusar. E los dos colins germans llurs, qui eren en les galees, hagren molt guanyat: mas oltra lo guany que hagren feyt los donã en Ramon Marquet, e en Berenger Mallol a cascu dos cents florins dor, e daltres coses. E axi los nabots den Gras anaren sen a Cadaquẽs alegres, e pagats: e donaren a llur auonclo los mil florins, e li comptaren tot lo feyt. E lo prohoms hach ne gran goig, e gran alegre: mas non gosa fer semblant negu.

Capitol cxxxj. com Regoneguts los presos, e

refrescades les gentes den Ramon Marquet, e volent se recullir, les cinquanta galees del Admirall del Rey de França hauda noua de la presa de les sues galees aconseguiren en Ramon Marquet, e nol pogren bauer.

ECOM les gentes foren refrescades de les galees, e hagren reconegudes totes les gentes preses que tenien, e ço que hauien, toca la trompeta, e pensaren sen de recullir. Ara es veritat q̄ de mentre q̄ la batalla se feya de Rosas, anaren dos barques armades a les cinquanta galees, dient tot aquest feyt. Si que les barques armades aconseguiren les cinquanta galees de lla lo cap Daygua Freda, en vna cala qui ha lo nom la Tamariu, qui es escala de Palafuigell: e van los dir aquestes nouelles. E les cinquanta galees tornaren envers Rosas, e com foren passat lo cap de Aygua freda, ells vaerẽ les galees en mar, que

que tirauen les XXV. galees, e feyan la llur via. E en Ramon Marquet era hu dels bons mariners del mon, e penfas tot ço que viu, quels homens de Roses los trametrien barques, e quels farien tornar: perque a la nuyt ab loratge mesfe en mar aytant com loratge lo porta. Axi que fides cinquanta galees tornaren sobre ells, que com lembat se metria de sobrevent que sen venguessen en popa, e axi esdeuench. E com les cinquanta galees hagren hauda vista dells, axi com dauant vos he dit, fer la llur via a rems, que eren be armades, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol vaeren los, e pensaren sen, que si totes les XXV. galees tirauen que nol podien escapar: e lo ventijol mes se desora, e facren vela XXII. galees, e dos lenys, e les altres lexaren, e tengren sen sus al vent aytant com pogren. Si que les cinquanta galees que vaeré aço e lo vent quis mes fresch, pensaren sen que james nols hi porien pendre, que ells los eren molt cauallés a sobre vent. E axi axi ab grá dolor tornaren sen a Roses, hon trobaren naus, e lenys desemparats, que si sol altres onze galees hi hagues de Cathalans, tot lo nauili hagren cremat, e affegat: e axi confortaré lo lloch, e lexaré hi altres XXV. galees, e les altres XXV. anaren sen a sanct Feliu ab aquelles barques, e lenys que hagren lexades a Tamariu.

Capitol cxxxij. com lo Rey de França: e totes les

sues gents foren molt despagats, quant hagren nouella que xxv. galees hauien perdudes: e com dit Rey sen felloni ab lo Cardenal, per raho dauer ell ordida, e tractada dita guerra.

COM lo Rey de França, e lo Cardenal ho saberen tengré se per morts: e dix lo Cardenal, quins demonis son aqsts q aytal damnatge nos fan? Dix lo Rey de França, Cardenal aquestes son les pus lleyals gents a llur Senyor q el mó sié, que vos los poriets escapar abans, q ells no volrien q llur senyor Rey Darago hagues perduda la terra: e axi p mar, e per terra ne veures moltes daquestes verdugades, per queus dich que folla empresa haué feyta nos, e vos. E vos sots en partida holla daquest feyt, q aço hauets ordit, e tractat ab nostre auonclo lo Rey Carles: e aquesta gent, e llurs feyts lan feyt murir ab gran dolor: Deus vulla que aytal lloch non hajan nos com ell ha haut. E lo Cardenal nos sabe que dixes, q be sabia que

que lo Rey de França li deya veritat: e axi calleren sen. E Lalmirall del Rey de França qui sabe aço non cal dir ab quina paor estaua; empero ordona que axi com les cinquanta galees anauen de sanct Feliu a Roses, que axi hi anas ell, e vengues ab L. XXXV. galees: que les XXV. estiguessen tota vegada a Roses, e axis segui daqui auant. Per que Lalmirall en Roger de Luria saura ab mes a combatre en temps, quel senyor Rey Darago, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol no pensauen. E axi lexar vos he estar Lalmirall del Rey de França, e tornar vos he a parlar den Ramon Marquet, e den Bng. Mallol, e de llur bon marinatge.

Capitol cxxviii. com en Ramon Marquet feu

la via de Barcelona ab les xxij. galees, e com regonegudes per los de la ciutat hagren gran goig, e alegre: e com foren adobades, e pagat tot hom a quatre mesos.

COM en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol vaeren que les galees seren partides de llur caça, apoderaré en veles, e marlaren del hosta, e facren la via de Barcelona. Queus dire? Que entre aquell jorn, e la nuyt, e lendemà a hora de tercia ells foren en vista de Barcelona. E com aquells de la ciutat los vaeren, hagren gran paor de les XI. galees no fossen perdudes: si que tuyt ne staden ymaginats; mas lo senyor Rey aqui seyen el cor aytant com a negu, vench a cauall ala marina ab gran caualleria, e guardaes: e compta que eren XXII. veles grosses, e dos lenys. E dix: Barons, estats ab bon cor, e alegres, que aço son les nostres galees qui amené altres XV. galees: e veus los dos lenys llurs que amenen. E axi tuyts guardaren, e comptaren les, e conformaren sen. E entre tant los dos lenys prengueren terra, e anaren sen al senyor Rey que conegren que estaua riba mar, e digueren li la bona nouella: e lo senyor Rey feu los donar bona albixera. E com les galees foren prop de terra de arboraré, e escarpiren en terra en temps ab les altres tirant ab la popa primera, e rosegant les senyeres. E la festa fo granques fetren Barcelona, e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol exiren al senyor Rey, e befaren li lo peu: e lo senyor Rey baxas, e analabraçar, e reebels ab bella cara, e ab bell semblant. E ells digueren: Senyor que manats que facam? Queus dich, diu lo senyor Rey, que a tot hom

hom lexets ço que sa guanyat, e escorcoy negu no hi façats: e les galees, e los presoners sien nostres, e laltre sia de vosaltres. Partits vos ho, e dat ne ço queus parra als bons homés sobresalents qui ab vosaltres sien estats. E sobre aço ells besaren li lo peu, e ab gran goig tornaren sen a les galees, e digueren a tots la gracia quel senyor Rey los feya, e tuyt començaren a cridar, Senyor Deus vos do vida, e tot hom exi frament en terra, ab tot quant hach percasat. E com aço fo feyt en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol anaren sen al senyor Rey, e digueren, senyor si vos ho tenits en be les XXI. galees farem tirar en terra, e adobar les hem, que totes han menester adop. E lo senyor Rey dix, be deyt: mas fets tantost posar lestandart nostre a la taula, e pèlats tot hom de pagar de quatre mesos, e axi com sié adobades les galees, hajats larmament: que si Lalmirall venia, que ab ell ensemps anafets. Senyor, digueren ells, aço sera feyt, e estats ab bon cor daqui auant, q com Lalmirall no vingues, nos ab la ajuda de Deus los confondrem tots ab aquestes XXII. galees. Dix lo senyor Rey, axi sia plaer de Deus ques faça. E axi pensaren de tirar les galees en terra, e adobar, e tenir taula, e de pagar de quatre mesos. E com aço hach ordonat, lo senyor Rey exi de Barcelona, e tornasen lla hon era lo Senyor Infant Nansos, e los Capdals, e los cauallers, e laltra gent que hauia lexats per la frontera: e ana dels vns al altres ab poca gent de cauall, e ab poca gent de peu, per reconexer que feyen.

Capitol cxxxiiij. com lo senyor Rey Darago

se combate lo jorn de madona sancta Maria Dagost ab dos cents Almugauers contra quatre cents cauallers Francesos qui eren ab lo Compte de Niuers en celada: e com los hach vençuts, e mort dit Compte.

I que el jorn de madona sancta Maria Dagost, que ell sen anaua enyers Besuldo, a lalba del jorn, esdeuench en vna celada de CCCC. cauallers Francesos, qui foren mesos en celada: perço com recua venia de Roses a la host de viada. E per aquell lloch homens de cauall, e de peu los assatjauen totes vegades, e perço meteresen en aquell lloch de nuyt, quels ne poguessen casti-

castigar. E lo Senyor Rey anaua parlant daço, que veja que les sues gèts en cascu lloch de les fronteres estauen richs, e bastis per moltes caualcades que feyen tots jorns sobre los Francesos, els matauen molta gent, e guanyauen sens fi: si que cascuns estauen alegres, e pagats. E axi com lo senyor Rey anaua axi descuydat, Deus qui no fa mas torbe, e volia guardar de mort, o de preso lo senyor Rey, los Almugauers qui ab ell eren a C C. anauen per les rayqueres de la muntanya, lleuaren dos, o tres llebres: e al lleuar que les llebres faeren, ells començaren a cridar grans crits, e grans hauts. E lo Senyor Rey, e aquells qui ab ell eren, qui eren tro a L X. homens a cauall, prengueren sen tantost ales armes, es cuydaré que haguessen vista caualleria: e los Francesos, qui estauen amagats cuydaren se q fossen descuberts, e axi tantost van exir de la celada. E lo senyor Rey quil vae, dix: Barons façam be, apleguem nos ab los nostres homens de peu que aci ha grà caualleria qui per nos sich son mesos: e axi tuyts pèlats de be affer, que vuy farem tal cosa q tot lo mon ne parlara ab la ajuda de nostre Senyor ver Deus Iesu Crist. E tuyts respongueren, senyor sia de gracia, e de merce vostra quens en pujem en aquella muntanya, en guisa senyor q la vostra persona sia salua, que a nos no fa paor, mas tant solament vostra persona: e com vos siats lla sus vos veurets nos que farem. Dix lo Senyor Rey, ya Deus no haja ordonat que nos mudem nostre cami per ells. E tantost los Almugauers partida daquells qui proporen aplegaren sen al senyor Rey, e no foren pus de cent al ferir: e van mig partir les llances. E lo Senyor Rey va brocar primer, e va ferir lo primer que troba ab la llança, tal per mix del escut, que no li calech cercar metge. E puix va metre mans ala espasa, e doná de ça, e de lla, que tal lloch se fe feya fer, q negu nol gosaua esperar a dret colp, com lagré regonegut de son ferir. E els altres qui ab ell eren, feyen axi be, q neguns cauallers no pogren fer majors caualleries de feyts darmes, que ells feyen. Dels Almugauers es bo queus diga, q axi anauen entre ells ab les mijes llances, que no hi romania caualls asfondrar: e aço faeren com hagren los darts esmarçats, que creats, que hanch no hach negu, que de son dart: no matas son caualler, o cauall: e puix ab les mijes llances feren marauelles. E lo senyor Rey era ades ça, ades lla, ades adeste, ades a sinestre: si que tant feri dela espasa, q tota nana a peces. E tantost mes la ma ala maça, de q feria mills q hom del mon. E acostas al Compte de Niuers, qui

qui era cap daquella companya: e dona li de la maça tal colp sobre l'elm, quen terra lo mes. E tantost giras, e dix a vn bon macip, qui nos parua dell, per nom G. Escriua de Xatiua, ab cauall alforrat ala geneta: G. aualla, e mata lo. E aquell doná del peu en terra, e matalo. E com lach mort per son desaltre lluylli la espasa en lull, qui era fort rica, que portaua, e descenyi la li: e mentre la li descenyia, vn caualler del Comte qui mort era, vae que aquell hach mort son senyor, vench li, e dona li per les spatles tal colp, que mort lo mes. E lo senyor Rey giras, e vae que aquell caualler hauia mort Guillermo Escriua, dona li tal colp de la maça sobre lo capell de ferre, quel ceruell li feu exir per les orelles, e caygue mort en terra: e en aquell lloch per lo Compte qui era mort, vaerets colps donar, e pendre. E lo senyor Rey qui vae la sua gent en aytal pressa, dexás correr sobre els enamichs, e feu se fer vna tal plaça q̄ tota hora mata de la tua ma mes de X V. cauallers. Que creats, que aquelles que conleguia, no lin calia mas vn colp. E estant en aquella pressa, vn caualler Frances vae que lo senyor Rey los feya tant de damnatge, ab la spasa en la ma ell va venir, e talla li les regnes. Si que per aço lo senyor Rey se cuyda perdre. Perque negu caualler no deuria anar en feyt darmes meys de dos parells de regnes, les vnes de cadena, e les altres de cuyr, e aqlles de cadena fossen cubertes de cuyr. Queus dire? Quel senyor Rey ana axi abandonat, quel cauall lo menaua çá, e lla: e quatre Almugauers qui tenien aprop lo senyor Rey acostaren sen a ell, e nuaren li les regnes. E lo senyor Rey tench be ament a aquel caualler, qui la regna li hauia trencada, e ana envers aquella parte pagal axi daquell plaer que li hauia feyt, que james no li calech tallar altra regna: ans romas ab son senyor mort. E llavors com lo senyor Rey fo tornat en la pressa, vaerets ferir, e donar, que richs homens, e cauallers hauia en la companya del senyor Rey, que james no seren vists en feyts darmes, e calcu feu aquell jorn marauelles dell mateix. Queus en diria? Que vn caualler joue de Trapena, per nom en Palmer Abat, que lo senyor Rey hauia reebut en Sicilia en casa sua, que james no se ra vilt en feyt darmes, hi valch aytant com fera hi Rotlan, si fos viu. E aço se deuenia per la gran amor que hauien al senyor Rey, e perço que li veych fer de les mans: que ço quel Senyor Rey feya, no era obra de caualler, mas obra de Deus propiament. Que Galees, ne Tristany, ne Lançalot, ne els altres cauallers de la taula redona, com tots en-

semp

semps fossen justats ab tant poca gent com lo senyor Rey Darago era, no pogren fer tant en vn jorn contra CCCC. cauallers tât bons com aquells eren, qui eré de la flor de la host del Rey de França, com feu lo senyor Rey Darago, e aquells qui ab ell eren. Queus dire? Quels Francesos se volgren replegar en vn cabeço, mas lo senyor Rey va brocar envers aquell qui portaua la senyera del Cõpte: e va li tal colp donar de la maça en l'elm, que mort fret lo mes en terra. E los almugauers vâ tantost traer la senyera de la host a troços. E los Francesos que vaeren la senyera de llur Senyor en terra, van se fer tots vna mota: e lo senyor Rey va ferir entrells ab tots los seus ensemps. Queus dire? Quels Francesos hagren pres vn puig, e estegueré tant estrets los vns ab los altres quel senyor Rey, ne negu dels seus no poch en ells entrar: no pertant que no duras la batalla entro fo vespre, e scur. E dels Francesos no hi hach romasos pus de LXXX. cauallers. E lo senyor Rey dix: Barons de nuyt es, e aytantost poriem nos ferir la hu a laltre, com ferriem ells: e axi apleguemnos. E com foren aplegats en altre puig, ells vaeren venir be cinch cents cauallers Francesos ab llurs senyeres. E sim demanats, qui eren: vous dich, que ells eré tres Comptes parents del Compte de Niuers, qui hagren paor de llur cosí, qui era anat en celada, e nol vaeren tornar a hora de mig dia, que deguera esser tornat ala host; e ab llicencia del Rey de França, anaren lo cercar. E axi vaeren aqls cauallers en vn puig, e vaeren lo Rey Darago en altre: e tantost anaren als llurs, qui los exiren a carrera, e oyren lo mal mandado a llur ops, e anarésen lla hon lo Compte era mort, e daltres parents seus be sis: e lleuaren los ab grans plors, e ab grans crits: e anaren sen tota la nuyt, entro foré ala host. E com foré ala host, vaerets dols, e plors, e crits: si q̄ paria que tot lo mon ne vingues. E en Ramon Folch Vescõpte de Cardona qui era dins Gerona, gita X. homens de fora per amenar lengua, e prengueré dos homens de la host que meteren dins: e com en Ramon Folch los viu, demanals perque feyen aquells plors, e plants. E aquells comptaren ho axi com era estat. E llavors en Ramon Folch feu fer gran lluminaria per tota la ciutat de Gerona. Arals vos lexare estar, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, que dix: Barons nos estigá tota la nuyt aci, e al mati lleuarem lo camp, e reconexerem quina caualleria haué perduda, que gran defonor nos seria que axi llexassem lo camp. Senyor digueré aquells qui ab ell eren, que deys? No basta aço q̄ vuy hauets

Alias,
han per-
duda.

P feyt?

feyt? Per auétura de ma hauriem mes a fer? E lo senyor Rey respos, que per cert ell lleuaria lo camp, que no vol que hom ho puga retrer: si q̄ com jorn fo, los altres Almugauers qui anauen per les muntanyes foren atesos al senyor Rey, e de la caualleria sua mes de cinch cents homens a cauall. E lo senyor Rey ab la senyera estesa ana per lo camp, ab aquells qui ab ell eren estats a la batalla, que no volch que altre negu hi auallas. E aquells lleuaren lo camp, e guanyaren tants de bells arnesos que per tostemps ne foren benenants. E lo senyor Rey reconechsa gent, e troba que hi hauia perduts XII. homens de cauall, e aquell G. Scriua qui mori per la espasa qui li feu enueja. Per que cascun se deu guardar, que mentre es en la batalla, que no li vaja lo cor mas en hauer victoria, e que no li faça enueja or, ne argent, ne neguna cosa q̄ veja, sino tant solameut que men mans contra sos enamichs: q̄ si venç la sua part assats haura de roba al camp a lleuar, e si per poch profit li faria res que tingues, que ab la persona hi romandria. E axi vajuus lo cor aço q̄ jous dich, e si ho fets, tostemps vos traura Deus a honor del camp. E axi mateix trobaren que hauien perduts tro a XXV. homens de peu. E axi podets pensar quin feyt darmes fo aquest de tant poca gent contra tant caualler, que tota hora hi romangueré mes de CCC. cauallers Francesos morts: dels quals fo opinio daquells qui ala batalla foren, que sol lo senyor Rey de les sues mans mata mes de LX. E axi lleuaren lo camp del arnes, e de la moneda, que dels caualls non calch vn trer del camp: que no hauia cauall que no tingues VII. o VIII. lançades. E axi anasen lo senyor Rey a Besuldo, e per totes aquelles fronteres estauen richs, e bastis, axi com de les altres fronteres se feyen. **Queus dire?** Com lo senyor Rey hach reconegut tot quant hi hach, vench se a Hostalrich, hon era lo senyor Infant Nanfos. Araus lexare a parlar dell, e tornare a parlar de madona la Regina, e del senyor Infant en Iacme, e del Almirall, e de la galea, e dos lenys quel senyor Rey los trames de Barcelona.

Capitol cxxxv. com la galea: e els dos lenys quel

senyor Rey trames a madona la Regina, e als Infants, e al Almirall en Roger de Luria aplegaren a Macina: e com tantost dit Almirall sen parti ab lxxxj. galees: e com a les Formiguees hach desconfortestol del Rey de França, e preses liij. galees.

COM

COM LA galea, e els dos lenys, q̄l senyor Rey trametia en Sicilia, foren partits de Barcelona, cascu sen ana la via que los fo donada: e anaren tant que vengren a Macina, hon trobaren la Regina, e els senyors Infants, e Lalmirall: e donaren los les cartes quel senyor Rey los trametia: e en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol. Si que tantost lo senyor Infant mana al Almirall, quen continent faes armar totes quantes galees hi hauia adobades. E tantost Lalmirall feu anar la trompeta, que tot hom vengues pendre paga de quatre mesos. E tot hom ab gran alegre pres la paga. **Queus dire?** En XV. jorns hach armades LXXVI. galees que hi hauia adobades, que non volch pus esperar: e va fer recullir tot hó ab gran alegre, e goig: e pres comiat de madona la Regina, e dels Infants. E cuytas perço tantost de partir, que llengua del non pogues anar, que dins aquells XV. jorns, nula vela no gofa exir de Sicilia, que a Ponent pogues anar: e feu la via de Cabrera, e hach bon temps: si que a poch de temps fo a Cabrera. E com fo a Cabrera, trames hu daquells lenys quel senyor Rey li hauia tramesos a Barcelona. E lla troba en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol: e tantost feren li resposta, que faes la via de Aygua Freda, que en aquella mar deuia trobar LXXXV. galees a Rosas. E axi ques pensas de cuytar abans que llengua haguessen dell: que ells sabié tant que en aquell mar los deuia trobar, segons les llurs espies, e axi mateix que ells ab totes les galees que havié en Barcelona adobades serien en breu ab ell. E axi lo leny armat sen ana ab aquesta resposta, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol faeren recullir tot hó, e armaren XLI. galees qui hauia adobades: e lo leny armat trobá Lalmirall en la mar. E com Lalmirall hach vista la letra den Ramon Marquet, e den Bñg Mallol, ell feu la via de cap Daygua Freda, e donuyt ell pres terra a les Formiguees, e aqui doná part a la nuyt, e hach ordonat que cascuna galea tengues tres farons aparellats: hu a proa, al tre el mig, altre a popa: perço que si les galees del Rey de França venié de nuyt, que tantost tots los farons fossen encesos, perço que coneguessen les llurs galees, e quels enamichs se pensassen quen cascun faron hi hagues vna galea. E per aquesta prouissio que Lalmirall feu se guanyá tot lo feyt, que axi com ell so pensa, axi esdeuench: que com fo pres del jorn, lestol del Rey de França passaua ab lo faro dauant, e tantost com Lalmirall lo vae venir feu armar la gent. Entre tant ell tra-

mes dos lenys armats per descobrir, e tantost tornaren, e digueren al Almirall, que tot lestol del Rey de França era aquí: e Lalmirall feu la llur via, e mes se entre la terra, e ells. E com fo ab ells a colp los farons foren encesos, e van ferir a cop en ells: e aquí vaerets llances, e darts volar, e ballesters en taula jugar. Queus dire? Que abans que fo jorn, Lalmirall en Roger de Luria los hach tots desbaratats, e hanch LIII. galees, e quinze que feriren en terra de Pifans, e XVI. que ni hauia de Genouesos, qui ja per temor daço anauen defora entemps, e no esperaren res, mas que faeren la via de la mar, e anaren sen en llur terra. E com fo jorn Lalmirall reconech les gales, e hach vist quen terra nauia: e trobá que eren de Pifans, e forenten esfondrades en terra: e los galiots del Almirall tragneren ne tota quanta roba hi pogren trobar, e puix meteren hi foch.

Capitol cxxxvj. com en Ramon Marquet, e en

Berenguer Mallol foren ab Lalmirall lo dia de la batalla, lo qual los lliura totes les galees que hauia preses: e com dit Almirall pres altres xxxv. Galees de França qui eren a Rosés: e com bach combatuda, e presa Rosés.

COM aço fo feyt Lalmirall feu la via de Rosés. Queus dire? Aquell jorn que la batalla fo feyta, a hora de vespres en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol foren ab Lalmirall. E Lalmirall lliurals totes les galees que hauia preses, e dix los que passassen per Palamos, e per sanct Feliu, e que tot quant nauili hi trobarien, quel se menassen ab les galees ensemps a Barcelona, e que tantost se pensassen de cuytar, e ell yriassen a Rosés per hauer lo nauili quen Rosés era: e les XXV. galees, e la vianda qui en terra era, e que non partiria entro a Rosés hagues pres. E axi en R. Marquet, e en Bñg. Mallol faeren lo que Lalmirall los hach manat: e tantost anaren sen a Palamos, e a sanct Feliu, e preseren tot quant nauili hi hauia: e puix exiren a sanct Feliu en terra, e cremaren tota la vianda que hi era, que aquells que hi eren romafos del Rey de França sen fugiren tots. E en R. Marquet, e en Bñg. Mallol trameteren deu homens per partides a Hostalrich al senyor Rey Darago, per fer saber esta bona nouella: e puix que sen anasen ala ciutat de Barcelona, e per tota la terra semblantment. E com aço hagneren feyt, ells digueren, nos esperem aci Lalmirall: jats sia que ell nos

haja

haja dit quens en anem a Barcelona, molt es millor q̄ ab ell ensemps hi entrem, e que ell naja la honor aquí pertany: e axi ho faeré, a parecch be de llur promenia. E com en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol foren partits del Almirall, Lalmirall feu la via de Rosés, e aquells de Rosés cuydaren sen que fos lo llur estol: e les XXV. galees regatant exiren ab gran gatzara de fora, e Lalmirall feu lleuar les senyeres del Rey de França, perço que les tiras be fora, e que no perdes la gent que no ferissen en terra. E com se foren acostats, Lalmirall bate de remes, e va abatre aquelles senyeres, e mes aquelles del senyor Rey de Arago. E aquells qui vaeren aço, volgren girar, mas Lalmirall en Roger de Luria les va ferir. Queus dire? Que totes les hach ab tota la gent. E puix anasen al port de Rosés, hon trobá mes de cent cinquanta entre lenys, e naus, e terides, e totes les hach: e puix exiren en terra hon hania be cinch cents cauallers Francesos, e moltes adzembles qui eren vengudes per vianda: e va ferir en ells, e desconfils, si que mataren mes de dos cents cauallers: e els altres ab tota aquella gent qui seguir los poch fugiren envers Gerona, hon trobaren ja quel Rey de França hauia haut ya lo seu mal mandado: e aquests aportaren los en mes. Puix Lalmirall combate la vila de Rosés, e pres la, e la establi be, per raho de les viandes que hi eren. E com lo hach feyt vench sen envers Barcelona, e trobá en Ramon Marquet, e en Berenguer Mallol a sanct Feliu, e digueren li com lauien esperat, e ell son molt pagat. E axi Lalmirall trames ne tot lo nauili, axi galees, com altres lenys, e naus, e terides a Barcelona: que be veyá que la mar era sua, e que nol calia tébre de res.

Capitol cxxxvij. com Lalmirall, e en Ramon

Marquet, e en Berenguer Mallol tornaren a Rosés: e lo gran alegre que bach tota la gent de Castallo, la qual no gosauen fer apares, per raho dels dos Infants del Senyor Rey de Mallorca qui eren a París.

TANTOST ab en R. Marquet, e en Berenguer Mallol ensemps ab totes les galees armades, tornaren sen a Rosés, que pensás quel Rey de França no podia aturar al setge, e que seria be que ell ab los homens de mar, quels fos al coll de Panicás, q̄ hagueffen llur part de la roba, e dels homens.

E axi com ho pensa, axi ho compli, que ell se vench a Rosés, e de Rosés als Grels de Castallo: e si hagren goig les gents de Castallo, e de tota la terra no men demanets, que sens si era lo goig qui era a Peralada, e en Rossello axi gran, si be nos ho gosauen fer apares, per raho com lo Rey de França tenia dos fills del Rey de Mallorques a Paris: ço es a saber Linfant en Iacme lo major, e Linfant en Sanxo qui era apres del Infant en Iacme. Perço lo senyor Rey de Mallorques ne ses gents, no gosauen fer apares quels plagues la honor que Deus feya al senyor Rey Darago. Araus lexare a parlar del Armirall qui esta aparellat d'andar al coll de Panicas, o lla hon sapia quel Rey de França deja exir ab ses gents, e tornare a parlar del senyor Rey Darago: empero siats certs que de tot ço que li era esdeuengut, e del estament del senyor Rey de Arago, e del Rey de França en quin partit era, trames a dir a Sicilia per vn leny armat.

Capitol cxxxij. cō lo Senyor Rey Darago ana

al coll de Panicas per destroyr los Francesos: e com lo Rey de França se lleua del setge de Gerona malalt, e abans que moris prega Linfant en Phalip sen tornas en França: e com lo senyor Rey Darago li feu gracia que passas saul, e segur.

COM LO Senyor Rey Darago sabe aquesta nouella tantost ab totes les siues gents qui eren en les fronteres de cauall, e de peu, sen ana al coll de Panicas: perço quel Rey de França, ne hu de la sua host non escapas. E com lo Rey de França hach sabudes totes aquestes coses lleuas del setge de Gerona malalt, e destret que era, e venchsen al pla de Peralada: e aqui el aplega tota la sua gent. E segurament no trobá quen tota la host hagues tres milia caualls armats, e de gents de armes de peu no res, que tots eren estats morts, qui en feyt darmes, qui en malalties: si ques tench per perdit. E del Cardenal no men demanets, que volenters absoluera lo Senyor Rey Darago de pena, e de colpa, e que tot segurament lo levas exir dela sua terra. Queus dire? Que lo Rey de França fo axi dolent, que ab la malaltia que hauia, lo mal li engruxa, e feu se venir sos fills dauant: e dix a mosenyer en Phalip, vos sots estat tota hora pus saui que nos, que sius haguestem cregut, ja no morirem nos, que som morts ans que la nuyt sia passada, ne tanta bona gent qui en colpa nostra es morta, e morra.

e morra: per que nos vos donam la nostra gracia, e la nostra benedictio, e pregam vos que esta gent de Castallo que a nos seren retuts, ne daquests altres llogars qui aci son entorn, que nols façats fer mal pe neguna res, ans los absolueus de tot ço que a nos fossen téguts, e que calcu torn a son senyor, axi com dabans eren. E encara vos consellam, que segretament vos trametats missatge a vostre auonclo lo Rey Darago, queus do passatge, que saluament pugats passar vos, e vostre fratre, e el meu cors: que cert som yo que si ell se volia sol hu de vosaltres non escapara que no siats morts, o presos: e nos sabem quel Rey Darago vos vol tant de be, e ell sab que vos feyts a ell atre tal, que nous é dira de no, e axi farets be a la mia anima, e a la vostra. E encara fill vos pregue, que vos me donets vn do. Senyor, dix ell, ço sia feyt queus placia, e aço sera feyt, del do demanats queus placia, que yo som aparellat de complir ho. Fill, dix ell, be deyts, beneyt siats vos de Deus, e de misabets fill qual es lo do queus deman: que vos no vullats mal a vostre fratre Carles qui aci es, perço com pres lo Reyalme de vostre auonclo, e seu: que be sabets vos que no hi ha colpa, q la colpa tota fo de nos, e de vostre auonclo lo Rey Carles. Ans vos prech que lamets, el hórrets, axi com bon fratre deu amar altre, que no sots mas dos frares duna mare que exi del millor casal del mon de Reys, e que son dels millors cauallers del mon: perque vos lo deuets amar charament. E encara vos prech que tractets, e façats tot vostre esforç, que la casa Darago haja pau ab la casa de França, e del Rey Carles: quel Princep vostre cosi ixca de la preso, que si vos ho volets be procurar, la pau se fara. E sobre aço pres lo, e besalo en la boca, e feu atre tal de Carles, els feu besar enséps. E com aço hach feyt lleua los vlls al cel, e feu se venir lo cors de Iesu Christ: e reebel ab gran deuocio, e puix feu se pernuliar. E com tots los sacraments hach reebuts que bon Chrestia deu reebre croa les mans envers los pits, e dix: Senyor ver Deus en les vostres mans coman lo meu esperit, e axi passa dolçament, e feu bona fi en lany de M.cclxxxv. en fi del mes de Setembre. E sim demanats hon mori, vous dire quell muri en vn alberch den Simon de Vilanoua caualler qui es al peu de Pujamilot prop Vilanoua, a menys de mija llegua de Peralada. E com lo Rey de França fo mort, lo Rey Phalip mana ques tingues secret: empero ell trames sos missatgers segrets al senyor Rey Darago auonclo seu qui era al coll de Panicas, e feu li saber com son pare era

P iijj mort,

Mori lo Rey Lluís de França a l'any 1285.

mort, e quel pregaua molt quel llexas passar ab ses gents, que mes li valia que ell fos Rey de França que negu altre hom. E lo senyor Rey Darago, haut aquest missatge, tantost diu se que ho feu saber a son frare lo Rey de Mallorques qui era a Suelo a dos llegues lluny de la host, hon ells estauen: e feu li saber, que ell ab la sua caualleria, e gent de Rossello que exis a son nabot lo Rey Phalip de França a reebrel a la Clusa, perço quels Almugauers, ne els homens de la mar qui eren ab lalmirall en Roger de Luria ja al pas, que nol pogues destroyr, e que ell deça al Pertus, e el coll, axi com pogues, defendria que no sa costassen lla hon Loriflama seria: e ell faria a saber a son nabot lo Rey de França que tota hora anas prop del Oriflama, ell, e son frare, axi q̄ en tal manera ho faessen, que torbassen que les sues gents no faessen tant de mal, com porien fer. E axi com lo senyor Rey ho mana, axis feu, es compli: e axi ho feu ell saber a son nabot lo Rey de França. E com monsenyer en Phalip Rey de França hach entes quel Senyor Rey de Arago asseguraua ell, e son frare, e encara aquelles gents qui prop dell passassen: e que hauia ordonat quel Rey de Mallorques li seria ab la caualleria a la Clusa, pensas que faria, e apella lo Cardenal, e son frare: e dix los, yo he haut resposta del Rey Darago auonclo nostre, e fam saber que assegura a mi, e mon frare, e aquells qui entorn mi ab Loriflama passaran: mas dels altres nons pot fer segurs, que les sues gents son tantes, que nul hom no les poria capdellar: e axi veig que gran res de la gent que romas a nos perdrem. Respos lo Cardenal, e dix: senyor, pus ell vos fa esta gracia, pensats de passar, que mes munta sol la vostra persona, e de vostre frare, que no fa tot lals: e axi no tardé, e pensem danar, que aquells qui aci morran yran tots en Parays.

Capitol cxxxix. com lo Rey Phalip de França

ab son frare, e ab lo cors de son pare, e ab lo Cardenal, e Oriflama exi de Catalunya: e lo damnatge que van fer los Almugauers en matar gents, e trencar cofrens.

MONSENYER en Phalip appella sos Barons, e feu vna dauantera en q̄ fo lo Compte de Foix de cinch cents caualls armats, e apres anaua el ab lo Oriflama, e ab son frare, e ab lo cors de son pare, e ab lo Cardenal: e ab ells anauen

anauen entro a mil caualls armats. E puix apres venien totes les adzembles, e la gent menuda, e de peu: e a la rerafaga venia tota laltra caualleria qui era romasa, qui podien esser entro a mil cinch cents caualls armats: e axi mogueren de Puramilot, e pensaren de anar aquel jorn mateix ala Ionquera: e aquell jorn mateix larmirall ab tots los homens de mal fo al coll de Panicas. E aquella nuyt sap Deus quina nuyt hagren los Francesos, que hanch hu no sen desguarni, nen dormi negu: ans tota la nuyt oyrets plants, e gemechs: quels Almugauers, e seruents, e homens de mar feriren en les esponeres, e mataren gents, e trencauen cofrens: que major escaladis de cofrens oyrets, q̄ si fosets en vn bosch hon hagues mil homens qui no faessen mas estrellar lenya. Del Cardenal vos dich, que si hanch parti de Peralada, no feu mas dir oracions: esto fo entro a Perpenya, que ades ades cuydaua esser degollat, e axi passaren tota aquella nuyt. E lendemà mati lo senyor Rey Darago feu cridar, q̄ tot hom seguis la sua senyera, e que en pena de la persona nul hom no feris entro la sua senyera feris, e que les trompes, e les nacres tocassen: e axi tot hom saplega a la senyera del senyor Rey Darago. E com lo Rey de França fo arreat, e la sua dauantera passa per lo Pertus, lo senyor Rey Darago lexals passar, e tota la gent del senyor Rey Darago cridauen, firam senyor, firam. E lo senyor Rey capdellaua que no fos per res. E apres vench Loriflama ab lo Rey de França son nabot, e ab son frare, e ab lo cors de llur pare. E el Cardenal, axi com ya hauets entes que era ordonat, e pensaren de passar per lo dit lloch del Pertus. E axi mateix llavors les gents del senyor Rey de Arago cridaren a grans veus, senyor vergonya, senyor firam: e lo senyor Rey pus tenia fort, entro lo Rey de França fo passat, e aquells qui ab ell anaué pres Loriflama. E com les adzembles, e gents menudes començaren a passar, les gents del senyor Rey com vaeren aço, no creats quel senyor Rey, ne altre los pogues capdellar: axi q̄ vn crit se moch per la host del senyor Rey Darago, firam, firam: e llavors tot hom se llega correr sobre ells, e vaerets trencament de cofrens, e barreig de tendes, e de robes, e daur, e dargent, e moneda, e vexella, e tanta de riquesa que tot hom fo rich que si trobas. Queus dire? Que qui auant fo passat valch li, que de les adzembles, ne de la gent de peu, ne dels cauallers de la rerafaga non estorce hu que no fossen tots morts, e la roba barrejada. E com començaren a ferir, los auchs foren

tant grans que de quatre llegues los oya hom: si quel Cardenal quen oy, dix al Rey de França: Senyor ques aço? Tots som morts. Dix lo Rey de França; creats que nostre anonclo lo Rey Darago no ha poguda capdellar la sua gent; que affats ha haut daffany a laxar passar nos: que ja pogués oyr com la dauantera nostra passa, que tuyt li cridauen, senyor firam, e ell veyets que capdellaua ab vna escona muntera, que tenia en la ma. E puix com nos passarem, cridaren, senyor vergonya, firam, firam: e llavors encaras treballaua mas de capdellar: e cõ nos som passats, e les gents vaeren les adzembles quilz feyen en lull per la roba nols ha pogut capdellar: per que feyts compte que daquells qui son romasos hu non escapara, e axi pensem danar. Abtant passarem lo pertus, e en vn coll, qui es sobre vna ribera que hi ha, ells vaerẽ lo senyor Rey de Mallorca ab la sua caualleria, e molta gent de peu de Rossello, e de Conflent, e de Serdanya, e estech en aquell coll ab la senyera Reyalestesa. E lo Cardenal quilz vae, acostas al Rey de França, e dix. ha senyor, que farem, veus lo Rey Darago que jaus es exit de dauant? E lo Rey de França dix li (que sabia que axi era ordonat per lo Rey Darago, e per lo Rey de Mallorca) nous temats, que aquell es nostre auonclo lo Rey de Mallorca quins ve acompanyar. E llavors lo Cardenal hanch gran goig, pero no sen tench per trop segur. Queus diria? Quel Rey de França sacosta al Rey de Mallorca, e lo Rey de Mallorca a ell, e van se abraçar, e befar: e apres befa, e abraça mosnyer en Carles, e apres lo Cardenal. E lo Cardenal dix li, ha senyor Rey de Mallorca, que sera de nos, morrem ades? E lo Rey de Mallorca vael axi tramudat que parech que fos mort, e no poch estar que no faes vn somris, e dix: Senyor Cardenal no duptes, sobre nostra testa, q vos sots saul, e segur. E llavors ell se tench per assegurat, que hanch de sa vida non hanch tant gran goig. E pensaren de caminar, quilz auchs eren tant grans per les muntanyes, e els crits de les gents del Rey Darago, que tot lo mon paria quen vingues. Queus dire? De bell trot, lla hon podien trotar, pensaren danar, pus hagren passada la Reclusa: si que nos tengren neguns per segurs entro foren al Velo. E aquella nuyt romangueren al Velo lo Rey de França, e tota la companya: mas lo Cardenal sen pensa danar a Perpenya, e nols calech esperar rerafaga que darrera haguessen lexada, quen Parays los hagren totstramesos les gents del Rey Darago. E lendema lo Rey de França ab lo cors de

son pare, e ab son frare, e ab lo Rey de Mallorca qui nos parti dells, anaren a Perpenya: e aqui lo Rey de Mallorca feu los llurs ops vuyt jorns a tots, e cascun dia ell feya cantar misses per lo Rey de França. E la professo exia tot dia sobre lo cors que absolien, e de nuyt, e de dia: e feya cremar lo senyor Rey de Mallorca del seu aytant com foren en la terra mil brandons grans de cera. Si que tanta donor feu al cors del Rey de França, e a sos fills, e tots aquells qui ab ell eren, e al Cardenal, que tostemps la casa de França li deuria esser molt obligada, e la casa de Roma atre tal. Queus dire? Com hagren estat VII. jorns a Perpenya, e foren be reuenguts, anaren sen: e lo Rey de Mallorca acompanyals tro foren fora de la terra, els feu llurs ops. E puix partis dells, e tornasen a Perpenya, e los Francesos anaren sen en tal punt que daquells mateixos no escaparen deu per centenar que no morissen tots de malalties: e lo Cardenal anasen axi espaordit, que la paor no li poc exir del cors, entro que dins poch dies muri, e anasen en Parays ab aquells que ell hi hauia tramesos ab la sua perdonança. Queus dire? Que en tal punt sen tornaren, que aytant com lo mon dur en França, ne en tot son destret, no oyan parlar de Cathalunya, que nols mebra. E axi lexar vos he a parlar dels, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago, e de la sua gent.

Capitol cxl. com lo Senyor Rey Darago torna

a Peralada, e endreça tota la terra, els feu molts dons e gracies: e mana al Admirall tornas Roses al Compte Dampuries ab tota la vianda, e vi que hi hauia, e lo Senyor Rey sen ana a Barcelona hon foren feytes grans festes.

SI QUE com Loriflama fo passada, axi com ya hauets entes, e la gent del Rey Darago hanch mort, e presos tots aquells qui romasos eren, e guanyaré tot lo mon de riqueses, lo senyor Rey Darago tornasen a Peralada, e endresa, e adobá la vila, e hi feu tornar tot hom, els feu molts dons, e gracies: e axi mateix puis a Gerona, e Lalmirall anasen a Roses. E lo Senyor Rey Darago mana a Lalmirall, que retes Roses al Compte Dampuries, e que li donas tota quanta vianda, e vi hi hauia (que era vna gran cosa ço que valia) e que faes aço, e puix sen anas a Barcelona. E axi mateix

Alias, Bolo.

lo Senyor Rey com hach endreçada la ciutat de Gerona, anafen a Barcelona, e mana q̄ tot hom sen tornas en sa terra: e axi tots tornaren sen alegres, e pagats, e richs en llurs terres. E lo senyor Rey anafen a Barcelona, e lo senyor Infant Nanfos, e tots los richs homens, saluant aquells qui eren Demparada, e de la muntanya, e dels ports. E com lo senyor Rey, e Linfant Nanfos entraré per Barcelona, volch Deus que aquell dia mateix hi entra lo Almirall ab totes les galees, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol: e la festa fo molt gran en Barcelona, que james semblant no fo en neguna ciutat. Si quel senyor Rey aquell diu menge qui yench primer trague a taulat tres estills a cada carrera, e lo Senyor Infant Nanfos atre tant, e els altres portauen armes: si que la legre era tal que tot lo mon se deuia dalegrar. Empero la legre començaua cascu mati en Deus, com cascu mati la professo se feya per la ciutat, lloant, e glorificant Deus, de la gracia quels hauia feyta: e axi entro a hora de dinar metien tot llur temps en Deus a lloar, e beneyr, e fer gracies, e de pres menjar feyen altres jochs. Queus dire? La festa dura V I I I. jorns.

Capitol cxlj. com lo Senyor Rey Darago tra

mes Linfant Nanfos a Mallorca ab gran poder de cauallers, e Almuguers per pèdre la ciutat, per raho quel Apostolich endreçaua quel Rey de França haques la Illa de Mallorca, la qual volch guardar lo senyor Rey en Pere.

C O M la festa fo passada, lo senyor Rey apella lo senyor Infant Nanfos, e Lalmirall: e dix los, Infant nos volem quen continent vos aparellets per passar ab cinch cents cauallers, e Lalmirall yra ab vos, e assatiats Mallorques. E el feyt sera axi ordonat, que a poch dies que hi siats, la ciutat vos sera retuda, e tota la Illa, e Yuiça atre tal: e aço no tardets, ans se faça tantost. E lo senyor Infant respos, ço q̄ vos manets sera feyt: veus mi aparellat, ordonat vos qui volets que vaja ab mi. E Lalmirall qui era molt saui caualler dix al Senyor Rey, Senyor merce, placiaus quem perdonets ço queus vull demanar. Dix lo Senyor Rey a Lalmirall, digats tot segurament. Senyor donchs placiaus queus placia dir a Lalmirall ques aço queus mou, que nos anem a Mallorca. Dix lo Senyor Rey al Almirall,

be

be deys, e plaume que l'infant, e vos ho sapiats: veritat es que a nos es cert per lletres que hauem danichs nostres que hauem en Genoua, e en Venecia, e en Pifa, que el Papa cuyda endreçar quel Rey de França haja la Illa de Mallorques de nostre frare, a grat, o a força. E la força es que li cuyda fer per dos fills seus que li te a Paris los majors que ha: que si per grat no la li volien lliurar, que li diga que tolra la testa a sos fills, sino la li lliura, encara que li tolra Muntpeßler, e a Rossello, e Conflent, e Serdanya. E axi breument yo no trop qui lin gosas dir de no, per que es mester que nos guardem nostre frare daquesta occasio, e nos, e nostra terra: que per Mallorca se poria perdre tota Cathalunya ab les comunes aqui fa gran enueja, que volenters se metrié, e per diners ajudarien al Papa, e al Rey de França: si que aquesta cosa hauem nos feyta a saber a nostre frare lo Rey de Mallorca. Si que aximateix na ell semblant raho, perque ell ha manat alguns prohomenes de la ciutat, que facen semblant ques facen forçar: mas quen continent a poch dies que reten la terra al Infant. E axi vosaltres hauets tantost la ciutat, e lo Rey de Mallorca nostre frare seran fora de perill, e nos fora de tota sospita. Que si vna vegada hi entraua lo poder del Rey de França, e de les comunes, james lo Rey de Mallorca no si veuria. E a ell val tant que nos la tengam, com ell: que pus hajam, e ell haja sos fills en sa terra, tantost nos la li retrem. E Lalmirall dix, Senyor molt saui pensament hauets haut, e per vos, e per lo Rey de Mallorca: e dich vos q̄ cela cosa q̄ a mi feya paor desta guerra, era que la Illa de Mallorca no fos contra nos. Donchs, dix lo Senyor Rey, Almirall pensats vos en danar ab les galees a Salou, e lla feyts aparellar lenys qui us porten tot ço que ops hajats: e Linfant pens sen danar ades a Tarragona, e nos trametrem li los richs homens, e cauallers aquells de qui sia be acompanyat, entro ala quantitat dels D. cauall. rs. E volem que vaja ab vosaltres en Corral Lança qui es bell parlar, e molt saui: e ordonarets q̄ll entre dins la ciutat a parlar ab los prohomenes, e Nesbert de Mediona axi mateix qui ha molt vist, e oyt. E feyts en guisa que vna col no tocassen, ne res no talassen les nostres gents: q̄ ordonat es, q̄ a poch dies q̄ hi hajats estats, vos sera retuda la ciutat, e puix tota la Illa. Mas bo es q̄ nos faça de continent, ans parega que sien forçats, per tal quels Francesos no poguessen entrar en mala sospita contra nostre frare lo Rey de Mallorca: q̄l seu perill es ayat

char

char a nos, com dela nostra persona: e d' sos fills, axi com dels nostres. Perque hauem menester, e nos, e ell, que ab seny façam nostres faenes, ab tal gent hauem a contendre. Deus per la sua merce nos hi ajud: que plagues a Deus que ells anassen ab tant bona fe ab nostre frare lo Rey de Mallorca, com ell los va, e los yra, e a nos plaura que james en ell no troben mas veritat, e tota lleyaltat: q̄ de tal pare, e de tal mare naixquem ell, e yo, que altre no par quen nos se deja trobar, e per amichs, e per enamichs: que per enamichs que hom haja no deu affollar sa fe. E axi pensats ala bona hora danar. E tantost Lalmirall pres comiat del senyor Rey, e anas recullir, e feu la via de Salou ab totes les galees, e en Ramon Marquet, e en Bñg. Mallol axi mateix ab les llurs galees. E lo senyor Infant axi mateix a cap de quatre dies hach pres comiat del senyor Rey son pare quel agracia, e el beney, e li doná la sua benedictio: e anasen a Tarragona. E lo senyor Rey trames li la caualleria, e dos mil Almugauers. E aço se feu, perço que paregues que per força podien hauer la ciutat, e la Illa: e si ab poca gent passas fora masa manifest, que per volentat del senyor Rey de Mallorca fera retuda, e pogran hauer molt perill, axi com dauant es dit. Araus lexare a parlar del senyor Infant, e del Almirall qui saparellen de recullir, e tornar vos he a parlar del Rey Darago.

Capitol cxlij. com entesa la lletra del Senyor

Rey Darago, lo Rey de Mallorca trames vna barca armada ab lletres de segret al noble en Pons Saguardia llochinent en Mallorca: e com lo senyor Rey en Pere pensa venir a Xatua per lliurar sos nabots, e fer don Alfonso Rey de Castilla.

TANTOST com ells se foren partits del senyor Rey, lo senyor Rey de la sua ma escriui vna lletra al Rey de Mallorca, q̄ li escriui cascuns vos ho podets pensar, segons les paraules que dauant hauets enteses. E com lo Rey de Mallorca hach reebudes les lletres del senyor Rey Darago son frare, trames vna barca armada a Mallorca ab lletres que escriui de la sua ma, que trames al noble en Pons Saguardia, qui per ell era llochinent en Mallorca: e axi mateix ne trames a daltres prohomenes de segret de

de Mallorca que los feu saber, aço nom se, mas cascuns vos ho podets pensar. E com lo senyor Rey Darago hach hauda resposta del senyor Rey de Mallorca, alegre, e pagat partis de Barcelona, per anar a Salou, per ajudar, e per espatxar tost lo senyor Infant. E despuix enteniasen a venir al regne de Valencia, per trer de Xatua don Alfonso, e don Ferrando de Castilla nabots seus, e que fos Rey de Castilla don Alfonso, perço que venjas be de son nabet lo Rey en Sanxo de Castilla, qui axi li era fallit als ops, e li era vengut menys daço que li hauia promes. E axi voliansen venjar en tal manera, que tot lo monde prengues exempli.

Capitol cxlvij. com lo Senyor Rey en Pere

Darago partint de Barcelona pera venir a Xatua comença a malauejar de refredament: e com essent a Vilafranca de Panades li pres febra, hon feu son testament, e reebe lo cors precios de Iesu Crist.

COM fo partit de Barcelona, que lleua gran mati, ell se refreda, e ab aquell refredament vench li cremor de febra, axi quell se offeri assany per lo cami, en tal manera q̄ hach a romandre a sanct Climent: e trameteren tantost a Barcelona a mestre A. de Vilanoua, e a a altres, e faeren li fer pendre al mati laygua, e guardaren la, e tuyt digueren comunament era de fredor, e que no tenia res: e aquell dia caualca, e ana a Vilafranca de Panades, e com fo lla, lo mal li fo entuxat, axi que hach de la febra asats. E com la febra li fo espayada, ell se feu venir lo seu escriua ab qui feya sos segrets, e feu son testament be, e ordonadament aquell dia: puix lédema lo reconech, e puix laltre: e com tot lo hach regonegut, e feyt tot a sa volentat, ell lo se feu publicar, e hi reebe per testimonis Prelats, e richs homens, e cauallers, e honrrats ciutadans, e homés de les viles. E com aço fo feyt ell se confessa moltes vegades, ab Bisbe, e ab Labat de Sentescrèus, e ab Preycadors, e ab frares Menors, e deneja molt be sa consciencia: e puix reebe molt be lo Saluador, e molt deuotement ab gran deuocio, en presència de tot hom, mentre en la cambra pogre caber, e ab plors, e ab llagrimas qui dels vlls li exié reebe lo. E axi mateix, plorauen tots aquels qui eren. E com aço hach feyt, e lo mal tota hora li entuxaua, axi que la nouella anaua per tota la terra, especialment al senyor

senyor Infant Nanfos qui ja sera recullit. E com ho entes, ell hach de consell que hi vengues: e com fo a ell, e lo senyor Rey lo vae, dix li: Infant, quius ha donat aquest consell que a nos vinguessets? Sots vos metge, quins poguessets cōsell donar a nostra malakia? Be sabem que vos sabets, que no ho sots, e axi nons feyts fretura: e si axi mateix plau a nostre Senyor ver Deus que passem daquesta vida en aquest punt, aytant poch hich farets fretura, q̄ nos hauem ja feyt nostre testament, e publicat: per que pensats vos ne de tornar, e recullits vos a la bona hora, que la vostra anada es molt bona envers Deus, e envers vostre regisme, e de vostre frare lo Rey de Mallorques: e la tarda poria tornar a gran dany. E sobre aço lo senyor Infant besa li los peus, e les mans: e lo senyor Rey besa en la boca, e li doná la sua benedictio, el senya mes de deu vegades: e tantost mes se el cami, e anas recullir a Salou ab la gracia de Deus.

Capitol cxliiij. com lo Senyor Infant Nanfos

passa en la Illa de Mallorques, e com assaia la ciutat, e a poch de dies entra en parlament ab los prohomens.

TANTOST com se fo recullit, lo vent se mes a la terra, e faeren tuyt vela: e a poch de temps foren en la Illa de Mallorques, e preferen terra a la Poraça: e lla posaren los caualls en terra, e lo senyor Infant ab tota la caualleria, e Almugaueria anas a tendar a les torres Lauaneres: e Lalmirall ana lla ab totes les galees. E com tot hom fo en terra, lo senyor Infant feu cridar en pena de la persona, que nul hom no talas, ne fes mal, ne damnatge negu en la orta, ne a res que hi fos: e com aço fo feyt, dins poch de dies entraren en parlament los vns ab los altres, axi quen Corral Lança per lo senyor Rey Darago entra moltes vegades dins la ciutat a parlar ab lo lloctinent, e ab los prohomens: e ades anaua de la ciutat al senyor Infant, e ades tornaua dins.

Ara vos lexare ells estar, qui estan en llur parlament,
e tornare a parlar del Senyor
Rey Darago.

Capitol

Capitol cxlv. cō lo senyor Rey en Pere Darago

seu publicar segona vegada son testament dauant Larquebisbe de Taragona, e beuyt Bisbes: e com lexa Linfant Nanfos hereu vniuersal del regne Darago, e de Catalunya, e del regne de Valencia: e al senyor Infant en Iacme Rey de Sicilia.

COM lo senyor Infant fo partit del senyor Rey, lendemà lo senyor Rey volch quel seu testament se publicas altra vegada, en presencia del Archebisbe de Taragona qui aqui era, ab be VIII. Bisbes, tots naturalls de la terra del senyor Rey Darago, e Abats, e Priors, e homens dordra, e richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles. E com tots foren dauant lo senyor Rey, lo testament se legi axi alt que tuyt lenteseren: e lexa sos Marmesos Larquebisbe de Tarragona, e Bisbe de Barcelona, e Labat de Sentescreus, e richs homens, e cauallers, tots bons, e sauis, e discrets, e bons Chrestians: e que aconeguda daquels, tots sos torts fossen restituyts. E lexa quel seu cors fos enterrat el Monestir de Sentescreus qui es molt honrrat Monestir de monges, e es tro a sis llegues prop del dit lloch de Vilafranca. E lexa hereu vniuersal lo senyor Infant Nanfos del regne Darago, e de Catalunya, e del regne de Valencia: e lexa li tots los drets qui a la corona Darago, e al Comptat de Barcelona, e al regne de Valencia pertanyen en totes les quatre parts del mon. E daltra part, lexa al dit senyor Infant Nanfos, que li comanaua madona la Regina sa mare, que fos de sa vida dona, e Regina: e que nul temps no exis de sa voluntat, e que lamas, e honrras axi com aquell qui hauia la millor dona, e la pus sancta de mare qui el mon fos. E daltra part li lexa lo senyor Infant en Pere son frare menor qui era, que li degues donar consell, e vida aytal cō tanyia a fill de Rey: encara li lexaua sa germana madona la Infanta Violant, q̄ li fos tengut de donar Rey per marit, qui fos daltra sanch. Daltra part, lexa lo regne de Sicilia, ab sos drets q̄ li pertanyien en les quatre parts del mon, al senyor Infant en Iacme qui era apres del senyor Infant Nanfos de dies: e lexa vinclat, que si lo senyor Infant Nanfos moria sens infants de lleyal cōjugi, que tornas lo regne Darago, e de Catalunya, e lo regne de Valencia, ab tots los drets que pertanyien al regne Darago, e al Comptat de Barcelona, e al regne de Valencia, al senyor Infant en Iacme, axi com ho lexaua al senyor Infant Nanfos. E si per ventura lo senyor Infant en Iacme moria abans quel senyor Infant Nanfos,

fos,

fos, quel regne de Sicilia romangues al Infant Fraderich: e quel lexaua en poder del Infant en Iacme, que li donas aquella vida que tany a fill de Rey. E encara lexaua axi mateix madona la Regina, que tostemps en sa vida fos dona, e senyora, e Regina: e lamas, e la honrras, axi com ho lexaua al senyor Infant Nanfos. E axi mateix dela Infanta madona Violant llur germana, q̄ li fos tégut de donar marit Rey, qui fos dalta fanch. E puix el testament hach moltes daltres coses, que a mi no cal retrer: perço com no toquen a la mia materia. E com lo testament fo lest, e publicat, lo senyor Rey demana a tots, axi com a lleyals vassalls, que li diguessen, si los paria que be stigues. E cascuns lloaren li ho, cō per cert axi fo feyt sauiament, e madura, e ab gran deliberacio: com tanyia a fer a ell, qui era lo pus saui senyor del mon, e lo pus auist en tots feyts. E com aço fo feyt, e publicat, lo senyor Rey estech be confortat: e tot hom se pensa que ell fos be millorat: e lendemà lo mal li entuxa, qui era la vesprada del benaueturat sanct Marti, e tot aquell dia ell sofèri molt affany, e la nuyt. E lédema lo jorn del benaueturat mosenyer sanct Marti, caualler de De^o molt gracios, e digne, nostre senyor volch apellar al seu regne aquest senyor Rey en Pere, Rey Darago, lo millor caualler del mon, e lo pus saui, e lo pus gracios a totes gents qui hách naixques. Axi com aquell qui hach mes gracies en sa persona, que hó qui may fos. Daltra part, q̄ lexa quatre fills, los pus sauis, e los millors darmes, e de tots feyts que el mon fossen: e els pus cortesos, e los mills nodrits. E lexa dues filles, la vna qui era Regina de Portogal, l'altra qui era donzella. E daltra part, quen sa vida hach presa venjança de tots aquells qui tort li tenien a ell, ne a sos fills: es vae sobira de tots sos ena michts: e hach crexcuda la sancta fe catholica, e montuplicada. E morts. e vençuts molts maluats Sarrahins. Queus dire? Quia no trobarets en lligenda neguna, que hanch Deus faes tantes gracies, ne merce a negu Rey. E encara que sos fills eren de edat de regnar, que hanch la casa de Arago no calech vn jorn vagar, a fer secucio de ço que ell ha- uia començat. Si que Deus vae: que no hi feya fretura, tant bons fills hi haui, volch lo aquest beneyt dia acompanyar ab lo Baro sanct Mar ti, si que la mort sa costa. E com lo Rey conech que la sua si era prop, pres comiat de tuyt, els comana madona la Regina, e los Infants, e puix los senyá, els beney.

Capitol

Capitol cxlvj. com lo Senyor Rey en Pere Da-

rago passa desta vida, e fo sebolit el Monestir de Sentescreus: e com los marmessors trameteren vna galea a Mallorques al senyor Rey Nanfos darago, e a Sicilia al Senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia.

COM aço fo feyt, feu se donar vna creu que li estaua da uant, e reebela en ses mans, plorant ab grá deuocio: e dix molta bona oracio. E com ho hach feyt, lleua los vlls al cel, e senyas tres vegades, e puis abraça la creu, e croa los braços sobre ella, e dix: Pare senyor, ver Deus Iesu Christ, enles vostres mans coman lo meu esperit, e placiaus per la sancta passio que preses, que reebats la mia anima en Paradis, ab lo benaueturat mosenyer sanct Marti, de qui vuy fan tots los Chrestians del mon festa, ab los altres sancts beneyts. E com aço hach dit, lleuá los vlls al cel, e la rima li parti del cors en lany de M. CCLXXXV. lo jorn de sanct Marti, e ab los altres sancts en Paradis, axi com si fos vn Albat, e anafen ab los an- geles en Paradis. Deus per la sua merce vulla que axi sia, e axi deuem tuyt estar dopinio, que ell sia ab lo benaueturat sanct Marti, e ab los altres sancts en Paradis que hanch Chrestia no feu tant bona fi, com ell feu, ne ab major contricio. E com lo senyor Rey fo passat daquesta vida, vaerets dols, e plors, e crits, q̄ james aytals no foren feyts, ne oyt. E dementre que tuyt plorauen, los marmessors aquells qui en aquell lloch eren, hauien ja feyta armar vna galea en Barcelona, com vaeren quel senyor Rey estaua mal. E tantost com fo passat, hagren vn cau- aller saui, e bo, e donarenli dos trasllats autenticos del testament del se- nyor Rey, e manarenli que sanas recullir tantost a Barcelona, en la ga- lea que trobaria aparellada: e que faes la via de Mallorques, e lla hon trobaria lo senyor Rey Nanfos Rey Darago, que lla anas. E com seria lla hon ell fos, que nul hom no auallas en terra, mas ell tot sol: e que a la galea nul hom no lexassen acostar. E com seria lla, que ell que parlas ab lo dit senyor Rey, e ab Lalmirall tant solament, e digues los la mort del senyor Rey, e que li donas la hu dels trasllats del testament. E tãtoft com aço hauria feyt, ques recullis, e que sen anas en Sicilia, e que da- uat tot hom faes la via de Sicilia: e com seria en Sicilia digues a mado- na la Regina, e al Senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia, e al Senyor In- fant en Fraderich, la mort del senyor Rey. E donas al Senyor Rey en

Mori lo
Rey e Pe
re Dara
go e l'ay
12852

Q ij Iacme

Iacme laltre trasllat del testament. E lo caualler dix, que aparellat era de fer ço que ells manassen. E anasen a Barcelona, e trobá la galeca aparellada de recullir: e tantost bate de temps, e anasen. Ara dexare a parlar dela galea, e tornare a parlar del senyor Rey Darago. Axi com jaus he dit, lo dol fo gran, quis feu per tora la terra, quels missatgers nanafen per totes parts. E lendema hi hach mes de mil persones, e de Tarragona mes de cinch milia, e de tot lo camp de Panades: axi que tanta gent si aplega, que no podien caber en Vilafranca, ne a daes llogues prop. E lendema ab gran professo portaren lo cors al Monestir de Sentelcreus, e aqui faeren loffici molt solemniat, perço com ell era absolt, e hauia jurat manament de sancta esgleya, e hach hi preychs, e tota aquella solemnitat que tanya a fer aytal Senyor. E vaerets hi depuix fo passat desta vida, entro fo mes en terra, mes de deu milia persones ab sengles brandons en les mans. E com lo senyor Rey fo enterrat cascuns sen anaren en llurs terres, e per tot trobauen grans plants, e grans plors. Deu per la sua merce haja la sua anima, Amen. Que mort es aquell qui altre Alexandri fora estat el mon, si sol deu anys hagues mes viscut. Ara vos lexare a parlar dell, e tornare a parlar del missatger qui sen va ab la galea a Mallorques, e en Sicilia.

Capitol cxlvij. com se sabe la mort del Senyor

Rey en Pere a Mallorques, e en Sicilia: e los plants, e plors que van fer tots los de Macina.

COM LA galea fo partida de Barcelona, dins poch dies fo a Mallorques hon trobá lo Senyor Rey Darago Nansos a les torres Lauaneres: e feu tot ço que li hauien manat los marmessors del Senyor Rey son pare, e aytat mes, que ab les pus belles vestidures que hach ell exi en terra, e aço feu sauament: per que diu lexempli del prohom, tramit saui, e no li digues que faça: per que tot senyor, ciutat, o vila deu molt metre sa punya que com tramet missatge, quel trameta pus saui que puixca: que bon missatge honrra son senyor, o sa comunitat, e porta ço per que va a bonafit. E com hach parlat ab lo senyor Rey, e ab Lalmirall, acullis, e feu la via de Sicilia, e a poch de temps ell fo en Sicilia, e trobá madona la Regina, e el Senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia, e Linfant en Fraderich

rich a Macina: e dix los la nouella, e feu tot ço que li fo manat. E com la mort fo publicada, e lo testament fo lest a Macina, vaerets dols, e plors per tota Sicilia, e per tota Calabria: que be durá vuyt jorns als mas plorar.

Capitol cxlvij. com Linfant en Iacme se corona

Rey de Sicilia a Palerm, e les grans festes que hi van fer: e com feu armar XX. galees, e feu Capita delles a en Berenguer de Sarria.

ECOM fo passat lo dol, lo senyor Rey mana per tota Sicilia, e per tota Calabria, que tot hom fos a jorn cert a Palerm a la festa, que ell se coronaria Rey de Sicilia, e de tot lo regne. E les cartes anaren de totes parts: e com les cartes ne foren anades, lo senyor Rey, e madona la Regina, e Linfant en Fraderich anaren sen a Palerm: e com foren lla la festa comença molt grá, e lo jorn fo vengut quel senyor Rey hauia donat: e aqui ab gran alegre, e ab gran festa lo Senyor Rey en Iacme pres la corona del Reyalme de Sicilia, en tant bona hora, e ab tal gracia de Deus, que james no fo Rey qui tant gracios, ne tant astruch fos a ses gents, e es encara, e sera molts anys, si a Deus plau. Que depuix fo coronat, si les gents de Sicilia, e de Calabria sembrafen pedres, si cullirien bell forment, o bell ordi, quen veritat en Sicilia se tenien, e en Calabria XX. castells de richs homens, qui cascu feya major messio que vn Rey no fa, e tuyt eren richs assats: e la cort sua era rica, e bona de thresor, e tot be: per que li poden dir a lo senyor Rey en Iacme benauenturat. E com la festa fo passada, ell sen torna a Macina, e tantost feu armar XX. galees, e feu ne Capita vn caualler qui ell amaua molt per nom en Bñ. de Sarria: que segurament podia hom dir, que ells eré dos germans per nom lo dit en Bñ. de Sarria qui era major de dies: e laltre en Vidal de Sarria, que de cascu, có vos digui dauant den G. Galceran, pogra hom fer vn libre de llurs proeses e de llurs caualleries, e de tots feyts darmes. E majorment del dit en Bñ. qui era, e es estat, e es encara lo pus llarch de cors que caualler qui hach fos en Espanya: e ha haut tal senyor qui be li ho ha mostrat, ço es saber aquest senyor Rey de Sicilia, qui puix per temps lo feu noble, segons que per auant oyrets en son lloch, e en son temps.

Capitol cxlix. com lo noble en Berenguer de

Sarria ab XX. galees correch tota la costera de Malfa, entro a la feu de Roma, hon hach preses galees, lenys, e barques.

XI com les XX. galees foren armades, en hach feyt Capita lo dit Berenguer de Sarria, ell li maná ques penhas de recullir, e que faes la via de Napol, e que sabes que si feya e puix ques giras a Xicle, e que bates la costera entro ala feu de Roma. E com seria tornat ell passaria en Calabria, q̄ ell volia donar a conexas als enamichs, quel Rey Darago no era mort: ans dabás haviem a contrastar ab vn Rey, mas daqui auant naurien a contrastar ab dos, qui son vn cor, e vn cors, e vna volentat. E com aço hach dit, en Berenguer de Sarria pres comiat dell, e de madona la Regina, e del Infant en Fraderich, e recullis en la bona hora, e en la guarda de Deus: e bate tota la Calabria, e venchsen al cap de Pelanuda, e del cap de Pelanuda, ell se mes en mar, e feu la via de la costa de Malfa, e aquella costa era poblada de la pus mala gent, e dels majors cosaris qui el mon sien: especialment dun lloch que hach nom Passata. E penhas que si la costa de Malfa corria faria quatre bons serueys al senyor Rey de Sicilia, e a ses gents, e al senyor Rey Darago atre tal, e a ses gents. La vna que venjaria lo damnatge que haviem feyt en les guerres passades, l'altra com serien destroyts, que daqui auant no porien mal fer: l'altra que seria lo millor feyt darmes, e el pus auenturat que gran temps ha fos feyt daquella part. E axi com fo mes en cor, axis feu, e compli: e abans que alba de jorn fos ell hi pres terra, e hach tota la gent en terra prop de la ciutat de sanct Andreu de Malfa: e correch tota la muntanya. Axi que quatre jorns hi estech, e affega, e crema major, e menor: e Reuel, e Passata, e tot quant hach en la muntanya: e estech senyera alçada, e aná cremant, e affegant tot ço que trobá: e sobrepres els llits los maluats de Passataris, axi que tots nanaren aytal: e cremá hi galees, e lenys que tenien en terra tirats, que non lexa hu aqui, ne é lloch de la costa. E com tot ho hach cremat, e affegat, recullis, e aná a Sorrento, e feu atre tal: e hagra atre tal feyt de Castellamar, sino fos molta caualleria que hi hauia venguda de Napol. Queus dire? Quentrasen al port de Napol, en trague naus, e lenys, e ni cremá, e puix bate la costera entro a la feu de Roma: e pres naus, e lenys, e galees q̄ trames

en

en Sicilia. E sabes lo gran viafora qui era per tota la costera, e en la boca de la feu de Roma, que pres tots quants lenys hi hauia, demana La postolich que era aquest brugit. E digueren li Pare sanct, aço es vn caualler de Sicilia per nom en Beréguer de Sarria, qui es vengut ab XX. galees de Sicilia, e hach cremadá, e affegadá tota la costera de Malfa, e el port de Napol, e tota la costera hach barrejadá: e daci de la feu de Roma ha tretes galees lenys, e barques que res no li pot durar dauant. A Deus, dix lo Papa, ques aço que ab tants Diables ha a contrastar, qui ab la casa Darago contrasta. Que cascu daquells cauallers de Cantaiunya son Diables encarnats, que res nols pot estar dauant, ne per terra, ne per mar? A Deus, plagues quells fossen reconciliats de la sgleya, que aquestes son gents ab qui conquistariem tot lo mon, e metiem a baix tots los infels: perque prech Deus que trameta pau entre la sancta sgleya, e ells. E Deus perdo al Papa Marti, que axi los traguc dela sgleya: mas si nos podem en breu, si a Deus plau, los reconciliaré, que molt son gents valents, e de gran bontat: que no ha gayre de dies que han perdut llur Senyor qui era lo millor caualler del mon, e creu que sis seran sos fills, qui en axi comencen.

Capitol cl. com lo Senyor Rey en Iacme de

Sicilia passa en Calabria per guerrejar: e com lach tota netament, saluant lo castell Destill.

COM EN Berenguer de Sarria hach feyt tot aço, ab gran guany tornasen en Sicilia, hon trobá lo senyor Rey qui fo molt pagat de ço que hach feyt, e sis foren tots los Sicilians, per lo gran damnatge quels Malfatás los feyen tot jorn. E tantost com les galees fosen a Mancina, lo senyor Rey passá en Calabria ab grá gét, e aná vesitar totes ses terres: e aytant com caualcaua dela terra, qui encara no era sua, aytats sen retien a ell: si que per cert, si Lalmirall fos ab lestol estat, aquella saho en la ciutat de Napol, dretament sen fora anat. Queus en diria pus? Que netament hach tota Calabria, saluant lo castell Destill, axi com dauant vos he dit, e Taranto, e Principat, e el cap de les Llengues e Otrento qui es bona ciutat, e Archebisbat: e basta puix deça Principat entro a Senler prop a XXX. milles. E axi com lo senyor Rey hach

Q iiii

con-

conquest ço qui entorn li estaua, anas deportant, e caçant per la Calabria: perço com es la pus sana prouincia del mon, e la pus graciosa de totes sanitats, e les millors aygues, e les millors fruytes del mon: e en la Calabria hauia molt hòrrat rich home caualler poblat de Cathalunya e Darago, e del pays mateix: e axi lo senyor Rey anaua de conuit en conuit, e de plaer en plaer. E com lo senyor Rey sanaua axi deportant, en Beréguer de Sarria vench ab les galees a Macina, e axi mateix hach molt guanyat en aquesta entrada. Ara vos lexare a parlar dell, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clj. com lo senyor Rey Darago sabu

da la mort de son pare enanta en tal manera que a poch de temps hach Mallorques, e Yuiça, e sen torna en Barcelona hon li fo feyta festa.

OM lo senyor Rey Darago hach haut lo missatge de la mort de son pare, ell feu enantar en sos affers en tal manera que a dos jorns apres quel missatge hach haut se rete la ciutat de Mallorques a ell. E lo noble en Ponç Saguardia mes se al Temple: e puix a dos jorns que la ciutat se fo retuda, publicas la mort del senyor Rey en Pere, es legi lo testament, e vaerets plors, e crits, e plants los majors del mon. Queus en faria plus llongues noues? Que be VI. jorns durá lo dol, que nul hom no feu res en la ciutat. E com lo dol fo passat, lo noble en Ponç Saguardia retes al senyor Rey: e lo senyor Rey sa, e faul, ab tota sa companya qui ab ell sen volgren anar, feu los posar a Coplliure, e de Coplliure anasen a Perpenya. E lo senyor Rey de Mallorques rebel fort be, e li feu tostemps molta donor: e deuia ho fer, que ell lo serui tostéps molt be, e era dels bons cauallers del mon. E com lo senyor Rey Nanfos hach trames en Ponç Saguardia, ell lexa per procurador de la ciutat, e de la Illa Gebert de Mediona, e llexa li bona companya. E puix pres comiat de la ciutat, e de tots aquells prohombres de fora que hi eren venguts, e anasen, e feu la via de Yuiça. Ara es ver que ell mentre tenia setge en la ciutat de Mallorques hauia trames en Yuiça que sabes llur voléat, sis retien a ell. E los prohombres de Yuiça prometeren li, que ço que faria la ciutat de Mallorques, farien ells: per que ell ana en Yuiça, e tantost

los prohombres reberé lo ab grá honor, e entra dins lo castell: e estech hi dos jorns, e llexa hi vn caualler molt saui, e bo, per nom en Lloret, p Castella. E pres comiat, e anasen a Barcelona: e aqui fo li feyta grá festa e de Barcelona trames per tots sos regnes a richs homens, e ciudadás, e homens de viles, que a jorn cert li fossen a çaragoça.

Capitol clij. com Lalmirall en Roger de Luria

correch tota la costera de Probença, e hach barrejada Serinya, e Achda, e Viats, sens que no muris fembra, ne infant de XV. anys auall, ne hom de xexanta en sus.

OM LO senyor Rey hach trames ses cartes per totes parts, quel jorn que los dona que fossen a çaragoça, perço com ell volia fer festa a pendre la corona, Lalmirall vench a ell, e dix li: senyor, vos hauets donats cinquanta jorns, que tot hom sia a çaragoça a la vostra festa de coronar, e a mi seria molt que les companyes de les galees estiguessen axi vagants. E perço ab la gracia de Deus: e vostra, yo mich portare, e yre a barrejar la costera daci a Marsella, e fare en guisa que ab la ajuda de Deus yo sia tornat tantost, ab temp q̄ puixca esser a çaragoça a la vostra coronacio. Dix lo senyor Rey al Almirall, deys be. E com fo en la mar de cap de Leuçata anasen ala plaja del Grau de Serinya, e aqui a lalba del dia posá la gent en terra, e ell exi entro ab C. homens a cauall, e al jorn ells foren a Serinya, e barrejaren tota Serinya, e tota la terra: e lo via fora ana per tota la encontrada, e vench a la ciutat de Beses quin es luny dos llegues, e la host de Beses exi, e vench a Serinya, e foren per compte X X X. milia persones ab daltres llochis qui si mesclaren ab la host de Beses. E Lalmirall dix a les sues gents: Barons, vuy es lo dia que la casa Darago, e les sues gents per tostemps guanyaran honor, e preu per tota esta encontrada, que ço que ve, es gent mortal, que nul temps vaeren vn hom fello, perque firam de ple en ple, que vosaltres veurets que no hauran mas las espalles, e la caualcada sia Rey al, que tot quát si guany cascu, tot se sia seu. Empero manam a cascu sots pena de traycio, que no prenga roba, ne cauall, entro la batalla sia fenida: e axi ho atorgaren tuyt, e entretant la host se acostá a ells, ques pensauen que no calgues mas lligar. Ab

O v tant,

tant, com foren tant prop quels darts pogren jugar, e les ballestes a triquet trer, les trompes, e les nacres tocaren. E Lalmirall, ab los homens a cauall van brocar als homens de cauall qui eren be C C C. d'altra part, qui Francesos, qui del pays, e dels Almugauers que hi ha- uia be dos mil, van trametre llurs darts, que hanch hu non pecá que no metes hom mort, o nafrat per mort: e les ballestes van desparar a colp, axi que tant fo lesforç al començament, que Lalmirall, e la com- panyia faeren, que cridaren Arago, Arago, q̄ a colp aquells van girar, axi de cauall, com de peu. E Lalmirall, e els altres foren en ells. Queus dire? Que lencals durá entro a mijá llegua de Beses, e hagra durat en- tro a la ciutat, mas vespres feya: e a Lalmirall feya li paor, que de jorn no pogues tornar a les galees, perço com eren en plaja, la pijor qui sia de Llevant a Ponent. E axi capdella la gent, els ne feu tornar: e axi tor- nant, lleuaren lo camp: mas nols cal demanar lo gran guany que hi fae- ren. E axi com nuyt fo, ells foren en la plaja dauant les galees, e crema- ren, e affegaren tot Serinya, saluant la sgleya, que es molt bella de ma- dona sancta Maria de Serinya. E aquells de Beses, e dels altres llochs reculliren sen a Beses: e hagren tanta de gent perduda, que be veyen q̄ lendema si Lalmirall tornaua, que no li porien defendre la ciutat, si gent estranya no hauien. E axi trameteren aquella nuyt a via fora per tota aquella encontrada, que venguessen a defendre la ciutat de Be- ses, que la major part de la gent hauien perduda: e podien ho dir per veritat, que non tornaren dels deu dos, e axi muriren tuyt sens que Lalmirall, com hach regonéguda la companya, no trobá que hagues perdut mas set homens de peu. Si que a Beses hach venguda al mati molta gent: mas daço Lalmirall no hach cura: mas de mijá nuyt auall recullis ell, e la sua gent, e anaren sen al Grau de Achda, axi que hi fo a lalba del dia, e posa la gent en terra, e per la agulla de Viats muntaren- sen les galees sotils, e els lenys armats: e les galees grosses anaren sen a la ciutat Dachda, e en cascu de aquests llochs prengueren tots quants lenys, e barques trobaren. E Lalmirall ab la meytat dels homens a ca- uall, e ab la meytat dels Almugauers, e ab gran res de les Xurmes ana- sen ala ciutat Dachda, e pres la, e barreja la tota: e no volch, que fem- bra, ne infant ne moris negu: mas del homens de X V. anys en sus, e de LX. en jus nanaren a tall, e tots los altres restaura: e barrejá, e affegá tota la ciutat, saluant Lepiscopat, que james ell no consenti, q̄ a sgleya faes

faes hom damnatge negu, ne ahontas hom fembra neguna. Aquestes dues cofes se retench Lalmirall tostemps, que no consenti que negu faes damnatge a sgleya, ne hi lleuas valét de vn boto. E axi mateix que fembra neguna fos ahontada, ne despullada, ne tocada en sa persona. Per que Deus lin rete bon merit: que lin doná victories, e li feu bona fi. E l'altra companya sua anaren a la vila de Viats, qui per terra, qui per la agulla amunt: e axi mateix barrejaren ho tot, e hagueren ne tot ço que hi era, lenys, e barques, que hi hauia en la agulla amunt moltes, e axi mateix lo via fora aná per tota la encontrada. E aquells de Sentia- beri, e de Lupia, e de Giga vengren a mar: mas com foren prop Dach- da, noues los van venir, com hauia pres lo dia passat a aquells de Be- ses: e axi com ho oyren pensaren de girar, mas nos cuytaren tát quels homens de cauall, e els Almugauers no aconseguissen mes de quatre milia quen alancejaren, e puix tornaren sen a Achda, e estegren hi qua- tre jorns, e barrejaren, e affegaren tota la encontrada. E com hagren aço feyt, Lalmirall feu recullir la gent, e feu la via de Aygues Mortes, e ell trobá naus, lenys, e galees, e tot quant hi trobá pres, en trames a Barcelona. E puix ana al cap de la Spiguera, e com fo en aquella mar, fo exit de la llengua: e tot hom daquella encontrada se cuyda se fos anat en Sicilia, e la nuyt ab loratge ell se mes en mar aytant com poch en guisa que lo dia de la terra non poguessen hauer vista: e lendema que lembat se mes, ell feu la via del cap de Leucata, e la nuyt ell hi pres terra, e trobá hi entre barques, e lenys be XX. carregats de bona roba, e pres los tots, e trames los a Barcelona: e a lalba del jorn ell entra per lo Grau de Narbona, e trobá hi léys, e galees, e tot ell ho metia a mar. Queus dire? Que sens si fo ço que ell guanyá, e tots aquells qui ab ell eren: e hagren molt mes feyt, sino fos la cuyta que ell hauia de tornar en Cathalunya: perço que al temps pogues esser ala coronacio del se- nyor Rey. E axi exis del Grau de Narbona ab tot aquell nauili q̄ hach pres, e feu la via de Barcelona. Ara vos lexare a parlar del Almirall en Roger de Luria, e parlare del senyor Rey Darago.

Capitol cliij. com lo Senyor Rey Nanfos

*sen ana a Sentescrues hon feu absolre lo vas del senyor Rey son
pare, e cantar per temps L. misses
tots jorns.*

COM Lalmirall hach pres comiat del senyor Rey a Barcelona, lo senyor Rey exi dela ciutat: e lo primer viatge que feu anafen a Sentescreis, e aqui ell feu venir Larchebisbe de Tarragona, e tots los Bisbes de sa terra, e tots los altres Prelats: axi que be hi hach mes de C C C. croces, e deu frares de cascuna de les ordes de tots sos regnes. E aqui ell feu son dol, e totes les gents: e feu cantar misses, e si feu preych: e ab gran professo feu absolre lo vas del bon Rey en Pere son pare, e aço tench deu jorns, a tots dies: e com aço fo passat, per honor de lanima del senyor Rey son pare, feu dons, e moltes gracies al Monestir, perço que per temps tots jorns se cantassen misses per lanima del bo Rey son pare, ço es asaber cinquanta misses. E com aço hach feyt, ell pres comiat de tuyt, e anafen a Lleyda, hon li fo feyta gran festa, la major que hanch negunes gents poguessen fer a llur senyor: e com lo senyor Rey fo a çaragoça, ~~tot hom passa~~ datendre a çaragoça. E lexar vos he estar lo senyor Rey, e tornar vos he a parlar del Almirall.

Capitol cliij. com Lalmirall en Roger de Luria

ria sen ana a Tortosa ab larmada: e dementre quell seria ala coronacio del senyor Rey lexa per cap, e per major del estol son nabot en Ioan Luria.

COM LALMIRALL fo exit del Grau de Narbona ab tot lo nauili quen hach haut, ell feu la via de Barcelona, e a poch de dies fo a Barcelona: e com fo a Barcelona, aqui li fo feyta gran festa, e estech aqui VIII. jorns. E puix anafen ab larmada a Tortosa, e com fo en la ciutat de Tortosa, e les galees foren en la ciutat, ell hi lexa per cap, e per major son nabot en Ioan de Luria qui era molt bo caualler, e espert: que en aquell temps nos pogra hom pensar que vn caualler de son jouét fot pus cert, ne pus saui, ne millor darmes en gran partida del mon. E mana li que faes la via Despanya, e sobre Moros que no fossen de pau ab lo senyor Rey Darago los donas a guanyar, per tal que sa gent no sen bujas demenre que ell serla ala coronacio del senyor Rey.

Capitol

Capitol clv.com lo Senyor Rey Nanfos Darago

go se corona a çaragoça, e les festes, e jochs ques van fer: e com en Ioan de Luria crema, e affega molts lochs en Barbaria: e com Lalmirall se reculli per passar en Sicilia.

AB TANT en Ioan de Luria ab larmada feu la via de Valencia, e Lalmirall anafen per terra a çaragoça ab gran caualleria, e ab molt bon hom de mar que hi amena, e lo senyor Rey acullil molt ab bella cara, e li feu gran honor, e hach gran goig de ço que hach ell feyt. E Lalmirall tantost feu arborar vn taulat molt alt, perço com ell nera apres del Senyor Rey en Pere, e del Rey de Mallorques lo pus adret caualler dreter, que nul caualler qui fos en Espanya: e en Berenguer Dentença son cunyat atre tal, que cascu dells hi viu tirar yo: mas per cert lo Senyor Rey en Pere, e lo Rey de Mallorques sen lleuaren la flor de tots quants ni hauia per tostemps, e tiraua cascu dells tres estils, e vna taronja: e lestil darrer era tan gros com vna asta de llança. E tota hora los dos primers sobremuntauen gran cosa al taulat. E apres hi feu, e hi ordona taula redona, e los homens de mar faeren fer dos lenys armats daquelles plates que anauen per lo riu, en que vaerets batalles de taronges que del regne de Valencia nauien feyt venir mes de cinquanta carregues. E axi siats certs que Lalmirall ennobli aquella festa aytant com del tot. Queus en diria? Que la festa fo molt gran, e lo Senyor Rey Nanfos Darago pres la corona ab gran alegre, e ab gran pagament: e durá la festa mes de quinze jorns, que nul hom no hi feu mas cantar, e alegrar, e fer jochs, e solaces. E com la festa fo passada, Lalmirall pres comiat del Senyor Rey, e venchsen en Valencia, e ana regonexer sos castells, e viles, e lochs que hi hauia molt honrats, e bons: e trames vn leny armat an Ioan de Luria, que pensas de venir. E lo leny armat trobal en Barbaria, hon hauia feyta vna ferida entre Tunis, e Alger, hi hach feyta tarrasauia, e hi pres mes de C C C. persones de Sarrahins, e hi cremá, e hi affegá molts lochs. e pres lenys, terides moltes de Sarrahins. E com en Ioan de Luria hach missatge del Almirall son auonclo, venchsen, e a poch jorns fo a Valencia: e com fo a Valencia Lalmirall acullil alegre, e pagat, e mana li que faes aparellar les galees, que ell sen volia anar en Sicilia: e

axi

axi com ho mana, axis feu. E com Lalmirall hach feyt ço que hi hauia affer el regne de Valencia, recullis ab la gracia de Deus, e feu la via de Barbaria: perço que costeiant sen anas, e prengues tot quant pogues trobar de Sarrahins. Ara vos lexare a parlar del Almirall, que sen va per la Barbaria, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, qui sen va a çaragoça.

Capitol clvj. com lo Senyor Rey Nanfos Darago dellibera venjar la falla quel Rey en Sanxo de Castilla hauia feyta

al senyor Rey en Pere son pare: e trer los fills del Infant Ferrando de Castilla de Xatiua: e fer la hu Rey de Castilla.

COM LO Senyor Rey Darago hach complida la festa, lo senyor Rey li hach donades cartes que sen portas a madona la Regina sa mare en Sicilia, e al senyor Rey en Iacme, e al senyor Infant en Fraderich freres seus, ell feu venir dauant si Linfant en Pere son frare, e de tot son cõsell, e dix li: frare, nostre pare lo Rey e Pere parti de Barcelona ab cor, e ab volentat que si Deus lo portas sa, e sau en Valencia, que hauia en cor de trer de Xatiua los fills del Infant en Ferrando de Castilla, e volia fer Rey de Castilla don Alfonso major: perço ques venjas de son nabor lo Rey en Sanxo de Castilla, que tant gran falla li hauia feyta, que al major ops li falli de tot quant li era tengut. E pus a Deus no ha plagut que ell en sa vida sen pogues esser venjat, nos lon volem venjar, qui deuẽ pendre lo feyt axi com la persona del senyor Rey nostre pare: perque ades vull que allegan dos cauallers qui vagen al Rey en Sanxo, e quel desafien de part nostra, per la raho damunt dita. E tantost vos Infant vos aparellats ab cinch cens cauallers de Cathalunya, e ab atre tants Darago, e ab dos cents homens a cauall alforrats a la geneta del regne de Valècia: en guisa que com los missatgers seran tornats de Castilla, que vos siats aparellat de entrar en Castilla, e cremats, e affegats tots los llochhs que nos volran retre a nos per don Alfonso fill del Infant en Ferrando de Castilla. E mena-rets XX. milia homens dapeu bons Almugauers. E com aço sia feyt, nos yrem al regne de Valencia, e traurem aquells Infants de Xatiua, e applegarem nostres hosts: e ab ells ensemps entrarem en Castilla, e farem

farem tant que ells sien Reys de Castilla, ab la ajuda de nostre Senyor Deus Iesu Christ, qui al dret ajuda. E com lo senyor Rey hach parlat, lleuas lo senyor Infant en Pere, e dix be he entes lo que vos me hauets dit, perque graheich a Deus com vos ha donat tal cor, e tal volentat: q̄ les venjances quel senyor Rey nostre pare hauia en volètat de fer, que vos les façats, e ades mostrats la valor, e la gran bontat qui en vos es. Perque yo senyor frare me profir a fer, e a dir en aquests affers, e e tots altres que vos me manets a fer la vostra volentat, que res negu temps nom trobarets en falla. E axi pensats de endreçar vos tots altres affers, que hajats de fer, e trametre los desafiements, q̄ yom percafare de richs homens, e de cauallers de Cathalunya, e Darago, e del regne de Valencia: e entrare en castella ab aquella companya que vos senyor manats, e ab molt mes. E siats segur senyor, que yo entrare ab tal cor, e ab tal volentat, e ab tals gents, que si sabia quel Rey en Sanxo vingues cõtra nos ab deu milia homens, que trobará ab nos batalla. E sobre aço lo senyor Rey pres per la ma lo senyor Infant e Pere qui li seya de prop vn poch pus baix, e anal besar, e dix li: Infant aytal respõsta esperauem de vos, e aytal se hi huiem.

Capitol clvij. com haut consell lo Senyor Rey

Nanfos Darago dellibera desafiar lo Rey en Sanxo de Castilla, e entrames dos cauallers ab los desafiements: e com Linfant en Pere saparella pera entrar en Castilla.

ECOM aço hach dit lo senyor Rey, lleuaren sen aquells del consell, e aquell qui primer se lleuá dix: Senyor llo-at, e graciats sia nostre Senyor ver Deus, qui tanta de gracia ha feyta als vostres regnes, q̄ axi los proueix be de bons senyors, e de valèts, e de ardots, e ab cõpliment de tot be, que de be en millor naná tostem, perque deuem anar tots alegres, e pagats. Veritat es que aquesta es la primera empresa que vos senyor hauets feyta, apres la vostra coronacio: e es la pus alta empresa que james senyor emprengues, per III. rahons. La primera, q̄ vos emprenets guerra ab hu dells poderosos senyors del mon, e aquell qui us es pus vehi. E l'altra, que vos hauets ya guerra ab la sgleya Romana, e ab la casa de França, e ab lo poder del Rey Carles: que hom pot dir, que

que es tot lo mon. La tercera, que façats compte quel Rey de Granada, com vos veja en tât forts affers, creats queus rompra les treues que hauia ab lo senyor Rey vostre pare: e axi mateix, que totes les comunes del mon, pus les gleya es contra vos, vos seran contraris. E axi senyor feyts compte q̄ tenis la guerra ab dos los majors de tot lo mon: mas empero pus en cor vos ho hauets mes, e de tot mantenits veritat, e dretura, feyts compte que Deus qui es veritat, e dretura, fera de la vostra part: e axi com ha tret vostre pare lo senyor Rey a cap ab gran honor de la guerra, axi si a Deus plau ne traura vos, e nos tots: e yo dich vos per mi, e per tots los meus amichs, quem profrir aytant com vidam bast, ne res que yo haja que nous fallire: ans senyor vos prech, quem comptets al pus estret lloch, que vejats, ne sapiats: e prenets, eus ajudats de tot quât yo, ne mos amichs hajam: encara que prenats los fills, e filles mies, e les metats penyora, com ops hi sia, lla hon vos plaura. E com aquest rich hom hach parlat, lleuas vn altre, e dix: semblant mateix, Queus dire? De hu a hu se lleuaren tots, e cascu se profrir axi bastantment, com hauia feyt lo primer. E sobre aço lo senyor Rey feu los moltes gracies, els dix moltes bones paraules: e tantost ele giren dos cauallers, la hu Cathala, laltre Aragones, que rrames en Castella ab los desafiaments. E tantost lo Senyor Infant, abans que partis Darago hach cinch cents cauallers escrits, quel seguiffen. E nous dire cinch cents, que sin volgues dos milia, hauer los pogra: que no calia que ell nampras negu, ans se venien cascu a proferir se ab ell, e a pregar, que li plagues, que anassen ab ell: mas ell non volia pus, sino aytants com lo senyor Rey lin hauia ordonats. E com aço fo feyt, anaren en Cathalunya, e axi mateix tots los richs homens, e cauallers de Cathalunya sen vengren proferir a ell: e axi en poch de dies hach compliment de cinch cents cauallers, e molts seruents de maynada. E del regne de Valencia nous ho cal dir, que ha perdonança hi anauen lla hon ell era, a proferir se a ell. E axi hach tota la companya q̄ li feya mester en poch de temps, los mills arreats tots, que hanch de neguna gent, qui seguis senyor, se vaes. E a tuyt donâ jorn cert, que fossen en Arago a Calathayu. Araus lexare a parlar del Senyor Infant, e tornare a parlar del senyor Rey.

Capitol clviij. com lo senyor Rey Nanfos Darago

reebe la corona del Regne de Valencia, e trach sos cosins de Xatiua: e com ell son cors dellibera fer entrada de Castella ab tuyt en semps: e com essens sobre Castella li vench missatge del Compte Dampuries, que Francesos volien entrar en Empurda.

VERITAT es, que com lo senyor Rey hach tot lo feyt ordonat del senyor Infant, e tramesos sos missatgers al Rey de Castella, per desafiar, ell sen vench al Regne de Valencia: e com entra per la ciutat, fo li feyta gran festa. E a jorn cert vengren hi tots los Barons del dit regne, cauallers, e homens de viles. E com foren tuyts aplegats, e altres gents moltes, ab gran solemnitat ell reebe la corona del regne de Valencia. E com la festa fo passada, ell trague de Xatiua, com hi fo (que hi ana tantost que la festa fo passada.) En trague del castell de Xatiua don Alfonso, e don Ferrando fills del Infant en Ferrando de Castella: e feu fer vna bella senyera, ab senyal del Rey de Castella, e aparella moltes gêts de cauall, e de pou ab que pogues ell entrar duna part en Castella ab don Alfonso, e daltra entras Linfant en Pere. E estat que aquest parlament se feya, a Deus plague, quel senyor Infant en Pere fo malalt molt greumêt, e venchne correu al senyor Rey, en que li faeren saber richs homens, e cauallers, que ja eren tuyt a Calathayu, que manaua que faessen. E com lo Senyor Rey sabe aço, fo molt delapagat, e pres acord, que mes valia que ell son cors anas a Calathayu, e que lla menas don Alfonso, e don Ferrando: e que dell faes vna entrada ab tuyt en semps, e axi trames los a dir, q̄ esperassen. E tantost ell sen ana a Calathayu ab tota aquella gêt que ell manaua quel seguiren: e en poch de jorns ell fo lla ab gra gents, e troba quel senyor Infant no era guarit, ans estaua molt agreujat. Si que tantost ell pensa dentrar, e foren tota hora be dos mil caualls armats, e cinch cents alforrats, e be cent milia homens de peu. E ordona que hagues la dauantera don Alfonso de Castella, e que la sua senyera anas primera. E aço feu ell, perço com tots los Barons de Castella, e ciutats, e viles hauien jurat per senyor Linfant en Ferrando lur pare, apres la mort de don Alfonso Rey de Castella. E per ço dona lo Rey Phalip de França sa germana per muller madona Blanca al Infant en Ferrando: que daltrament no la li hagra donada, si sapes: queis fills

quin exissen, no fossen Reys de Castella. E axi ordonadament entraren en Castella vuyt jornades: e anaren tot dret lla, hon saberen quel Rey don Sanxo lur auonclo era. E segurament quel Rey don Sanxo hach feyt ajust, que fo be ab XII. milia caualls armats, e ab gent de peu tot lo mon. E com lo senyor Rey Darago sabe que ell era ab tanta caualleria, e que no hauia mas vna llegua de la vna host, a l'altra, trames li missatge, que era vengut aqui per venjar la falla que ell hauia feyta al bon Rey son pare: e per fer Rey a don Alfonso son nabor, qui esser ho deuia. Perque si ell era aquell que fill de Rey deu esser, que pensas dexir a batalla a ell. E com lo Rey en Sanxo oy aço, fo molt dolent: mas empero pefas, que tot ço que li trametia a dir lo senyor Rey Darago, que era ver, e que null hom nos deuia metre en camp contra ell, e son nabor: ans los defendria contra tots homens. Si quel senyor Rey Darago lespera en aquell lloch quatre jorns, que hach nos volch parir, entro lo Rey en Sanxo ne fo partit. E ell prenent, e affegant viles, e llochs aquells qui obehir no volien don Alfonso de Castella tornan se: empero hach vn bon lloch qui ha nom Seron, qui es prop de Soria, e daltres llochs molts quis reteren a ell. E ell tantost feyales jurar per Rey de Castella don Alfonso, e axi ell llexa don Alfonso en aquells llochs qui foren a ell retuts: e llexali be mil homens a cauall, e molts de peu qui eren Almugauers, e homens de mar: e lexals tot ço, quels feya mester. E encara ordoná, que totes les fronteres Darago, si ell hauia mester ajuda, que la li faessen tantost: e segurament que en aquest pas, que ell hagra tolta tota Castella al Rey don Sanxo, sino que li vench missatge Demprada del Compte de Ampuries, e del Vescompte de Rocabarti, en que li faeren saber, que grans gents de la Lengua doch saparellauen de part del Rey de França dentrar en Empurda: e axi que li clamauen merce, quels vengues ajudar. E axi lo senyor Rey perço hach se a exir de Castella, e lexa lo dit don Alfonso de Castella, e don Ferrando en los llochs, qui a ell seren retuts. E axi ordonats, e esforçats, com ja hauets entes. Queus dire? Que tota hora estegren axi. Empero lo senyor Rey Darago hauia estat en Castella, com fo en Arago tornat, e en Cathalunya, prop de tres mesos. E axi pefats, quin Rey ha el mon, qui per sa bontat faes tant per altre, com ell feu per aquests dos Infants. E com fo en Calathayu, trobá lo senyor Infant en Pere, q fo millorat, e menal sen en Cathalunya: e dona li aquell poder en la

terra,

terra, qui ell mateix hi hauia: perço com lamaua mes que res qui el mon fos: e feya be a amar, que molt era saui, e bell, e bo de tots feyts. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey, e del senyor Infant, qui son en Cathalunya: e tornare a parlar del Almirall.

Capitol clix. com Lalmirall en Roger de Luria

anant en Sicilia barreja la Barbaria, e correch la Illa de Gerba, e Calameta, e vence la batalla de Matagrifo, es combate en Brandis ab los Francesos, e els tolque lo pont, e arriba a Macina, hon li fo feyta festa.

VIRITAT es, que com los Francesos foren desbaratats, e exits de Cathalunya, lo Senyor Rey en Pere fo en Barcelona, e doná al Almirall a ell, e als seus la Illa de Gerba: e encara li doná castells, e llochs bons, e honrrats del regne de Valencia. E axi Lalmirall anasen alegre, e pagat per moltes rahons: que nul hom pus alegre no pogra esser, com ell fora: sino fora la mort del senyor Rey en Pere, que li dolia molt: e axi com ja dauant hauets entes, com ell hach pres comiat del Senyor Rey Nansos, com fo tornat a çaragoça, e puix com sen vench el regne de Valencia vesitar los llochs, e puix com se reculli, e sen ana per la Barbaria. E axi com sen anaua per la Barbaria, ell barreja llochs, e pres naus, e lenys: e axi com ho prenia, siu trametia a Valencia al faedor seu. Si que ana axi costeiant tota la Barbaria, entro que fo a Gerba, e a Gerba endreça la Illa, e la ordoná, e correch tot Ris qui es en la terra ferma: e aquells de Ris sotmeterensen a ell, que li pagassen ço que aquells de Gerba li pagauen, e que fossen sotmesos a ell, axi com aquells de la Illa de Gerba. E com aço fo feyt, e hach refrescada la gent, ell feu la via de Colometa costeiant la costera, e axi mateix feu terrasauia a munt de barques, e nach molts esclaus, e esclaves, e naus, e lenys que pres carregats de spiciaries, que venien de Alexandria a Tripol: e tot ço prenia. E depuix q fo de lla Tunis ell ho trametia a Macina. Queus dire? Hach la ciutat de Colometa, e barreja tota la ciutat, saluant lo castell de la ciutat qui es fort be murat, que tené lueus, e aquell combate vn jorn. E en laltre jorn ell hach aparellades ses escales per combatre, e per muntar: e axi aquells de dins faeren li parlar pacti, e donaren li vna gran suma dor, e

Alias terrasauia.

argent, tant que ell vae que molt mes li valia que si los cremas, nels barrejas: q̄ si vna vegada los cremas, jamas no hi habitara negu, e ara feya compte que tots anys ne hauria trabut. E com tot aço hach feyt parti de Colometra. Apres feu la via de Cret, e pres terra en Candia: e lla ell refresca, e puix ell sen vench batent la Romania, e barrejà molts llochs: e puix passa per boca de Setull, e pres terra al port de les Guatles, e venchsen puix a çuron, e los Vanacians donaren li gran refrescament, e a çuron, e a Mocho. E puix venchsen en la playa de Matagrifo, e aqui ell pres terra: e les gents del pays axi de cauall com de peu exiren li tants que be foren cinchcents cauallers Francesos, e molta gent de peu, e arregaren li batalla: e axi ell feu exir los caualls de les galees qui eren tro a centcinquanta, e armats, e aparellats vengren batalla arregada. E plach a Deus que doná victoria a Lalmirall, axi quels Francesos, e els homens del pays foren tots morts, e presos: perque la Morea daquell temps auant fo molt despoblaba de bona gent. E com aço hach feyt venchsen a la ciutat de Clarença, e feu restar de la gent, e hach ne molt de thresor: e puix parti daqui, e ana a barrejar la ciutat de Patraix, e puix barreja la Xifellonia, e el Ducat, e tota la Illa de Curfo, la qual ja altra vegada hauia barrejada. E puix feu la via de Polla, e pres terra a Brandis: e a Brádis cuyda esser enganat, que vn jorn abans que ell hi fos, hi hauia entrada grá caualleria de Francesos, de que era cap Lestandart qui era vengut per guardar Brandis, e lencontrada, per paor den Berenguer Dentença, qui tenia Otrento, e corria tota açilla encontrada. E axi com fo exit en terra ab tota la gent, la caualleria exi fora sancta Maria del Casal de Brandis. E Lalmirall qui vae tanta caualleria, que eren be D C C. homens de cauall Francesos, tenchse per descebut: empero comanas a Deus, e feu replegar la gent, e va ferir en ells tant esforçadamét, que per cert els feu tornar anrrera envers la ciutat, axi quels derroch tro al pont de Brandis, e aqui vaerets feyts darmes de cauallers dins, e de fora. E los Almugauers qui vaeren aquesta presa, e quels Francesos se tenien tant fort, van trocejar les llances: e puix van sen metre entre ells, e pensen desbuclar caualls, e de matar cauallers. Queus dire? Quel pont los tolgueren, e sen foren entrats ab ells, sino fos Lalmirall a qui mataren lo cauall: e al lleuar del Almirall, vaerets colps de darts, e de llances, e dels Francesos colps de bordons. Queus dire? A despit dells lleuaren Lalmirall: e vn feu

caua-

caualler doná del peu en terra, qui li doná lo cauall: e com Lalmirall fo pujat llauors vaerets esforç: finalment lo pont los tolgueren los homens del Almirall, e sen foren entrats ab ells, sino fos que tancaren les portes. E axi Lalmirall tornasen alegre, e pagat a les galees, e lleua lo camp: e trobaren que tota hora hagren morts quatrecents cauallers, tanta gent de peu que sens nombre fo. E tot hom guanyá assats, e segurament que daltra part hi hach a trametre lo Rey Carles, que daquests non calech hauer dupte an Bñg. Dentença, ne açills qui ab ells eren en la ciutat de Otrento. Apres tot aço, Lalmirall sen ana a la ciutat de Otrento, hon li fo feyta gran honor, e gran festa: e aqui refresca la gent, e paga de quatre mesos tots los cauallers, e paons qui eren ab en Berenguer Dentença per part del senyor Rey de Sicilia. E puix partint de Otrento venchsen a la ciutat de Taranto, e axi mateix los paga, e puix a Cotro, e a les Castelles, e a Giraix, e a la Mandolela, e a peu de Datil, e el castell de Sanctagata, e a Rego. E puix entraffen a Macina hon trobá lo senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia, e madona la Regina sa mare, e lo senyor Infant en Fraderich, e si li fo feyta festa no mo demanets, que james semblant no lin fo feyta en negu lloch. E madona la Regina hach gran plaer de la sua vista, el aculli, el honrrá molt millis que no solia: e sobre tot dona Bella sa mare hach gran plaer, e gran alegre, e gran pagament. E axi lo senyor Rey de Sicilia li feu gran honor, e li doná castells, e llochs, e li doná tal poder que Lalmirall feya, e desfeya per mar, e per terra ço ques volia: e axi lo senyor Rey de Sicilia tenchse fort be per acompanyat dell. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey de Sicilia, e del Almirall, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clx. com lo Senyor Rey Nanfos Da

rago feu cridar ses hosts en Cathalunya a paga de quatre mesos: e com entra ambells en Rossello, per vaer si Francesos hi eren entrats en Empurda.

O M L O senyor Rey Darago fo a Barcelona, e sabe que gran gent de la Llenguadoch saparellaua per entrar a Rossello, e Empurda, feu cridar ses hosts en Cathalunya, a paga de quatre mesos, e que tot hom a jorn cert fos en la

vila de Peralada: e cascuns richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homés de viles foré molt gint aparellats aquell dia a Peralada. E lo senyor Rey, abans que partis de Peralada, trames Linfant en Pere en Arago p governador, e per major: perço que si per Navarra volia entrar negu en Arago, quels ho contrastas. E com aço hach feyt, e hach totes les hosts a Peralada entrafen en Rossello: e com fo al Velo, sabe que no ha hauria gent estranya entrada, e per los rayques de la muntanya anafen a Coplliure, e de Coplliure tornafen en Empurda: e axi nous dire que aquells de la Llenguadoch se metessen en cor que entrassen en Catalunya, ans cõ saberé quel senyor Rey Darago fo en Rossello, sen torná cascu en son lloch, e en ço del seu.

Capitol clxj. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago feu torneig a Figueres de CC. per CC. E com se combate ab lo Vescompte de Rocabarti, e an Gisbert de Castellnou.

COM lo senyor Rey fo a Peralada tornat, dona paraula a tot hom, e cascuns tornaren en llurs llochs: mas lo senyor Rey que vae que nos poch esser combatut ab los enamichs mana fer vn torneament a Figueres, axi que foren CCC. cauallers el torneament, ço es a saber CC. qui eren de la part den Gisbert de Castellnou, e del Vescompte de Rocabarti, qui eren caps de l'altra part. E aqui feu se la pus bella festa, e lo pus bell feyt darmes, que hanch entorneament se faes, del Rey Artus a ença. E tantost que aquesta fo passada, lo senyor Rey tornafen a Barcelona: e vaerets tots jorns taules redones, e torneig, e anar ab armes, e bornar, e solaces, e jochs q̄ tota la terra anaüa de goig, e de baylls en baylls.

Capitol clxij. com missatgers del Papa, e

del Rey de França, e del Rey Danlaterra vengren al senyor Rey Nanfos Darago per requerir lo de pau, e que poguessen hauer lo Rey Carles qui era en preso.

MENTRE estauen en aquest solaç Micer Bonifaci de Salamandrana vench al Senyor Rey per missatge del Papa, que requiria lo senyor Rey de pau, e lo Rey de França atre tal: e que poguessen hauer lo Rey Carles qui era en preso, e que matrimoni se faes dell, e de sa filla. E estant en aquest parlament, Micer Ioan Dagrilli vench en Barcelona per part del Rey Nandoart Danlaterra, qui li parlaua, que sa costas ab ell, de matrimoni: ço es a saber, quel senyor Rey Darago prengues sa filla per muller, e que ell ques metria per mijancer entre ell, e la sancta seleya de Roma, e el Rey de França, e el Rey Carles que haguessen ab ell bona pau. Queus dire? Que com Micer Bonifaci sabe la missatgeria de Micer Ioan Dagrilli, e Micer Ioan sabe la sua, acostaren sen amdos, e sa vnaren. Si que Micer Bonifaci trobá quel senyor Rey Darago volia abans lo acostament del Rey Danlaterra, que del Rey Carles. E axi pensa, que per aquella via podien hauer abans la pau, e trer lo Rey Carles de preso, que per neguna altra: e axi feu se principal ab Micer Ioan Dagrilli ensemps a tractar del matrimoni dela filla del Rey Danlaterra. Queus diria pus noues? Quels tractaments se menaren en moltes de maneres, que seria llonch de escriure: si q̄ Micer Bonifaci, e Micer Ioan Dagrilli sa cordaren, que Micer Bonifaci sen tornas al Papa, e al Rey de França: e Micer Ioan al Rey Danlaterra, e cascuns responguessen de ço que haurien tractat, ne podien fer: e q̄ a jorn cert fossen ensemps a Tolosa, per saber ço que cascuns haguessen respost. E axi preseren comiat del senyor Rey Darago, e anafen cascu axi com haurien acordat. Ara vos lexare a parlar dels missatgers, que sen van cascuns per llur cami, e tornare a parlar del senyor Rey de Sicilia.

Capitol clxij. com lo senyor Rey en lacme de

Sicilia pensa passar en Calabria, e Principat ab totes ses hosts, e conquistar Napolis, e Gayeta.

PRES que Lamirall fo a Macina tornat, axi com ja haüets entes, ell feu adobar totes les galees: e vn jorn lo Senyor Rey de Sicilia apella Lalmirall, e tot son cõsell, e dix: Barons nos hauem pensat, que be seria feyt que nos ar-

massem L X X X. cors de galees, e que nos ab mil caualls armats, e ab X X X. milia Almugauers que anem envers Napol's, e si podem hauer la ciutat que lajam, e façam nostre poder mentre lo Rey Carles es en Cathalunya pres. E si nos podem hauer Napol's, que anem assatia Gayeta: que si la ciutat de Gayeta podem hauer, mes nos valtia que si hauriem Napol's. E lo Almirall, e los altres lloarē molt aquest feyt al senyor Rey, axi quen continent ordonaren tots llurs feyts: e l'almirall posà la senyera en la taula, e lo senyor Rey feu escriure tots aquells qui ab ell deuien anar. E com aço fo ordonat, lo senyor Rey feu manar corts a Macina, e donà dia cert a richs homens, e cauallers, e a Syndichs de ciutats, e de viles de tota Sicilia, e de Calabria, que fos sen a Macina. E com lo dia fo vengut, madona la Regina fo a Macina, e lo senyor Rey, e lo senyor Infant en Fraderich: e foren tots ajustats en la sgleya que's diu sancta Maria la Noua: e lo senyor Rey preycals, e dix los moltes bones paraules: els dix, que ell volia anar en Principat, e que los lexaua madona la Regina per dona, e per senyora en lloch dell. E quels lexaua l'infant en Fraderich, que degues, ab lo consell que ell lexaua, reger, e governar tot lo regne: e quels manaua, quel guardassen axi com la sua persona. E com aço hach dit, e moltes bones paraules qui feyen al temps, assech se, e lleuaren se los Barons de la terra, e digueren li, que eren aparellats de fer tot ço que ell manaua, e axi mateix cauallers, e ciutadans, e homens de viles: e com aço fo feyt lo consell se parti. E a poch de dies lo senyor Rey passa en Calabria ab tota la gent, e puix l'almirall feu recullir totes les galees, e daltres lenys, e de terides, e de barques qui portauen vianda, e tot ço que ops hauen. E com fo feyt, e aparellat l'almirall, ab tot lestol parti de Macina, e anasen en Calabria al palau de sanct Marti, hon lo Senyor Rey era, ab la caualleria q'hi hauria passada de Sicilia, ab aquells richs homens, e cauallers, e Almugauers que sach feyts venir de la Calabria: axi que tots foren ab ell lo jorn quels hach donat. E axi lo senyor Rey se reculli ab tota aquella gent, qui deuien anar ab ell el viatge, e ell feu la via de Principat, ab la gracia de Deus. Ara vos lexare a parlar dell, e tornare a parlar de sos enamichs.

Capitol

Capitol clxiiij. com lo Compte Dartes sabut

laparellament quen Sicilia es feya, pensa de venir ab tot llur poder, e secors del Apostolich a Napol's, e Salerm.

COM los enamichs hagren sabut laparellament que en Sicilia es feya, tantost se pensaren, que per Napol's se feya, e per Salerm: e axi lo Compte Dartes, e daltres Barons molts que hauria en lo regne per lo Rey Carles, vengren ab tot llur poder en Napol's, e a Salerm, e fo gran caualleria: quel Papa hi hach tramesa gran ajuda de gents, e de moneda: e axi esforçaren aquestes dues ciutats, en tal manera que per res nos poguessen perdre, entro ells tots haguessen perdudes les persones. Ara vos tornare al Senyor Rey de Sicilia qui com fo recullit ana vesitat tots sos llochs de marina entro Castellabat, qui es prop de Salerm a XXXIII. milles: axi com dauant vos he dit.

Capitol clxv. com lo senyor Rey en lacme de

Sicilia feu la via de Salerm, e l'almirall costeja la costera de Malfa, que e trach totes les naus, e terides del port de Napol's, e assatia Gayeta.

COM hach vesitat Castellabat, feu la via de Salerm, e aqui vaets rets gran via fora. Axi que tot lo mon paria quen vingues: si q' l'almirall donà la popa en terra dauant los Esculs, qui son el dret de la ciutat. E aqui ab les ballestes faeren hi gran dany, e aqui estegren tot aquell jorn, e la nuyt. E lendema partent de Salerm costejarē la costera de Malfa, e posà l'almirall Almugauers en terra que hi cremaren, e affegaren molts llochs que haurien tornats en peus despuix q' en Berenguer de Sarria los hach barrejats. E partent d' aqui, faeren la via de Napol's, e en Napol's vaerets repicaments de campanes, e hi exir caualleria, que era vna gran marauella la gent que vench a mar empero tãta de gent no hi hauria, ne de cauallers, que l'almirall non tragues totes quantes naus, e terides hauria dintre lo port, e axi estegren dauant la ciutat tres jorns. Puix faeren la via de Iscle, e aqui auallaren, e raco negueren lo castell, e la vila, e prea ho molt com ho hach reconegut. E puix parti Discle feu la via de Gayeta, e aqui trague los caualls.

R v e tota

e tota la gent en terra: e assatia la ciutat per mar, e per terra: e hi arborá III. trabúchs qui tots jorns treyen dins la ciutat. E segurament que lagren hauda, mas dos jorns abans que ell hi fos hi havién entrats be mil homens a cauall del Rey Carles: e axi aquells tengren fort la ciutat. **Queus dire?** Lo setge se tench molt fort, e destrengueren la ciutat: axi que dins havién de la mala ventura assats. E encara aquells del senyor Rey de Sicilia corrien tot aquell pays tots jorns, que dintre terra entrauen III. o IIII. jornades, e amenauen caualcades les pus Reyles del mon: axi de persones, com de robes, com d'argent, o dor: que havién de viles, e de casals que cremauen, e affegauen: e dels bestians amenauen tants, que en la host sol per lo cuyr matauen vn bou, e vn molto sol per lo setge. Axí que tant gran diuicia havién de totes carns, que tota res sen deuia marauellar, qual terra podia bastar a tant bestiar, que aquella host consumaua. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey de Sicilia, qui te son setge en la ciutat de Gayeta, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxvj. com lo Senyor Rey Nanfos Darago se vae ab lo Rey Danglaterra, e esposa ab filla de dit Rey Danglaterra: e les grans festes, e dances, e jochs que van fer.

COM Micer Bonifaci, e Micer Ioan Dagrilli foren partits del Senyor Rey Darago, cascu dells sen ana lla hon havién ordonat. **Queus en faria plus llongues noues?** Que tant anaren, e vengren qui al Papa, qui al Rey Danglaterra, qui al Rey de França, que aportaren tot lo feyt a bona fi. E aço que lo senyor Rey Darago se vaes ab lo Rey Danglaterra en vn lloch qui ha nom Oleró, qui es en Gascunya. E la vista se fo empresa. E al jorn cert lo Rey Danglaterra, ab la Regina sa muller, e la Infanta sa filla foren al dit lloch Doleró: e axi mateix hi fo lo senyor Rey Darago, e lo senyor Infant en Pere ab ell, e molts richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles, q' tots anaren ricament arreats, e aparellats de bells vestirs, e de bell arnes. E axi mateix hi fo Micer Bonifaci de Salamandrana, e Micer Ioan Dagrilli: e la festa fo molt gran quel Rey Danglaterra feu al senyor Rey Darago, e al senyor Infant en Pere, e a totes les sues gents. **Queus en diria?** Que la festa durá be X. jorns abans que de res se entrametessen de par-

de parlar de neguns affers. E com la festa fo passada entraren en parlament, e finalment lo senyor Rey Darago affirmá per muller la Infanta filla del Rey Danglaterra, qui era la pus bella donzella, e la pus graciososa del mon. E com les esposayes foren feytes, la festa comença molt major que dabans no era estada: e lo senyor Rey Darago feu dreçar taulat molt alt, e tota hora treya estils tant marauellosament, quels Angleses, e les altres gents sen marauellauen molt, e les dones axi mateix nauien gran marauella. E apres bornauen, e anauen ab armes, e puix feyen taules redones: e axi mateix vaerets anar cauallers, e dones en dása, e a vegades los Reys amdosos ab les Regines, e ab Compteses, e ab daltres grans dones: e Linfant, e richs homens de cascuna de les parts hi danlauen. **Queus dire?** Que be vn mes durá aquella festa, e vn jorn lo senyor Rey menjaua ab lo Rey Danglaterra, e altre jorn lo Rey Danglaterra menjaua ab lo senyor Rey Darago.

Capitol clxvij. com lo Rey Danglaterra tracta

quel Rey Carles ixques de preso: e com essent en preso dit Rey Carles visio li vench que cercas lo cors de madona sancta Maria Magdalena, lo qual troba en lloch hon li vench en visio.

DVIX com tota aquesta festa fo passada, lo Rey Danglaterra estrengues a consell ab lo senyor Rey Darago, e ab micer Bonifaci de Salamandrana, e ab Micer Ioan Dagrilli, sobre tractament quel Rey Carles exis de la preso. E sobre aço hach molt dit, e parlat, e dit pro, e encontra cada vna de les parts: e a la fi lo feyt vench a aço, que foren encontinent donats al senyor Rey Darago cent milia marchs d'argent, los quals lo Rey Danglaterra presta al Rey Carles. E fo ordonat quel Rey Carles exis de la preso, e que juras com a Rey, que dins temps cert hauria tractada pau entre la fgleya, e lo Rey de França, e dell mateix ab lo senyor Rey Darago, e ab lo senyor Rey de Sicilia: e quentro en aquell temps lo Rey Carles que degues metre tres fills seus en la preso en lloch dell, e XX. fills de richs homés. E de tot aço entrá fermaça lo Rey Danglaterra de complir ho. E axi lo senyor Rey Darago, p' honor de son sogre lo Rey Danglaterra, volch fes aquestes coses: si quencontinent feu exir lo Rey Carles de la preso. E foren molts qui digueren, que puix lo Rey Carles ne era fora, no hi trametia negu de sos fills. E aquells qui ho deyen, non deyen be: q' seguramét

gurament aquest Rey Carles segon, qui en la preso del senyor Rey Darago fo, e era en aquell temps, fo dels benignes senyors del mó, e a qui desplague tostemps la guerra Darago, e era dels deuots senyors del mon, e dels dretures. E parech ho be a la honor que Deus li feu, quen visse li vench, que cercas a sanct Marti en Prohēca lo cors de madona sancta Maria Magdalena. E en aquell lloch, hon li vench vesio, mes de XX. astes de llança de jus terra, ell trobá lo cors de la benauenturada madona sancta Maria Magdalena. E axi cascu pot saber, e pensar, que si ell no fos axi bo, e just, que aytal reuelacio no li hagra Deus feyta. E axi com fo exit de la preso vaes ab lo senyor Rey de Mallorques que li feu molta donor a Perpenya. Ara vos lexare a parlar del Rey Carles, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e del Rey Danglaterra.

Capitol clxviij. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago parti Dolero acompanyat del Rey Danglaterra: e com lo Rey Carles se vae ab lo Rey de Mallorques, e ab lo Rey de França.

COM tot aço fo complit, lo Senyor Rey Darago parti Dolero, e pres comiat dela Regina Danglaterra, e de la Infanta Regina muller sua, e affermada: e al partir hach moltes joyes donades de la vna part, e de laltra. E depuix lo Rey Danglaterra seguí lo senyor Rey Darago entro fo en la sua terra tornat, e puix preferen comiat la hu del altre, axi com de pare a fill, e anasen cascu per sa terra. E com lo Rey Carles se fo vist ab lo Rey de Mallorques, vaes ab lo Rey Danglaterra, e li feu moltes gracies daço que hauia feyt per ell: e abans que dell se partis, lo pagá cent milia marchs dargent que ell hania donats al senyor Rey Darago per ell. E lo Rey Danglaterra pregá lo que les resones que ell hauia promeses per ell, que les trametes tantost al Rey Darago: e ell promes li, que no hi faltia per res, e axi prengueren comiat la hu del altre. E lo Rey Danglaterra tornasen en sa terra, e pensá de ordonar, e de tractar la pau entre la sancta sgleya, e el Rey de França, ab lo Rey Darago son genre. Ara vos lexare a parlar del Rey Danglaterra, e tornare a parlar del Rey Carles qui sen vench en Prohença per tractar ço que hauia promes al Rey Danglaterra.

Capitol clxix. com lo Rey Carles trames fos

tres fills ab XX. fills dels nobles de Prohença al senyor Rey Darago per resens: e com demana secors al Rey de França, e al Apostolich, perço com hauia entes quel Rey de Sicilia li tenia setge a Gayeta.

A MARSELLA hauia tres de sos fills, ço es a saber mosenyen en Lluis, e encara hi era Mosenyen en Ramon Bng, qui era lo quint fill que ell hauia. E aquests tres, ab XX. fills de nobles homes de Prohença, ell trames a Barcelona al Senyor Rey Darago, quen lloch dell tenguessen en la preso. E lo senyor Rey Darago rebels, e trames los a Ciurana: e lla foren guardats axi com si lo Rey Carles fora, si hi fos. E com lo Rey Carles hach complit tot ço que fer deuia, anasen en França, e vaes ab lo Rey de França, e demana li secors de caualleria, perço cõ hauia entes quel Rey de Sicilia li tenia setge a Gayeta. E lo Rey de França dona li tot aquell secors, e ajuda q̄ li demana: axi de gent, com de moneda. E axi parti ab gran caualleria de França, e anasen al Papa, e axi mateix li demana secors: e lo Papa feu aytant com ne demana, e ab tot aquell poder venchsen a Gayeta. E lla vench li son fill Carles Martell, qui era lo major fill q̄ ell hauia ab gran poder: axi que foren tantes de gents, que vna enfanitat era empero si Lalmirall, e els altres Barons qui eren ab lo senyor Rey de Sicilia ho haguessen consentit, per cert ell los fora exit a batalla, mas pres no li ho consentiren, ans se vallsejaren molt be el setge hon estauē. E lo Rey Carles assatia lo senyor Rey de Sicilia, e axi mateix semblantment lo senyor Rey de Sicilia tenia assitiada la ciutat de Gayeta, e treya ab trabuchs a la ciutat: e axi mateix la ciutat treya al senyor Rey de Sicilia. E puix lo Rey Carles vench qui assitia lo setge del senyor Rey de Sicilia, e treya al dit setge ab trabuchs, e lo setge del senyor Rey de Sicilia treya axi mateix al setge del Rey Carles. E axi mateix vacrets tots jorns feyts darmes, que aquells del senyor Rey de Sicilia feyen sobre aquells de la ciutat, e de la host del Rey Carles, q̄ miracles eren a vaer. Ques dire? Aço durá molt de temps. E lo Rey Carles vae que aquest feyt tornaua a gran damnatge, e que ala fi lo senyor Rey de Sicilia hauiria la ciutat: e si la ciutat hauia, que tot Principat, e terra de Lauor se perdria, feu requerir lo senyor Rey de Sicilia de treues, e trames li ho a dir per sos missatgers al setge: e feu li axi a saber per sa carta, que ell lo requeria

requeria de treues a vn temps, e que perço li requeria com contra sa consciencia li estaua axi dauant, e li tenia setge: que ell hauia promes, e jurat al senyor Rey Darago, que com seria fora de la preso, que tractaria aytant com pogues, que entrells hagues bona pau, e bona amor: e en axi com ho hauia promes, quen axi ho hauia en voluntat de complir, si Deus li donaua vida: e que molt mills se tractaria la pau en treues, quen guerra. E com lo Senyor Rey de Sicilia entes aquesta carta quel Rey Carles li hach tramesa, e sabia que axi era veritat com ell li feu saber, e encara que ell conexia contra de bontat en lo Rey Carles, que be sabia quell tractaria de pau, e de bona amor, perque li consentia a la treua. E axi la treua sa corda en aquesta manera, quel Rey Carles sen pensa danar, e puix lo senyor Rey de Sicilia, apres quel Rey Carles sen fos anat ab tota la sua gent, ques pensa de recullir ab tot ço del seu que tenia al setge. E axis compli, que lo Rey Carles sen ana en Napolis ab tota la sua host, e puix lo senyor Rey de Sicilia recullis al seu bell ayre, e venchsen en Sicilia a Macina, hon li fo feyta gran festa: e Lalmirall desarma les galees. Apres daço lo Senyor Rey de Sicilia ana vesitant sos regnes, e tota Calabria, e Lalmirall ab ell: e pensaren sen de deportar, e de caçar: e tengren la tetra tota en pau molt gran temps, e en gran justicia. Ara vos lexare a parlar dells, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxx. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago se mes en cor de conquerir Manorca, e lo trames a dir a son frare lo senyor Rey de Sicilia, e al Almirall en Roger de Luria, que venques ab XL. galees armades, e com vench, e ana conquerir Mallorques.

OM LO senyor Rey Darago fo partit de Oleró, e tornat en sa terra: ell pensa que vergonya li seria, que la Illa de Manorca tinguessen Sarrahins, e axi que era bo quels ne gitas, e la conqueris, e quen lleuas daffany son auonclo lo Rey de Mallorques, e que mes valia que li reues la Illa de Manorca poblada de Chrestians, que no feya quels Sarrahins hi haguesen lexats. E axi trames sos missatgers al Moxerif de Manorca, que li pensa despaetxar la Illa, en altra manera, que sino ho feya, que ell li feya a saber per cert, que ell la li tolria, e li tolria la persona a ell,

e a tota sa gent. E lo Moxerif de Manorca feu lin fort fret respost, e axi mateix lo senyor Rey pensa que ell venjaria lo senyor Rey son pare de la traycio que li hauia feyta, com feu saber en Barbaria quel senyor Rey hi anaua, perque perde lo cap en Bugron, e sen perde Contastina, axi com dauant hauets entes. E tantost ell trames sos missatgers a son frare lo senyor Rey de Sicilia, que li trames Lalmirall ab XL. galees armades: e feu li a saber, com les volia per lo dit viatge de Manorca: e axi trames cartes al Almirall, que pensa denantar, e de venir tost ab les galees a Barcelona. E axi com lo senyor Rey Darago ho hach trames a dir a son frare lo senyor Rey de Sicilia, e al Almirall, axis compli: si que Lalmirall arma les XL. galees, e venchsen a Barcelona, e fo hi en la festa de Totsançts, e troba lo senyor Rey que hach aparellada la caualleria que ab ell deuia passar, e Lalmugaueria: axi que tota hora fore be de bona gent cinch cents cauallers ab caualls armats, e be XXX. milia Almugauers. E a Salou ab la gracia de Deus reculliren sen, e vengren ala ciutat de Mallorques hon foren tuyt XV. jorns abans de Nadal, e exiurna tant fortment, que james hom no viu tant fort yuern, e de vents, e de plujes, e de grops. Queus en dire? Que tant fort yuern feya, que bastara que fos hom en la mar de la Tana, que galiots hi hauia, que de fret perderen los caps dels dits. E comptar vos he vn bell exempli, e miracle que se deuench per aquest mal temps, lo qual yo viu, e tot hom comunament: e aquest vos vull recomptar, perço que cascu se quart de la yra de Deus.

Capitol clxxj. recompta lo gran miracle qui

se deuench dun Almugauer qui era de Sagorp, per rahode voler menjar carn lo vespre de Nadal.

VERITAT es, que eren en vna companyia XX. Almugauers qui eren de Sagorp, e de la encontrada, e posauen al portxo de sanct Nicolau de Portopi, e la vespra de Nadal anaren sen los deu a percasar bestiar q menjassen lo dia de Nadal, e portaren quatre moltons, e faeren los escorxar, e escorxats penjaré los el portxo. E la hu dels companyons, lo qual era de Sagorp e hauia jugat, e hauia perdut, pres vn quarter de molto ab la fellonia,

e mes

mes lo en ast. E es costuma de Cathalañs, que la vespra de Nadal tot hom dejuna comunament, e no menja entro ala nuyt. E axi los Almu gauers aquells anaren percasar cols, e peix, e fruyta que menjassen: e com foren venguts al vespre ala dita posada del portxo de sanct Nicolau de Portopi, vaeren prop del foch, hon ells deuien menjar, lo quart de molto en ast: e maruellaren sen, e sen esquiaren fort. E digueren, qui es aquest, qui aquest quart de molto nos ha mes aci el foch? E aquell respos, que ell lo hi hauia mes. E perque ho hauets feyt, digueren ells? Perço, dix ell, com yo vull a nuyt menjar carn a defonor de la festa qui de ma sera. E aquells reprengueren lon molt, e pensaren sen que si be ho deya, nou faria: e axi aparellaren llur sopar, e meteren llur taula: e aquell pres vna toualloleta, e l'altra part del foch ell sa figué, e mes sa touallola, e tuyt comensaren a riure, e axuflar, que cuydauen se queu faes per escarn. E com ells se foren asseguts, e comensaren a menjar, aquell pres son quarter de molto, e val se posar dauant, e tallá de la carn, e dix yo vull mejar daquesta carn a defonor de la festa qui a nuyt es, e de ma sera. E al primer boci ques mes en la boca, vench li en visio vn hom tant gran que tocava del cap al treginar del portxo, e donali ab la ma tal per la cara plena de cenra, quen vers lo gita en terra: si que crida com fo en terra, sancta Maria val, tres vegades: e jach axi com si fos mort tot despoderat de sos membres, e hach la vista perduda. E los companyons lleuaren lo, e posaren lo sobre vna flafada, e estech com a mort be entro a hora de mija nuyt. E com lo gall canta, ell cobra la paraula, e demana preuera: e lo clergue del dit loch de sanct Nicolau vench, e confesas ab ell molt deuotament. E lo mati de Nadal ab prechs, e ab requisicio dell portaren lo ala igleya de madona sancta Maria de Mallorques: e dauant laltar ell se feu posar, e tot hom venial veure: e ell era axi dibil, que neguns membtes que hagues no podia moure ne ajudar sen, e la vista que hauia de tot perduda: e plorant pregaua lo poble, que degues pregar Deus per ell. E dauant tuyt ell manifestaua sos pecats, e los falliments ab gran contricio, e ab gran dolor. Si que tot hom, e tota dona nauia gran pietat: e ordonas en la dita igleya, qui es en la Seu, que tots dies sen digues *Salue regina*, entro fos mort, o guarit. Queus en diria pus? Que aço dura tro el dia de Parici, que la Seu fo plena de poble. E com lo Preycador hach preycat, prega lo poble que tuyt pregassen madona sancta Maria, que pregas lo seu

lo seu beneyt char fill, que aquell dia beneyt mostras sos miracles sobre aquell pecador: e que tuyt sagenollassen, e els clergues cantarien *salue regina*. E com lagren cantada, lome gita vn gran crit, e los membres tots quants nauia exiren de llur lloch: si que be sis preueres lo hauien de tenir. E ala fi de la *salue regina*, ab gran cruxit que donaren tots quants ossos hauia, en presencia de tuyt, recobra la vista, e los membres li tornaren cada hu en son lloch adrets, e bons: e axi ell, e tot lo poble feu grans gracies a Deus daquell tant bell miracle, que Deus, e madona sancta Maria los hauia mostrat. E axi lo bon hom anasen sa, e dret: perque cascun de vosaltres qui aquest miracle oyrets, qui axi fo manifest, e palés, fets ne de vostre prou, e duptats lo poder de Deus, e esforçats vos de be affer: e guardats vos que de feyt, ne de paraula no façats res contra lo nom de Deus, ne de madona sancta Maria, ne dels seus beneyts sancts, ne sanctes, ne les festes qui son ordonades per la sancta igleya Romana.

Capitol clxxij. com vna gran fortuna acullit

lo senyor Rey Darago, e tot son estol anant conquerir Manorca, e com hach conquesta tota la Illa, e en quina manera: e com al tornar que sen feya Lalmirall en Sicilia fortuna laculli, e correch entro en Trapena.

A R A V O S tornare a parlar del senyor Rey Darago, que quant la festa de Nadal hach tenguda en la ciutat de Mallorques feu recullir tot hom, e feu la via de Manorca. E com lo Senyor Rey fo entro a XX. milles en mar, apres la Illa de Manorca, vna gran fortuna acullilo: axi que li parti tot lestol, en tal manera que solament ab XX. galees ell pres terra al port de Maho. E lo Moxerif de Manorca, qui sera be aparellat de defendre; e gran secors que li era vengut de Barbaria, fo li ab tot son poder ala popa de les galees: axi que tota hora hi era be ab cinch cents homens a cauall, e be ab XL. milia de peu. E lo senyor Rey estaua ab les galees escala per terra a la Illa dels Cunills: e la fortuna aquella dura be VIII. jorns, que hanch nul hom dels seus no hi poch atendre: e puix abonansas lo temps, e ades venia al port de Maho, qui dues galees, qui tres naus: axi que tuyt atenien, axi com podien. E com lo senyor Rey

Darago vae que hi hauen CC. caualls armats venguts, pensa de posar los caualls en terra, e exi tota la gét en terra: e lo Moxarif que vae quel poder venia, anafen al castell de Mahona, e aqui ell ajusta tot son poder. E lo senyor Rey, aqui hauen be CCCC. caualls armats venguts, se partida dels Almugauers, dix al Almirall, e als altres richs homens qui hi eren, que no volia esperar pus gent, e Lalmirall, e los altres clamaren li marce, que no fos: mas que esperas tots sos cauallers. E ell dix que gran yuern era, e que les galees sofferien gran defayre, e que per res nou soffertia, e axi anafen lla hon era lo Moxarif. E lo Moxarif ab tot son poder deuallassen batalla arrégada en vn bell pla, que es prop lo dit castell de Mahona: e com les hosts foren, la vna prop laltra, lo Senyor Rey va ferir ordonadament ab tota la sua gent: e lo Moxarif axi mateix contra lo senyor Rey Darago: e la batalla fo molt cruel, quels homens de la Illa eren bons homens darmes, e hauia hi Turchs bons homens quel Moxarif tenia a sou. E la batalla fo axi cruel, que tuyt hauen assats que fer: mas lo Senyor Rey qui era dels millors cauallers del mon, brocava sa, e lla: e no li escapaua caualler aqui ell pogues ferir colp, si que totes ses armes hi rompé, saluant la maça, de que feya tant, que nul hom no li gosaua estar dauant. E axi ab la gracia de Deus, e per la sua proesa, e de les sues gents, ell vence la batalla: si quel Moxarif fugi, e mes se el castell entro ab XX. de sos parents, e els altres muriren tuyt. E axi lo senyor Rey feu lleuar lo camp a les sues gents, e puix ana assitiar lo castell hon lo Moxarif fera mes: e entre tât lestol del senyor Rey fo yengut tot. E com lo Moxarif vae lo gran poder del senyor Rey, ell li trames sos missatgers, e pregal que fos de gracia, e de merce sua, que ab ell XX. de sos parents qui ab ell eren, e ab llurs mullers, e ab llurs infants, quels ne lexas anar en Barbaria, sola ment ab llurs vestidures, e ab vianda entro lla: e ell retria li lo castell de Mahona, e la vila de Ciutadella. E lo senyor Rey, perço que tota la Illa pogues hauer sens altre embarch, atorga ho: e axi lo Moxarif rete li lo castell, e la vila de Ciutadella, e tots los altres llochs de la Illa: e li dona tot quant thresor hauia. E lo senyor Rey lliurá li vna nau que no lieja de Genouesos, qui era venguda al port de Maho per fortuna, la qual nau anaua a Yuiça per carregar de sal: e dins aquella nau, mes lo Moxarif entro de C. persones, entre homens, e fembres, e infants: e paga la nau, e feu los metre molta vianda, e partiren sen del port en tal

punt

punt q̄ la nau aculli fortuna, e rompe en Barbaria, que hanch non es capá persona. E axi veus nostre senyor com vol destroyr vna nacio de gents, com lleugerament ho fa: perque cascuns se deuen guardar de la sua yra, que la roda de fortuna veus com girá en vns colps contra lo Moxarif, e son llinatge, que hauen senyorejada aquella Illa mes hauia de mil anys. Puix com lo senyor Rey nach trames lo Moxarif, e son llinatge, anafen a Ciutadella: e feu pendre totes les fembres, e els infants, de tota la Illa, e els homens qui eren romafos vius qui cré fort poch, que en la batalla muriren tots. E com les fembres, e els infants, e els homens foren tots presos de la Illa, foren be XL. milia: e aquells ell feu lliurar, quen fos cap, e major de vendre en Ramon Calbet, vn honrrat hom de Lleyda. E aquell hi mes altres officials sots si. E trames ne la major partida a Mallorques, e puix en Sicilia, e en Cathalunya, e en altres parts. E en cascun lloch se tench encant publich de les persones, e de les robes quils foren ttobades. E có aço fo ordonat, lo senyor Rey ordoná, que a Mahona al port se faes vna vila be murada: e jaqui procurador de la Illa en Pere de Lebia, vn honrrat ciutada de Valencia: e dona li tot poder, q̄ pogues tota la Illa donar a pobladors Cathalans. E que de bona gent poblas la Illa. E axiu ho feu segurament: que axi es poblada la Illa de Manorca de bona gent Cathalans, com negu lloch pot esser be poblat. E com lo senyor Rey hach ordonats tots sos officials en la Illa, e ordonacio de poblar, de q̄ fo de tot cap, e Capita en Pere de Lebia, qui era molt prohom, e saui, partis de Manorca, e vench a Mallorques, hon li fo feyta gran festa, per la sua venguda. E vesitá tota la Illa de Mallorques ab Lalmirall, e ab Galceran Danglesola, e daltres richs homens, qui ab ell eren. E puix parti de Mallorques, e trames ne tot lo estol en Cathalunya ab Lalmirall. E lo senyor Rey ab III. galees giras en Yuiça, per vesitar, hon li fo feyta gran festa. E aqui estech III. jorns: e puix anafen en Cathalunya, e pres terra a Salou, e de Salou anafen a Barcelona, hon troba Lalmirall, qui ja hauia presa terra ab tot lestol. E Lalmirall pres comiat dell, e puix tornafen en Sicilia. Si que al tornar, que sen feya, acullil vna fortuna tant gran el golf de Lleó, que totes les galees se partiré: e ni hach qui corregeren en Barbaria, e daltres en Principat: e Lalmirall fo en aquella hora en gran condicio. Empero ab la juda de Deus, qui en molts llochs li hauia ajudat, restauralo, e correch a Trapena, e fo sa, e saul: e puix a poch de dies co

S ij brá

brá totes les galces. E có totes foren a Trapena, anafen a Macina, hon trobá lo senyor Rey, e tota la gent, qui hi faeren gran festa, e a Macina de fama: e pensa de seguir la cort del senyor Rey: axi com aquell, quel dit senyor Rey de Sicilia no feya res, que ell nou sabes. E vixqueren en gran alegre, e en gran deport, vesitant, e cortejant tota Calabria, e el Principat de Taranto, e aquells llochs que tenien en Principat. E axi lexar vos he a parlar del senyor Rey de Sicilia, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxxij. com lo Senyor Rey Nanfos

Darago trames sos missatgers a Tarasco per tractar de la pau del Rey Carles, hon pau sendreça, axi com lo senyor Rey Darago hauia mester, e a gran honor del senyor Rey de Sicilia: e com malaltia vench al senyor Rey Nanfos duna exidura.

QOM lo senyor Rey fo a Barcelona hon li fo feyta gran festa, e gran honor, anafen vesitar tots los regnes: e com fo en Arago vaes ab don Alfonso de Castella, e don Ferrando son frare, e donals molt del feu: e trobá los que estauen molt be, e que menauen la guerra ab lo Rey don Sanxo llur auonclo, e guanyauen tots dies terres sobre ell. E axi ana vesitant totes les fronteres, e els missatgers li venien tots dies apresament del Papa, e del Rey de França, e del Rey Danglaterra per tractar pau entre ells. E aço menaua lo Rey Danglaterra, perço com volia quel primer any seguent quel matrimoni se cóplis entre lo senyor Rey Darago, e sa filla: si que perço hi metia tot son poder. E a veritat aytal se feya lo Rey Carles, e perço com ho hauia promes: si que tant tractaren lo Rey Carles, e lo Rey Danglaterra, quel Papa trames vn Cardenal en Prohença a Tarascó ab lo Rey Carles, qui tractas de la pau ab lo Senyor Rey Darago. Si que com foren a Tarascó trameteren llurs missatgers al Senyor Rey Darago, quels trametes missatge qui ab ells tractas de la pau. E lo dit senyor Rey sobre lo dit tractament a ordonar se vench a Barcelona: e com fo a Barcelona, mana ses corts, que tot hom a dia cert fos a Barcelona: e axi com ho mana, axis compli. Si que com la cort fo ajustada, e foren tuyt al palau Rey al, ell los dix, com lo Rey Carles, e lo Cardenal eren a Tarascó, e quel requirien que hi trametes missatgers que ab ells tra-

ctassen

ctassen de la pau: e axi que ell no volia res fer sens consell de sos Barons, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles, qui deguessen tractar dels missatgers quals serien, ne ab quin poder yrien: e que axi com aquells ho tractarie, quel senyor Rey, e tuyt ho tenguessen per bo, e per ferm. E abans que daqui partissen, fo atorgat quels missatgers fossen XII. çó es a saber, dos richs homens, e quatre cauallers, e dos sauis, e dos ciutadans, e dos homens de viles. E fo ordonat quants companyons, ne quants escuders degues cascu menar, e que axi com fos ordonat, que axis complis: e axis feu. E donaren poder a XL. entre richs homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles, que deguessen aquest feyt ordonar, e endreçar. E encara fo ordonat, que nul hom de Barcelona no partis entro los missatgers fossen anats, e venguts de Tarascó, perço que sabessen que haurien feyt: e axi fo atorgat. E com tot aço fo atorgat aquells XL. tots jorns dues vegades sajustauen a la casa dels Preycadors, e tractauen, e ordonauen dels feyts. E com ho ordonauen cascu dia, axi ho portauen dauant lo senyor Rey: e ell adobaua ço que li paria que hi faes millorar, axi com aquell senyor qui era molt saui, e molt bo, e hauia la volentat plena de vera charitat, e justicia, e de tota altra sauiesa. Si quels missatgers foren elets, e ordonats en qual manera deguessen anar a honrramet del senyor Rey, e de tots sos regnes: els foren donats los Capitols, e el poder: e foren gint arreats, els fo ordonat majordom, tal com conuenia a vera valor. E partiren de Barcelona, e tota hora entre caualls en destre, e llurs caualcadures dells e de llurs companyons, e de llurs escuders, e les adzembles foren tota hora que menauen C. besties: e cascu dels missatgers foren bons, e honrrats, e sauis, e anaren tant per llurs jornades que vengren a Tarascó. E lo senyor Rey romas a Barcelona ab tota la cort, e si hách vaes jochs ne solases, axi de taules redones, com de tres a taulat, com danar ab darmes, e bornar, e dançar cauallers, e ciutadans, e homens de viles, e de cascu mester de la ciutat que sesforçauen de tots jochs, tot alegre affer, llauors ho pogres vaer: que negu no pensaua mas dalegre, e solasar, e de fer tot ço que a Deus, e al senyor Rey plagues. E com los missatgers foren a Tarascó, foren be reebuts per lo Rey Carles, e per lo Cardenal, e per los embaxadors que hi eren del Rey de França, e majorment per los III. missatgers que hi eren del Rey Danglaterra. E qui volra saber los noms dels missatgers, e tot ço quel Car-

denal los dix de part del Pare sanct, e encara tot ço que ells li resposse-
ren, e tot ço que si feu del començament, tro ala partença, vagen sen a
la Gesta quen Galceran de Vilanova ne feu, e lla trobar ho han tot
per orda: e encara tot ço que entre los altres hi respos en Maymo de
Castellauli, qui era hu dels dits missatgers del Senyor Rey Darago. E
sim demana perque hi nomen mes en Maymo de Castellauli, que ne-
gu dels altres, yous dich, que perço com hi respos pus baroniolmèt,
e mills com a cauallers que negu altre, e si be negu si feu, feu se per les
paraules que ell dix. E axi no men cal pus parlar, que parlament duré
molt entre ells, e ala si preferen comiat dells, e tornaren sen ab ço que
feyt hagren, e trobaren lo senyor Rey a Barcelona: e aqui dauant tota
la cort reberen los tota la missatgeria que aportaren, tal quel Senyor
Rey, e tot son consell ne foren pagats. Si que endreçada era la pau tant
honrradament, e tant bona com lo senyor Rey Darago hauia mester,
e les sues gentes: e encara a gran honor del senyor Rey de Sicilia. Axi
quel matrimoni se deua cumplir a pochis dies de la Infanta filla del
Rey Dangulaterra ab lo senyor Rey Darago: mas nostre Senyor ver
Deus, volch de altra manera mudar l'enteniment de tot ço que se era
tractat a Tarascó. E cascu pot entendre, que nostre Senyor ver Deus,
es vera dretura, e vera veritat, perque negu no sap, ne pot entendre en
los seus secrets: e lla hon hom se cuyda per son feble enteniment que
alcunes cosas que Deus fa, vengren per mal, torné en gran be: per que
negu nos deu treballar de res que Deus faça. E axi es mester, que en
aquest punt ne prenguen cascu bo confort, e lloem, e agraciem Deus
de tot ço que ns dona: per que lla hon la major festa era a Barcelona, e
major alegre, e major deport, a Deus vench en plaer q̄ al senyor Rey
Nanfos véch malaltia duna exidura ques feu el raygal de la cuxa: e per
aquella nostech de trer a taulat, ne danar ab armes, axi com aquell qui
era pus corajos de feyt darmes a fer, que negun altre qui el mon fos. E
axi menyspreant aquella exidura meiclá si febra, axi que tant forment
lo combate be X. jorns, que tot altre hom fora mort.

Capitol clxxiiij. com lo Senyor Rey Nanfos

*Darago passa desta vida, per raho duna exidura qui
feu el raygal de la cuxa.*

COM ell se senti axi agreujat, feu son testament axi ab
gran diligencia, com negun altre Rey pogues fer: e vna
vegada, e dos lo feu llegir, e examinar: e lexa lo regne al
senyor Rey en Iacme Rey de Sicilia fratre seu. E jaqui lo
feu cors a la orda dels frares Menors de Barcelona, e
axi ab gran contrictio de los pecats confessa moltes vegades, e reebe
lo nostre Salvador, e fo pernoiat. E com hach reebuts tots los sagram-
ments de la sancta sgleya axi, prenent comiat de tots feu se donat la
creu, e adora la molt deuotament ab plors, e ab llagrimas; e croa sos
braços ab la creu sobre sos pits, e lleua los vlls al cel, e dix: en les mans
tues pare senyor Iesu Christ coman lo meu esperit, e senya, e beney si
mateix, e puix tot son poble, e tots los regnes. E ab la creu abraçada
dient molter bones oracions, ell passa desta vida, en lany de nostre se-
nyor Iesu Chtist M. C C X C I. a X V I I I. jorns de luny. E si hanch ^{Mori lo}
vaes gran sol en ciutat, aqui fo, axi com aquells qui hauen perdut bo ^{Rey Nan}
senyor. E axi com ell ho hach manat, fo portat ab gran professo ^{fos Dar}
res Menors, e aqui ell fo enterrat. Deus per la sua merce haja la sua ani- ^{ago en}
ma: e sens tot dupte podem estar, que ab Deus es en Paradis, axi com ^{lany.}
aquell qui sen ana verge, que james no hach paria de fembra, ans era ^{1291,}
son enteniment que verge vengues a sa muller, e que puix axi mateix
no hagues cura de altra fembra.

Capitol clxxv. com lo Compte Dampuries

*e daltres richs homens foren elets per anar en Sicilia, per amenar en Cathalunya
lo senyor Rey en Iacme de Sicilia: e com madona la Regina mare sua,
e Linsfant en Fraderich fratre seu romangueren per cap,
e per major de Sicilia, e tota Calabria.*

COM LO cors fo enterrat, lo testament se llegi, e tan-
tost armarense I I I I. galees: e lo Compte Dampuries, e
daltres richs homes, e cauallers, e ciutadas foren elets per
anar en Sicilia, per amenar lo senyor Rey en Iacme. E axis
feu, que tãtost lo Compte Dampuries, e els altres, qui elets foren, se re-
culliren per anar en Sicilia, per amenar lo senyor Rey en Iacme, per es-
fer senyor, e Rey Darago e de Cathalunya, e del regne de Valencia. E
entretat los Barons, e richs homens, e Cauallers, e ciutadans, e homes

de viles ordonaré, quel Senyor Infant en Pere reges, e gouernas los regnes ab lo consell qui li fos donat, entro quel dit senyor Rey en Iacme fos vengut en Cathalunya. E lo senyor Infant en Pere rege, e gouerna axi sauiament los regnes, com hanch senyor saui poch fer. E tan tost lo Compte Dampuries, e els altres qui ab ell anauen, foren recullits: e anaren tant, qui ab vn vent, qui ab altre, qui a rems, qui a veles, que a poch de temps preferen terra a Trapena: e saberen que madona la Regina, e el Senyor Rey en Iacme, e el senyor Infant en Fraderich eren a Macina. E com foren a Macina, vengren que hanch no lleuaren senyera, e anaren sen a la Duquena, e aqui exiren, que altre laus no lleuaren. E com foren dauant madona la Regina, e ell Senyor Rey, e el Senyor Infant: lo Compte en plorant dix los la mort del Senyor Rey Nanfos. E si hach vaes dols, ne plors, aqui fore. Queus dire? Dos jorns durá lo dol molt gran. Apres dels dos jorns, lo Compte pregá madona la Regina, e el senyor Rey, que faessen ajustar consell general. E tan tost lo senyor Rey feu cridar consell, e tot hom fo ajustat a sancta Maria la Noua: e el Compte Dampuries en presencia de tuyt feu publicar lo testament del senyor Rey en Pere: en lo qual vinclaua: que si lo senyor Rey Nanfos muria lens Infants, que tornas lo regne Darago al dit senyor Rey en Iacme, e Cathalunya, e ell regne de Valécia, axi com dauant hauets oyt. E puix feu publicar lo testament del Senyor Rey Nanfos, e axi mateix lexaua tots sos regnes al senyor Rey en Iacme frare seu Rey de Sicilia. E com los testaments foren llegits, lo Compte, e els altres missatgers qui eren venguts requeseren lo senyor Rey, que li plagues, que pensas danar en Cathalunya, a reebre sos regnes. E lo senyor Rey respos, que era aparellat danar, mas que ordonaria la Illa de Sicilia, e tota Calabria, e tota l'altra terra en qual manera hagues a romandre. E puix que pensaria danar. E la resposta plague a tots. E tan tost mana lo senyor Rey a Lalmirall que faes armar XXX. galees: e Lalmirall tantost pará taula, e feu aparellar XXX. galees, e metre encuas. E tantost lo senyor Rey trames per tota Calabria, e per les altres terres a rics homens, e cauallers, e a Syndichs: de ciutat, e de viles, q venguessen a ell tantost a Macina: e axi com ell ho mana per ses cartes axi vengren tuyt a Macina a ell. E com foren a Macina ell los preycá, els dix moltes bones paraules: e comanals madona la Regina que la guardassen, e que la tenguessen per cap, e per senyora: e axi mateix los

mana

mana que hagueffen per cap, e per major, e per senyor, axi com la sua persona Linfant Fraderich: e que faessen tot quant ell manas, ne volgues, axi com farien per ell. E aquells encontinent prometeren li ho, e ell senyáls, e beneyls tots, empres comiat: e aquells en plorant besaren li les mans, e els peus: e en apres besaren les mans axi mateix al Infant en Fraderich. E com aço fo feyt preferen comiat dells, e tornaren sen cascuns en Calabria, e en los altres llochs ab gran enyorament que dauen tuyt del senyor Rey: empero tuyt hauien gran goig del creximet que li era vengut, e axi mateix del bon cap quels hauia lexat, ço es a saber lo senyor Infant en Fraderich frare seu.

Capitol clxxvj. com lo senyor Rey en Iacme

Darago se reculli a Trapena per passar en Cathalunya, e desembarca a Barcelona, hon feu celebrar misses per lanima del Rey Nanfos son frare, e a Sentescrèus per lo senyor Rey en Pere son pare: e com fo coronat a çaragoça, e promes secors a don Alfonso de Castella.

COM aço fo feyt, lo senyor Rey pres comiat de tota la vniuersitat de Macina, e aquell manament los feu q hauia feyt a aquells de Calabria. E apres anasen a Palerm hon hach axi mateix feyts venir tots sos Barons de Sicilia, e cauallers, e Syndichs de ciutats, e de viles: e com foren tots ajustats, dix los moltes bones paraules, en axi mateix com hauia dit als altres, e aquell manament los feu: e com aço hach feyt pres comiat de tuyt, e anasen a Trapena. E entretant Lalmirall fo vengut ab les galees, e madona la Regina, e lo senyor Infant en Fraderich foren aqui, e tots los Barons de Sicilia: e aqui lo senyor Rey en Iacme pres comiat de madona la Regina sa mare que li doná la sua benedictio: e puix pres comiat del senyor Infant e Fraderich, el besa mes de deu vegades, axi com aquell quil amaua molt, per moltes rahons, ço era perço com es son frare de pare, e de mare: e laltre, quel senyor Rey son pare lo hi comana: e l'altra, quel sauia nodrit, e ell tot temps li era estat obedient, axi com bo frare deua esser a altre, per que lo hauia coral en son cor: e axi lexa lo Governador, e senyor en tot lo regne. E pres comiat axi de tuyt, e recullis ab la gracia de Deus.

S v Dam-

Dampuries, e los altres embaxadors ab ell, e Lalmirall qui dell nos parti. E meterensen en mar, e Deus donals bon temps: si que a poch de dies foren en Cathalunya, e preseren terra a Barcelona, ab la gracia de Deus. Que be fo gracia de Deus, que vench als pobles seus, com lo Senyor Rey en Iacme los vench per Rey, e per senyor: e aquell dia los entra pau, e bona volentat per tots los regnes, e terres del senyor Rey Darago: que axi com fo gracios, e benauenturos al regne de Sicilia, axi es estat benauenturos, e ple de totes gracies al regne Darago, e tota Cathalunya, e al regne de Valécia, e a tots los altres llochs seus. E com lo senyor Rey en Iacme de Sicilia hach presa terra a Barcelona, no cal dir la festa qui li fo feyta: empero abans que la festa començas ell feu ajústar tot hom als frares Menors, e rete son deute, axi de plor, com de misses, e beneficis que feu dir sobre lo cors del senyor Rey Nãfos son frare. E com aço hach feyt que durá quatre jorns, puix la festa comença tan gran que tot lo mon paria quen vingues: e aquesta festa durá X V. dies. E com aquesta festa fo passada, parti de Barcelona, e anasen per Lleyda a çaragoça: e en cascun lloch li feyan gran festa: mas empero com fo exit de Barcelona lo primer lloch hon ana fo a Sentef creus, e aqui axi mateix ell rete son deute al cors del senyor Rey son pare, e puix tench son cami axi com yaus he dit a çaragoça, e la fo la festa sens comparacio la major qui hanch hi fos feyta, e aqui pres la corona a la bona hora. E puix com la festa fo passada de la coronacio, vaes ab don Alfonso de Castilla qnil véch veure en Arago, e lo senyor Rey dona li del seu: e ell pregal que fos de gracia, e de merce sua, q nol desemparas, puix q era son desfaltre quel senyor Rey Nãfos era mort: que si ell hagues sol dos anys mes viscut, ell tenia que li hagra feyta senyorejar tota Castilla: per que si dell no hauia ajuda, tenia son feyt perdut. E lo senyor Rey confortal, e dix, que sabes per cert que ell nol desempararia, ans li faria tot lo secors que fer li pogues: e com aço fo feyt don Alfonso fo molt alegre, e molt pagat del senyor Rey, e sen torná en Castilla a Seron, e als altres llochs seus.

Capitol clxxvij. com lo senyor Rey en Iacme

Darago vench a Valencia, e hach pres la corona del reyalme: e com missatgers del Rey en Sanxo de Castilla li vengren, pregant li de pau, la qual hach confirmada entre ell, e lo Rey de Castilla, e sos nabots.

VIX lo senyor Rey Darago ana vesitant tot Arago, e puix vench en la ciutat de Valencia, hon axi mateix li fo feyta gran festa, e reebe corona del reyalme. E dementre que ell anaua vesitant ses terres, al senyor Rey végren missatgers molt honrrats del Rey dõ Sanxo de Castilla cosi germa seu: e saludaren molt deuotament lo dit senyor Rey Darago, de part del Rey don Sanxo cosi germa seu. E feya li a saber, que hauia gran alegre de la sua venguda, e quel pregaua, axi com a char cosi, que ell molt amaua, que li plagues que hagues pau ab ell, e que ell que era aparellat, que li valgues contra tots los homens del mon: e quel Rey Nãfos lauia guerrear, e lauia mes en punt de tolte sos regnes, els volia donar a sos nabots que no li atanyen tant com ell, de que era estat molt marauellat: e que no paria que ell hagues deute negu ab ell. E axi que pregaua ell, que ço que el Rey Nãfos son frare hauia feyt, que nou guardas: mas que pensas lo gran deute qui es entre ells. Si quel Rey Darago respos als missatgers molt cortefament, axi com aquell senyor qui es estat, e es lo pus cortes, e el mills nodrit de totes coses que hanch senyor fos: e dix, que be fossen venguts. E puix dix, quel Rey don Sanxo nos deuia marauellar de res quel senyor Rey Nãfos hi hagues feyt, que lo Rey Nãfos feya com a bon fill qui volia venjar la gran falla que ell hauia feyta el senyor Rey nostre pare: e dich vos que daquell cor mateix ne forem nos, mas pus que ell demana pau, e nos plau que laya. E los missatgers respõngueren, hoch senyor ab vna cosa, ques profer, q aconeguda vostra fara esmena a vos de tot ço que ell hagues fallit al senyor Rey vostre pare: e lesmena sia aquella, que vos senyor ne vullats queus en do, ciutats, castells, o viles, o llochs, o fer tota aquella honor que vos conegats que fer vos en deja. E lo senyor Rey respos, que pus tambe ho deya que ell se tenia per satisfet, e que dell no volia ciutats, castells, ne altres llochs, q la merce de Deus ell hauia tants Reyalmes, e tant bons, q no li feyen fretura a sos llochs: mas bastaua li q ell sen penedis de ço q feyt hauia, empero volia que ell donas part dela terra de Castilla a aquells Infants sos nabots, ço es don Alfonso, e a don Ferrádo: que ell per res nols desempararia. E los missatgers digueren, que sobre aço sen yrien. E axi tornaren sen al Rey de Castilla, e com foren dauant llur senyor lo Rey de Castilla, comptaren li tot ço quel senyor Rey Darago hach dit: e digueren la gran bonefa, e sauiesa q en ell era.

E lo Rey de Castella fon molt pagat, e mana que tornassen a ell, e que ell era aparellat que de totes coses faes ço que ell manaria. Queus en diria? Que tantes vegades anaren missatgers entre ells, que la pau fo otorgada de cascuna deles parts, que don Alfonso, e don Ferrando volian haüer pau ab llur auonclo lo Rey don Sanxo, e ques tenien per pagats de ço quel senyor Rey Darago hauia tractat, que el Rey de Castella los donas, e que renunciassen al regne. E axi fo empresa la vista del senyor Rey Darago, e del Rey de Castella, e cascuns esforçaren se de venir ala vista com pus honrradament poguessen. Si que com lo senyor Rey Darago fo a Calathayu, ab gran gent de richs homens, e Prelats, e cauallers, e ciutadans: e sabe q̄ lo Rey de Castella era a Soria, axi mateix que hi hauia menada la Regina, e hi era Linfant don Ioan frare del Rey don Sanxo, e molts altres richs homens: e lo senyor Rey qui sabe que la Regina era a Soria, per sa cortesia, e per honor de la Regina volch anar a Soria abans quells no venguessen a Calathayu. E lo Rey de Castella que sabe, que lo Rey Darago venia, exi li carrera mes de quatre llegues: e aqui fo acullit lo Senyor Rey Darago ab molt gr̄a honor, e totes les sues gents, que aytant com estegré a Soria, no si feu mas festa, e alegre. E com la festa fo passada, lo Senyor Rey Darago volch sen tornar, e prega lo Rey de Castella, e la Regina, que venguessen ab ell a Calathayu: e ells digueren, queu farién volenters. E axi tots ensemps végrensen a Calathayu, hon lo senyor Rey los feu llur ops al Rey de Castella, e a la Regina, e a tots aquells qui ab ells eren, del jorn que entraren en Arago, entro el jorn quen foren exits, e sen foren tornats en Castella. E seguramét vos puch dir per lo cert que totes quantes viandes, o coses hom hagues, ne nomenar pogues, de tot feya donar racio lo Senyor Rey Darago tant bastant, que non podien menjar neguns, ans vaerets per les places donar dos diners de pa per vn diner, o vn porcell, o cabrit, o molto, o ciuada, o peix sech, e salat, que ço quil costara en altre lloch dos sous, hauien per sis diners. E daço trobarets totes les plenes de troters quiu venien, axi que tots los Castellans, e Gallegos, e altres gents moltes que hi hauia sen marauellauen: e la vn dia menjaua lo Senyor Rey a la posada del Rey de Castella, ab lo Rey, e ab la Regina: e laltre menjauen ells ala sua posada. Si q̄ la festa era tant gran qui tots jorns se feya, que aço era gr̄a marauella de vaer. Queus en dire? Que en Calathayu estegré dos ensemps dotze jorns,

e dins

e dins aquells dies fo feyta la pau, e refermada entrells. E encara fo feyta pau del Rey de Castella ab los nabots, els doná en Castella tantes de terres, que ells sen tengren per pagats, eu grahiren, eu pogren grahir al senyor Rey Darado: que daltrament, sino fos per ell non hagren res haut. E axi com hagren estat XIII. jorns en Calathayu ab gran concordia, e pau, e amor partirenne: e lo senyor Rey acompaña lo Rey de Castella, e la Regina de Castella entro foren fora de tot Arago. E perço lo Senyor Rey Darago feu a tot hom sos ops, axi com dauant vos he dit, entro foren fora de sos regnes: que hanch vn dia no poch hom conixer, que les racions se minuassen de res, ans crexien, e millorauen tots dies. E com foren al departiment dels regnes, preferé comiat los vns dels altres ab gran concordia, e amor, e gracia, q̄ Deus hi hauia tramesa. E lo Senyor Rey de Castella, e la Regina anaren sen pagats, e alegres, per la pau que havié feyta ab lo senyor Rey Darago. E encara per la pau de los nabots, de que era estat ab gran paor, quel regne no li tolguessen, com sagren feyt, si lo Senyor Rey Darago sagues volgut. Mas lo Senyor Rey Darago volch abans tractar entre ells pau, e amor, per lo gran deute que hauien entre ells, e ab ell axi mateix. Ara vos lexare a parlar del Rey de Castella, e tornar vos he a parlar del Senyor Rey Darago, e de Sicilia.

Capitol clxxviii. com lo senyor Rey en Iacme

Darago, e de Sicilia tench tot son regne en pau, e esquiua bandos que no poguessen haüer en ciutats, ne viles: e asenyaladament esquiua cells qui eren a Tortosa entre Carridells, e Carbons, e Puixs.

A tant com los Reys se foren partits, e hagren pres comiat la hu del altre, lo senyor Rey Darago sen ana per totes les sues terres alegre, e pagat, endreçant, e adobát: qui en breu de temps hach axi mesa tota sa terra en pau e en concordia, que depuix que ell fo coronat Rey Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia, ha téguda, e te axi la sua terra en pau, e é dretura, q̄ de nuyt, o de jorn pot tot hó anar lo coll cargat de moneda, q̄ non trobara negun q̄ dany li faça. E axi mateix pau,

e con-

de concordia ha entre tots sos Barons, qui tostemps hauen acostumat de guarrejar: e encara esquiua bandos, que no pogues hauer en les ciutats, ne en les viles. Que en Tortosa qui es bona ciutat, hauia durat tostemps grã bando entre los Garridells, els Carbons, e els Puixs: e perço quen pogues castigar se auench ab en Guillem de Muncada, qui hauia lo terç en Tortosa, e lin doná cambi, e al temple axi mateix. E com tota la ciutat fo sua, lo dit bando qui per grat, qui per força feu en tal manera, que ara esta plus pla, que ciutat de Cathalunya: e axi mateix se feu de molts daltres llochs. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, qui va axi endreçant sos regnes, e vull vos dir la taula redona que tench Lalmirall en Roger de Luria a Calathayu, com los Reys hi foren, que fo de les marauelloses coses que may se faeren en nul temps.

Capitol clxxix. com Lalmirall en Roger de Lu

ria tench taula redona a Calathayu. E com hagren vistes lo senyor Rey en Iacme Darago, e Sicilia: e lo Rey de Castella, hon li esdeuench vna gran honor.

Veritat es, que com los Reys foren a Calathayu, axi com dauant hauets oyt, los Castellans demanaren a tuyt qual es Lalmirall del Rey Darago, aqui Deus ha feyta tãta donor: e hom mostral los, axi que axi li anaué darrera C. o CC. caualers, e altres gents, cõ a altra persona faeren dos, o tres homens: si q nos podien sadollar de la sua vista. E Lalmirall per honor del Rey de Castella, e de la Regina feu cridar taula redona a Calathayu, e mes la taula per junyir, e hach feyt fer vn castell de fusta al cap del camp don ell exis com caualler vingues. E lo primer jorn que la taula se tench, ell tot sol la volch tenir aquell jorn a tot hom que volgues junyir, e fo aqui lo senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella, e Linfant don Ioan frare del Rey de Castella, e don Ioan fill del Infant en Manuel, e don Diego de Viscaya, e daltres Barons de totes les terres, e regnes del regne de Castella, e richs homens Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia: e encara de Gascunya, e moltes daltres gents que hi eren vengudes, per veure les juntes. E asenyaladament per veure Lalmirall que faria, perço com tot lo mon ne parlaua. Axi que tot aquell pla

de

de Calathayu, hon la taula redona se feya, era tant ple de gents, que auides hi podia hom estar: axi que si no fos que era yuern, no hi pogra hom aturar. Si que aquella hora plouia vn poch. E axi com estauen los Reys, e tota la gent, vn caualler de venturavench molt gint arreat, ab bon continent, aparellat de junyir: e tantost com aquells del castell de fusta lo vaeren, tocaren la trompeta, e tantost Lalmirall exi del castell axi mateix be arreat, e gentilmente, e parech be caualler de gran auantaje. E si alcu me demana qui era lo caualler de ventura, yo dich que era en Berenguer A. Danguera de la ciutat de Murcia, qui era molt valent, e ardit, e dels pus bells cauallres Delspanya: e era de la cõpanya del Rey de Castella, e gran, e soberch, e de bon tall. E axi mateix vos puch dir del Almirall qui era dels bons caualcadors del mon, e dels bels cauallers. Queus dire? Los fels portaren dos astes molt grosses al dit en Berenger A. Danguera, e pres aquella que li plach, e laltra donaren al Almirall. E puix los fels meteren en el mig de la tela, e faeren senyals a cascu que mogues, e pensaren de moure la hu contra laltra: e qui viu venir aquells dos cauallers poch be dir, que eren cauallers de gran valor, que jams cauallers no pogré venir mills ab ço del llur, ne pus baroniulment. E en Bñb. A. Danguera feri Lalmirall per lo quarto dauant de lescut tant gran colp, que la asta nana per peces: e Lalmirall feri a ell per lelm, e doná li tal colp per la cara del elm, dauant, quel elm vola del cap mes de dos astes de llança luny, e la làça, feu mes de cent peces. E al ferit q feu en la cara del elm, lelm auanta tant fort en la cara del dit en Berenguer A. Danguera, que tot lo nas li fonia en tal manera que depuix nul temps non fo adret, puix per lo mel de la cara, e per les seyees que tot correch de sanch: si que tot hom se cuyda que fos mort. Empero feu tant bona caualleria, que si bo hach pres tant gran colp, hanch nos desmayá de res. Si quels Reys, amdosos corregren lla qui lamauen molt, e hagren paor que no fos mort, e vaeren lo tot cubert de sanch, e lo nas tot trencat, e affollat: e digueren li, com sen sentia: e ell dix, que be, e que no hauia mal, e lleuaren lelm de terra. E manaren que la taula se lleuas, e que no volié que pus sen faessen, per paor que brega non exis: e axi Lalmirall ab les sues trompes, e nacles tornasen axi guarnit a sa posada: e tota la gêt, axi Castellans, com altres anauen li darrera, e deyen, que be era digne q Deus li hagues feyta aquella honor que feyta li hauia en molts llochs: que

dels

dels bons cauallers del mon era, e ab aqlla honor ell romas, e ab aqlla fama quin ana per tota la terra de Castella. Ara vos lexare a parlar del Almirall, e parlare dels affers del senyor Rey Darago, e de Sicilia.

Capitol clxxx. cō Lalmirall en Roger de Luria
*sen torna en Sicilia, e passa en Calabria ab lo senyor Infant en Fraderich,
 e tengren la terra en veritat, e justicia.*

COM lo Senyor Rey Darago hach tors sos feyts endreçats de Castella, e hach endreçada tota sa terra: ell maná al Almirall, q̄ sen tornas en Sicilia, e que estigues prop del senyor Infant en Fraderich, e que tota hora tinguessen l. galees adobades, e aparellades, que no calgues mas muntar la gent, si ops hi era: e que anas ab lo senyor Infant visitant tota Calabria, e les altres terres del regne, e que tinguessen la terra en veritat, e en justicia. E axi com lo senyor Rey ho mana, axis compli: q̄ Lalmirall ana al regne de Valencia, e visita totes les sues viles, e castells, e puix vench sena Barcelona de Valencia per mar ab totes aquelles galees q̄ pendre volch de Valencia a Barcelona ell se recullia, e pres comiat aqui del senyor Rey, e recullis, e anasen en Sicilia: e passa per Mallorqs, e per Manorca: e puix costeja la Barbaria, e pres naus, e lenys, e barreja viles, e hlochis de Sarrahins. E ab gá guáy, e ab grá alegre ell sen torna en Sicilia, e trobá a Palerm madona la Regina, e el senyor Infant en Fraderich quil reeberé ab grá goig, e ab grá alegre. E ell donals les cartes q̄ tenia del senyor Rey: e com hagren vistes les cartes, e saberé la pau que hauia feyta ab lo Rey de Castella, foren ne molt pagats tots quants nauia en Sicilia, e p tot lo regne. E Lalmirall, ab lo senyor Infant en Fraderich, ana visitat totes les terres per tota Sicilia: e puix passaren en Calabria, e faeren atre tal. E com foren en Calabria, vench los missatgers, q̄ Carles Martell lo fill major del Rey Carles era passat desta vida, si quen fo feyt gran dol per tots aqlls qui be li volien. perço com era bon senyor, e romas de Carles Martell vn fill qui fo, e es encara Rey de Vngria: e vna filla per nom madona Clementa, qui fo puix Regina de França, e la mort de Carles Martell feu puix a saber lo Senyor Infant en Fraderich al senyor Rey Darago. Ara vos lexare a parlar del senyor Infant en Fraderich, e del senyor Rey Darago, e de la mort de Carles Martell, e tornare a parlar del Rey Carles.
 Capitol

Capitol clxxxj. com lo Rey Carles pensa de tractar pau ab la casa Darago: com pera daço Lapostolich trames ab lo Rey Carles vn Cardenal al Rey de França, en quel pregaua que degues fer pau ab la casa Darago, e ab lo Rey Carles: la qual no volch ator gar Mosenyer en Carles, menys quel Rey Carles faes donacio del Comptat Darago.

COM LO Rey Carles sabe la mort de son fill, fo molt del pagat, e dech ho effer, que molt era bo, e valent: e segurament axi com era bo Chrestia, posa en son cor que Deus no li donaua aytals verguntades, sino perço com sofferia que guerra hagues entre ell, e la casa Darago: e axi pésa de tractar, que totes maneres pogues fer pau ab lo senyor Rey Darago. E tantost ana sen al Papa, e dix li: que ell lo pregaua que de tot en tot tractas pau, e ordonas entre la sancta sgleya, e la casa de França, e ell ab lo Rey Darago: que quant per ell tota res hi faria, que fer hi pogues. E lo Papa respos, que ell deya be, e gran sauietat q̄ qui pensaua lo poder quel Rey Darago hauia ara, que tot lo mon era ço que ell posseya: part ço quell hauia tota Espanya a son manament. E axi mateix hauria lo Rey Dnglaterra a son plaer, sis volia, e encara tota la Llenguadoch: per que de tot en tot era mester que la pau se tractas. E axi lo Papa feu se venir Micer bonifaci de Salamandrana, e maná li que ell que treballas en aqsts affers daquestes paus. E ell respos queu faria volenters, e que ab la voluntat de Deus ell ho aportaria a bon acabament: e sobre aço aparellas. Si quel Papa trames ab lo Rey Carles ensemps, e ab Micer Bonifaci vn Cardenal en França al Rey de França, en quel pregaua, el consellaua, que ell que degues fer pau ab la casa Darago, ab lo Rey Carles ensemps. E que ell era aparellat q̄ hi faria de la part dela sancta sgleya tot ço que plagues a ells. E axi lo Rey Carles, e lo Cardenal, e Micer Bonifaci partirensen del Papa, e anaren sen al Rey de França, e trobaré lo a Paris: e son frare Mosenyor en Carles ab ell, quis feya apellar Rey Darago. E com hagren parlat ab lo Rey de França, e ab Mosenyer en Carles, lo Rey de França dix: que li pleya molt la pau, e que tota res hi sofferia daço que sofferir hi pogues: mas Mosenyer Carles respos lo contrari, que dix, que ell no llexaria lo regne Darago per res: si q̄ perço fo gran contrast entre lo Rey Carles, e ell. E ala si vengren sen axi ab lo
 T Rey

Rey de França, qui hi fo bo, que lo Rey Carles li doná tot lo Comptat de Anjou qui ell hauia en França, qui es molt honrrat Comptat, e bo: e cascun pot se pensar que bo Comptat, e honrrat era, com son pare lo Rey Carles, qui era fill del Rey de França, ne fo aretat. E Mosenyer en Carles dona li lo dret que hauia en lo regne Darago, qui per lo Papa Marti li era donat: e quel Rey Carles ne pogues fer totes ses volentats, e axis compli, es feu: perque aço era cella cosa qui contrastaua mes la pau, que res qui el mon fos. E axi no diga negu q al Rey Carles costas poch la pau que feu ab lo senyor Rey Darago, segons q auant oyrets, ans li costá lo dit Comptat qui es honrrada cosa. E com aço fo feyt, ab tot poder del Rey de França, e de Mosenyer Carles son frare, lo Rey Carles, e lo Cardenal, e Micer Bonifaci, vengren en Prohença, e de Prohença trameteren Micer Bonifaci en Cathalunya al senyor Rey Darago, ab la missatgeria. Queus en diria? Que tantana, e vench dels vns als altres, que hach acabat tot son enteniment, que la pau fo otorgada per cascuna de les parts. E la manera de la pau fo aqsta en suma, que si tot ho volia recomptar major libre sen faria que aquest. Ab tant la pau fo tractada, quel Papa reuoca la sentencia quel Papa Marti hauia donada contra lo senyor Rey Darago, e absolua lo senyor Rey Darago, e tosts aquells qui eren estats, ne eren sos valedors de tota mort de homens, e de tot ço que hagueffen pres per qual que manera fos de llurs enamiçhs, ab tot lo millor entenimét que entendre si pogues. E daltra part Mosenyer en Carles de França, e lo Rey Carles per ell, renunciava a donació que a ell era estada feyta del regne Darago: e daltra part, que hagues pau, e concordia ab lo Rey de França, e ab sos valedors, e ab la sancta Romana esgleya, e ab lo Rey Carles. E encara com lo Rey Carles donaua sa filla madona Blanca, qui era la major filla sua: quel Rey Carles hauia per muller al Senyor Rey Darago. E lo senyor Rey Darago renunciava al regne de Sicilia, en esta manera, quel Papa li donaua Serdenya, e Corsega en esmena: e que no era tengut que la retes al Rey Carles, ne a la esgleya: mas queu desemparaua tot, e emparaseu la esgleya sis volia, o lo Rey Carles: e dalre no era tengut. Daltra part retia al Rey Carles sos fills que hauia en sa preso, e les altres refenes. E axi los missatgers a la fi vengren al senyor Rey Darago ab aytal pau, e que aço li farien, e ell aço que dauant es dit, e quen hagues son consell, e que als no hi podié fer.

E sobre

E sobre aço lo Senyor Rey feu ajustar corts a Barcelona, e estant axi en aquest parlamét, lo Rey en Sanxo de Castella muri de malaltia, e lexa tres fills, lo primer que lexa Rey de Castella, e hauia nom don Ferrando, e laltre don Pedro, e laltre don Phalip, e lexa vna filla. E com lo Senyor Rey Darago sabe la mort del Rey de Castella hach ne desplaer, e feu ne fer aniuersari, axi com tanyia fer a ell.

Capitol clxxxij. com lo Senyor Rey en Iacme

Darago conferma la pau entrell, e lo Rey Carles, e la casa de França: e se feu matrimoni del dit senyor en Iacme Darago ab madona Blanca filla del Rey Carles: e com lo fill major del Rey Carles, e lo fill major del Rey de Mallorques renuncia ren als regnes, e se meteren en la orda de mosenyer S. Frances.

COM la cort fo ajustada, lo senyor Rey hach son consell ab sos Barons, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles: e ala fi la pau fo atorgada en la manera que dauant hauets entes. E los missatgers tornaren sen al Rey Carles, e al Cardenal que trobaren a Muntpeyller, e faeren llur fermetat de totes les paus: e tantost tots ensemps, ab la Infanta madona Blanca que menaren molt honrradament, e be acompanyada, vengren a Perpenya. E com foren a Perpenya, lo senyor Rey Darago, e Linfant en Pere ab ell, e molt honrrat Capdal de Cathalunya, e Darago foren a la ciutat de Gerona: e lo senyor Rey trames lo noble en Berenguer de Sarraria thresorer seu, e conseller a Perpenya ab tot poder de refermar totes les paus, e lo matrimoni, e que vaes la donzella. E com lo dit noble fo a Perpenya, fo be acullit per lo Rey Carles, e per lo senyor Rey de Mallorques, e per tuyt: e com hach vista la donzella tenchsen fort per pagat, si que tantost fermá lo Senyor Rey Darago totes coses, axi de les paus, com del matrimoni. Puix com lo Senyor Rey Darago ho hach sabut, tornasen, e amená los fills del Rey Carles, e totes les altres refenes. E com foren a Gerona, e lo senyor Rey ab ells, e tota la sua caualleria, e dones, e donzelles totes quantes honrrades nauia en Cathalunya venchsen a Figueres. E daltra part lo Rey Carles, e la donzella, e lo Cardenal, e tota laltra gent vengren sen a Peralada, e posá

T ij ell,

ell, e sa companya entre Peralada, e Cabanes, al Monestir de sanct Feliu. E lo senyor Rey Darago trames al Rey Carles sos fills, e les resenes totes: e lo senyor Infant en Pere acompanyals, entro foren a llur pare. E si hanch vaes gran goig, aqui fo entre lo Rey Carles, e sos fills, e cascuns dels Barons de Prohença, e de França faeren atre tal de llurs fills, qui eren en resenes, que cobraren. Mas sobre tots fo lo goig, que madona Bláca la Infanta hach de sos germans, e ells ab ella. Queus dire? Que tanta de gent hi hauia de vna part, e daltra a Peralada, e a Cabanes, e al Monestir de sanct Feliu, e a Figueres, e a Vilabeltran, e Alfar, e a Vilateni, e a Vilaseguer, e a Castallo Dampuries, e a Vilanoua, que tota aquella encontrada era plena de gent. E lo senyor Rey Darago feya donar racio complida de totes coses a tot hom, axi estrany, com priuat: e lo solaç, e lo deport se moch entre ells, quel senyor Rey Darago ana veure lo Rey Carles, e la Infanta muller sua, e li posa lo Senyor Rey la corona sus el cap, la pus bella, e la pus rica, que hanch Regina portas en testa. E daquella hora auant hach nom Regina Darago. Queus dire? Les joyes foren grans, ques donaren de les vnes parts ales altres: e fo ordonat, que ab la gracia de Deus oyssen la missa al Monestir de Vilabeltran. E que lla faessen llurs noces. E lo senyor Rey feu hi fer vna sala de fusta, la pus bella que hanch de fusta fo feyta, e lo Monestir es honrrat lloch, e bell, e bo: e axi com ho hagren ordonat, axis compli, que al dit Monestir de Vilabeltran foren tuyt. E aqui hach gran alegre, e gran festa per moltes rahons: la vna raho, per lo matrimoni qui en bona hora se feu, que be pot hom dir que hanch tant bon parell de marit, e muller no sacostaren nul temps. Que del senyor Rey en Iacme Rey Darago vos puch dir qui es lo pus gracios senyor, e lo pus cortes, e lo pus saui, e lo millor darmes, que hanch fos: e dels bons Chrestians del mon. E de madona la Regina madona Bláca pot hom dir axi mateix, que fo la pus bella dona, e la pus saua, e la pus graciosa a Deus, e a sos pobles, que hách vengues en regne negu, e la millor Chrestiana: que la fontana de gracia, e de totes bonefes era en ella. Perque Deus li trames la sua gracia, que hanch no fo marit, ne muller de neguna condicio qui tant samassen: perque li pot hom dir lo nom que les gents de Cathalunya, e Darago, e del regne de Valencia li dixeran, que la apellaren sancta Regina madona Blanca de sancta Pau que sancta Pau, e bonauentura vench per ella a tota la terra.

E segons

E segons que per auant oyrets, exiren ne molts fills, e filles qui tots foren, e son bons a Deus, e al mó. E com lo matrimoni fo complit, durá la festa be VIII. jorns, que estegren tuyt ensempe: e apres preferen comiat los vns dels altres, e lo Rey Carles ab sos fills tornasen, e com fo al coll de Panicas lo senyor Rey de Mallorques exi li a carrera, e entraren a Suelo, e de Suelo a Perpenya. E lo Senyor Rey de Mallorques tench los aqui be VIII. jorns, e dins aquells VIII. jorns entra tanta de priuadesa entre Mosenyer en Lluis fill del Rey Carles, e Linfant en Iacme fill major del Rey de Mallorques, que diu se que entrells se prometeren, que la hu faes ço que laltre faria: axi que sacordaren que cascu renunciaria als regnes quels deuien peruenir, e ques metessen en lo orde de Mosenyer sanct Francesc. Si que a poch de temps si mes mosenyer en Luys, fill del Rey Carles, e renuncia al aretatge, e puix fo Bisbe de Tolosa mal son grat, e puix muri, e fo canonizat per lo Papa per molts miracles que Deus feu per ell en vida, e en mort: e vuy son feyts per tota Chrestiadat, e sen fa festa. E axi mateix com Linfant en Iacme, fill del Rey de Mallorques, qui era lo milor, e lo major, e deuia regnar, se rete frare Menor, e renúcia el regne: e com sera passat daquesta vida axi mateix creu que sera sanct en Paradis: que qui fa mes per Deus major merit par quen deja esperar, perque qui regne jaqueix en aquest mon per Deus, par que el regne celestial ne deja hauer per esmena, pus la sua vida bona vaja continuant, entro ala fi, a tot be affer, e a dir. Ara vos lexare estar aquestes dos senyors freres menors sants, e benignes, e tornar vos he a parlar del Rey Carles quis parti del Senyor Rey de Mallorques, e torná en les sues terres ab sos fills sans, e sauls. E axi mateix lo senyor Rey Darago ab madona la Regina ana a Gerona, e de Gerona a Barcelona, e puix per tots sos regnes: e la gloria, e lo goig q's feya en cascuns dels llochs nons ho cal demanar, q' pensar vos ho podets: que qui hauia cobrada pau, e hauia cobrat los sacraments de la sancta sgleya, axi com misses, e tots altres officis de que les gents eren molt desijosos, quin goig, e quin alegre deuien hauer tuyt.

Capitol clxxxiiij. com madona le Regina

Blanca per casa del senyor Rey en Iacme Darago que heretas Linfant en Pere, el mulleras: don pres per muller madona

Guillelma de Muncada.

SI que mentre que lo Senyor Rey sanaua deportant ab madona la Regina per sos regnes, lo senyor Infant en Pere no partia de madona la Regina qui pregaua lo Senyor Rey, que degues percasar la honor de son frare Linfant, e que li donas de que pogues tenir honrrada casa: e axi mateix que li percasas muller, aquella que li pertanyes. E lo Senyor Rey obehint ses pregueres quel hereta molt honrradament, e dona li per muller de les honrrades donzelles qui filla de Rey no fos, qui fos en Espanya: ço es a saber madona Guillelma de Muncada, filla de Gasto de Biarn, ab grans riqueses, que sol en Cathalunya hauia en bons castells, e viles, e llochs C C C. cauallers. Si que les noces se faeren molt honrrades, e bones: e fo hi lo senyor Rey, e madona la Regina, e tota Cathalunya, e Darago partida. E com aço fo feyt lo senyor Rey ab madona la Regina duna part, e lo senyor Infant en P. ab madona Guillelma de Muncada daltra, anaren sen deportant per tots los regnes.

Capitol clxxxiiij. com lo Senyor Rey en Iacme

Darago trames missatgers en Sicilia an Ramon Alamany, e an Vilaragut que desemparassen Sicilia: e com les gents se empararen dels llochs, e castells per part del Infant Fraderich.

ATANT lo senyor Rey Darago trames missatgers en Sicilia an Ramon Alamany, qui era mestre justicier de tot lo regne de Sicilia, e an Vilaragut qui era mestre Portolae: puix a tors los altres, que desemparassen castells, viles, e altres llochs qui fossen en Sicilia, e en Calabria, e per les altres parts del regne: e que guardassen que a neguna persona no lliurassen castell ne gu, mas com lo castell haurien desemparat, que cridassen ala porta del Castell ab les claus en la ma: ha hich negu hom del sanct Pare Apostolich qui vulla reebre aquest castell per part del sanct Pare Apostolich, e dela sancta esgleya: e q aço cridassen alt tres vegades en cascu lloch. E si dins aquelles tres vegades no hi aparia negu que reebre lo volgues per la sancta esgleya, que lexassen obertes les portes, e les claus als forrellats, e anassen sen. E axi se compli es feu, e hach nul hom del Pare sanct, ne de la sancta Romana esgleya no hi aparech. E axi anauen sen. E com seren anats, les gents dels llochs emparauen sen per part del Infant

fant en Fraderich de cascu castel, e lloch. E axi desempararen sen en Ramon Alamany, e en Vilaragut, e tots los altres qui per lo Senyor Rey Darago hi eren en tota Sicilia, e recullire sen en naus, e en galees, e vengren sen en Cathalunya al senyor Rey quils aculli molt be, e feu a cascu bona esmena de ço que hauien desemparat, qui era llur en Sicilia, e li plague molt de ço que feyt hagren. E axi lo senyor Rey Darago hach complides totes les conuinences de la pau, que en res no hach fallit, de que la sancta esgleya, e lo Papa se tengren per pagats, e pes alegres. E axi lexar vos he a parlar del Senyor Rey Darago, e tornar vos he a parlar del Infant Fraderich, e del Admirall qui nos parti dell.

Capitol clxxxv. com lo Senyor Infant Frade-

rich empara lo regne de Sicilia, e dona jorn cert que tuyt fossen a Palerm: hon ab gran solemnitat prengue la corona del reyalme de Sicilia.

EMicer Ioan de Proxida, e los altres de son cõsell, e Barons, e cauallers, e ciutadans, e homes de viles de Sicilia: saberen cõ lo senyor Rey Darago los hauia desemparats: e digueren al senyor Infant en Fraderich, que ell q pensas de emparar la terra tota, que la Illa de Sicilia, e tot lo regne era viciat a ell, segons lo testament del senyor Rey en Pere son pare. E si lo senyor Rey en Iacme ho hauia desemparat, hauia desemparat tant solament lo dret que ell hi hauia, mas lo dret q vos senyor hi haueyts, no ha lloch de desemparar, ne creem que li sapia greu que vos vos nemparets: que basta li a ell que haja complit ço q promes ha en les paus. Queus direi que axi fo acordat de tuyt e trobare ab doctors, e ab sauis, que ell podia justament emparar ço que lo senyor Rey son pare li hauia lexat per vincle. E sobre aço trames per tota Sicilia, e Calabria, e els altres llochs dels regnes, e emparas dels castells, e viles, e ciutats, e llochs: e fo entre tant donat jorn, que tots los Capdals, e cauallers, e Syndichs de ciutats, e de viles fossen a jorn cert a Palerm: q ell se volia coronar Rey e volia q tuyt lo jurassen. E al jorn que los fo donat hi fore tuyt, e aqui hach gra gents de Cathalans, e Aragonesos, e de Llatins, e de Calabreses, e del altres llochs del regne: e cõ tots foren ajustats al palau Reyal,

ço es a la Seu de Palerm, Lalmirall preycá, e dix los moltes bones paraules, qui feyen al temps que tenien entre mans. E entre les altres coses quels dix, mostra los per tres rahons, q̄ aquest senyor era aquell tert Fraderich que les profecies deyen que deuia venir, e esser senyor del Imperi, e de la major part del mon: e les rahons eren aquestes, que era cert, q̄ era lo tert fill quel senyor Rey en Pere hauia. E daltra part, que era lo tert Fraderich que hauia senyorejada Sicilia. E daltra part, que seria lo tert Fraderich que es estat Emperador de Alamanya: per que per bon dret li podia hom dir Fraderich tert Rey de Sicilia, e de tot lo regne que si pertanyia. E sobre aço tuyt se lleuaren a vna veu, e cridaren, Deus do vida a nostre senyor lo Rey Fraderich tert senyor de Sicilia, e de tot lo regne. E tantost lleuaren en tots los Barons, e faeren li sagrament, e omenatge, e puix tots los cauallers, e ciutadans, e homens de viles. E com aço fo feyt, tantost ab gran solemnitat, axi com es costuma, anasen ala Seu de la ciutat, e ab gran benedictio recebe la corona. E axi ab la corona en resta, e ab lo pom en la ma destra, e ab la verga en la ma sinistra, ab vestidures Reyals anasen caualcant de la esgleya mayor de Palerm al palau, ab los majors jochs, e solaces que hanch se fassen a coronacio de Rey, qui hanch fos. E com foren al palau, los menjars foren aparellats: e aqui tot hom menjá. Queus dire? Que quinze jorns durá la festa, que nul hom no feu res en Palerm, mas solaces, e bayllar, e cantar, e fer jochs de diuerses maneres, e tota hora les taules eren meses al Palau, a tot hom qui menjar volgues. Puix com tot aço fo passat, e cascuns sen foren tornats en llurs llochs, lo Senyor Rey ana per tota Sicilia vesitant: e puix per Calabria, e per tots los altres llochs. E madona la Regina Costança fo absolta per lo Papa, e tots aquells qui eren de sa companyia: si que tots dies oya missa, que axi ho hach affer lo Papa per conuinença ales paus quel senyor Rey Darago feu ab ell: per que madona la Regina parti de Sicilia ab deu galees, e anasen en Roma per pelegrinatge. E pres comiat del Senyor Rey de Sicilia, el senyá, el beney, e li dona la sua benedictio, axi com mare deu donar a fill. E com fo en Roma, lo Papa li feu molta donor, e li otorgá tot ço que ella li demana: e estech lla, e anaua tot dia cercant les perdonances, axi com aquella dona qui era la millor Christiana quen aquell temps sabes hom el mon: e Micer Ioan de Proxida nos parti della, e estech tant en Roma a guanyar los perdons, entro

quel

quel Senyor Rey Darago vench en Roma a veure lo Papa, e a tractar pau entro lo Rey Carles, e lo Rey de Sicilia son frare, axi com dauant oyrets: e axi tornafen en Cathalunya ab madona la Regina Costança. E com fo en Cathalunya madona la Regina, feu molt de be per l'anima del Senyor Rey en Pere marit seu, e per la sua, e feu molts Monestirs, e molts daltres bens: e a Barcelona ella fina, e lexa a la casa dels frares Menors, ab son fill lo Rey Nanfos, e muri Menoreta vestida. E segurament que cascu pot hauer fe, que es ab Deus en gloria. Ara leixare a parlar del senyor Rey de Sicilia, e de madona la Regina Costança, e tornare a parlar del senyor Rey Darago.

Capitol clxxxvj. com lo senyor Rey Darago

rete les Illes de Mallorca, e de Manorca, e Diuica al Rey de Mallorca son auonclo: e ana al Papa per tractar pau entre son frare lo Rey Fraderich, e lo Rey Carles, e com lo Rey de Castella desafia lo senyor Rey en Iacme Darago.

OM lo Senyor Rey Darago vae que hauia pau ab tot lo mon, pensa que era bo que retes les Illes de Mallorca, e de Manorca, e Diuica al Rey de Mallorca son auonclo: e com jaus he dit, lo senyor Rey Darago ana vna vegada a veure lo Papa en Roma, depuix les paus foren feytes: e lo Papa, e los Cardenals faeren li molta donor, e tots los Romans. E encara li fo feyta molta donor en Genoua, e en Pifa, e en aquella venguda nos poch acabar la pau, ques faes del Rey Carles, e del Rey de Sicilia. Si que sen torná en Cathalunya, e menassen madona la Regina, axi com jaus he dit dauant. E puix per temps a auát, lo senyor Rey Darago trames missatge al Almirall en Sicilia, que vengues en Cathalunya: e Lalmirall en continent vench a ell. E puix no ana a molt de temps, quel senyor Rey ab gran estol parti de Cathalunya, per anar al Papa, per tractar de tot en tot la pau del Rey Fraderich, e del Rey Carles. E com fo espaetxat a Palamos, hon se reculli, trames al Rey de Mallorca son auonclo, quel trobas a Coplliure, que ell se volia veure ab ell. E lo senyor Rey de Mallorca vench hi encontinent. Axi quel senyor Rey Darago parti de Palamos ab C. V. galees. E ab les parades de Coplliure ell le vae ab lo Rey de Mallorca son auonclo: e en aquella vista feu gran

T v festa

feita la hu a laltre. E lo senyor Rey Darago rete li la Illa de Mallorques e les Illes de Manorca, e de Yuiça, e refermaré llur pau, e llur amor, axi com de pare a fill: de que fo gran alegre de tots aquells qui be los volien. E lo senyor Rey Darago lexa son lloch al noble en Ramon Folch e al noble en Bñg. de Sarria, que li retessen les Illes per ell: e axis feu, es compli. E lo senyor Rey aná, e treballá en aquell viatge, que hách pau no poch endreçar ques faes entre lo Rey Carles son sogre, e lo Rey Fraderich son frare: ans sen torná en Cathalunya, de que les gents hágren plaer gran, com Deus lách tornat sa, e saul: e madona la Regina atre tal. E axi lexa vos he a parlar dels feyts de Sicilia, e tornar vos he a parlar del Rey en Ferrando de Castella, qui per son mal consell desafia lo Senyor Rey Darago: com les paus foren feytes del Rey Carles, no ana llonch temps auant. E alguns diran: com se passa en Muntaner axi sumariament daquests feyts? E si a mi ho deyen, yo diria, que paraules hi ha, que no han respost.

Capitol clxxxvij. com la guerra torna del senyor

Rey en Iacme Darago, e lo Rey en Ferrando de Castella: e com Linfant en Pere entra en Castella ab gran poder, e assatia la ciutat de Lleo: e lo senyor Rey en Iacme dellibera entrar per lo regne de Murcia per mar, e per terra.

ECOM lo senyor Rey Darago se posá en cor dels desafiaméts que lo Rey de Castella li hach tramesos, donafen gran onta: e dix, que mester era quel ne faes penedir. E mana al senyor Infant en Pere, que saparellas ab mil caualls armats, e ab L. milia Almugauers: e q̄ pensas dentrar en Castella, e que entras per Arago, e ell entraria per lo regne de Murcia, axi mateix ab grá poder. Queus en faria moltes noues? que axi com lo senyor Rey ho dictá, axis compli. Quel Senyor Infant en Pere entrá be ab mil caualls armats de Cathalans, e Daragonesos en Castella, e be ab L. milia homens de peu. E entra be IX. jornades en Castella, axi que assatia la ciutat de Lleo: e hi traygue ab trebuchs. E axi lexa vos he estar lo Senyor Infant en P. qui te assatia la ciutat de Lleo, que es be dintre Castella a VIII. jornades de Arago, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago qui sen entrá en lo regne de Murcia, ab gran gent, e per mar, e per terra ell entrá.

Capitol

Capitol clxxxviii. com lo senyor Rey en Iacme

Darago pres la vila Dalacant, e lo castell per força darmes, e molts daltres castells, e viles ab Murcia, e la major partida del regne: e com hach stablit tota la terra lexa procurador lo noble en Iacme Pere son frare.

ELO primer lloch del regne de Murcia, hon ell vench, fo Alacant, e combate la vila, e la pres: e puix munta el castell qui es hu dels bells castells del mon, e pensa de combatrel tant fort, que sus per la muntanya a munt lo senyor Rey son cors sen muntá ab molts cauallers a peu, entro ala porta del castell: e vn poch llunyet de la porta hauia vn tros de mur qui era derrocat dins. E per aquell lloch per força darmes esuayren lo castell: e fiats certs quel Senyor Rey son cors fora estat lo primer que hi fos estat, sino fos vn caualler bo, e espert de Cathalunya, per nom en Berenguer de Puixmolto, qui tira lo Senyor Rey, e cridá: a Senyor, que fera aço? Lexats a nos entrar primers. E lo Senyor Rey sol no escolta, ans se mes a auant. E lo dit en Berenguer de Puixmolto salta a auant, e vn altre caualler apres: e aqui aquells de dins van se defendre, axi que per cert aquells dos cauallers foren morts, sino fos lo Senyor Rey son cors, qui ab la espasa en la ma: e ab lescut abraçat dona salt dins: e axi fo lo terç que hi entra. E com lo senyor Rey fo dins, e en Berenguer de Puixmolto, e laltre vaeren lo Senyor Rey quil fo de prop, pensaren sen desforçar: e lo Senyor Rey mes se dauant lescut, e vn caualler qui era dedins, qui era companyo den Nicolau Peris, qui era Alcayt del castell, qui era gran, e valent, trames li la escona muntera que tenia en la ma, e dona li tant gran colp per lo quarto primer del escut, que mes de mig palma ne passa dins. E lo Senyor Rey passa auant, qui era joue, e nin, e bo temprat, e va li tal colp donar per mig del cap ab la espasa, quel cap mall que portaua vestit no li valch, quentro a les dens lo fene: puix vatre la espasa del cap daquell, e va ferir daltre, quel braç ab tot lo muscle na vaylla en terra. Queus dire? Quel Senyor Rey de la sua ma no espaetxa cinch en aquell lloch: e entretant les gents atenien, e entraven per aquell portal. E en Berenguer de Puixmolto nos partia del senyor Rey, e axi mateix feya darmes que marauella era. Queus dire? Que ab molta caualleria qui fo entrada apres del senyor Rey sen ana ala porta den Nicolau Peris Alcayt, ab la espasa en la ma destra, e ab les

les claus en la ma sinistra, e aqui ell se defensa: mas poch li valch son defenar, que tot fo aqui pecejat. E com tot lo castell fo pres, lo senyor Rey mana q̄ Lalcayt no fos soterrat en simeteri, ans lo doná per traydor, e feu li hom gitar lo cors als cans. Perque senyors qui aquest libre oyrets, guardats vos com emparats castell per senyor: que qui castell empara per senyor, la primera cosa en que li deu anar lo cor es, que salua lo castell a son senyor: e l'altra, quen puixca exir a honor de si, e de son llinatge. E no va lo cor axi a tots, ne a molts qui ara reebé castells, ans la primera cosa en que pensen, fan lo compte aytant, e de guardia del castell: e per aytant trobare vn escuder quil me guardara, per que aytant men sobrara cascun any: e axi aquells qui aço pensen fan foyll pensament, per que son molts cauallers, e altres bons homens estats morts, e consumats, e llur Senyor los ha donats per traydors. E aquest caualler Alcayt de Alacant, per nom en Nicolau Peris, hi muri, el defensa mentre vida li bastá, e aquells qui ab ell eren: mas perço com no hi tenia companyia tanta com tenir hi deuia, e de que prenia sou del Rey de Castella, e no hi hauia mes en obra ço quen prenia cascun any del Rey de Castella, per cascuna daquestes coses, fo donat per traydor. E axi dich vos, que dels grans perills del mon, es tenir castell per senyor, per gran pau que sia: que en vn dia, o en vna nuyt ve ço que james nos cuydá hom quesdeuenga. E axi lo dit senyor Rey hach pres lo castell, e comanal an Berenguer de Puixmolto, e fo gran raho, q̄ be ho hauia seruit. E puix auallassen ala vila, e en Ramon Sacomana, e en Iacme Berenguer, e en Sauerdu, qui eren dels millors Dalacát, ab tots los altres faeren sagrament, e homenatge al senyor Rey, que auallarié a ell ala vila dauall, com vaeren que lo castell era perdut, e conexien q̄ nos podien pus tenir a la vila Dintrauela, que per cert, si el castell no fos estat pres ells nul temps nos foren retuts al senyor Rey: per que Deus, e lo Rey de Castella, e tot lo mon los ne tench per escufats. E lo Rey de Castella com ho sabe, los doná per bons, e per lleyals, e doná per traydor en Nicolau Peris, axi com lo senyor Rey hauia feyt, com a bon senyor ço que hauia feyt, e valeros: qui per mal lauia donat. Puix com lo senyor Rey hach ordonat Alacant, anasen a Elx, e posa serge a Elx, e hi trague ab trebuchs. E dins aquell temps quel serge tenia, hach tota la vall Delda, e de Nouelda, e de Nompot, e Asp, e Petrer, e la Molina: e hach Criuelleyn que la Rays sen vench a ell, es feu son hom, e son

vassall.

vassall. E puix hach Fauanella, e Calloza, e Guardamar. Queus dire? Tant tench assatiat Elx quel hach, es rete a ell. E puix hach Oriola, e lo castell qui li rete Pere Ruys de sanct Sabria quin era Alcayt, quil rete com vae que la vila Doriola hach hauda: e hach gran raho que li retes lo castell sens colp, e sens costada, que hu dels pus forts castells, e dels pus reys es Despanya. E axius podets entendre quel caualler feu grá bondat, e grá cortesia, que axi rete lo castell al senyor Rey. E hach pres lo castell de Montagut, e la ciutat de Murcia, e Cartagena, e Lorcha, e Molina, e molts daltres llochs: los quals es ver que la major part pertanyien que deuien esser del dit senyor Rey per just titol, segons q̄ ya dauant hauets pogut entendre en la conquesta del regne de Murcia. E com lo senyor Rey hach hauda la ciutat de Murcia, e la major part del regne, establi la terra, e lexa procurador lo noble en Iacme P. son frate, ab molta bona caualleria que hi lexa ab ell.

Capitol clxxxix. com lo senyor Rey en Iacme

*Darago hach noues quel Infant en Pere son germa era mort a Lleo.
e en Ramon Danglefola: e com se tornaren en Arago
senyeres alçades.*

COM fo el regne de Valencia tornat, a ell vengré noues, que Linfant en P. son germa era mort de malaltia al serge de Leo, e en Ramon Danglefola, e lo senyor Infant en sa malaltia feu axi be tot son orde, com a bon Chrestia pertany: que tots los sagraments de sancta sgleya pres molt deuotament, axi com a bon Chrestia, e net, e pur que ell era: que hanch no hauia coneguda dona carnalment, mas madona Guillelma de Muncada sa muller. E com ell passa daquesta vida, que feu axi bella fi com Chrestia el mon pogues fer, ell pregá a tuyt quel dol no faes dell, entro la host fos tornada en Arago ab lo seu cors: e que als seus peus faessen soterrar lo dit en Ramon Danglefola, axi com aquell qui en vida, e en mort li hauia tenguda bona companyia. E la host lleuas de Lleo ab lo cors del senyor Infant en P. e den Ramon Danglefola, e tornarenssen en Arago senyeres alçades. E com foren en Arago, e lo senyor Rey ho sabe, fo molt desapat de la mort del senyor Infant, e feu hi retre son deute, axi com bon senyor deu fer a son char frate, e bo. Si quel senyor Infant

fant fo molt plant: Deus per la sua marce haja la sua anima, axi com de bon senyor, e just, e dreturer deu hauer. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, e tornare a parlar dels feyts de Sicilia.

Capitol cxc. com dos cauallers de Cathania, e

Ser Virgili de Napolis reteren la ciutat de Cathania al duch Robert fill major del Rey Carles, lo qual lexa lo Senyer Rey en Iacme Darago a Cathania, com passa segona vegada al Papa.

ECOM lo Senyor Rey Darago hach lexa lo Duch Robert a Cathania, e sen fo vengut la segona vegada que ana al Papa: e ana en Napolis, e en Sicilia, e no poch hauer feyta pau entre lo Senyor Rey de Sicilia son frare, e lo Rey Carles son sogre: e lo Duch Robert fill major del Rey Carles romas en Sicilia en la ciutat de Cathania, q̄ Ser Virgili en Napolis, e dos cauallers de Cathania li hagrē retuda la ciutat: e puix axi mateix li fo retut Paterno, e Aderes, e daltres lloch. Axi q̄ la guerra era molt gran en Sicilia: quel Duch hi hauia gran poder de caualleria, que be hi hauia tres mil caualls armats, e lo senyor Rey de Sicilia non hauia pus de mil Cathalans, e Aragonesos: e tots dies aquells del senyor Rey de Sicilia guanyauen sobre ells.

Capitol cxcj. cō tres Barons vengren de França

ab CCC. cauallers en ajuda del Rey Carles, e per venjar la mort de llurs parents: los quals volent percassar la mort al Compte Galceran, e a don Blasco Dalago, la percassaren a ells mateixos.

ES DEVENCHSE, que tres Barons de França vengren en Sicilia en ajuda del Rey Carles, per venjar la mort de llurs parents, qui eren estats morts en la guerra de Sicilia, en temps del senyor Rey en Iacme: e aq̄ts tres Barons amenauen ab ells CCC. cauallers, tots triats, qui eren dels millors de França, e meterēsen nom los cauallers de la Mort. E vengren a Cathania ab cor, e ab voluntat, q̄ de tot en tot se trobassen ab lo noble en Guillem Galceran Compte de Catanfar, o ab don Blasco Dalago, qui erē dela part del senyor Rey de Sicilia. E aço jurarē. Si q̄ com foren en Cathania, tot hom los deya,

los

los cauallers de la Mort, axi com ells fauien posat lo mon. Ques direu Ells faberen vn jorn, quel Compte Galceran, e don Blasco, eren en vn castell de Sicilia, qui ha nō Gaylano. E tots CCC. cauallers molt gint arreats, e daltres, quils vengrē acompanyar, anaren sen a Gaylano: e lo Compte Galceran, e don Blasco faberen ho, que en aquell pla de Gaylano eren venguts, e reconegren la gent q̄ hauien, e trobaren q̄ no tenien mes CC. homens de cauall, e entro a CCC. de peu: e hagren llur acord, que de tot en tot los exissen a batalla. E a lalba del dia exiren de Gaylano batalla arregada, les trompes, e les nagres sonant: e los cauallers de la Mort axi mateix quils vaeren, reconegren quants eren. E trobaren q̄ tota hora eren be cinchcents homens a cauall de bona gent, e molts homēs de peu de llur pays. E com cascuna de les hosts, se vaerē los Almugauers del Compte Galceran, e de don Blasco cridaren, despertā ferres, e tots a colp van ferir dels ferres de les llances, e dels darts per les peres: si que foch ne feya cascu exir, axi que paria q̄ tot lo mon fos luminaria, e majorment com era alba. E los Francesos qui vaeren aço, marauellaren sen, e digueren que volia dir allo: e cauallers que hi hauia que ya seren trobats ab los Almugauers en Calabria en feyt darmes, digueren los que aço era costuma dels Almugauers, q̄ tota hora que entrauen en batalla despertauen los ferres. Si que dix lo Compte de Brenda, qui era hu daquells Comptes de França, a Deus, dix ell, que sera aço, ab Diables nos som trobats: que aquell qui ferre despertent, par que cor han de ferir, e creu que nos hauem trobat ço que anauem cercant. E llavors senyās, e comanās a Deus, e batalla arregada van venir los vns als altres. E lo Compte Galceran, e don Blasco no volgren fer dauantera, ne rerafaga, ans tots plegats la caualleria de la banda sinistre, e los Almugauers de la dreta, van ferir la dauantera daq̄lls, en tal manera que parech que tot lo mon ne vingues. E la batalla fo molt cruel, e los Almugauers vā trametre los darts, que Diablia fo ço que ells ne faeren, q̄ al entrar que faeren en ells, mes de C. homens, qui mort caualler, o cauall dels Francesos nanarē a terra: puix van troçar llances, e esbudellar caualls, qui axi mateix anaren entre ells, com si anassen per vn jardí. E lo Compte Galceran, e don Blasco van se fexar ab les senyeres dels Francesos, en tal manera que a terra les gitauen totes: e llavors vaerets feyts darmes, e colps pendre, e donar, que hanch de tant poca gent tant cruel batalla no fo. Si que aço durā entro a mig dia,

dia,

dia, que nul hom no pogra conixer quals nauien lo millor, sino tant solament en les senyeres dels Francesos, qui eren totes abatudes, saluant aquella del Compte de Brenda, qui la lleuá com lo seu senyaler fo mort, e comaná la a altre caualler. E com los Cathalans, e Aragonesos vaeren que aquells se tenien tant fort, moch se vn crit entrells, e crida ren, Arago, Arago: e llavors aquell nom escalfals tots, e van tant regét ferir, que aço fo la major marauella del mon: axi quels Francesos no foren pus de LXXX. cauallers, e van sen pujar en vn cabeço. E llavors lo Compte Galceran, e don Blasco van ferir en ells. Queus en dire? Que tots sen portaren lo nom que hauien aportat de França, que ells fauien mes nom los cauallers de la Mort, e tots muriren: que de tots CCC. ne encara dels altres qui ab ells sacompanyaren, non escamparen mas fols cinch homens a cauall alforrats, qui eren de Cathania, e anauen ab ells per pilots. E com tots foren morts, lleuaren lo camp la companya del Compte Galceran, e de don Blasco. E podets dir que hagren tant guanyat, que tostemps foren richs aquells qui en aquella batalla foren: e reconegren quanta gent hauien perduda, e trobaren que hauien perduts entro a XXII. homens, a cauall, e XXVIII. de peu. E axi alegres, e pagats com hagren lleuat lo camp, entraren sen a Gaylano: e aqui entre Gaylano, e Trayna meteren los nafrats, en faeren be pensar. E la nouella ana al senyor Rey de Sicilia qui era a Nicosia, e hach ne gran plaer, ell, e tots aquells qui be li volien. E al quart jorn depuix fo feyta la batalla, lo Compte Galceran, e don Blasco anaren reconixer Paterno, e Oderno, e lleuaren gran presa de Francesos qui eren venguts de Cathania al bosch per erba, e per llenya. E hauia hi be CC. cauallers Francesos qui eren anats per guarda daquelles adzembles, qui tots foren morts, e presos: e axi en aquella saho hagren dol a Cathania per la mort dels cauallers de la Mort. E axi mateix nach gran dolor lo Rey Carles, e lo Papa com ho saberén: si quel Papa dix, nos cuydauem hauer feyt, e res no hauem feyt: que par nos que la Sicilia axi be lans defendra aquest, com son pare, e son fraire han feyt: e si be ses fadri ell mostrara de qual casa es exit: per que creu que la fi, si per pau nol hauem, james no haurem sino damnatge per ell,

Capitol

Capitol cxcij. com lo Rey Carles trames son

fill lo Princep de Taranto en Sicilia ab mil, e CC. caualls armats, e L. galees: e com fo desbaratat a Trapena per lo senyor Rey Fraderich de Sicilia, e pres, e mes en preso en lo castell de Xifelo.

SI QVE com lo Rey Carles sabe aço, feu aparellar en Napolis son fill lo Princep de Taranto: e lliurá li be mil CC. caualls armats entre Francesos, e Prohençals, e Napoletans, tots de bona gent: e feu aparellar L. galees, e que anassen totes obertes, e reculliren sen. E lo Rey Carles maná a son fill lo lo Princep, que de tot sen anas dretament a la playa de Capo Dorlando al castell de sanct March, e a Castallo, e a Francauila: e axi que valia mes que prengues terra lla en saul en llur terra mateixa, que si en altra part feya host per si mateix, que lla hauia gran caualleria del Duch que tantost serien ab ell: e encara que haurien gran refrescament dels llochs quis tenien per ell, e daquell lloch tota hora podien anar a Cathania per llur terra, qui per ells se tenia. E segurament lo Rey Carles deya la dreta, qui creure lon volgues: mas lo joue no sacórda a vegades volenters ab la sauiesa, ans sacórda mes ab volentat. E axi lo Princep ab tota aquella gent recullis en Napolis, e pres comiat del Rey Carles son pare quil senyá, el beney, el semoui de be affer, ell, e tots aquells qui ab ell eren: e tuyt befaren li les mans, e reculliren sen, e faeren la via de Trapena. Veus com los membrá de ço quel Rey Carles los dix, que tuyt digueren al Princep: senyor lo pus lunny que puixcam del Duch prengam terra, e puix senyera lleuada yrem nos en a Cathania, affegant, e cremant tot ço que dauant nos trobem: que vergonya seria a vos, que tantost vos mesclafets ab lo Duch, que parria que per vos mateix no gossafets fer res. E axi lo Princep cregue aquest consell, no membrantse daço quel Rey Carles li hauia manat, e axi vench sen a Trapena. E com les veles passaren dauant cap de Guayll, les guardes vaeren que feyen la via de Trapena, e tantost ana missatge al Senyor Rey de Sicilia qui era a Castrejoan, com hom es el mig de la Illa, e que tantost pogues acorrer ça, e lla. E com ell sabe quel Princep feya la via de Trapena, trames per sos Barons per tota Sicilia, que atenesen a ell a Cathalafin, hon lo trobarien: e axi mateix ho trames a dir an Vguet Dampuries qui era a Regol en Calabria: e com cascu hach lo

V missatge

missatge, pensaren datendre lo senyor Rey. E lo Princep hach haut tant bon temps, que abans quel senyor Rey hagues tota sa gent aplegada, ell hach presa terra a les Seques de Trapena entre Trapena, e Matxara: e aqui ell posa los caualls, e tota sa gent en terra, e venchen a Trapena, e combatela: e no hi poch res fer, ans hi pres damnatge: e axi lleuassen, e anassen vers Matxara. E lo senyor Rey fo li dauant ab aquella gent que hauia, qui eren tota hora setcents caualls armats, e tres milia Almugauers: e era ab lo Senyor Rey lo Compte Galceran, e don Blasco, e don G. Ramon de Muncada, e en Berenguer Dentença, e daltres cauallers molts, e bons. E com les hosts se vaeren, cascuns se meteren en orde de batalla, e el Compte Galceran, e en G. Ramon de Muncada, e don Blasco hagren la dauantera del Senyor Rey de Sicilia: e meteren la paonada a la banda dreta, e la caualleria a la banda sinistra. E com los Almugauers vaeren que eren prop de ferir, cridaren tuyt, despertá ferres, e tuyt donaren dels ferres de les llances per terra, si que paria que fos vna gran lluminaria, de que fort se spauentaren tots aquells de la host del Princep, com saberen la raho, axi com faeren los cauallers de la Mort. Ab tant les dauanteres de cascuns sacostaren, e van se ferir tant fermament, que ço fo vna gran marauella. E com la dauantera del senyor Rey de Sicilia hach ferit, lo senyor Rey qui era molt be arreat sobre vn bon cauall ell fadri, e joue, e bo darmes, e coratjos, nos volch pus esperar: ans sen va tot dret lla hon la senyera del Princep era: e va ferir tant vigorosament, que ell son cors doná tal de la llança al bandarer del Princep, q̄ en terra mes ell, e la senyera en vn munt, e llavors vaerets feyts darmes. E lo Princep qui axi mateix era gran, e soberch, e nin, e joue, e dels bons cauallers del mon, que marauella era ço que feyen lo senyor Rey, e ell de llur persona. Queus dire? Quel Princep volch lleuar la sua senyera, e la justaren de la vna part, e de la altra tota la bona caualleria: e lo Senyor Rey nos partia de la presa, ans contrastaua de la senyera del Princep nos pogues lleuar: e axi en aquella presa, lo Senyor Rey encontras ab lo Princep, e conegren sen, de que cascu hach gran plaer. E llavors vaerets los amdosos combatre cors per cors, que segurament cascu podia dir que hauia trobat be son companyo. Si quen tal manera s'adobaren, que cascu despés sobre laltre totes quantes armes hania. E a la fi lo Senyor Rey doná tal de la maça el cap del cauall del Princep, quel

quel gita fora de tot son seny, e va caure en terra. E tantost com fo caygut lo Princep, vn caualler per nom Marti Peris Daros descaualca, que conech que era lo Princep, e volch lo matar: e lo senyor Rey crida, no sia, no muyra. Si que don Blasco ates, e crida matats lo. E lo senyor Rey crida, no sia. Si quel senyor Rey volch auallar: e llavors en Marti Peris Daros crida, senyor no auallets, que yol guardare, que no morra pus vos ho volets. E axi lo senyor Rey pot dir que fo bo padri aquell dia al Princep, qui per Deus, e per ell hach la vida restaurada. Deus vulla que lin reta bon merit, jats se sia que sia raho justa, que gentil fanch deu guardar sa part. E com lo Princep conech que aqui era encara lo senyor Rey qui tant fera ab ell combatut, retes a ell: e lo senyor Rey comanal al dit en Marti Peris Daros, e a son germa en Pere Daros, e an Garcia Ximenis Dayuar. E com los hach comanat ana per lo camp ab la maça en la ma, lla hon vey la major presa: e feu tant dar mes aquell dia, que tot hom pot conixer que fill era del bon Rey en Pere, e net del bon Rey en Iacme. Queus dire? Axi guay anaua per lo camp abatent cauallers, e derrocant caualls, axi com fa lo Lleo entre les besties: e dels Almugauers vos se dir, que colp si feu per vn Almugauer qui hauia nom Porcell, qui fo puix de ma companya en Romania, que ab vn coltell de tall, doná tal a vn caualler Frances, q̄ la gamba, e la cama nana tot en vn pich, e encaran mes be mig palm per la hillada del cauall. E dels darts nos ho cal dir, que colp de dart hi hach, qui passa lo caualler que feria per lescut, que lescut, e lo caualler garnit passaua doltra, e axi la batalla fo vençuda, e tota aquella gent del Princep qui en terra eren foren morts, o presos. E lo senyor Rey com la batalla fo vençuda, trames a Trapena, e a Matxara, e a Cathalafin, e Cathalamaur, e al Comu, que tot hom portas pa, e vi: que ell volia tot aquell jorn estar el camp, e que la sua gent lleuassen lo camp, e que fos de tot hom ço queuria guanyat: que ell non volia mas lo Princep, e tot Senyor de senyera qui fos pres: los altres fossen daquells quilssaurien guanyats, e presos. E axi lo refrescament vench gran al camp, e tot hom menja, e bech a sa voluntat: e lo Senyor Rey mateix hi feu metre les sues tendes mateixes, e aqui ell menja ab tots sos richs homens, e axi mateix en vna bella tenda ell feu reposar lo Princep, el desfumaré, e li facren venir los metges del senyor Rey que li adobauen vna gran ferida de bordo que tenia per la cara, e daltres nafres: e puix aparella-

ren li ricament de menjar: e mana lo senyor Rey que fos be pensat. E aquell dia ells reposaren tuyt el camp en les tendes, e les gents lleuaren lo camp: si que no hi hach negu q̄ no hages guanyat sens si. E ala nuyt lo senyor Rey, ab tota la host alegres, e pagats, e ab lo Princep, e ab los altres presoners, ells sen entraren a Trapena, e aqui estegren quatre jorns: e puix lo senyor Rey mana, quel Princep fos menat al castell de Xifelo, e lla que fos be guardat, e be pensat, e los altres presoners richs homens axi mateix feu departir per los castells, ells comanà a diuersos cauallers. E axi com ho mana, axis compli, q̄ faent poques jornades, lo Princep fo menat a Xifelo, e li fo ordonada la guarda, axi com tanyia a tal senyor. E com tot aço fo feyt lo senyor Rey, e los cauallers sen tornaren cascu en son lloch a la frontera. E axi lexar vos he a parlar del senyor Rey, e tornar vo he a parlar del Duch, e del Rey Carles.

Capitol cxciij. com lo Rey Carles, e Laposto-

lich trameteren dir al Rey Phalip de França, que ell que volgues trametre son frare Micer Carles en Sicilia, perço com lo Papa lo bastaria del thresor de sanct Pere: lo qual son acordat per ell, e los dotze Pers de França.

COM LO Duch sabe la preso de son frare, e lo desbarat que hauia haut, e lo gran dany que hauia pres, podets pensar com fo despagat, e lo Rey Carles sobre tots altres: e totes les gentils casades de Napols foren orphans de Senyors. E axi lo Papa fo molt dolent, com ho sabe: e si hach dix be, com sabe la mort dels cauallers de la Mort, ben dix ara dos tants. Que dix que per consumat tenia lo thresor de sanct Pere, si ab aquest Rey Fraderich no feyen pau. Si que trames vn Cardenal en França ab missatgers del Rey Carles: qui axi mateix hi anauen a pregar lo Rey de França, que trames son frare Micer Carles en Sicilia en ajuda del Duch. Que sino ho feya, que fes compte, quel Duch hauia de fer de dues coses la vna: o hauia a desemparar tot ço que tenia en Sicilia, o hi hauia esser mort, o pres. E quel Papa ques proferia, que daria a Micer Carles del thresor de la esgleya aquell sou que a ell plauria, e a tots aquells cauallers, que menas. E pregal que si fer ho podia, que menas cinch millia cauallers ab ell, e que ell los bastaria de moneda. E axi los missatgers del Rey Carles,

Llig la fi del cap. 191.

les, e lo Cardenal anaren en França, e posaren lo feyt dauat lo Rey de Erança, e els XII. Pers. E ala fi fo ordonat, que per res lo Rey Carles no fos desemparat, ne fos fills per la casa de França: que la honrra del Rey Carles, e lo dany, mes sesguardaua a la casa de França, que a ninguna altra. E dich vos que hagren bon consell, perque si aytal feyen los altres Reys del mon, que ajudassen adaquells que dells serié exits, mills los estaria, en serien mills duptats, que no son com los desemparen. E axi fo acordat que Micer Carles son cors hi vengues, e ques per casas richs homens, e cauallers, aquells que li plagues: que tot ho pagaria la sgleya. Si que Micer Carles pres lo viatge volenters de Sicilia, de que si li plagues, se pogra estar: que assats li bastaua que pus la donacion del regne Darago hauia presa contra lo Senyor Rey en Pere son auonclo, e que ara haja pres lo viatge contra lo Senyor Rey de Sicilia qui es son cosin germa, molt en mal li deu esser donat. E per ayals desconexences cascu pot veure com venen llurs feyts, que cent anys va que la casa de França no feu res de que li vengues honor, ans los es venguda tota hora defonor, e sis fara a tots aquells qui no van ab veritat, e ab justicia. Ara vos lexare a parlar de Micer Carles de França que va percasant la gent qui ab ell deu passar en Sicilia, e tornar vos he a parlar de vn valent hom de pobre affer, qui per sa valentia muntá en poch de temps a mes que nul hom que hach naixques. E perço vos vull dir dell en aquest cas, com los affers seus, qui per auar se seguiran, foren feyts molt marauellosos, e de cosa: e qui tots reputats en deuen esser, ala casa Darago. E en partida la cosa per que jom fo mogut a fer aquest libre, es per les grans marauelles qui per ell se son esdeuengudes, e grans victories de Cathalans, e Daragonesos, que han haudes en Romania per lo seu començament: de les quals marauelles nul hom tant verdaderament non poria recomptar la veritat, com yo fas, qui fuy en Sicilia en la sua prosperitat procurador general seu, e cabi en tots los affers seus, als majors que ell feu, e per mar, e per terra: per que cascu men deuets mills creure.

Capitol cxciij. Recompta lo començament

de frare Roger, qui puix fo entant exalcat: e les grans proeses que va fer de sa vida.

V iij Veritat

VERITAT es que L'emperador Fraderich hach vn falconer, qui era Dalamanya, e hauia nom Rixart de Flor, e fo molt assalt hom, e dona li muller en la ciutat de Brandis vna donzella filla dun honrrat hom de la ciutat de Brandis, qui era rich hom. Si quentro ço que L'emperador li doná, e ço q'ell pres ab sa muller, ell fo gran rich hom. E daquella dona hach dos fills, lo major hach nom Iacobo de Flor, e lo menor hach nom Roger de Flor. E en lo temps que Corali vench en lo regne de Sicilia, lo major daquests, no hauia mas IIII. anys, ne aquell Roger no hauia mas vn any: e llur pare era hom bo darmes, e volch esser a la batalla de Corali contra lo Rey Carles, e en aquella ell muri. E lo Rey Carles com hach pres lo regne, pres se tot ço que hi fos de tot hom, qui fos estat en la batalla, ne fos estat de familia del Emperador, ne del Rey Manfre: si q' a aquests fadrins, ne a llur mare no romas, mas ço que la mare hi ha- uia aportat en dot, car de laltre foren defaretats. E en aquell temps les naus de les Matzones feyen cap a Brandis, e aqui venien a exiuernar aquelles de Pola qui volien trer del regne pelegrins, ne viandes: que les Matzones hauien totes grans aretaments, e han encara a Brandis, e per tota Pola, e per tot lo regne: e axi les naus qui exiuernauen a la primavera començauen de carragar per anar en Acra, e carregauen de pelegrins, o doli, o de vi, o de tota graxa, o de forment. E legurament que es lo pus aparellat loch per lo passatge doltra mar, que negu que Chrestians hagen, e en pus abundosa terra de totes gracies, e es afats prop de Roma: e hay lo millor port del mon, que les cafes son entro dins la mar. E per temps auant com aquell fadri Roger hach entro a VIII. anys, esdeuench se que vn prohom del Temple frare Sargant, per nom frare Vassayll, e era nadiu de Marsella, e era Comanador de vna nau del Temple, e era bon mariner, e vench a exiuernar vn yuern a Brandis ab la nau, e doná lats ala nau, e la feu adobar a Pola. E mentre feya adobar la nau, aquell fadri Roger anaua per la nau, e per la exarcia, axi com si fos vn bogiot molt lleugerament: e tot dia era ab ells: perço com lalberch de llur mare era prop de lla hon la nau tenia lats. E aquell prohom frare Vassayll assaltas tant daquell fadri Roger, que axi lamaua com si fos son fill: e demaná lo a la mare, e dix li, que si li lliuraua, que ell firia son poder que fos bon hom al Temple. E la mare perço com li paria prohom, lliura li volenters, e ell recebel, e exi

lo pus

lo pus espert fadri en mar que marauelles feya de muntar, e de totes coses: si que com hach XV. anys, fo tengut dels bons mariners del mon de la sua persona, e com hach XX. anys fo bon mariner de raho, e de marinatge: si que aquell prohom frare Vassayll li lexaua fer de la nau a totes ses volentats. E lo Mestre del Temple quil vae axi ardent, e bo, dona li lo mantell, e feu lo frare Sargant, e a poch de temps que fo feyt frare, lo Temple comprá de Genouesos vna gran nau, la major qui en aquell temps fos feyta, e hauia nom lo Falco, e lliura la a aquest frare Roger de Flor. E aquesta nau nauega gran temps sauiament, e ab gran valor: si que ab la nau se trobá en Acra, e lo Temple se trobá tambe ab la nau, quentre totes quantes naus hauien, no las volien tant com sol aquella: que aquest frare Roger fo lo pus llarch hom q' hanch naixques, que sol no si feu a compar lo Rey Joue, e tot quant ell guanya, departia, e donaua per los honrrats cauallers del temple, e de molts amichs quen sabia guanyar. E en aquell temps Acra se perde, e ell era al port Dacra ab la nau, e lleua dones, e donzelles ab gran thresor, e molta bona gent: e puix axi mateix lleua la gent a Muntpelegri, axi q' ell guanya en aquell viatge sens fi. E com fo de sa mar, dona molt al Mestre, e a tots aquells qui poder havié al Temple. E com aço fo feyt enuejosos acusaren lo ab lo Mestre, dient que tenia gran thresor, que li era romas del feyt Dacre: si quel Mestre li empara tot quant troba del seu, e puix volch lo pendre en persona. E ell sabe ho, e desempara la nau al port de Marsella, e venchsen a Genoua, hon troba Micer Tici Doria, e daltres amichs que hauia sabuts guanyar: e manlleua dells tât, que compra vna bona galea, per nom Loliueta, e la arma molt be. E ab la galea ell vench a Cathania al Duch, e proferis a ell, que li valria de la galea, e de la persona: e lo Duch nol aculli be de feyt, ne de paraula: e axi estech tres jorns, que vn bon respost nō poch hauer. E al quart jorn ell li vench dauant, e dix li senyor yo veix que a vos no plau q' yo sia en vostre seruey, per queus comá a Deus, e yre a cercar altre senyor aqui placia lo meu seruey. E lo Duch respos li, que anas a la bona ventura. E tantost ell se reculli, e venchsen a Macina hon trobá lo senyor Rey Fraderich: e vench li dauant, e proferis a ell, axi com hauia feyt al Duch: E lo senyor Rey aculli lo molt graciosament, e li feu gracies de la sua proferta. E tantost feu lo de sa casa, e li assigná bona racio, e honrrada: e ell feu li omenatge, e tots aquells qui ab ell eren véguts. Si que

V iij frare

frare Roger qui hach vist tant bell aculliment, e tant honrrat quel Senyor Rey li hach feyt, tenchse molt per pagat: e com hach estat VIII. jorns ab lo senyor Rey, e hach refrescada la sua gēt, ell pres comiat del senyor Rey, e feu la via de Pola, e pres vna nau carregada de viandes del Rey Carles que anaua a Cathania al Duch. E tātost a marina la de sacôpanya, e aquels de la nau mes en la galea, e trames la nau a çaragoça qui era de tres cubertes carregada de gra, e daltres viandes: e apres pres be X. terides, axi mateix carregades de viades quel Rey Carles trametia al Duch. E ab aquestes terides ell sen véch a çaragoça, e restaura a çaragoça hon hauia gran fretura de vianda. E ab la galea axi mateix ne mes al castell de Agosto. Queus dire? Que aquesta presa forni çaragoça, e lo castell de Agosto, e Lenti, e tots los altres llochis qui per lo senyor Rey se tenien, qui en torn de çaragoça fossen: e pensa de vèdre les viandes a çaragoça a grā mercat, en trames a Macina: e dels diners ell paga los soldaus, qui eren al castell de çaragoça, e la ciutat de Agosto, e a Lēti, e tot los altres llochis. Si que tot hom pagá, qui en diners, qui en vianda de sis mesos: e axi ho restaura tot. E com aço hach feyt sobra li encara del guany qui hauia feyt be vuyt milla vnces, e véchsen a Macina, e trames al senyor Rey qui era per Sicilia mil vnces en bells carlins, e pagá los soldaus qui eren ab lo Compte Desquilaix, e a Calana a la Mota, e al castell de Sanctagata, e a peu de Datil, e a la Mandolera, e a Guirays: ço es a saber en diners, e en viandes, axi mateix de sis mesos. E puix arma tantost IIII. galees oltra la sua, les quals pres del Darasanal: e com les hach armades tantost feu la via de Pola altra vegada, e pres a Otrento la nau de Berenguer Samuntada de Barcelona, qui era carregada de forment del Rey Carles, grā nau de tres cubertes quel Rey Carles trametia a Cathania, e marina la, e trames la a Macina e dona gran larguea a la ciutat ab les altres naus, e lenys que pres, que hi trames axi mateix carregades de viandes mes de XXX. axi que fo infantat ço que ell guanya, e lo be que feu a Macina, e a Rego, e a tota la encontrada que fo gran cosa. E com tot aço hach feyt compra be L. besties totes bones, e encaualca escuders Cathalans, e Aragonesos, q̄ recbe de sa companya e mes cinch cauallers Cathalans, e Aragonesos en son alberch, e ab molta moneda ana llà hon lo senyor Rey era, e trobal a Plafa: e aqui ell li dona mes de mil vnces en diners, en doná a dó Blasco, e an G. Galceran, e an Bñg. Dentença sobre tots, ab qui fa costá

daytal

daytal amor ques faeren freres, e que fos comu ço que ells haguessen. Queus dire? No hi hach rich hom, ne caualler que no preses sos dons, e en tots los castells que venia, ell quitaua los soldaus de sis mesos: axi quenforti lo senyor Rey, e refrescá axi la sua gent, que hu ne valia mes que dos no solien valer. E lo senyor Rey qui hach vista la sua bondat, feu lo Vifalmirall de Sicilia, e de son cōfell, e li dona lo castell de Trip, e lo castell de la Licata, e les rendes de Malta. E frare Roger qui vac la honor quel Senyor Rey li hach feyta, jaqui la sua companya de cauall ab lo Senyor Rey, e jaqui per llur cap dos cauallers, la hu per nom en Berenguer de Montroig Cathala, e laltre Micer Roger dela Matina, e lexals moneda per messio, e perço quels feya mester: e ell pres comiat del senyor Rey, e venchsen a Macina, e arma cinch galees, e vn leny, e pensa de batre tot Principat, e plaja Romana, e la ribera de Písa, e de Genoua, e de Prohéça, e de Cathalunya, e Espanya, e Barbaria: e tot ço que trobaua damichs, e danemichs, que fos moneda, o bona roba, q̄ pogues metre en les galees ell prenia: e als amichs ell feya carta de deute, e deya los, que com pau seria quels pagaria, e als enamichs prenia axi mateix ço q̄ de bo los trobaua, e lexauals los lenys, e les persones: que a negu no feya mal ala persona. E axi cascu se partia pagat dell, axi que aquell viatge guanyá sens fi e dor, e dargent, e de bones robes, ay tant com les galees pogren portar. E axi ab aquell guany tornafen en Sicilia, hon tots los soldaus de cauall, e de peu lo esperauen, axi có los jueus fan Messies: e com fo a Trapena oy dir, quel Duch era vègut sobre Macina, e que la tenia assatiada per mar, e per terra, e venchsen a çaragoça, e aqui defarma: e si hanch los soldaus lesperauen ab gran fiança, ell los pensa de acorrer, que tot hom quell trobaua, axi de cauall com de peu, com guardies de castell, e en Sicilia, e en Calabria el quita daltres sis mesos: axi que tots los soldaus foren axi ab bona voluntat, que hu ne valia dos. E puix feu se venir tantost sa companya, e axi mateix quitala, e trames al senyor Rey gran refrescament de moneda, e a tots los ricbs homens.

Capitol cxcv. com lo Duch Robert assatia

Macina ab tot son poder, e com sabent ho lo senyor Rey Fraderich trames a Macina don Blasco, e lo Compte Galceran ab secors, lo qual sabent lo Duch Robert se passa en Calabria, de que foren molt despagats tots los de Macina.

V v

Es ver

S VER quel Duch sabe que a Macina no hauia molta vianda, e pensa que la podia destrenyer, pus ell ab sa host sen anas ala Gatuna, e lesto que estigues aqui, e leny, ne barca no pogues entrar a Macina, ne a Rego: e axi que podia tenir dos setges. E asenyaladament podia destrenyer Macina, que per terra no li vengues secors, com ell tenia Millas, e Monfort, e Castallo, e Francauila, e Gaig, e Cathania: e axi ordona les fronteres, que ell jaqui a Cathania, e a Paterno, e a Oderno, e a Cero, e als altres llochs companya, e vench a Macina ab tot son estol qui eren mes de C. galees, e pres terra a Rocamador, e puix vencsen a Burch, lla hon sa justa lo marcat el affegá, el cremá. E puix vench sen al Darasanal, e hi cremá dues galees, e les altres li foren defensades. Queus dire? Que tots dies nos daua gran batalla, e yo puch vos ho dir, que yo fui en lo setge, del primer dia, tro al darrer: e hauia de jus ma Conestablia, de la torra de sancta Clara, entro al palau del senyor Rey. E segurament que en aquell lloch portauen mes daffany quen negu de la ciutat, si que afats nos dauen que fer, qui per terra, qui per mar. Ab tant lo Senyor Rey de Sicilia feu aparellar don Blasco, e lo Compte Galceran ab setcents homens a cauall, e scut al coll: e ab dos milia Almugauers ell los trames a secorrer a Macina, e que nos partissen entro fossen combatus ab lo Duch: e no creats quen guardassen als, que ab aquell cor venien tuyts. E com foren a Trip, ells trameteren a nos, que al mati a lalba, que ells serien ab nos dauant Macina: e nos q ferissem duna part, e ells que ferissen daltra a la host del Duch. E axi nos ab gran alegre apparellam nos dextr al mati, e de ferir: e la nuyt lo Duch ho hach sabut, e com fo jorn tots sen foren passats en Calabria, que no fo romas, saluant que jaquiren algunes tendes que no pogren lleuar, quel jorn los sobrepres. E axi com lalba se feu don Blasco, e lo Compte Galceran ab tota llur companya arreats dela batalla, ells foren en la muntanya sobre Matagrifo, e aquells de la ciutat foren aparellats dextr: e com guardaren no trobaren negu, que tots sen foren passats ala Gatuna, e lla ells se posaren. E axi don Blasco, e lo Compte Galceran ab aquella companya entraren a Macina, e tots foren despagats com no trobaren la batalla: si que en Xiuer de Iosa, qui portaua la senyera del Compte Galceran, los trames a la Gatuna vn juglar ab cobles, en qls feya a saber que eren aparellats, que si volien tornar a Macina, quels le

xarien

xarien pendre terra saluament: e puix ques combatrien ab ells. E res daço no volgren fer, que ells duptauen aquests dos richs homes mes que persones qui fossen el mon, e deuien ho fer, que molt eren bons cauallers, e de gran valor, e moltes batalles los hauien vençudes.

Capitol cxcvj. com essent Macina en auen-

tura de desemparrar per fam: son restaurada per frare Roger ab X. galees forment: don lo Duch lendema hach a lleuar lo setge, e tornarsen en Cathania.

AXI lo setge durá tant que Macina fo a ventura de desemparrar per fam, e si hi entrá lo Senyor Rey dues vegades, e calcuna vegada mes hi mes de X. milia besties carregades de forment, e de farina, e molt bestiar: mas tot era no res, que forment hi venga per terra no res munta, que la companya, e la caualleria quil acompanyauen sen han menjat gran res com len ton tornats, e axi la ciutat estaua molt destreyta. E frare Roger qui salua aço, hauia XI galees a çaragoça, e compran quatre quen hauia entre Palerm, e Trapena da Genouelos, e axi hach deu galees, e carregá les a Xacca de forment, e venchsen a çaragoça, e espera ques metes fortuna de xaloch, o de mig jorn. E com la fortuna fo, que era tant gran que tota la mar nanaua en ianch, que nul hom no fo gosara pélar, qui no fos axi bon mariner com ell, ana a fer vela de çaragoça com hach donada part a la nuyt: e a lalba ell fo en bocha de Far, e en bocha de Far es la major marauella del mon com res hi ha durada, com fortuna de xaloch, o de mix jorn hi ha, que les corrents hi son tant grans, e la mar hi caua tant fort, que res no hi ha durada: e ell ab la sua galea primera pensa dentrar ab los artimons borts en que hauia forats. E com les galees del Duch les vaeren, totes comensaren a chiular, que volgren lleuar los ferres, e no pogren. E axi les deu galees ab frare Roger entraren a Macina saluamet, e segura: mas no hi hach nul hom qui hagues sobre si fil exut. E tantost com fo a Macina feu cridar lo forment a XXX. tarins la salma, que costaua a ell mes de LX. tarins ab l s messions, e pográl vendre a X. vnces la salma, sis volgues: e axi Macina fo restaurada, e lendema lo Duch lleuas del setge, e tornasen a Cathania.

E axi

Chronica dels

E axi podets entendre si los senyors del mon deuē menys prear negu: que veus que aquest gentil hom quant seruey feu al senyor Rey de Sicilia, qui per sa cortesia lach be acullit: e quant deseruey feu al Duch, per mal aculliment que li feu.

Capitol cxcvij. com Micer Carles de França

passa en Sicilia ab IIII. milia cauallers, e pres terra a Termens, e assatia Xacca, hon de IIII. milla no pogren fer cinch cents que tots no murissen de malaltia.

E COM Macina fo desfatiada, e tota Sicilia, e tota Calabria fo ab gran goig, e ab gran pagament, e lo senyor Rey de Sicilia, e tots sos Barons: e lo Rey Carles, e lo Papa estegren ab gran reguart, e ab gran paor, quel Duch no si perdes, e tots aquells qui ab ell eren: e pensaren de trametre cuytosos missatgers a Micer Carles, que pensas de venir. E Micer Carles vench en Napols, e mená IIII. milia cauallers soldejats per lo Papa. E com fo en Napols, pensá de muntar en les galees quel Durh hi hach trameses, e daltres que hi hauia en Napols, quel Rey Carles hauia feytes aparellar, e lenys, e naus, e terrides: e vench pendre terra a Termens, e aqui feren se gran festa. E per bon començament a Termens hach vna gran brega de Llatins, e de Prohencals, e de Francesos: tant grans q̄ hi muriren tota hora mes de dos milia persones. E partirē de Termens, e anarē assatjar la vila de Xacca, qui es en la Fasona de fora, e segurament que es la pus feble vila, e la menys fort de Sicilia, e estegren hi molt de temps que treyen ab trebuchs. E aseguro vos que molt fora greu al senyor Rey Darago, que ay tal vila assatjada, que per grat que per força a vn mes no lagues: e ells res no hi pogren fer, ans lla hon lo setge se tenia pus estret, e per mar, e per terra hi entrá de nuyt per la marina vn caualler de Peralada, per nom en Simon de Vallguarnera, be ab CC. homens a cauall de paratge, e molts de peu. E puix ell fo dins lo lloch estech en tal manera, q̄ poch temeren lo setge: ans los feyen gran dany. Queus dire? Lo setge durá tant que Micer Carles de França, e lo Duch hagren perduts tots quats cauallers hauien per malalties, e de la gent gran partida: axi q̄ per cert entre tots no pogren fer cinchcents homens a cauall.

Capitol

Reys Darago. Fol. clviii.

Capitol cxcviii. com es feu la vista del senyor

Rey Fraderich de Sicilia, e de Micer Carles prop Calathabellot, e la pau se tracta es feu: e com mullera lo senyor Rey Fraderich de Sicilia ab filla del Rey Carles Nalieronor.

E LO Rey Fraderich estauas ab tot son poder XXX. llegues lluny, e en vn lloch qui ha nom Calathabellot: e aqui era ab ell lo Compte Galceran ab sa companya, e Nuget Dampuries Compte Desquilaix, e en Bñg. Dentença, e en G. R. de Muncada, e don Sanxo Darago frare del senyor Rey Fraderich, e frare Roger, e Micer Matheu de Termens, e Micer Coral Lança, e molts daltres richs homens, e cauallers qui tots jorns cridauen al senyor Rey, anem a Xacca, e prengam Micer Carles, e lo Duch: que per cert a nostre saul ho podem fer. E lo senyor Rey deya: Barons, no sabets vosaltres quel Rey de França es nostre cosí germa, e Micer Carles atre tal: donchs com me podets consellar que yo vaja pendre Micer Carles, ço que en nostra ma es? Mas ja Deus no vulla, que nos façam tant gran desonor a la casa de França, ne a ell qui es nostre cosí germa: que si ara es contra nos, altra vegada per ventura sera ab nos. Ia que per res als no lin podien donar a entendre. Queus dire? A Micer Carles vench a saber: e com ho hach sabut, pensá, e dix: a Deus, que dolça sanch es aquesta de la casa Darago, que si bem membra lo Rey Phalip mon frare, e yo forem morts en Cathalunya, si lo Rey en P. nostre auonclo se volgues: e hauia grá raho, segons ço que nos li feyem, que li plagues que murissem: e axi mateix quel Rey Fraderich son fill fa semblant a mi, que cert so yo que en sa ma es quens pot hauer morts, o presos, e per sa cortesia, e per dreita natura: e be ya no lin soffert lo cor. E axi la desconexença fo gran, com yol vengi contra: per que pus axi es per la bontat llur, e per la maluestat nostra conue que yo no parteixca de Sicilia entro haja feyta pau de la sancta esgleya, e dell, e del Rey Carles. Mas era ver, que tot era en sa ma, que ell hauia poder del Papa, q̄ alt, e baix tot ço quell faria, axi en guerra, com en pau, fos ferm per la sancta esgleya. E semblantment hauia poder del Rey Carles, per que ell trames sos missatgers tost a Calathabellot, e demana vistes ab lo Senyor Rey Fraderich, e que entre Calathabellot, e Xacca q̄ ells se vaessen. E la vista fo atorgada, e foren cascu dells a la vista: e van se besar, e abraçar:

abraçar: e tot aquell dia estegren amdosos tots sols en parlament. E puix la nuyt tornasen cascun en son lloch, e jaqueren les tendes para des pera lendema. E lendema per lo mati foren en aquell lloch mateix. Queus dire? Amdosos tots sols tractaren de la pau, e puix mesclaren hi lo Duch, e dels altres aquells que los plague: e la pau fo axi feyta, quel Rey Carles lexaua la Illa de Sicilia al Rey Fraderich, e que li donaua a Lionor qui era, e es encara de les pus sauias Christianes, e la millor qui el mon fos, si no tant solament madona Blanca la germana Regina Darago. E lo Rey de Sicilia desemparaua li tot quant tenia en Calabria, e en tot lo regne: e aço se ferma de cascuna de les parts, e que lentredit ques lleuaua de Sicilia: si que tot lo regne nach gran goig. E tantost lo serge se lleua de Xacca, e Micer Carles, e les sues gents anaren sen per terra a Macina: e en cascu lloch foren be acullits. e lo Duch ana desemparar Cathania, e tots los altres llochs que tenia en Sicilia, e venguesen a Macina: e lo senyor Rey feu atre tal. E lo Rey feu molta donar a Micer Carles, e hach feyt venir lo Princep de Xifelo, el rete a Micer Carles: e aqui fo la festa molt gran. E Micer Carles, e tots preferen comiat del Senyor Rey, e anaren sen per Calabria, quel Rey los rete. E a poch de temps lo Rey Carles trames madona la Infanta molt honrradament a Macina, hon fo lo senyor Rey Fraderich qui la recebe ab gran solemnitat. E aqui a Macina, ala esgleya de madona sancta Maria la Noua ell la pres per muller: e aquell dia fo leuat lentredit per tota la terra de Sicilia per vn Llegat del Papa qui era Archebisbe, que hi vench de part del Papa, e foren perdonats a tot hom tos los peccats quen la guerra haguessen feyts: e aquell dia fo posada corona en testa a madona la Regina de Sicilia, e fo la festa la major a Macina que hanch si faes.

Capitol cxcix. com Frare Roger comensa

a tractar lo passatge de Romania, e trames missatgers al Emperador de Constantinoble, en que li feya a saber com era aparellat de passar lla ab Cathalans, e que degues mullerar ab naboda del Emperador Cantzaura, e quel faes Magaduch: lo qual tot lin fon atorgat per lo Emperador.

E Com

COM aquesta festa feyta tant gran, quisque hagues festa, frare Roger estaua en gran pensament, quel paria que fos tostart: e era lo pus saui hom del mon per veure, si quell pensa axi. Aquest senyor es perdut, e los Cathalans, e los Aragonesos: que veig que nols porra res donar, e fer li han sufferir gran embarch: e ells son tals, com tot hom ses, que sens menjar, e beure no pot hom viure: e axi no hauran res del senyor Rey, e faran carxena per força, e a la fi destroyran tota la terra, e ells morran tots per partides. E axi es mester, que pus tant has seruit lo senyor Rey, qui tanta honor ta feyta, que tu percas que li lleus aquesta gent de sus, a honor dell, e a profit dells tots quants son. E axi mateix pensa de si, que nol feya bon aturar en Sicilia: que pus lo Senyor Rey hauia pau ab la esgleya, quel Mestre del Temple, ab lo mal quel Rey Carles, e lo Duch volien, quen demanarien al Papa: e que lo senyor Rey hauria a fer de dues coses la vna, on hauria a obehir lo Papa quel li donas, on hauria a tornar en guerra: e axi que a ell ho valria mal, quel Senyor Rey nagues tant gran afronta. E com tots aquests pensaments, qui eren vers, hach feyts, venchsen al senyor Rey, e mes lo en vna cambra, e dix li tots aquests pensaments que hauia feyts: e com lin hach dit, dix li: senyor yo he pensat que si vos ho volets, e mi ajudats, yo ajudare en aquest feyt a vos, e a tots aquells qui seruit vos han, e a mi mateix. E dix lo senyor Rey, que li pleya molt, e que li grahia molt ço que sauia pensat, e que hi pregaua que hi prouehis en tal manera, que ell ne fos sens blasme, e fos profit daquells quil hauien seruit: e que ell era prest, e aparellat que hi donas tota aquella ajuda que dar hi pogues. Dóchs senyor, dix frare Roger, ab vostra llicencia yo trametre dos cauallers ab vna galea armada al Emperador de Constantinoble, e fer li he a saber que yo som aparellat danar a ell, ab tãta companya de cauall, e de peu, tots Cathalans, e Aragonesos, cõ el vulla, e quens do acorriment, e sou: que yo se que ell ha gran mester aquest secors, quels Turchs li hã toltes mes de XXX. jornades de terra, e ell ab nules gents no faria tant com ab Cathalans, e Aragonesos: e majorment aquests qui han menada aquesta guerra cõtra lo Rey Carles. E lo senyor Rey respos li, frare Roger, vos sabets e aquests affers mes q nos, mas empero parnos quel vostre pensament sia bo, e axi ordonats ço queus plaura: q tot ço que vos ordonarets, nos nos en tendrem per pagats. E sobre aço frare Roger

Roger va befar la ma al senyor Rey, e partis dell, e venchsen a sa posada, e estech tot aquell jorn a acordar en los affers. E lo senyor Rey, e los altres entenien en la festa, e en lo solas, e en lo deport. E com véch lendum, ell feu aparellar vna galea, e hach dos cauallers en qui ell se fiaua, e dix los tot lo feyt que sauia pensat: e encara los dix, que de tot en tot tractassen que ell hagues per muller la naboda del Emperador de Lantzaura, e encara que fos Magaduch del Imperi, e encara que el Emperador faes paga a tots aquells que ell menaria de IIII. mesos, a raho de IIII. vnces lo mes per sou de cauall armat, e per hom de peu vna vnça lo mes. E que en aquell sou los mantengues tostemps que estar hi volguessen, e que la paga trobassen a Maluesia, e de totes coses los dona capitols: axi daquells feyts, com de tot ço q̄ haguessen de fer. E perço se yo aquestes coses com yo mateix fui al dictar, e a ordonar los dits capitols. E donals poder ab procuracio be bastant, que totes coses poguessen per ell fermar axi matrimoni, com tots altres affers. E se guramét quels cauallers eren bons, e sauis: e pus hagren oyda la manera, ab poch capitols hi hagra afats: mas empero tot ana per orda. Ab tant com foren espaetxats, preferen comiat de frare Roger qui tench lo feyt per acabat, perço com ell hauia gran nomenada en la casa del Emperador, en aquell temps que ell menaua la nau per nom lo Falco del Temple, que hauia molts de plaers feyts a naus del Emperador q̄ trobaua en oltra mar, e sabia de Gregesch affats cominalment. E axi mateix hauia gran nomenada en Romania, e per tot lo mon, per la ajuda que hauia feyta tant francament al senyor Rey de Sicilia: e axi mateix percasas molt francament de companya. Axi quen Bñg. Dentença qui era ab ell germa jurat, li promes quel seguiria, e en Ferrá Ximenis Darenos, e en Ferran Daunes, e en Corberan Dalet, e en Marti de Logran, e en P. Daros, e en Sanxo Daros, e en Bñg. de Rocafort, e molts daltres cauallers Cathalans, e Aragonesos. E dels Almugauers be quatre milia tots bons, qui del temps del senyor Rey en Pere entro aquell dia havié menada la guerra de Sicilia: si que ell fo molt alegre: e entre tant acorria a cascu de ço que podia, que nols lexaua a fretura. E la galea ana tant quen poch de temps fo en Constantinoble, hon troba lo Emperador Xor Andrinocho, e son fill major Xor Miqueli. E com Lemperador hach oyda la missatgeria, fo molt alegre, e pagat, e aculli be los missatgers: e finalment lo feyt vench axi com frare Roger hauia dictat,

dictat, que Lemperador volch que frare Roger hagues sa naboda per muller, filla del Emperador de Lantzaura. Si que tantost la affermá per frare Roger la hu daquells cauallers. Apres volch que tota aquella companya que frare Roger menas, que fos a sou del Emperador quatre vnces per sou de cauall armat, e dos vnces per cauall alforrat, e vna vnça per home de peu, e quatre vnces per comit, e vna vnça notxer, e XX. tarins ballester, e XXV. tarins proher: e que de quatre en quatre mesos fossen pagats. E tota hora que negu ni hagues q̄ sen hagues encor danar a Ponent, que comptas ab la cort, e que fos pagat, e que sen pogues tornar, e hagues paga per dos mesos de torna. E frare Roger q̄ fos Magaduch de tot Lemperi. E Magaduch es tal offici, que vol aytat dir, com Princep senyor de tots los soldaus del Emperi, e que haja a fer sobrell Almirall, e que totes les Illes sien sotimesmes de la Romania a ell: e encara los lloch de les marines. E aquest Magaduch trames priuilegi ab bulla dor be fermat per ell, e per sos fills, a frare Roger: e li trames la verga de Magaducat, e la senyera, e lo capell (que tots los officis de Romania han capell triat q̄ altre no gofa portar semblant capell daquell.) E axi mateix hach atorgat que a Maluesia trobarien refrecament de paga, e daço que ops haguessen com vendrien.

Capitol cc. com los missatgers de frare Roger

tornaren de Constantinoble a Macina ab tot recapte, e tots priuilegis, e fo feyt Magaduch de tota romanía: e com lo senyor Rey Fraderich de Sicilia li feu donar X. galees, e dos lenys, e lacorrech de diners, el basta de viandes.

E AXI los missatgers alegres, e pagats, ab tota fermetat tornaren en Sicilia: e trobaren frare Roger a la Licata, e digueré li tot ço que huien feyt, e li donaren los priuilegis de totes coses, e la verga, e ell capell, e la senyera, e lo sagell del Magaducat, e da qui auant haura nom lo Magaduch. E com lo Magaduch hach totes les coses reebudes, anasen al Senyor Rey que troba a Palerm ab madona la Regina, e dix li tot lo feyt: e lo senyor Rey fon ne molt alegre. E encontinent feu donar al Magaduch X. galees del darafanal, e dos lenys: e feu les li adobar, e aparellar. E lo Magaduch hauie ja de sues VIII. e axi hach XVIII. galees, e dos lenys: e apres nolieja tres naus

grans, e moltes terides, e daltres lenys, e trames de totes parts, que tot hom qui ab ell degues anar vengues a Macina. E lo senyor Rey aco-
rrech a tot hom de ço que poch de moneda, e doná per persona axia
hom, com a dona, com a Infant qui ab lo Magaduch sen anas, qui fos
Cathala, o Aragones, vn quintar de bescuyt, e X. peses de formatge: e
entre III. vn baco de carn salada, e alls, e cebes.

Capitol ccj. com frare Roger Magaduch de

*Romania pres comiat del senyor Rey de Sicilia, e passa ab dos milia,
e cinchcents cauallers darmes, e cinch milia entre Al-
mugauers, e paons en Romania.*

AXI QVE cascuns se reculliren ab llurs mullers, e ab
llurs infants: e molt alegres, e pagats del senyor Rey, que
hanch no fo Senyor qui mills se captingues de gents
qui laguessen seruit, com ell feu, en tant com ser podia,
e encara mes de poder: que cascu sabra quel senyor Rey
no hauia threfor, que de tals guerres exia que res no li bastaua. E axi
mateix reculliren sen los richs homens, e cauallers: e hauien los cau-
llers, e los homens de cauall doble racio de totes coses. Mas en Berenguer
Dentença no poch esser aparellat aquella saho, ne en Berenguer
de Rochafort: quen Berenguer de Rocafort tenia dos castells en Ca-
labria que no hauia volgut retre en les paus, entro fos pagat de ço que
li era degut de son sou, a ell, e a sa companya, per que axi tost nos poch
recullir: mas recullis Ferran Ximenis Darenos, e en Ferran Daunes, e
en Corberan Dalet, e en Pere Daros, e en Pere de Logran, e molts dal-
tres cauallers, e adalils, e Almugauers. E axi com foren recullits foren
entre galees, e lenys, e naus, e terides XXXVI. veles: e hach hi mil, e
cinchcents homens a cauall per escrit, arreats de totes coses, saluant
de caualls. E hach hi be IIII. milia Almugauers, e be mil homens de
peu qui eren menys dels galiots, e dels mariners qui eren del nauili: e
tots aquets eren Cathalans, e Aragonesos, e la major part menauen
llurs mullers, o llurs amigues, e llurs infants. E axi presseren comiat del
Senyor Rey, e partiren sen a la bona hora de Macina, ab gran elege, e
ab gran pagament.

Capitol

Capitol ccij. com lo Magaduch pres terra a

*Maluesia, e passa en Constantinoble, hon fo be acullit per lo Emperador
e son fill: e com Cathalans, e Genouesos hagren brega, en que
muriren be tres milia Genouesos.*

DVIX DEVS donals bon temps, e dins poch dies pres-
feren terra a Maluesia: e aqui trobaren qui los feu molta
donor, els fo donar grá refrecament de totes coses: e tro-
baren aqui manament del Emperador, que dretamét sen
anafen a Constantinoble, e axi ho compliren: que partiren de Malue-
sia, e anaren sen a Constátinoble. E com foren a Constantinoble Lem-
perador lo pare, e lo fill los reeberen ab gran goig, e ab gran plaer, e to-
tes gents del Emperi: mas si ells ne eren alegres, los Genouesos ne eré-
dolents, que be veyen que si aquesta gent hi duraua, que ells hauien
perduda la honor, e la senyoria que ells hauien en Limperi: quel Em-
perador no gosaua fer sino ço que ells volien, e daqui auant nols pre-
aren res. Queus dire? Les noces se faeren, que lo Magaduch pres per
muller la naboda del Emperador qui era de les belles donzelles, e de
les faues del mon, e hauia entro a XVI. anys: e les noces se faeren ab
gran alegre, e ab gran pagament: e fo feyta paga a tot hom de quatre
mesos. E dementre que aquesta festa era tant gran, Genouesos per llur
superbia, mogueren baralla ab los Cathalans: si que aquella brega fo
molt gran. E vn maluat hom qui hauia nom Reolo de Finar, trague la
senyera de Genouesos, e vengren dauant lo palau de Blanquerna, e els
nostres Almugauers, e els homens de mar exiren a ells, que hanch lo
Magaduch, ne els richs homens, e cauallers nols pogren tenir: e van se
de fora ab vn panó reyal, e ab ells anaren tant solament entro a XXX.
escuders ab caualls alforrats. E com foren los vns prop dels altres, los
XXX. escuders van brocar, e van ferir lla hon era la senyera: e abateren
en terra aquell Roso de Finar: e els Almugauers vá ferir en ells. Queus
dire? Que aquell Roso de Finar, e mes de tres milia Genouesos hi mu-
riren, e tot aço veyá L'emperador de son palau, e hauien gran goix, e
plaer: si q̄ dix dauant tuyt, ara han tróbat Genouesos, qui ab tant gran
llur argull se son moguts, llurs contirals: e es gran raho, que en colpa
dels Genouesos se son moguts los Cathalans. E com la senyera fo en

X ij terra

terra dels Genouesos, e Roso fo mort, e daltres honrrats homens, los Almugauers matant llurs enamichs, volien anar barrejar Pera qui es vna vila triada de Genouesos, en que era tot lo threfor, e mercaderies de Genouesos. E sobre aço, com L'emperador vae que sen anauen a Pera barrejar, clama lo Magaduch, e dix li: fill anats a aquesta vostra gent e feyts lo tornar: que si Pera barrejà, L'imperi es consumat: quels Genouesos tenen molt del nostre, e dels Barons e de les altres gents del nostre Emperi. E tantost lo Magaduch caualcá en vn cauall, ab la maça en la ma, ab tots los richs homens, e cauallers qui ab ell eren anats qui seguiren, anasen envers Lalmugaueria qui ja volien esuahir Pera, e feu los ne tornar: e axi L'emperador romas molt pagat, e alegre. E lendema feu los donar tuyt altra paga, e que tots s'aparellassen de passar Boca Daner, e anar sobre los Turchs, qui en aquell punt hauien tolt al Emperador mes de XXX. jornades de terra de bones ciutats, e viles, e castells que ells hauien subjugades, ques trahutauen a ells. E encara que era major dolor, que si vn Turch volgues per muller la filla del millor hom de aquella ciutat, e vila, o castell qui a ells eren subjugats, que la li hauien a donar per muller lo pare, o la mare, ells amichs. E si infants nexien, si eren mascles, feyen los Turchs, els feyen retallar: axi que eren Sarrahins. E si fos fembra, podia tenir qual leig se volia. Veus en quina dolor, e en quin subjugament estauen a gran defonor de tota la Chrestianitat: per que podets conixer si hi era mester que aquesta companya hi passas. E majorment, que en veritat tant hauien los Turchs conquest, que host feyta venien dauant Constantinoble: que no hi hauia mas vn bras de mar el mig, qui no ha dample mas dues milles; e treyen les espases, e menasauen al Emperador: e L'emperador tot ho podia veure. Veus ab quina dolor podia viure: que si hagueffen ab que passassen aquell bras de mar, Constantinoble hagren haut.

Capitol cciiij. com lo Magaduch passa en

Natuli, e pres terra al cap del Artaqui menys de sabuda dels Turchs, els combats, e hach treyt de catiu totes les terres qui eren subjugades per los Turchs: e exiuerua al Artaqui.

E axi

AXI vejats Grefchs quina gent son de Deus com los ha ayrats, que Xor Miqueli fill del Emperador major passa al Artaqui be ab XII. milia homés a cauall, e be ab C. milia de peu que hanch ab los Turchs nos gosaren combatre: si que sen hach a tornar ab grá vergonya. E en aquell lloch del Artaqui hon era estat, e sen hach a tornar, aqui trames L'emperador lo Magaduch ab sa companya qui no era mas mil cinch cents homens a cauall, e quatre milia de peu. E abans que partissen de Constantinoble, lo Magaduch ordoná qua L'emperador donas per muller vna parenta sua an Ferran Daunes, el feu Almirall del Imperi: e aço ordona lo Magaduch, perço que les sues galees se mantenguessen ab los homens de la mar qui ell hauia manats: e que Genouesos, ne altres gents nos gosassen contra los Cathalans moure en tot L'imperi. E axi mateix, que com ell entraria ab la host dintre terra, que les galees li fossen en lloch sabut ab viandes, e ab tot refrescament, si que tot llur feyt ordoná tambe, que nul hom no hi pogra res millorar. E axi mateix hauia ab les galees de les Illes, e de les altres terres, e de les marines tot ço que li feya ops per si, e per sa gét. E com tot aço fo ordonat presseren comiat del Emperador, e reculliré sen, e anaren sen al cap del Artaqui envers la terra ferma: perço com los Turchs de tot en tot volien hauer aquell cap qui es molt gracios lloch: e tot aquell cap se guarda ab vn mur que ha en lo cap del Artaqui envers la terra ferma, que no ha de lloch de batalla mig miller de la vna mar a l'altra. E puix daquell estret auant es lo cap molt gran, en que ha mes de XX. milia entre alquerics, e másos, e casals: e los Turchs moltes vegades eren venguts per esuahir aquell mur, que sil poguessen esuahir, tot lo cap barrejaren. E axi lo Magaduch ab tota sa gent pres terra aqui, que hanch los Turchs non saberen res: e com hagré presa terra, hagren sabut quels Turchs hi hauien combatut aquell jorn. Si quel Magaduch demana si eren lluny daqui, e ells digueren q'neren lluny entro a dues llegues, e que estauen el mig de dos flomayres. E tantost lo Magaduch feu cridar, que tot hom fos aparellat lendema mati per seguir la senyera: e es ver que ell portaua la sua senyera, e del Emperador ab la caualleria: e los Almugauers portauen vn panó ab lo senyal del senyor Rey Darago, e en la dauantera de la fila vn panó del senyal del Rey Fraderich: e axi se ho emprengueren ells com faeren omenat-

X iij ge al

ge al Magaduch. Si que lo mati ab grá volentat, e ab gran alegre leuaren tant gran mati, que a lalba foren a la Flomayre hon los Turchs eren atendants ab llurs mullers, e ab llurs infants, e pensaren de ferir en tal manera en ells, quels Turchs estegren marauellats destes gèts, que ab los darts feyen tãt grans colps, que res no hi hauia durada. Queus dire? La batalla fo fort, com los Turchs se foré presos ales armes: mas que valia quel Magaduch ab sa companya de cauall, e de peu se metien en tal guisa sobrells, que los Turchs non pogré pus durar: e aqui mateix no volien fugir per les mullers, e per los infants que hi hauien: de que los dolia lo cor, ans volien abans murir. Si que james no foren homens qui tant grans tornes faessen: mas empero ala fi tots nanaren ab les llurs mullers, e ab llurs infants foren tots catius: e dels Turchs muriren aqll dia mes de tres milia homés a cauall, e mes de deu milia de peu. E axi lo Magaduch, e les siues gents lleuaren lo camp, e no tengren a vida nul hom de deu anys amunt, e tornaren en al Artaqui ab gran goig, e trameteren los esclaus, e esclaves en les galees, moltes belles joyes que trames al Emperador la major part: e de les esclaves a la Emperadriu, e al fill del Emperador, e a madona muller del Magaduch trames esclaves, e joyes moltes. E calcu dels richs homens, e abalils, e Almugauers a madona fogra del Magaduch. E aço fo al VII. jorn que foren partits del Emperador, si que el goig, e el alegte fo axi gran per Lemperi, e majorment per Lemperador, e madona fogra del Magaduch, e per madona sa filla, que tot lo mon sen deuia alegrar, mas quisquen hagues goig, Genouesos nagren gran dolor. E axi mateix nach gran desplaer Xor Miqueli lo fill major del Emperador, e gran enueja: si que daquell jorn auant posã sa yra sobre lo Magaduch, e sobre sa companya: que mes amara perdre Limperi, que com aquesta victoria hauien hauda: perço com ell hi era estat ab tanta gent, e era estat desbaratat dues vegades. Iats se sia que en son cors era dels bons cauallers del mō, mas sobre los Grechs ha Deus tramesã tãta de pestilècia, q̄ tot hom los confondria. E aço esdeue per dos pecats senyalats qui en ells regna: ço es la hu que son les pus argulloses gèts del mon, que no ha gent el mon q̄ ells preen res, sino ells mateixos, e res no valen. E daltra part, que han la menys charitat de llur prohibisme q̄ gents qui sien el sigle: que com nos erem en Constãtinoble, les gents qui fugien del Natuli per los Turchs, estauen, e jayen per los fems en Constãtinoble,

stantinoble, e cridauen fam: e per amor de Deus no hi hauia Grech q̄ res los volgues donar, e si hi hauia gran marcat de totes viãdes. E los Almugauers de pietat quen hauien, migpartien ab ells ço que deuien menjar: si que per aquesta charitat que les nostres gents feyen, com en lloch hostejauen mes de dos milia pobres Grechs, que Turchs hauie defaretats, los anauen darrera, e tuyt venien ab nos. E axi podets entendre Deus com ha ayrats los Grechs, que diu lexempli del saui, que com Deus vol mal al hom, la primera cosa en quel puinx, es que li tollo seny. E axi los Grechs han la yra de Deus, que res no valen, e cuydẽ mes valer que les altres gents del mon: axi mateix, que no hajen charitat ab llur prohibisme, be par que de tot los ha tolt lo seny. E com aço fo passat, lo Magaduch ab tota sa companya saparellã de entrar sobre los Turchs per lo Natuli, e trer de catiu les ciutats, e los castells, e les viles que sauien los Turchs subjugades. E com lo Magaduch, e ses gents foren apparellades de partir del Artaqui, qui era lo primer dia de Noembre, comensa a fer lo major yuern del mon, e de pluges, e de vent, e de fret, e de mal temps: si que les Flomayres vengren tant grãs, que nul hom no las pogra passar. E axi hach son consell, que exiurnas en aquell lloch del Artaqui, qui es lloch gracios de totes coses: que en aquella terra fa lo major fret del mon, e de les mes neus, q̄ pus hi comensa a nauar entro a Labril, no fa als. E com hach ordonat de exiurnar en aquell lloch del Artaqui, feu lo pus bell pensament que nul hom pogues fer: que ell ordona VI. bons homens daquell lloch, e dos cauallers Cathalans, e dos adalils, e dos Almugauers: e aquests XII. ordonaren a cascu rich hom sa posada, e als cauallers atre tal, e als Almugauers, e ordonaren axi, quel host de cascu li deuia donar pa, e vi, e ciuada, e carn salada, e formatges, e ortalisa, e llit, e tot ço que mestter haguesen, saluant carn fresca, e salsa: de totes altres coses los hauie a bastar. E en cascuna cosa posaren preu conuinent aquells XII. homens, e ordonaren quel host fes talla ab aquell qui posaria en son alberch de totes coses: e que aço los complissen del primer dia de Noembre, entro per tot Març. E com vendria, llauors comptaria cascu ab llur host dauant aquells XII. o la hu daquells: e que aytant com haurien pres los comptarien sobre llur solil. E lo bon hom senyor de la casa pagar li ha la cort: si que daço foré molt pagats aquells de la host e los Grechs atre tal. E axi foren ordonats de exiurnar. E lo Magaduch

duch trames en Constantinoble, e feu se venir la Magaduquesa, e exi-
uernaren ab gran goig, e ab gran alegre: e lo Magaduch ordona que
Lalmirall ab les galees, e tots los homés de mar anasen a exiuernar ala
Illa del Xiu, ques molt graciosa Illa, e llas fa lo mastech que lloch mes
del mon no sen fa: e perço los feu lla anar a exiuernar, com Turchs ab
barques corrien aquelles Illes. E axi ells guardaren tota aquella encó-
trada, e anauen vesitant totes les Illes. E axi passaren tot aquell yuern
ab bona via, e ab solás, e ab deport, los vns, e els altres. E cō lo Febrer
fo passat, lo Magaduch feu cridar per tot Lartaqui, q̄ tot hom hagues
comprat ab son host per tot Març, e que fos aparellat de seguir la se-
nyera lo primer jorn de Abril.

Capitol cciij. com lo Magaduch sen ana c

*Constantinoble per lexar la Magaduquesa: e com recapta del Em-
perador paga per quatre mesos, e los grans dons que
feu a tota sa companya.*

E AXI cascu comptá ab son host, e hach ni de tals que tant-
solament menaren llur Priorat: que be vn any de paga hauien
pres del seu host. E aquells qui sauis eren, hagren viscut or-
donadament, empero no ni hach negu qui non hagues pres per molt
mes quel temps no era que hauien estat: e dementre que lo compte
se feya en lo mes de Març, lo Magaduch ab quatre galees ab la Maga-
duquesa, e sa sogra germana del Emperador, qui hauia exiurnat ab ell
e dos germans de sa muller anasen en Constantinoble, per dexar la
Magaduquesa a Constantinoble, e per pendre comiat del Empera-
dor. E com fo a Constantinoble, fo li feyta gran festa, e gran honore
recaptá ab lo Emperador paga de quatre mesos a ops dela companya,
ço que negu no sen sospitava, per la gran despesa que hauien feyta al
yuern, e cascu hauia molt a tornar. E axi dexa la Magaduquesa a Con-
stantinoble, e pres comiat della, e de sa sogra, e de sos cunyats, e de sos
amichs: e puix pres comiat del Emperador, e recullis ab les dites qua-
tre galees, e fo tornat al Artaqui a XV. jorns de Març. E tuyt hagren
gran goig, com lo vaeren: e lo Magaduch demana, si tot hom hauia
comprat ab son host: e digueren, que hoch. E sobre aço el feu cridar:
que tot hom fos lendema en vna plaça que hauia dauant lla hon lo
Maga-

Magaduch posaua, e que cascu portas albara de ço que deuia a son
host, que al compte feyt fo ordonat per los XII. bons homens, ques
faessen dos albarans partits per A, B, C. E quē tengues la hu lost, e
laltre lo soldau. E aquells albarans eren sagellats ab lo sagell del Ma-
gaduch, e com vench lendema tot hom fo vengut ab son albara, e lo
Magaduch sech en vn seti qui li hagré feyt de jus vn arbre qui ha nom
Hom, e feu se venir cascu ab son albara, e trobá que havié reebut sens
nombre, segons lo temps que hauien estat al exiuernar. E com tos los
albarans hach reebuts, e mesos en vn tapit dauant si, ell se lleuá, e dix:
pro homens vous he molt que agrahir, com a vosaltres plague que yo
fos cap, e senyor vostre, hem volgues seguir lla hon yo volgui menar
vosaltres: ara yo trop que tuyt hauets pres molt mes, dos tants, que
no hauets estat en l'exiurnar: e hani quin ha pres tres tants, e daltres
quatre tants: si que yo trop que si comptar vos ho volia la cort, que
vosaltres hauriets a passar gran defayre: per que a honor de Deus, e a
honor del Imperi, e per lamor que vous he, yo de gracia especial vos
do tot quant hauets despes aquest yuern, que nos sia abatut res de vo-
stres pagues. E ades de present yo vull que sien cremats tots los alba-
rans que aci me hauets posats, e los Grechs porten los llurs albarans
al nostre Racional, e fer los ha estar pagats. E tantost feu venir foch, e
feu cremar dauant tuyt tots los albarans: e tot hom lleuas, e anaren
besar li la ma, e lin faeren moltes gracies: e deuien hō fer, quel pus bell
do fo justat que Senyor faes a sos vassalls passat a mil anys: que tota
hora feu paga de VII. mesos vns ab altre, que muntaren sols dels
homens a cauall L. milia vnces dor, e dels homens dapeu prop de
L X. milia vnces. Si que tota hora, ab ço que richs homens hauien
pres, comptaua hom, que muntaua C. milia vnces dor, que fan sis cō-
ptes de moneda. E com aço hach feyt, encara los volch mes alegrar, q̄
mana q̄ tot hom fos lendema a la dita plaça per reebre en bell or paga
de quatre mesos: e axi podets entendre quin goig hach en la host, e ab
quin cor lo seruiren daqui auant. E axi lendema feu los donar paga de
quatre mesos, per que tot hom lendema saparellas be dostejar.

Capitol ccv. com lo Magaduch ab sa com

*panya hach segona batalla ab la gabella de Cesa, e de Tiu, e los
hach vençuts, e morts prop de Filadelfia.*

A TANT lo primer dia de Abril, ab la gracia de Deus, la senyera exi, e tot hom pensa de seguir la senyera, ab la bona hora entraren sen per lo regne de Natuli: e los Turchs foren apparellats per contrastar ab ells, ço es a saber la gabella de Cesa, e de Tiu, qui eren parents daquells que la companya hauia morts al Artaqui. Si que com la companya fo lla prop duna ciutat qui ha nom Filadelfia, que es noble ciutat, e de les grans del mon, que be vogi XVIII. milles dretament, aytant vogi com Roma, o Constantinoble. E prop daquella ciutat a vna jornada, les dites dues gabelles dels Turchs foren, qui eren be tota hora VIII. milia homens a cauall, e be XII. milia dapeu, e ells arrencaren batalla. E lo Magaduch, e sa companya hach ne gran plaer. Si q̄ tantost abans no ferissen les fleches dels archs dels Turchs, van brocar en ells los de cauall ab los de cauall, e los Almugauers ab aquells dapeu. Queus dire? La batalla fo molt fort, e durá del sol exit estro sus a hora de nona: si quels Turchs foren tots morts, e presos, que non escaparen de cauall mil, ne dapeu cinchcents. E lo Magaduch ab sa companya ab gran alegre lleuaren lo camp, que no hagren perdut mas estro a LXXX. homens de cauall, e C. dapeu, e hagren guanyat sens fi. E com lo camp hagren lleuat que hi jurcaren be VII. jorns que estegren atendats en aquell lloch qui era molt bo, e delitos, e ells sen vengren a la dita ciutat de Filadelfia, hon foren reebuts ab gran goig, e ab gran alegre: e axi ana la nouella per tota la terra del Natuli, que la gabella de Cesa, e de Tiu eren estats desbaratades per los Franchs, e hagren goig: e no fo marauella que tots foren estats catus, si los Franchs no fossen estats. E axi lo Magaduch, e sa companya estegren a la ciutat de Filadelfia XV. jorns: e puix partiren daqui, e anaren sen ala ciutat del Nif, e puix a Macnexia, e puix faeren la via de la ciutat de la Tira.

Capitol ccvj. com los Turchs foren vençuts

a la Tira per en Corberan Dalet, hon fo ferit duna sageta, e mort, e com en Berenguer de Rochafort vench en Constantinoble ab II. galees, e CC. cauallers, e vench a Epheso hon es lo monument de Mosenyer sanct Ioan Euangelista.

E COM FOREN a la ciutat dela Tira, aquells Turchs qui eren escapats de la batalla, ab daltres quis foren aplegats a ells, qui eren de la gabella de Mondexia, coregren a la Tira entro la sgleya hon jau lo cors de Mosenyer sanct Iordi, qui es vna de les belles esgleyes que yo hanch vaes, e es prop de la Tira entro a dues milles. E a lalba del jorn los Turchs vengren a la Tira, e no sabien quels Franchs hi fossen: e axi com ells comensaren a correr, lo viafora se moch per lencotrada: E lo Magaduch guardá, e vae los Turchs, que tots los podien veure, que tots eren en lo pla, e la ciutat de la Tira está alt: e mana an Corberan Dalet, qui era Senescal de la host, que hi anas ab aquella companya que seguir lo volgues. E la companya pres se a les armes, e pensas de cuytar: e en Corberá entro ab CC. homens a cauall, e mil de peu va ferir entrells. Si que tantost los mes en véço, en matá de DCC. en sus de cauall, e molts dapeu, e hagrals tots morts, mas la muntanya era pres, e pensaren lexar los caualls, e a peu pefaren de fugir per la muntanya. E en Corberan Dalet era molt bo caualler, e per masa volentat pensá axi mateix de dauallar del cauall, e pensá de muntar per la muntanya: e los Turchs qui vaeren, que ells muntauen derrera, pensaré de trer ab les sagetes, e per desastre vna sageta feri lo dit en Corberan que sach desarmat lo capell per la calor, e per la pols, e aqui ell muri: de que fo gran tala, si quels Chrestians aturarése ab ell, e los Turchs anaren sen. E com lo Magaduch ho sabe fo molt despogat, perço com lamaua molt, el hauia feyt Senescal, e li hauia fermada per muller vna filla que hauia hauda duna dona de Xipre, e era romasa ab madona la Magaduchesca en Constantinoble, e deuié fer les noces com fossen tornats en Constantinoble. E axi ala esgleya de sanct Iordi ab grá honor soterráren an Corberan, entro ab X. daltres Chrestias qui eren morts ab ell, e feu los hom fer bells monuments, que vuyt jorns si a tutá lo Magaduch, e la host: perço que la tomba den Corberá fos feyta rica, e bella. E de la Tira lo Magaduch trames missatge al Esmira, e del Esmira al Xiu al Almirall en Ferran Daunes q̄ vengues a la ciutat Dania ab totes les galees, e els homens de mar qui eren ab ell: e axi ho feu lalmirall. E com lalmirall fo aparellat de partir del Xiu, en Rocafort ab dos galees vench en Constantinoble, e amená CC. homens a cauall: ço es a saber ab tot llur arreu, saluant caualls, e amená be mil Almugauers,

uers, e vaes ab L'emperador: e L'emperador tantost mana li que anas lla hon sabes lo Magaduch hi era, e axi venchsen a la Illa del Xiu, e ab Lalmirall ensemps partiren del Xiu, e vengrensen a la ciutat Dania. E com aqui hagren estat tro a VII. jorns, ells faberen noues quel Magaduch venia, e hagren gran goig, e trameteren dos Murtats al Magaduch, e trobaren lo a la ciutat de la Tira: e lo Magaduch fo molt alegre, e volch que yo anas a Dania, e que menas en Bñg. de Rochafort entro la ciutat de Altolloch, que daltrament apella la escriptura Epheso. E en lo dit lloch de Epheso es lo monument en que monfeyer sanct Iuan Euangelista se mes com hach pres comiat del poble, e puix vaeren vn nuu en semblança de foch: don es opinio quen aqlla sen muntas el cel en cors, e en anima. E par ho be en lo miracle que en lo monument feu se demostra cascun any, quel jorn de sanct Esteue cascun any a hora de vespres comença de exir del monument daquel qui es de quatre cayres al peu del altar, e hay vna bella pera marbre de sus qui ha be XII. pams de llonch, e cinch dample: e en mig de la pera ay IX. forats fort poch, e daquells nou forats com les vespres se comensan a dir lo jorn de sanct Esteue, les quals vespres son de sanct Ioan, hix manna darena de cascu forat que munta be vn palm dalt sobre la pera, axi com vn anado daygua hix. E aquella manna hix, e comensa a exir, axi com vos he dit, com les vespres comencen de sanct Ioan a dir lo jorn de sanct Esteue, e durá tota la nuyt, e puix tot lo dia de sanct Ioan entro lo sol es post: si que es tanta aquella manna com lo sol es post, e es cesada d'exir, que tota hora son be III. quarteres de Barcelona, e aquella manna es bona marauellosament a moltes bones coses: ço es a saber, quin beu com se sent febra venir, que james la febra aquella no li torna. E daltra part, si dona va en part, e no pot fillar, quen bega ab aygua, o ab vi, tantost es deslliurada: e daltra part, que si es fortuna de mar, en gita hom en la mar tres vegades en nom de la sancta Trinitat, e de madona sancta Maria, e del beneyt sanct Ioan Euangelista, tantost cessa la fortuna. E encara qui ha mal de vexigues en beu en lo dit nom, tantost es guarit. E daquella manna donen a tots los pelegrins qui hi venen, e axi aquella manna no hix fino de any en any.

Capitol ccvij. cō lo Magaduch fo a Altolloch,

efeu Senescal de la hosta en Berenguer de Rochafort: e com hagren desconfits los Turchs de la gabella de Asia: los quals segona vegada aplegats ab tots los Turchs foren vençuts, e morts be XVIII. milia ala porta del Ferre.

SI QVE yo tantost pres comiat del Magaduch, e companya, e mené XX. caualls a ops den Rochafort, que pensas de caualcar, e de venir ab mi a la ciutat de Epheso que daltrament se diu Theolago en Grefsch: e passé ab gran perill de molts assalts que hagren de Turchs. E vengren ab ell D. Almaguers, los altres romangueren a la ciutat Dania ab Lalmirall en Ferran Daunes, per raho dels Turchs qui tot dia hi corrien. E com foren ala ciutat Daltolloch, lo Magaduch ab tota la hosta cap de III. jorns fo aqui, e reebe lo dit en Berenguer de Rochafort: axi quel feu Senescal de la hosta, axi com era en Corberan Dalet, e li affermá sa filla per muller aquella que lo dit en Corberan hauia affermadá: e tantost ell entra en possessio del offici. E lo Magaduch dona li C. caualls tantost, e feu li donar tantost paga de quatre mesos a ell, e aquells qui ab ell eren venguts. E axi estech lo Magaduch a la dita ciutat VII. jorns: e puix venchsen ab tota la hosta a la ciutat Dania, e lexa en Pere Daros a la ciutat de la Tira per Capita, e lexa li XXX. homens de cauall, e cent de peu. E com lo Magaduch entrá en la ciutat Dania Lalmirall, e tots los homens de mar, e tots aquells qui eren venguts ab en Rochafort, li exiren a reebre ab llurs armes: si quel Magaduch nach gran plaer, perço com li hagren refrescada la hosta. E dementre quel Magaduch era en Dania, el refrescá de paga tota la companya: e vn jorn lo viafora se moch, quels Turchs qui eren de la gabella de Asia corregren a la horta Dania. E la hosta exi en tal manera que aconseguiren los Turchs, e van ferir en ells: si que aquell jorn mataren be mil homens a cauall de Turchs, e be dos mil de peu: e los altres fugiré quel vespre nos los tolch, sino tots foren estats morts, o presos. E axi tornasen la companya a la ciutat Dania ab gran goig, e alegre, e ab gran guany que hagren feyt. E axi estech lo Magaduch ab la hosta en la ciutat de Ania be XV. jorns, e puix feu exir la senyera, e volch complir a vesitar tot lo regne del Natuli: si que la hosta ana entro a la porta del

del Ferre, qui es vna muntanya en que ha vn pas que sapella la porta del Ferre, qui es al departiment del Natuli, e del regne Darmenia. Si que com fo ala porta del Ferre, los Turchs daquella gabella Dania qui ere estats desconfits a la porta Dania, e tots los altres Turchs qui eren romafos de les altres gabelles, foren tots aplegats en vna muntanya, e foren tota hora be X. milia homens de cauall, e be XX. milia de peu: e batalla arregada a alba del dia, que fo lo jorn de madona sancta Maria Dagost, ells vengren contra lo Magaduch, e tantost los Franchs foren aparellats ab gran goig, e ab gran alegre, que paria que Deus los tengues com se feya en aquella saho, e los Almugauers cridauen, desperta ferres. E tantost lo Magaduch ab la caualleria van ferir els homens a cauall, e en Rochafort, e Lalmugaueria, els homens a peu: e aqui vaerets feyts darmes que james tal cosa no vae nul hom. Queus dire? La batalla fo molt fort cruel, mas a la fi tots los Franchs lleuaren vn crit, e cridaren, Arago, Arago. E llauors prengueren tant gran victoria quels Turchs se vengeren, e axi matant, e encalfant durá lencals entro a la nuyt: e la nuyt hach los a tolre lencals. Empero tota hora hi romangueren dels Turchs de cauall morts mes de sis milia, e daquells dapeu mes de XII. milia. E axi aquella nuyt la companya hagren bona nuyt, quels Turchs perderen totes les viandes, e ells bestians, e lendema lleuaren lo camp los Franchs: axi que tota hora estech la host en aquell lloch VIII. jorns per lleuar lo camp, e lo guany fo sens fi que hi faeren.

Capitol ccvij. com Lemperador de Constantinoble trames a dir al Magaduch, que totes coses lexades sen tornas en Constantinoble, per raho que li vengues acorrer contra Lemperador Lantzaura, qui sera lleuat ab lo Imperi.

tinoble trames a dir al Magaduch, que totes coses lexades sen tornas en Constantinoble, per raho que li vengues acorrer contra Lemperador Lantzaura, qui sera lleuat ab lo Imperi.

APRES lo Magaduch feu cridar, que tot hom seguis la senyera, e anasen a la porta del Ferre, e lla estech tres jorns en puix pensasen de tornar enuers la ciutat Dania. E dementes ell sen tornaua en Dania, missatgers li vengre del Emperador, en que li feya a saber, que totes coses lexades, que ell sen tornas a Constantinoble ab tota la host: perço com Lemperador de Lantzaura, pare de la Magaduquesa, era mort: e hauia lexat Limperi a

los

fos fill qui eren dos germans de la Magaduquesa, e nabots del Emperador. E llur auonclo germa de llur pare eras alcat ab Limperi, e perço Lemperador de Constantinoble (perço com Limperi de Lantzaura tanta nyia a sos nabots) trames missatgers al auonclo de sos nabots que sera lleuat Emperador, que lexas Limperi a aquells Infants qui eren sos nabots, aquis pertanyia. E ell feu lin fort cruel resposta, si que la guerra comensa molt gran entre Lemperador de Constantinoble, e aquell qui sera feyt Emperador de Lantzaura. Si que Lemperador de Constantinoble perdia tots dies en la guerra, e perço trames missatger al Magaduch, que li vengues acorre.

Capitol ccix. com lo Magaduch hauda la

missatgeria del Emperador de Constantinoble, hach consell que degues fer, en que fo acord que de tot en tot anas acorrer Lemperador.

LO Magaduch fo molt despagat, com en aquella saho hauia a defemparar lo regne del natuli, que hauia tot guanyat, e restaurat de dolor, e de mans dels Turchs. E sobre la missatgeria q̄ hach hauda, e los prechs quel Emperador li feya molt expressos, feu ajustar consell, e dix a tota la companya la missatgeria que hauia hauda, e quels pregaua que li donassen consell, que faria. E finalmēt lo consell fo aytal donat, que de tot en tot anas acorrer Lemperador, deço que ops hauia: e puix ala primauera tornarien al Natuli. E aço tENCH lo Magaduch per bon consell, e conech que la companya lauia be aconsellat. E tantost aparellaren sen, e aparellaren les galees, e meteren hi tot ço q̄ hauien pres: e la host pres lo cami per la marina, en guisa que les galees eren cascu jorn prop de la host, e lo Magaduch lexa en cascu lloch bon recapte: jat se sia que ab poch recapte hi hauia assats, quen tal guisa nauic escombrats los Turchs, que quax hu no gosaua apparer en tot lo regne, axi que de tot en tot era aquell regne restaurat. E com tota la terra hach ordonada, ell sen vech per ses jornades en Boca Daner, e com fo ala Passaquia, ell trames vn leny armat en Constantinoble al Emperador, que volia que faessen: e com Lemperador sabe com la host dels Franchs era a la Passaquia fo molt

molt alegre, e pagat, e feu fer gran festa en Constantinoble, e trames al Magaduch a dir, que penſas de paſſar a Galipol, e que al cap de Galipol donas poſades a les ſues gents. E aquell cap te de llonch tota hora be XV. llegues, e no ha dample en negu lloch pus duna llegua, que de cada part lo ſingla la mar: e es lo pus gracios cap del mon, axi com de bons pans, e de bons vins, e de totes fruytes gran abundancia. E en lentrada del cap, vers la terra ferma ha vn bon caſtell qui ha nom Ecemilia: que vol aytant dir com, ſis milles: e perço ha nom axi, com en aquell lloch no ha mas ſis milles de ample. E en lo mig eſtá aqueſt caſtell per guardar tot lo cap, e de la vna part del cap eſtá Boca Daner, e del altra lo golf del Megarix, e dins lo cap es puix la ciutat de Galipol, e el Potemo, e el Ceſto, e el Medico, que caſcu daqueſts ſon bons llochs: e menys daqueſts llochs hi ha molts caſals, e honrrats. E axi lo Magaduch parti tota la hoſt ſua per aquells caſals qui ſon baſts de totes cofes, e ordoná que caſcu pajes donas a ſon hoſt, ço que li fos meſter, e caſcu eſcriuis, o ab talles, e tengueſſen compte.

Capitol ccx. com Sabuda la venida del Magaduch

per Lemperador Lantzaura tracta ab Lemperador de Constantinoble que ſacordaffen, que ell faria tot ço que el volgues: e com hoy ſe mes entre Lemperador de Constantinoble, e lo Magaduch.

COM tota la hoſt hach aſſatiada anafen ell ab C. homés de cauall en Constantinoble a veure Lemperador, e madona ſa fogra, e ſa muller: e com entra per Constantinoble fo li feyta gran festa, e gran honor. E dementre que ell fo en Constantinoble, lo frare del Emperador de Lantzaura qui guarejaua ab Lemperador, axi com dauant hauets entes, qui ſabe quel Magaduch era vengut ab tota la ſua hoſt, tench ſon feyt per perdut. E tantost trames ſos miſſatgers al Emperador, e feu tot ço q̄ ell volch, e axi Lemperador per los Franchs hach ſon enteniment de tot ço que ell volch daqueſta guerra. E com aqueſta pau fo feyta, lo Magaduch dix al Emperador que donas paga ala companya, e Lemperador dix queu faria, e feu batre moneda en manera de ducat Venecia, que val VIII. diners

diners Barceloneſes caſcu. E axi ell feu ne fer que hauien nom Vincillions, e no valia tres diners la hu: e volch que corregueſſen per lo preu daquells qui valien VIII. diners, e mana a caſcu que prengueſſen dels Grechs cauall, o mul, o mula, o viandes, o altres cofes que hagueſſen ops: e que pagafſen daquella moneda. E aço feu per mal vici, ço es q̄ entras hoy, e mala volentat entre los pobles, e la hoſt: que tantost que ell hach ſon enteniment de totes les guerres, volgra quels Franchs foſſen tots morts, e foſſen fora del Imperi.

Capitol ccxj. com lo noble en Berenguer

Dentença vench en Romania a la companya, e fo feyt Magaduch per frare Roger.

I QUEL Magaduch contrastá de pendre aquella moneda, e dementre que cren en aquell contrast en Berenguer Dentença vench en Romania, e amena be CCC. homens de cauall, e be mil Almugauers. E com fo a Galipol, troba quel Magaduch era a Constantinoble, e trames dos cauallers al Magaduch, que volia que ell facs. E lo Magaduch trames li a dir, que ſen vengues a Constantinoble. E com fo a Constantinoble Lemperador laculli molt be, e sobre tot lo Magaduch. E com hach eſtat vn dia, lo Magaduch vench al Emperador, e dix li, Senyor aqueſt rich hom es dels nobles homens Deſpanya, que fill de Rey no ſia, e es dels bons cauallers del mon, e es ab mi axi com a frare, e es vengut ſeruir vos per honor voſtra, e per amor de mi: per que es menester que yo li faça plaer aſenyalat, e axi ab licencia voſtra yo li donare la verga del Magaducat, e el capell, e que de aqui auant ſia Magaduch. E Lemperador dix li, que li pleya: e com vac la franqueta del Magaduch, que ell ſe volia deſpullar del Magaducat, dix en ſi mateix, que era mester que la ſua franqueta li valgues. E axi lendema dauant Lemperador, e tota la cort plena lo Magaduch ſe lleua del cap lo capell del Magaducat, e poſal al cap den Bñg. Dentença, e puix hi dona la verga, e lo ſagell, e la ſenyera del Magaducat: de la qual coſa tot hom ſe marauella.

Capitol ccxij. com a cap de quatre cents anys

quel Imperi era estat sens Cesar, frare Roger fo creat Cesar per L'emperador de Constantinoble: e com exiurna en Galipol, e haut acord passa en Natuli.

TANTOST com aço hach feyt, L'emperador dauât tuyt feu se a siure dauant frare Roger, e dona li la verga, e lo capell, e la senyera, e lo sagel del Imperi: el vesti de les robes que tanyien al offici, e feu lo Cesar del Imperi. E Cesar es aytal offici, que feu en vna cadira qui es prop daquella del Emperador, q̄ no es mas mig palm pus baixa, e pot fer del Imperi tot aytant com L'emperador: que ell pot donar dons perpetuals, e pot metre la ma el thresor, e pot fer questes, e penjar, e rocegar: e finalment tot quant L'emperador pot fer fis fa ell. E encara que s'escriu Cesar del nostre Imperi, e lo Emperador escriu, Cesar del teu Imperi. Queus dire? Que del Emperador a Cesar no ha negu de patiment sino que la cadira es pus baixa mix palm que aquella del Emperador. E L'emperador porta capell vermell, e totes les robes vermelles: e el Cesar porta capell blau, e totes les robes blaues ab fres dor estret. E axi fo creat frare Roger Cesar, e trobas que C C C C. anys hauia que no hauia haut Cesar en L'imperi de Constantinoble, per que fo la honor molt major. E com tot aço fo feyt ab gran solemnitat, e ab gran festa hach nom daqui auant en Berenguer Dentença Magaduch, e frare Roger Cesar. E ab gran alegre tornaren sen a Galipol a la companya, e lo Cesar menassen madona sa sogra, e madona sa muller, e dos germans de sa muller, quel major era Emperador de Lantzaura. E com foren a Galipol, pensaren dordonar de exiurnar, que ya era passat *Omnia sanctorum*: e ab gran alegre exiurna lo Cesar ab madona sa muller, e ab madona sa sogra, e ab sos cunyats, e lo Magaduch altre tal. E com vench que hagren tengudes festes de Nadal, lo Cesar ana a Constantinoble pera acordar ab L'emperador que farien, que la primavera sa costaua: e lo Magaduch romas a Galipol. E com lo Cesar fo a Constantinoble, acordaren quel Cesar, e lo Magaduch passassen al regne del Natuli: e auench se axi lo Cesar ab L'emperador, que L'emperador li dona tot lo regne del Natuli, e totes les Illes de Romania, e que passas al Natuli, e que partis les ciutats, e villes, e castells per sos vassalls: e que cascu lin ha-

gues

gues a fer caualls armats, si que no hi calguess donar sou negu. E axi pe fassen danar, e daquella hora en auant lo Emperador no fo tengut donar sou a negu dels Franchs, mas quel Cesar los prouehis: empero L'emperador hauia a fer de present paga de VI mesos, que axi fo retengut a la auinença. E axi lo Cesar pres comiat del Emperador, e L'emperador dona li daquella mala moneda, ab que fies paga. E lo Cesar pres la, que feu compte que pus passaua al Natuli, que no li feya força lo desgrat de les gents que romanien en la Romania: e axi ab aquella moneda vench a Galipol, e comença a donar paga daquella moneda a aquella paga cascu son host.

Capitol ccxiii. com lo Cesar dellibera anar

pendre comiat de Xor Miqueli, mal grat de sa sogra e de sa muller perço com eren certes de la enueja que Xor. Miqueli li tenia.

EMENTRE aquella paga se feya, lo Cesar dix a madona sa sogra, e a madona sa muller, que volia anar pendre comiat de Xor Miqueli, fill major del Emperador: e la muller diguerenli que per res no fos: que elles sabie quel era fort enemich, e hauia tanta denuveja, que per cert si venia en lloch hon hagues major poder, que ell lo destruyria ab tots aquells qui venguessen ab ell. E finalment lo Cesar dix, que per res no sen estaria, que gran vergonya li seria que ell partis de Romania, e entras el regne del Natuli per cor dabitat tostemps contra los Turchs, e que non presses comiat feria li dotat en mal. Queus dire? Que sa sogra, e sa muller, e sos cunyats eren tant dolents, que aplegaren tot lo consell de la host, e li feren dir, que per res no anas el viatge. E debades ho digueren, que ell per res no sen estegra que no hi anas: si q̄ com la sogra e la muller, e els cunyats vaeren que per res no sen volia estar, digueren li, quels lliuras quatre galees, e que sen volien anar a Constantinoble. E lo Cesar appella lo Almirall en Ferran Daunes, e dix li que portas en Constantinoble sa sogra, e sa muller, e sos cunyats. E perço la muller del Cesar no passa ab ell al Natuli, com era prenyada be de VI mesos, e axi la mare volia que infantas a Constantinoble. E fo ordonat, que com la dona estech a Constantinoble, e a son temps hach vn bell fill, qui en-

Y ij cara

carà viu com aquest libre comense. E axi flexar vos he a parlar de la dona, e de son fill, e tornar vos he a parlar del Cesar.

Capitol ccxiiij. en lo qual se recompta quina

terra sia Galipol, e quines forces hi haja: e axi mateix se fa mencio de la historia de Paris, e Arena.

VERITAT es, que com ja vos he dit, la host estava a Galipol, e per los altres llochs: e del cap de Galipoll vull que sapiats, que es cap del regne de Macedonia, don Alexandre fo senyor, e hi naixque. E axi Galipol es cap en la marina del dit regne de Macedonia, axi com Barcelona es cap de Catalunya en la marina, e en la terra ferma, Lleyda. E axi mateix dins terra ha vna altra ciutat fort bona el Reynalme de Macedonia, qui ha nom Andrinopol, e hi ha de Galipol a Andrinopol cinch jornades, e a Andrinopol era Xor Miqueli fill major del Emperador. E encara vull que sapiats, quel cap de Galipol es en la vna banda de Boca Daner de Ponent, e de altra banda de Lleuant es lo cap del Artaqui, hon lo Magaduch exiurna laltre any ab la host. E quell lloch del Artaqui qui era la vna part de la ciutat de Troya, e laltra porta era en vn port qui es en mig de Boca Daner, en que ha vn castell molt bell qui ha nom Paris: lo qual feu fer Paris fill del Rey Priam com hach presa per força darmes Arena muller del Duch de Tenes a la Illa del Tenedo qui es prop de Boca Daner a cinch milles. E en aquella Illa del Tenedo en aquell temps hauia vna Ydola, e venien hi vn mes del any tots los honrrats homens de Romania, e les honrrades dones a romeria. E axi fo que en aquell temps Arena muller del Duch de Tenes hi vench en romeria ab C. cauallers qui la companyaren, e Paris fill del Rey Priam de Troya axi mateix era hi vengut a romeria, e hauia ab si entro cinquanta cauallers, e vae la dona Arena, e altas tant della que dix a sos homens, que mester era que lagues, e la sen menas. E axi com so mes en cor, axi fo: que guarnis ab tota sa companya, e pres la dona, e volch la sen menar. E aquells cauallers qui eren ab ella volgren la li defendre: e finalment tots cent muriren: e Paris menassen la dona, de que puix se moch tant gran guerra, que a la fi la ciutat de

Troya

Troya que vogia CCC. milles ne fo assatiada XIII. anys, e puix fo intrada, e presa, e destroyda. E al cap de Boca Daner de fora ha vn cap, que hom appella lo cap des Endimitre, qui era altra porta de la ciutat de Troya: e axi veus Boca Daner com estava acompanyada de bons llochs, e de graciosos de totes parts, que de cascuna part trobarets que hauia molta bona vila, e molt bon castell en lo temps qui nos hi anà, que tot es estat destruyt, e desbaratat per nos, segons que auant entredrets, a gran tort del Emperador, e a gran dret nostre.

Capitol ccxv. com lo Cesar vench a la ciutat de

Andrinopol per pendre comiat de Xor Miqueli, lo qual feu occiure lo Cesar a Gircon cap dels Alans, e tota sa gent, que non escaparen mas tres: e com trames a Galipol gents qui correguessen la terra, e destroyssen la companya del Cesar.

ARA VOS tornare a parlar del Cesar que saparellà ab CCC. homens a cauall, e ab mil dapeu, per anar a Andrinopol per veure Xor Miqueli fill major del Emperador, malgrat de tots sos amichs, e sos vassalls. E aço feya ell per gran lleyaltat q̄ hauia en son cor, e de fina amor, e de dreta raho que hauia al Emperador, e a son fill: e cuydauas que axi com ell era ple de tota lleyaltat, que L'emperador, e sos fills fossen ayrtals, per que era tot contrari, e prouar sa auant, com oyrets. E com lo Cesar parti de la host, ell lexa per cap, e per major lo Magaduch en Berenguer Dentença, e en Beréguer de Rochafort per Senescal de la host. E axi per ses jornades vench a la ciutat de Andrinopol, e lo fill del Emperador Xor Miqueli exi li a carrera, el reebe ab gran honor: e aço feu lo maluat, perço que vaes ab quina companya venia: e com fo entrat a Andrinopol, lo fill del Emperador estech ab ell ab gran goig, e ab grā alegre quel Cesar feu del, e Xor Miqueli feya semblantment a ell. E có hach ensemps ab ell estat VI. jorns, el VII. jorn Xor Miqueli hach feyt venir a Andrinopol Gircon cap dels Alans, e Milich cap dels Turcoples: axi que foren entre tots IX. milia homens de cauall. E aquell dia ell conuidà lo Cesar, e com hagren menjat, aquell Gircon cap dels Alans entrà en lo palau hon estava Xor Miqueli, e sa muller, e lo Cesar, e van trer les espases, e pecejaren lo Cesar, e tots aquells qui

Y iij ab ell

ab ell eren: e puix per la ciutat mataren tots quants ab lo Cesar eren venguts, que non escaparen mas tres, que sen muntaren envn campanar. E daquells tres la hu era en Ramon Alquer fill den Gilibert Alquer caualler de Cathalunya, nadiu de Castallo Dampuries: e laltre vn fill de caualler de Cathalunya, per nom G. de Tous: e laltre Bñ. de Roudor qui era de Llobregat. E aquests foren al campanar combatus, e defensaren tant quel fill del Emperador dix que pecat seria si murien: e axi assegurá los, e aquests tant solament ne escaparen. Encara feu major maluestat lo dit Xor Miqueli, que ordonat hanch quels Turcoples, ab partida dels Alans hach tramesos a Galipol, e hach ordonat que aquell dia quel Cesar muria, que ells correguessen e Galipol, e per tots los casals: e nos haviem mesos los caualls en erba, e esta ua la gent per los casals. Queus dire? Que axins trobaren descuydats, quens tolgren tots los caualls que teniem per los casals, e mes de mil persones quens mataré: axi que nons romangueren mas C C V I. caualls, e nos no romangré mas tres milia C C C V I I. persones darmes, entre de cauall, e dapeu, e de mar, e de terra. E tantost van nos posar setge dauant, e vench nos tanta de gent sobre nos, que fore be XIII. milia homes de cauall entre Turcoples, e Alans, e Grechs, e be XXX. milia homens dapeu. Si quel Magaduch, ço es en Berenguer Dentença, ordona que faessem vayll, e que metessem dins vayll tot lo rual de Galipol, e axi ho faem. Queus dire? Be XV. jorns esteguem axi que tots dies haguem torneig ab ells dos vegades lo dia: e cascu jorn era nostre desfatre que perdiem ab ells. Queus dire? Que estant axi afatiats com erem, en Bñg. Dentença feu aparatellar cinch galees, e dos lenys: e a malgrat de tots quants eren, ell dix que volia anar a fer vna ferida, per que pogues donar refrech a la companya, e de viandes, e de diners. E tuyt digueren li, que no feya affer, mas que valia mes quens combatessem tuyt ensemps ab aquells quens tenien afatiats. E ell axi com a bon caualler, e saui que era, veyá lo perill de la batalla, e per res no si acordaua: mas pensa que anas a fer vna ferida envers Constantinoble, e com la ferida hauria feyta que tornas ratorst a Galipol. Si que ala si affer sach ço quell volch, e ab ell reculirensen tanta de gent quen Galipol no romas mas en Bñg. de Rochafort qui era Senescal de la host, e yo R. Muntaner, qui era Capita de Galipol. E no romangueren ab nos mas V. cauallers: ço es a saber en G. Sischar caualler de Cathalunya,

lunya, e en Ferran Gori vn caualler Darago, e en Ioan Peris de Caldes de Cathalunya, e Rexamen Dalbero. E reconeguen quats erem, com en Bñg. Dentença fo partit de Galipol, e trobam que erem entre de cauall, e dapeu mil C C C C L XII. homens darmes, dels quals eren dcauall C C V I. que no haviem pus caualls, e mil C C V I. homens dapeu. E axi romanguem en tal dolor, que tots dies teniem del mati al vespre lo torneig dels defora ab nos. Ara vos lexare a parlar de nos de Galipol, que be mi sabre tornar, e parlar vos he den Berenguer Dentença que sen ana, e pres la ciutat de Recrea qui es a XXIII. milles prop de Constantinoble. E lla ell guanyá tant que fo sens fi, e aquella ciutat es aquella hon Herodes estaua, qui feu matar partida dels Innocents. E comptar vos he vn miracle qui es visible, que en aquell lloch de Recrea ha vn golf que va entro a la Illa de Marmora, qui es vna Illa honse talla tot lo marbre de Romania: e dins aquell golf ha dues bones ciutats. La vna ha nom lo Panido, e laltra lo Redisco. E deuets saber que en aquesta ciutat del Redisco fo feyta a nos la major maluestat quina fos feyta a negunes gents. E perço que sapiats la maluestat quina fo yo laus dire.

Capitol ccxvj. com la companya del Cesar

dellibera desafiar lo Emperador, e reptarlo de fe, e daço que feyt hauia: e com Lemperador de Constantinoble feu matar an Ferran Daunes Admirall ab tots los Cathalans, e Aragonesos qui eren a Constantinoble

ERITAT es, que com lo Cesar fo mort, ens hagren correguts, ens tenien afatiats a Galipol, nos haguem daccord que abans que faessem mal al Emperador quel desafiassim, e reptassem de fe, e daço que feyt hauia a nos: e q aquest reptament, e puix lo desafiament se faes en Constantinoble, en presencia del comu de Venecia, e tot ab cartes publiques. E ordona ó Sischar caualler, e Pero Lopis adalil, e dos Almugatens, e dos comits que ab vna barca de XX. rems hi anassen per cap den Berenguer Dentença, e de tota la companya, e axi fo feyt, e anarensen a Constantinoble. E dauant los dauant dits de les comunes desafiaren Lemperador, e puix lo reptaren de fe, es proferien que deu per deu, e C. per C. que

Capitol ccxix. com sabuda la preso den Be-

renguer Dentença, e la mort de los missatgers a Galipol, ajustarem consell de ço que deuiem fer: en lo qual se dellibera que desfondras sem les galees, e tot vexell per rabo que negu pogues escapar, e fugir menys de batalla.

VERITAT es, que com nos sabem quen Berenguer Dentença fo pres, e tots aquells qui ab ell eren, o morts, o presos, fom molt desconartats: e com sabem axi mateix la mort den Sischar, e dels altres missatgers que haviem tramesos al Emperador. E vn dia ajustam consell, que fariem: e com jaus he dit, trobam que no erem romasos mas C C V I. homens a cauall, M. C C L V I. dapeu. E la corpa que ferem, fo en dos partits: que los vns deyen, quens en anassem ab tot ço del nostre a la Illa del Mateli, qui es bona Illa, e profitosa: que encara haviem be quatre galees, e be XII. lenys armats, e moltes barques, e vna nau de dos cubertes: axi que a nostre saul nos podiem recullir, e puix daquella Illa faessem guerra al Emperador. E laltre consell era aquest, que gran vergonya seria nostra, que haguessem perdut dos senyors, e tanta de bona gent quens haviem morta en tant gran traycio, e que nols venjassem, o murissem ab ells: que no ha uia gent el mon que nons degues alapidar: e majorment que fossen gents de aytal fama com erem, e quel dret fos de la nostra part: e axi que mes valia murir a honor, que viure ab desonor. Queus dire? La fi del consell fo, que de tot en tot nos combatessim, e prenguessim la guerra, e que tot hom muris qui als hi dices. Queus dire? E a major fermetat, que tantost lleuassim de les galees, e dels lenys e de les barques, e de la nau dues taules del pla a cascu vexell, per tal que negu non pogues fer compte que per mar pogues escapar: e axi que cascu pensas de fer com a bo, e aço fo la fi del consell. E axi tantost anam fer desfondrar tots los vexells, e yo tantost fi fer vna senyera gran de sanct Pere de Roma, que estigues a la torra nostra: e fer vna senyera Reyall del Senyor Rey Darago, e altra del Rey de Sicilia, e altra de sanct Iordi: e aquestes tres portassem a la batalla, e aquella de sanct Pere estigues a la torra Mestre: e axi entre aquell dia, e lendema foren feytes.

Capitol

Capitol ccxx. com la companya dellibera de

combatres ab aquells que Xor Miqueli hauia tramesos sobre Galipol: e com la companya los va vencre, e hach morts be XXVI. milia entre dapeu, e de cauall.

ECOM vench lo diuedres, la hora de vespres XXIII. dies abás de sanct Pere de Juny nos nos aplegam tuyt ab nostres armes a la porta Ferriça del castell, e a la torre Mestre yo fiu pujar X. homens: e vn mariner nom en Bñg. de Ventoyola qui era del Llobregat, cridá lo llaus del benauenturat sanct Pere, e tuyt responié li ab les llagrimas els vls. E cõ hach dit lo llaus, axi com la senyera de sanct Pere fo lleuada, comensam tuyt a cantar *salue regina*, e feya bell temps, e clar, quel mon vna nuu no hauia. E axi com la senyera se lleuá, vn nuuol se mes sobre nos, e vans cobrir tots daygua axi com estauem agenollats: e durá aytant com la *salue Regina* durá a cantar. E com aço fo feyt, lo cel torna axi clar, com dabans era: e tuyt hagren gran goix. E ordoná que a la nuyt tot hom confessas, e al mati a lalba tot hom combregas, e al sol exit com los anamichs vendrien per donar torneix, fossim aparellats de ferir, e axi ho faem. E comanam la senyera del Senyor Rey Darago an Guillé Peris de Caldes caualler de Cathalunya, e la senyera del Rey de Sicilia an Ferran Gori caualler, e la senyera de sanct Iordi comanam an Examen Dalbero, e en Rochafort comana la sua senyera a vn fill de caualler per nom Guillem de Tous. E axi ordonam la nostra batalla en aquesta manera, que no faem dauantera, ni mijania, ne rerafaga: mas quels homens de cauall metem a la banda sinistra, e los paons metem a la part dreta. E axi com ho hagrem ordonat, axi ho saberen los enamichs: e es ver que la host dels enamichs estauen atendats prop de nos, en vna muntanya de terra tota llaurada, quins era prop entro a dues milles. E cõ vench al mati, que fo dissapte XXII. jorns abás de la festa de sanct Pere de Juny, ells vengren VIII. milia homens a cauall, e nos aparellats de la batalla: e jaquiren ne dos milia ab dos homens dapeu, e ab les tendes: que ells entenien quel feyt guanyat los era. E com lo sol fo exit, fom fora de les vaylls tots arreats de combatre, ordonats axi com dauant es dit: e ordonam que nul hõ nos mogues entro la bona paraula fos dita, que dix lo dit Berenguer de Ventoyola. E com seria dita, que les trompes, e les nacres tocarien, que

que tuyt ensemps ferissem. E axi se feu, e los enamichs estegren ab les lances a les cuxes arreats de ferir. E com los senyals foren feyts qui eré ordonats, pefam de ferir tots ensemps en vn but: e donam tal en mig dells, que parech que tot lo castell ne vengues en terra. E ells feriren axi mateix molt vigorosament. Queus dire? Que per pecat llur: e per bon dret nostre que nos huiem, vanse vendre: e puix la dauantera fo vençuda, tots giraré a colp e nos pensam de ferir, que nul hom no lleuaua la ma, que no feris en carn: e axi vengrem entro ala muntanya hō era la lur host. E si hanch vaes gent ab bon continent venir a reebre aquells de la host, si feren de cauall, e dapeu a reebre los llurs, e ajudar los: axi que en aquell punt nos cuydam que haguessem masa a fer, mas vna veu vench entre nos, que tuyt cridam com fom al peu de la costa, via sus, via sus, Arago, Arago, sanct Iordi, sanct Iordi. E axi prenguem vigoria, e anā tuyt ferir fermament en ells, e axi mateix venceren sen: e llavors nons calech mas ferir. Queus dire? Aytāt cō lo jorn dura, dura lencals: que tota hora dura XXIII. milles. Si q̄ la muyt fo ascura abans quels lexassem, e a la nuyt hagrem nos en a tornar: e fo mija nuyt abās que fossen tornats a Galipol. E lédema, reconeguem nostra cōpanya, e no trobam que haguessem perdut mas vn hom a cauall, e dos dapeu e anam lleuar lo camp. E segurament tota hora trobam que hagrem morts be VI. milia homens a cauall, e mes de XX. milia dapeu: e aço fo yra de Deus, que vench sobrells: que nos per res nons podiem pensar que tanta gent hi hagues morta, ans nos pefauem que los vns affegassen los altres. E axi mateix hi muri molta gent en barques, q̄ hauia moltes tretes en terra per la marina, que totes eren esuentades, e varauen les, e puix metien sen dins tanta de gent, que com eren en mar, tot hom feya sotfobre, e negauen sen, e axi si perde molta de gent, Queus dire? Quel guany fo axi gran, que en aquella batalla faem, que nombre negu no si poria metre. Que VIII. jorns jurcam a lleuar lo camp: que no calia mas lleuar aur, e argent, que aquelles gents portauen de sus: que totes les cintes dels homens de cauall, e les espases, e les seylls, e les frens, e totes llurs armadures son guarnides dor, e dargent: e cascu que portaua moneda, e los homens dapeu atre tal, e axi fo sens si ço que si guanyá. E axi mateix hi haguem be III. milia caualls vius, los altres eren morts, o anauen per lo camp tirant los budells, e axi haguem tants de caualls que III. ni hauia per cascu.

E com

E com lo camp fo lleuat, yo hagui presos IIII. Grechs a marce, que trobé en vna casa, e eren homens pobres, qui eren estats de Galipol: e digui los, quels faria molt de be, sim volien esser espies. E ells ab gran goig otorgaren mo, e yo vestils a la Greguesca molt be, els done a cascu vn rosi dels nostres que nos nos huiem ja, e juraren que be, e lleyalment me seruirien. E tantost yo tramis ne los dos a Andrinopol, per vaer lo fill del Emperador que feya: e los altres dos a Constantinoble, e a poch de dies tornaren aquells que anaré envers lo fill dell Emperador, e digueren quel fill del Emperador nos venia defus ab XVII. milia homens a cauall, e be ab cent milia dapeu, e que era ja mogut de Andrinopol.

Capitol ccxxj. com la companya saluda la

vençuda de Xor Miqueli fill major del Emperador de Constantinoble, hagren acord de ferir en la llur dauantera, la qual hagren vençuda: e com Xor Miqueli escapa ferit en la cara duna brotxa.

SOBRE aço ajustam nos tuyt a consell, e diguem que fariem: e finalmente lo consell fo aytal, que diguem que Deus, e lo be neuyrat Mosenyer sanct Pere, e sanct Paul, e sanct Iordi qui aquella victoria nos hauia donada, quen fatien hauer victoria daquell maluat que tant gran traycio hauia mort lo Cesar. Axi que per res nons aturassem a Galipol, que Galipol era fort lloch, e nos huiem tant guanyat quens poria flacar lo cor: e axi que per res nons dexassem assatiar. E encara que lo fill del Emperador no podia venir ab tota la host plegat, ans conuenia que faes dauantera, e que nos quens trobariem ab la dauantera, e que pensassem de ferir: e si la dauantera arrancauem, que tots serien desbaratats. E axi que nos el cel nons en podiem pujar, ne en abis nos en podiem entrar, ne per mar nos en podiem anar. Donchs conuenia que per llurs mans huiem a passar, e axi era bo quel cor nons flaquejas per res que haguessem guanyat, ne per força quens vaessem dauant. E axi pensem danar en vers ells, e aquest fo lacord: e lexam lo castell ab C. homens, e ab les fembres, e pensam danar: e com haguem anades tres jornades, axi com a Deus vench en plaer, nos durmim al peu duna muntanya, e de l'altra

part

part d'uns altres, que los vns no sabiem res dels altres, entro que fo mija nuyt que vaem gran lluminaria de foch queells feyen. E trametem escotes, que aportaren llengua dos Grechs que préguerem, e sabem quien aquell lloch posaua lo fill del Emperador ab V. milia homes a cauall, e que bõ mati se metrien en camí, per venir vers Galipoli: que altra host per laygua, qui nols bastaua, era entro a vna llegua lluny dell, que venia. E aquell fill del Emperador jaya en vn castell que hi hauija en aquell pla, que hauija nom Apro, qui era bon castell, e fort, e ab grã via. E nos fom fortalegres, com sabem que castell, e vila hauija: que facem compte que la viltat daquelles gents era tãta, q̄ tãtoft guardarien com poguessem atendre al castell, o a la vila Dapro. E quant vench a l'alba del dia nos tuyt confessam, e combregam, e metrem nos tuyt ab les armes batalla arregada a pujar la muntanya qui era de terra llaurada: e cõ fom sus, e lo jorn se feu, aquells de la host vaerẽn nos, e cuydaren sen quens venguessem metre a marce al fill del Emperador. Mas lo fill del Emperador no fo rench a joch, ans se guarni molt be ell, qui era bon caualler, que res no li fallia mas com no era leyal. E axi gint arreat de son cors, ab tota aquella gẽt, vench envers nos, e nos envers ells: e com fom al ferir gran res dels nostres Almugauers dauallaren dels caualls, q̄ mes se atriuien a peu que a cauall, e pensam tuyt de ferir molt vigorosament: e ell axi mateix a nos. Queus dire? Que plach a Deus que la dauantera llur se vence, axi com de l'altra batalla, saluant lo fill del Emperador, que entro ab cent cauallers se contorna ua entre nos, axi que ana a ferir a vna entrada que feu vn mariner per nom Bãg. Ff. qui era sobre vn bon cauall que hauija guanyat a la batalla primera, e portaua axi mateix vnes cuyraces molt belles, que axi mateix hauija guanyades, e no portaua escut, perço com nol sabia be reger sobre lo cauall: e lo fill del Emperador cuydas que fos hom de gran asser, e dona li de la espasa el bras sinistre, si quel affollã de la ma. E aquell quis vae affollat, qui era Macip, e temprat, anal abraçar, e ab vna brotxã que tenia dona li be XIII. colps: si que de la hu lo feri en la cara que tota la hi guasta, e llauors perde lo escut, e caygue del cauall: e los seus lleuarẽ lo ala presa qui era grã: e nos no sabiem que fos ell, e meteren lo el castell Dapro. E puix la batalla fo molt fort entro ala nuyt: e Deus qui tot be fa, adreçans axi que per lo castell Dapro foren tots desconfits, que cascu fugia lla, aquells qui atendre hi podien.

Empero

Empero tants non fugiren que aquell jorn no murissen dells mes de deu milia homens a cauall, e dapeu sens fi: e dels nostres no hi muriren mas nou homens a cauall, e XXVII. dapeu. E axi la nuyt tots guarnits estiguem el camp, e lendema quens cuydam encara quẽs do nassen batalla, no trobam nul hom dells el camp: e anam al castell, e combatem lo, e esteguem hi be VIII. jorns: e lleuam lo camp, e amena nos en be X. carros, que cascu carro tirauẽ quatre brufols, e de bestiar tant que tota la terra cobrien. E haguem guanyat sens fi molt mes que ala primera batalla. E daquella hora auant fo vençuda tota Romania, ells haguem axi mesa la paor el cors, que no podiẽ cridar Franchs, que tanroft no pensassen de fugir: e axi ab gran alegre tornam nos en a Galipol. E puix tots jorns feyem caualcades, que entro a les portes de Constantinoble corriem: que vn jorn se deuench que vn Almugauer de cauall, per nom Perich de Naclara, hach perdit a joch, e ab dos fills q̄ hauija pres ses armes sens altra companya, e anasen a Constantinoble caminant, e en vn jardí del Emperador ell troba dos mercaders Genuesos qui caçauẽ guatles, e pres los, els sen mena a Galipol, e nach de rescat tres milia perpres dor, e val vna perpra X. sous Barcelonesos. E semblants caualcades se feyen moltes tots jorns.

Capitol ccxxij. com la companya barreja la

ciutat de Redisco, e el Panido: e a Dirisco hagren feyt ço que ells hauien feyt de llurs missatgers: e com se mudaren entre el Redisco, e el Panido, e en Ferran Exemenis Darenos los vench a acorrer.

COM aço fo passat, e la terra era correguda tots dies, mes se la companya en cor que anas barrejar la ciutat del Redisco, lla hõ los nostres missatgers hauie morts, e esquarterats, e possats en la carniceria a quarters. E axi com fo meteren en cor axis feu. Si que anaren lla vna alba de mati, e de totes quantes persones trobaren en aquella ciutat, homens, e fembres, e infants, ell faeren ço que ells hauien feyt dels missatgers: que hanch per hom del mon no sen volgren estar, e fo per cert gran crueltat, mas empero esta venjança ne faeren. E com aço hagren

grem

gren feyt, anaren pendre vna altra ciutat, qui es a mija llegua lluny daquella, la qual ha nom lo Panido. E com aquestes dos ciutats hagren, tengren per be que tuyt se mudassen lla ab llurs mullers, e ab llurs infants, e ab llurs amigues: saluant yo qui romangues a Galipol ab los homens de mar, e ab cent Almugauers, e ab cinquanta homens a cauall. E axi ho faeren ques mudaré entre lo Panido, e lo Redisco: perço com eren prop de Constantinoble a LX. milles. E com la companya se fo axi assatiada, en Ferran Eximenis Darenos qui sera apartat del Magaduch al Artaqui lo primer yuern, per noues que hach ab ell, era sen anat al Duch Datenes que li feu molta donor: e sabe que nos erem axi victoriosos de nostres enamichs, axi com a bon caualler espert que ell era, pensant que nos huiem mester companya, véch a nos de la Morea en vna galea, e amená estro a LXXX. entre Cathalans, e Aragonesos: e tuyt hagren ne gran plaer, e fom ne tuyt refrescats, e tuyt donam li tant, que ell, e sa companya, sen caualcaren molt be, els arrem de totes coses: com nos hagrem feyt mil, si mil fossen estats.

Capitol ccxxiij. com en Ferran Eximenis

Darenos correch entro prop de Constantinoble, e en mig del jorn embla lo castell de Medico, e lo va guanyar, e pendre: e com la companya se repartí en tres parts.

COM ell fo ordonat, vn dia hach pres estro a CL. homens a cauall, entro a CCC. dapeu, e ana correr fins a la ciutat de Constantinoble: e al tornar que sen feya ab presa de gents, e de bestiar que sen amenaua, Lempador hach li trames a vn pas per hon hauia a passar be DCCC. homens a cauall, e be dos milia dapeu. E en Ferran Eximenis quilts vae, preycá la sua gent, els amonestá de be affer: e tuyt ensem van ferir. Queus dire? Quentre morts, e presos nagren mes de DC. homens dcauall, e dapeu mes de dos milia. E fo molt bo feyt, e honrrat: e axi guanyá tant ell, e sa companya en aquella caualcada, que ab aquell guany ana assatiar vn castell qui es en lentrant de Boca Daner, qui ha nom lo medico. E sapiats que aquell setge no era mas ab lxxx. homens

homens a cauall, e ab CC. dapeu: e dins hauia mes de DCC. homens darmes de Grechs. E en veritat quel rich hom era pus assatiat a dretá raho, que aquells de dins: que tot lo pa que menjauen los trametia yo de Galipol ab barques, e hay XXIIII. milles de Galipol tro lla: e axi tot refrescament los hauia yo trametre. E axi tench lo setge be VII. mesos, e hi trague de nuyt, e de dia ab trebuchs: e yo hauia li tamesas X. escales de cordes ab rampagols, e moltes vegades de tuyt cuyda uen lo emblar, e nos podia fer. Si queus comptare la pus bella ventura que li vench, que hanch fos feyta: vn jorn de Iuliol que feya gran festa, tots aquells del castell eren, qui per ombres, qui durmien, qui estauen, qui parlauen: e axi com la gran festa era, que tot lo mon bullia de cor, quisques durmis en Ferran Eximenis vetlaua, axi com aquell qui tenia gra carrech a les costes: e guarda envers lo mur, e no hi senti parlar ne gu, ne nul hom no hi paria: e anas a costar al mur, e feu semblant que hi acostas escales, e nul hom no hi parech. E llauors ell sen torná a les tédas, e feu tot hom aparellar de ma en ma, menys de brugit: e hac C. homens jouens, e téprats, e ab les escales ells sacostaren al mur, e vá arborar les scales sus al mur, e puix van mútar en cascuna escala V. homens, hu apres daltre. E tot lu au muntaren sen al mur, que hanch no foren sentits: puix muntaren ni altres, axi que foren be LX. E van sen emparar de tres torras: e en Ferran Eximenis vench a la porta del castell ab tota laltra gent ab destrals, per trencar la porta. E axi com aquestes matauen aquells qui eren el mur, e lo viafora era dins, tuyt corriren a aquells, e els trencauen las portes. E axi se seguí, que com aquells LX. homens foren sus, pensaren de donar sobre aquells qui eren el mur qui durmien; e tota la gent correch a aquells: e en Ferran Eximenis fo a la porta, e pensa de trencar lo portal, que hanch no trobá que li ho contrastas. E com les portes foren trencades pensaren de entrar, e matar, e de destróyr tot ço que dauant se trobauen: axi que prengueren lo castell, e si guanyá tanta de moneda, que daquella hora auant en Ferran Eximenis, ne sa companya no hagren fretura, ans foren tots richs. E axi podets be hauger entesa la pus bella ventura que james oyslets dir, que en mig del jorn semblas castell, que VIII. mesos hagues estat assatiat. E có tot aço fo passat, e tota la companya estech parti la en tres parts, que vns eren apres altres: ço es a saber an Ferran Eximenis al Medico, e yo Ramon Muntaner a Galipol ab tots los ho

mens de mar, e ab daltres: que Galipol era cap de tot, e aqui venien tots quants hauien mester vestit, o armadures, o altres coses: e era ciutat hon trobauen tot ço que mester hauien. E aqui estauen, e venien tots los mercaders de qualque condicio fossen. E al Redisco, e al Panido estaua en Rochafort ab tota altra companya, e tots estauen rics, e bastis, que res no sembrauem, ne llaurauem, ne cauauem vinya, ne podauem: e si culliem cascu any aytant vi, com foliem, e aytant forment com ciuada. Axi que V. anys vixquem de renadiu, e les caualcades se feyen les pus marauelloses que james hom se pogues pensar: si que si totes les vos deya hom, no hi bastaria escriptura.

Capitol ccxxiiij. com ser Iordi de Christopol

del Reyalm de Seledonich correch Galipol ab LXXX. homens de cauall, los quals desbaratiyo Ramon Muntaner ab quatorze de cauall.

VERITAT es, que vn Baro que hauia el Reyalm de Seledonich, que hauia nom Ser Iordi de Cristopol, venia del Reyalm de Seledonich a Constantinoble al Emperador: e com foren el encontrada de Galipol, ell dix a la companya, que eren entro a LXXX. homens be apparellats de cauall, e be encualcats, que pus aqui prop de Galipol eren, que ell volia correr a Galipol: que ell sabia que no hauia homens a cauall, ne dapeu gayre: e axi quen haurien les adzembles, e els carros que trame tien de fora a lenya, si que tuyt ho tengren per be. E axi a hora de tercia foren a Galipol. E yo tots jorns tramera dos carros, e dos adzembles a lenya, e anaua ab ells vn escuder qui estaua ab mi, qui era ballester a cauall, e hauia nom Marcho. E com foren lla hon deuien hauer lenya, aquests corregren: e l'escuder quils vae, mana a quatre homens que hi hauia, que sen muntassen en vna torra que hi hauia menys de portes, e ab peres ques defensassen, que ell correria a Galipol, e q' tost haurien secors. E axi ho faeren: e els Grechs preferen los carros, e les adzembles tantost: e l'escuder correch a Galipol, e mes viafors: e nos pensam de exir. E en veritat no erem mas VI. caualls armats, e VIII. alforrats, que l'altra companya de cauall hauiem tramesa en caualcada

ab en Rochafort: a aquells vengren entro a les nostres barreras, e nos tuyt de cauall, e dapeu aplegam nos, e ells atre tal. E axi com hauiem feyt a les altres batalles pensam tuyt de ferir en ells ensemps, e de cauall, e de peu: axi que plach a nostre Senyor ver Deus quels vencé, en haguem XXXVII. homens a cauall, qui morts, qui presos: e los altres encalsam entro a la torra hon los meus quatre homens estaué, qui eré ab los carros, e ab les adzembles, e recobram aquests quatre homens: e puix lexi los anar a la mala ventura, e tornam nos en a Galipol. E lendemana facim encant dels caualls, e de les persones, e daço que hagué guanyat, e partim de guany per cauall armat XXVIII. perpres dor, e per alforrat XIII. e per pao VII. Axi que cascu hach la sua part. E perço vos he dit aquesta tant bella ventura, que cascu entenats que res no es mas lo poder de Deus, e aço nos feya per bódat de nos, mas per virtut, e per la gracia de Deus.

Capitol ccxxv. com en Rochafort ana correr

Lestenayre, els affega, e crema totes les naus, e galees, e terides que alli eren e com la companya dellibera de combatres ab los Alans, e la sort vench sobre mi en Ramon Muntaner, que romangues en guarda de Galipol.

MENTRE aço se feu, en Rochafort era anat a correr be vna jornada en vn lloch qui es en mar major, qui ha nom Lestenayre, hon se fa totes les naus, e terides, e galees quis fan en Romania: e hauia hi en Lestenayre mes de CL. lenys, entre vns, e altres: e tots los cremaren, e prengueren tots los nostres, e affegaren tota la vila, e els casals daquell lloch: e tornaren sen ab gran presa, e guanyaren tát que fo sens fi. E apres a poch de jorns metem nos tuyt en cor, en Rochafort, e en Ferran Eximenis, e els altres, que tot quant hauiem feyt no valia res, si nons anauem combatre ab los Alans, quins haurien mort lo Cesar. E finalment la cord fo pres, e de present la cosa metem en obra: e axi fo ordonat, que la companya ab llurs mullers, e ab llurs infants qui eren al Panido, e al Redisco, que sen tornassen tuyt a Galipol ab llurs mullers e amigues, e ab llurs infants, e tot ço del llur: e aqui llexassen llurs mullers, e llurs infants, e tota llur companya, e ço del llur: e della ixquessen les senye-

res. E axi se compli, que Galipol era cap de tota la host, e a Galipol estaua yo, e tot mon alberch, e tots los escriuans de la host: e yo era Capita de Galipol, que com la host hi era, tuyt hauien fer dret en mon poder, del major al menor. E yo era Cancellor, e Mestre Racional de la host: e dols escriuans tots aquells de la host estauen tostemps ab mi. Si que nul temps nul hom no sabia de la host neguna hora per nombre quants eram, mas yo solament: e yo tenia per escrit cascu per quats caualls armats, ne alforrats prenia, e dels homens dapeu atre tal. Si que ab lo meu libre sauien a partir les caualcades, e yo hauia les quintes daquelles, axi de mar, com de terra. E encara tenia yo lo sagell de la companya, que tantost com lo Cesar fo mort, e en Berenguer Dentença pres, feu fer la companya vn gran sagell en que era lo beneuyrat sanct Jordi, e les lletres deyen axi: Sagell de la host dels Franchs, que regnen lo regne de Macedonia. E axi tota hora fo Galipol cap daquella companya, ço es a saber VII. anys quel tinguem depuix lo Cesar fo mort: e los V. anys vixquem de renadiu, q̄ hanch res no sembran, ne plátam, ne cauam. E com tota la companya fo a Galipol, la fort vench sobre mi, que yo romangues guardar Galipol, e les dones, e les infants, e tot ço de la companya: e quem lexassen C C. homens darmes dapeu, e XX. homens a cauall de ma companya. E fo ordonat, quem donassen lo terç de la quinta de ço q̄ guanyarien, e laltre terç se partis per aquells q̄ ab mi romandrien: e laltre terç hagues en Rochafort.

Capitol ccxxvij. com la companya se parti

per combatres ab los Alans, e hagren mort Gircon llur cap, e abatudes les seues senyeres, e mortes les seues gents: e ço que esdeuench a vn caualler dels Alans per rabo de lliurar sa muller de la companya.

AXI ab la gracia de Deus la host pensa dexir de Galipol, e tota hora hauia be XII. jornades lla hon los Alans eren en la terra del Emperador de Lantzaura. E si negu me demana la quinta com se partia, axi que C C. homens qui deuien romandre ab mi a Galipol nagueffen lo terç vous dich q̄ perços feya, com no trobauen negu qui volgues romandre. Queus dire?

Que

Que de nuyt sen anaren daquells qui romandre deuien, e tats que romangueré ab mi CXXXIII. homens dapeu, qui de mar, qui Almuguers, e VII. caualls armats qui eren de casa mia, que als altres hagui a donar llicencia per força: e prometien a partir per meytat de tot guany que Deus los donas, ab aquells VII. caualls armats qui ab mi romangueren. E axi romàgui mal acompanyat de homens, e be acompanyat de fembres: q̄ tota hora hi romangueren mes de dos mil fembres, entre vnnes, e altres ab mi. Axi que la host sen ana ala bona hora, e naren tant per llurs jornades q̄ entraren per Limperi de Lantzaura en vn bell pla. E Gircon cap dels Alans, qui de les seues mans hauia mort lo Cesar a Andrinopol era aqui, e hauia ab ell entro a tres milia homes de cauall e entro a VI. milia dapeu: e tuyt hi hauien llurs mullers, e llurs infants: quels Alans ho fan a manera de Tartres, que ab tot ço del llur van tostemps, e james no posen en ciutat, ne en vila, ne en poblat. E com los nostres fore de prop, ells aturaren sen vn jorn, que no se acostaré a ells per refermar, e endresar llurs feyts de la batalla: quels Alans son téguts per la millor caualleria que sia a Lleuant. E com vn jorn hagren repolat vengren lendema prop dells albergar a vna llegua: e puix apres lleuaren sen mati: e a lalba fore ab ells, e van ferir per les tédes: e els Alans hauien ne hauda llengua, mas nos pensauen que tant prop los fossem. E axi hach ni ya aparellats be mil de cauall. Queus dire? La batalla fo fort, e durá tot lo jorn: si que a hora de mig dia lo llur cap Gircon fo mort, e perde la testa, e les senyeres seues abatudes. Si que tantost se desbarataren. Queus dire? Que de tots los Alans non escaparen, qui de cauall, qui dapeu CCC. homens: qui per ço mnriren axi tuyt com los dolia lo cor de llurs mullers, e llurs infants. E comptar vos he quen esdeuench a vn caualler, a la q̄ sen menaua sa muller, e ell caualcaua en vn bon cauall, e sa muller en altre, e tres homens a cauall dels nostres anauen los apres. Queus en dire? Lo cauall de la dona flaquejava, e ell ab la espasa en la ma donaua li de pla, e a la fi los nostres homes de cauall aconseguiren lo caualler: e ell vae quel aconseguien, e que la dona saua a perdre, brocá vn poch auant, e la dona gita vn gran crit, e ell torna envers ella, e ana la abraçar, e besar. E com ho hach feyt dona li tal colp de la espasa pel coll, quel cap lin mena en vn pich. E com aço hach feyt torna enuers los nostres homens a cauall qui ya prenién lo cauall de la dona, e ab la espasa va tal donar a hy daquells qui hauia

Z iij nom

nom G. de Belluer, quel bras sinistre lin aualla en vn colp, e caech en terra mort. E los altres dos qui vaeren aço lexaren sen correr sobrell, e ells a ells, e la hu hauia nom A. Miro adalil qui era bon hom darmes, e laltre Bn. de Ventayola. Queus dire? Fas vos saber que hanch nos volch lleuar de prop la dona, entro lagren tot pecejat. Veus lo caualler com se tench fort, que hach mort aquell G. de Beluer, e hach nafrat los altres dos malament. E axi podets veure com muri be com a bon caualler, e ab gran dolor feya ço que feya: e axi muriren per aquella raho la major part dels Alans; e axi com ya dauant vos he dit non escaparen CCC. homens darmes, que tots muriren. E los nostres preseren les dones, e los infants, e tot quant hauien, e lo bestiar, e llurs besties: e reconegren quanta gent hagren perduda entre cauall, e dapeu, e trobaren que XLIII. homens, e molts nafrats. E axi ab gran guany pensaren de tornar ab gran alegre per la gran venjança que hauien feyta, per la mort del Cesar: e axi meteren sen el cami, e ab gran repos tornaren sen a Galipol.

Capitol ccxxvij. recompta lo tractament que

Ser Antoni Spindola feu ab Lemperador de Constantinoble: e com desafia la companya de part de tota la comu de Genouesos e vench assatiar Galipol, bon fo mort, e desbaratats tot los llurs.

AR vos lexare a parlar dells, qui sen venen, e han hauit affany, e treball assats, e tornar vos he a parlar de nos q romangrem a Galipol, qui no haguem en res menys daffany q ells, que dementre que la companya fo partida de Galipol, per anar sobrels Alas, Lemperador ho sabe. E fo vettura que en aquella saho XVIII. galees de Genouesos, de q era Capita Ser Antoni Spindola, qui era vengut de Genoua a Constantinoble per menar en Lóbardia lo fill del Emperador menor, per esser Marques de Monferrat: si ql dit Ser Antoni Spindola dix al Emperador, q si ell volia q son fill lo Marques hagues per muller la filla de Micer Hopeciu Spindola, que ell li guarrejaria los Frachs de Romania: e Lemperador dix, que li pleya. E sobre aço lo dit Ser Antoni vench ab dos galees a Galipol, e desafians de part del comu de Genoua: e lo desafiament fo aytal, que ell nos manaua, ens deya de part del comu de

Genoua

Genoua, que nos que ixquefsem de llur jardí, ço era limperi de Constantinoble, que era jardí del comu de Genoua: en altra manera, si non exié quens desafiaua per lo comu de Genoua, e per tots los Genouesos del mon. E yo responguili, que no pendrem llurs desafiamets: que nos sabiem quel comu era estat, e era amich dela casa Darago, e de Sicilia, e de Mallorques: e axi que no hi hauia raho que aquells desafiaments ells faessen, ne nos deguessen rebre. E axi si ell feu fer vna carta publica daço que hach dit, e yo daço que hagui respost per tota la companya, e puys altra vegada torna en allo mateix, e yo axi mateix li respongui: e foren ne feytes altres cartes. E puys ala tercera vegada ell si torna, e yo responguili, que deya mal, com aquells desafiaments se fermaua, e que yo de part de Deus, e dela sancta fe Catholica a exalçar era vengut en Romania, e que ell cesas daquells desafiamets: ans lo requiria de part del pare sanct apostoli, de qui nos tenim la senyera, la quall ell podia vaer, contra Lemperador, e les sues gents qui eren de cismatichs, qui a gran traycio hauien morts los nostres caps, e nostres frares, vinent los nos seruir contra los infels: e axi ql requiriem de part del dit pare sant, e del Rey Darago, e del Rey de Sicilia, qués ajudassen a fer aquesta venjança. E si nons volien ajudar, que nons noguessen: en altra manera, si ell no volia reuocar los desafiaments, que protestaua de part de Deus, e de la sancta fe Catholica, q sobrell qui hauia fets aquells desafiaments, e sobre tots aquells qui bons ni cre estat, ne fauorables, fos la sanch que se camparia entre nos, e ells per aquell desafiamet: e que nos ne romanguessim sens peccat, e sens colpa, e q Deus e lo mon podia veure que nos com a forçats ho hauiem a rebre, ens hauiem a defendre. E tot aço feu metre en forma publica, e ell estech en sos desafiaments: e aço feya ell que hauia donat a entendre al Emperador que tantost com lo comu los desafiaments nos donas, que no gossariem romanir en Romania: e no sabia be nostre cor, que ab cor ho hauiem pres, que nul temps non existem, entro venjança complida naguefsem presa. E axi tornassen a Constantinoble, e dix al Emperador ço que hauia feyt: e encara li dix, que ades de present li hauria lo castell, e mi, e tots quants hi erem. E tantost feu recullir les XVIIII. galees sues, e VII. del Emperador, de que era Almirayll Mandriol Murisch Genoues: e lleuaren lo fill del Emperador per menar lo al Marquesat, e vengren nos vn dissapte a vespres da-

nant Galipol totes les XXV. galees: e tot aquel dia, e nuyt pensaren de obrar escales, guarniments per combatre Galipol, sabent que la companya nos era lluny, e nos erem romafos pochshomés d'armes. E axi com ells ordonauen llurs batalles que donassen lendema, yo ordone ma defenfo: tota la nuyt e la defenfo fo axi ordonada, que yo fiu guar-nir totes quantes fombres hi hauia, que de les armes hi hauia affats: e ordone les als murs, e a cascuna part del mur yo ordone vn mercader daquells mercaders Cathalans: que hi hauia que fosse ordonador de les fombres. E ordone per tots los carres mijes botes de vi be temprat ab vernigats, e ab molt pa, e menjas, e begues quin volia: que be sabia quel poder era tant gran defora q̄ nons lleuria danar menjar a casa. E puix ordona, que tot hom fos be guarnit de cuyraces: q̄ yo sabia quels Genouesos anauen be bastats de passadors, e quen despendrié molts, quels han vna manera, q̄ no fan sino trer, e despendrien ells mes cayrells en vna bataylla, que no farié Cathalans en deu. E axi fiu tot hom guarnit, e fiu estar oberts les postichs de la barbacana, q̄ eren totes les barbaanes enuerdescades, perço que poguessen acorrer lla hon major ops nos fos. E daltra part ordone metges qui fossen apparellats da-dobar com nul hom seria nafrat, en guisa que tantost pogues tornar a la batalla. E com tot aço hagui feyt, e ordonat hon deuia estar cascu, ne que deuia fer, yo ab XX. homens anaua, e corria ça, e lla, hon vey a que major ops era. E lo jorn se feu, e les galees vengren a pendre terra. E yo ab vn bon cauall que tenia mi terç de Cauallers armats ab llorigues, e per punts contraste als Palomers de pendre terra, entro a hora de terciat. E a la fi X. galees prengueren terra be lluny, e sobre aquell pedre terra a mi caech lo cauall, e finalmente vn meu escuder ana lla, e donam lo seu cauall, e hanch tant nom cuyte quentrell cauall qui era en terra, e yo ab XIII. nafres ne lleuam: empero com fuy pujat sobre saltre cauall, puje aquell escuder sobre les anques del cauall. E axi pujemen al castell ab cinch ferides que hagui, de que poch men senti, saluant vna quen hauia de llonch del peu despasa, e aquella, e les altres yom fiu adobar tantost: e axi hagi per dut aquell cauall. E com les galees vieren que yo era cahut, cridaren mort es lo Capita, via a ells, via a ells. E llavors presseren terra tots ensem, e hagren molt fauiament ordonades llurs batalles, q̄ de cascuna galea exi vna senyera ab la mitat de la xurma. E fo axi ordonat, que si negu daquells qui anauen a la

batalla lla liagues fam, o set, o fos nafrat, ho tornauen a la galea: que si era ballester, que altre ballester hi exis, e si era llancer atre tal: en guisa que aquells qui daué la batalla per res no podien minuar, ne per anar a menjar, ne per altra raho, ans de ple en ple donassen la batalla. E axi exiren ordonats, e pensaren cascu donar batalla lla hon era ordonat q̄ combates ab la xurma, e pensaren molt vigorosament de combatre, e nos de defendre: e ells gitauen tants de cayrels, que quax lo cel tolren a hom de vaer. E aquest trer dura entro a hora nona, axi que tot lo castell ne era ple. Que nous dire, que tuyt no fossen ferits aquells qui de fora anauem, que vn meu coch qui estaua en la cuyna, qui coya gallines per los nafrats, que per lo fumeral li vench vn passador, qui li entrá per lo muscle be dos dits. Queus en diria? La batalla fo molt fort, e les nostres fombres ab cantals, e ab pedres, q̄ yo hauia feytes metre el mur: que la barbacana defensauen tant regent que marauella era, que veritat fembra si trobá que hauia cinch cayrellades en la cara, qui encaras defensaua, axi com si no hagues mal: e axi durá aquesta batalla entro a hora de despertada. E com vench a hora de despertada, lo Capita per nom Antoni Spindola dauant dit, qui feu los defasiaments, dix: o vil gent? ques aço que tres tnyosos que ha dins se defensen a vos saltres? molt sots vils: e llavors ell saparellá ab CCCC. homens de casfades que hi hauia, que tots eré deles millors casfades de Genoua: e ab cinch senyeres ell pensa dexir de les galees. E tatoft ho digueren a mi, e los altres VI. caualls armats que yo hauia. E com fom be arreats, e apparellats que nons falli res, yo fiu venir C. homens daquells qui eré el castell dels millors, e fiu los desguarnir, que feya gran calor, axi com aquells qui eren el mig de Iuliol: e viu quels cayrells eren cessats, que negu no trayen, que tots los havié despesos, e en camisa, e en bragues cascu ab vna darga, e ab la llança en la ma, e ab les espases cintes, e lo punyal, yols fiu tots aparellar. E com lo Capita, ço es a saber Antoni Spindola ab tots aquells bons homens ab les cinch senyeres foré vèguts a la porta Ferriça del castell, e hagren donada la batalla molt fort vna gran peça, en guisa que la major part trayen la llengua de set, e de calor: e axi yom comane a Deus, e a madona sancta Maria, e vaig fer obrir la porta, e ab los VI. caualls armats, e los homens de peu qui eren exits axi lleugers, anam ferir a les senyeres: si que al primer colp na batem quatre. E ells qui hagren vist, que nos axi feriem vigorosament, axi

decauall com de peu, vanse vendre: axi que tátoft nagrem les espalles. Queus en diria? Quen Antoni Spindola perde la testa en aquell lloch hon feu los desafiaments, e ab ell tots los gentils homens qui ab ell eren exits: axi que tota hora hi muriren mes de D C. Genouesos. E dich vos que per les escales de les galees sen pujauen los nostres mesclats ab ells, axi q̄ en veritat si sol haguessen haut C. homens freschs de les galees hagrem retengudes mes de quatre: mas nos erem tots nafrats, e hujats, e axi a la mala ventura llexam los anar. E com tots foren recullits, e de negats que ni hach assats al recullir qui cayé en mar, a mi vench vn missatge, que en vn puig nauien romanos entro a XL. E correguem lla, e era cap daquells lo pus fort hom de Genoua. Nantoni Bocanegra. Queus dire? Tots sos companyons muriren, e ell tenia vna espasa bordonenca en la ma, e gitaua tals estochs que nul hom no si gosaua acostar. E yo que li viu fer tant gran cosa, mane que nul hom nol feris, e digtuli ques retes, el ne pregue moltes vegades, e hanch res non volch fer. E yo llauors mane a vn meu escuder qui era ab cauall armat, que brocas sobre ell: e ell feu ho volenters, e vali tal colp donar dels pits del cauall, quen terra lo mes: e llauors foren ne fetes dell mes de C. peces. E axi les galees dels Genouesos desbaratades e morts, e destroyts ab lo Marques anaré sen a Genoua: e aquelles del Emperador anaren sen a Constantinoble, e cascu ana ab lo seu mal má dado, e nos romanguem alegres, e pagats. E lendema aquells de la companya hagren sabuda que yo era assatit, e aquells qui eren be encaualcats pensaren de cuytar: que en vna nuyt, e vn dia anaren mes de tres jornades, axi que lendema a vespre hach atesos mes de LXXX. homens de cauall. E puix a cap de dos jorns la host tota vench, e trobaré nos tots carefexats, e nafrats: e foren tots molt despagats có no hi eren estats: empero alegrá nos tuyt los vns ab los altres, e faeré professons per retre gracies a Deus de les victories quens hauia feytes: e ells feren nos a tuyt bona part daço que hauien guanyat. Axi que tuyt, lla merce de Deus, erem sobrerichs.

Capitol ccxxviii. com Ximelich Turch volch

participar ab la companya ab LXX. homens a cauall, e com dita companya fo crexuda de M. D. CCC. homens de cauall de Turchs.

Si que

S I QVE com tot aço fo feyt, los Turchs que nos hauiem gitats del Natuli saberen la mort del César, e la preso den Bng Dentéca: e saberen les victories que Deus nos hach donades, que erem tant poch agent, tornaren per lo Natuli, e sotsmeteren se totes les ciutats, e viles, e castells de Grechs, e estrengueren los mes que no hauien, com nos hi anam. Veus quin be vench per les males obres del Emperador, e per la traycio quens faeren: que tot lo Natuli sen perde qui era restaurat, que hagren Turchs, e nos qui consumam tota la Romania: que saluant la ciutat de Constantinoble, e Dandrinopla, e de Christofol, e de Salonich no hi hach vila, ne ciutat que no fos affegada, e cremada per nos: ne lloch negu, si donchs castells de muntanya no eren. Si que dels Turchs vench a Galipol vn cap per nom Ximelich, e demana parlament, e dix que fins playa volia passar a Galipol a parlar a nos. E yo tramis li vn leny armat, e axi ell vench ab X. cauallers qui eren sos parents, e aqui ell passa dauant en Rochafort, e en Ferran Eximenys, e mi, que ell era aparellat ab sa companya, e ab sa muller, e ab sos infants de passar a nos: e quens faria sacrament e homenatge, que seria ab nos com a frare, e ell e tota sa companya: e quens valria contra totes les gents del mon, e que metrien en poder nostre llurs mullers, e llurs infants: e que volien estar en tot, e per tot al nostre comandament: axi com los pus sotils de la companya, e quens darien la quinta de tot ço que guanyarien. E daço haguem nostre acord, e consell ab tota la companya, e tuyt tengren per be quells reebessem. Ab tant reebem aquell Ximelich qui passa ab nos ab D. C. C. C. homens a cauall, e ab dos milia da peu. E si hanch negunes gents foren obedients a Senyor, ells ho foren a nos: e si hanch nuls homens foren lleyals, e vertaders, ells ho foren a nos tostemps, e foren molt bons homens darmes, e de tot feyt: e axi estegren ab nos com a frares, e tota hora ells estauen host feyta per ells mateixos prop de nos. E axi com aquests foren ven-guts a nos, al Emperador eren romanos tant solament mil homens a cauall Turchs, qui eren soldaus seus, qui be solien esser quatre milia homens de cauall: mas a la primera batalla ne matam nos be tres milia, e axi romangueren li aquests mil, qui axi mateix se meteren en nostre poder ab llurs mullers, e ab llurs infants, com hauien feyt los altres Turchs: e axi mateix foren bons, e lleyals tostemps a nos, e obe-dients:

dients: e axi nos nos fom crescuts de M. D. C. C. C. homens de ca-
trall de Turchs, e haguem morts, e lleuats al Emperador tots quans
soldaus hauia. E axi senyorejam tota la terra, e caualcuem Limperi a
nostra guisa, que com los Turchs, e els Turcoples anauen en caualc-
des, anauen hi dels nostres aquells qui anar hi volié: e feyen los molta
donor, e feyen en guisa que tota hora venien ab dos tant de guany
que ells no feyen. E axi james nos poch trobat que entre nos, e ells
hagues negu contrast.

Capitol ccxxix. com lo senyor Rey Nanfos

*Darago trague de la preso en Berenguer Dentença lo qual ana al Papa, e
al Rey de França per pregar los de ajuda: e com essent linc-
gada, passa en Galipol, e la discordia que hanch
entrell, e en Rochafort.*

A vos lexare a parlar de nos, e parlar vos heiden Beren-
guer Dentença quels Genouesos sen menaren en Genou-
ua, e a la fi lo Senyor Rey Darago traguelo de la preso: e
com fo fora dela preso, lo rich hom ana al Papa, e al Rey
de França per ordonar que la companya hagues secors dels. E assats
pogra treballar, quel Papa, ne la casa de França no creu que volgues-
sen que tots los infels del mon fossen conquestats per mans de les
gèts del senyor Rey Darago, e axi cascuns li digueren de no de secors.
E com al Rey Darago dix de no lo Papa có era a Alcoyll, comptar po-
dets com volrien que la casa Darago anas molt auant per llur secors.
E axi lo rich hom, sens secors que no poc hauer del Papa, ne de la ca-
sa de França, tornassen en Cathalunya, e empenyora, e vene gran res
de les sues terres, e nolieja vna nau den P. Saoliuela de Barcelona, e
mes hi entre homés de paratge, e daltres be cinchcents homés bons,
e anassen en Romania. E com fo a Galipol yo recibil molt honrrada-
ment, axi com aquell que deuia tenir per cap, e per major: e en Rocha-
fort nol volch reebre per cap, ne per major: ans entes, que ell era cap, e
que ell deuia esser cap, e axi aquell contrast fo gran entre amdos. E yo,
e aquells XII. confellers de la host adobam los, axi que tots fossen
axi com a freres. E si en Berenguer Dentença volia fet caualcada per
si mateix, que la companyas quis volgues, e en Rochafort atre tal, e en

Ferran

Ferran Eximenis axi mateix. E en Rochafort, axi com aquell qui era
molt saui, acostas axi ab Lalmugaueria, que tuyt guardauen ell, e los
Turchs, e los Turcoples atre tal: perço com eren venguts en temps
que en Rochafort era major, e millor de la host. Si que daqui auant
negu senyor no conegren contra ell. E daquesta pau, e concordia en-
trelles a tractar sofferi yo molt daffany, e de treball, e molts de perills:
perço com me conuenia danar dels vns als altres, e tota hora hauia a
passar per castells danamichs hon estauen fronteles. Queus dire? Qué
Rochafort ab los Turchs, e Lalmugaueria la major part aná tenir set-
ge a la ciutat de Nona, qui era LX. milles luny de Galipol. E en Beren-
guer Dentença aná tenir setge en vn castell qui ha nom lo Magarix,
qui era a la mitat de la via de Galipol: e del setge que tenia en Rocha-
fort, e tota hora en Ferran Eximenis se tenia ab en Bñg. Dentença, e
tots quants Aragonesos hauia en la host, e partida de Cathalans de la
mar. E axi casca dells tenia llur setge, e cascuns tenien trebuchs ab que
trabucauen los llochs que assatiats tenien.

Capitol ccxxx. com lo molt alt senyor Infant

*en Ferrando de Mallorques vench en Romania a Galipol hon era la com-
panya ab certes conuinençes per lo Senyor Rey Fraderich Rey
de Sicilia: e com fo reebut, e jurat per llur cap, e senyor
menys de Rochafort, e sa companya, quel vo-
lien jurar per si, e no per lo senyor
Rey de Sicilia.*

E S T A N T axi, vench en Romania lo senyor Infant en
Ferrando, fill del senyor Rey de Mallorques, ab quatre galees
que hi vench per lo senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia, qui
li trametia, ab aquesta conuinença qui era entre ells, quel senyor In-
fant no pogues pendre senyoria dela companya, ne encara de ciutats:
ne viles, ne castells, ne daltres llochs: sino per lo senyor Rey de Sicilia.
E encara que no pogues pendre muller en Romania sens volentat, e
sabuda del senyor Rey de Sicilia. E daquesta conuinença ni hach lletres
en Rochafort del senyor Rey de Sicilia, e yo atre tal: e en tota la host
no hach nul hom qui aço sabes mes. E axi lo senyor Infant vench a
Galipol, e portá carta an Berenguer Dentença, e an Ferran Eximenis, e
an Rochafort, e a mi de part del senyor Rey de Sicilia, que reebessem

lo senyor Infant en Ferrando per Senyor, axi com la sua persona: e semblant carta ne trames a tota la comunitat de la companya. Si que yo reebi, e fu reebre a tots aquells qui eren a Galipol per cap, e per major lo dit senyor Infant, de part del dit senyor Rey de Sicilia: e li lliure tot mon alberch. E tantost li compré cinquanta caualls, e abzembles ay-tants com ops nach, e muls, e mules per caualcar a los ops, e tot quant hach mester per caminat yo li doné, e tendes, e arnes de totes coses q̄ a cami feyen mester a aytal senyor. E tantost yo tramis dos homens a cauall an Berenguer Dentença, qui tenia setge al Magarix qui era XXX. milles prop de Galipol, e altres dos an Rochafort a la ciutat de Nona qui tenia assatiada, qui era a LX. milles prop de Galipol, e an Ferran Eximenis atre tal, qui era al seu castell de Medico, qui es a XXXIII. milles prop de Galipol. E tantost en Berenguer Dentença vench a Galipol ab la companya, e lexa lo setge: e tantost reebe lo senyor Infant ell, e tots aquells qui ab ell eren axi mateix per cap, e per senyor del dit senyor Rey de Sicilia: E axi mateix vench en Ferran Eximenis Darenos ab tota la companya a Galipol, e reebe lo senyor Infant per cap, e per major, e per senyor per part del senyor Rey de Sicilia. E axi tots nosaltres fom obedients al manament del senyor Rey de Sicilia, e tengnem lo dit senyor Infant per cap, e per major, e per senyor: e daço haguem tuyt gran alegre, e grà pagament, e tenguem tot lo nostre feyt per guanyat, pus Deus nos hauia portat lo dit Senyor Infant, qui era de la casa dreta Darago: axi com aquell qui era fill del senyor Rey de Mallorques. E daltra part qui era hu dels quatre cauallers del mon de la sua persona, e dels fauis, e qui volia mes tenir vera justícia: si que per moltes rahons era senyor quis venia molt be a tayll. E com tuyt haguem jurat lo dit senyor Infant, haguem missatge den Rochafort, que ell no podia lexa lo setge que tenia: mas que suplicaua al dit senyor Infant, que anas lla, que tota la companya hauia gran goig de la sua venguda. Si quel senyor Infant hach son consell sobre aço, e tuyt donam li de consell que anas lla, e que nos lo siguiem, saluant quen Bng. Dentença, e en Ferran Eximenis romaguessen a Galipol: per ço com cascu estaua mal ab en Rochafort. E q̄ tantost com lo senyor Infant se fos auengut ab en Rochafort, e ab la companya, q̄ ells yrien ab ell. E axi lo dit senyor Infant, ab mi, e ab tota la companya qui en Galipol era, saluant poch's quen romangueren ab aquests dos

richs

richs homens, anam lla hon era en Rochafort, ço es a saber hon tenia lo setge. E com ells saberen quel Senyor Infant venia, ells ab gran honor receberen lo, e ab gran pagament, e alegre que tuyt nagren. E com lo senyor Infant hach estat be dos dies ab ells ab aquella gran festa, ell dona ses cartes a la companya. E en Rochafort qui sabia solament la conuinença qui era entre lo senyor Rey de Sicilia, e el senyor Infant, pensa quel senyor Infant venia de tant alt lloch, e era axi bo, e vertader; que per res a la conuinença que hauia feyta al Senyor Rey de Sicilia ell en res no vendria a menys: e pésa en lo seu auantatge, e no pensa el profit comu: que ell pensa, si aquest senyor roman aci per cap e per major, tu es perdit: que aci es en Bng. Dentença, e Ferran Eximenis q̄ lan primer rebut que tu, e cascu son nobles, e tota hora Linfant los honrrara: axi en cõfells, com en tots altres affers, mes que tu: e ells volé te mal de mort, e axi percafaran tot lo dany que pusquen ab ell. E tu es vuy major, e senyor daquesta host, que tu has la major part dels Franchs, e de cauall, e de peu, daquells qui en Romania son. Daltra part has los Turchs, e els Turcoples que no hi conexen altre Senyor mas tu: E axi que tu sies senyor, com te metras en punt que torns a no res. Mester tes que prengues via, per que aquest senyor no hi roman-ga, mas aço hauras affer ab gran maestria: que les gents han tuyt gran goig de la venguda daquest senyor, el volen tuyt per cap, e per major. Donchs que faras? Tu no has mas vna via, quen semblant de be façes en guisa que no hi atur. E entendrets quina volta pres, que james no creu que fos nul hom qui tant cubertament prengues consell, com ell feu. E lo senyor Infant, axi com aquell en qui hauia gran fe, dix li tot son feyt, e que faes plegar consell general, quell volia donar les cartes a la companya que aportaua del senyor Rey de Sicilia: que aquelles qui venien an Rochafort ja les li hauia trameses, e en Rochafort dix, que lendema faria aplegar consell general. E en lo demig en Rochafort aplega per si mateix tots los caps de companyes: axi de cauall com de peu: e dix los, prohomens, lo Senyor Infant vol que dema ajustem consell, que ell vos vol donar les cartes queus aporta del senyor Rey de Sicilia, evs vol dir de boca perque hich est vengut. E axi siats nudrits, e nudrits vostres companyes, quel escolten be: e com haura parlat, ningu no lin responga, mas yo li respondre, que vosaltres hauets enteses les cartes, e les sues bones paraules: e q̄ sen pens danar

a la

a la posada, e nos haurem nostre consell sobre aço quens ha posat dauant. E axi lo senyor Infant fo al consell, e tuyt, e dona ses cartes, e dix ses bones paraules, e saues a la companya. E ells respongueren li ço quen Rochafort hach ordonat: ço es a saber, ques retengueren acord. E axi lo senyor Infant tornasen a la posada, e lo consell romas en la plaça. Queus dire? En Rochafort dix, Barons aquest feyt nos deu per tuyt menejar, alegam L. bons homens qui aquesta resposta acorden, e com la hagen acordada diguen la a tuyt vosaltres sius parra bona: e si bona vs par, fer la han: e si mediocrament ha mester fer si ha. E axi tuyt tengren per be ço que en Rochafort hach dit, axi que abans que de aqui partissen foren elets los L. E com foren elets juraren segret: e com ho hagren feyt en Rochafort dix los: Barons gran amor nos ha Deus feyta daquest senyor quens ha trames, q̄ non ha ell mon qui tāt nos vaylla: que aquest es de la dreita linya del casal Darago, e es dels bons cauallers del mon, e daquells qui mes amen veritat e justicia: perque yo consellaria, que nos de tot en tot lo reebessem per senyor: e ell hans dit quel reebam de part del senyor Rey de Sicilia. E aço nos per res no fassam, que molt nos val mes q̄ ell sia senyor nostre: quel senyor Rey de Sicilia, per ço com aquest senyor no ha terra, ne regne: per que tostemps sera ab nos, e nos ab ell. Quel Rey de Sicilia ja sabets quin guardo nos ha retut del seruey que li faem, e nos, e nostres pares: que tantost cō hach pau, nos gita de Sicilia ab vn quintar de pa per home. E axi aço es cosa quins deu a tuyt membrar, per que tot clar li respongam, que nos per res nol recebriem per part del Rey Fraderich: mas q̄ som aparellats quel reebrem per si mateix, axi com aquell qui es net de nostre senyor natural, e quēs en tenim molt per hòrrats, e que som aparellats que li façam fe, e homenatge: e daço ell nos hauragrà grat, e haurem retut nostre deute a ell. E darem a conixer al Rey de Sicilia, que a nos membra ço quens feu, com hach pau. E axi finalment tuyt digueren, que be deya: mas negu no sabia sino en Rochafort les conuinences qui eren entre lo senyor Rey Fraderich, e el senyor Infant. E ell sabia be q̄ eren tant forts entrells, que per res Linfant per si aquell viatge no pōdia reebre senyoria de ciutat, ne de vila, ne castell, ne de res. Que si la companya ho sabes per res nol ne lexarien partir, ans lo receberen volenters per part del senyor Rey de Sicilia. Mas en Rochafort los dix: Barons, si ell vos en diu de no, que per res per si nou pendria,

dendria, nous haja cura: que tota hora a la si ho pendra per si. Queus dire? Tot axi com hagren llur acord haut ho meteren en consell de la comunitat, els digueren llargament tot ço que dauant ses dit: mas em pero nou dix en Rochafort, ans foren ordonats dos daquells. L. homens quiu digueren per tuyt. E tuyta la companya crida, be deys, be deys: e axi fo feyta la resposta al senyor Infant. E com lo senyor Infant hach hauda la resposta, fo li viates que per gran honor sua liu diguessen. Queus dire? En aytal parlament lo meteren X V. jorns. E com lo senyor Infant vae que en aço estauem, respos los, que per cert sabessen que si per lo senyor Rey de Sicilia nol volien reebre, que ell sen tornaria en Sicilia. E com aço fo respost per lo senyor Infant volch pendre comiat: e en Rochafort, e tota la companya pregaren lo, que nos partis dells entro fossen al Reyalme de Salonich, e entro lla aguardar li hien axi com a senyor, e ell hauria haut son acord, e ells atre tal: e que si a Deus pleya que trametria entrells concordia. E axi mateix li digueren la discordia que era entre en Rochafort, e en Berenguer Dentença, e en Ferran Eximenis: e que plagues a ell queu adobas. E ell respos que li pleya.

Capitol ccxxxj. com lo dit Senyor Infant, e

la companya partiren del regne de Mesedonia, e desempararen Galipol, e lo castell de Modico, el cremaren, e sen anaren al regne de Salonich per guarrejar.

A es veritat que nos huiem estat al cap de Galipol, e en aquella encontrada VII. anys despuix quel Cesar fo mort, e huiem hi viscut V. anys de renadiu, e axi mateix huiem desabitada tota aquella encontrada a X. jornades de totes parts, que huiem tota la gent consumada: si que res no si cullia, per que conuenia per força que desemparassem aq̄ll pays. E aço era acord den Rochafort, e daquells qui ab ell eren, axi Chrestians, com Turchs, com Turcoples. E axi mateix nera daquell enteniment en Berenguer Dentença, e en Ferran Eximenis, e tots los llurs, e yo mateix ab aquells de Galipol: mas nōns gosauem moure, per paor de brega que nos mesclas entre nos, com no huiem

qui temessem. E axi lo senyor Infant parlá ab cascuns, e fo acordat que tots ensemps desemparessen aquella encontrada, e que yo ab XXIII. lenys que haviem, entre los quals hi havia quatre galees, e los altres eren lenys armats, e barques armades ab los homés de mar, e ab totes les fembres, e els infants, que men portas, e que anas per mar entro a la ciutat de Cristopol, qui es ala entrada del regne de Salonich: e que yo derrocas, e cremas lo castell de Galipol, e el castell del Medico, e tots quants llochs hi teniem. E axi pres comiat dells, e venguimen a Galipol, e compli ço q̄ era ordonat e ab XXXVI. veles entre galees, e lenys armats, e barques armades, e barques de ribera yo exi de Boca Daner, e fiu la via de Christopol.

Capitol ccxxxij. com la companya se moch

pera anar al regne de Salonich: e com essent a dos jornades prop de Christopol brega se moch entre la companya, bon muri en Berenguer Dentença per mans dels Rocaforts.

ECOM faberen Linfant, e tota la companya que yo hagui cre mats, e derrocats tots los llochs, e els castells: e que fuy exit de Boca Daner saluament, ordonaren la llur partença. E la ordonacio feu lo senyor Infant, aytal quen Rochafort, e aquells qui ab ell eren, e els Turchs, e els Turcoples que sen anas primer de vn jorn: ço es a saber, que lla hon ells jaurien la vna nuyt, que lendemà lo senyor Infant ab en Beréguer Dentença, e en Ferrá Eximemis, e totes les llurs compáyes hi jaquessen: axi que tota hora anassen vna jornada los vns lluny dels altres: e axi anaren molt be ordonats a poques jornades. E com foren a dues jornades prop de Christopol, lo Diable que no fa sino mal, ordona que la host den Berenguer Dentença se lleuas ma fa gran mati, per la gran calor que feya. E aquells den Rochafort foren sen lleuats gran dia, però com haviem jagut en vn pla qui era tot jardins, e que havia de tots bons fruyts qui en aquell temps se conueniē e bones aygues, e molt vi que hi trobare per les cases. E axi per la bona posada tardaren sen de partir, e los altres haviē haut tot lo contrari per ques lleuaren mati. E axi la dauantera de la host del senyor Infant acósegui la rerafaga de la host den Rochafort, e com aquells den Rochafort los vacren, vna veu del Diable vench entrells, qui crida armes, armes,

armes, q̄ veus la companya den Bñg. Dentença, e den Ferran Eximemis quins venen matar. E axi la veu ana de ma en ma entro a la dauantera, e en Rochafort feu armar los caualls, e tots aparellaren sen, e Turchs, e Turcoples. Queus dire? Lo brogit vench al senyor Infant, e an Bñg. Dentença, e an Ferran Eximemis e tost en Bñ. Dentença munta en son cauall en vna cota vestit, tot desguarnit, ab la espasa cinta, e vna escona muntera en la ma, e pésa de capdellar, e barafustar los seus, e de fer tornar anera. E anant capdellant axi com podia, q̄ no sabia quina remor sera, e capdellaua axi com aquell qui era molt saui rich hom, e bon cauallery, vech en son cauall armat de tots púts en Gisbert de Rochafort germa menor den Bñg. de Rochafort, e axi mateix en Dalmau. sanct Marti llur auoncle en son cauall be armat, e a junta vá venir enuers en Bñg. Dentença qui capdellaua, e cuydaren sen que ell q̄ anegas la companya, e ab dos ajunta van li venir, e en Bñg. Dentença crida, e dix: que sera? E amdosos lo van ferir, e trobaren lo desarmat, e passaren li les lláces de la tra part: axi que axi mateix lo mataren, de que fo gran dany, e gran tala que ell fient be lo mataren: e com lagren mort vá cercar los altres, e assenyala demét an Ferran Eximemis. E en Ferran Eximemis axi com a bon caualler, e saui axi mateix exi al bruxit tot desguarnit, e pujá el cauall, e ana capdellant: e com vaē q̄ aquells den Rochafort hagren mort en Bñg. Dentença, e anauen ab ell los Turchs, e els Turcoples q̄ hi feyen aytant com ells los manauen, e vaē que tot hom muria, entro ab XXX. homens a cauall anasen en vn castell qui era del Emperador. Veus en quin perill se hach a metre, que en poder de sos enamichs se mete per força: e aquells reculliren lo volenters, que veyan la brega. Queus dire? Que axi matant, e firent vengren entro lla hon era la senyera del Senyor Infant, e la companya. Axi quel senyor Infant vench armat sobre son cauall ab la maça en la ma, e anaua capdellat axi com podia. E tantost com en Rochafort, e la companya lo vaeren, meteren se entorn dell, que nul hom no li pogues fer damnatge, ne els Turchs, ne els Turcoples. Queus dire? Que tantost com lo senyor Infant fo ab ells, romas lo ferir, mas empero no romas tāt que tota hora aquell jorn no mataffen dels nostres mateixos: ço es a saber de la companya den Bñg. Dentença, e den Ferran Eximemis, mes de cent e cinquanta homens a cauall, e be cinche cents de peu. Vejats si fo be obra del diable, que si la terra fos poblada de gent quita bataylla los exissen, ells

haurien morts aquells, e a ells mateixos. E com lo senyor Infant véch en la plaça hon jaya mort en Berenguer Dentença, aualla, e comença a fer del gran dol, el besames de deu vegades: e tots quants nach en la host faeren atre tal, e en Rochafort mateix sen mostra molt despagat, en plorase son germa, e son auonclo que mort lauien. E com lo senyor Infant los ne repta, escusaren se, que nol conexien: e axi hagren tort, e a gran pecar lo rich hom mori, e tots los altres. E lo senyor Infant feu aturar en aquell lloch tota la host tres dies, e en vna esgleya que hi ha uia hermitanya de sanct Nicholau soterraren lo cors del dit en Benç. Dentença, e hi feren cantar misses, el meteren en vn bell monument prop del altar. Deus haja la sua anima, que martre dret fo, que per tolre lo mal que nos facs mori. E com aço fo feyt, linfant sabe quen Ferran Eximenis era en aquell castell, ab aquells qui ab ell seren anats: e puys que ni anaren be LXX. daltres, axi que tota hora fo ab C. homens al castell bons homens de la host. E linfant trames li a dir que sen tornas, e ell trames lo a pregar que li perdonas, que ell no era en son poder, com no sera: que pus el castell fo vna vegada hauia anar dauant L'emperador ab tota la companya, e axi lo senyor Infant tench lo per escusat ell, e tots aquells qui ab ell eran. E estant axi les quatre galees del senyor Infant de que era capita en Dalmau Serran caualler, e en Iacme Despalau de Barcelona, vengren en aquell lloch hon la host era, quel senyor Infant los hauia tramesos a mi quem acompanyassen: e ells no volgren auenturar dentrar en Bocadaner, per pahor de galees de Genouesos, e axi menys de mi tornaren sen lla hon saberen q la host era.

Capitol ccxxxiiij. com en Rochafort feu estar la

llur companya en tal enteniment, que per res no rebessen lo senyor Infant en Ferrando per lo Senyor Rey Fraderich Rey de Sicilia, sino per ell mateix, don lo senyor Infant se parti de la companya, e se vench en Sicilia, e ab ell yo en Ramon Muntaner.

COM lo senyor Infant vaes les galees, hach grá goig, e feu ajustar consell general, e dix los quin acord hauie, sil rebrien per senyor per part del senyor Rey de Sicilia quell saturaria ab ells, en altra manera que no hi aturaria. E en Rochafort, qui ja tench per pus alt, com en Beren

Bñg. Dentença fo mort, e en Ferran Eximenis fuyt, feu estar la companya en aquell enteniment, que per res nol rebrien per lo senyor Rey de Sicilia, mas per si mateix. E axi lo senyor Infant pres comiat dells, e recullis en les galees, e véchsen en vna Illa, qui ha nom lo Taix, qui era prop daquell lloch sis milles: e fo ventura que aquell jorn mateix yo vingui ab tota ma companya en aquella Illa, que no sabia noues de la host negunes. E trobé aqui lo senyor Infant, qui hach gran goig de mi: e comptame tot lo feyt, de que fuy yo molt dolent, e despagat, e tots quants ab mi eren. E axi lo senyor Infant reques me de part del senyor Rey de Sicilia, e de la sua, que yo nom partis dell. E yo dix li, q era aparelat de fer tot son comandament, axi com aquell que tenia per mon senyor: mas preguelo quem sofferis ala Illa del Taix, e yo ab tota aqlla gent que menaua yria a la companya. E ell dix me, que li pleya. E yo tá tost ab totes les XXXVI. veles anemé a la companya, que trobé a vna jornada prop de Christopol: e com fuy ab ells abans que exis en terra fiu assegurar tots los homens, e fembres, e infants, e tot ço que hi era den Bñg. Dentença, o de la companya, e den Ferran Eximenis atre tal. E puix exi en terra, e tots aquells, o aquelles qui volgren anar lla hon era en Ferran Eximenis ells anaren, e fiu los acompanyar a C. homens de cauall de Turchs, e atre tant de Turcoples, e ab cinquanta homens de cauall de Chrestians: els fiu prestar carros qui li portaren la roba. E aquells qui romandre volgren en la host, romangueren: e aquells qui no volgren romandre, done barques quels portaren a Negrepont saluament. E com hagui donat recapte a tot aço, que hagui feyta aturar la host dos jorns, fiu aplegar consell general, e reptels tuyt de ço quil era esdeuengüt, e fiu los remembrant a quant eren tenguts a aquell rich hom que mort hauien: e axi mateix an Ferran Eximenis, que per honor dells hauien lextat lo Duch de Tenes, qui li feya molta donor. E en presència de tuyt yols reti lo sagell de la communitat que yo tenia, e tots los libres, els lexe los escriuans, e pres comiat de tuyt: e pregaren me, que nom partis dells, e sobre tots los Turchs, e els Turcoples, qui vengren a mi plorant, pregant me q nols desemparas, quels feyen compte de mi, axi com de pare. E per veritat que ells nom apple lauen mas lo Cata, que vol aytant dir en Turquesch com pare: si quen veritat a mim pres major enyoramet dells, que de neguns, per ço com en mon poder eren entrats, e tota hora hauien hauda major fe en mi,

quen hom de la host dels Chrestians. E yo dix los, que per res no podia romandre, que yo no podia fallir al Senyor Infant qui era mon Senyor: si que finalment yo pres comiat de tuyt, e ab vn leny armat que yo haura qui era me de L. X. X. rems, e dos barques armades yom parti dels, e vingui men al Tait, hon trobe lo senyor Infant que esperaua. E com yo fuy partit de la companya, la companya passa per lo pas de Christopol ab gran affany, e puys per jornades anaren sen a vn cap qui ha nom Sacer Andria, qui es vn cap de mar prop D. X. X. milles de la ciutat de Salonich. E en aquell cap en la entrada ells sentendaren, e daqui corrien ala ciutat de Salonich, per tot aquell pays, que trobaren terra noua: e pensaren de confirmar aquella en contrada, axi com hauien feyt aquella de Galipol, e de Constantinoble, e de Andrinople. E axi lexar vos he a parlar de la companya, e comptar vos he vna bella ventura, que a mi vench a Galipol, que ha lloch ara de comptes.

Capitol ccxxxiii. com Ser Tici laqueria vench

en Galipol a pregar mi R. Muntaner que li volgues ajudar de companya, ab que barrejas lo castell, e vila de Fuylla, hon se trobaren tres reliquies que mo senyer sanct Ioan lexa al altar: quant se mes el monument.

VERITAT es que abans quel senyor Infant vengues a Galipol, vench a Galipol vn prom Genoues, per nom Ser Tici laqueria, qui era nabit de Micer Beneyto laqueria: e vench ab vn leny armat de L. X. X. rems armat a pla. E com fo a Galipol demana seguretat, e que volia parlar ab mi: e yo assegurel, e ell dix me: Capita veres: que yo he tengut lo castell de Fuylla be V. anys per mon auonclo Micer Beneyto laqueria: ara Micer Beneyto es mort, e son frare aquit comana lo castell, qui es axi mateix mon auonclo, vench de Fuylla en guany ab quatre galees, e demanarme compte. E yo retiri lo compte, si que sobre lo compte nons auenguen guayre be: ara he antes que ell torna ab altres quatre galees, que vol pendre, e quen vol muntar altre Capita a Fuylla, e yo he hauda lletra de son fill que per res no l'esper, que per cert si no pot pendre, quell me menara a Genoua. E axi som vengut acia vos quen so

aparellat ab tots aquells ab qui som vengut, queus faça fe, e homena^t ge, per que sia hu de vostra companya. E yo que sabia que ell era vn honrat hom, el viu axi saui, e bo, receuil, e li done alberch bo, e honrat, el feu escriure per X. cauaylls armats el libre de la host de la companya, que yo haura aquest poder de tota la companya, ço que negu altre no haura. E com ell fo feyt de nostra companya, ell me dix que armas vna galea que haura yo al port, e dos lenys, e que li donas companyo: que per cert ell faria en guisa que haura lo castell de Fuylla, e que guanyarem tot lo thresor del mon. E yo tantost armi la galea, e lo feu leny, e los altres dos lenys armats, e vna barca armada, e axi foren V. lenys: e muntaren hi tota la sua companya, qui eren entro a L. persones, tots homens bons, e destres: e mes hi per Capita vn meu cosí germa per nom Ioan Muntaner, al qual done poder de fer totes coses axi com ala mia persona poria fer, e ço que faes, que faes a conselly tota hora del dit ser Tici laqueria, e quatre altres bons homens Cathalans, que li assigne de consell. E axi partiren de Galipol lendema de la festa del ram. Queus dire? Quel dit ser Tici laqueria feu axi, e ordona que ells vengren el castell de Fuylla la nuyt de la festa de Pasqua: e a hora de matines ells dreçaren llurs escales al mur, que portauen faytices, axi com aquell qui sabia quant haura dalt al mur sens mes, e sens menys. Queus dire? Querabans que fossen sentits en tal lloch feu ell pujar los nostres homens que X. X. X. dels seus, e L. dels nostres hach sus el mur guarnits, e apareyllats: e com aqsts foren sus, lo jorn se feu, e ell ab destrals ab tota la otra còpanya pensa de donar ales portes. E cò aquells qui eren dins los hagren sentits, presseren se ales armes, e aquests nostres trencaren les portes, e pensaren de matar aqlls qui eren el mur, axi mateix tots aquells quis trobaren en les torres. Queus dire? Que tota hora mataren mes de CL. persones, e los altres prengueren tots, que be haura dins D. homens combatens. E com tot lo castell hagren pres, exiren defora ala vila que tenien los Grechs, qui eren mes de tres milia persones, y eren llauoradors del alum qui en aquell lloch se feya: e barrejaren tota la vila, e prengueren, e barrejaren ço quels plague. Queus dire? Que infantat fo ço que si guanya. E en aquell lloch se guanyaren les tres reliquies del benauenturat sanct Ioan Euangelista que lexa al altar de Ereso, com se mes el monument: e com

Turchs préguerén aquell lloch, tragueren ne aquelles tres reliquies, e puy meteren les penyora a Fuylla per formét. E les tres reliquies eren aquestes, la primera vn tros dela vera creu, que mosenyer sanct Ioá E-uangelista lleua dela sua ma dela vera creu, daquell lloch hō Iesu Christ hauia tengut lo seu precios cap: e aquell tros era molt ricament encastat en or ab pedres precioses, q̄ valien sens nombre, que fort cosa vos seria de creure quius ho contaua ço que entorn li era encastat, ab vna cadeneta dor q̄ hi hauia, que mosenyer sanct Ioan tostemps la portaua al coyll. E l'altra reliquia era vn camis molt precios menys de neguna costura, que madona sancta Maria feu de les sues beneytes mans que li dona, e ab aquella deya tostemps missa lo benauenturat mosenyer sanct Ioan. E la tercera reliquia era vn libre que sapella Pocalipsi, qui era escrit ab lletres daur p̄ la ma propria del benauenturat mosenyer. S. Ioá: e en les cubertes hauia axi mateix vna gr̄a riquissa de pedres precioses. E axi entre les altres coses guanyarē estes tres reliquies, les quals se guanyarē per ço com ja sabia ser Tici Iaqueria hon eren, e axi ab gr̄a guany tornaren sen a Galipol, e aqui partirē tots llur guany. E per sort partim les reliquies, e a mi vench la sort de la vera creu, e a ser Tici lo camis, e el libre: e puy lals se parti axi com partir se deuia, e axi veus cō nos pres de la companya de ser Tici Iaqueria. E puy ser Tici ab ço q̄ hach guanyat arma lo seu leny dela sua gent, e de la nostra, e vench sen ala illa de Taix hon hauia vn bell castell, e pres aquell castell, e la vila, el endreça: e en aquell castell vinguiyo, e trobe lo senyor Infant ab quatre galees, e aqui me espera ell com yo ane ala companya a pendre comiat, e aqui torne yo al senyor Infant. E si hanch vaes a negu bo hom acullit son amich Micer Tici Iaqueria si feu a mi, quen contiuent me lliura lo castell, e tot quant hi hauia, e pensa del senyor Infant, e de nos tots molt ricament be tres jorns quens hi feu estar, puix se proferi ami dela persona, e del castell, e de ço que hauia. E yo doneli molts areus de diuerses maneres, e li done vna barca armada de XXXIIII remys, e l'exi li be XL. homens qui volgren romandre ab ell a sou. E axi l'exi lo be fornit, e arreat: perque li ximpli es ver del Cathala qui diu: *Fes plaer, e no guarts aqui, que aquell lloch que yo james no cuydaua esser recbi yo tant gran plaer: e lo senyor Infant per mi, e tota nostra companya, e si ops nos fos en aquell castell nos pogrem tuyt saluar, e per aquell pogrem mes auant conquistar.*

Capitol

Capitol ccxxxv. com lo Senyor Infant, en Fer-

rando feu la via del port del Almiro, e crema, e aplana tot quant hi hauia: don feu la via dela illa de Spoll hon combatē lo castell e barreja la vila: e com fo al cap dela illa de Negrepont hon fo pres en se per Vanecians.

Siquo prenguem comiat de ser Tici Iaqueria, e partim nōs dela illa del Taix ab lo senyor Infant: e lo senyor Infant feu melliturar la millor galea que ell hauia apres la sua, la qual hauia nom la Espanyola. E ab los quatre galees sues, e lo leny armat meu, e vna barcada mia, fem la via, del port del Almiro, qui es en lo ducat de Tenes, hon lo senyor Infant hauia lexats quatre homens per ser bescuyt com entra en Romania: e no hi trobami ne els homens, nello bescuyt, que tot lagren barrejat les gents dela terra. E si hanch liu barrejaren, bens en venjam, que tot quant hi hach metem a foch, e flama: puy partim del Almiro, e anam nōsen ala illa de Spoll, e aqui combatem lo castell, e barrejam tota la illa, e puy som al cap dela illa de Negrepont. E lo senyor Infant dix, que volha passar per la ciutat de Negrepont, e nos tuyt diguem que per res nō fos. E es ver quell nera passat al entrar de Romania, e hagrem li solas, e companya: e cuydas que ayral li faessen aquella hora: e axi aforça de tuyt ell se apodera quen passam. E axi ala mala hora nos faem aquella via, ens metem la corda per lo coyll hauent vista nostra: perque es gran perill anar ab fill de Rey jouc, quels son de tant alta sanch, que nōs penssen que per res nul hom los degues fer nul greuge: e segurament axi deuria esser, si conexença hauia en lo mon, mas lo mon es axi desconexent quen poques coses rei anegu compliment de deute. E axi mateix son senyors que nols gossa hom contrastar a res quels se vullen apoderar: perque axi es deuench de nos, que la nostra destructio haguem a consentir, e anam nosen ala ciutat de Negrepont, e aqui trobami que huien vengudes X. galees, e vn leny de Vanecians armades de que eren Capitans en Ioan Teri, e en Marcho Miyot: e anauen per Micer Carles de França aqui se guarda la limperi de Constantino-ble, e ala companya: e hauia hi per Micer Carles vn rich hom Frances per nom Micer Tibaut de Sipoys. E axi lo senyor Infant feu se assegurar ell, e tota la companya: e los senyors de Negrepont assegura-

AA v ren

ren nos, e els Capitans de les galees atretal, e conuidaren lo senyor Infant: e com fo en terra van les galees dels Vanecians sobre les nostres, e assenyaladament sobre la mia, com era veu que yo treya de Romania tot lo thresor del mon. E al muntar que faeren mataren ne mes de XL. homens, e axi mateix hagren mort mi, si yo hi fos, mas yo nom partia vn pas del senyor Infant: e axi barrejaren me la galea, e tot quat hi havia, que era vna gran cosa, e puys prengueren lo senyor Infant, e X. dels millors qui eren ab ell. E com aquesta traycio hagren feyta Micer Tibaut de Sipoyz lliura lo senyor Infant a Micer Ioan de Misi senyor dela terca part de Negrepon, e quel menas al Duch de Tenes, e quel guardas per Micer Carles, e que faces ço que ell li manaria. E axi menaren lo ab VIII. cauallers, e quatre escuders ala ciutat Destines, e ell castell qui ha nom senet Tomer ell lo feu metre, el feu be guardar. E donaren a entendre a Micer Tibaut de Sipoyz homens de Negrepon, que si volien acabar res ab la companya, que hi tornassen mi, que yo men portaua gran res del thresor dels homens dela companya: e axi que farien dos bens, quen farien plaer a la companya, e daltra part, que ells sabien quem matarien tantost, e axi no seria qui demanas ço que hauien lleuat. E axi mateix que hi tornassen en Gracia Gomis Palasin aqui en Rochafort volia pijor que a hom del mon, e quen farien gran plaer an Rochafort. E axi com los ho conseyllaren, axi ho faeren, que tornaren an Gracia Gomis, e mi ala companya: e com foren ala companya tantost presentaren an Gracia Gomis an Rochafort, e ell ne hach grangoig. Etantost vench ala popa dela galea, e axi com fo en terra sens altra sentencia en presència de tuyt, en Rochafort feu li tolre la testa, de que fo gran tala, e grã danatge, quen veritat ell era hu dells bons cauallers del mon de tots feyts.

Capitol ccxxxvj. com la companya salegra

de vaertornar a mi R. Muntaner, e com en Rochafort pensa dacostar se a Micer Carles de França, e feu jurar Capita a tota la companya (mala asos ops) an Tibaut de Sipoyz per Micer Carles de França.

E com

COM aço hagren feyt, traguèren mi en terra, e com aquells dela companya me vaeren, en Rochafort, e los altres van me tots besar, e abraçar, e començaren tuyt a plorar de ço que yo hauia perdut: e els Turchs, e els Turcoples auallaren tuyt, e volien me besar la ma, e començaren a plorar de goig, pensant que yo volgues romandre ab ells. E tantost ab en Rochafort, e tuyt en temps qui ma companyaren, menaren me al pus bell alberch que hi era quem faeren tantost deliurar: e com fuy en alberch, aqui trameteren me los Turchs XX. caualls, e mil perpres dor: e els Turcoples atretal. E en Rochafort trames me vn bon cauall, e vna mula, e C. casifos de ciuada, e C. quintars de farina, e carn saladada, e bestiar de vna manera e daltra: e axi mateix no hi hach Adalil negu, ne Almugaten, ne nul hom que res valgues que no trametes present, axi que tota hora sma hom que valia ço quem trameteren dins tres dies quatre milia perpres dor: si que en Tibaut de Sipoyz e els Vanecians se tengren fort per decebutz com mi hagren tornat. E com aço fo feyt en Tibaut de Sipoyz, e els Capitans de les galees entraren en parlament ab la companya de llurs affers: La primera cosa que faeren, hagren a prometre ala companya, que ami fassen satisfer del dan quem hauien donat, e aço hagren a jurar: que la companya los dix, que yo era estat llur pare, e llur Governador, de puys que eré partits de Sicilia, e que hach mal entrells nos poch moure mentre yo fuy ab ells. E encara si yo fos estat ab ells, aquell mal no fora estat feyt den Berenguer Dentença, e dels altres. Si que aquest fo lo primer capitol que ells los hagren a prometre, e a jurar: e ateneren ho mal, e lleig: perque Deus mes mal prou en tots los feyts, segons que auant entendrets. Queus dire? Quen Rochafort esguardant que la casa de Sicilia, e Darago, e de Mallorques hauia perduda, e encara de tota Cathalunya, pensa que sacostas a Micer Carles, e axi jura, e feu jurar a tota la companya la senyera de Micer Carles de França, mala a sos ops, e dela vna part, e de l'altra. E com hagren feyt sacrament, e homenatge an Tibaut de Sipoyz per Micer Carles, juraten per Capita lo dit Micer Tibaut de Sipoyz, qui tot suau mena la Capitania, e axi mateix que veyia que als no podia fer. Queus dire? Com hagren juraten Tibaut, ell se cuyda que nul hom no hi gofas manar sino ell, mas en Rochafort lo demanaua menys que vn ca, ans feu fer sagell ab vn

vn caualler, e coróna daur, ques cuydaua coronar Rey de Sato-
 nich. Queus dire? Com aço fo feyt, en Tibaut fo Capita del vent, axi
 com son fonyor fo, que fo Rey del Xapeu, e del vent, com hach presa
 la donació del regne Darago, axi fo ell Capita del Xapeu, e del vent.
 E com los Capitans dels galees vaeren aço, ells se pensaren que ha-
 uien acabat ço perque eran venguts, puys hauien en Tibaut mes per
 Capita dela companya: e presseren comiat, e volgrensen tornar. E la
 companya, e els Turchs, e els Turcoples, e encara en Tibaut pregaré
 a mi que romangues: e yo dix, que per res nou faria. E com vaeren
 que als no hi podien fer, ne acabar, facten se venir los Capitans de les
 galees, e pregaren les charament de mi. E tantost donaren me vna ga-
 lea en que anas tota ma companya, e Micer Tari lo major Capita,
 volch que yo anas en la sua galea. E micer Tibaut feu cartes a Negre-
 pont, que tot hom en pena de cors, e dauer, que retes lo meu: e yo do-
 ne tots los caualls, e atzembles, e carros a aquells qui eré estats de ma
 companya: e axi pris comiat de tuyt, e recullim en la galea de Micer Ioan
 Tari: e si hanch nul hom rebe honor per gentil hom, yo si fiu dell, que
 tota hora volch que jagues ab ell en vn llit, e solament menjauem am-
 dosos a vna taula.

Capitol ccxxxvij. com les galees de Vanecians

*se partiren dela companya, e yo R. Muntaner ab ells per recobrar ço quem ha-
 uien pres: e com aní ala ciutat Destines per rabo de pendre comiat
 del senyor Infant en Ferrando, e per que li fessen honor.*

LA XI venguem nos en ala ciutat de Negrepont, e com
 fom ala ciutat, los Capitans digueren al Barle de Venecia
 que faes cridar, que tot hom qui hagues haut res del
 meu, que mo retes, en pena de cors, e dauer: e axi mateix
 Micer Ioan Damici, e Micer Bonifaci de Verona faeren
 atretal, com hagren vista la carta den Tibaut de Sipoys. Queus en
 diria? Quells foren molt volenterosos, que del vent yo fos: satisfet:
 mas dela roba non poguem gens cobrar. E yo pregue Micer Ioan Ta-
 ri, que li plagues que yo pogues anar ala ciutat Destines al senyor In-
 fant: e ell dix, que per amor de mi que ell me esperaria quatre jorns,
 la qual

Capitol ccxxxviij. com yo R. Muntaner pren-

*guí comiat del senyor Infant en Ferrando pera venir en Sicilia, e com les galees
 de Vanecians se trobaren ab aquelles den Riambau Desfar, trame-
 teren lo senyor Infant al Rey Robert, e fo fora de preso.*

PVYS COM HAGVI estat dos jorns, pres comiat
 dell ab gran dolor, que per poch lo cor nom esclata: e le-
 xeli daquells poch diners que portaua partida, e en carà
 despuylle vnes vestidures que portaua, e done les al coch
 quel Duch li hauia lliurat. E parle apart ab ell, q's guardas
 que no

que no foffens que res quida en li pogues ferli fos mes en la vianda,
 que si bona guarda ne feya de mi, e daltres nauia molt de be, si quel
 posales mans els euangelis, e jura en mon poder, que abans se dexa-
 ria totre la testa quell foffens que malis vengup neng in per mejar que
 fapareyllab. E axi partim delke hagui pres e comiat del Senyor In-
 fant, e de la companya: e ane pendre comiat del Duch, e la sua
 marce donam de ses joyes riques, e bones, e partim parat dell, e tor-
 nem a Negrepoint hon trobe les galees que no esperarem sino mi. E
 tantost recullim, e partim de Negrepoint, e anam a refrescar ala illa de
 Sete pace, e puys ala Cidia, e puys a Maluesia, e a Malca, e Santaniel,
 e al port de los Guatles, e puys a Curon, e de Curon anam nosen ala
 illa de Sapiencia: e aquella nuyt jaguem en aquella illa. E com vench
 al matin, nos guardam, e vaem venir quatre galees, e vn leny per illa
 hon nos erem venguts. E tantost nos lleuam de lillaosta, e facim llur
 via. Dells quins vaeren pensaren darmar si mateix, e yo guarde, e viu
 luyr los capells de ferre, e les escorces munteres. E tantost pensem que
 eren les galees den Riambau Desfar, de qui yo hauia ja hauda llegua:
 e tantost yo dix al nostre Capita, e a los Vanecians pensaren dar-
 mar. E a cap de peçalo leny armat den Riambau Desfar, vench ab en
 P. Ribalta qui era a popa: e tantost yo conich yo axi ell se facho: e ell
 quem vae hach gran goig, e axi munta ala galea a mi, e dix me que les
 galees eren den Riambau Desfar: e els Capitans dels Vanecians tra-
 gueren me a vna part, e digueren me que yo quels desenganas da-
 quest caualler, si era hom maluat, e si era hom que hagues feyt mala
 Vanecians. E yo dix los, que per cert q era prom, e hom qui per res no
 faria mala nul hom qui fos amich del senyor Rey Darago, ans los
 pregaua quel amassen el honrassen aytant com estariem ensemps: e
 axi ells facen desguarnir les galees, e digueren a mi que yo quels assegu-
 ras de part dells, e que vinguessen ala bona hora. E axi yo el munte
 elleny ab en P. Ribalta, e ane an Riambau Desfar, e feu desguarnir tot
 hom: e axi ensemps vinguen nosen a les galees, e aqui saluda nos los
 uns als altres, e tots ensemps anam nosen ala illa de la Sapiencia: e aqui
 metem tots escales en terra, e aqui los nostres Capitans conuadaren
 an Riambau Desfar, e tots los caps: e aquell jorn estiguem aqui e-
 stro a despetada, e despetada lleuam nos en tots ensemps, e anam a
 Mato, e aqui refrescamos totes les galees, e lleuam Cyprus, e lendem
 a cap anam

anam nos en ala plaja de Matagrifo, e lleuam axi mateix aygua, e puys
 anam nosen en Clarença. E en Clarença les galees dels Vanecians
 fauien aturat, per ordonar quatre galees que hauien a leixar en guar-
 da: e axi yo mudem ab en Riambau Desfar quim feu lliurar vna ga-
 lea ab ma companya, e Micer Ioan Tari Capita dels Vanecians do-
 nam dues botes de vi, e bescuyt affats, e carn salada, e tot ço que ha-
 uia en la sua companya, e yo quim feu comprar en Clarença ço que
 hauia mester. E axi pres comiat dells, e ab en Riambau pensam de ve-
 nir nosen en Curfo, e puys traueffam de Curfo, e pressem terra al golf
 de Taranto: ço es ala exida del cap de les Lengues, e puys costejam la
 Calabria, e venguem nosen a Masina. E a Masina en Riambau Desfar
 defarma, e ell e yo anam nosen al senyor Rey que troba a Castrenou:
 e aqui el senyor Rey acullech be an Riambau, e donali deses joyes. E
 puys anafen en Riambau, e yo romanguí ab lo senyor Rey, e done li
 la carta del senyor Infant, e li dix tota la missatgeria: e lo senyor Rey
 fo molt despugat dela preso del senyor Infant. E tantost trames ne
 missatge al senyor Rey de Mallorques, e al senyor Rey Darago. E entre
 tant missatge vench de Micer Carles al Duch de Tenes, que trame-
 tes lo senyor Infant al Rey Robert: e tantost ell lo hi trames a Bran-
 dis, e de Brandis anaren per terra en Napolis, e en Napolis lo senyor
 Infant estech en preso cortesa: que era guardat, e caualcaua ab lo Rey
 Robert, e menjaua ab ell, e ab madona la Regina muller del Rey Ro-
 bert, qui era la germana. Queus dire? Mes de vn any estech lo senyor
 Infant en preso. E puys lo senyor Rey son pare recapta ab lo Rey de
 França quel li trametessen: e axi lo Rey de França, e Micer Carles ma-
 naren per llur missatge al Rey Carles (qui encara era viu) e al Rey Ro-
 bert, quel trametessen al senyor Rey son pare. E tantost trameteren lo
 al senyor Rey son pare, e prengueren terra Acoplliure, e feune festa
 gran lo Senyor Rey son pare, e madona la Regina la mare, e tots quats
 nauia en totes les terres del senyor Rey de Mallorques: perço com
 tots lamauen mes que Infant quel senyor Rey hagues. E axi leixar vos
 he estar lo senyor Infant, qui es ab lo senyor Rey son pare sa e alegre: e
 tornar vos he a parlar dela companya entro quels vos haja menats en
 lo ducat de Tenes hon vuy son.

Capitol

Capitol ccxxxix. com en Rochafort fo

pres per la companya e lliurat an Tibaut de Sipoys: lo qual menys de sabuda dela companya sel mena, el lliura al Rey Robert, quil mana metre en vna bolta en Versa han mori de fam.

COM en Rochafort hach feyt sagell, apoderas axi de la host, que meyns hi conexien en Tibaut de Sipoys, que vn sarjant: si que ell fo mol dolent, e tench se fort per escarnit: e en Rochafort desconech se, axi que nul hom no moria en la host, que ell no prengues tot quat hauria. E daltra part, si negu hagues bella muller, o bella filla, o bella amiga, mester era quell la hagues: axi que no sabien que sen faessen. Si que alasi tots los caps de companyes segretamet anaren an Tibaut de Sipoys, e digueren li, quin consell los daua den Rochafort, que nol podien sufferir. E ell respos los, que consell negu nols podia donar, que ell era senyor: mas si ells volien be fer, que pensassen duna part, e ell daltra que farien: e tot aço deya en Tibaut, que pensaua quel volguessen trayr, e decebre. E axi en Tibaut ana an Rochafort, e a vna de part repres lo: e ell no li ho pres en res be. Si que Tibaut hauria trames son fill en Vanecia, que li armassen VI. galees: e aquelles ell esperaua. Si que a poch de temps vengren ab son fill quin era Capita. E com les galees foren aqui, ell se tench per estort: e trames al cap de companyes segretament, e demanals que haurien pensat en aquell feyt den Rochafort. E ells respogueren, que tenien per be que Micer Tibaut faes cridar conseyll general, e comen serien a conseyll, quels dirien tot ço quels feya, e quel pendrien en persona, el lliurarien: e axi se feu per llur defastre, que lendema que foren a conseyll ells lo mogren de noues, e sobre les noues prengueren lo, e lliuraren lo an Tibaut. De que faeren lo major defastre que hanch gents faessen, com lo lliurare anegu: mas que ells mateixos sen pressessen venjança, si res nauian en eor de fer. Queus dire: Que com Micer Tibaut tench en Berenguer de Rochafort, e Nesbert son frare (que llur auonclo, e en Dalmau de sanct Marti era mort no hauria molt de malautia) los caps de companyes corregré al alberch, e ales caxes den Rochafort, e trobaren rantes perpres dor q

XIII. perpres ne partiren per home, e axi barrejaren li tot quant hauria. E com en Tibaut téch en Rochafort, e son frare, vna nuyt ell se reculli tot celadamét en les galees ab tota sa companya, e mes dins en Rochafort, e son frare: e tantost ell bate de remes, e lexa la companya sens comiat que no pres de negu. E al mati com la companya no troba Micer Tibaut, e vaeré que sen fos anat, e que sen hach menat en Rochafort, foren molt dolents: e penediren se de ço que hagré feyt, e moch se entrells vna remor quis van pendre ales armes, e van a lancejar. XIII. caps de companyes qui en aquell feyt haurien consentit: E puy van ne elegir dos dacauayll, e vn Adalil, e vn Almugaten p quis regissen entro haguesen cap: e axi estegré en aquesta manera regent los quatre dela host a consell dels XII. E en Tibaut de Sipoys anafen entro en Napols e lliura al Rey Robert en Rochafort, e son frare quil volia pirs que a hom del mon, per los castells de Calabria que no hauria volgut retre axi com los altres. E com lo Rey Robert los tench, ell los trames al castell a Versa, e en vna volta ell los mes amdosos frares, e aqui ell los lexa murir de fam: que hanch pus hi foren entrats nols dona hom a menjar, ne a beure. E axi podets vaer que qui mal fa, nol se lunya de si: e hom en major grau es lom, e pus pacient, e pus deturer deu esser. Araus lexare a parlar den Rochafort, que son temps ha complit, e tornar vos he a parlar dela companya.

Capitol ccxl. com lo Duch de Tenes lexa lo

ducat al compte de Brenda, e com dit Compte essent desasiat per lo Dispotat Delarta, e per lo Senyor de la Blaquia, e L'emperador, hach la companya en sa ajuda, e cobrada tota sa terra volch percafar la mort ala companya, hon fo mort ell, e els seus.

EN aquest temps se deu tench, quel Duch de Tenes mori de malautia, e no hach fill, ne filla: e lexa lo ducat al Copte de Brenda, qui era son cosí germa. E el Compte de Brenda nodris en Sicilia lonch de temps al castell de Gosta com era fadri, que son pare lo hi mes en recona, que hi fo pres, e exiu ab refugiat, e per axo feyas amar a Cathalans, e parlau den Cathalanesch. E có fo al Ducat lo Dispotat Delarta desasiat, e Langlo senyor dela Bla-

quia atretal, e Lemperador: axi que de cascuna part li donauen assats que fer. E trames sos missatgers ala companya, els promes de pagar lo sou de VI. mesos si li venien ajudar. E encara puys de mantenirlos en aquell sou: ço es a saber quatre vnçes lo mes per home a cauayll armat, e dos per cauayll alforrat, e vna vnça per hom de peu: si que daço faceren llurs conuinences, ab cartes jurades de cascuna part. E sobre aço la companya partis de Saferandria, e vench ala Morea ab gran afany que sufferiren a passar la Blaquia, qui es la pus fort terra del mon. E com foren el ducat de Tenes, lo Compte de Brenda acullils be, els dona encontinent paga de dos mesos, e començaren a venir contra los enamichs del Compte: si quen poch de temps hagren consumada tota la front ra dels enamichs del Compte. Queus dire? Que cascuns hagren goig, que poguessen fer pau ab lo Compte. Si quel Compte cobri mes de XXX. castells que li hauen lleuats, e ab gran honor posas ab Lemperador, e ab Langlo, e ab lo Dispotat: e aço hach feyt dins VI. mesos, e no hach feyta paga mas de dos mesos. E com ell va e hach pau ab tots sos vehins, pensa vna gran malauentura. ço es a saber que pogues destroyr la companya, e tria estro C. C. homens dela host de cauall dels millors que hi eren, e estro a C. C. C. de peu: e aquells ell feu de casa, els quita, els dona terres, possessions: e com be los hach assegurats, ell mana als altres que li existen de son ducat. E aquells digueren, quels pagas ço que li hauen seruit. E ell dix los quels daria la forca. E entretant ell hach feyts venir qui dela terra del Rey Robert, qui del principat dela Morea, qui de tot aquell pays be D C C. cauallers Francesos. E com los hach ajustats, ajusta be XXIII. millia persones de peu Grechs del ducat: e llavors host feyta ell vench sobre la companya: e aquells dela companya qui u saberé, ab llurs mullers, e ab llurs Infants exiren los en vn bell pla prop Estines. E en aquell lloch hauia vn pantan, e daquell pantan, la companya se feu escuf: mas com los C. C. homens de cauall dels Cathalans, e els C. C. de peu vaeren que aduers se feya, anaren en tots en temps ab lo Compte, e digueren li: Senyor nostres germans son aci, que nos vauem de vos volers destroyr a gran tort, e a gran peccat, per que nos vos deym, que ab ells volem anar a morir: e axi de lafi a nos, i ens espedim de vos. E lo Compte dix que anassen ala mala ventura, que bo era que morissen ab los altres: e axi nos plegaren encontinent mesclant ab la

ab la companya, e pensaren tuyt de arregar batalla. E els Turchs, e els Turcoples anaren en ajustar tots en vn lloch, que nos volgren mesclar ab la companya, pensant que nos faes ab acordada pensa dels vns, e dels altres, per destroyr ells: e axi volgren estar tots plegats ala vista. Queus dire? Lo Compte bataylla a rengada ab C. C. cauallers Francesos, tots ab esperons dor, e molts daltres del pays, ab les gents de peu vench vers la companya. E ell mes se ala deuantera ab la sua senyera, e pensa de brocar, e va ferir ala companya: e aquells dela companya anaren ferir en ell. Queus dire? Quels caualls del Compte al brugit quels Almugauers facren, giraren enuers lo pantan, e aqui lo Compte caygue, e la sua senyera, e tots aquells qui ala deuantera vengren. E els Turchs, e els Turcoples que vaeren que aduers se feya, pensaren de brochar, e de ferir enells: e la batalla fo molt fort: mas Deus qui tots temps ajuda a la dreta, ajuda a la companya en tal manera que de tots D C C. cauallers non escaparen mas solament dos que tots muriren: e lo Compte, e tots los altres Barons del principat dela Morea, que tots eren venguts per destroyr la companya. E daquests dos fo la hu Micer Bonifaci de Verona, senyor dela terza part de Negrepont, qui era molt prom, e bo: e tostemps hauia amada la companya. Si que tantost lo saluaren, quel conegren. E laltre Micer Roger Deslaur, vn caualler de Roscylo, lo qual moltes vegades era estat per missatge ala companya. E axi mateix muriren tots quants homens hauia a cauayll del pays: e de peu ne muriren mes de XX. millia persones: e axi la companya lleua lo camp, e hagren guanyada la bataylla, e tot lo ducat de Tenes. E tantost com lo camp hagren lleuat, pregaren Micer Bonifaci que fos Capita. E ell no volch pendre per res: E axi facren Capita a Micer Roger Deslaur: e li doren per muller la muller qui fo del senyor dela Sola, ab lo castell dela Sola: e axi partiren se la ciutat de Estines, e totes les viles, e els castells del ducat: e donaren les dones per mullers a aquells dela companya, e a cada hu segons que era bon hom, e donauen a tal tant honrada dona que no li tranguera que li donas aygua mans: e axi assegurats esten, e ordonaren llur vida en tal manera, que si fassentent ho volen tenir per tostemps ells, e els llurs hi hauran honor. E des de aquell temps se començaren a dir de aquell temps de enuy adon. BB liij e III. Capitol ab lo sup elloupt am non quate non sup, achol e no D sup armuloc

Capitol ccxli. com los Turchs se partiren dela

companya, e Genouesos los presseren tots en fe a Bocadauer: e com aquells qui eren romanos en la part de Galipol foren morts per l'emperador de Constantinoble.

LOS Turchs, e els Turcoples qui vaeren que daqui auant la companya no sen tenia a partir del ducat de Tenes, e hagren tot lo mon guanyat, digueré que sen volien anar: e els Cathalans digueren los quels darié tres, o quatre llochs, o mes del ducat, lla hon se volguessen, e quels pregauen que romanguessen. E ells digueré que per res non volien romandre, que puyt los hauia Deus feyt be, q tuyt eren ríchs, q sen volíe tornar al reyalme de Natuli, a llurs amichs. E axi partiren se ab gran amor, e ab gran concordia los vns dels altres, es proferien los vns als altres ajuda si ops lauien. E axi tornaren sen saluament estro a Galipola poques jornades affegant, e cremát tot ço q hauiant los venia, que no hauien recat que nul hom los estigues dauat en tal manera hauien lexat l'imperi los Cathalans. E com foren en Bocadauer vengren a ells X galees de Genouesos per tractamét del Emperador, e digueren quels passarien lo bras de Bocadauer, que no ha dample pus de quatre milles en aquell lloch: E axi auengren se ab ells, e juraten los sobre los sancts euangelis, que saluament, e segura los passarian lo bras de Bocadauer: que no ha dample pus de quatre milles en aquell lloch: axi que passaren vn viatge dela pus menuda gent que hi era. E com aquells honrrats vaeren que be hauien passada aquella gent, meteren se en les galees: e com foren en les galees alençant lleuaren los totes las armes, que axi era en conuinéça quels Turchs lliurassen totes les armes als Genouesos: e los Genouesos metien les totes en vna galea. E puyt com los Turchs foren recullits en les galees, qui eren menys darmes, los mariners lexaren se correr sobrells, e mararen se be la meyrta, e los altres meteren se de fora: e axi hagren ne la major part daquells qui bons eten, e menaren los sen a Genoua, els anauen vntment per Pola, e per Calabria, e en Napolis, e en tot lloch e daquells qui eren romanos en la part de Galipol non escapa negu, que l'emperador hi hach molta gent feyta venir de Constantinoble, que tots los mataren. E axi los Turchs veus ab qual falsia, e ab qual desleyalrat fore consumats per Genouesos, que non escaparen mas aquells qui en la primera

primera vegada passaren. E daço foren molt despagats aquells dela ço panya com ho saberen. E axi veus los Turchs quina fi han feyta, ne có mala a llur ops se partiren de la companya.

Capitol ccxliij. com la companya elegi per cap

l'infant Manfre fill segon del Rey de Sicilia, el juraren per cap, e senyor: e com essent tant poch, lo senyor Rey trames Capita per l'infant an Berenguer Estanyol, qui gran temps vege molt sauiament la host.

COM los Cathalans se vaeren axi ordonats en lo ducat de Tenes, e senyors del pays, tots ells trameteren llurs missatges en Sicilia al senyor Rey, que si a ell pleya hu de sos fills trametre a ells, q ells lo jurarien per senyor, e li lliurarien totes les forces q tenien: quels be veyen que no estaué be menys de senyor. E lo senyor Rey de Sicilia hach son consell quels donas per senyor lo segon fill que ell ha uia: ço es a saber l'infant Manfre. E ells tégré se per pagats, mas dix los que encara era tan poch que no era saho quell los trametes: mas quel jurassen per senyor, e per l'infant yria hi vn caualler q seria llur Capita en son lloch. E aço atorgaren los missatges, e per tota la companya juraren l'infant Manfre per senyor, e lo senyor Rey ordona vn cauayller per nom Bñg. Estanyol, qui fo Damprada, qui ana ab ells, per esser Capita dela host: e que preses sacrament, e homenatge de tots: e axi lo senyor Rey trames los ne ab V. galees. E com foren ala companya tuyt foren molt pagats daço quels missatgers hagren feyt, e den Berenguer Estanyol quils véch per Capita, e per senyor de part del Infant Máfre. Axi lo dit en Bñg. Estanyol rege la host vn gran temps molt be, e molt sauiamét, axi com aquell qui era molt saui caualler, e hi feu molt bon feyt darmes, que la companya ordona: axi que hauia acontrastar ab grans poders, ço es a saber ab Marquen, e ab castells, e llochs de l'emperador. E axi mateix Marquen ab Langlo senyor dela Blaquia, e daltra part Marquen ab lo Dispotat de Larta, e daltra part ab lo Princep dela Morea. E en Berenguer Estanyoll ordonals axi que tota hora se retenien vna guerra, e ab los altres feyen treues. E puyt com hauien consumat aquell pays hon hauien guerra, aueniense ab aquells, e feyé guerra ab los altres: e aquella vida mateixa tenen encara, q ells menys de guerra no porien viure.

Capitol ccxliij. com mort en Beranguer Esta

*mol, lo senyor Rey de Sicilia trames ala companya per Linfant Nanso Nal-
fonso Fraderich fill seu, e com mort Linfant Nanso juraren per
cap, e per senyor Nalsono Fraderich, e li fo donada per
muller la filla de micer Bonifaci de Verona.*

199 199 199 199 199 199 199 199 199 199

PE R auant en Beranguer Estanyol muri de malautia, e axi ells trameteren en Sicilia al senyor Rey, quels trametes regidor. E lo senyor Rey feu se venir de Cathalunya son fill Nalsono Fraderich que nodria ab lo senyor Rey Darago, e de Cathalunya ell sen mena companya de cauallers, e de fills de cauallers, e d'altra gent. E de Barcelona vench en Sicilia, e fon gran goig al senyor son pare, com lo vae rant gran, e de rat bell tayll: e apareyllal molt be, e ab X. galees trames lo ala companya per cap, e per major per part de senyor Infant Manfre. E com foren ala companya, aquells de la companya foren molt alegres, e reberen lo ab gran honor: e ell regels, els senyoreja, e falencara molt sauiamet, e bona: e no ana a molt de temps que Linfant Manfre muri, e axi lo senyor Rey trames los a dir, que puyt Linfant Manfre era mort, que de aqui auant tenguessen per cap, e per major Nalsono Fraderich. E aquells foren ne molt pagats, e tantost percassaren li muller, e donaren li per muller la filla de Micer Bonifaci de Verona, aqui era romas tot ço que Micer Bonifaci hauia: ço es la terça part dela ciutat, e dela vila, e dela illa de Negrepont: e be XIII. castells en la terra ferma el ducat de Tenes. E axi hach aquesta donzella per muller, qui fo filla daquest noble hom, qui fo lo pus saui, e lo pus cortes rich hom que creu que hanch naixques. E per la sua bonesa vos comptare lo bon Duch de Tenes quina honor li feu, e axi Nalsono Fraderich hach per muller aquesta gantil dona qui es de pare, e de mare dels nobles homens de sanch qui sien en Lombardia; e la mare qui fo muller de Micer Bonifaci, fo filla dels nobles homens dela Morea: e per la muller hach Micer Bonifaci la terça part de Negrepont. E daquesta dona hach Nalsono Fraderich infants asats, e es exida la millor dona, e la pus sauia que hanch fos en aquell pays: e segurament es de les pus belles Chrestianes del mon, que yo la viu en casa de son pare, que hauia estto a VII. anys, que en casa de Micer Bonifaci fom mesos ab lo senyor Infant, com fom presos. Ara

daqui auant vos jaquesch a parlar den Alfonso Fraderich, e dela companya: que de aqui auant nom entrametria dells a parlar, que depuys fuy vengut en Cathalunya, ells son tan lony, que a hurtes hauria a parlar de llur feyt: e yo no vull en aquest llibre metre mas ço que es vera veritat. E axi Deus los jaquesca be fer, e dir: que de llur feyt de aqui auant nom entrametria. Mas empero vull vos comptar la honor quel bon Duch de Tenes, qui lexa la terra al Compte de Brenda, feu en vn dia a Micer Bonifaci de Verona: e aço vull comptar per tal que Reys, e fills de Reys, e richs homens ne prenguen bo eximpli.

Capitol ccxliij. recompta qui sia estat Micer

*Bonifaci de Verona, e la sua dexendença: e com lo Duch de Tenes pres
caualleria del dit Micer Bonifaci de Verona, e li feu molt
gran do, e honor lo dia de sa caualleria.*

VERITAT es quel Duch de Tenes era hu dels nobles homens qui sien en Limperi de Romania apres Rey, e dels pus richs. E antiguamet fore dos frares fills del Duch de Braymon, qui passauen en oltra mar, per la sancta esgleya Romana ab gran caualleria, e ab molta altra gent, ab naus: e ren se recullits a Brandis, e a Vanecia: e linuern aconsiguils al port de Clarença, e llavors aquelles gents de aquell pays eren rebels ala esgleya. E aquests dos senyors trameteren missatgers al Papa, que si ell los donaua lo principat dela Morea que ells aquell hiuern lo conquerrien, que aytant poch se podien pus anar auant. E lo Papa otorgals ho ab gran goig, si que aquells dos germans conquistaren tot lo principat, e el ducat de Tenes: e lo major fo Princep de la Morea, e lo menor Duch de Tenes: e cascu hach sa terra franca, e quitia: e donaren a llurs cauallers castells, e casals, e lloch, axi que tota hora si pobla ren mil cauallers Francesos, que tots hi faeren venir llurs mullers, e llurs infants de França. E puyt tota hora aquells qui son estats apres dells prenen mullers del pus nobles barons de França: e axi per dre-
ta llinea son nobles homens e dalta sanch. E esdeuench se quel bon Duch de Tenes, com ja dauant vos he dit, que lexa la terra al Compte de Brenda, qui volch pendre caualleria, e feu manar corts per tota

sa terra: e mana quel dia de sanct Ioan de Iuny, tots quants homens honrrats hauia en son ducat fossen ala ciutat Destines, hon ell volia pendre caualleria, e axi mateix ho mana a Prelats, e tota altra bona gér. E puys feu cridar per tot Limperi, e per tot lo Dispotat, e per la Blaquia, que tot hom qui hi volgues esser que hi vengues a recebre dons e gracies dell. E axi fo manada cort be per VI. mesos abans ques faes. E es veritat quel senyor de Varona, qui es bona ciutat en Lombardia, hach tres fills, e la hu, ço es lo major, ell feu hereu de Verona, e aquell que venia apres arrea ab XXX. cauallers, e ab XXX. fills de cauallers, el trames ala Morea al ducat de Tenes. E aquell qui era Duch de Tenes, pare daquest Duch de qui ara vos parle, recebe lo molt volenterosament, e donali molt del seu, e feu lo gran rich hom, e li dona muller ab molt gran riquesa, e feu lo caualler, e hach de sa muller dos fills, e dos filles. E com los germans saberen que axi be li anaua, Micer Bonifaci dix a son frare, qui era lo menor, que ell volia anar a son frare ala Morea, e al frare major plachli, e ajudali daço que poch: e Micer Bonifaci no hauria mas vn castell que son pare li hauria lexat, e aquell venne perço que mills sapareyllas. E axi aparellas ab X. cauallers, e ab X. fills de cauallers, e pres caualleria de son frare lo major, perço que mes valia que fos caualler, que si anas escuder: que en aquelles parts no es honrrat negu fill de rich hom, entro que es caualler, e perço ell se feu caualler per ma de son germa. E axis parti de Lombardia, e recullis a Vanecia, e vench sen el ducat de Tenes: e com fo el ducat vench se dauant lo Duch quil recebe molt be, e troba que son frare era mort no hauria vn mes, e quen haurien romasos dos fills, e dos filles. E axi lo rich hom tench se per consumat, que ço de sos nabots no li profitaua res: que aquells qui eren tudors no li podien res donar, e axi podets entendre com se tench per defaretat de tot. E lo bon Duch de Tenes quil vae axi desconortat, conortal, e dix que no se smayas, que ell lo rebria de sa casa, e de son conseyll, ab tots aquells qui ab ell eren venguts: e axi lo rich hom fo recreat del tot, e lo Duch de Tenes feu li escriure racio bona, e bella per si, e per la companya. **Queus dire?** En aquesta vida vixque be VII. anys que hanch no fo nul hom en la cort del Duch qui pus asaltament se vestis com ell, e la companya, ne null anas arreat com ell feya. Axi q̄ tota aquella cort acoloraua. E lo Duch de Tenes prenia guany de son bon seny, e de son bon entoniment: si

be no sen feya res semblant, a daltra part trobaua en lo conseyll molt saui. Si quen aquella saho quel Duch hach manada sa propria carta cascu sesforça de fer vestits a si, e a la companya, per honor dela cort q̄ donassen a jutglars. **Queus dire?** Quel jorn dela cort vench, e en tota la cort no hach mills vestit negu, ne pus honrradament, que fo Micer Bonifaci, e la companya: e hach be C. brandons ab son senyal: a aço manlleua tot sobre la racio, que deuia abans venir. **Queus dire?** La festa comença molt gran. E com foren ala esgleya major hon lo Duch deuia pendre caualleria, Larquebisbe Destines deya la missa, e sobre el altar estegren les armes del Duch: e tot hom estech esperant quel Duch preses caualleria, e marauellarense quel Rey de França, e L'emperador hagren plet, e so tengren a gran honor, que dells volgues pendre Caualleria. E axi com tots estauen esperant, ell feu apellar Micer Bonifaci de Verona, e ell vench tantost, e dix li: Micer Bonifaci, seyts aqui prop Larquebisbe, be yo vull que vos me façatas caualler. E Micer Bonifaci dix li, a senyor que deys? Trets vos escarn de mi? Segurament, dix lo Duch, no: ans vull que axi sia. E Micer Bonifaci que vae que ab cor de atendre ho deya, acostas al altar al Arquebisbe, e aqui ell feu caualler lo Duch: e com lach feyt caualler, lo Duch dix dauant tuyt, Micer Bonifaci vsança es que tostemps donem aquells qui fan cauallers, als cauallers nouells qui fan. E yo vull fer tot lo contrari que vos mauets feyt caualler, perqueu vous do aci de present cincuenta milia sous de renda de torneses per tostemps daquest jorn auant, a vos, e als vostres, tots en castells, e en bons llochs, e en Francaou, affer totes vostres voluntats. E encara vos do per muller la filla de aytal Barro, qui es romana en mon poder, qui es dona dela terça part dela illa, e dela ciutat de Negrepont. E axi veus com lo areta en vn dia, e en vna hora, perque fo lo pus honrrat do, en vn dia, que gran temps a ningun Princep faes: e fo cosa noua, e estranya. E puys vixque Micer Bonifaci rich, e bast: e li lexa sa anima lo Duch com muri, el feu procurador del ducat, entro lo Compte de Brenda hi fo. E axi podets hauer entes de qui fo filla la muller de Nalfonso Fraderich. Ara vos lexare a parlar de tots los feyts de Romania, e tornar vos he a parlar del Senyor Rey Darago, e del senyor Rey de Mallorques, e del senyor Rey de Sicilia.

Capitol cclxv. com pau se tracta entre lo

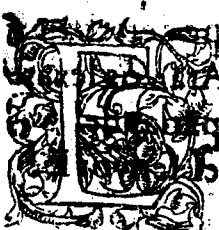
senyor Rey Darago, e lo Rey de Castella: ab conuinença quel fill major del Rey en Iacme Darago mulleras ab filla del Rey en Ferrando de Castella.

OM lo senyor Rey Darago hach lleuat lo regne de Murcia al Rey en Ferrando de Castella, e li hach feyta correr gran res de sa terra: el senyor Infant en P. de Castella, e daltres daquells de Castella vaeren que la guerra Darago nols era bona, e especialment don Anrich qui era molt antich, e saui, tractaren pau ab lo senyor Rey Darago: axi q̄ la pau se feu en aquesta manera, quel fill major del senyor Rey Darago, per nom Linfant en Iacme, deuia pendre per muller la filla del Rey en Ferrando tantost com fos de edat: e tantost la lliuraren al senyor Rey Darago qui la feu nudrir en Arago. E lo senyor Rey Darago rete lo regne de Murcia al Rey don Ferrando, saluant ço qui era de sa conquesta, quel senyor Rey en Iacme son auiliant donat en dot ab vna sua filla a dō Manuel, frare del Rey don Alfonso de Castella: e puys aquella dona murri fens Infants, e la terra hauia a tornar al senyor Rey Darago. E per la gran amistat quel senyor Rey en Iacme hauia ab lo Rey don Alfonso son gendre, e ab lo Infant don Manuel, e ara lo senyor Rey volch ho cobrar, e gran raho, e dret qui era: axi en estes paus recobra ho, e aço es Alacant, e Elx, e Alp, e Petrer, e Laualdella, e de Nouella, e la Mola, e Criuillen, e Fauanella, e Callosa, e Oriola, e Guardamar.

Capitol cclxvi. com entre lo senyor Rey Darago e lo Rey de Castella se tracta que de tot en tot anassen sobre lo Rey de Granada,

perço que hauia trencades les treues. E com lo Rey de Castella ana assatiar Algezira, e lo Rey Darago Almeria.

COM la pau hach fermada, lo senyor Rey Darago pensa, que pús que pau hauia ab totes gentes, que anas sobre Algezira, e lo Rey de Castella se dexa d'ell, e anas sobre lo Rey de Granada, q̄ li haia trencades treues, e lo Rey de Castella se dexa d'ell, perq̄ de tot entot sen bol véjar. E tracta ab lo Rey de Castella, q̄ de tot entot anassen sobre lo Rey de Granada: en esta manera, quel

quel Rey de Castella ab tot son poder anas assatiar Algezira Dalhadre, e lo senyor Rey Darago anas assatiar la ciutat de Almeria. E axi fo ordonat, e promes per cascu dels Reys, que aço se complis a dia cert: e que negu no degues abandonar la guerra; ne son setge, sens volentat del altre. E aço fo ordonat sauiament, perço que lo Rey de Granada hagues a fer dues parts dela sua gent. E axi se compli, quel Rey de Castella ana assatiar Algezira, e lo senyor Rey Darago Almeria, que es ciutat molt bona: e lo setge dura be LXI mesos, quel senyor Rey Darago tench, qui ab trabuchis, qui ab manganelis, e ab tots apareyllaments que a setge pertany: quel senyor Rey Darago hi vench apareyllat molt poderosament ab molts richs homens, e Barons de Cathalunya, e Darago. E entrels altres hi vench lo senyor Infant en Ferrando fill del senyor Rey de Mallorques molt ricament apareyllat; ab C. cauaylls armats, e ab molts homens da peu, e ab galees, e lenys qui aportauen los cauaylls, e viandes, e companyes, e trebuchs: quel senyor Rey de Mallorques volch que vengues al secors del senyor Rey Darago be arreat de tots punts, axi com aquell qui era hu dels millors cauallers del mon de sa persona: e parech ho be a tots los feyts quil vengren entremans el setge, quentye los altres feyts hi habh tres vegades faenes ab los Moros, que de tot hom se lleua caualleria Linfant en Ferrando.

Capitol cclxvij. com lo Rey de Castella menys

de sabuda del senyor Rey Darago lleua lo setge de Algezira, e lo senyor Rey Darago hach bataylla a Almeria ab los Sarrabins, e Linfant en Ferrando mata lo fill del Rey Godix Sarrabi: e com lo Rey de Granada prega de treua lo senyor Rey Darago.

VE vn jorn se deuench, la vespra de sanct Berthomeu, q̄ls Moros se foren tots aparellats quants nauia el regne de Granada contra lo senyor Rey Darago, en colpa del Rey de Castella qui lleua del setge que tenia, sens q̄ no hi feu res saber al senyor Rey Darago. E feu gran faylla lo Rey de Castella, cō al senyor Rey Darago nō feu a saber, q̄ll se lleuaua del setge: car mes a gran ventura lo senyor Rey Darago; qui fo soprat de tanta gent que li vench desus, de que ell nos sospiraua. E axi tot lo poder de Granada vench

vench la vespra de sanct Berthomeu sobre la host del senyor Rey Darago, e lo senyor Rey Darago com vae aquest poder tant gran, fo molt marauyllat: mas de res no sen esmaya. Mas ordona quel senyor Infant en Ferrando estigues ab la sua companya a la ciutat a vn lloch qui ha nom Lespero Dalmeria: per ço que si negu exia de la ciutat per ferir al setge mentre ells se combatien ab los Sarrahins, quel Senyor Infant ho defensas. E vull que sapiats que era lo pus estret partit que hi era, e per ço lo senyor Infant pres aquell lloch a guardar, que daltament no hi fora romas. *Queus dire?* Que com lo senyor Rey fo aparayllat ab tota la host, per ferir sobre la host dels Sarrahins, de dintre Dalmeria per Lespero per laygua dela mar entro ales cingles, exi vn fill del Rey de Godix ab be CCCC. homens a cauayll, e molta gent de peu: e el via fora se moch ales tendes del senyor Infant. E molt gint arreat ab sa companya ell exi ab tota sa caualleria molt ordonadamet: e com los Moros hagren passat Lespero, aquell del Rey Moro era bon caualler, e era hu dels bells cauallers del mon. E vench tot primer cridant ab latzegaya en la ma: Ani be ha Soltan, que als no li exia de la boca. E lo senyor Infant demana, que diu? e los torsimanyes qui li eren de prop, digueren li: senyor, ell diu que es fill de Rey. Dix lo senyor Infant, si fill de Rey es, e yo axi mateix so fill de Rey. E lo senyor Infant va brocar enuers ell, e abans que ell se pogues acostar hach morts de la sua ma mes de VI. cauallers, e hach rota la llança: e puy va metre ma a la espasa, e ab la espasa en la ma ell se feu fer lloch tant, entro que vench a aquell qui cridaua, que era fill de Rey: e aquell quel vae venir, e sabe que ell era Linfant, vench vers ell, e va li donar de la espasa tal colp, que lo quarto darrer del escut li gita en terra: e fo molt marauellos colp, e crida: Ani be, ha Soltan. E lo senyor Infant va li tal colp donar de la espasa pel cap, que entro les dens lo fene, e caech mort en terra. E tantost los Sarrahins foren desconfits, e qui sen poch tornar per Lespero salua la vida, e los altres muriren tots, e axi lo senyor Infant exi a cap de aquells dela ciutat. E demetre que aquell brugit del Spero se moch, los Moros de la host apareyllaren sen de ferir: e lo senyor Rey Darago volch brocar, mas en Guil. Dangle sola, e Nesbert de Mediona auallaren dels cauaylls, e prengueren lo per lo fre, e digueren li: Senyor, que sera? no sia per res, quen la dauantera ha ja qui hi ferran, e faran complidament al feyt. Si quel Senyor era tant volen-

volenteros de partir, que per poch no li esclataua lo cor. E dich vos que si no fos quell hauia aquests richs homes ab dalres honrrats per capdellar, ell nou sofferra, mas no podia als fer. E axi la dauantera feri en los Moros, si quels meteren en venço: e segurament que aquell dia hagrè perduda los Moros tota la caualleria, mas per lo dupte del setge que daltra part no hi venguessen, hach a romandre lencals: no per tant que aquell dia no hi muriren sens si de Moros, e de cauayll, e de peu: quel major feyt fo que hanch fos, e la major venço. Si que daquell dia auant los Moros duptaren axi los Chrestians, que nols gossauen estar dauant. *Queus dire?* Lo Senyor Rey sen torna ab tota sa gent ab gran goig, e ab gran alegre ales tendes hon trobaren quel Senyor Infant en Ferrando hach feyt darmes aytant com Roglan pogra hauer feyt, si lla fos. E lendema tengren bona festa del bencuyrat sanct Berthomeu Apostol. E com lo Rey de Granada hach vista la marauylla quel Senyor Rey Darago hach feyta, e les sues gents, tench se per perdut, que per res no podia pensar que tant gran esforç fos en ells, ne tanta de bontat. E axi hach los missatges que trames al senyor Rey Darago, e trames li a dir, que lo pregaua ques peris del setge, que linuern li venia desus: e que be vey a quell feya per tal get ço que feya, en q ell no trobaria neguna bontat: que per ço seren lleuats del setge Dalgezira los Castellans, per quell ab ses gents perdes la persona, que la conquesta no sesguardaua a ell: e axi que pregaua q li plaques hauer treues ab ell. E ell proferiali q tostemps li valdria de guerra contra tots los homens del mon, e encara que per amor dell alforria tots los catius Chrestians que tenia, que era vna gran cosa. E com lo senyor Rey hach entesa la missatgeria, apella son conseyll, e posals dauant ço que lo Rey de Granada li hauia trames a dir. E finalment hach de conseyll, que assenyalamet per tres rahons sen tornas en la terra: la primera raho, per linuern que li venia desus: altra: per la grã desconexença quels Castellans li hauien feyta: la terça, per los catius Chrestians que li retia, que era major cosa que si dues ciutats Dalmeria hauia preses. E axi fo acordat, e les treutes refermades. E axi lo Senyor Rey feu recullir tota la gent, ab tot ço del llur: e com foren recullits lo senyor Rey ab tota sa gent, e ab tot ço del llur, tornasen: qui per mar, qui per terra el regne de Valencia. E axi podets entendre lo senyor Rey Darago si es voleteros de crexer, e de multiplicar la sancta fe

catholica, com en aquella conquesta, qui sua no es, ana tenir setge: que fiats certs calscuns, que si el regne de Granada fos dela sua conquesta, grà temps hi que fora de Chrestians. E com aço fo feyt, lo senyor Rey Darago fo tornat a Valécia, e lo senyor Infant en Ferrado ab ses galees e ab la gent tornasen en Roseyllo al senyor Rey son pare quin hach grà goig com lo vac, e assenyalamént com tambe hi hach feytes ses faenes. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey Darago, e tornar vos he a parlar del senyor Rey de Sicilia.

Capitol ccxlvij. com en Rogero de Luria, fill

del Almirayll en Roger de Luria ab ajuda del senyor Rey Fraderich de Sicilia ana assatiar Gerba, qui era ab setge del Rey de Tunis: e com passant en Napolis muri: e resta la terra a son germa en Carlet.

VERITAT es quen aquell temps que el senyor Rey Darago ana a Almeria, lo senyor Rey de Sicilia no estech, de tot en pau, ans li esdeuench la paraula q diuen en Cathalunya. q a vegades no sab hom don ve a hom mal, ne treball. E axi esdeuench al senyor Rey de Sicilia qll estava en bona pau, e esdeuench li, que ell hach assats que fer, e daffayn: empero tot ço que li esdeuech pres ell a honor de Deu, e dela sancta fe catholica. Ara vos dire lo feyt. Veritat es que la illa de Gerba, axi com dauant hauets entes, tenia Lalmirayll en Roger de Luria: e com Lalmirayll fo mort, en Rogero son fill mantench la illa, e per colpa dofficials, la illa se reuella contra en Rogero. Si quen Rogero, ab la ajuda del Senyor Rey de Sicilia, qui hania fermada vna sua filla per muller, que hach de madona Sibilia de Solmela abans que hagues muller, ell sen ana a Gerba ab VI. galees, e ab molts lenys armats. E lo castell de Gerba estava assiat, que el Rey de Tunis hi hania trames lo Lahien en grà Moap de Tunis ab host de Chrestians, e de Sarrahins que hania lo castell assiat el treya ab quatre trebuchs, axi que tota hora lo tench assiat be VIII. mes. E com en Rogero fo vengut en Gerba ab les galees, lo Lahien ni hach por que nos mers el pas dela illa, qui es entre la terra ferma e la illa, vna que si ho foya, e li tolia aquell pas, que ls eren tots perduts: e axi llouas del setge, e cis de la illa, e tornasen a Tunis. E en Rogero que vac, que sen fo anat trames per los veylls dela terra, e reconcilians:

concilials: e castiga aquells qui colpa hauen. E es veritat que Gerba es vna illa poblada de bones gents de armes, e en la illa ha dues partides: la vna ha nom Miscona, e laltra Moabia. E aquestes partides son axi com Quelfs, e Gibilins son en Toscana, e en Lombardia. E axi mateix aquesta Miscona, e Moabia ha tant compres, que tota Africa en la terra ferma hi es, axi Alarps, com Moaps, com Barbres. E creu que dela vna part, e de laltra hi haja morts mes de C. milia persones per part: e el cap daquest bando es tostemps a Gerba, quen Gerba se comensa, e aqui se meten encara, e donen fauor, e ajuda, a tots aquells qui de llur bando son cascuna deles parts. E la casa de Bensimomen es cap en Gerba de Moabia, e son molt lleyals gents, e bones enuers los Chrestians. E com en Rogero hach reconciliada la illa, tornasen en Sicilia, q deuia complir son matrimoni: e lo Rey Robert citalo, que vingues a ell en Napolis, perço com en Calabria hauia en Rogero be XXIII castels. E axi ell ana en Napolis, e ha pres lo malautia, e muri: de que fo gran tala, que si hagues vixcut ell hagra be semblat Lalmirayll son pare. E romas la sua terra a son germa en Calet, qui era vn fadri de XII. anys fins a XIII. molt bo, e fau segons sos dies.

Capitol ccxlix. com los de Miscona ab alguns

de Moabia assatiaren lo castell de Gerba: e en Carlet ab ajuda del senyor Rey de Sicilia Fraderich anant a Gerba gita tota la caualleria, e a poch de temps muri: e com reuelats segona vegada lo senyor Rey trames en Jacme de Castellar, bon axi mateix muri.

COM los Sarrahins de Gerba faberen la mort den Rogero, e los maluats de Miscona, ab alguns maluats de Moabia, axi com la gabella del Duyques, reuelarense contra los Chrestians, e contra la casada de Bensimomen: si que meteren caualleria de Tunis en la illa, e assatiaren altra vegada lo castell. E en Carlet, ab ajuda del senyor Rey de Sicilia, e del Rey Robert, ab V. galees, e lenys ana a Gerba. E per aquella manera mateixa ell gita la caualleria de Tunis de tota la illa. E axi mateix ell reconcilia les gents de Miscona ab consell dela casa de Bensimomen, e hordona la illa, tornasen en Calabria hon hania ja quida madona Nangarina, Dentença sa mare. E no ana a lloch de temps, que axi mateix muri, e romas la terra a vn fill que hi hania romas fort poch: quen aquella saho no hania V. anys e hach

Alias Saurina.

hach nom Rogero de Luria axi com lo germa major: ço es a saber q̄ ell hauia nom Frances de fons: mas com lo germa fo mort al confermar li mudaren lo nom, qui hach nom Rogero de Luria. E com los maluats de Miscona saberen aço, reuelarense contra los Chrestians e contra aquells de Moabia. Si que la guerra comença entre ells, axi que no hi hauia caualleria estranya dela vna part, ne de l'altra: saluant quen Simon de Montoliu qui era Capita dela illa per en Rogero, ab aquells del castell, ajudaua a aquells de Moabia, per raho dela casa de Bensimomen. E estant axi la guerra, Micer Coral Lança del castell Menart, qui era tudor den Rogero en aquelles parts, pregaua lo senyor Rey de Sicilia, que li plagues, quen Iacme de Castellar, vn hom de mar bo, e espert, qui hauia armades quatre galees per entrar guanyar en Romania, quel faes girar a Gerba, e q̄ vesitats lo castell de Gerba, e hi donas tota aquella ajuda que pogues, e ala casa de Bensimomen arretal. E lo senyor Rey per amor de Micer Coral Lança, e perço que lo castell ne stigues pus fort, atorgali ho, e feu se venir en Iacme de Castellar, e manali que faes vna passada per Gerba, e confortas, e ajudas a aquells del castell: e puys que anas a guanyar, q̄ les galees ferén armades dells diners del senyor Rey. E en Iacme de Castellar pres comiat del senyor Rey, e anasen a Gerba: e com fo al castell meteren li lo cap entorn, que ab totes les galees senyera estesa, pensas danar ab aquells del castell, e ab partida de Chrestians, e ab aquells de Moabia, contra aquells de Miscona: axi que aquells de Moabia foren vençuts. Si quen Iacme de Castellar hi muri, e mes de D. Chrestians, de que fo gran tala, e grandany. E com aquells maluats de Miscona hagren hauda aquesta victoria, ja foren pus endiablats, e ab mes de suberbia, e mayorment hauia la follia en testa vn traydor de Miscona qui era llur cap, qui hauia nom Alef. Si que pus aquesta desconfita hagren feyta, pensaren tots de garrejar lo castell aquells de Miscona. Si que de tot en tot se volia aquell traydor de la illa apoderar.

Capitol ccl. cõ en Simon de Montoliu reques

los tudors den Rogero de ajuda, e madona Saurina Lapostolich, e la Rey Robert: los quales li digueren de no: e a defalliment daquests vench al senyor Rey de Sicilia Praderich, qui tramès Micer Pelegri de Paris ab XVIII. galees, hon fo desbaratar, e pres.

desbaratar, e pres.

Après

A P R E S com lo Senyor Rey de Sicilia hach sabuda la mort den Iacme de Castellar, e dels altres fo molt despagat, mas empero conortasen en tant com ells hauien feyt mes que nols era estat manat: quel senyor Rey nols mana, que dessemparassen les galees, es metessen dintre terra a combatre ab els. E a poch dies en Simon Montoliu qui vae quel feyt dela illa estaua mal, e majorment lo castell, e quels homens del castell demanauen paga, e ell no lals podia fer. Perço com dela illa no cullia res. E axi lexa en son lloch en Bort de Montoliu cosigirma feu, e ell vench en Calabria a Madona Saurina, e dix li el estament dela illa, e del castell, e regne: e ella, e Micer Coral Lança, qui era tudor den Rogero, que li ajudassen de moneda, o de gents. E Madona Saurina en aquell temps hauia ho mal apareyllat, ans era endeutada, e empaxada per larmada den Carlet que feu com ana a Gerba: e ella no cullia res de renda en Calabria, que tota la renda era assignada a pagar los torts, e ells deutes del Almirayll, e den Rogero. E axi trames al Papa que li aydas. E dix lin de no. E axi mateix al Rey Robert, que ahi tambe lin dix de no. E a defalliment daquests vench sen en Sicilia al senyor Rey, e demanali secors, e finalment lo senyor Rey per honor de Deus, e per restaurar les gents del castell qui eren tots Cathalans, ell sèmpara dela illa de Gerba: en esta manera que madona Saurina, e Micer Coral lança, e en Amigutxo de Luria qui eren tudors den Rogero, faeren al senyor Rey de Sicilia axi que li lliuraren lo castell, e tota la illa, e que tot ço que ell hi bestrauria hagues sobre la illa de Gerba, e dels Querquens: e queu posseys, e queu tingues axi com cosa sua propria, entro que fos pagat de tot ço que hi bestrauria: e que de tot ne fos senyor, e major. E daços faeren bones cartes, e li manaren lliurar lo castell Gerba, e la torra dels Querquens an Simon de Montoliu quiu tenia, que era en aquell lloch present. E lo dit en Simon feu ne sagrament, e homenatge al senyor Rey, quell li retria tota hora que li ho manas: ço es a saber la illa, e lo castell de Gerba, e la torra dels Querquens. E com aço fo feyt lo senyor Rey feu armar XVIII. galees, e mes li C. homens acauayll Cathalans de bona gent, e be M.D. homens de peu de nostra gent, axi que anaren molt apoderadament. E dona per Capita daquella gent Micer Pelegri de Paris, vn cauayller de Sicilia, e de Macina: e li feu lliurar tanta de moneda ques poguessen quitar los

homens del castell, e de la torra daço que ells era degut: e axi presseren comiat del senyor Rey, e presseren terra ala illa de Gerba en vn lloch qui ha nom la illa del Almirayll, qui es entro a V. milles lluny del castell. E axi com ells degren venir al castell per refrescar la gent, e los cauaylls dos, o tres jorns, ells se meteren mal ordonats a entrar per la illa, que viates les fo que tota Barbaria nols gofas estar dauat: com segurament, si capdellats anassen, ja de V. tants de gentes quen la illa no hauia, nols calegra tembre: mas per mala ordonacio qui entrells era, anaren descapdellats: e los Sarrahins de la illa, axi Miscona, com Moabia foren sen anats, saluant los veylls de la casa den Bensimomen, quis foren mesos al castell. E axi com los Sarrahins vaeren venir enuers ells los Chrestians sens neguna ordonacio, anaren ferir en los primers: Queus dire? Que tantost los desbarataren, e eren be XXV. milles lluny del castell. Queus dire? Que Micer Pelegri fo pres, e de tots los homens Chrestians de cauayll non escaparen mas XXVIII. e los altres muriren tots: e dels homens de peu, entre Llatins, e Cathalans hi muriren mes de dos milla, e D. e axi foren tots desbaratats. E llavors los maluats de Miscona apoderaren sen de la illa, que aquell Alef se feu senyor de tots. E trames a Tunis, e lo Rey de Tunis trames li C. C. C. homens de cauayll Sarrahins: e axi assatiaren lo castell, que vn gat no pogra exir, que nos fos pres. E Micer Pelegri rescatas dels diners que hauia aportats pera los homens del castell. E axi les galees tornaren sen desbaratades en Sicilia, hon hach gran dol, e gran dolor com ho saberen: e lo Senyor Rey sobre tot, e Micer Pelegri, e los altres XXV. III. de cauall qui eren escapats de la batalla roman gueren el castell. E si hanch vates gentes qui mal sauingues sen ab altres, ells ho faeren ab aquells del castell que tots jorns estauen en punt de pecejar sen, e aço es deuenia per les mullers, e amigues daquells del castell.

Capitol cclj. com en Simon de Muntoliu clama merce al senyor Rey de Sicilia Fraderich: que ell faes rebre lo castell de Gerba, e la torra dels Querquens aqui li plagues: e com ell se

yo Rey offeri a mi R. Muntaner ha enqueste de Gerba, en aparell per conguerir la. E en

EN Simon de Muntoliu tornasen en Sicilia al senyor Rey clamar merce, que ell faes rebre lo castell, e la torra dels Querquens a qui li plagues: e que hi trametes paga. E lo senyor Rey bonament no troba qui la volgues hauer; e encara vos dich que uo trobara lo senyor Rey que galea, ne en leny qui anas a Gerba volgues pujar. Meus en quin partit era. E es veritat que yo en R. Muntaner, en aquella faho venguí en Sicilia de Romania, e demani llicencia al senyor Rey de Sicilia, que yo pogues anar en les parts de Cathalunya a pendre ma muller que hauia affermada fadrina en la ciutat de Valencia be hauia X. anys, e lo senyor Rey dix me que li pleya. E axi fiu armar vna galea de cent rems que yo hauia, que era mia: e lo Senyor Rey manam que com lauria armada la galiota, que anas a ell a Montalba vn lloch qui es la muntanya XIII. llegues lluny de Mesina hon ell estaua destiu: e aço era en Juliol, quell volia trametre joyes a madona la Regina Darago, e als Infants: e volia que yo ls ho portats. E yo dix li que era apareyllat de fer go quell manas, e en aquella faho era lo senyor Rey e madona la Regina sobre Almeria: axi fiu armar mon leny per venir en Cathalunya, e compri tot ço que mester me feu per fer les noces: e com totes coses hagui apareyllades a Macina, e la galiota armada, yo ane a Montalba al senyor Rey: per pendre comiat dell. E com fuy a Montalba, lo senyor Rey sach feyt venir en Simon de Muntoliu e lendenya que fuy vengut, lo senyor Rey me feu venir en lo palau dauant ell: e aqui fo lo Compte Manfre de Claramunt, e Micer Damia de Palasi, e Micer Horigo Roço, e molts daltres richs homens de la illa, e molts cauallers Cathalans, e Aragonesos, e moltes altres bones gentes: axi que tota vegada hauia en aquell palau C. bons homens de gran compte, e molta altra gent. Si que com yo fuy vengut: dauant lo senyor Rey, e ell me dix: en Muntaner, vos sabets lo gran dan, e el gran greuge, e desonor que nos hauem presa en la illa de Gerba, e vans molt lo cor que nos ne puscam hauer venjança: perque nos hauiem possat en nostre cor, que nos no hauem negu en nostre regne, qui ab la ajuda de Deus, nos hi pusca tant bon conselly donar com vos per moltes rahons: e assenyaladament perço com vos hauets mes vilt, e dyt en guerres que hom que sia en nostra terra, e daltre part, que hauets senyorejada gent darmes honch de temps, e sabets com fan a comportar. E daltre part que sabets Sarrahinesch, perque podets

menys de Torfanans fer vostres afers, axi en estes com en les altres
guiles en la illa de Gerba: e moltes d'altres bones rasons que ha en
vos. Perque tolos volen, nos pregam que aramen, que vos haurets de fer
Capitula de la illa de Gerba; e dels Querquens: que prenats ab bon
cor, e ab bona voluntat. Nos prometem vos, que si Deus
vos traia honra daquesta guerra, que nos vos farem pus honrada-
ment anaren Catalunya a cumplir vostre matrimoni, que araulo fa-
riets: e axi pregam vos, que per res no us en digats de nos. E yo, que viu
quel senyor Rey hauiatant gran fo emm en en aquestes afers, vaig me
senyar, e anem agenollardanant ell, e fedi moltes gracies de be que
a ell pleys hauei dit de mi: e encara de la fe que hauiat, que yo fos tal
quen tant y sans afers yo sabes donar recaptre. El otorguei tot ço que ell
manas en aquestes afers, e en tots altres: e ane li befar la mia, e la lin be-
faren molts richs homens, e cauallers per mi. E com yo lo hi hagui
otorgat, ell apella an Simon de Montoliu, e manali dauant tust que
li rees to castell de Gerba, e la torra dels Querquens, e que per ell ho
del luras a mi que daço en conuencio ne faces sagrament, e homenat-
ge que ho tenia per mi, e que xrs temps anas ab mi a Gerba, e als Quer-
quens: e que mo retets: e axi iura, e promes, e an feu homenatge. E
tantost lo senyor Rey feu me fer les cartes, e donam aytant de poder
cont a si mateix: axi que nos reuenc h'apellacio negligia, em doni po-
der que yo pogues fer donatius perpetuals; e soldar quals gents yo
volgues, e fer guerres, e paus ab tots aquells que am plagues. Que us
en dire? Que ab tot poder me trames. E yo dix li, senyor, mes haurets
a fer, que vos per vostra carta farets manament al tresorer, e al Mestre
Portola, e a tots los oficials, e a tots los altres oficials vostres que son
en la Espana de fora, que tot quant yo demanare per mes lletres me sia
trames: e axi diners, com vitoaylles, com totes altres coses que mester
me facen. E que ades de present manets, fer carregar vna nau de for-
ment, e de farina, e vna altra de ciuadas, e de llegums, e de formatges: e
vna altra de vi, e que ades de present ne vagen. E lo senyor Rey mana
que hi tantost fos feyt, que yo li dix, senyor yo heertes que en la illa
de Gerba ha gran fam, o manua de viandes: e en tota la sua en contra-
da, e en d'altres ferme arretah. Perque ab les viandes fare combatre los
vns ab los altres: si quel senyor Rey entes que yo deya be, perque ell
me basta de totes coses: mill que hanch senyor bastas vassayll, que
hanch

hanch res nom falli. E axi pris comiat dell, e anemen a Masina: e com
yo fuy a Masina, yom cuyde tantost partir. E cascuns daquells Llatins
quim deuien seguir pensaren me de tornar tantost los diners que ha-
uien presos: que digueré que ell no volien anar murir a Gerba, si que
llurs mares, e llurs mullers me venien plorant, que per amor de Deus
cobras mos diners, que cascuna sen planyia que hi hauia perdut pare,
o germa, o marit. E axi hagui a recobrar mos diners de tots, e hagui a
cordar de nou de Cathalans.

Capitol cclij. com yo R. Muntaner fui a Gerba

*per Capita, e rebi lo castell, e homenatge de tots quants ni eren, e com tres vegades
citi als de Miscona, e Alef capllur, els desafibi, els mis en vn canto
dela illa hon bach entrells tant gran fam que deles ferra
dures deles palmeres feyen pa.*

A PRES com hagui armat, yom parti de Masina, e en Simon
de montoliu ab vn altre seu leny armat ab mi en temps: e a
poch de temps nos fom en la illa de Gerba. E com fom al
castell trobam que en aquella hora eren dauant lo castell,
que hi hauien corregut be CCCC. homens da cauayll de Moros del
Rey de Tunis: e tots los Moros dela illa, e trobam que la porta del ca-
stell estaua tancada. E tantost pressem terra al castell, e entram dins: e
promet vos que yo trobe axi gran guerra de dins, com de fora: ço es a
saber entre cauallers, e escuders qui eren escapats dela desconfita, e els
homens del castell. E abans que yom mogues de res, yo rebi lo castell,
e homenatge de tots quants hi eren: e puys done vna carta del senyor
Rey a Micer Pelegri de Pati, e als altres cauallers, e escuders: en que lo
senyor Rey los mana que tantost me faessen homenatge cascuns de
boca, e de mans: e que guardassen la mia persona, axi com farien la sua:
e axi ells tantost compliren lo manament del senyor Rey. E com tot
aço hagui feyt qui per grat, qui per força, yo mis bona pau entre tots:
e guarde que de aqui auant negu pogues fer enuig a laltre, ne de fem-
bra, ne de altres coses. E com aço hagui feyt a cascu yo doni paga, e a-
coriment: e entre tant lo senyor Rey mach trameses les tres naus car-
regades, axi com yo hauia hordonat. E tantost com yo hagui les naus,
yo tramis lo meu leny armat a Capis, hon eren tots los veylls dela ca-

sa de Bensimomen, en vn castell de vn Alarp amich llur, qui es gran senyor en aquell pays, per nom Iacob Benatia. E tantost com ells hagren haudes les cartes quel senyor Rey los trametia, e la mia lletra, muntaren el meu leny, e vengren a mi. E dementre quel leny anaua a ells, yo fo ficar pals dauant lo castell entro a vna ballestada luny: e ordone que daquells pals en auant, en pena de traycio nul hom no passas per neguna raho, menys de ma volentat. E ordone tots los de dins, vn escudat ab vn ballester que exissen a torneig, que dues vegades lo dia nauiem cascun jorn. E nos erem entro a XXX. cauaylls armats, e entro a quinze alforrats el castell, e axi començam nos a defendre be, e ordonadament. Si que tota hora nos trobauem defora, empero yo entretant cite los vells dela illa de Gerba, de part del Senyor Rey de Sicilia, que vinguessen a mi, e tramis cartes a cascu, quel senyor Rey los trametia que obehissen mi, axi com la sua propria persona, en totes coses. E tots los veylls de Moabia vengren a mi: axi aquells qui eren fora de la illa, com aquells qui eren en la illa: e a cascu yo perdoni tot ço que hauer feyt, e tantost fu fer vn vayll ab mur defora lo castell de pedra, e de terra: e dins aquell vayll, e aquest mur yo fu fer moltes cases de rales, e destores, e de rama: e tots aquells de Moabia, de boys ab llurs mullers, e ab llurs infants venien a mi. E yo tantost donaua racio de farina, e de llegums, e de formatges quen venien m'le aban donadament: e axi mateix tramis a dir al traydor ço es Alef qui era cap de Miscona, que vingues a mi: e hanch nou volch fer, mas vengren a mi dos veylls de Miscona: mas les llurs gents nos volgren partir dels altres, e d'aquests dos fo la hu Amar be Buceyt, e laltre Barquet. Queus dire? Que no ana a vn mes que yo fuy a Gerba, que tota hora hab du mon poder trescents homens de Moabia ab llurs mullers, e ab llurs infants. E com tot aço fo feyt, yo cite tres vegades lo dit Alef, e aquells de Miscona auans que ningun mal los faes: e ells no volgren venir a marce: e com los hagui citats tres vegades, e no volgren venir a marce, desafiels, e mis en la illa CC. homens a cauayll de Alarps tots bons cauallers, qui eren amichs dela casa de Bensimomen, e eren dela part de Moabia. E a cascu yo done vn besant lo jorn, qui val tres sous quatre diners Barceloneses, e ciuada, e racio de farina, e de llegums, e de formatges. E com aço fo feyt, e els CC. cauallers hagui dins la illa ab aquells de Moabia, yo pense a fer caualcades sobre ells: axi que de

nuyt los saltejauem en cascu lloch. Queus dire? Que catorze mesos dura aquesta guerra, que tots dies nos trobauem vna vegada lo jorn. E la marce de Deus, dins aquells XIII. mesos hagé dells mes de DCC. persones darmes, entre morts, e presos, els desconfim dues vegades, o tres, e hauer ells be CCC. homens a cauayll. Queus dire? Que ala fi a vn canto dela illa los fem reconar, e hach entrells gran fam: que de les ferradures deles palmeres feyen pa.

Capitol cclij. com Alef exi dela illa, e replega

be VIII. milia homens da cauayll, e quatorze barques ab que foren desconfits los Chrestians del pas: e com yo R. Muntaner mon cors feri en ells, els vaig vendre, e guanyar XVII. barques, e hagui lo pas.

EVN jorn lo dit Alef dona a entendre a les gents de Miscona que ell yria per secors, e exis dela illa, e anasen a Selim be Margan: e Iacob Benatia e daltres Alarps, e donals a entendre que si venien en la illa quens porien tots hauer. Si que foren be vuyt milia homens de cauall qui vengren entro al pas, e aquí yo tenia dos lenys armats, e quatre barques, de que eren caps en Ramon Godá, e en Berenguer Despingals, als quals yo hauia lliurat lo pas a guardar. E com los Alarps foren lla, digueren a Alef, com porien ells entrar. E ell respost, que ell hauria tost desbaratats aquells del pas, e que puys porien entrar. Queus dire? Que ell hach quatorze barques, e aquella nuit feri els Chrestians: e a alba del dia los Chrestians foren axi soptats que pé faren de fugir, e axi lleuaren se del pas. E puys dix a Selim ben Margan, e als altres, que pensassen de venir, e de entrar en la illa. E ells digeren, que abans veurien yo que faria, com aço sabria, que com fossen dins, e yo los tolia lo pas, que ells serien perduts per la poca vianda que hauerien: e axi no volgren entrar aquell jorn. E tantost los nostres vengren al castell axi desbaratats, e yo fuy tant fello que per poch no penje los comits: e tantost comane lo castell a Micer Simon de Vayllguarnera, e lexel en mon lloch, e munte en vn dels lenys qui era be de vuytanta rems, e menemen los altres ab mi, e dos barques armades mes: e en aquell dia yo fuy al pas. E lendema Selim ben Margan, e los altres digueren a Alef: quens foren feyts si en la illa fossen, tuyts agres cati-

uats? e dix Alef, si vous lleu aquestes del pas altra vegada, entrariets? e ells respongueren que hoch segurament. Si que arma XXI. barca, e venchi enuers nos: e yo fiu darrera lo meu leny estar tots los altres. E axi com vengren, e foren prop de mi, yo vaig ferir el mig dells, en tal manera que be VII. deles barques mis a fons: e vaig me carregar sobrells: e penssam de ferir deça, e della ab los altres lenys, e barques qui tantost ferien en terra. Queus dire? Que de XXI. barca qui eren, non escaparen mas quatre, en que fugi en terra lo dit Alef: ço es a saber en la illa, que aqui era la sua companya, e en la terra ferma eré los Alarps: e axi no gofá fugir lla hon los Alarps eren, que tot lagren pecejat. E en aquell dia matam mes de CC. Moros, en haguem XVII. barques. E daquella hora avant la terra fo guanyada per nos, que tots se tengren per morts, e haguem guanyat lo pas: que daqui avant no podia entrar, ne exir negu, menys de ma voluntat. E Selim ben Margan, e Iacob Benatia, e los altres que hagren vist aço, lleuàren les mans a Deus, com en la illa no eren entrats: e trameteren me vn hom nadant, q̄ sim pleya que vingues parlar ab ells en terra sobre la lur fe, e que ells muntarien en lo leny a mi. E yo ane a ells, e aualle en terra, hon me feren molta donor, em donaren de lurs joyes: e puys me pregaren quen levas exir C. homens de cauayll que hauia ab Malef en la illa, qui eren parents, e vassaylls de Selim ben Margan, e atre tant de Iacob Benatia. E yo fiu men molt tenir a pregar, e volgrá hauer donades de part dels senyors V. milia vnces, e que ya fossen de fora, e axi a la fi yo los ho atorgue, faent semblant quem sabia greu, e mis los ho en gran seruey. Axi que yols dix, que yo ab les mies barques los ne giraria, e que hi volia esser en persona, e quem lliuras dos cauallers, e Iacob Benatia altres dos, quels contgüessen, e ques guardassen que altres hon tragüessen mas aquells llurs: e ells faeren me moltes gracies. E com aço fo otorgat, vengren apres daltres caps que hi hauia, qui men demanaren, qui deu, qui X. X. e yo non volia res otorgar: e tuyt jahen me als peus, que major presia hauia de befar la ma, que si fos Rey qui entras en terra nouellament. E axi mateix ala fi otorguelsho a tots. Queus dire? Que a prometre me hagren tots los caps, que nul temps per neguna raho contrari non vingüessen ells, ne llurs gents, en faem cartes, em prometeren, em juraren a valer ab tot llur poder contra totes les gents del mó. E daço feu Selim ben Margan, e Iacob Benatia, e Abdelabenbebet, e

en ben Marquen, e els altres caps sagrament, e homenatge. Queus dire? Que com aço fo feyt, e fermat tots los CCCC. homens a cauayll, qui eren de la part de Miscona ab Nalef exiren de la illa dauant mi.

Capitol ccliiij. com tots los de Miscona ab en

Alef, se volgren retre a mi en R. Muntaner: e com lo senyor Rey de Sicilia trames Micer Coral Llança ab XX. galees per raho que hi prengüessem venjança de tuyt, en fo donada la dauantera a mi en R. Muntaner.

COM aço fo feyt, yom parti dells ab gran pau, e ab grá amor, e llexe lo pas be guardat: e yo tornemen al castell que tengui lo feyt per guanyat, com se fo. E com fuy al castell yo hagi mis fatge daquells de Miscona, e den Alef, ques retrien a mi. E yo sens sabuda del senyor Rey nols volgui perdonar, e tramis ne vna barca armada al senyor Rey Fraderich, que volia quen faes, que tots eren morts, e perduts, si ell se volia: e que ara era hora, si venjança volia pédre. Queus dire? Lo senyor Rey hach son consellyll, que per res a marce nols preses, que gran defonor li seria, que non presé venjança del dan que li hauien donat. E axi arma XX. galees, e trames micer Coral Llança de Castellmenart ab CC. caualls armats de bona gent a Gerba, ab dos milia homens de peu, meyns daquells de les galees, e trames me a dir per la barca, que yo li hauia tramesa, que per res a marce nols prengues: ans si de fam murien, que quaix res non sabes, quels faes fer ajuda de vianda als Sarrahins qui ab mi eren. E aço mana ell perço que per fam no sen exis negu de nuyt nadant: e axiu cumpli có lo senyor Rey mana. E nos del castell qui sabem, quel senyor Rey nos trametia micer Coral Llança ab aquella gent, trameterem al senyor Rey vn missatger ab vna barca armada, en quel pregam que nos haguésem la dauantera a la bataylla, puys la fam nauiem soffert be vn any, e mig: e que conexien los Moros qui eren. E axi lo senyor Rey atorgalans. E com yo sabí que micer Coral Llança era appareyllat ab tota aquella bona gent de venir, yo pagui los CC. homens d'auayll Dalarps qui ab mi hauien estat en la guerra (que molt lleyalmét

mau ien feruit, si hanch per negun temps cauallers feruiren lleyalment lur senyor) de tot quat yols deuia, e a cascu done de gracia vianda que sen portaren per quinze jorns, e vianda per llurs cauaylls: e a cascu done vna aljuba de drap de llana, e altra de lli: e a tot los caps vna aljuba de preset bermeyll, e altra de xalo. E fiu los poslar en terra ferma, e axi anaren sen pagats de mi, en tal manera quem perferiré valença contra tots los homens del mon. E yo perço giten los Alarps, quels homens de Miscona sen tenguessen per pus segurs: e yo que hauia manat que nul hom nols faes damnatge. Si que a poch de dies Micer Coral Lancha ab tota aquilla companya bona vench a Gerba, e pres terra al castell: e aqui auallren los cauaylls: e los cauaylls hauien tant gran paor dels camells, que de tot seny exien, com los veyen, si que hagren dacord, q̄ entre dos camells metessen vn cauayll a menjar prop dells: si que fo lo major trebayll del mon. Empero axi samanfaren entrells en tal manera que ab ells ensemps menjauen. Queus dire? Que XIII. jorns faem axi repollar los cauaylls, e la gent. E dins aquells treze jorns lo traydor Nalef vench se metre en poder da Micer Coral, qui li promes que nol mataria: e que li faria preso honrrada, quel dit Alef era fals, e mestre: e tench tot son feyt per perdut, e volch se abans metre en la preso del senyor Rey, que si vengues en ma de nosaltres del castell, que be sabia q̄ ab nos ell nos podia restaurar.

Capitol cclv. com hagrē bataylla ab los Moros

de Miscona, els vencem, e prenguem dotze milia persones preses entre fombres, e infants: e com lo senyor Rey Fraderich de Sicilia de gracia especial me dona la illa, e els Querquens a tres anys.

AXI la vespra dela Assencio nos moguem del castell, e aquell jorn anamnos a tendar prop dells a mija llegua, e el mati anam nosen dauant ells, e trobam los molt be hordonats dela bataylla: e foren tota hora be X. milia homens de peu darmes bons, e entro a XXII. homens de cauayll, e no pus: e hagren mesos los homens veylls, e les fombres, e los infants en vn bell casar hanch qui en aquell lloch era: e axi foren se mesos los homens darmes tots en esquerra ab lo genoll fermat en terra tots adargats. E nos no hauem volgut que dels nostres

nostres Moros, ço es a saber dela nostra part, hi hagues negu: e axi fom nos da cauayll entro a CCXX. cauaylls armats, e trenta alforrats, e entro a mil homens de peu de Cathalans: que laltra gent era en les galees a guardar lo pas. E nos hauiem hordonat, que com seriem dauant ells, que com la primera trompeta tocaria, que tot hom preses armes: e ala segona trompeta, que tot hom fos apareyllat de ferir. E com les trompetes, e les nacres tocarien, que pensassen de ferir tots, da cauayll, e de peu: e haguem mes la pahonada nostra a la banda dreita, e ala sinistra estegren tots aquells da cauayll. Queus dire? Que com los dos senyals foren feyts, e los Moros conegren que ala terça deuien ferir, cuytaren, e varen se llevar ensemps, e van ferir ala nostra pahonada, en tal manera quels metien en derróca, e nos qui erem ala deuantera ferim entrells, que hanch no pogrem esperar lo terç senyal, perço com veyem que tota la nostra pahonada se perdia, sino ferissem: e axi ferim en tal manera, que en mig dells fom. E apres Micer Coral, e tots les altres van ferir, que hanch lo terç senyal no pogren fer: e aqui fom tots mesclats, que james no vaes tant mortal gent com ells eren. Queus dire? Que en veritat no pogra hom trobar en ells nul hom, que no volgues murir: que axi sabandonauen entre nos, com fa vn senglar entre aquells qui fatar lo volen, com se veu ala mort. Queus dire? Que la batalla durá de mija terçia entro ala hora de nona: e axi ala si muriren tots, que hanch hi non escapa qui en aquell camp fos, que tots nō muriren. E tota hora nos mataren be LX. cauaylls, e nis en nafren a mort be LX. daltre part, e hi hach mes de CCC. homens nafrats dels Chrestians, e la marce de Deus non muriren pus de XVII. E com tots los Moros foren morts, anam nos en tal Alcacer, e combatem lo: e ala si prenguem los, e muri tot hom qui fos de XL. anys en sis, e catiuam entre fombres, e infants de dotze milia persones: e puys lleuam lo camp, e tothom hi guanya, e hi feu son pro. E puys tornam nosen al castell ab gran goig, e ab gran alegre, e Micer Coral ab tota sa gent, qui ab ell eren venguts: e encara ab tots aquells cauallers, e fills de cauallers qui eren a Gerba qui escaparen dela bataylla, de Micer Pelegri tornaren sen en Sicilia sans, e alegres, e menaren sen tots los Gatius, e Gatiues. E yo romanqui Capita dela illa axi com era dabans, tant solament ab aquells, qui eren tenguts del castell, e pense de poblar la illa ab aquells de Moa bia

bia, en tal manera, que dins aquell any fo axi be poblada com hanch fo: e estauem tuyt en bona pau, si quel senyor Rey nach axi bona renda tots anys, com hanch per nengun temps nexi. E axi veus la honor que Deus no feu al Senyor Rey, que hach feyta venjança de ço que feyt li hadiem, de que tostemps los Chrestians ne seran mes temuts, e amats: en aquelles parts, e pus duptats: quen aço aporte yo Gerba, e axi es encara, que vn foil Chrestia sen amenata XXX. o quaranta Sarrahins presos en vna corda, que no trobara qui li diga que mal fa. Perque lo senyor Rey la sua marce hach entes per Micer Coral, e per los altres ço que yo hauia feyt en Gerba, e de gracia special donam la illa de Gerba, e dels Querquens a tres anys, ab tots drets, e esdeueniments, e quen pogues fer aquells tres anys axi com de cosa mia: axi empero, que yo del meu guarda lo castell, e la illa, e que anas pendre ma muller que be li membra com a bon senyor la promissio que ell maüia feyta. E sobre aço yo jaqui a mon cosí a Gerba: en Ioan Muntaner, e als Querquens altre cosí germa meu, per nom en G. Sestabreques: e vinch men en Sicilia, e arnie vna galea. E de Sicilia ab gracia del senyor ab bon priuilegi quem hach feyt de la dita gracia; anemen en lo regne de Valencia, e pres terra en la ciutat de Mallorca, hon trobe lo Senyor Rey en Iacme de Mallorca, e lo Senyor Infant en Ferrando: e si hanch nul hom pres gran honor de senyors, si fiu yo dells em donaren daço del llur, la llur marce. E sobre tot ne feu gran festa lo senyor Infant en Ferrando, que nos sabia ques faes tant gran goig hauia com me veyá. Si quel senyor Rey son pare dix moltes vegades, que yo era persona que ell deuia mes amar apres dell, que hom qui fos el mon. Si quel senyor Rey son pare meu feu moltes gracies, e molts plaers. Axi anemen a Valencia, e ane pendre ma muller, que no hi estich mas de XXXII. jornas: e puyt recullí la en la galea, e girem a Mallorca, e trobe quel senyor Rey de Mallorca fo mort: que lendema que yom parti cahech en malautia, don muri: Deus haja la sua anima per la sua marce, e li perdo axi com a bon Senyor, e dreturer quell era. E axi mateix trobe aqui lo Senyor Rey en Sanxo, a qui hach lextat lo regne son pare, e vincial al senyor Infant en Ferrando: si lo dit senyor Rey en Sanxo muria: lens Infants e axi mateix trobe lo senyor Infant en Ferrando: e si hanch me fo feyta honor per lo senyor Rey llur pare, molt major me fo feyta a mi, e a ma muller

per

per lo senyor Rey en Sanxo: si quel senyor Infant en Ferrando, la sua marce trames moltes joyes a ma muller. E lo senyor Rey de Mallorca me trames ala galea L. X. cests, de pa, e molt vi, e formatges, e tres bous, e XX. moltons, e moltes gallines: si que hanch nul hom tan foil com yo nos poch tant lloar de tant alts senyors com yo fiu dells: e axi mateix lo senyor Infant en Ferrando, trames me ala galea tot larnes d'armes que hauia de son cors, e moltes d'altres coses. E axi partim dells ab llur gracia, e lo senyor Infant en Ferrando lluram dos falcons monians gruecs, qui eren estats del Senyor Rey son pare, que trames per mi al senyor Rey de Sicilia. E anemen a Menorca, e tantost com fiu a Maho ja hi hach missatge del senyor Rey de Mallorca, que de part sua, si mi giraua me fos donat gran refrescament: e si hanch ho mana be ho compliren sos oficials. E axi partim de Maho fuy en Sicilia, e pres terra a Trapena, e a Trapena yo pose ma muller, e ab la galea anemen a Masina, e trobe quel senyor Rey era a Montalba e vn lloch que ell esta volenters destiu: e aço era en Juliol, e yo ane lla, e done los dos falcons al Senyor Rey quel Senyor Infant en Ferrando li trameria: e li compte les noues que yo sabia dels senyors de ço de ponent. E puyt pris comiat dell, e la sua marce donam del feu, em feu molta donor: e ab la sua gracia anemen ab la galea A trapena, e ab dos barques armades que yo hagui comprades a Masina, e lleue ma muller, e anemen a Gerba hon fo feyta gran festa a mi, e a ma muller. E tantost donaren de joyes a mi, e a ma muller dos mil peñants: e aquells dels Querquens axi mateix de llur poder me trameren llur present. E axi ab la gracia de Deus estiguem en bona pau alegres, e pagats en lo castell de Gerba tots aquells tres anys quel Senyor Rey maüia dats. Mas apres comptar vos he en qual affany, e trebayll torna la illa de Sicilia, e tots aquells qui del senyor Rey eren: Araus laxare a parlar dela illa, e tornare a parlar dels affers qui creixqueren al senyor Rey de Sicilia, que nous vull comptar res de molt affers que a mi esdeuengren en Barbaria, perço com negu no deu parlar de lo que yo nos parlaré de res dels affers que a mi esdeuengren: e si yo no guessem, sino fossen feyts qui esdeuengren: e si yo no guessem per senyor

Capitol

Capitol cclvj. com torna la guerra del senyor

Rey de Sicilia, e del Rey Robert. e com passa lo senyor Rey de Sicilia en Calabria, e pres castells, e viles.

CM tot aço fo passat, no a llonch de temps, que les paus, e treues que eren entrel Rey Fraderich, e lo Rey Robert se romperen en gran colpa del Rey Robert. Si quel Rey Robert sapareylla de passar en Sicilia. E lo senyor Rey Fraderich qui sabe aço, e vey a que galees del Rey Robert li hauien trencades les Tonayres, e presos lenys de Sicilia: passa en Calabria, e pres per força la ciutat de Regol, e el castell de sancta Agata e el castell de Colana, e la Mota, e Silo, e Labaynare, e daltres llochs, e en axi lo Rey Robert pensa de fer tot son apareyllament de passar en Sicilia.

Capitol cclvij. com Linfant en Ferrando de

Mallorques passa en Sicilia segona vegada, e la honor que li fo feyta: e com en Berenguer de Sarria estigue ab la companya a Palerm, e en Dalmau de Castellnou passa en Calabria per Capita, e pensa de garrejar.

LO senyor Infant en Ferrando, fill del senyor Rey de Mallorques, qui sabe que son cunyat lo Rey Robert sapareyllaua de passar en Sicilia, apareyllas ab bona còpanya e anafen en Sicilia: de q lo Rey Fraderich hach gran plaer com lo vae, perço com no lauia vist despus que passa en Romania per ell. E axi feu li tal aculliment, com pare poch fer a fill, e li dona la ciutat de Cathania ab totes justicies ciuils, e criminals a tota la sua vida: e oltra la ciutat de Cathania li donaua dos milia vnces de renda tots anys sobre sos cofrens. E axi vixqueren en temps ab gran alegre, e gran pagament: entro quel Rey Robert passa en Sicilia, que hi passa ab gran poder, que tota hora hi passa ab mes de quatre milia homens a cauayll de bona gent, e de peu sens nombre, e ab CXX. galees, e moltes naus, e lenys sens nombre. E es veritat, que en aquella saho era passat de Cathalunya en Sicilia lo noble en Berenguer de Sarria ab be CCC. homens a cauayll, e be mil de peu de Cathalans, e el noble en Dalmau de Castellnou be ab C. homens a cauayll, e CC. de peu, e daltres

e daltres cauallers. E pot be dir lo senyor Rey de Sicilia, que nul hom no feu mes per senyor com lo dit noble en Berenguer de Sarria feu per ell, que per passar en Sicilia lexa lalmirayllat del senyor Rey Darago, e empenyora tota sa terra. E com foren en Sicilia aquests dos richs homens, lo senyor Rey ordona quen Berenguer de Sarria estigues ab sa companya a Palerm, e en Dalmau de Castellnou, que fos Capita en Calabria, e anafen a Regol, e pensa de guerrejar en Calabria, axi com aquell qui era hu dels bons cauallers del mon.

Capitol cclviij. com lo Rey Robert passa en

Sicilia, e pres terra a Palerm, e guanya Castellamat: e assatia Trapena: e com lo senyor Rey trames Linfant en Ferrando al munt de sanct Iulia don feya grant damnatge a dit Rey Robert.

AXI lo senyor Rey Robert com vench en Sicilia, pres terra a Palerm, e cuyda hauer Palerm: mas en Berenguer de Sarria fo dins ab sa companya, qui defes la ciutat en tal manera, que be conech que als no hi poria fer. E parti de Palerm, e per mar, e per terra anassen a vn castell qui es entre Palerm, e Trapena ala marina, qui ha nom Castellamat, e que hauia entro a XX. homés, e reteren se. E com hach aquell castellet, cuyda hauer tota la Sicilia, e establi be: e puy per mar, e per terra anafiat Trapena. E dins Trapena fo en Simon de Vayllguarnera vn caualler de Peralada molt bo, e espert darmes, e gra trebayllador, e caualler molt saui de guerra: e axi mateix hi fo lo noble en Bng. de Vilargut. E daltra part be mil Catalans bons darmes dacauayll, e de peu q defensaren la ciutat molt varonilment: si quel Rey Robert posa aqui son setge. E lo senyor Rey Fraderich trames al munt sanct Iulia, qui era prop del setge a vn miller, lo senyor Infant en Ferrando ab bona caualleria, e Almugaueria. E daltra part hi vench en Bng. de Sarria ab tota sa companya, e daquell lloch dauen molt mal jorn ala host, que tots dies hi ferien, els arrauantauen deu, o dotze vegades, ells lleuauen adzembles, e gents que anauen a herba, e a llenya: si quen esta mala vida estaué, e aquells de dins dela ciutat los dauen mals dies, e males nuyts, e als vns, e als altres se treyen ab trebuchs.

Capitol cclix. com estant yo R. Muntaner a

Gerba, lo noble en Berenguer Carros la vench assatiar ab gran poder per lo Rey Robert: e compensant d'apareyllarme, missatger li vench a Pantanella del Rey Robert, en que li trametia a dir que sen tornas a Trapena.

ESTANT axi en lo setge, fo ordonat per lo Rey Robert, que trametia lo noble en Berenguer Carros ab xexanta galees, e CCCC. homens a cauall sobre mi al castell de Gerba, ab quatre trebuchs. E lo senyor Rey quiu sabe, trames me vna barca armada, en quem feya saber, que escombras lo castell de Gerba de fembres, e d'infants: e quem apareyllas be de defende, que aquell poder me trametia lo Rey Robert de sus. E com yo ho sabi, noliege a estar vna nau den Lambert de Valencia, qui era ala ciutat de Capis Ventura bona, que fo mia: e doneli a estar CCC. dobles dor, e mis hi ma muller e dos fillets que hi hauia: la hu de dos anys, e laltre de vuyt mesos, e be acompanyada, e ab gran res de les fembres del castell: e era prenys de cinch mesos. E ab la nau qui fo be armada, yo lan tramis a Valencia costeiant la Barbaria, que trenta, e tres jorns estegren en la mar de Gerba a Valencia, hon vengren saluament, e segura la marce de Deus. E com yo nagui tramesa ma muller, e hagui escombrat lo castell de gent menuda: pense d'ordonar lo dit castell, e d'endreçar trebuchs, e manganells, e fiu vnplir les sisternes daygua, e moltes gerres, em apareylla de tot quant me feya mester. E d'altra part yo hagui vistes ab Selim ben Margan, e ab Iacob Benatia, e ab Abdelabenbet, e ab los altres caps de Alarps, qui ab mi eren en conuinença: e digui los, que ara era vengut temps que podien esser tots richs, e que podien guanyar nom, e preu per tostemps, e quem deguessen ajudar. E comptels lo poder quem venia desus, e si hanch vaes a bona gent be pendre los meus feyts, ells ho faeren ab gran goig, e ab gran alegre. E tatoft van fer sacrament tots, em besaren la boca, que dins vuyt jorns me serien ab VII. milia homens a cauall al pas, e que tantoft com yo hagues vista, o sabuda daquells que fossen en aquelles mars, quels ho trametes a dir, e tuyt passarien en la illa: en tal manera que com aquells haurien presa terra, que tots darien sobrells, en guisa que sin escapaua negu, que james nom fias en ells. E encara quem prometeren

que galees, e tot ço que pendrien, que fos meu, que ells no vollien hauer mes la honor, e el grat del Senyor Rey de Sicilia, e ell meu: e axi ferme ab ells aquest feyt. Queus dire? Que en aquell dia que mo hagren promes foren al pas ab mes de V. milia homens a cauall be apareyllats: e podets dir que hi venien de cor, e aquells dela illa atretal. E yo hagui meses quatre barques armades per scala del Bey tro a Gerba, que cascuna pensas de venir a mi com veurien aquell estol, e axi estigui apareyllat. E lo Rey Robert apareylla les galees, axi com dauant vos he dit, e en Berenguer Carros, e els altres qui venien, presseren comiat del Rey Robert, e dela Regina, qui era: e partirense del setge, e foren ala illa de la Pantanella, e lo Capita dela Pantanella trames me vna barca, en quem feu saber que les galees eren ala Pantanella. E yo hagui gran goig, e gran plaer. E tantoft ho fiu saber a tots quants Moros hi hauia, quin faeren gran festa: e axi mateix ho fiu saber als Alarps: e que estiguessen aparellats pera passar al altre missatge que haurien de mi: e a ells parech los lo dia vn any. E en Berenguer Carros fo par tit de la Pantanella, e vengren li missatgers dos lenys armats, quel Rey Robert li trametia, en que li manaue expressament, que tornas a ell a Trapena ab totes les galees, quel Rey de Sicilia hauia armades LX. galees per venir sobre lo seu estol. E en Berenguer Carros tornasen a Trapena, e veus com me esdeuench, que si venguts fossen a Gerba, james nul hom no fora auengut tambe com a mi fora, ne a son enteniment. E com yo no sabi, quen maraueyllaua com tant estauen, tramis vna barca armada ala Pantanella, e lo Capita feu me saber com era estat: e com sen eren anats. E com yo sabi, tramis gran refrescament als Alarps, de aljubes, e de viandes, en tal manera que sen tornaren cascu en llurs llochs pagats, e apareyllats de venir ab tot llur poder a mi tota hora que ops los hagues.

Capitol cclx. com lo Senyor Rey Fraderich

de Sicilia feu armar LX. galees per raho de destroyr tota la host del Rey Robert: e com la Regina mare del Rey Robert, e sogra del senyor Rey Darago, e del senyor Rey de Sicilia sabent ho tracta treua a vn any ab lo senyor Rey de Sicilia, e el Rey Robert.

VERITAT es quel senyor Rey de Sicilia sabe, quen la host del Rey Robert eren morts la major partida dels bons homés, e de cauayll, e de peu: e la major part dels cauaylls, e que lestol era quaix tot desarmat, qui per mort, qui per malauties. E axi feu armar LX. galees entre Masina, e Palerm, e çaragoça, e daltres llochs de Sicilia: e com foren venguts a Palerm, munta sus lo noble en Berenguer de Sarria, e el noble en Dalmau de Castellnou, e en Pons de Castellar, e daltres richs homens, e cauallers. E lo senyor Rey fo vengut ab tot son poder al munt de sanct Iulia, e fo ordonat que les galees ferissen a tot lo llur host: e lo senyor Rey, e lo senyor Infant en Ferrando ab tot llur poder ferissen el setge: e axi que tots a vn jorn serien morts, e presos aquells del Rey Robert. E aço era axi lleuger de fer, com seria a vn lleo deuorar tres, o quatre ouelles, que per cert tots eren perduts. E com madona la Regina mare del Rey Robert, e sogra del senyor Rey Darago, e del senyor Rey de Sicilia, qui era al setge ab lo Rey Robert son fill, e el Princep: e axi mateix hi era madona la Regina muller del Rey Robert germa del senyor Infant en Ferrando, e cosina germana del senyor Rey Darago, e de Sicilia: e saberen que tot aço fo ordonat, tantost trameteren llurs missatgers al senyor Rey de Sicilia, e al senyor Infant en Ferrando, que nols eren lluny dos miles: e trameteren los a pregar, que per res aquell mal no fos, e que per honor de Deus, e per amor delles que consentissen que treues hagues entrells a vn any. E dins aquell any, que cascu fos tégut que ço quel senyor Rey Darago ordonaria de pau entrells, ques seguis: e que aço farien fermar al Rey Robert, e al Princep, en tal manera que negu no pogues menys venir. E com lo senyor Rey, e lo senyor Infant en Ferrando hagren oyda la missatgeria, lo senyor Rey estregue son consell ab lo senyor Infant, e ab tots los richs homens qui aqui eren, e trames missatge an Berenguer de Sarria, e an Dalmau de Castellnou qui ya eren ab les galees al peu del munt, que venguessen a ell: e axi ho feren. E com tots foren a consell, lo senyor Rey los dix la missatgeria qui li era venguda deles Regines amdues. E com hagren entes tuyt, tengren que per res treues no hi hagues, mas que ferissen, quel feyt era guanyat per tostemps, e que en aquest punt nauiria tot lo Principat de Calabria, e tot lo regne: e axi pus que Deus ho hauia aportat en aquest cas, que ara era hora dixer de trebayll E finalment

ment tot lo consell fo daquest enteniment. E lo senyor Rey com hach entesa llur volentat, pres per la ma lo senyor Infant en Ferrando, el mes en vna cambra, e dix li: Infant, aquest feyt toca a vos, e a mi sobre tots los homens del mon: perque vous dich que per quatre rahons deuem voler que la treua se faça. E la primera raho es aquesta, que deuem fer per honor de Deus, que tanta de marce nos ha feyta, ens fa, q ho conegam, e quel seu poble Chrestia no muira per nos. E la segona es, que aqui son dues Regines aqui yo, e vos som molt tenguts: ço es madona la Regina ma sogra, e mare del Rey Robert, e sogra del nostre frare lo Rey Darago, la qual yo deix honrrar com a mare, e axi mateix la Regina muller del Rey Robert germana vostra, que nos deuem amar axi com a germana, e honrrar: perque es mester, que per amor, e per honor delles façam aquesta cosa. E la terçera raho es, que jatesia quel Rey Robert, e el Princep no facen enuers nos ço que fer deuriem, deuem pèsar que auonclos son dells fills del senyor Rey Darago, que es frare, e major nostre: los quals son nostres nabots, que amam axi charament com nostres fills, e axi mateix son auonclos de nostres fills e germans dela Regina nostra muller. E encara quel Rey Robert nostre cunyat, e son fill es nostre nabor, e de vos, que es cunyat: perque par nos que no deuem voler quell sia mort, o pres aci, e que haja tanta defonor: que la defonor se tornaria als nostres, qui tant gran deute han ab ells. E la quarta raho es, que si ells son aquells que esser deuen, per tostemps se deuran guardar, que enuig, ne damnatge nons dexten percaçar. Si que per totes aquestes quatre rahons tENCH per be, si vos ho conseyllats que prengam la treua. E lo senyor Infant acordas a aço quel senyor Rey tENCH per be. E tantost lo senyor Rey trames sos missatges ales Regines, e atorgals la treua: en esta manera empero, que ell nos desexia de res que tengues en Calabria, sino axi com lo Senyor Rey Darago tendria per be: e axi li fo otorgat. Queus dire? La treua se firma per ma deles Regines, axi com fo empres: de que foren molt despagats tots aquells dela part del senyor Rey de Sicilia, e aquells de la part del Rey Robert molt alegres: axi com aquells quis veyen que no podien escapar a esser morts, o presos. E axi lo Rey Robert, e les Regines recullirense, e anaren en Napolis: e hach ni qui sen anaren per terra entro a Macina, e puys passaren en Calabria. E lo senyor Rey trames lo noble en Bng. de Sarria a Castellamat, quel Rey Robert hauia

establit, e cobra lo castell: e axi lo Rey Róbert hach trè bayllat, o tres pes
de bades, com se fara tostemps métre, que Deus do vida al senyor Rey
de Sicilia, e a sos fills: que los Sicilians son tots encorporats en la mor
de la casa Darago, e del senyor Rey Fraderich, e de sos fills: que tots se
lexauen abans esquarterar, que mudassen de senyoria. En nul temps n'ós
poch trobar, que hanch Rey tolgues regne a altre Rey, si les gents fues
mateixes no li tolien: perque debades se trabaylla lo Rey Robert, e si
fara tostemps. Perque li seria tengut major seny, si en la vida acostaua
en bona amor son fill ab sos anónclos, e ab sos cosins germans: q' s'ls
jaques en discordia ab ells, per ventura de les parts. Dalamanya ven-
dria Emperador quil voltra deseretat: e s'ltrobaia ab amor de la casa
Darago, e de Sicilia, nou faria.

Capitol cclxj. com lo senyor de la Morea auia

*la del Duch de Borgonya, qui fo net del Rey de França, don per linea
de la aualla madona Isabel muller del senyor Infant en
Ferrando de Mallorca.*

A vos lexare a parlar daquesta guerra qui es en treua,
e tornar vos heia parlar, de ço que es deuench al senyor
Infant en Ferrando de Mallorca. Veritat es, que be
ha C. C. anys que Barons de França anauen en perdo-
nança en oltra mar, dels quals foren caps, e senyors lo
Duch de Borgonya, e vn seu germa qui era Compte de la Marxa, e cre-
nets del Rey de França: e lo Duch era major de dies, e anaué tota hora
be ab mil caualers de França, e ab molts homens de peu. E foren a
Brandis, hon se reculliren, e jurcaren tant a espatjar, que el inuern los
aconsegui: si que los fo aconsellat, que s'esperassen entro a la prima-
vera: e ells nos volgren tenir a conselly de negu, e axi partiren de Brandis
ab moltes naus, e ab molts lenys anauen sense fortuna aconsegulls,
e hagren tornar en Florsça en la Morea. Ara es veritat que en aquella
s'aho aquell qui era Grech, e Princep de la Morea, e Duch de Tenes,
e senyor de la Sola, e senyor de la Baronia de Matagusa, e senyor de la
Baronia de Damala, e senyor de la Baronia de Mandilla, e de la Ban-
dinica, e de Negreponet, si era vn fill del Emperador de Constantino-
ble bort, que se era alcat ab la terra. Comua son pare l'emperador, e con-
tra lo

tra lo sanct pare Apostolic: e era hom de mala vida. E com aquests Ba-
rons de França se vaeren en tant gran yuern, e en tant alt partit de llur
passatge, trameteren missatge al Papa, que si li pleya que ells lleuarien
la terra a aquell bort, fill del Emperador de Constantinoble, e que ha-
guessen aquelles indulgencies que hauien en oltra mar, e que aqui fa-
rien parts de la terra a Prelats, e a Bisbes, e Archebisbes qui serien de la
sancta fe Catholica. Queus dire? Quel Papa los ho atorga tot ço que
ells demanaré. E estant que ells hauien tramesos sos missatgers al Papa
Lemperador era al reyalme de Salonich que venia sobre son fill: mas
no podia passar la Blaquia del Dispotat de Larta, qui ajudaua a son
fill, e axi no sabia quin conselly se prengues. E oy dir que aquests dos
richs homens germans, nets del Rey de França, eren en la terra ab gran
poder, e trames los missatgers, que si ells volien destroyr lo traydor de
son fill, quels donaua tota la terra francament, e quitia que ell tenia. E
daço hagren los dits richs homens gran plaer, e hagren dos caualers
qui anaren ab llurs missatgers al Emperador, quels faes priuilegi daço
quels prometia: e los missatgers anaren al Emperador, e ab bulla daur
portaren bons priuilegis sagellats de la dita donacio. E encara que
Lemperador los trames ajuda de moneda. Queus dire? Que aquells
dos richs homens edificaren vna ciutat que ara ha nom Patraix, e hi
faeren Archebisbe, e desafiaren aquest fill del Emperador qui hauia
nom Andronich. E ala si ell sajusta ab tot son poder: e ab partida del
poder del Dispotat de Larta, e vench los desus: e aquells exiren li a
camp, e plague a Deus que aquest Andronich fo vençut, e muri en lo
camp, ell e tota quanta caualleria en la terra, e gran res de la gent de
peu qui ab ell eren. E axi aquests dos senyors hagren tota la terra
quell senyorejaua, que les gents menudes li volien gran mal. E axi re-
trentse tots, ciutats, e viles, e castells, e aquests dos senyots partiren se
la terra, quel Duch fo Princep de la Morea, e el Compte fo Duch de
Tenes: e cascu hach la terra franca, e quitia. E puy partiren totes les
Baronies, e castells, e llochs que donaren a llurs caualers: axi que tots
los eretaren ala Morea, e molts daltres que ni vengren de França. Per-
que daquests senyors son auallats los Princesps de la Morea, e tostéps
de puy han haudes mullers dels millors casals de França, e axi mateix
los altres richs homens, e caualers no prenien mullers, si donchs de
caualers de França no auayllauen: perque hom deya, que la pus gen-

ul cauallera del mon era dela Morea: e parlauen axi bell frânces com dins en Paris. E aquesta gentilesa de cauayllers dura entro que la companya dels Cathalans los mataren tots en vn dia, com lo Compte de Brenda los vench defus, axi com dauant vos he dit. E creats que tots muriren, que hanch hu non escapa.

Capitol cclxij. com los Barons del Principat

dela Morea delliberaren fer matrimoni de la nina Princeſa dela Morea ab en Falip fill ſegon del Rey Carles, e ſe ferma, ab que lo fill del Compte Daria mulleras ab germana de dita Princeſa, e ſenyora de Matagrifo.

ES ERITAT que daquell ſenyor Duch de Burgunya, qui fo net del Rey de França, axi com dauant vos he comptat, auayllaren los Princesps de la Morea: ço es a ſaber eſtro al Princep Loys qui fo lo quint Princep daquell ſenyor de Burgunya, e net del Rey de França auaylla. E aqueſt Princep Loys muri, que non romas nengu: mas romangueren ne dues filles, la vna hauia XIII. anys com ell muri, e l'altra nauia XII. anys: e lo Princep llexa lo Principat a la major, e ala menor la Baronia de Matagrifo: e llexa vinclat lo Principat a la manor, que ſi la major muria ſens infants de lleyal conjugui que tornas ala manor: e axi mateix jaqui vinclada la Baronia de Matagrifo, ala major. E com los Barons del Principat hagren perdut lo Princep Loys quels era eſtat molt bon ſenyor, pensaren aqui porien donar la filla major qui fos ſenyor poderos, quels pogues defendre del Diſpotat de Larta, e del Emperador, e del ſenyor dela Blaquia: que ab tots aquells marcha lo Principat, e el ducat de Tenes, que antigament lo ducat ſe tenia per lo Principat: mas puyſ la particio fo feyta dels dos germans, qui ho conquiſtaren, hach lo ducat lo Compte dela Marxa. Queus en diria? Quel Rey Carles en aquell temps hach conquestat lo regne de Sicilia, axi com ja haueſ entes, e fo lo major ſenyor, e lo pus poderos qui en aquell temps fos alleuant. E aquell ſenyor Rey Carles hauia vn fill qui hauia nom Falip, qui era apres del major: e los Barons dela Marxa pensaren que a negu no porien donar la nina Princeſa tambe com a moſenyer en Falip fill del Rey Carles, qui era molt ſau, e bo: e axi hagren vn Archebisbe,

bisbe, e vn Bisbe, e dos richs homens, e dos cauallers, e dos ciütadans: e trameteren los al Rey Carles en Napolſ hon lo trobaren: e aqueſts miſſatges parlaren del matrimoni, axi que al Rey Carles plaguè molt: perço com ſabia que aquella nina auayllaua de ſon llinatge, daltra part quel Princep dela Morea es deles honrrades riqueses del mon, apres de Rey. E axi atorga lo matrimoni de madona la Princeſa ab moſenyer en Falip. E abans que en als enantassen, ſi feu venir dauant ſon fill, e li dix com aquell matrimoni hauia ſermat, ſi ell ho volia. E moſenyer en Falip reſpos, e dix que li pleya molt, ab vna cosa que plagues a ell que li donas vn do. E lo Rey Carles dix, que demanas que volgues, que atorgat li ſeria. E ſobre aço ell li beſa la ma, e dix: ſenyor lo do queus demanes aqueſt, ben ſabets quen infantſa me lliuras per companyo lo fill del Compte Daria, qui es dels meus dies: e ſi hanch nul hom ſe pot tenir per pagat de ſeruidor, e de companyo, yom téch per pagat dell: per queus prech pare ſenyor quell haja per muller la germana dela Princeſa, ab la Baronia de Matagrifo, e que amdues germanes a vna miſſa ſien nouies, e que amdoſos nos façats cauallers aquell dia de la voſtra ma. E lo Rey Carles atorga li ho, e feu venir los miſſatgers, e ferma axi mateix aqueſt matrimoni: e tantoſt mana q̄ foſſen armades a Brandis X. galees, que amdues les donzelles aportassen al dit lloch de Brandis, e lla lo Rey Carles, e ſon fill eſperar les hia, e lla farien les noces. E de Brandis al Principat no ha CC. milles. E axi era lloch cominal. Queus dire? Que les donzelles amenaren a Brandis e aqui feu lo Rey Carles cauayllar ſon fill, e apres ſon companyo. E moſenyer en Falip feu aquell dia C. cauallers dela ſua ma, e ſon companyo XX. e amdues germanes foren nouies enſemps. E la feſta fo gran que aquell dia, e totes les huytaues ſe feu en aquell lloch. E puyſ ab les X. galees paſſaren en Principat, e moſenyer en Falip fo Princep dela Morea, e ſon companyo ſenyor dela Baronia de Matagrifo. Queus dire? Que moſenyer en Falip no vixque molt de temps, ans muri, e no hach infant negu: e puyſ la Princeſa hach per marit vn gran Baro del llinatge del Compte Liuerus, e daquell hach vna filla. E puyſ muri aquell Princep, e la Princeſa com ſa filla fo de edat de X I I. anys, donala per muller al bon Duch de Tenes, aquell qui dexa lo ducat al Compte de Brenda qui era ſon coſigermana, que no hach Infant negu dela filla dela Princeſa. E com la Princeſa hanch maridada ſa fi-

lla, anassen en França, e pres per marit mosenyer en Falip de Saboya: e amdosos en temps vengren al Principat. Si que a poch de temps la Princesa muri de malautia, e llexa en son testament, que son marit de sa vida fos Princep, e puys apres la mort dell, queu llexaua a sa filla, ço que ferre podia, que ans deuia tornar a sa germana qui era viua, a qui son pare ho hauia vinclat, e com la Princesa muri lo Princep era en França. E en aquella saho lo Princep de Taranto frare del Rey Robert era passat a la Morea per venir contra son cunyat lo Disporat de Larta, e vaent lo Principat menys de senyor, e dona, pres lo que no troba qui lo hi contrastas: si que mosenyer en Falip de Saboya Princep de la Morea qui u sabe, fo molt despagat: si que no ana a molt de temps quel Princep de Taranto fo en França. E lo Princep de la Morea clamas al Rey de França del Princep de Taranto, com li tenia son Principat sens desafiar, e ala si sentencia fo donada quell lo li desamparas: e axi feu, quel Princep de la morea trames sos preycadors, qui per ell reberen lo Principat. E en aquest temps muri lo Duch de Tene, menys de infants, e llexa lo ducat al Compte de Brenda cosi germa seu, axi com ja dauant vos he dit, e romas la Duquesa filla de la Princesa viuda. Ara vos lexare a parlar de la Princesa, e tornar vos he a parlar de sa germana.

Capitol cclxiiij. com lo senyor Infant en Ferran

do de Mallorca pres per muller madona Ysabel filla de Compte Daria, e neta del Princep de la Morea: e com la dona de Matagrifo ereta sa filla de la Baronia de Matagrifo, e de tot dret que haques en Principat de la Morea.

M lo fill del Compte Daria hach feytes les noces, entra en possessio de la Baronia de Matagrifo, e si hanch senyor feu bona prova, ell ho feu: que fo molt saui, e bo de tots feyts, e hach de sa muller vna filla, qui hach nom madona Ysabel. E com la filla fo nada, a poch de temps ell muri, de q foren despagats tots sos Barons, e vafaylls tots quants nach a la Morea. E aquest Compte Daria es del llinatge daquells dels Tous, qui es la pus antiga casa, e la pus honrrada de Prohença, e parents q son del senyor Rey Darago. E com la dona hach perdut son marit, fo molt despagada e no volch pus pendre marit: e com la Princesa sa germana fo morta,

ella demana lo Principat: e aquells quil tenien faeren lin curt respost. Si quella entes que en Sicilia era lo senyor Infant en Ferrando, fill del senyor Rey de Mallorques, qui no hauia muller, ne terra neguna: e pe sa que no hauia hom el mon en qui sa filla fos tambe messa, per tal co aquell hauria per grat, o per forca tot son dret del Principat. E axi trames sos missatgers al senyor Rey de Sicilia: e al senyor Infant en Ferrando, si que finalment fo acordat, q la dona ab sa filla vengues a Masina: e llavors si la donzella era aytal com ells deyen, q el matrimoni los pleya: si que la dona ab sa filla, e be X. donzelles: e atretantes dones, e XX. cauallers, e XX. fills de cauallers, e ab daltres companyes vench a Masina, hon li fo feyta molta donor. E com fo a Masina lo senyor Rey, e lo senyor Infant hagren vista la donzella, e qui tot lo mon li donas ab altra ell nom cambiaria ab esta, ans nach tant gran plaer. quel jorn li fo vn any, quel feyt fos fermat: si que de tot en tot dix al senyor Rey, que aquesta donzella volia q fos sa muller, e no altra qui el mon fos. E no fo maraueylla sino fo enamorat: que aquesta era be la pus bella creatura de XIII. anys, que hanch hom pogues veure, e la pus blanca, e la pus rosa, e la millor: e pus fo la mes saua dels dies q era, qui donzella qui hanch fos el mon. Queus dire? Que la dona de Matagrifo arera sa filla entre vius, e apres la tua mort de tota la Baronia de Matagrifo, e de tot lo dret que hauia en Principat a fer, e a dira totes ses volentats, q altre viacle no sen feu. E com aço hach feyt, e les cartes foren feytes de les donacions del esposalici, ab la gracia de nostre senyor, ab gran solemnitat, e gran festa quen fo feyta per lo senyor Rey, e per madona la Regina, e per tots los Barons de Sicilia, e cauallers Cathalans, e Aragonesos, e Llatins, e tots altres de Masina, lo senyor Infant pres madona Ysabel per muller: e dix la missa Larchebisbe de Masina, e la festa dura be XV. jorns, axi que tot hom sen maraueyllaua com axi neren tuyt pagats. E com la festa fo passada lo senyor Infant la sen mena a Catania ab sa mare, e ab tota aquella get qui eren venguts ab ella, e li lliura dones Catalanes, e donzelles Cathalanes, e mullers, e filles de cauallers. E com foren a Catania: lo senyor Infant feu grans dons a tots aquells qui ab ella eren venguts: e axi estegren be quatre mesos a Catania. E puys la dona sogra del senyor Infant tornasen ab sa companya a la Morea alegre, e pagada: e lo senyor Infant alegre, e pagat, estech ab madona la Infanta, e plach a Deus que la emprenya: de que fo feyt

Gran alegre, com ho saberen. E com la dona fo grossa lo senyor Infant sapareylla danar ala Morea ab be cinchcents homens da cauayll, e get molta de peu.

Capitol cclxiiij. com yo R. Muntaner tramis

missatge al senyor Rey de Sicilia, per raho que fos la sua merce que yo pogues venir en Catania hon era lo senyor Infant en Ferrando ab la Infanta sa muller, qui Infanta vn fill qui hach nom Iacme: e com dit senyor Infant sapareylla de passar en la Morea.

ESTANT que ell sapareyllaua, you sabi a Gerba, e quim donas gran cosa yo nom aturara que a ell no vingues, e que ab ell anas hon que ell volgues anar. Si que tramis missatge al senyor Rey, que li plagues que yo vingues en Sicilia: al senyor Rey plach li, e ab vna galea, e ab vn leny ab los veylls dela illa qui vengren ab mi, yo vengi en Sicilia, e llexe lo castell de Gerba, e la illa a bon recapte. E lo primer lloch hon pris terra en Sicilia fo a Catania. E aqui yo trobe lo senyor Infant sa, e alegre: e madona la Infanta grossa, q no ana a VIII. jorns que pari, e hach vn bel fill, de que faeren gran festa. E com yo fuy dauayllat dela galea yo fuy treer dos bales de tapits en terra, qui eren de Tripol, e Anibles, e Ardiens, e Almaxies, e Alquinals, e Macias, e jucies e daltres joyes. E fuy desplegar totes aquestes coses dauant madona la Infanta, e el senyor Infant, e lo hi presenti tot, de que lo senyor Infant fo molt pagat: e puys partim dells, e animen a Masina, quel senyor Infant me dix, quell hi seria ans de XV. jorns, e que volia llongament parlar ab mi. E com fui a Masina no ana a X. V. jorns que vench missatge, que madona la Infanta hauia haut vn bell fill que naixque lo primer dia de Abril del any M. CCC. XV. Deus do a cascu aytal goig, com yo hagui. E lo senyor Infant si hach goig no mo demanets, e tots aquells de Catania: que mes de VII. jorns dura la festa que en Catania se feu: e lo senyor Infant feu lo batejar a la esgleya major de la beneuyrada madona sancta Agata, e feu li metre nom Iacme. E si hanch Infant fo nat de bona gracia, aquest Infant en Iacme ho fo. Queus dire? Que com lo senyor Infant en Iacme fo batejat, e la dona fo fora de perill, lo senyor Infant vench a Masina: e com fo a Masina yom porferi a ell dauer, e de persona, e de seguir lo lla hon ell plagues: si quell men hach gran grat.

E dix

E dix me, vos hauets anar al senyor Rey qui es a Plasa hon lo trobarets e retrets li lo castell, e les illes de Gerba, e dels Querquens: e puys tornarets a nos, e llavors endreçaren tot ço que fer hajam. E axis pris comiat dell, e estant que yo hagui pres comiat dell, missatge li vench, que anas a Catania cuytosament, que madona la Infanta estaua mal, que la febra lauia presa, e mal de cintiri. E axi caualca, que aquella nit sen entra a Catania: e com madona la Infanta lo vac fo millorada, empero ella hauia feyt testament ans que pirs li anas: e puys lo conforma, e llexa la Baronia de Matagrifo, e puys tot lo dret que hauia en Principat a son fill Linfant en Iacme, e si Linfant son fill muria lexaua ho al Infant en Ferrando marit seu. Ara era veritat que be hauia dos mesos que sa mare era morta de malautia a Matagrifo, mas ella non sabia res, ne lo senyor Infant no volia q hom lin digues res mentres ella era prenys: e axi mateix com hach parit tro que fos exida a missa: e perço lo senyor Infant bastaua que pogues lla anar, mas no esperaua sino que la Infanta fos delliurada, e exida a missa, que tantost se deuia recullir ell, e ella: que totes coses estauen ya apareyllades de recullir.

Capitol cclxv. com la Infanta madona Ysabel

muller del senyor Infant en Ferrando de Mallorques passa desta vida: e com yo R. Muntaner reti les illes de Gerba, e dels Querquens al senyor Rey de Sicilia, e men an lla hon era lo senyor Infant en Ferrando.

Queus en dire? La Infanta axi có a Deus plach passa daqsta vida als XXXII. jorns depuys que Linfant en Iacme son fill fo nat: e muri els braços del senyor Infant en Ferrando. E qui hanch vac dol lo senyor Infant en Ferrando ho feu e tota la ciutat: e ab gran solemnitat, axi com aquella qui era pura, e be confessada, e combregada, e pernoliada, hom la mes en vn bell monument prop del cos dela beneuyrada verge madona sancta Agata en la sua beneyta esgleya de Catania. E com aquest desastre fo esdeuengut, lo senyor Infant vench a Masina per recullir, e per anar ala Morea: e yo fuy estar al senyor Rey que trobe en Plasa, e anam a Palerm, e dauant lo noble en Berenguer de Sarria, e molts daltres richs homens de Sicilia, e cauallers, e ciutadans, yo li reti los castells, e les illes de Gerba, e dels

Chronica dels

e dels Querquens: e placia a Deus que tots aquells qui be nos volen
pusquen tant bon compte retre daço quil es comanat, com yo fiu al
senyor Rey de Sicilia deles dites illes, les quals tengui VII. anys: ço es
a saber primerament en la guerra dos anys, e puys tres anys que lam
dona de gracia, e de puys dos anys per la guerra del Rey Robert. E tan-
tost com hagui retudes les illes, e hagi carta de fi, pris comiat del Se-
nyor Rey, e tornemen al senyor Infant que trobe a Masina que sapa-
reyllaua de recullir: e yo dix li, que era vengut per seruir a ell, e de mun-
tar en les galees, e encara prestar tot quant hauia. E lo jorn que li dix
aço, dix me que lendema me respondria. E lendema com hach oyt
missa ell se feu venir gran res de cauallers, e de bona gent, e dauat tuyt
ell me dix: En Ramon Muntaner, veritat es que vos sots lom el mon
aquins tenim per pus tenguts que a negu altre: e dix aqui moltes ra-
hons bones: e retia com yo en son seruey hauia perdut tot quant treya
de Romania, e encara que fui mes en preso ab ell, e com lo Rey Ro-
bert hauia per ell a mi molt de mal feyt. E com yo li hauia prestat del
meu en Romania, e abandonat tot quant hauia: e encara com yo ha-
uia tots los officis dela companya lexats per ell, e per molts daltres ser-
ueys que a mi nom membren, que ell entenia que yo li hauia feyts: e
ara assenyalamet, que per amor dell hauia lexada la Capitania de
Gerba que yo hauia tenguda VII. anys: encara que li hauia prestada
en aquest punt aytanta moneda com hauia. E axi dix ell, tants son los
serueys que vos mauets feyt, que per res yo nons ho poria guardonar.
E ara som venguts en vn cas, que sobre tots quats serueys nos hauets
feyts muntara aquest, de queus volem pregar quens façats: e axi pre-
gam vos dauant aquests cauallers, que vos quens ho atorguets, que
aquest seruey nos feçats. E yo lleuem, e ane li befar la ma, e li fiu mol-
tes gracies del be quell hauia dit de mi, e daço ques tenia per seruit de
mi. E dix li: senyor pensats de manar ço que vos volers que yo faça,
que mentra que vidam bast al cos, yo no fallire en res senyor que vos
me manets. Ara sabets, dix ell, que es aço que nos volem que facats
per nos, nos vos ho direm. Veritat es que a nos fora gran mester, que
anassets ab nos aquest viatge: que molt vos hi hagra mester, e entech
quens farets gran fretura: mas tant nos es car lo seruey que volem que
totes les altres coses ne sien relaxades.

Capitol

Reys Darago. Fol. ccxv.

Capitol cclxvj. com lo senyor Infant en Ferran-

*do de Mallorques comanà a mi R. Muntaner lo senyor Infant en lacme çar
fill seu, per raho quel portas, e lluras a la Regina sa mare: em dona
carta de procuracio pera fer tot ço quem plagues.*

ERITAT es que Deus nos ha donat aquest fill en
lacme de madona nostra muller, e axi pregam vos q vos
lo rebats, el portets ala Regina nostra mare, e en les sues
mans vos lo lliurets: e pensats de noliejar nau, o armar
galees, o tot ço ab q vos conegats que anets pus saluament. E nos fa-
rem lletra al honrat en Berenguer Despuig caualler procurador no-
stre, quens do torço que hi haurets bestret, e queus crega de tot ço
que vos li direts de part nostra: e axi mateix nesciurem a madona la
Regina mare nostra, e al senyor Rey de Mallorques frare nostre. E
nos fer vos hem carta de procuracio general per totes les quatre parts
del mon çomes a saber de llevant a ponent, e de mig jorn a tremonta-
na: e que vos ço que prometets, ne façats, ne deurets per nos a cau-
aller, ne a hom de peu, e a totes altres persones q nos ho tenim per bo,
e per ferm: e que per res non vendriem a menys: e hi obligarem totes
les terres, e castells, e llochs, que hauem, ne esperam haure ab la ajuda
de Deus: e axi ab tot poder nostre vos yrets. E com nostre fill a ma-
dona la Regina mare nostre vos haurets lliurat, yrets a vostre alberch
e regonxerets, e endreçarets tots vostres feyts: e puys com vostres
feyts hajats endreçats, vos vendrets a nos ab tota aquella companya
da cauayll, e de peu que puscats. E lo senyor Rey de Mallorques nostre
frare dar vos ha aytanta moneda com vos li demanets: per pagar les
companyes que vos nos amenarets. E aço es ço que nos volem q vos
façats per nos. E yo que oy estes coses fui molt esbalayt com rang
gran carrech me metia al dors, ço es a saber de son fill, e clame li mare ç
que mi donas companyo. Ell dix, que ya companyo no mi daria, mas
que yo m apareyllas, el guardas axi com hom deu guardar Senyor
son fill. E tantost yo m lleue, e ane libe far la ma: e fiu me lo senyal de
la creu, e reebi aquella beneyrada comanda: e lo senyor Infant tan-
tost mana an Nots de Monsells caualler, que tenia son fill en guarda al
castell de Catania, quell lliuras a mi, e que de aqui auant quel xingues
per mi, o no per altra persona: e que tota hora que yo l volgues, quel
me

me lliuras: e daço me feu sacrament, e homenatge, e axi ho feu: perquè de aquell dia auant Linfant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrando fo en mon poder, e aquell dia hauia XXX. jorns que era nat, e no pus. E axi mateix feu me fer la carta de procuracio, axi com dauant es dit, ab sagell pendent, e totes les altres cartes.

Capitol cclxvij. com lo senyor Infant en Ferrando de Mallorques passa a la Morea, e pres Clarença a força darmes, e hach tota la encontrada, el juraren per cap, e per senyor tots los de Clarença, e els de la Morea.

ando de Mallorques passa a la Morea, e pres Clarença a força darmes, e hach tota la encontrada, el juraren per cap, e per senyor tots los de Clarença, e els de la Morea.

CO M aço fo feyt, ell se reculli ab la bona hora a Masina, e anasen a Clarença, e pres terra prop dela ciutat a dos milles: e la host' exi de Clarença ab be CC. homens a cauayll, que la li volgren contrastar. Queus dire? Quels Almugauers qui cre' ab lo senyor Infant van exir en terra, e los ballesters, e van ferir en aquella gent: si quels faeren llunyar, e fer plaçare entretat tragueren los cauaylls en terra. E com hach en terra entro a L. homes de cauayll, e lo senyor Infant fo guarnit, e apareyllat, e fo sobre son cauayll, ell feu desplegar la senyera, que pus no volch esperar la tra caualeria sua, ans feu sa brocada ab aquells L. homens a cauayll, e ab los Almugauers: e va ferir los enamichs, e vals desbaratar, en axi que van fugir deuers la ciutat: e lo senyor Infant ab tota sa companya ab ells ferint, e donant. Queus dire? Que ab ells ensemps sen entraren en la ciutat, e mataren tots aquells quels plague, els hagren tots morts: mas cõ foren dins la ciutat, tota la gent crida: senyor marce, senyor marce: e sobre aço ell capdella, e veda que de aqui auant no muris negu. E axi les galees, e tot son estol vench ala ciutat, e tot hom entra dins, e les gents dela ciutat ajustaren se, e juraren per senyor lo senyor Infant en Ferrando, e li faeren tots homenatge: que be sabié q̄ a ell pertanyia lo Principat, per madona sa muller. E tantost com aquells dela ciutat de Clarença lagren jurat, ell ana assatiar lo castell de Belluer, que es hu dels bells castells del mon, e es prop de Clarença. e combatre lo fort, e hi dreça trebuchs: e a pòchs de dies estregue los en tal guisa, qu'es reteré a ell. E puy cauauca per la terra, e cascs dels llochcs se retien a ell volenters: perço cõ ell hach feyt llegir lo testament en publich del Princep Loys qui

qui vincla lo seu Principat ala sogra del senyor Infant: axi que a ella se pertanyia, e per lo vincle, e perço com ella sobreuiui molt de temps a sa germana la Princefa, axi que tuyt sabien que a ella deuia tornar lo Principat: e puy mostra la donacio quen hauia feyta entre vius a la Infanta. E puy axi mateix que com muri feu testament, e jaqui creu madona la Infanta sa filla, e puy mostra com madona la Infanta en son testament ho hauia llexat al Infant en Iacme son fill, e encara que ho vincla al senyor Infant en Ferrando, si son fill muria. E com aço hach mostrat, lo senyor Infant en publich en la ciutat de Clarença per totes parts nanaren lletres: e axi tuyt se tenien per dit, que per dret lo Principat deuia esser de son fill: e si son fill defallia, que deuia esser del Infant en Ferrando. E axi tots lo obeyren axi com a senyor natural, e dreturer, e lo senyor Infant tench los en veritat, e en justicia. Ara vos lexare a parlar del senyor Infant, e tornare a parlar de son fill Linfant en Iacme.

Capitol cclxviii. com yo R. Muntaner pense

dapareyllarme per passar ab lo senyor Infant en Iacme en Cathalunya a sa auia, e com hagu noues quels de Clarença hauien armades quatre galees, per rahõ de haüer dit Infant: e com dia de tots sants prengui terra a Salou.

VERITAT es que com lo senyor Infant se parti de Masina, yo noliege vna nau de Barcelona, q̄ era al port de Palerm, a estar den P. Desmunt: e que vingues a Masina, e de Masina a Catania: e axi mateix hi tramis vna dona de paratge molt bona dona, qui era Dampurda, qui hauia nom madona Nagnes Dadri, y era cõpanyo na venguda en Sicilia ab la noble madona Ysabel de Cabrera muller del noble en Bng. de Sarria, e hauia haut XXII. Infants, e era molt deuota, e bona: e axi acabe ab la dita madona Ysabel, ab lo dit noble q̄ lam lexassen, e yo que li comanaria lo senyor Infant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrando, e per llur cortesia lexarem la. E yo comaneli lo senyor Infant, quem paria que ella deuia saber molt dinfants, e per la sua bonesa: e com era de bon paratge, e donrrat, e daltra part era hi vna bona dona, qui era estada nudriça del Senyor Infant en Ferrando: que madona la Regina de Mallorques li trames tantost com

com sabe que muller hauia presa: e puys hagui daltres dones, e Linfant hauia bona vida, e be complexionada, qui era de Catania quil nu dia molt graciosament. E menys dela sua vida, yo nagui daltres dos qui ab llurs infants mis en la nau, perço q̄ si la vna fallia, que les altres fossen apareyllades. E perço les hi mis ab llurs infants les dos, q̄ la llet nos corrompes ans les mamassen tots dies llurs infants entro ops les aguessen. E axi ordone mon passatge, e arme la nau molt be, e mis hi be CXX. homens darmes, e de paratge, e daltres, e mis hi tot ço quens feya mester, e per vida, e per defenso. E com hagi apareyllada la nau a Masina, vna barca armada vench de Clarença, a que lo senyot Infant trametia al senyor Rey de Sicilia, en que li feya a saber la gracia q̄ Deus li hauia feyta, e axi mateix ho trames dir largamét a mi: perço que you pogues comptar al senyor Rey de Mallorques, e a madona la Regina, e a sos amichs: e trametes me cartes que donas a madona la Regina fa mare, e al senyor Rey de Mallorques, em feu saber quem pregaua q̄ tost me espaetxats de Sicilia: e yo segurament era espaetxat, mas ab major goig me espaetxe com sabi aquelles bones noues. E axi yo anemen per terra a Catania, e fiu fer vela ala nau de Masina, e manels que vinguessen a Catania, e com fui a Catania a poch de dies la nau hi fo, e fiu recullir tot hom. E com volgui recullir lo senyor Infant en Not de Monells hach feyt ajustar tots quants cauallers Cathalans, e Aragonesos hi hauia, e Llatins, e tots los honrrats ciutadans. E dauant de tuyt ell dix, senyor vosaltres conexets que aquest sia Linfant e lacme fill del senyor Infant en Ferrando, e fill de madona Ysabel muller sua que fo? E tuyt digueren que hoch, que tuyt foren al batejar, e puys lauëm vist, e conegut, e som certs que aquest es ell: e sobre aço lo dit en Not ne lleua carta publica, e puys en aquelles paraules mateixes ell torna, e axi mateix li resposseren, e feu ne fer altra carta: e puys encara si torna altra vegada, e feu ne fer altra carta. E puys mes lo a mi enles mans, e els meus braços, e volch de mi hauer altra carta com yol done per qui ti del sagrament, e homenatge quem hauia feyt, e com yol atorgaua hauer rebut. E feyt tot ço, yo ells meus braços tragui de la ciutat lo senyor Infant, ab mes de dos milia persones quem seguien, e mis lo en la nau: e tuyt senyaren lo, el beneyren. E aquell dia vench vn porter del senyor Rey Fraderich a Catani, qui aporta de part sua dos pareylls de vestidures de drap daur ab presents varijs al senyor Infant en lacme.

E axi

E axi fem vela de Catania el primer dia de Agost del any MCCCXV. e com som a Trapena, yo hagui lletres que degues guardar de quatre galces armades que hauen feytes armar contra mi; per hauer aquest Infant: que feyen compte, que si hauen, quen recobrarien la ciutat de Clarença: e yo quiu sabi enforti encara mes la nau, e mis molt mes armament, e gent. E promet vos que forem XCI. dia que hanch ne yo, ne dona que hi fos no exim en terra: e si estiguem XXII. jorns ala illa sent Pere, e ajustam nos hi viat e quatre naus entre de Cathalaris, e Genouesos, e tots partim en temps dela illa, que tots venien a portent: e hagrem tant gran fortuna, que les VII. sen perderen: e nos, e les altres ne foren en gran condicio. Empero plague a Deus que aquell jorn de tots sancts nos prenguem terra a Salou, que hanch la mar no feu mal neguna hora al senyor Infant, ne axi mateix a mi, ne exi del meu braç aytant com la fortuna dura de nuyt, ne de jorn: que yol hauia a tenir, perço com la dida no podia fiure, tāt gran mal li feya la mar, e a les dones atretal, que no podien durar, ne anar.

Capitol cclxix. recompta cō yo R. Muntaner

lliure lo senyor Infant en lacme a madona la Regina auia sua qui era a Perpinya: el lliure ab tota aquella solemnitat que Infant ne fill de Rey se deu lliurar.

COM som a Salou, Larchebisbe de Tarragona, per nom mosenyer en Pere de Rochabarti, trames aytantes besties cō hagues ops: e fons donat per posada alberch de Guanesch, e puys a poques jornades anā nosen a Barcelona, hon trobam lo senyor Rey Darago, qui molt aculli be lo senyor Infant, el volch veure, el besa, el beney: e puys anam nosen ab plujes, e ab molts vents, e ab mal temps: e yo hauia feyta fer vna anda en q̄ anaua lo senyor Infant, e la dida, e hauia la cuberta dun drap encerat, e puys damunt de preset vermeyll, e hauia hi XX. homens qui per vedes portauen lāda al coyll: e jurca a anar de Tarragona tro a Perpinya XXIII. jorns. E abans que lla fossen, trobam frare Ramon Saguardia ab X. caualcadors, que madona la Regina de Mallorques nos hauia tramesos: perço que accompanyassen lo senyor Infant. Si que hāch nos parti de nos ell, e quatre porters del senyor Rey de Mallorques quens tra-

EE meteren

meteren entro que fom a Perpinya. E com fom al Velo a passar laygua del rech tots los homens del Velo hi exiren, e los millors presseren lada, e a coyll passaren lo riu al senyor Infant. E aquella nuyt los Còfols ab grans de prohomens de Perpinya, e cauallers tots quants ni ha- uia foren ab nos, e agrà hi molt mes exit: mas lo senyor Rey de Mallorques era anat en França: e axi entram per la vila de Perpinya ab grà honor quens fo feyta, e anà nosen al castell, a hon era madona la Regina mare del senyor Infant en Ferrando, e madona la Regina muller del se- nyor Rey de Mallorques, e amdues, com vaeren que nos muntauem al castell, auayllaren sen ala capella del castell. E com fom ala porta del castell, yo pris en mos braços lo senyor Infant, e aqui ab grà alegre yol porte dauat les Regines qui seyen ensemps: e Deus do a nos aytal goig com hach madona la Regina fauia, com lo vae axi gracios, e bo, e ab la cara rient, e bella, e vestit de drap daur mantell Cathalanesch, e pelot, e vn bell barut daquell drap mateix al cap. E com yo fuy prop de les Re- gines agenollem, e a cascuna yo bese les mans, e fiu besar al senyor In- fant la ma de Madona la Regina fauia: e com li hach besada la ma, ella lo volch pendre en les sues mans, e yo dix li Madona, sia de gracia, e de marce, que nous sapia greu, que entro que yo haja mi mateix alleujat del carrech q tench, vos nol tendrets, e madona la Regina rissen, e dix me que li pleya. E yo dia li, madona, es aci lloctinent de senyor Rey? e ella dix, senyer hoch, vel vos aci: e ell feu se auant: e era lloctinent en a- quella saho Nuguet de Totzo. E de puys demane si era lo Batle, e el ve guer, e los Consols de la vila de Perpinya qui axi mateix hi foren: e de- mane notari publich, e fo aqui. Puys hi hach molts cauallers, e tots quats homés hòrrats hauia en Perpinya, e com tots hi foren presents, yo fiu venir dones, e dides, e cauallers, e fills de cauallers, e la dida de monsenyor en Ferrando, e dauat les dones Regines yols demane tres vegades, si aqst Infant que yo tenia el braç conexets que sia Linfant en lacme primer nat del senyor Infant en Ferrado de Mallorques, e fill de madona Ysabel muller sua. E tuyt respongueré que hoch, e aço digui yo per res tres vegades, e cascuna vegada ells me resposseren que certa mèt era aquell que yo deya: e com aço hagui dit, yo dix al escriua, que men faes carta publica. E apres yo dix a madona la Regina mare del se- nyor Infant en Ferrado, madona vos creets que aquest sia Linfant en lacme fill del Infant en Ferrando fill vostre, quen gendra en madona Ysabel

Ysabel muller sua: senyer, dix ella, hoch: e tres vegades axi mateix en presència de tuyt yo lo hi dix: e axi mateix me respos q hoch, que axiu sabia ella, que per cert aquest es mon char net, e per aquell lo recebe: e daço yo lleue carta publica en testimoni de tots los dauant dits. E yo dix, Madona per part vostra, e del senyor Infant en Ferrando dats me p bo, e per lleyal, e per quiti daquesta comanda de tot quant yon fos tē- gut a vos, e al senyor Infant en Ferrado, fill vostre: E ella respos, senyer hoch. E axi mateix ho digui tres vegades, e en cascuna me respos que men daua per bo, e per lleyal, e per quiti: e q men absolua de tot quat yon fos tengut a ella, e a son fill. E daço axi mateix se feu carta. E có tot aço fo feyt, yo li lliure ala bona hora lo dit senyor Infant, e ella pres lo; e besal mes de deu vegades: e puys madona la Regina joue axi mateix besal mes de X. vegades: e puys recobral madona la Regina, e lliural a madona Pereyona qui li era de prop, e axi partim nos del castell, e anà ala posada hon yo deuia posar: ço es a saber en casa de Pere Batle, e aço fo per lo mayti. E apres menjar yo ane al castell, e done les cartes que aportaua del senyor Infant en Ferrando a madona la Regina la mare, e aquelles que aportaua al senyor Rey de Mallorques: e digui li tota la missatgeria quim fo comanada. Queus dire? quinze jorns estigui a Per- pinya, e tots dies yo anaua veure dos vegades lo senyor Infant, que tāt gran enyorament nagui com fuy partit dell, que no sabia que mē faes: e agrà hi mes estat, sino fos la festa de Nadal quim venia desus. E axi pris comiat de madona la Regina, e de madona la Regina joue, e del senyor Infant, e de tots aquells de la cort: e pague tots aquells quim hauien seguit, e torne madona Nagnes Dadri en son lloch, e en son al- berch prop de Banyoles. E madona la Regina captech se molt be de mi, e de tots los altres, e venguimen a Valencia: hon era mon alberch, e fuy hi tres jorns abans de Nadal sa, e alegre, la marce de Deus. E no ana allonch de temps del senyor Rey de Mallorques vench de França, e hach grā pler de son nabot, e tantost axi com a bon senyor li ordona ab madona la Regina la sua vida, axi com rayria a fill de Rey.

Capitol cclxxi. com lo senyor Infant en Ferran-

do de Mallorques trames per cauallers, e hòmens de peu: e com abans que la gent hi fos ala Morea dit Infant passa desta vida: e se occupa de tota la terra mo senyer en Ioan franc del Rey Robert.

NO ana a molt de temps, quel senyor Infant trames missatge al senyor Rey de Mallorques qui per mi li trames cauyllers, e homens dapeu. E madona la Regina sa mare, e lo senyor Rey de Mallorques trameren me a dir quem apareyllas, e que percasas bona companya dacauayll, e da peu que hi menas: e que ell me faria dar entro a XX. milia liures en Valencia a companyes. E yo tantost percasem de companya, axi que a molts acorregui de ço del meu: e no ana a XV. jorns quem vench demanament per vn correu, que no men trames de res, que Arnau de Caza ab la gran nau del senyor Infant era vengut dela Morea, e que ell ab la dita nau hauria gent a Mallorques que hi passaria: e axi ala mala hora reuocaren la sentencia que yo no anc. E en Arnau de Caza acorda duna gent, e daltra a Mallorques, e estech tant, e tats tarda que com fo ala Morea lo senyor Infant fo passat desta vida, de que fo major tala que linatge Darago preses de negu fill de Rey. Honch de temps ha: e nous dire aquella casa quen prengues tala, que fis feu tot lo mon, que aquest era lo millor caualler, e lo pus ardit que en aquell temps fos fill de Rey del mon, e lo pus dreturer, e ell mills ordonat de tots feyts. E lo seu cors fo portat a Perpinya, de q̄ fo grã be a madona la Regina sa mare, que hanch nou sabe, que Deus la sach presa a sa beneyta part. E pot hom dir della que es sancta en paradis que el mon no era tant deuota, ne tant humil, ne millor Christiana. E axi ella fo en paradis abans quel dol de son fill vaes, e lo cors del senyor Infant en Ferrando fo possat a la esgleya dels Preycadors a Perpinya. Deus haja la su anima, el meta ab los sancts en Paradis. E com ell fo mort no ana ados mesos que muri laltre Princep. E puys tota la terra se ocupa, e teho vuy en aquest dia mo senyer en Ioan, frare del Rey Robert: Deus per la sua merce aport temps q̄ torna a aquest senyor Infant en Iacme, de qui deu esser dretament. E Deus ho ja queixca a mi vaher, e hi pusca en mes veyelles canes ajudar daquell poch poder, e saber que Deus ma comanãt. Ara vos lexare a parlar daquests senyors dela casa de Mallorques, e tornare a parlar del senyor Rey Darago, e de sos fills.

Capitol

Capitol cclxxj. com lo senyor Rey en Iacme

de Arago acorda de trametre Linfant Nansos son fill a conquistar lo regne de Serdenya, e de Corsega ab ajuda que li feu lo senyor Rey de Mallorques de XX. galees.

VERITAT ES quel senyor Rey Darago vaes sos fills grans, e alts, e bons, e mana corts ala ciutat de Gerona, en les quals fo lo senyor Rey de Mallorques, e tots los Barons de Cathalunya. E aqui publicas, que de tot en tot trames son fill lo Senyor Infant Nansos a conquistar lo regne de Serdenya e de Corsega, qui deu esser seu: perço com li paria a ell, e a ses gents que li era gran carrech com nou conquistaua, pus que hauria tant de temps que sen escriuia Rey. E aqui finalment tuyt ho tengren per be, e sobre tots lo senyor Rey de Mallorques li proferi que li armaria XX. galees a son cost, e a sa messio. E hi trametria CC. homens a cauayll, e gent de peu. E com aquesta proferta hach feyta, tots los richs homens, e les ciutats, e Bisbes, e Arquebisbes, e Abats, e Priors li proferien valença de cosa sabuda: axi quel secors fo axi gran quel senyor Rey troba en Cathalunya, que fo marauella. E axi mateix vench sen en Arago, e axi mateix li fo feyta gran proferta, e el regne de Valencia atretal. Queus dire? Quen tal manera sesforça tot hom, que hom pot dir, que james tam bella ajuda no hach senyor de sos sotsmesos, com ell hach dels seus: e tantost en bona hora vench a Barcelona, e feu boscar LX. galees, e molts lenys armats, e nolieja moltes naus, e terides: e ordona que anassen ab lo senyor Infant, e de Arago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia, e del regne de Murcia. E axi mateix lo senyor Rey de Mallorques feu fer les XX. galees noues, e puys endreça los cauallers, e les altres companyes, e anasen ab la caualleria, e tench taula en tal manera. E tantost com les galees foren feytes, e els homens foren tots acordats, e axi mateix lo Senyor Rey Darago, e lo senyor Infant Nansos, e lo senyor Infant en Pere, anauen sa, e lla a endreçar lo viatge: e tuyt hi enantauen com mes podien. E axi es veritat que cascu es tengut de consellyar son senyor, en tot ço que pusca de be, axi lo grã, com lo menor: e si per ventura es hom que non pusca dir al senyor Rey, si res sap, o concix de be, deu ho dir a al-

EE iij tre qui

que qui al senyor Rey ho diga, o lo hi trameta a dir per escrit: e puys lo senyor Rey es tant saui que si coneix que bo sia, fara ho, sino estar sen ha, e no romandra perço que aquell ho haura dit a bon enteniment, e naura llauada la consciencia, e hi haura retut son deute. Perque yo com lo viatge fo publicat fiu vn sermo, que embie per en Comi al senyor Rey, e al senyor Infant, per ordonacio del dit bon passatge, lo qual oyrets aci e portal los a Barcelona, que yo no era be deliyots de caualcar, ne danar hi.

Capitol cclxxij. recompta lo sermo que yo R.

Muntaner tramis al senyor Rey per lo passatge de Serdenya, e Corsiega: per raho de conselly donar al senyor Infant Nansos, o almenys a fer recordar de totes coses.

En nom daycell ver Deus qui feu lo cel, el thro

En so de genentul faray vn bell sermo,

A honor, e llas del casal Darago:

E per tal que axi sia la salutacio

Diga cascu sil platz, que la Verge nos perdo:

Seny, e enteniment: quen façam nostre pro,

Per est mon, e per laltre, e que saluacio

Vengan trestuyt li Compte, e Vescòmpte, e Baro

Qui en est bo passatge de Serdenya habando

Metre si, e la terra, e la prouesio:

E se gran laut Enfant Nansos ques guansano

E de tota Espanya creximent, e crezo:

De lleuant a ponent, mig jorn, Septentrio

Tremblara tota gent qui en sa gepcio

De sos payres valents Reys en Iaymes janozo.

E vull sapiats cascu que aquest es lo lleo

Que Sibella nos ditz, que ab senyal de basto

Ab patria largull de mantalta mayzo,

Que jes hor non diray que be mentendon pro.

E Aras vull que sapiats lo meu entendiment,

Que trestuyt lo presich estant tant solament:

En

En tres causes que en vos diray verament,

La primera es la persona qui presicha la gent:

La secunda del poble qui lau be, e lentent:

La terça es la rayso qui del sermo dextent.

Adonchs dela primera vos dich que follament

Puje altre en trebuna que sap certament,

Dire pro, e encontra a tot son mouiment,

E que sabia saluar lo seu propofament.

La secunda del poble, que sens marmurament,

Lo deuon escoltar cascuns molt bellament

Queu sapia retre a son millorament:

Que en estes pauch valria tot son presicament,

Que Lauangeli ditz, ques pert la sement

Quis gita entre peyres, e espines, e xament.

Ala terça vos dich que deu fer fundament

Al proposit que parla ses tot veyarament.

Perquen fundaray mon presich, e breument,

En aquest bo viatge quens es a tuyt plazent.

A Donchs senyor Infant com a vostre vafayll,

E entendrets ma rayso, que assats de treball,

Hay vist en aquest mon, pus que nul de mon tayll,

E perço en la mar vullats pendre Mirayll,

De li vostre secor qui feron mant assayll

Que trezol no metats en leuscol, e fatayll

Vos vendran vostres feytes, que esberch, ne capmayll

Nous estaran dauant, sal XX. que Lalmirayll

Galees faça fer lleugeres com a ventayll,

En axils ballestes yran com a fibayll:

Nols falra de llurs armes, ans forts com abatayll

Los trobarets als ops, quasi com presta prayll

Que tot quant les dauant tira, que res non fayll

Fos en la vostra gent senyor no hi ha mesçayll

Que trestuyt son de vn cor, e nul non sen barayll,

E axi es la veritat quel valent dun Christayll,

No preu lals del mon mag del f. corayll

Quen Serdenya se pesca, es apres del matayll

anv

E iiii

Vos

Vos puscon far senyor, si que ab vn fogayll
 Vos ameno dauant tuyt sel vazent, eguayll
Perço ay començar en lo feyt dela mar
 Cor lamar vol tenir cel qui vol aqui estar
 Lo regne de Serdenya, e si ho fay trembrar,
 E ara trestuyt lo mon: e sens ço nos pot far:
 Sens menar la gent fresca, per ferir e per dar:
 E jamay ab tresols freschs no pot hom anar,
 Notxer, ne ballester quels fayts san aparar:
 Ne proher, ne remer ayço no cal prouar
 Quel ballester en taula juguen a tot lleuar:
 Que per mar, ne per terra nols pot res contrastar:
 E sobre aquest partit yo poria alegrar.
 Perque senyor Infant si Iesu Christ vos guar,
 Tota la vostra gent tenets en alt encar
 E honor, e poder al Almirayll donar
 Vullats, e que nul altre no hi haja comandar:
 Mas ell apres de vos, e en axi honrrar
 Vos fara de tots feyts que vullats començar,
 Cent galees, o pus fay que porets menar,
 Lenys armats, sageties com no pot albirar.
Sinquanta naus senyor fay que vos menarets,
 Lenys, terides de bandes, e mas daltres lenyets
 Que tots lla Deus marce de vostra gens hauets,
 A donchs lo recullir sia plazent, e nets:
 E que a port Fangos sien trestuyt alets,
 Que vengon a jorn cert, e les grans naus farets
 Senyor metre en escala, e apres los panquets,
 Perço que nengun dan lanamich questa guets
 Nous poguessen donar dany, çous prech çus guardets:
 Que ab gent falsa mester fay que contrastarets,
 Perque dayço es ops senyor queus adonets:
 Que en les llurs paraules, ne en ells nous fiets,
 E totes les galees près de terra tindrets,
 En axi per escala los apareyllarets,
 Que sion ordonats: e en guarda metrets,
 Vns

Vns quatre lenys armats, a cuy senyal daretz.
 Que feson aytant lleu, e puys ya no duptetz,
 Que dan vos pusca dar home que no ametz:
 Ans en guarda de Deus gint vos reculliretz
 Quius do honor, e gaug, e tot ço que volretz.
E Sencarus sopley la rayal Magestat,
 Quen cascuna galea que sion hordonat
 Dos notxers, e prohers qui sens tot barat
 Penson de li cauayll, que sol vn oblidat
 No sia, que sos ops sia be donat:
 Car la gent tarafana tro que sion vsat
 De si han pro afar: ans sion be pensat
 Cascuns en son dauer axils sia mandat
 E axi yran tuyt freschs, e repaufat.
 E tuyt li cauayll sion acostumat,
 Que llay hon son cauayll yrat sia mudat
 Ab tota la companya, per tal ques auiat
 Fosson en llur cauayll tuyt molt quint arreat.
 E si als sen fazia seria vanitat,
 Quel passatge es breus, don alegre pagat
 Yra ab tot li seu, e sin era lunyat,
 Yria li lo cor que tot fos mal menat:
 E no estia mut qui vol esser lanzat.
 Qui son cauayll se lluna pot se tenir per fat,
 Quen lloch pora fallir don sera menys preat:
E Per vostra alteza hordonarets senyor,
 Que li Almugaten, e laltre cap major
 De Lalmugaueria qui son del mon la flor,
 Vajen en les galees, e dets companyes ab llor
 De cascu: e li altra yran ab gran bandor,
 Examen en les naus hon lo fasson honor.
 La vianda sordone que segons la valor
 Najon assats trestuyt, axil gran, col menor:
 E sen cascun vexell haja ordonador
 De totes estes causes que donen a falbor.
 E sen cascuna nau feyts metre per teror
 EE v Tres

Tres ballesters de torn, e quius vol mal simplor:
 E trebuchs, manganells ayço prech non demor,
 Exades, palafangues, ab mil bon llaurador.
 Vos senyor menarets, e cent tapiador
 Carpenter, e ferrer qui no temon clamor:
 E puy diu mijanzant nous cal hauer pahor
 Que viles, ne castells, ciutats, casals, ne tor,
 Que nons renda a vos, si donchs ab gran dolor
 No volion morir, e perdre llur honor.
E Quant ayço senyor sera feyt, e complit,
 En nom del payre, el fill, e ell sanct esperit,
 E de sa dolça mayre que prech nous oblit,
 E de trestuyt li sant ab joy, e ab delit
 Vos tengon en sa guarda, e sa ma, com es dit
 Quel bon Rey de Mallorques vos fara tal combit,
 Que trestuyt vos diran, que res no hi ha fallit.
 E sen apres senyor qual seuulla ne crit
 Ala illa sent Pere ab fe, e llarch, e trit
 Refrescats li cauayll, si eron a feblit,
 E se entretant l'escol sera a manuit
 De passar en Serdenya trestuyt, gran, e pirit.
 Ay qui cell jorn veyra de joy sera complit
 Que tants Coms, e Vescoms, e ver nasor exit
 Axi gent arreat, qui de cor son plauit
 Seruir laut senyor Infant qui es molt beneficit
 De tota res quil ve, el pus exarnit
 Qui hanch fos, ni hanch mayns nul hom vae marit
 E darmes say quel mon non es tanta sa delit.
T Restuyt li cauayll qui ab vos anaran
 Son vostre natural, e valen, e presan
 Cascu donrrat paratge, que no hi ha nul suan:
 E son tal ij. miller que nul Rey no sen van,
 Quen ja naja tan bons, e exament seran
 Dets miles de Almugaves qui tostemp vos segran
 E man daltre seruenit qui nous demandaran
 Quels donets re del vostre, car en llur cor no han

Mas queus pugan ferdir com cel qui sens engan
 Son vostre natural, e faran ho semblan,
 Si negu vos contrasta a lo vostre deman:
 A donchs senyor quant tuyt en Serdenya seran
 En nom del payre, el fill, e del spirit san
 Pensats danar per terra en Caller affegan
 Viles, castells, e borgues que nos obeyran
 Exament l'escol al dit castell se van,
 E sen la palifada quen el port trobaran
 Metense per escala, si com ay dit dauan:
 E vayrets ballester quel murets combatran,
 Que del ayre abatiron vn auellet volan.
E Cal sera ay cel qui dins Caller sera
 Qui en son cor sepans quant en terra xiran
 Lo valent en Carros Almarayll que hi metra,
 Tant valent Cathala qui de mar hi aura,
 Que nous dira gens Caller que es el non tremblara.
 Pus lo mon fo format negu nom mostrara,
 Que nul fes tal passatge ab so seu que tengra,
 No hi ha mes negu altre ne ab si nome chara,
 Sino gent de sa terra, a donch qual Rey pora
 Si mateix auansar que hi lo contra fara
 Ay quant veyran en Caller lestandart qui parra,
 Sus alt en la muntanya qui tant flamejara,
 E tras tota lo host ab manta senyera
 Demant hom honrrat quila companyera
 E se apres descampayr say que se atendara
 Lo prous senyor L'infant qui be falegrara
 Quant per grat, o per força dins Caller entrara
 E puy daqui auant mon conseyll cessara
 Car no hauria lloch que nul rants hi sabra,
 Cascu de son conseyll, e Deus quil guiara.
D Vna causa senyor vos remembra sius play,
 Quen oblit no metats ayço que vos diray,
 Que nul hom de comuna no llexets say ne llay
 En castell, ne en vila, e no men callaray,

Car no sau bo ques fes perque llur cor veray
 No seria jamays, perque ne esclariray,
 Mas de llurs maluestats quen mon temps vist hay,
 Galfant Rey vostre payre han fayt man foll assay
 El sant Rey Fraderich meteron en esmay:
 Cabuberra de lladre fan tota res so fay
 E recobraron Monech de que foren tuyt yay
 A tuyt vostre fessor ne feron don se tray,
 Que ser Deus los caruendra, que dals en mon esglay,
 Mas de llur fals presich de que no ix jamay
 Mas no faes abaya, e als noy trobaray
 Mas Lisart son estrayt de vostra gent desay,
 Perque farets marces quels siats lum, e ray,
 Car lleyal gent seran en quer dir vos sabray
 Quen Corsega metats dela gent vas Moncay,
 E dela sarrania cusquechs abeu retray.
E Ras lo meu presich vull que sia finats,
 E prech a Deus, qui es llum, e vera clardats
 Que laut senyor Infant li sia comandats,
 Coms, e Vescoms, Barons, e trestuyt li Prelats
 Qui ab lluy anaran, e trestuyt li bernats,
 E ques en breu ne sia ab gran gaug enuiats
 Bon nouell a sos payres lo sant Rey, que assats
 Aura de pensaments tro sapia vertats
 Adonchs senyors, e dones qui es sermo escoltats,
 Fayt preguera a Deus que vengal bon mandats
 De cascu a sa casa, e amichs, e priuats.
 E perço que ab Deus ayço sia acabats,
 Cascu se lleu en pus, e trestuyt que diats,
 De pater noster tres per santa trinitats,
 A honor a sa mayre qui fo sens tots pecats
 Quen prech lo seu char fill quens sia atorgats
 E quel nom Darago ne sia exalsats,
 E que Pisans, ne altres nols puscha falsedats,
 Bastir, ne hordonar, e sent jordi alats
 Del alt senyor Infant li sia acompanyats.

Finis.

E SEGVRAMENT aquest sermo tramis yo al Rey Darago, e al senyor Infant Nanfos: perço ques recordassen deço que feya mester que faessen. E jats se fos quel meu conselly no era bastant, almenys a fer recordar les coses, e axi era bo que vn consell aporta altre millor: car cascu hi diu pro, e en contra. E lla marce de Deus tot ço que yo digui en aquest sermo se compli, saluant dos coses, deque fuy molt despagat e son encara, e sere tostemps. La primera fo com les XX. galees lleugeres nos faeren, que tant denuyg, e descarn sofferi Lalmirayll, e la host per les galees dels Pisans, de Genouesos, que non hagren soffert, si XX. galees lleugeres hi hagues. E laltra fo, com lo senyor Infant ab tota sa cauaylleria, e pahonada, com hach presa terra, no sen ana dret en Caller, ell per terra, e lestol per mar: axi com se feu lestol: que si tuyt en temps per mar, e per terra fossen venguts en Caller, ay tantost hagren haut Caller, abans que no hagren Vila Desgleyes. E les gents totes qui foren estades sanes, e fresques, que hagren haudes totes llurs robes, e totes llurs viandes, e vins, e lletouaris, e confits que cascu portaua en les galees, que hanch en Vila Desgleyes no sen pogren de res seruir. E axi tant solament a aquestes dues coses mestegren fort en cor, mas empero lla marce de Deus tot es vengut en be: mas be, e millor hi hia.

Capitol cclxxiiij. com lo senyor Infant Nanfos

partí de port Fangos, e pres terra a Palma de Sols, hon lo jutge Darborea, e gran res dels Sarts lo reberen per senyor, en transeu Lalmirayll per assatar Caller.

E R I T A T E S que com lo senyor Rey, e els senyors Infants hagren recaptat per llurs regnes, e Comprats tot ço que al viatge feya mester, e el senyor Rey ab ells en temps ordonaren, que a port Fangos fos tot hom a dia per mar, e per terra. E aquell jorn que fo ordonat, si fo tot hom, e abas: que tant eren les gents volent des danar, que nols callia cercar per les terres, mas tuyt pensaren de venir, aquells quel senyor Rey, e el senyor Infant hauien ordonats. E nos dire daquells qui hordonats eren danar, que tres tants ni vengren. E parech ho be al recullir, que mes de

XX.

Chronica dels

XX. milia homens darmes hagren a romanir, que les naus, ne les gales, ne les terides, ne els lenys nols pogren lleuar: e axi ab la gracia de Deus tots se pensaren de recullir, e lo senyor Rey, e madona la Regina, e tots los Infants foren aqui a port Fangos. E lo senyor Infant Nanfos pres comiat del senyor Rey son pare, e madona la Infanta axi mateix, e de madona la Regina, e dels Infants. E lo senyor Rey acompanyals tro ala barca armada, hon sen reculliren, e muntaren: e madona la Regina atretal. E axi ala bona hora lo senyor Infant, e madona la Infanta muller sua recullirense: e tot hom pensa de fer aytal. E aquell dia hagren bon temps, e feren vela: e com fon en les mars de Maho, les XX. gales de Mallorques, e naus, e terides, e llenys foren ab ells. E lo senyor Rey, e madona la Regina estegren aquell dia ala marina mirant los, entro los hagren perduts de vista, e puy anaren sen ala ciutat de Tortosa: e les altres gents cascuns en llurs llochs. E lo senyor Infant Nanfos hach bon temps, e ajustas ala illa sent. P. ab tot lestol. E com foren tots ajustats anaren sen a Palma de Sols. E aqui exi tota la caualleria en terra, e Lalmugaueria: e tantost fo aqui lo jutge Darborea ab tot son poder quel rebe per senyor, e gran res de tots los Sarts de la illa. E aquells dela ciutat de Sacer quis reteren a ell, e aqui hagren dacord ab conselly del Iutge quel senyor Infant anas assatiar Vila Desgleyes. E aço feu lo jutge, perço com per la Vila Desgleyes venia gran mal ala sua terra, major que per Caller, ne per altre lloch, e axi lo senyor Infant posa son serge a Vila Desgleyes. E tramis Lalmirayll ab tot lestol assatiar lo castell de Caller ab lo Vezcompte de Rocabarti qui ja lo tenia assiat ab CC. homens dacauayll armats, e ab dos milia de peu, que hi hauia ja tramesos primers de Barcelona lo senyor Infant ab naus. E axi possaren se dauant Caller, e jal tenien axi endrefat que tots dies nauien homens, els hauien tolt gran res dela horta. E com Lalmirayll hi fo, fets comte quentre lo Vezcompte, e ell los donaren dela mala estrena assats. E si hauia dins mies de CCC. homens a cauayll, e be X. milia de peu. Ara vos lexare a parlar del Vezcompte, e del Almirayll qui molt be fauenien de totes coses, axi com aquells qui oren cofins germans, e tornar vos he a parlar del senyor Infant.

Capitol

Reys Darago. Fol. ccxxiiii.

Capitol cclxxxiiij. com lo senyor Infant Nanfos

hach presa Vila Desgleyes, e vench assatiar lo castell de Caller, e edifica dauant dit Castell vn altre castell ab vna altra vila qui hach nom lo castell de Bonayre.

OM lo senyor Infant hach Vila Desgleyes assatiada, tots dies ell los feya cõbatre, els treya ab trebuchs: e estrenguels en tal manera, que dela mala ventura hauien assats, e tãt de destret que per cert no sabien ques faessen. E axi mateix lo senyor Infant, e tota la sua host hagren tantes de malauties, que la major part dela sua gent hi muri de malauties, e ell mateix hi fo molt malaut: que segurament fora estat a gran condecio de murir, sino fos lo gran penlament que madona la Infanta ne feu: que a Deus, e a ella deuen tuyt grayr la sua vida. E hãch tant lo senyor Infant no fo malaut, q james ne per metges, ne per nul hom ell se volgues partir del setge, ans moltes vegades ab la febre acostes sarmaua, e feya combatre: si q per lo seu bon esforç, e per la sua bona caualleria aporta a aço la vila, ques rete a ell. Axi quel senyor Infant, e madona la Infanta, e tota la host entra dins la ciutat de Vila Desgleyes, e establirẽ la fort be de nostra gẽr, e hi llexaren aquells que parech al senyor Infant que hi feyen a romãdre: e axi llexa aqui Capita, e ala ciutat de Sacer atretal. E puy vench sen en Caller, e edifica dauant lo castell de Caller vn castell ab vna vila, e mes li nom lo castell de Bonayre: e vench assatiar tãt fort Caller, que sol vn hom no gosaua exir, perque certament pogren veure, que si al començament hi fos vengut, que Caller hauia hagut. pus abans que no hach Vila Desgleyes. Queus dire? Que aquells de Caller sufferiren grã afany, e esperauen secors que hauia de venir de Pifa, lo qual secors a pochis jorns quel senyor Infant fo en Caller hi vench

Capitol cclxxv. com lo Compte Ner vench se-

carrer Caller be ab vuyt cents cauallers Tudeschs, e quaranta Pisans, e sis milia de peu, e XXX. gales: es combateren ab lo senyor Infant Nanfos, en fugi lo Compte, e muriren en tots los Tudeschs, e Pisans, e a poch de temps muri lo Compte deles nafres que hanch haudes.

E lo

EL O secors fo ayal, quel Compte Ner hi vench cap e hime-
na de M. CC. homes de cauayll, en los quals hauia huyl cents
cauallers Tudescs, quis tenen los millors cauayllers del mó
e els altres eré Pisans, e amena be VI milia homens de peu ab maluats
Sarts quis mesclaren ab ells, qui eré deuers Cabo terra. E daquells ser-
uents Tosfans e Manthesans ab llances llongues quil preen cascu vn
caualler e trenta e sis galees, entre de Pisans, e de Genouesos, e de mol-
tes terides, e llenys qui portauen cauallers, e cauaylls. E vengren sen a
Cabo terra, e aqui poslaren la caualleria, e tots los pahons, e CCC. ba-
llesters que hi hauia. E com los hagren tots possats en terra, tot lo na-
uili anafen ala illa Rosa hon ha bon port, e les terides eren totes enca-
stellades, e meterense en estala per defendre. E com aço fo feyt les ga-
lees vengren enuers lo castell de Caller, e lo senyor Infant feu armar
XXX. galees, e no pus, e ell son cors munta en les galees, e exi de fora
perço ques combates ab los Pisans, e Genouesos, e moltes terides, e
llenys que hi hauia: e aquells foren axi cortesos, que hanch nols vol-
gren axi esperar, ans sen anaren axi com vn bon cauayll fa dauant pa-
hons. Si que tot aquell dia estegren en aço, que com lo senyor Infant
feya vogar, ells fugien, e puys tornauen a llur volétat. Si que lo senyor
Infant vae que no hi podia als fer, exi deles galees, e ordona cascu dels
setges, com se guardassen: que dins lo castell hi hauia be D. homens
de cauayll, ab mes de CC. que ni hauia entrats daquells qui eré a Vila
Desgleyes. E axi lo poder era gran dins, perque lo senyor Infant pensa
que per res no jaquis a plegar aquells qui eren venguts ab aquells de
dins, e axi establí lo setge en guisa que si aquells de dins exien per a-
correr a aquells de fora, que aquells del setge los ho poguessen contra-
star. E dementre q'l senyor Infant ordonaua aço, les galees dels Pisans,
e dels Genouesos venien entro ales galees del senyor Infant: e Lalmi-
rayll en Carros de arma totes les sues galees, saluant XX. en que ell
munta, pensant quel esperassen a bataylla: mas aquells no volgren fer
Si que Lalmirayll los tramis missatge, que sis volien combatre ab ell,
quels exiria ab XV. galees: e axi poch ne volgren res fer. E llavors lo
senyor Infant, e Lalmirall conegren que a ell feyen fretura les XX. ga-
lees lleugeres que yo hauia dit al meu sermo que haguessen, q' per cert
si les haguessen haudes ja XXXX. galees de Pisans, ne de Genouesos
no hi gossaren esser vengudes: que dementres aquelles XX. los empa-
etxaren

etxaren les altres los foren adors: e axi podets entendre quina falta fo
aquesta. Ara vos lexare a parlar deles galees, e tornar vos he a parlar
del senyor Infant, e de sos enamichs. Com lo senyor Infant hach ordó-
nat ab Lalmirayll lo feyt dela mar, e tot lo setge, e hach ordonat q' Lal-
mirayll fos Capita de tuyt, ell ordona aquells qui ab ells deuien anar,
si que no volch haüer ab si mas CCCC. cauaylls armats, e L. homens
a cauayll alforrats, e estro dos milia homes de peu entre Almugauers,
e seruents de maynada. E pensa la nuyt dexir fora del setge, e mes-
lla hon lo Compte Ner deuia venir el castell: e tota la nuyt estegren a-
pareyllats dela bataylla, e a lalba del dia ells vaeren venir lo Compte
Ner esquerra feyta, e ordonades ses bataylles, si hanch vaes venir be
gent ordonada de bataylla. E lo senyor Infant quels vae, ordona axi
mateix sa bataylla, e dona la dauatera a vn noble hom de Cathalunya
per nom en G. Danglefola, e ell ab la sua senyera ab tota la caualleria
vench mota feyta ab tota la pahonada en la vanda hon vae quels altres
hauien la llur. Queus dire? Les hosts sacostaren, e el Compte Ner ab
conselly de vn bon cauayll qui hauia nom Horigo Tudesch, qui era
exit de Vila Desgleyes, e conexia lo senyor Infant, ordona que XII. ca-
uallers fossen ordonats ab lo dit Horigo Tudesch qui no haguessen
cura mas dela persona del senyor Infant. E axi mateix fo ordonat que
deu homens dapeu nos partissen del estrep del senyor Infant, e caua-
llers sabuts qui guardassen la sua persona, e la sua senyera, quel senyor
Infant nos partia dela sua senyera. Queus dire? cõ les hosts foren apro-
piades, cascus van brocar molt vigorosament, si q' james no pogues
vaer bataylla pus cruel, ne que ab tanta volentat vengues la hu contra
laltre, cõ cascus faeren, si que tát forment sen calçaren los Tudescs,
e la nostra caualleria, quels dotze cauallers ab aq'll Horigo Tudesch
vengren lla hon lo senyor Infant era. E lo senyor Infant qui conech q'
aquells venien assenyalamet per ell, feri lo primer dela llança tal-
colp que del altra part la li passa, si q' mort lo gita en terra. E puys mes
la ma ala maça, e lexa correr a vn altre, e donali tal colp sobre lelm q'
portaua, quel serueyll li feu exir per les orelles. Queus dire? Que ab la
maça ne mes morts en terra quatre. E puys la maça se rompe, e mes la
ma ala espasa, e feyas fer tal plaça que res no li podia estar dauant. E cõ
set cauallers dels dotze vaeren quels V. neren morts per ma del senyor
Infant, e vaeren les marauelles quell feya, acordarése que ferissen tuyt

lo cauayll, e quel metessen en terra: e axiu faeren, que tots VII. ensemps li feriren lo cauayll, e lo li mataren: e lo senyor Infant ab lo cauayll ensemps ana en terra: e en aquell punt mateix mataren lo cauayll al seu bandoner, e la senyera fo cauda en terra. E com lo senyor Infant fo en terra, lespasa li vola dela ma alt al caure que feu, de que non tenia pus dela mitat, que l'altra mitat nera anada, que hauia feyt dos trozos: e no oblida pas en ço que era, ans se defexi del cauayll que li jeya defus, axi com aquell qui es molt fort, e delliure, e ab lo millor cor de feyt darmes que caualler qui el mon sia: e va trer lo bordo que portaua cint, e vac la sua senyera en terra, e ab lo bordo en la ma va lleuar la sua senyera, e la dresa, e la tench abraçada. E sobre aço vn caualler seu per nom Emboxadors va deuallar del seu cauayll, e va pendre la senyera, e lliura lo cauayll al senyor Infant, e lo senyor Infant munta tantost, e feu pendre la senyera a dos cauallers: e com hach lleuada la senyera, e fo muntat, e ell se vac dauant los set cauallers, e regonech Horigo Tudesch, e ab lo pom del bordo els pits va brocar enuers ell, e vali tal colp donar per mig dels pits que del'altra part lo li passa, e caech é terra mort, si que james nol calech tornar en Alamanya contar noues desta bataylla. Queus dire? Que com sos companjons vaeren mort lo dit Horigo volgren fugir, mas entro lo senyor Infant, e aquells qui ab ell eren ho faeren en guisa que tots XII. romangueren aqui, dels quals XII. los VII. muriren per mans del senyor Infant. E com aquests foren morts, lo senyor Infant ab la sua senyera broca auant, e llavors vaerets feyts darmes, que james tant fort jornada no poch hom veure de tant poca gent. Si quen aquella brocada lo senyor Infant se troba ab lo Compte Ner, e feril duna llança que hach presa de vn seu seruent, tal per lo quarto primer del escut, que a terra lo mes: e aqui hach grá feyt darmes. si que per força los Tudeschs, e els Pisans muntaren lo Compte Ner, qui fo ferit de mes de X. nafres. E com ell se vac a cauayll, metre la presa era gran, ell se exi dela bataylla entro ab X. homens a cauayll, e fugi al castell de Caller: e troba la caualleria del castell de Caller qui eren be D. homens qui estauen de fora esperant que seria, que no gossauen exir ala bataylla, que siu faessen Lalmirayll en Carros os donara a dors tantost. E Lalmirayll axi poch se podia parar del setge, e axi hauien alguns assats que fer: si que com aquells de Caller vaeren lo Compte Ner, tégren llur feyt per perdut. Queus dire? Que la bataylla fo

fo axi forts, que en vn colp se van tirar los Tudeschs, e els Pisans qui eren romafos: e van se emparar dun puix, e lo senyor Infant ab los seus atretal, que parech que fos torneix de solas: e guardaren los vns los altres. Ara vos parlare dels homens de peu. Quant los Almugaires, e homens de Maynada vaeren començar la bataylla dels cauallers entro a CC. van trencar les llances per mig, e meteren se el mig dels cauallers per esfondrar cauaylls, e els altres van ferir a la llur pahonada tant fortment que ab los darts cascu ne mes hu a terra, e puyls botaren se lanar en tal guisa a ells, quen poca dora los hagren delconfits, e motts: axi quen lestany ne negaren de dos milia en sus, e los altres muriren tots, e aquells qui fugien, o se amagauen per les mates com sen entrauen per la illa, o sils trobauen non lleuauen hu a vida, per que tots muriren. E com lo senyor Infant, e els seus foren vn poch reposats: llexaren se anar mota feyta contra llurs enamichs: e aquells faeren atretal, saluant entro a vuytanta homes a cauayll del compte Ner, que com nol trobaren mentre la bataylla era dura, e fort, que sen fugiren en Caller: e els altres combateren se. E si hanch bataylla fo fort el primer assat, pus forts fo aquesta del segon de tant poca gent, si quel senyor Infant hi fo ferit ab bordo per la cara. E com ell se vac calar la sanch per la cara, si fo escalfat amal talent nous ho cal dir, que hanch lleo no ves axi exir contra aquells qui mal li haguessen feyt, com ell feu contra aqlls. Queus dire? Que ab lo bordo feyta de tals estochs que mal per aquell aqui aconseguia, que ab vn colp nauia assats. Queus dire? Que axi anaua per lo camp ades deça, ades de lla, que res no li hauia durada dauant, que tant feri en poca dora ab tots los seus, que tuxt ho feyen molt be, richs homens, e cauallers, e ciutadans, que aquells foren tots morts, e venzuts, que hanch non escaparen entre aquells quis meteren en Caller, e aquells qui fugiren al llur estoll pus de CC. e aquells axi mateix no foran escapats, sino fos la suspita en quel senyor Infant estaua del setge: e axi lo senyor Infant, e ells seus lleuaren lo camp, e ab gran goig, e ab gran guany tornaren sen ala host. E lestol dels Pisans ab gran dolor tornaren sen, e pensaren de fugir, e vengren en Pifa ab llur mal mandat, que ells mateixos portaré: e lo senyor Infant trames en Cathalunya al senyor Rey son pare vn leny armat, e feu li a saber tot son feyt com era estat: e reques li que li trametes XX. galtes lleugeres per los grans escarns que rebia deles galees dels Pisans. E com

lo senyor Infant fo tornat al setge, si destrégue Caller nous ho cal dir, que tots quants Sarts hach en la illa qui retats nō seren, se reteré a ell. E lo litge Darborca fo aqui ab tot son poder al segon jorn que la bataylla fo feyta, e hach gran goig, e gran plaer de la victoria que Deus hach donada al senyor Infant, empero fo molt despugat, com ell, o hō dels seus no hi era estat, e segurament no fo colpa sua, que com lo senyor Infant fo entrat en Vila Desgleyes, ell hauia estat el setge tota hora, ell en persona, o son poder. E axi com lo senyor Infant hach presa Vila Desgleyes, ab llicencia sua ell sen torna en la sua terra, per visitar sos llochis: e tantost com ell ho hach visitat, ell ajusta son poder, e véch sen en Caller. Si que ja podets entendre que no romas de dos jorns a la bataylla, empero com ell fo ala host del senyor Infant ab tot son poder, entre lo senyor Infant, e ell, e lo Admirayll, e los altres richs homēs estréngueren tant fort Caller, que ala mort eré de dins. Si que vn jorn se feren ch, que aquells de dins vaeren lo Compte Ner qui fo mort per les mafres que hach preses ala bataylla, e gran res, daquells qui ala bataylla eren fuyts, que dins eren entrats, que poch ni hach q̄ senyal reyal no sen portassen a costes: ço es a saber quels senyals reyalis eren aytals: com de bones llançades, e de bones espalades, que aquells del senyor Infant los hauien donades. E ab aytal senyal fugiré lo Compte Ner, e els altres qui dela bataylla fugiren.

Capitol cclxxvj. com aquells de Caller cuyda-

ren entrar en lo castell de Bonayre, e lo senyor Infant Namfos desconfils: e la maluesat quels de Caller van fer den Gilibert de Sentelles, e daltres cauallers, e com Pisans delliberaren fer pau ab lo senyor Infant Namfos.

E COM aquells de Caller vaeren mort lo Compte Ner, es vaeren en aytal defastre, vn jorn a hora de mig dia que feya gran calor, e aquells de la host del castell de Bonayre durmié, e menjauen, e el senyor Infant, e els altres: ells armaren llurs cauaylls, e apareyllats da cauayll, e dapeu van exir, que aquells del setge de Bonayre non saberen res, quels primers quils vaeren foren peixcadors Cathalans quels vaeren auallar del castell de Caller. E comensaren a cridar via fora, a armes, a armes: si quel senyor Infant qui ho entes qui

en espatlleres durmia, va pendre lo capell de ferre, e pres lescut, e posal se al coyll, e ell feya estar tostemps dos cauaylls ensellats seus: e tantost munta en la hu, e lo primer qui fo ala porta del setge fo ell, e tantost ab ell hach mes de dos milia seruents, qui Almugauers, qui seruents de maynada, qui homens de mar. E axi mateix cauallers ateneren, qui guarnits, qui desguarnits: que Cathalans, e Aragonesos han aquest auantatge daltres gents, quels homens a cauayll tostemps que hostejen van ab les espatlleres vestits, e ab lo capell jubat al cap, e tenen llurs cauaylls enseyllats. E tantost com senten brugit, no han cura dals, mas que prenen lescut, e el capell de ferre, e munten llurs cauaylls, e tenen se per be armats, axi be com los altres cauayllers que tinguessen leberch vestit, o les cuyraces: e els homens de peu tenen cascu la llur llança, e llur dart ala porta, de llur posada, o de llur tenda: e tantost corren a la llança, o al dart que res senten: e tantost com han llur llança, e llur dart son armats de totes llurs armes. E axi com lo brugit oyren, tantost foren contra llurs enamichs, axi que el dit, e el feyt tot fo vna cosa: que aquells de Caller se cuydaren que aytant se jurcassen a guarnir, e arrear com ells. Perque sen trobaren enganats, quel senyor Infant ab la caualleria los fo axi alencontra, e mala a ops dels Pisans foren tant auant venguts, que per lo portal del castell de Bonayre sencuydaren entrar. E axi lo senyor Infant feri en ells tant enfortidament, que tantost hagren aquells del castell de Caller a girar. Queus en faria pus llongues noues? Quel senyor Infant ab Lalmirayll, qui es dels bons cauallers del mon, e ab los altres pensaren de derrocar cauaylls, e de ferir de llances: e com les llances foren trencades, ab les maces en la ma vaherets fer dels pus desesperats colps del mon. E dels Pahons nous ho cal cal dir, que no feyen mas alliancejar homens de cauayll, e de peu: e faeren tant que be de cinchcents homens a cauayll qui hi eren exits, e be tres milia de peu, non restauraren C C. homens a cauayll, que tots foren morts los altres, e de peu non escaparen C. axi que si camp mes haguessen haut, que tantost no fossen atesos al castell de Caller, hu nō hagra escapat: a axi aquella jornada fo axi bona com aquella dela bataylla a destructio daquells del castell de Caller, e podets endendre com hi venien volenterosos aquells del senyor Infant, quen Gilibert de Senteylles, e daltres sen entraren mesclats ab ells en Caller ferint, e donant, q̄ nols membraua de res, mas de ferir sobrells:

de que los Pisans faeren gran maluestat, que depuys quels hagren presos los mataren. E daytals maluestats son apareyllats ells de fer, e tot hom de communa: perque fa desplaer a Deus quils ha marce. E com lo senyor Infant los hach mesos fins ales portes del castell de Caller, ell sen torna alegre, e pagat al setge: e aquells de dins foren ab gran dolor, e tantost trameteren missatges en Pifa, en quels faeren a saber tot ço quels era esdeuengut, e quels acorreguessen, que daqui auant ells no veyen ques poguessen defendre al poder del senyor Infant. E com aquells de Pifa hagren sabut aquestes nouelles tengrense per consumats, e tantost pensaren que eré de tot perduts, si ab qualque manera no feyen pau ab lo senyor Rey Darago, e ab lo senyor Infant: e haut aquest conselly, en que tuyt sacordaren, hordonaren missatges aqui donaren tot poder, que esta pau tractassen. Ara vos lexare a parlar dells, e parlar del senyor Rey Darago.

Capitol cclxxvij. com lo senyor Rey Darago

trames XX. galees lleugeres al senyor Infant Namfos, e com missatger de Pisans tracta de pau ab Micer Barnabo Doria qui si mes parlador de pau entre lo comu de Pifa, e el senyor Infant.

QVANT lo senyor Rey Darago hach haudes les nouelles del senyor Infant que hach trameses de la bataylla q̄ hach vençuda, tãtost feu boscar XX. galees lleugeres entre Barcelona, e Valencia: e encontinét feu obrar les XX. galees, e feu posar taula a Barcelona a VIII. galees, e a Taragona a dues, e a Tortosa altres dues, e a Valencia a VIII. deles quals vuyt galees de Valencia haguem comissio lonrrat en Iacme Escriua, e yo R. Muntaner, q̄ armassem, e axis cumpli q̄ dins pochis dies les dites vuyt galees de Valencia foren armades, e aneré a Barcelona: e cõ anaré a Barcelona totes les altres sapareyllaué, e fo ordonat per lo senyor Rey, quen fo Capitã lonrrat en Pere de Belloch vn caualler bo, e espert, qui es poblat en Valles. E les dites XX. galees partiré de Barcelona, e a pochis de dies foré en Caller. E com lo senyor Infant les vac, hach ne grã goig e grã plaer: e aquells de Caller tengrense per perduts, que be veyen que de aqui auant nols calia hauer esperança dajuda, ne de galees de Pisans, ne de Genouesos, q̄ aquestes les gitarien de tot lo mon. E sobre aço fo ven-

gut lo missatge de Pifa qui tracta ab Micer Barnabo Doria, qui si mes parlador de pau entre lo commu de Pifa, e lo senyor Infant Namfos.

Capitol cclxxviij. com se feu la pau del senyor

Infant Namfos e dels Pisans, e ab quines conuinences: e com aquells de Bonifaci, e daltres llochs de Corsega feren homenatge al senyor Infant Namfos

Enalment que deles coses si menejaren moltes de paus, e james lo senyor Infant no volch consentir a pau entrells, si el castell de Caller no lin retessen: e ala fi la pau se feu, axi quel commu de Pifa tingues lo castell de Caller per lo senyor Rey Darago en fos lo commu de Pifa son vassayll, e que lin hagues a donar Postat, Hirat, Popagat tota hora quen volgues lo senyor Rey Darago, o lo senyor Infant, o llurs procuradors: e axi mateix a tots aquells qui apres dells vendrien: e encara que lo commu de Pifa renunciava a tot dret que hagues en la illa de Serdenya, ne en negun lloch dela illa. E encara que en lo castell de Caller no romangues terme negu, mas aquella horta qui dauant el peu li era: ço es a saber partida, e laltra part fos del castell de Bonayre. E encara que en lo castell de Caller nos gosas fer neguna mercaderia, sino de Pisans a Pisans: encara que negu leny no hi gosas fer fort, sino de Pisans: encara que negu Sart no hi gosas venir a comprar, ne a vendre res, ans aquells del castell de Caller haguessen totes coses auenir comprar el castell de Bonayre. E encara quels Pisans deguessen valer al senyor Rey, e als seus, contra tots los homas qui en la illa de Serdenya volguessen fer damnatge: e lo senyor Infant promes los, que axi com altres mercaders poguessen mercadejar per tota la illa de Serdenya, e per tots los altres llochs, e terres del senyor Rey Darago, axi com altres gents estranyes farien: e que pagassen ay tant de dret com los mercaders Cathalans puguen en Pifa. E com tot aço fo fermat, e jurat de cascuna deles parts la senyera del senyor Rey Darago ab. C. cauallers del senyor Infant, entra el castell de Caller, e fo posada en la pus alta torra del dit castell, e axi la pau fo fermada, e jurada, e les portes estegren obertes del castell de Caller, e hi pogue entrar tot hõ: e els Pisans, e els Pulis de Caller feyen atrelal ala host, e al Castell de Bonayre. E com aço fo feyt lo senyor Infant trames lonrrat Embaxa-

dos en Pifa ab lo missatge de Pifa, perço quel commu lloas, e atorgas tot ço que seria feyt: e axiu lloaré, eu atorgaren. E com aquells de Corfega saberen aço, aquells de Bonifaci, e de altres llochs de Corfega vègren al senyor Infant, e li faeren homenatge: e axi lo senyor Infant fo senyor de tota Serdenya, e de Corfega: q̄ si be ho comptats molt mes donor hach ell, que el comu de Pifa fos son terrinent, e e els Pifans fossen sos vafaylls, que si hagues lo castell de Caller haut. E daltra part quel castell de Bonayre se pobla en tal manera, que abàs que V. mesos foren passats fo murat, e albergat, e hi hach de Cathalás puramét mes de VI. milia homens darmes: perque daqui auant lo castell de Bonayre tots téps seria sobre lo Castell de Caller, com los Pifans se volguesen mal captenir.

Capitol cclxxix. com lo senyor Infant Namfos

se torna en Cathalunya, e lexa procurador general lo noble en Falip de Saluça, e lo noble en Berengner Carros Capita del castell de Bonayre, e tresorer dela illa P. de Lebia, e Agostin de Costa.

E COM aço fo feyt lo senyor Infant, aconseyll del Iutge Darbo rea, lexa los llochs, e les viles, e lexahi procurador general lo noble en Falip de Saluça, qui ab conseyll del Iutge faes sos afers. E llexa Capita del castell de Bonayre, e de tota aquella encótrada lo noble en Bñg. Carros fill del Almirayll, e jaqui Capita de Sacer en Semanat, e pus en cascu dels llochs atretal. E llexa tresorer dela illa, lórat en Pere de Lebia, e A. de Costa ciutada de Mallorques. E com totes les terres, e llochs hach ordonats, e endrezats: axi dela illa de Serdèya, com de Corfega, ell llexa lo noble en Falip de Saluça entro ab CCC. homens dacauayll de nostra gent soldaus, e axi mateix da peu roman-gueren a sou del senyor Rey, e foren entro a mil. E feyt tot aço, pres comiat del Iutge, e del noble en Falip de Saluça, e del noble en Beréguer Carros, e dels altres, e recullis ab madona la Infanta, ab tota la host, e ab tot lestol, e tornafen en Cathalunya sa, e alegre, ab gran honor: e pres terra a Barcelona, hon traba lo senyor Rey, e madona la Regina, e lo senyor Infant en Ioan Arquebisbe de Toledo son fratre, e el senyor Infant en Pere, e el senyor Infant en R. Berenguer, e el senyor Infant en Falip fill del senyor Rey de Mallorques, e tots los capdals

de

de Cathalunya, qui si eren ajustats per ordonar que trametessen se-cors al senyor Infant en Serdenya. E com lo senyor Infant, e mado-na la Infanta hagren presa terra aqui ala marina hon fo lo senyor Rey, e tots los Infants, e madona la Regina, que aqui los reeberen ab gran honor. Queus dire? Que la festa fo molt gran a Barcelona, e per to-ta Cathalunya, e Arago, e el regne de Valencia, e el regne de Mur-cia, e a Mallorques, e en Roseyllo qui totes les gents faeren dela ven-guda del senyor Infant, e de madona la Infanta. E aqui lo senyor Rey, e lo senyor Infant faeren molts dons, e gracies a tuyt aquells qui eren venguts ab lo senyor Infant, e cascuns tornaren sen alegres, e pagats en tre llurs amichs.

Capitol cclxxx. com lo senyor Rey en Sanxo

de Mallorques passa desta vida, e llexa hereu son nobot Linfant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrando: e com fo sebolit a Perpinya ala esgleya de sant Ioan.

SI que no ana a molt de temps q̄ aço fo estat, quel senyor Rey de Mallorques hach malautia, e era sen anat per les calors en Sardanya, en vn lloch q̄ ell se delitaua molt, qui ha nō Formi-gueres, e aqui ell passa daq̄sta vida, de q̄ fo grā tala, q̄ james no naixque senyor que en si hagues mas de veritat, e de justicia, que en ell hauia: e pot hom dir dell ço que seria forts cosa de negu altre, perque negun temps en si no hach renchor, ne yra contra son prohisme, e aço es ve-ritat. E feu son testamét, e llexa lo regne, e tota la sua terra, e tot son tre for a son nobot lo senyor Infant en Iacme fill del senyor Infant en Fer-rando. E si lo dit senyor Infant muria menys de Infant de lleyal conju-gi mascle, que tornas al altre fill quel senyor Infant hach dela segona muller, que pres com hach Clarença conquestada, que feu venir la na boda del Rey de Xipre, que pres per muller. La qual era, e es encara de les belles dones del mon, e deles bones, e deles sauias: e hach la axi ma-teix com laltra nina, e puncella, que no hauia pus de XV. anys. Si que no vixque ell a ella pus dun any: e dins aq̄ll any nach aq̄ll fill, lo qual la dona te en Xipre. E com lo senyor Infant fo passat desta vida, ella sen torna en Xipre ab dos galees armades, e axi lo senyor Rey de Mallor-ques vincla lo regne a aquel Infant: si aquest Infant muria, ço q̄ Deus

FF v no

no vulla, ans li do Deus vida, e honor aytant com bo sia per viure, axi com aquell qui es la pus saua creatura dels seus dies, que hanch fos nat de D. anys ença. E apres vincla lo dit senyor Rey en Sanxo de Mallorca, que si amdosos murien menys de Infant mascle de lleyal conjug, que tornas lo regne, e tota la terra al senyor Rey Darago: e axi com fo mort, de Formigueres aportaren lo a Perpinya, hon ell se llexa a la esgleya major de Perpinya, per nom sanct Ioan. E aqui fo feyta la sepultura molt horradament, axi com pertanyia aytal senyor com ell era. E tantost com ell fo soterrat posaren en lo dit seti reyal lo senyor Infant en Iacme, e daquell dia auant pres titol, que sapella Rey de Mallorca, e Compte de Rosello, e de Conflent, e senyor de Muntpefler: perque de aqui auant com dell parlarem nomenar lem Rey de Mallorca, a qui Deus do vida, e salut al seu seruey, el prest als seus pobles. Amen. Araus lexare a parlar dell, e tornar vos he a parlar del senyor Rey de Sicilia.

Capitol cclxxxj. com lo senyor Rey Darago

rete al sanct Pare apostolich Regol, e los altres castells quel senyor Rey de Sicilia tenia a Calabria, quels tengues en secrest: e com a poch de temps Lapostolich los rete al Rey Robert, de que fo molt despogat dit senyor Rey de Sicilia.

VERITAT es quel senyor Rey de Sicilia tenia en Calabria la ciutat de Regol, e lo castell de sancta Agata, e lo castell de Gaylano, e lo castell de la Mota, e daltres llochs: e fo ordonat en les paus quel senyor Rey Darago tracta entre lo senyor Rey de Sicilia, e lo Rey Robert, que daquells castells, e ciutats se faes ço quel senyor Rey Darago tengues per be: si que los dits castells, e ciutat de Regol se meteré en ma del senyor Rey Darago, que hi trametes cauallers seus qui per ell ho tenguessen. E a poch de temps ell dona esmena, e volch q̄ aquella ciutat de Regol, e aquells castells, e llochs quel senyor Rey de Sicilia hauia en Calabria fossen lliurats al Pare sant, e p lo Pare sant aqui ell se volgues, e quel Pare sant quels tingues é secreste, en tal manera q̄ si jamas lo Rey Robert venia contra lo Rey de Sicilia, quell fos tengut de tornar los castells aquells, e ciutat al senyor Rey de Sicilia, que sen pogues aydar, e encara hi hach altres conuinéces que a mi nom cal comptar. E com tot aço fo feyt, e los castells tench lo Papa,

no

no ana a molt de téps quel Pare sant, axi com a sant senyor, e ab bona fe pensasse que mal non pogues sortir de nenguna deles parts, ell feu lliurar la ciutat de Regol, e els altres llochs al Rey Robert. E cō lo Rey Robert tench los dits llochs, hach ne gran plaer, e lo senyor Rey de Sicilia com ho sabe fonch ne molt despogat: mas empero hach fo a sofrerir, e majorment pus era pau entrells, si que en aquesta pau estegren, depuys los dits llochs tench lo Rey Robert, be.

Capitol cclxxxij. com galees del Rey Robert

trencaren les Tonayres de Sicilia, don la guerra torna entre lo senyor Rey de Sicilia, e lo Rey Robert: e com dit Rey Robert trames son fill lo Duch ab gran poder en Sicilia, lo qual sen hach a tornar en Calabria menys de hauer res guanyat.

APRE S, axi com lo diable obra en tot mal, affer la guerra torna entre aquests dos senyors: de qui fo la colpa a mi nō tany, quen colpe negu, que daytals senyors nul hom non deu parlar, mas en tot be com hom hi sap: e axi yo no vull dir, ne deig dir de qual part fo lo tort, mas pux la guerra torna, axi que les galees del Rey Robert tornaren a trencar les Tonayres de Sicilia, e presseren lenys, e barques de mercaderia qui eren de Sicilia: e puys aquells de Sicilia faeren aytal daquells del Rey Robert. Si que lo Senyor Rey de Sicilia trames en Calabria en Blasco Darago, e en Berenguer Senestra, e daltres richs homens, e cauallers: e corregueren gran res de Calabria, e presseren per força Terranoua, e la barrejaren, e daltres llochs: e puys tornaren sen en Sicilia alegres, e pagats ab gran guany, e axi veus la guerra bastida. E com aço fo estat, lo Rey Robert feu gran apareyllament per passar en Sicilia, e lo senyor Rey Fraderich apareyllas molt be, com ho sabe defendre, e establi molt be la ciutat de Masina, e de Palerm, e de Trapena, e tots los llochs de les marines. E axi mateix feu tots aquells dels casals dela illa qui eren dintre terra metre en les viles, e els castells qui eren forts, e be defenents: e axi fo la illa de Sicilia be apareyllada de defendre, e lo senyor Rey ordona caualleria de Cathalans, e Daragonesos que nos partissen dels richs homens, e cauallers sabuts: e atretal mateix se ordona que no sen partissen del senyor Rey en Pere son fill, e que cascuns dells fossen apareyllats dacorrer, e ajudar lla hon ops fos. E axi mateix ordona Micer

Simon

Chronica dels

Simon de Vallguarnera vn caualler de Paralada, qui molt de temps lo hauia seruit, qui ab C. homens a cauayll, e ab CC. homens Almugauers anas per tota la illa, e ques metes en cascun lloch hon lo Rey Robert vendria ab son poder. E com aço fo feyt, e ordonat, no ana a molt de temps quel Rey Robert trames son fill lo Duch ab tot son poder per eap, e per major en Sicilia: e prengueren terra dauant Palerm al pont del Admirayll, e foren CXXIII. galees armades, e XI. grans naus, e moltes terides, e molts lenys, e barques: e hach hi tota hora tres milia cauaylls armats, e de gent de peu sens fi. E com foren en terra, e hagren estat tres jorns talant, ells facostaren ala ciutat, e aço fo en lo mes de Iuny del any. M. CCCXXV. e dins era lo Compe de Claramunt, e don Blasco Dalago, e daltres richs homens, e cauallers, e en Simon de Vallguarnera, que tantost quel vae que pres terra a Palerm, fo dins ab los C. homens a cauayll, e CC. Almugauers qui anauen ab ell. E si hanch vaes ciutat ordonada be de defendre Palerm ho fo, que aquells de dins ordonaren que null hom no paregues el mur com aquells dreçarien les escales: e grues, e altres artificis que hauien feyts per combatre: mas com les escales serié dreçades, e els altres artificis, e els homens serien sus, que a colp tocassen trompes, e naces e tot hom ab cantals, e ab ballestes de torn, e de palanca, e ab pega, e ab alquitra sus, e ab foch donassen per ells: e axis cumpli, en tal guisa quel terç dia que hagren presa terra facostaren al mur, e dreçaren llurs escales, e llurs artificis. E com los homes foren sus, axi com dauant haquets oyt, aquells de la ciutat se llexaré correr sobre ells, en tal manera, que aquell dia hi muri l'Admirayll de XXV. galees armades que hi hauia dela ciutat de Genoua, e hi muriren ab ell mes de mil Genouesos: e axi mateix hi muriren deles altres persones mes de dos milia, si que hi prengueren tal tret, q̄ tostemp los membrara. E com aquesta mala jornada hagren hauda, estegren tres jorns q̄ haua no facostaren al mur dela ciutat: e lo quart jorn ells vengren apareyllats de donar bataylla, e si hanch lo primer jorn hagren mala jornada, molt pijor hagren aquesta, que axi mateix hi perderen molta de gent. E axi lo Duch vae, que no hi feya res, partis daqui despugat, e anasen per mar, e per terra a Matzara: e abans que hi fos Micer Simon de Vallguarnera hi fo ab sa companya entrat, e tantost los exi a torneig. Queus dire? Axi mateix assajaren a combatre a Matzara, e a qui també hi prengueren gran dá.

E puys

Reys Darago. Fol. ccxxxii.

E puys partiren de Matzara, e foren a Xaca, e axi mateix Micer Simon de Vallguarnera ab sa companya fo dints entrat abans quells hi fossen, e axi mateix hi prengueren gran dan. Queus dire? Que partent de Xaca a Calatabelot, e ala Crestia, e a Sargent, e puys ala Licata, e a Noro, e a Trauarona, e al Carfelat, e a Xicla, e a Modica, e a çaragoça, e a Noch, e a Bechsi, e ala Ferla, e a Pelasol, e ala Xoma, e a Nola, e a Ragoça, e a Gosti, e a Lemi, e a Cathania. E en cascu daquests llochs li fo Micer Simon de Vallguarnera dauat ab sa companya qui li feya grà dany ala host. E puys aydaua a defendre los llochs: axi que tal manera li ana ua apres, que nul hom, ne per erba, ne p'altres coses nos podia llunyar dela host, que nol tengues mort, o pres: axi que li feya grà damnatge. Si que de Cathania sach a lleuar, e anas recullir al seu estol ala plaça de ma esquerra: e daqui partent pres terra alguns jorns que hanch nos acostat ala ciutat de Masina. E aqui ell regonech sa companya, e troba que qui per malauties, qui per feyt darmes be hach perduda la meytat dela sua gent: e axi mateix sabent quel senyor Rey de Sicilia son auonclo era a la Plana de Millas, e sapareyllaua de venir per combatre ab ell. E pensa quel senyor Rey Fraderich li vendria ab gran poder, e gent sana, e fresca desus: e que eren tuyt dun cor, e duna volentat: e ell era ab gent trebayllada, e que hauien haut molt desayre, e que eren de diuerses nacions, e de diuerses volétats: perque la bataylla no li era sana, e axi recullis, e passasen en la Calabria ala ciutat de Regol molt despugat: e dech ho esser, que hanch en tota Sicilia no poch hauer presa vna terra, ne casal, ne vila: ans se pésa en lo gran damnatge que hauia pres. E axi senyors qui aquest llibre oyrets, pensats lo thresor, e les gèts qui en aquest passatge ses consumat quin fruyt hajen feyt a be de Christians, perque si a Deus plagues, ne als regidors dela sancta fe Catholica, molt hagra mes valgut que fos despes a honor dela sancta fe Catholica sobre Granada, que lla hon ses despes, e consumat. E creats q̄ aytal si faran tots aquells qui dauant hi passaran: ço es aquells qui han en cor de tolre la illa al senyor Rey de Sicilia, e als seus qui ala sancta Romana esgleya ne regonegē tot ço que regonexer lin deué. Ara vos llexare a parlar daquests affers de Sicilia, e tornare a parlar del gran engany, e grà maluestat ques enles cōmunes, q̄ ja dauant vosne dita partida, mas empero qui metre ho volia p'escrit les llurs maluestats no hi bastaria escriure tot quant paper se fa en la vila de Xatua. Mas perço

com

Haua: i
ne poch,
ne molt
facostaren
al
mur.

com les maluestats deles communes sien manifestes per tot lo mon, sius vull recomprar yo ço que Genouesos han feyt al senyor Rey Fra-derich, e axi mateix la maluestat que han feyta al senyor Rey Darago, e del cõmu de Pifa atretal, e perço faran gran sauieta tots los Reys del mon, ques guarden, quen res nos sien en los homens deles cõmunes: que si ho fan tostemps sen trobaran enganats.

Capitol cclxxxiiij. de les grans maluestats que

les communes de Genoua han feytes al senyor Rey de Sicilia, e fan tostemps enuers la Casa Darago.

VERITAT es quel Senyor Rey de Sicilia, axi com aquell qui es tot dela part Gibilina, ha ajudar ala casa Doria, e de Genoua, e ales altres grans casades qui exiren de Genoua, e anaren a Sahona, e de moneda, e de caualleria, e de galees, e de vianges: axi que Deus, e ell los ha sostenguts ala ciutat de Sahona, contra la part Quessa qui era romana en la ciutat de Genoua: axi que certa cosa es, que Deus, e la sua ajuda, e aquella del senyor Rey de Sicilia los ha sostenguts. E com lo Duch fill del Rey Robert passa en Sicilia, los dauant dits de Sahona, prometeré ajuda afer de galees al senyor Rey de Sicilia, e lo dit senyor Rey feyan gran compte: e si li membras be quantes faylles havié feytes al senyor Rey eu Iacme fra-re seu mentre fo Rey de Sicilia, e a ell mateix quantes lin han feytes, no hagra neguna esperança enells. Mas dels senyors e axi que com Deus los dona gracia que viuen llonch temps mudense los conseylls souët, e per mort, e per altres maneres: e los conseyllers jouens porten gran perill a tot senyor. Que jat se sia que sien pus sauis quels altres qui pas-fats son, no eren: ne poden saber tambe los affers, com aquells qui son antichs, qui han vist, e oyt: que ab la meytat menys de sciencia sabra millor conseyll donar lom antich, quel joue en tots feyts de guerres: perço com molts feyts hauran vists, e oyts mes quels jouens. E axi per les coses passades pot hom prouehir ales coses presents, e esdeuenido-res. Perqueus promet que si lo bon Compte eu G. Galceran fos viu, ne don Blasco Dalago, ne Nuget Dampuries Compte Desquilax, ne daltres Cathalans, ne Daragonesos molts qui passats son desta vida, e encara Micer Matheu de Termens, e Micer Vixiguerra de Palozi,

ne

ne daltres fossen vius, ja lo senyor Rey de Sicilia no hagra tant per-dut en secorrer los Genouesos, com hi ha perdut: que hagren li feyt remembrant lo temps passat. E axi com ara nes estat enganat, ne sera enganat tostemps ell, e tots los Reys qui en les communes se fiaran: e lengan es bo que vous faça recordant, que ara en aquest passatge que lo Duch feu en Sicilia, han feyt los Genouesos al senyor Rey de Sici-lia. Veritat es, quel senyor Rey de Sicilia trames a Sahona per secors de galees, e trames hi moneda: e ells proferiren li que li ajudarien de XXV. galees: e ell estech en esperança que axi fos. E los dits Geno-uesos feren ho en tal manera, que tot lestiu passa. E lo Duch fo fora de Sicilia, e sen fo passat de prop de Masina en Calabria, axi com ha-uets entes abans quels fossen armats: e com saberen quel Duch fo fo-ra de Sicilia, e que fo passat en Calabria, llauors ells partiren de Saho-na, e vengren enuers Trapena qui era lunny CC. milles de lla hon lo Duch era. E axi podets entendre com se podien trobar ab ell, ne qual fo lajuda quel senyor Rey de Sicilia hach dels Genouesos, ni com li seruien be los diners quels hauia tramesos per armar. E no basta a-quell escarn, ne aquesta faylla, que ans pensaren que encara poguessen deseruir lo dit senyor Rey de Sicilia deles XXV. galees, axi com le deuien seruir: que auengrense ab lo cõmu de Pifa, que ab XXII. ga-lees que ells havien treytes de Sahona, que seruiessen lo cõmu de Pifa contra lo senyor Rey Darago: e lo commu de Pifa dauals mil florins lo mes, e que ab armada de Pifa, que venguessen metre vianda, e se-cors de gents el castell de Caller. E encara q ordonaren en les auinen-ces quen Gaspar Doria fos Almirayll de Pifa qui era Almirayll deles XXII. galees, e que fossen heretats tots en Serdenya: e axi fo feyta la auinença entrells, e lo commu de Pifa. E axis veritat quel seruey fae-ren al senyor Rey de Sicilia, qui contra lo Rey Darago, qui es frare, e major seu, faeren les conuinences ab los Pifans: e aytals feyts tan de-sonrrats enuers Deus, e enuers lo mon, no par que fruyt de res de be degen fer, ans nostre Senyor ver Deus, qui es veritat, e justicia jutja cascu segons lnteniment en que va: per que la casa Darago, e els de-xendents daquella tostemps son anats auant, e van, e yran ab vera ve-ritat, e ab bona fe: perque Deus los exalça, els creix, els fa hauer victo-ries en tots feyts: e aquells quills van ab falsedats, e ab maestries, con-son, e abat. Araus vull comptar la fi daquesta desllejal companya,

quis

Capitol cclxxxv. com lo jutge Darborea hach

presos vuytanta Pisans, els trames al Almirayll el qual axi mateix hach presos cent e cinquanta: e com lo dia de Nadal entre de galees, e lenys vengren L. dauant Caller per acorrela: deles quals Lalmirayll en Carros hach VII. e les altres foren desbaratades, en penseren de fugir.

OM lestol aquest fo partit de Pifa, e fo en boques de Bonayre, los Genouesos perderen vna galea, que feri en terra: dela qual galea escaparen vius estro a vuytanta homens, e lo jutge Darborea quiu sabe, trames companya lla hon la galea era rota, e prengueren tots los dits vuytanta homens, e ab vna corda el coyll enuials a Bonayre a Lalmirayll, qui tatoft los feu fer bós gambals, els feu metre a obrar lo mur, e el vayll de Bonayre. E axi mateix en aquella sabo vna galea de Genouesos de Sahona, qui venia de la part de Flandes ab fortuna, correch ala illa de sanct Pere, e rompe, e escaparen entro a CL. persones, e Lalmirayll sabe ho a Bonayre, e trames hi, e hach tots los dits CL. homens, e feu ne ço que dels altres ha via feyt. Queus dire? Quel dia de Nadal del any MCCCXXV. les vint e dos galees de Genouesos, e les vint e cinch de Pisans, e VI. entre llenys armats, e sageties vengren dauant Caller, que laltre nauili hauien lexat a Bonifaci: e per aço eren venguts esperuerats, que cuydauen entrar en la palifada de Caller, e que hi poguessen posar la vianda q̄ portauen: mas Lalmirayll hach en tal manera ordonada la entrada, que res no hi pogra entrar, que no passas per la sua ma. Axi quel dia de Nadal sen vengren dauant l'escala deles naus, e del altre nauili dels Cathalás, e feren se tretes tot aquell dia. E lo dia de sanct Esteue assajaré de combatre ala vn canto del nauili, e presseren hi gran damnatge, e res no hi pogren fer: e lendema q̄ fo lo dia de S. Ioan ells tornaren per altre canto del nauili, e axi mateix no hi pogren res fer, ans hi presseren axi mateix grá damnatge. E lo dia dels Innocens anaren sen a Caboterra, e lleuaren aygua, e puys axi mateix tornaren per combatre ala vn canto de les naus, e tots aquells assaigs feyen ells ab X. galees lleugeres perço q̄ Lalmirayll exis dela escala ab les sues galees: e com ell ne seria exit, e vé dria sobre les dites X. galees quilz remien poch, perço com en llur ma fera de fugir de rem, e que les altres galees bateffen de rem, e que sen entrassen dins la palifada ab la vianda: e axi cuydauen metre secors en

Caller,

Caller, mas Lalmirayll conexia tot ço quels volien fer, perque nos volia moure dela posta. E axi lo dia de Nadal, qui en dimecres, e el dijous e el diuendres, e el disapte estegré en estos affers, e lo diumenge apres Lalmirayll feu dinar tot hom per lo mati, e mana que tot hom se guar nis qui fos en les sues galees qui eren menys dels vaxells deuyt: e feu cridar per les sues galees, que si ells se combatien, que la bataylla fos reyal, que de cascu fos ço que guanyarien: saluant les persones, e les galles que fossen del senyor Rey, que ell de tot en tot si hi vey a bon llanç, que aquell dia los exiria a bataylla, e axi estech apareylat de combatre. E com aço fo feyt, e ordonat, les galees dels Genouesos, e dels Pisans vengren axi ordonades de bataylla, que meteren primeres VII. galees, cinch de Genouesos, e dos de Pisans quis foren afrenellades totes set ensemps ab en Gaspar Doria qui era llur Almirayll: e puys totes les altres venien los de popa, e les VII. acostaren se tant ales galees del Almirayll en Carros ab les proes primeres qui fore prop agit de dart. E com Lalmirayll vae tant prop aquelles dites VII. galees, mana de ma en ma a les sues galees, que sens tot brugit, e amagadament, que cascu levas anar la gumena: perço que si la lleuaué tantoft aquells sen yrien, que mes anaren ab XX. remps, que feren aquelles del Almirayll ab CL. E axi quedament cascu lleua anar la gumena en mar, que hanch los Genouesos, ne los Pisans no sen adonaren: e tantoft van vogar, e abans que aquelles VII. galees no pogren hauer girat, Lalmirayll los fo al dors: e pensa ren de ferir en tal manera que mes de M. C. persones hi mataren, que trobaren sobre cuberta, e amagaré sen desota tota hora be CCCC. Genouesos, e Pisans be CC. e axi Lalmirayll hach totes les VII. galees ab tota la gent morts, o presos: e les altres galees dels Genouesos, e dels Pisans lleuaren volta als caps que tenien ales VII. galees, e pensaren danar: e en Gaspar Doria, com a valent, com la bataylla era pus fort, ab vna barca que tenia de popa pensa de fugir, e munta en vna galea qui li estaua de popa, qui era dun seu germa. E cō les dites VII. galees foren preses, Lalmirayll ana darrere les altres: mas no res era, que james no las pogra aconseguir, e axi tornasen alegre, e pagat entrels seus, e tot hom hach tant guanyat, que tots foren richs, e hanch a nul hom no lleua res que hagues guanyat. E los Genouesos com foren lluny, trameteren vna galea per missatge a Lalmirayll, e trameteren lo a pregar, que li plagues que llur missatge pogues venir, e

GG ij pogues

pogues veure los presos: perço que poguessen veure quals eré morts ne quals eren escapats. E a Lalmirayll plach li, e axi vaeren los tots, e hach ne escapats de vius CCCCXI. Genouesos, e CC. Pisans, axi com desota se meteren, axi com dauant vos he dit. E com tots los hach escrits volgren donar al Almirayll per rescat dels Genouesos totes quantes viandes, e armes portauen, e totes les altres coses que portauen enles galees qui escapades eren. E Lalmirayll dix los que nols en daria lo pus sotil qui hi era: ans ajudarien a fer lo vayll, e el mur de Bonayre, e axi ab gran dolor anaren sen. E veus qual fruyt faeren ab llur maluestat del armament que hauien feyt, e de la falsa companya que hauien feyta ab los Pisans, que la hu cuydaua enganar a laltre, e al traues vench Lalmirayll del senyor Rey Darago quils deuorá, els departi tots.

Capitol cclxxxvj. com les galees dels Pisans, e

Genouesos qui eren escampades, e deles mans del Almirayll en Carros delliuades combateren la nau del noble en R. de Peralta en tal guisa que apres de hauer perduts CCC. Genouesos se hagren a partir de dita nau proudolents: e com Pisans pensaren de trencar totes les conuinences que haurien ab lo senyor Infant.

LA cap de quatre jorns que aço fo estat, e les galees dels Genouesos, e dels Pisans sen tornauen ab gran dolor, trobaren vna nau de Cathalans en que era lo noble en Ramon de Peralta, ab LX. cauallers quel senyor Rey Darago trametia en Serdenya, e vna altra nau en que anauen XLVIII. cauallers qui eren axi mateix den Ramon de Peralta, e era dauant be X. milles: e axi fo ventura dells, que vench en ma dels Genouesos, e donaren li XVI. bataylles que hanch res no li pogren fer, e les galees perderen hi mes de CCC. homens quels mataren los Cathalans, e molts de nafrats: axi quen tal guisa se partiren dolents dela nau, que james non oyrá parlar, que dolents no sien. E podets cascuns conexer que obra de Deus es estada, que Lalmirayll en Carros en tots aquells feyts no perde mas tres homés, e en Ramon de Peralta en la nau no perde mas vn caualler saluatge, perque cascuns se deuen esforçar que vagen ab lleyaltat: e qui ab lleyaltat yra Deus fera ab ell, e qui a deslleyaltat va, Deus lo confondra, el aportara a destructio: que jau pot hom tots dies vaer visible miracle en que aqst mon

mon ne fa Deus venjança, e podets ho conexer ara manifestament ab los feyts dels Pisans, quel senyor Infant Náfos feu pau ab ells en la manera que dauant hauets éntes, q per neguna manera lo senyor Infant, ne els seus nols vengren james menys de res q promes los haguessen: e ab aquell cor feu la pau, e ab aquell parti de Serdèya, e ab aquell sen torna en Cathalunya, e pensant q de aqui auant puyt pau hauia ab los Pisans, no hi faria fretura lo seu aturar. E los Pisans maluats tota la pau q faeren, feré ab gran maluestat: perço quel senyor Infant sen torna en Cathalunya, que pusque ell ne fos fora, cuydauen confondre en poca dora los Cathalans que hi eren romafos: e que aço sia vaer tantost ho començaren a demostrar, que tantost feren metre molta vianda el castell de Caller, e hi feren venir molts soldaus dacauayll, e de peu, e esta bliren lo dit castell de Caller. E com tot aço hagren feyt, pensaren de trencar totes les conuinences que hauien ab lo senyor Infant, e totes les paus. Queus en diria: Que james no podien trobar Cathala a part, que tantost nol degollassen, axi quen poch de temps abans quels Cathalans sen adonassen, nagren morts, e gitats en vn pou be LXX. qui si trobaren com los Cathalans sen foren apercebuts: e axi mateix, que pèsaren de armar barques, e ab aquelles, si barca exis del castell de Bonayre, anauen vers aquelles, e les prenien, e les metien a fons. E axi podets conexer qual fiar se fa en ells: que neguna fe, ne veritat en ells no trobaria: perque nostre senyor ver Deus veus com los va destruyt per llurs males obres: si quells fan tayllades les vergues ab que seran batuts, que han tornada la guerra mala a llurs ops: que ja vets, e hauets entes com llurs nes pres entro aci, e encara veurets qué sera: que com aquest rich hom en Ramon de Peralta hagren combatut, anaren sen doléts, e lo dit rich hom pres terra alegre, e pagat ab amdues les naus al castell de Bonayre, e posa la caualleria en terra, e la pahonada que amenaua, e fore be rebuts per Lalmirayll, e p tots aquells de Bonayre, e los fo feyta gran festa, e gran honor. E com a poch de temps Lalmirayll, e en Ramon de Peralta hagren dacord que la caualleria, e pahonada per terra, e larmada per mar que anassen esuayr Escampaig, qui es la vila de Caller, e es per si be murada, e be que era establida, q tots los Polins eren en Escampaig ab llurs mullers, e ab llurs Infants: quen lo castell de Caller no hi hauien romafos mas soldaus.

Capitol ccxxxvij. com les senyeres del Almi-

rayll en Carros, e del noble en Ramon de Peralta pensaren dentrar Escampaig, e la van guanyar a força darmes: e sagren axi ab los Descampaig que non restauraren a vida, ne hom, ne dona, ne infant: e com dit lloch meritament per sos peccats fo punyt.

AXI com ho hagren ordonat, axi ho facren: que alalba del dia tots foren entorn dels murs Descampaig: e van se fexar als murs tant vigorosament, que no guardauen perill que esdeuenir los en pogues: axi quels homés de mar foren deuecs la Pola, e la bataylla fo molt fort, que aquells de dins se defensaren molt vigorosamét, e hauien ho be apareyllat, que res nols falli que a defenso fos mester. Queus en diria, ne queus en faria moltes noues? que per força darmes los homens de mar esuayren lo mur, e pensaren dentrar. E com aquells Descampaig vaeren, que eren esuayts, vengren tots daquella part dels homens de acauayll, e los homens de acauayll van facostar al mur, e van lo axi mateix esuayr. Queus dire? Que les senyeres del Almirayll en Carros, e del noble en Ramon de Peralta pensaren détrar per Escampaig, e llavors vaerets la bataylla molt cruel: mas empero aquells de Escampaig, e gran res daquells del castell qui hi eren auallats, faeré gran esforç per raho de llurs mullers, e de llurs infants que veyen murir: mas nostre senyor ver Deus, quil volgue punir de llurs maluestats: la venço vench sobrells, que hanch hu non restaura a vida, ne de llurs mullers, ne de llurs infants atretal. Si que hi muriren axi mateix lo Capita, e lo Castellá del castel, e gran res dels soldaus: si quen aquell punt sen cuydaren entrar los Cathalás per lo castell, mas empero aquells qui eren dins, vaeren la mortaldat de llurs gents, e la gran destructio, pensaren de tancar les portes, e de paredar a pera, e a calç. E los Cathalans com hagren morta tota la gét, pensaren de correr per la roba qui era en la vila Descampaig, e era infantat lauer, e les robes que hi eren: axi que guanyaren tant que tostemps ne seran richs homens aquells qui si trobaren. E com aço hagren feyt, lendema tornaren, e vaeren derrocar los murs, e les cafes, en meteren tot a pla: e los dits nobles hordonaren, que la pera, e la fusta pensas hom de pendre ala sua volentat, e quen portassen a la ciutat, e al castell de Bonayre. Si que encontinent tot hom pensa de carregar, qui

qui ab barques, qui ab carros: e van ho tot portar a Bonayre, e van ne bastir, e obrar bons alberchs. E ordonaren que la esgleya dels frares menors qui era molt rica, que la desfaessen, e que a honor de mosse-nyer sanct Frances la mudassen a Bonayre: e aqui fo lo conuent dels frares menors, e daqui auant no hi estiguessen frares menors, mas Cathalans, e que fossen prouincia per ells mateixos, e que fossen axi mateix Cathalans totes les hordens qui fossen en Serdenya, ne en Corsega. E axi senyors qui aquest llibre dyrets, vajaus lo cor a lo poder de Deus, que veus vestiblement nostre Senyor ver Deus, quina venjança ha feyta dins vn any daquestes maluades gents, qui ab falsia, e ab desleyaltat tornaren la guerra contra lo senyor Rey Darago, qui benignament, e per pietat hauia feyta ab ell. E encara ha feyta Deus venjança daquest lloch Descampaig qui era poblat deles pus maluades gents del mon, e deles pus peccadores: que no es peccat que cor de home pogues pensar que en Escampaig nos faes. Si que la pudor nes anada dauant Deus. E si vos deys, en Muntaner, quals peccats son aquells que vos deys? Yous poria dir, que lla era largull, e superbia, e peccat de luxuria, e de totes maneres: en tal guisa que aquella destructio na Deus feyta, que feu de Sodoma, e Gomorra, que a foch ho ha feyt tot cremar, e abrufar, e daltra part, que usura publicament, e taula ni tenien a tot hom, e de peccat de gola sobre tot altre lloch del mon: axi que tota hora Barbaria bastaua aquell lloch de ferre, e dacer, e de tot llenyam, e de totes vitualles, de que venia grá dan a tota Chrestíadat. E daltra part, que tot cossarj, o robador hi era be vengut, hagues feyt mal aquis volgues. E de tota tafureria de joch era cap, e daltres mals tant qui si feyen, que no hi basta escriure: perque veus nostre senyor ver Deus (beneyt sia ell) quina venjança na feyta en poca dora: perque es foyll aquell qui no ha pahor, ni temor de Deus: perque nostre Senyor soffer molt, mas aqui mateix la justicia sua coue que obre sobre los maluats: que sino, los bons no porien durar el mon. E daqui auant lexar vos he a parlar del castell de Caller, qui esta assatit, e aqlls qui son dins qui son paredats, e axi mateix Descampaig qui jau

tot baig, e es tot affegat, e cremat, e tornar vos he a

parlar del senyor Rey Darago, e del senyor

Infant Namfos, e del senyor

Rey de Mallorques

Capitol cclxxxviii. com al senyor Rey en Iacme

de Mallorques fonch donat per tudor lo molt alt senyor e deuot mossenyer en Falip de Mallorques auonclo seu: lo qual tracta, e acaba que dit senyor Rey de Mallorques hagues per muller madona Gostança filla del senyor Infant Namfos.

VERITAT es, axi com dauant hauets entes, eom lo senyor Rey en Sanxo de Mallorques fo passat desta vida, e lo senyor Infant en Iacme fill del senyor Infant en Ferrado fo posat el seti reyal: e daquella hora auat sera appellat Rey de Mallorques, e es encara, e sera molts anys a plaer de Deus. E fo ordonat per los richs homens, e cauallers, e Prelats, e homens de ciutats, e viles, que al dit senyor Rey en Iacme de Mallorques fos donat per tudor lo molt alt senyor, e deuot Mossenyer en Falip de Mallorques auonclo seu: e axis cumpli com fo ordonat. E apres que mossenyer en Falip fo tudor, tracta, e aporta a bon acabament, quel dit senyor Rey de Mallorques hagues per muller la filla del senyor Infant Namfos, fill del molt alt senyor Rey en Iacme Darago, e en aquest matrimoni hi fo feyta dispensacio del sant Pare Apostoli: e aquest matrimoni fo feyt ab gran concordia, e ab gran conformacio de amor, e de parentesch dela casa Darago, e de Mallorques: per que tots llurs sotmesos nan hauda, e nan, e nauran tostemps gran goig, e gran plaer, e gran profit: Deus per la sua marce los do bona vida, e salut, quel dit senyor Rey de Mallorques com aquest matrimoni se ferma, no hauia mas XI. anys, e poch mes. E la senyora Infanta qui ha nom madona Gostança no hauia mas V. anys, poch mes. Deus los do la sua gracia, e tal manera quel matrimoni se compleixca, en hajé fill, e filles qui sie a plaer de Deus, e a honor dells, e a profit dels pobles. E aquest matrimoni fo fermat per cascuna deles parts en lany dela encarnacio de nostre senyor Deus Iesuchrist M. CCCXXV. Ara vos lexare a parlar del senyor Rey de Mallorques, e de mossenyer en Falip qui reig la terra per lo senyor Rey son nabor, e tornar vos he a parlar del senyor Rey Darago, e del senyor Infant Namfos.

Capitol cclxxxix. com lo senyor Rey Darago

ab lo senyor Rey de Mallorques trameteren tal secors a Bonayre que aquells de Caller se tengren per perduts, e hagren los Pisans a tractar pau ab dit senyor Rey: e retrel lo castell de Caller.

COM lo senyor Rey Darago, e lo senyor Infant Namfos vaeren los Pisans malament, e iniqua, qui tractaué aytant com podié, que poguessen hauer secors de moltes parts, perque poguessen desafatjar lo castell de Caller, pensaren de fer boscar galees, e terides, e ordonaré que tots dies trametrien cauallers, e pahons en Serdenya: encara com lo matrimoni, fo cumplit, e fermat del senyor Rey de Mallorques, feu armar VI. galees, e dos naus a Mallorques, qui ab gran secors de moltes gents trames al castell de Bonayre en ajuda del senyor Rey Darago: e axi mateix hi anaré moltes naus, e llenys, e terides de Cathalunya, qui totes anauen plenes de bones gents, si que a poch de dies lo senyor Rey Darago, e lo senyor Infant hagren tramesa tanta de caualleria, e tantes gents, e tantes terides, e galees, que aquells qui eren dins lo castell de Caller se tengren per morts, e trameteré a dir al commu de Pifa quels acorreguessen, que si nou feyen, no podien pus tenir. E los Pisans sabent lo gran poder quel senyor Rey Darago hi hauia trames, tengren tot llur feyt per perdut, e pensaren quel dit castell de Caller no podien storcre daqui auant, ans aurien goig quel senyor Rey Darago los lexis viure en pau en la ciutat de Pifa. E axi ab tot poder tramesser en missatges al senyor Rey Darago, que vengren a Barcelona hon trobaren lo dit senyor Rey, e a qui molt humilment suplicaren al senyor Rey, e al dit senyor Infant, quels plagues quels perdonassen ço que feyt hauen contra ells, e que li retrien lo castell de Caller, e tot quant hauen en la illa de Serdenya. E lo dit senyor Rey mogut de pietat, e lo dit senyor Infant, perço com ells, e llurs antecessors son estats, e son moguts de pietat, e plens de charitat, e de misericordia, perdonals: e hi fermaren paus ab ells, en tal manera quen continent li reteren soltament lo castell de Caller, e tot quant hauen en Serdenya: e lo senyor Rey als feyta gracia, que pussen mercadejar per tota Serdenya, e per totes les sues terres, saluamét, e segura: pagant ells empero los peatges, e les lleudes, e els drets que ordonats son, o ordonats seran per lo senyor Rey. E encara que pussen hauer Consols, e lloctinets en les ciutats del senyor Rey, axi com los Cathalans han, e hauran en la ciutat de Pifa. E axi fermada la dita pau, los Pisans ab gran alegre, com hagré trobada marce ab lo senyor Rey, e ab lo senyor Infant, anaren sen per retre lo castell de Caller al senyor Rey Darago, e a cauallers quel senyor Rey hi ordona per ell, e

encara quels dits Pisans li deguessen retre tots los altres llochs qui per ells se tenguessen en Serdenya.

Capitol ccxc. com tostemps Deus puix tot

hom qui pau trenca, e com los Pisans reteren lo castell de Caller al senyor Rey Darago, e per ell al Iutge Darborea, e sen van exir per la porta dela mar: e com estandart reyal, e panons foren mesos el castell de Brancás.

AXI podets entendre com per les malicies llurs son estats consumats: que si la primera pau q' feren ab lo senyor Rey no haguessen trencada, encara pogre tenir lo castell de Caller, e els altres llochs: mas ells, com ya hauets oyt, se tayllaren vergues ab ques son ferits. E cascuns siats cets, que qui pau treca passa lo manament de Deus: qui pau lexa, e pau volia, e axi guar se cascu q' prometra en fermetat de pau, q' certament tenir ho deu, pus ho haja jurat, e promes: e res non deu tornar contra, e siu feja non fara son pro, ans Deus li fera contrari a tot son tractamēt. Queus dire: quels missatges de Pifa, e los altres cauallers quel senyor Rey hauia elets, anaren tant que vengren el castell de Caller, e trameterē missatge al Iutge Darborea qui era procurador general de Serdenya per lo senyor Rey Darago. E tantost ell vench al castell de Bonayre, e axi mateix fo aqui en Falip Boyl qui era Capita dela guerra per lo dit senyor Rey, e Embaxados qui tenia loch del Almirayll. E los missatges de Pifa parlaren ab aquells del castell de Caller, e lo dilluns a IX. jorns de Iuny del any dela incarnacio de nostre Senyor Iesu Christ MCCCXXVI. ells reteren lo dit castell de Caller al dit senyor Rey Darago, e per ell al dit Iutge Darborea, e al dit noble en Bñg. Carros, e al dit en Falip Boyl, e al dit Embaxados: qui en lo dit castell de Caller entraren be ab CCCC. cauaylls armats, e be ab X I I. milia seruents tots Cathalans. E entraren per la porta de sanct Brancás, e los Pisans exiren per la porta dela mar, e recullirense en quatre galees, e en vna nau q'ls dits oficials del dit senyor Rey los hagren apareyllades, quil portaren en Pifa. E com los dits oficials foren entrats dins, lo noble en Bñg. Carros, e companya del senyor Rey, lleuarē al castell de sant Brancás vn gran estandart reyal del dit senyor Rey, e puy en cascuna deles torres panons pochis reyalis. E per gracia de

Deus,

Deus, com les dites senyeres, e panons se lleuaren per les dites torres, no feya gens de vent: e tantost com foren arborades venchient al Garbi, lo pus bell del mon, qui estes les senyeres totes, e panons, e fo vna vista la pus bella que hanch fos per aquells qui be volien ala casa Darago, e per los contraris lo reues. E aqui lo llaus se crida, e hauia hi tanta de gent de dins de Cathalans, e defora gran gent de Sarts, e aquells de Bonayre qui responien la llaus tots ensemps, que paria que cel, e terra vingues. E axi los dits Oficials del dit senyor establiren lo dit castell de molta bona gent dacauayll, e de peu, en tal manera, que per tostemps daqui auant hi sera Deus seruit, e hi trobaran totes gents veritat, e justicia: en tal manera q' la casa Darago, e de Cathalunya nau ra tostemps honor ab la ajuda de Deus. E axi los Cathalans, ab la ajuda de Deus poden fer compte que seran senyors dela mar, ab aytal rahon empero que regoneguen lo senyor Rey, e los senyors Infants sos fills, e tots los llurs sotsmesos que aço los ve dela gracia de Deus, que no sen argullen, nes pensen quels sia venguda aquesta honor, e moltes daltres que Deus los dara, per llur valentia, ne per llur poder: mas tant solament quel poder, e la gracia de Deus ho ha feyt. E si en aço va lo cor als dits senyors, e als llurs sotsmesos, feyts compte que de be en millor los vendran tots llurs feyts, que als no es el mon, mas lo poder de Deus (beneyt sia ell, e la sua mare madona sancta Maria) qui aquesta gracia los ha donada. E dementre se feya aquesta gran festa en Caller, e en Bonayre per los Cathalans, e Pisans dolents, e marits recullirense, e anarense en Pifa tantost com lo castell hagren retut, e los altres llochs quis tenien en Serdenya per los Pisans. E Deus de nos per sa marce major goig quen Pifa no hagren, com vaeren entranaquesta llur gent: empero confortarense en tant com hagren trobada pau ab lo senyor Rey Darago, que tots se tenien per morts, si pau no haguessen hauda ab lo dit senyor Rey. E daqui auant faran que fants ells, e les altres communes, que ab lo dit senyor Rey nos prenguen en guerra, e axi Pifa cobra tots los presoners qui estauen presos a Bonayre, e els Genouesos de Sahona: e axi podets vaer aquesta companya quels Pisans, e aquells de Sahona hauien feyta a quina si es venguda per llurs mals tractaments: e aytal lo que esperen haucir de Deus tots aquells qui no yran ab veritat, e ab justicia: que veus aquests com foren confusos, e abatuts per llurs mals tractaments. E axi nostre senyor

ver

ver Deus per lleyaltat, e justicia qui es trobada en la casa Darago, li ha feyta, e li fa, e li fara aytals gracies com li fa: que entre les altres gracies que Deus ha feytes al senyor Rey Darago en Iacme, li ha feyta gracia que hach de madona la Regina blanca filla que fo del Rey Carles, (axi com danunt vos he dit) que fo molt sancta dona, e bona, V. fills, e V. filles: los quals tots, e totes vae ordonats, e heretats e la vida: e dir vos he en qual manera, e com lo primer fill qui hach no Linfant en Iacme fo procurador general de tots los regnes per lo senyor Rey son pare, e aytant com administrá la dita procuracio tench fortment justicia, axi al gran, com al poch. E a poch de temps que ell hach tenguda aquesta senyoria, ell renuncia a tots los regnes, e a tot lo mon, e a honor de nostre senyor ver Deus ell pres labit dela orda dela caualleria de Muntefa, e viu, e viura, si a Deus plau mentre vida haja al seruey de Deus en la dita horda: perque daqui auant nols cal pus parlar dell, que ell ha lexada la senyoria que podia posseyr en aquest mon, per posseyr lo regne de Deus, e per la sua marce li sia que lin do gracia. Amé. E en apres laltre fill qui hach nom lo senyor Infant Namfos lo qual es aquell q̄ dauant vos he dit, al qual depuys quel senyor Infant en Iacme hach renunciat al aretatge de son pare, hach titol de primer engendrat, e fo jurat apres lo senyor Rey son pare per senyor, e p Rey de tots los regnes del senyor Rey son pare de tota la terra, e feu la cõquesta de Serdenya axi com dauant hauets entes, e ha mantenguda, e mantendra per tostemps la via de veritat, e de justicia: axi com aquell qui es lo pus gracios senyor del mon, e lo millor caualler de sa persona qui hanch fos en lo regne Darago. Iat se sia quen hi haja molts de bons hauts, mas axi es daquesta beneyta casa, que la marce de Deus, tostemps va de be en millor, e fara daqui auant si a Deus plau.

Capitol ccxcj. com la senyora Infanta muller

del senyor Infant Namfos passa desta vida, apres dauer haut della Linfant en Pere, e Linfant en Iacme, e vna filla: e profoix axi mateix dient quins sien estats aquells, cinch fills del senyor Rey en Iacme Darago, e de madona la Regina blanca.

AQUEST senyor Infant Namfos hach per muller vna, de les gentils dones Despanya, que filla de Rey no fos, e la pus rica: ço es a saber la filla del molt noble en Gonbau Dentença, e ab

e ab ella pres lo comptat Durgell, e tota la Baronia de sant Dentillo, e tota la Baronia de son pare en Gonbau. E cascuna destes Baronies son gran casa, e axi fo molt be muyllerat de dona molt noble, e molt rica: e fo deles pus sauias dones del mon, que dela sua sauiesa se poria fer vn gran llibre, e fo molt bona Christiana, e feu molt de be en sa vida a honor de Deus. E daquesta dona hach lo senyor Infant que sobreixque a ella dos fills molt graciosos, dels quals ha nom lo major Infant en Pere, e lo menor Infant en Iacme: e hach vna filla la qual es Regina de Mallorques, que axi poca com era de edat de V. anys la donaren per muller al senyor Rey en Iacme de Mallorques: e tot aço se vae acabat en la sua vida. E puys axi com a Deus plague la dita senyora Infanta muller del dit senyor Infant Namfos passa desta vida ala ciutat de çaragoça, lo darrer dimarts d̄ Huytubri, del any M. CCCXXVII. e fo soterrada lendema que fo festa dels benauenturats Apostols sant Simon, e Iudes, en la esgleya dels frares menors de çaragoça. Deus per la sua marce haja la sua anima, axi com de beneyta, e sancta dona deu hauer: que ella fo combregada, e pernoliada, e moltes vegades confessada, axi com aquella qui era molt catholica, e graciosa a Deus, e al mon: e axi la volch Deus en son regne nina, e joue: e en la dita ciutat de çaragoça fo feyt per ella grã dol, e gran plor: e axi fini sos dies al seruey de Deus, axi com a ell ho plach ordonar. Laltre fill del dit senyor Rey en Iacme Darago ha nom Linfant en Ioan, lo qual es Archebisbe de Toledo, hu dels millors Chrestians del mon, axi quen sa vida fa Deus virtuts per ell: que ell es dels pus graciosos prelats del mon, axi en preycar, com de totes sciencies, e de totes altres gracies bones que sanct senyor, e bo, e honest deu hauer: Deus per la sua marce lo mantenga. E lo quart fill ha nom lo senyor Infant en Pere, lo qual es molt gracios, e saui senyor, e molt soptil dels pus soptils del mon, tant joue de totes bones sauiesses complit: e lo senyor Rey son pare al heretat, e feyt tant que la feyt Compte Dampuries, e Roseyllo: e cascuns daquests Comptats son nobles, e bons, e encara quel deu eretar de molt noble castell, e molt noble lloch en lo regne de Valencia: e axis pot dir q̄s axi be aretat, com fill de Rey qui Rey no sia. E lo quint fill del dit senyor Rey en Iacme Darago, ha nom en Ramon Berenger, lo qual es axi com sos germans, ques molt saui, e gracios: que dels seus dies el mon no trobaria hom pus cõplit de totes gracies, e de totes bontats: e lo

e lo senyor Rey son pare a retal, q̄ la feyt Compte de Prades, e senyor dela Baronia den G. Dentença, e encara molt bon lloch que li dona en lo regne de Murcia: e axis pot dir que axi mateix es heretat molt noblement, e honrada, e ques pot fer aquella vida que tany a fill de Rey: e axi lo dit senyor Rey vae en sa vida sos fills heretats molt be. E les filles hereta axi, que la major doná al senyor Infant en Pere de Castella, qui fo fill del Rey en Sanxo de Castella: e l'altra filla doná apres al noble don Ioan, fill del Infant en Manuel de Castella: e l'altra filla dona al Duch Hostatrich, qui es hu dels millors Barons Dalamanya: e la quarta mes en la horda de Xixena, lo qual horda es lo pus honrrat de dones que sia en Espanya: e daquesta horda es la Infanta Priorefa, axi có aquella qui es molt sancta dona: e la quinta filla ha hordonada de dar per muller al fill del Princep de Taranto.

Capitol ccxcij. com lo senyor Rey en Iacme

Darago apres dauer moltes vegades confessat, e hants los sacraments dela esgleya passa desta vida, e fo soterrat a Sanctes creus, e com resta lo regne Darago, e Valencia al senyor Infant Namfos.

AXI lo senyor Rey en Iacme en sa vida se vae tots sos fills bons, e bells, e sauis a Deus, e al mon: e com tot aço hach vist, e Deus li hach feyta esta gracia, a ell vench malautia tal, e tant gran q̄ sofferi molt de trebayll: perq̄ moltes de vegades, axi com a fant senyor, e bo, e gracios, e ple dela sancta fe Catholica, confessá, e cóbregá, e fo pernoliat, e hach tots los sacraments dela sancta esgleya. E com tots los hach tebut ab son bon seny, e ab sa bona memoria croa les mans, e abrafa la creu, e posa lo seu esperit en les mans de nostre senyor Iesu Christ diluns a dos jorns de Noembre del any M. C C C X X V I I. a hora que hom encenia les llums: nostre senyor ver Deus, e la sua beneyta mare madona santa Maria, ab tota la cort celestial reberen la sua anima, e la meteren ab los faels en gloria. E axi lo dit senyor Rey en Iacme Darago muri a Barcelona lo damunt dit dia, e lexa lo seu cors al monestir de Sanctes creus, hon jau lo cors del beneyt Rey en Pere son pare: e axi lo seu cors fo portat ab gran solennitat, e ab grans plors, e ab grans crits, e ab grans dolors de tots los seus sotsmesos al dit monestir de Sanctes creus, e fo soterrat: e lla foren sos fills, e deles filles partida,

e Prelats,

e Prelats, e gran res dels millors homens de sos regnes. Deus per la sua marce tenga en sa guarda, e en sa comanda daqui auant sos fills, e tots sos pobles: que ell en bon lloch es, e bona fo nat a ops de sa anima, e de tots sos sotsmesos: quell hach bon comensament, e bona mijania, e ha feyta millor fi, e per la fe, e per la bonesa, e veritat q̄ ha hauda, veus quina gracia li ha Deus feyta: perque cascu se deu esforçar que faça be que Deus lo veu. E axi es mester que de aqui auant lo senyor Rey Namfos Rey Darago, e de Valécia, e de Serdenya, e Compte de Barcelona, e de Vrgell fill seu sesforç be, e que faça molt de be, q̄ tal espill ha haut del senyor Rey son pare, e ell ha haut tal comensament, que de be en millor vagen sos feyts, e si faran, si a Deus plau, e que axi com esser deu sia pare, e governador a los germans. e que li mébra que fills de Reys, ne de Regines no son el mon qui sien nats de millor pare, e de millor mare quels son, e q̄ son exits tots de vn ventre. E axi mateix sia la marce que li vaja lo cor, que sostenga lo senyor Rey Fraderich son auoncló, e sos fills, qui son sos cosins germans de dues parts, e quel senyor Rey al seu qui reig Sicilia, no jaqueixca departir per neguna manera: que mentre a Deus, e a ell plaura aquella casa estara ferma, e segura, a honor de Deus, e dell, e de tot son llinatge: e a gran profit de tots sos sotsmesos. E pot fer comte quell es Rey Darago, e de Valencia, e de Serdenya, e de Corfega, e de Mallorques, e de Sicilia: que de tot es ell cap, e major, e es a son manament: que si ell se vol, axi es lo regne de Mallorques a son manament, com lo regne Darago. E axi mateix lo regne de Sicilia, que mentre a ell placia que aquells regnes haja, e tenga per casa sua propria ell, e lo senyor Rey de Mallorques, e lo senyor Rey de Sicilia sien duna volentat, e duna valença, axi com esser deuen, poden fer compte q̄ seran sobirans a tots los Reys, e Princeps del mó: axi Chrestians, com Sarrahins, e a totes les communes: e si era en contrari, ço que Deus no vulla, que entre els haja departiment, feyts compte que ab la hu confondria hom laltre: perque es mester quel senyor Rey Namfos Darago que li vaja lo cor en aço, q̄ tota la fermetat, e veritat esta en Deus, e en ell qui es cap, e major de tot, que li placia que li vaja lo cor lo prouerbi que diu lo Cathala. Que no son tots amichs aquells qui en la cara riuen a hom. E axi la casa de Mallorqs, e de Sicilia qui porté lo seu senyal, e ab aquell han a viure, e murir, reja, e mantéga contra tots los homens del mon: e males gents no meten alre al seu

cor:

cor: e membrali del eximpli dela mata del jonch, que en ells ha lloch a recordar. Deus per la sua merce do cor, e volerat, e los do a tots compliment dela sua gracia. Amen. E si negu me demana, en Muntaner, quin eximpli es aquell dela mata del jonch: ha aquella força, que si tota la mata lligats ab vna corda be forts, e si tota la volets arrancar en temps, dich vos que deu homens per be que tiren no la arrancaran, ne encara com mes se ni prenguessen: e sin lleuats la corda de jonch en jonch la arrancara tota hu fadri de VIII. anys, que sol vn jonch no romandra. E axi feria daquests tres Reys, que si entrells hauia deuissio neguna, ne desconcordia (ço que Deus no vulla) feyts compte q han de tals vehins, que pensara de consumir la hu, e puy laltre: perque es mester que daquest pas se guarden, que mentre tots tres sien duna volentat, e duna valença, no tementot altre poder del mon: ans axi com dauant vos he dit seran tostemps sobirans a llurs enamichs.

Capitol ccxciiij. com lo senyor Rey Namfos

Darago vench ab tots sos germans, e rics homens ala vila de Montblanch, hon tench conselly en quina part de ses terres yria, e axi vench a Barcelona, e aqui jura vsatges, e libertats a tot Cathala, e juraren per llur cap, e senyor.

A vos tornare a parlar del senyor Rey Namfos per la gracia de Deus Rey Darago, e de Valencia, e de Serdenya, e de Corsega, e Compte de Barcelona: que puy quel dit senyor Rey son pare (a qui Deus do sancta gloria) fo soterrat, e feyta tota la solennitat que li tanyia, lo dit senyor Rey Namfos, ab tots sos germans, e tots los Prelats, e rics homens, e cauallers, e ciutadans sen vench ala vila de Montblanch, e en aquell lloch tench son conselly, en qual part yria, o en Arago, o el regne de Valencia, o si sen tornaria a Barcelona, quell volia retre son deute en cascuna daquestes prouincies, segons que sos antecessors faeren. E aqui finalment fo dertemenat, que per reebre homenatge de Prelats, e de rics homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de viles, e de tots los seus, qui per ell se tenen en Cathalunya, que anas a Barcelona, e que lla hagues parlament, e colacio ab tots los Cathalans. E axi lo senyor Rey ala bona hora anasen a Barcelona ab tots los Prelats, e rics homens, e cauallers, e ciutadans, e homens de vila: e puy trames aquells qui no hi eren quis tenie

tenie per ell, que li fossen a Barcelona: e entretat ell ana a visitar molts llochs, en tal manera que ala benauenturada festa de Nadal ell fo a Barcelona, la qual festa ab poch solas, e ab poch alegre se tench, per ra ho dela mort del senyor Rey son pare: e feyta la festa ell feu en Barcelona torço que a fer hauia, e complidament, e molt graciosa ell jura vsatges, e llibertats, e franquesses a tots los Cathalans: e ells juraren a ell per senyor, axi com aquell qui era hereu del molt al senyor Rey en lacme son pare (a qui do Deus sancta gloria.)

Capitol ccxciiij. com lo senyor Rey Namfos

Darago hordona que Prelats, o rics homens, e cauallers de sos regnes fossen a çaragoça lo dia de pascha, perço com se volia fer cauayller, e pendre la beneyta corona del reyalme.

FEY T tot aço ell pensa que axi com los sants Apostols, e Dexebles de nostre senyor ver Deus Iesu Christ estauen desconsolats, que axi los seus sotsmesos estauen ab gran tristor per la mort del senyor Rey son pare, e que axi com Iesu Christ lo jorn de pascha primer vinent, que fo diumenge a tres dies en Abril del any M. CCCXXVIII. que ell confortas, e alegras si mateix, e sos germans, e tots los seus sotsmesos, e ordona quel dia dauant dit de pascha, que Prelats, e rics homens, e cauallers e missatgers, e ciutadans, e homens de viles honrrades de sos regnes, fossen a la ciutat de çaragoça. E aquell dia beneyt ell se faria caualler, e pendria la corona beneyta, e astruga ab la major solenitat, e festa q hanch Rey prengues en Espanya nul temps, ne encara en altres prouincies com yo puch saber: e daço feu fer cartes que tramete per tots los seus regnes, e a Prelats, e a rics homens, e a cauallers, e a homens de viles.

Capitol ccxcv. com lo senyor Rey Namfos

parti de Barcelona, e vench en la ciutat de Lleyda, e visita gran res de totes aquelles parts, e li trameteren grans presents, e joyes lo Rey de Trimisfe, e de Granada: e com tots los nobles comensaren daparellarse pera venir en çaragoça a la coronacio.

E feyt

HFE Y T tot aço ell parti de Barcelona, e anasen ala ciutat de Lleyda, e vesita gran res de totes aquelles parts, e tot hom pensas dapareyllar per anar a la dita festa beneyta de la sua coronacio. E nous dire que sen apareyllassen sos Barons solament de sa terra, que ans hi vengren de Serdenya lo fill del Iutge Darborea, e Larquebisbe Darborea, e dos nabots del dit Iutge Darborea, e hi vench ab ells ensemps ab tres galees armades lonrrat Embaxados Almirayll del dit senyor Rey Darago, e governador de Serdenya: e molts daltres honrrats homens, e encara li vengré missatges ab grás presents, e joyes del Rey de Trimise: e missatges axi mateix ab grás joyes, e presents del Rey de Granada, e hi vench molt honrrat hom de Castella, e ni hagren molt mes venguts, sino fos la guerra del Rey de Castella, e del noble don Ioá Manuel, fill del Infant en Manuel de Castella. E encara hi vench molt honrrat hom de Navarra, e de Gasunya, e de Prohença, e de moltes altres parts: axi que tant gran fo la congregacio deles gents q̄ si ajustaren en la ciutat de çaragoça lo jorn dela dita festa beneyta de pascha, que tota hora haesmaua hom que hi hauia mes de XXX. milia caualcadors. E axi lo senyor Rey Namfos fo a çaragoça la semana del ram, e puys apres hi fo lo senyor Arquebisbe de Toledo son germa. E apres hi vench lo senyor Infant en Pere son germa Compte de Ribagurfa, e Dampuries ab mes de DCCC. homens a cauayll. E lo senyor Infant en Ramon Bñg. germa seu, axi mateix Compte de Prades ab be D. homens a cauayll. E apres hi hanch lo noble don Iacme de Xirica ab be D. homés a cauayll, e son germa don Pedro de Xirica ab be CC. homens a cauayll. E apres lo noble en R. Folch Vescompte de Cardona, axi mateix ab molta caualleria, e apres lo noble A. Roger Compte de Pallars ab gran companya de cauayll, e de peu: e apres lo noble en Llop de Luna ab gran caualleria: e apres en Dalmau Vescompte de Castellnou, axi mateix ab molta bona companya de cauallers, e daltres moltes bones gêts: e apres lo noble en Not de Moncada ab molta bona companya de bons cauallers, e apres lo noble en G. Danglesola ab gran companya, e apres lo noble en Bñg. Danglesola, e apres en R. de Cardona, e apres lo noble en G. de Seruello, e apres lo noble Naxemen Corneyll, e lo noble en Pere Corneyll, e lo noble en R. Corneyll, e el noble en Pedro de Luna, e lo noble en Ioan Ximenis Darocha, e el noble en Falip de Castre, e el noble en Amoros

moros de Ribelles, e lo noble en G. Darill, e el noble Vescompte de Vilamur, e el noble en Rons de Caramany, e el noble en Gilabert de Cruylles, e el noble Nalfonso Ferrandis Dixer, e el noble en P. Ferrandis de Vergar, e el noble en Bertrá de Castellot, e el noble en P. Dalme nara, e el noble en Gób. de Trameset, e el noble en Artalet de Fofes, e el noble Nexemé Perez Darenos, e lo noble en Sandorta Darenos, e el noble en Ferran Dabeylla, e el noble en Iofre Vescompte de Rocábar ti, e lo noble en Bñ. de Cabrera Vescompte de Monforiu, e tots venié molt ricament apareyllats de bona gét dacauayll, e de peu, mas vench los missatge que la Comptesa Dampuries tia del dit noble Bñg. de Cabrera era morta, e hagren a romandre: mas de les llurs companyes hi hach moltes. E axi mateix hi vench lo noble en P. Daregail, e molts daltres nobles, e Darago, e de Cathalunya, e del regne de Valencia, e del regne de Murcia, e deles altres prouincies: cascuns ab grans cauallerias, que seria gran cosa de nomenar, e defesture, e encara hi vechi ab gran caualleria lo maestre de Calatraua, lo mestre de la horda de Muntesa, e lo Gomanador de Muntalba, e lo noble frare Sanxo Darago Castella Damposta de la horda de caualleria del spital de S. Ioan, e aqui fo axi mateix lo dauant dit Arquebisbe de Toledo: e el senyor Arquebisbe de çaragoça, e Larquebisbe Darborea dauant dit, e lo senyor Bisbe de Valencia, e lo Bisbe de Lleyda, e lo Bisbe Dolca, e el Bisbe de Tarazona, e molts daltres Bisbes, Abats, e Priors. E axi mateix hi fom nofaltres VI. que hi fom tramesos per la ciutat de Valencia, qui hi anam ab gran companya, que tots dies donauem ciuada a besties nostres propries a LII. e hi hauien be CXII. persones, e hi menam trompadors, e tabaler, e nafil, e dolsayna: los quals vestim rots de reyal ab los panons reyal, e tots be encaualcats. E cascu de nos tots VI. menauem nostres fills, e nostres nabots ab arnes de bõrnar: e tenguem casa vber ta del jorn que partim de Valencia, entro que hi fom tornats, a tot hõ qui menjar volgues ab nos: e donam en la cort vestidures de draps daur, e daltres cascuns a juncals, e hi portam CL. brandons de Valencia cascu de dotze lliures, e fem los tots verts ab escuts reyal. E axi mateix hi hach VI. prohoms per la ciutat de Barcelona molt be arreats, e be ordonats, e ab molt bells brandons: e axi mateix ni hach de la ciutat de Tortosa quatre, e puys axi mateix deles altres ciutats, e viles honrrades de totes les prouincies del dit senyor Rey, que cascuns ses-

Alias, e
daltres
casos a
Iutglars

forçaué que hi venguessen molt honradament. Queus en diria? Que james en Espanya no se axi gran festa en vn lloch de bona gent, com aquesta es estada.

Capitol ccxcvj. dels nobles quel senyor Rey

Namfos feu cauallers nouells en al sua coronacio, e daquells qui feu Linfant en P. e Linfant en R. Bng. e axi mateix de molts cauallers nouells qui llavors se faeren.

E Puy vos he dit partida dels Prelats, e rics homens, e altres bones gents qui ala dita festa sajustaren, es raho queus nomé los nobles quell dit senyor Rey feu cauallers nouells aquell dia beneyt. E los nobles quel senyor Infant en Pere feu axi mateix cauallers, e lo dit senyor Infant en R. Bng. atretal. E lo noble en R. Folch, e cascuns daquells nobles faeren molts cauallers nouells, axi com dauant enten drets que fo ordonat. Primerament feu lo dit senyor Rey caualler aquell dit lo noble don Iacme de Xirica, e lo dit noble feu ne vint cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble fill del Iurge Darborea, e fo ordonat que tantost com fos en Serdenya que faga vint cauallers nouells, deu Cathalans, e deu Arago nesos: los quals ell deu aretar en Serdenya, q en esta cort nols poch fer perço com no hach temps quels pogues apareyllar: mas aytant se val puy los ha rebuts de sa casa, els deu fer cauallers, e aretar en Serdenya. E apres lo senyor Rey feu caualler lo noble en Ramon Folch Vescompte de Cardona: e lo dit noble feune tantost tres nobles cauallers, ço es a saber en Ramon de Cardona son germa, e lo noble Namoros de Ribelles, e lo noble en P. de Regal: e cascuns daquells nobles faeren. X. cauallers. E apres feu lo dit senyor Rey caualler lo noble en Llop de Luna, e lo dit noble feu ne tantost. XX. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble A. Roger Compte de Pallars, e lo dit noble feu tantost. XX. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble Nalfonso Ferrandis senyor Dixer, e lo dit noble feu ne tantost. XV. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble en G. Danglefola, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble don Ioan Ximenis Darocha, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler

lo noble en Berenguer. Danglefola, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble en Pere Corneyll, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu cauallers lo noble en Guillem de Ceruello, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Rey feu caualler lo noble en Not de Moncada, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E com lo senyor Rey hach feyts aquests rics homens cauallers, lo Senyor Infant en Pere feu caualler lo noble en Dalmau Vescompte de Castellnou, e lo dit Vescompte feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Infant en Pere feu caualler lo noble en G. Daril, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit senyor Infant en Pere feu caualler lo noble Vescompte de Vilamur, e lo dit noble feu tantost. X. cauallers. E apres lo dit Infant en Pere feu caualler lo noble en Gilabert de Cruylles, e lo dit noble feu tantost. VI. cauallers. E apres lleuas Linfant en Ramon Berenguer, e feu tres rics homens cauallers nouells, e cascu daquests ne feren tantost, qui X. qui VIII. E los dits nobles quel senyor Infant en Ramon Berenguer feu cauallers son aquests los primers que hanch feu. Queus dire? Que apres que aquests senyors, e rics homens agren feyts aquests cauallers nouells molts daltres rics homens de Cathalunya, e Darago hi faeren molts cauallers. Que dich vos que yo hi compte CCLVI. cauallers nouells, menys dels nobles. E per cert que nach molt mes que nul hom nols pogra tenir compte tant gran era la presa deles gents. E tots aquells cauallers nouells fore vestits de draps daur, ab penes vayres, les quals vestidures donaren a Iutglars: e puy vestiren altres vestidures de preset vermell. que tots hagre mantell ab penes vayres, o darminis, e cotes, e gonelles de preset vermell, e gramalles: e de cauaylls, e densellaments, ne de frés nous cal parlar, que james en neguna part tant bell arnes nul hom no poch vaer: e fo axi hordonat, que cascu rich hom exia de la esgleya, e caualcaua ab sos cauallers nouells. E axi anauen sen ala Aliaferia, qui es vn palau del senyor Rey: e nul hom ab ells no caualcaua, mas lo rich hom quis metia dauant sos cauallers nouells qui feyts hauia, cascu caualcant en son bon cauayll: que qui volia vaer bons cauaylls, e bells, e be arrears, lla los pogra veure: e fills de cauallers dauant ells portauen a cauayll la espasa cascu de son senyor, o de son frare, o de son parent que caualler nouell era: e darrera venian los daltres fills de ca-

uallers, qui los portauen a cauayll les armes, e axi altre no gosaua caualcar ab ells: ans cascu sen anaua axi ab trompes, e ab tabals, e ab flautes, e ab sembles, e ab molts daltres instruments: quen veritat vos dich que mes de C C C. pareylls de trompes hi hauia: e hi hauia daltres lutglars, qui cauallers seluarges, qui daltres mes de mil, que tal crit, e tal brugit hi hauia, que paria que cel, e terra ne vingues. E axi perhorda ab gran alegre anaren tots de sanct Saluador de çaragoça, entro al Aljaferia. E encara part aço hi hauia mes de C C C. bordonadors, e be C. cauallers, o fills de cauallers, o donrrats ciutadans qui tirauen a taulat: e daltra part hi hauia be C. homens a cauayll del regne de Valencia, e de Murcia qui jugauen a la Genetia: e daltra part hauia apres del Aljaferia vn camp tapiat, hon pogrets veure matar toros, que cascuna parrochia amenaua son toro vestit de reyal, e amenauen lo ab trompes, e ab gran alegre: e cascuns amenauen llurs munters qui los toros matauen. E puy varetts per les carreres dances de dones, e donzelles, e de molt bona gent. Queus dire? Que l'alegre era tant gran, que no anaua en als a hom lo cor, mas a guardar çà, e llà: e era axi be ordonat quels vns no feyen afanyn als altres. E aquesta festa dura dela vespra de Pascha entro lo diuendres apres Pascha ab lo pus bell temps del mon, e ab la major pau q̄ hanch fos entre gents: que no pot hom dir que hanch hi hagues paraula maldita duna persona a altra, del major entro al menor, del dia que fom ajustats a çaragoça, entro al dia quen partim, ans ab gran concordia sajustaren, e ab gran concordia hi estegren, ab gran concordia, e amor se partiren: e tuyt hagren bones posades en tal manera ho hagren ordonat be los prohoms de çaragoça. E tot hom menja ab lo senyor Rey la vespra de Pascha, e lo jorn, e lo dilluns: e puy aytant com a cascu plagues: que aytant com la cort dura, no si tanca porta: mas lo senyor Infant en Pere, e lo senyor Infant en Ramon Berenguer com los dits tres dies foren passats, cascu feu vn jorn conuit gran, e conuida lo dimarts lo dit senyor Infant en Pere lo dit senyor Rey, e tots los richs homens, e Prelats, e cauallers, e ciutadans, e puy tot hom qui menjar hi volgus. E aquell dia lo senyor Infant en Pere tench molt honrrada cort, e feu molts dons a richs homens, e a cauallers, e a ciutadans, e a totes les altres maneres de gents. E lo dimecres apres lo senyor Arquebisbe de Toledo feu atretal ala horda dels frares menors de çaragoça, hon

hon ell posaua. E lo dijous feu atretal lo senyor Infant en Ramon Bâg. Queus dire? que axi ab gran alegre se mantench la cort de totes coses, entro al dit dijous a vespre ab bell temps, e ab clar: e lo diuendres matinench la gracia de Deus bona pluja qui prengue tot Arago, e Catalunya, e lo regne de Valencia, e de Murcia, e dura entro lo diumenge se guent per tot lo dia. E axi la terra quen hauia grâ mester hach compliment dela gracia de Deus, axi de bon senyor, com de bona pau quel dit senyor Rey hauia aquell jorn ab totes les gents del mon: ço q̄ nos pot dir de negun Rey qui el mon sia, e encara ab gran goig, e pau ab totes les sues gents, e encara basta la terra de bona pluja. E axi placia a nostre senyor que li do vida, e salut llonga, el prest als seus sotsmesos, axi com aquell qui es lo pus gracios senyor, e el pus saui, e el millor caualler q̄ el mon sia, e el pus catholich, e dels millors Chrestians del mon. E aqui foré los seus beneys dos fills, ço es a saber lo senyor Infant e Pere major qui es jurat Rey Darago, apres del senyor Rey son pare, e apres lo senyor Infant en Iacme qui es Compte Durgell. E cascu daquests dos beneys Infants fills seus cenyiren les espases a gran res dels richs homens, quis faeren cauallers, els donaren molts dons, els faeren moltes gracies, e axi tota la cort en totes maneres fo beneyta de Deus, e de madona sancta Maria, e de tots lot seus beneys sancts, e sanctes. Amen.

Capitol ccxcvij. com lo senyor Rey Namfos

pres caualteria de si mateix a çaragoça, ne ab qual manera, ne ab quina solennitat reebe la beneyta corona del reyalme.

AR A, pus vos he parlat de la cort com saplega ab la gracia de Deus, vull vos dir en qual manera lo dit senyor Rey pres caualteria de si mateix, e reebe la beneyta corona, ne en qual manera vench vetlar ala esgleya de sanct Saluador de çaragoça, ne en qual manera se feu la sua solennitat dela beneyta caualteria quell reebe de si mateix, e de la beneyta corona: ne en qual manera exi dela esgleya, ne en qual manera ana entro al seu palau del Aljaferia. E vull q̄ sapiats cascuns, que dela esgleya de sanct Saluador, que es La seu de çaragoça entro al Aljaferia ha mes de dos milles groses: e perço vull vos recomptar, que tots aquells qui aquest llibre lligiran vull que sapien en qual manera se fa lo senyor Rey ell mateix caualler, ne en qual manera

se posa la corona, e ab qual solennitat de benedicions, e de misses, e de molt bona oracio: ne en qual manera lo destra hom entro que fo tornat al seu palau: que aquestes coses asaber bones son a tota persona de qualque condicio sia. Veritat es quel dit senyor Rey trames lo diuendres sant a vespre a tot hom, quel disapte mati la vespra de Pascha, cõ haurien cobrada Aleluya, que cascu levas lo dol que portaua per lo senyor Rey son pare, e que tot hom fadobas les barbes, e que tot hom comensas a fer festa: e conuida tot hom generalment, axi com dauant vos he dit, tres dies: e axi lo disapte mati com haguem cobrada Aleluya, e les campanes tocaren, tot hom fo apareyllat, axi com lo senyor Rey hach manat, de comensar la beneyta festa. Axi que nosaltres que hi erem per la ciutat de Valencia ab nostres bornadors dauant, e ab nostres trompadors, e tabals, e dolsayna, e rambor, e daltres instrumets tots VI. hordonats de dos en dos molt ricament vestits, e arreats en nostres cauaylls caualcant, e nostres escuders atretal, partim nos de la posada qui era dintre la ciutat prop la dita esgleya de sant Saluador. E axi comensam nostra festa anant pel mig dela ciutat, entro al Aljaferia: e com nos haguem comensat, tot hom comensa. Si que acolp oyrets lo major brugit del mon de trompes, e de tots altres instrumets, e axi caualcant, e faet aquesta festa, entro fo hora de menjar: e puys com haguem menjat al Aljaferia ab aquella solennitat, tornam tuyt en nostres posades. E com vespres hagren tocat, tot hom hordona dencendre los brandos cascu en son lloch quil era hordonat, e del Aljafaria estro a sant Saluador no pogrets conexer hon hauia mes brandons, e los brandons nos mouien dun lloch quil era hordonat, quen cascu lloch era escrit en la paret quals hi deuien estar, e axi tot ordonadament estauen. E com fo fora del seny sonant, lo senyor Rey exi del Aljaferia per anar a sant Saluador, e axi ordonats com oyrets, tot primerament vengren a cauayll tots los fills de cauallers, qui portauen les espases dels cauallers nobles: e apres vègren les espases dels nobles, qui deuien esser cauallers nouells. E apres les espases dels dits nobles, vench la espasa del senyor Rey, la qual portaua lo noble en R. Corneyll. E apres dela espasa del senyor Rey venien dues carretes del senyor Rey ab dos ciris, quen cascu hauia mes de X. quintars de cera, que anauen encesos: jats se sia que poca fredura hi feyen, que les altres lluminaries eren tantes que axi be hi podia hom veure, com si fos jorn clar.

clar. E apres dels dos ciris, venia lo senyor Rey caualcant en son cauayll ab lo pus bell arnes que hanch fos feyt de mans de mestres, e la espasa que portaué dauant ell, axi com jaus he dit, la pus rica, e la mills guarnida, que hanch Emperador, ne Rey portas: e apres del dit senyor Rey venien les sues armes, q̄ portaua vn noble, e dos nobles altres qui estauen entorn les armes, e axi les armes anauen ab aquell qui les portaua el mig de dos nobles: e axi mateix anaua lo noble en Ramõ Corneyll qui portaua les pases el mig de dos nobles. E apres deles armes del senyor Rey venien tots los nobles quel senyor Rey deua fer cauallers: nouells, de dos en dos, e apres dels nobles quel senyor Rey deua fer cauallers nouells, venien los nobles quel senyor Infant en Pere deua fer cauallers, e apres venien aquells nobles quen Ramon Berenguer deua fer cauallers, e apres venien aquells nobles quen R. Folch deua fer cauallers, e puys apres dels richs homens venié los altres qui deuié esser cauallers nouells, de dos en dos tots ordonats. E apres dells, com foren tots passats, axi mateix vengren totes les armes tots hordonats de dos en dos: e totes les armes dels nobles homens, e les espases portauen cauayllers: e dels altres cauayllers, les portaué fills de cauayllers: e axi tot per orda caualcãt en llurs cauaylls vestits de richs draps daur, e ab molt bell arnes, com ja dauant vos he dit, de dos en dos ells anarẽ apres del dit senyor Rey, que nul altre hom no hi gosaua caualcar, saluant lo senyor Infant en Pere, e lo senyor Infant en Ramon Berenguer qui anauen ordonant que nul hom no exis del orda qui era ordonat. E axi ab la gracia de Deus ab gran brugit de trompes, e de tabals, e de dolsaynes, e de sembes, e de rambors, e daltres instruments, e de cauallers saluatges qui cridauen tots, Arago: e els casals dels richs homes de qui eren, vench ala dita esgleya de sant Saluador: e tota hora fo passada miya nuyt, abans quel dit senyor Rey fos ab la companya ala esgleya, e aqui tuyt velaren en temps, dient oracions los vns, e els altres, e alegrant, e cantant en nostre Senyor Iesu Christ: e axi passaren tota aquella beneyta nuyt, e oyren les matines tot deuotament, en les quals foren tots los Archebisbes, e Bisbes, e Abats, e Priors qui ab grã deuocio digueren totes les ores. E com lo jorn fo clar, lo senyor Archebisbe de çaragoça reuestit a dir la missa, e lo senyor Rey dela sua ma posa la corona ala bona ventura en laltar major, e la espasa, es vesti hi camis axi com si degues dir missa, e puys sobre el camis la dalmatica

reyal, la pus rica q̄ james Emperador, ne Rey se vestis: e a cascuna cosa q̄es vestia lo dit Arquebisbe le deya sa oracio, aquella qui ja era en les canoniqs̄ ordonada quis deu dir. E apres posas lestola sobre lo coyll, e per les espatlles axi com lo dia quels pósa hom, e aquella estola era tāt rica, e ab tantes perles, e peres precioses, que seria fort cosa de dir ço q̄ valia: e apres lo maniple, axi mateix mol rich, e ab gran nobleza. E com tot aço fo feyt, lo dit Arquebisbe de çaragoça dix la missa ab gran solennitat, e com la missa fo comensada, e dita la epistola, lo dit senyor Rey feu se calçar los esperons, lo dret a son germa lo senyor Infant en Pere, e lo sinistre al senyor Infant en Ramon Bñg. E com aço fo feyt lo dit senyor Rey acostas a laltar, e pres la espasa, e ab ella ensemps gitas en oracio dauant laltar, e lo dit senyor Arquebisbe dix li damunt molt bona oracio: e com foren acabades, e lo dit senyor Rey hach feyta oracio, besa la croera dela espasa, e senyisell mateix la dita espasa: e puys cō la sach sinta trague la dela banya, e brādi la tresvegades: e en la primera vegada q̄ la brandi defasia tots los enamichs dela sancta se Catholica, e ala segona el proferi mantenir orfenes, e pubils, e dones vidues: e ala terça promes, que tendria justicia tota la sua vida, axi al major, com al menor: e axi als estranys, com als priuats. E com aço hach feyt torna la espasa en la bayna, e com Lauāgeli fo cātāt, ell offeri si mateix, e la espasa a Deus qui tostemp lo tindria en sa guarda, e li dara victoria contra tots sos enamichs: e lo dit senyor Arquebisbe vntalo de crisma en la espatlla, e en lo bras dret, e axi oy missa: e com la missa fo dita, lo dit senyor Rey se desenyi la espasa ell mateix, e la torna sobre laltar de prop la corona. E apres que aquesta missa hach dita L'arquebisbe de çaragoça, reuestit lo senyor Infant en Ioan Arquebisbe de Toledo germa del dit senyor Rey, e cō fo reuestit, e hach comēfada la missa lo dit senyor Rey ell mateix pres la corona del altar, e las posā al cap: e com aço hach feyt lo senyor Arquebisbe de Toledo, e el senyor Infant en Pere, e el senyor Infant en Ramon Bñg. adobarē la li. E com lo senyor Rey se posā la corona el cap, los dits senyors Arquebisbes, e Bisbes, e Abats, e Priors, e els senyors Infants ab ells en altes veus cridaren, Te Deum laudamus: e axi com deyen aquest cant, lo dit senyor Rey pres la verga de or en la ma dreta, e posalas en la ma sinistre, e apres pres lo pom ēla ma dreta, e en cascuna cosa a rebre deya lo dit senyor Arquebisbe vna grā oracio. E com tot aço fo feyt, e Lauāgeli cantant, lo senyor Rey altra

vega-

vegada, molt ab gran reuerencia offeri si mateix, e la sua beneyta corona a Deus, e fagenolla dauāt laltar molt humilment, e lo dit senyor Arquebisbe cōpli la missa de dir: e com fo dita, e lo dit senyor Rey hach haut compliment dela gracia de Deus, e dela sua caualleria, e dela santa reyal senyoria, e fo vntat, e sagrat per Rey, e per senyor dels regnes Darago, e de Serdenya, e de Valencia, e de Corsēga, e Compte de Barcelona, anas a siure dauant laltar de sant Saluador al siti reyal, e posā la verga, e lo pom en laltar, e feu se venir cascu dels nobles, que ja dauāt vos he nomenats, e feu los tots cauallers, axi per horda com dauāt hauets oyt. E axi com cascu era feyt caualler anauasen lo rich hom ala capella qui li era assignada, e lla ell feya sos cauallers nouells, e lo senyor Infant en Pere anassen axi mateix ala sua capella qui li era assignada, e feu los quatre richs homens cauallers, e lo senyor Infant en Ramon Berenguer atretal. E lo noble en Ramon Folch atretal, e aquells richs homens quels faeren cauallers axi mateix ana cascu ala capella qui li era assignada, e feyen los cauallers que fer deuien: e axi com cascu rich hō hauia feyt sos cauallers, anauen sen ab aquells al Aljaferia, axi com dauant vos he dit. E com tot aço fo feyt, lo senyor Rey pres lo pom en la ma dreta, e la verga en la sinistra, e axi ab la corona el cap, e ab lo pom, e ab la verga exi defora la esgleya, e munta sobre son cauayll: e dauant portauen li la espasa, e darrere les armes, axi hordonadament com dauant hauets entes que feyen a la nuyt com ana a vetlar la esgleya. E si volets saber la corona quina era, vous dich, que la corona nera daur, e tota plena de peres precioses, axi com Robis, e Balais, e Safirs, e Turqueses, e Maragdes, e perles tant grosses com vn ou de colom: e hauia dauant vn bell Carboncle: e la corona hauia tota hora dalt vn pam de cana de Muntpeſller: e hauia XVI. murons, axi que tot hom la preua, e mercaders, e lapidaris que valia L. milia lliures de Barcelona. E la verga era dor, e hauia tota hora be tres pams de llōch, e al cap dela verga hi hauia vn Robis lo pus bell que hanch fos vist, e be tant gros com vn ou de gallina: e lo pom era daur, e hauia al cap vna flor daur ab peres precioses, e sobre la flor vna creu molt ricamēt ordonada de peres precioses. E lo cauayll era lo mills arreat que hanch fos: e axi munta a cauayll vestit ab sa dalmatiga, e ab lestola, e ab lo maniple, e ab la dita corona el cap, e ab lo pom ēla ma dreta, e ab la verga en la ma sinistra: e en lo braç del fre del cauayll hach dues pa-

rells

rells de regnes, les vnes eren ya del fre que tenia lo cauayll al coyll, e en aquella destraua lo senyor Infant en Pere en la part dreta, e en la part sinistra lo senyor Infant en Ramon Berenguer, e molts nobles de Cathalunya, e Darago. E en les altres regnes qui eren de seda blanca qui hauien be L. pams de llonch cascuna destrauen hi richs homens, e cauallers, e ciutadans qui a peu lo destrauen: e apres daquests destruem nosaltres VI. de Valencia, e VI. de Barcelona, e VI. de çaragoça, e IIII. de Tortosa, e deles altres ciutats. Axi que totes les regnes estauen complides daytals destradors de peu, e nul altre hom no hi cauauca de prop, saluant aquell qui portaua laspasa dauant tots los destradors. E apres dell aquell qui portaua les armes, e cascu daquells axi acompanyats de dos nobles, axi com ja hauets entes dauat. E darrera les armes del dit senyor Rey venien los richs homens a cauayll molt gint arreats, quel dit senyor Rey hauia feyt cauallers nouells, e axi ab aquesta alegrança mostrant la sua reyal Magestat vntat, e sagrat, e beneyt de Deus, e de tota res, ab gran goig que hi hauia, axi com dauant hauets entes, ell se vench al Aljaferia: e segurament que tota hora fo passada hora nona abans que hi fos. E axi destrant en son cauayll ell entra dintre el palau reyal, e auaylla ab la corona en la testa, e ab lo pom en la ma dreta, e ab la verga en la ma sinistra, e axi sen munta en la sua cambra: e a cap duna gran pesa ell exi dela cambra, e vench ab altra corona en la testa menor, perço com l'altra pesaua massa: mas empero no era tāt poca que no hagues mes de mig pam dalt, e era tāt rica, e tant bella que tota hora la preua hom mes de XXV. milia lliures. E vull que sapiats, q̄ com lo senyor Rey fo sobre son cauayll, e exi de S. Salvador preua hom ço que portaua desus, e l'arnes quel cauayll portaua desus CL. milia lliures de Barcelona: axi com yaus he dit, lo senyor Rey ab altra corona menor el cap, e ab lo pom, e ab la verga vench se a seure a menjar. E hach li hom apareyllat ala banda dreta a la taula vn seti daur en que a sech lo pom, e ala banda sinistra altre seti daur en que assech la verga dreta: e sech ala sua taula que hauia XVIII. pams de llóch llunyet dell, dela part dreta, son germa lo senyor Infant e son germa mosenyer en Ioan Arquebisbe de Toledo. E de l'altra part pus llunyet dell sech lo senyor Arq̄bisbe de çaragoça, e Larquebisbe de Arborea apres del Arquebisbe de çaragoça. E en altra taula segren los Bisbes, e en altra los Abats, e Priors: e puys de l'altra part dreta feyen

feyen tots los richs homens qui cauallers seren feyts aq̄ll jorn. E apres feyen tots los cauallers nouells qui aquell dia seré feyts cauallers: e lo senyor Rey seya tant alt mes que tots, que tuyt lo podien vaer. E apres som ordonats nosaltres ciutadans, que seguestem ensemps cascuns molt be ordonats, que cascu hach aquell lloch que los tanyian, e a cascuns ordonaren seruidors nobles, e cauallers, e fills de cauayllers que seruien cascu segons que ala solemnitat, e ala honor de cascuns pertanyian: e tuyt foren molt honrradament seruits, e pensats, e fo marauaylla que tanta de gent hi hauia, que nul hom nou poria pensar qui no hi fos estat. E pus vos he parlat en general com tots foren seruits, tornar vos he a dir en especial lo senyor Rey com fo seruit. Certa cosa es quel dit senyor Infant en Pere volch esser aquell beneyt jorn de Pascha majordom, e ell ordona lo feyt axi com hauets entes ell son cors: e lo senyor Infant en R. Berenguer donaren aygua manis al dit senyor Rey. E fo ordonat quel dit senyor Infant en R. Berenguer seruis lo senyor Rey dela copa, e puys dotze nobles qui seruien ab ell ensemps ala taula del dit senyor Rey, e lo senyor Infant en Pere ab dos nobles qui ab ell se temien ma per ma, e ell el mig vench primerament cantar vna danca nouella que ell hach feyta, e tots aquells qui aportauen los menjars responien li. E com fo ala taula del senyor Rey ell pres la escudella, e feu la creença, posala dauant lo dit Senyor Rey, e puys feu atretal del tayllador. E com ell hach axi posada la primera vianda al dit senyor Rey, e hach acabada la daça, ell se despuylla lo mantell, e el cot que vestia ab pena darminis de drap daur, e ab moltes perles, e donales a vn jutglar: e tantost lin foren apareyllades vnes altres riques ques vesti: e tota aytal horda tench a totes les viandes q̄ si donaren a menjar, que a cascu menjar que porta deya vna danca nouella quell mateix hauia feyta, e hi daua lo vestit q̄ vestia cascu molt honrrat, e donaren si be X. viandes. E tota hora com ell hauia posada cascuna vianda dauant lo senyor Rey, e feyta creença, los nobles, e cauallers, e els altres seruidors posauen per les taules altres tant complidament viandes, que nul hom no hi pogra res esmenar.

Capitol cxcvii. com apres dauer reebuda la

corona del reyalme vn seti molt rich fonch feyt al senyor Rey Namfos en

que sech ab sos richs homens, e cauallers: e hi cantaren

en Roma set, e en Comi Jutglars.

COM lo senyor Rey, e tuyt hagren menjat en lo palau reyal, fo feyt vn seti molt rich, e honrrat al senyor Rey, e als Arquebisbes, axi ab ell com figueren ala taula: E lo senyor Rey ab la corona en la testa, axi com auia segut ala taula, e ab lo pom ala ma dreta, e ab la verga en la ma sinistra lleuas dela taula, e vench siure al dit seti, el dit palau: e als seus peus entorn dell segren nobles, e cauallers, e nosaltres ciutadans. E com foren tuyt asseguts en Roma fet Iutglar cantà altes veus vn seruentesch dauant lo senyor Rey nouell; quel senyor Infant en Pere hach feyt a honor del dit senyor Rey: e la sentencia del dit seruentesch era aytal; quel dit senyor Infant li dix en aquell, que significaua la corona, e el pom, e la verga: e segons la significança, lo senyor Rey que deuia fer, e perço que ho sapiatsvull vos ho dir en summa. Mas si pus clar ho volets saber recorrets al dit seruentesch, e lla trobar ho hets pus clar. La significança dela corona es aytal, que la corona que es tota rodona, e en rodona no ha comensament ne fi; significa nostre Senyor ver Deus tot poderos, que no hach comensament ne haurà fi, e perço com significa Deus tot poderos, la li ha hō posada el cap, e no e la mriantia, ne en los peus, mas en lo cap ho es l'entimēt: e perço la memoria deu hauer Deus tot poderos, e que li vaja lo cor que ab aquesta corona qui ha presa puca guanyar la corona dela glōria celestial, lo qual regne es perdurable. E la verga significa justicia, que ell deu tenir sobre totes coses, q axi com la verga es llōga, e tesa, e la verga bat, e castiga: axi la justicia castiga quels maluats no fassen mal, e els bons sen milloren de llurs condicions: E lo pom significa, que axi com ell te lo pom en la ma sua, que los seus regnes te en la ma, e en poder seu: e puyt Deus los li ha comandats, quels defenda, e els reja, els govern ab veritat, e ab justicia, e ab misericordia: e que no consenta que nul hom ne per si, ne per altre los faça tort negu. E axi lo dit seruentesch entes be lo dit senyor Rey, e la sentencia que portà: e si a Deus plau ell ho metra en obra en tal manera que tot lo mon ne sera pagat axi n lin do Deus gracia. E apres com lo dit Roma fet hach dit lo dit seruentesch en Comi dix vna canço nouella que hanch feyta lo dit senyor Infant en Pere: e perço com en Comi cança mills que nul hom de Cathalunya, dona la a ell que la cantas: e com la haeh catada, calla, e lleuas en Nouellet Iutglar, e dix en parlant DCC. versos rimats quel dit senyor Infant en Pere hauria nouellament feyts, e la tenso,

e el regiment soue tot al regiment quel dit senyor Rey deu fer ala honradacio dela sua cort, e de tots los seus officials: axi en la dita cort sua, com en totes les sues prouincies, e tot aço entes be lo dit senyor Rey, axi com aquell senyor qui es lo pus saui que senyor qui el mon sia, e perço si a Deus plau axi mateix metra ho en obra. E com tot aço fo catat, e dit, fo vespre, e axi reyalment ab la dita corona el cap, e lo pom en la ma dreta, e la verga en la ma sinistra muntasen en la cambra a reposar, que be li era ops, e tuyt anamosen ales nostres posades: e tota la ciutat anaua en joya, axi com dauant vos he dir. E daqui auant pot hō dir que james tant reyal cort, ne tant graciosa no fo tenguda, ne tant alegre, ne ab tant gran solennitat. Nostre senyor ver Deus lo jaqueixca regnar molts anys al seu seruey, e a be de la sua anima, e a profit, e a exalçament de tots los seus regnes, e de tota la Chrestianitat. Amē. E axi podets entēdre en qual manera lo dit senyor Rey ha volgut semblar nostre senyor Iesu Christ, qui la verge madona sancta Maria, e els seus sancts beneyts Apostols, e Euangelistes, e altres dexeuples seus conforta en aquesta beneyta festa de pascha per la sua resurreccio, que dabans eren tuyt trists, e marrits per la sua passio. E axi los sotsmesos del dit senyor Rey Darago eren tuyt trists, per la mort del bon senyor Rey en lacme son pare, e ell aquest jorn sanct beneyt de Pascha hals alegrats, e confortats tots, en tal manera que si a Deus plau tots viurem alegres, e pagats, aytant com en aquest mon vixcam. Amen.

Laus Deo.

FONCH STAMPADA

y ab molta deligencia reuista la

present Chronica dels Reys de Arago

feta per Ramon Montaner autor de vista en la in-

signe ciutat de Barcelona, per Jaume

Cortey impressor, en lany.

M. D. LXII.